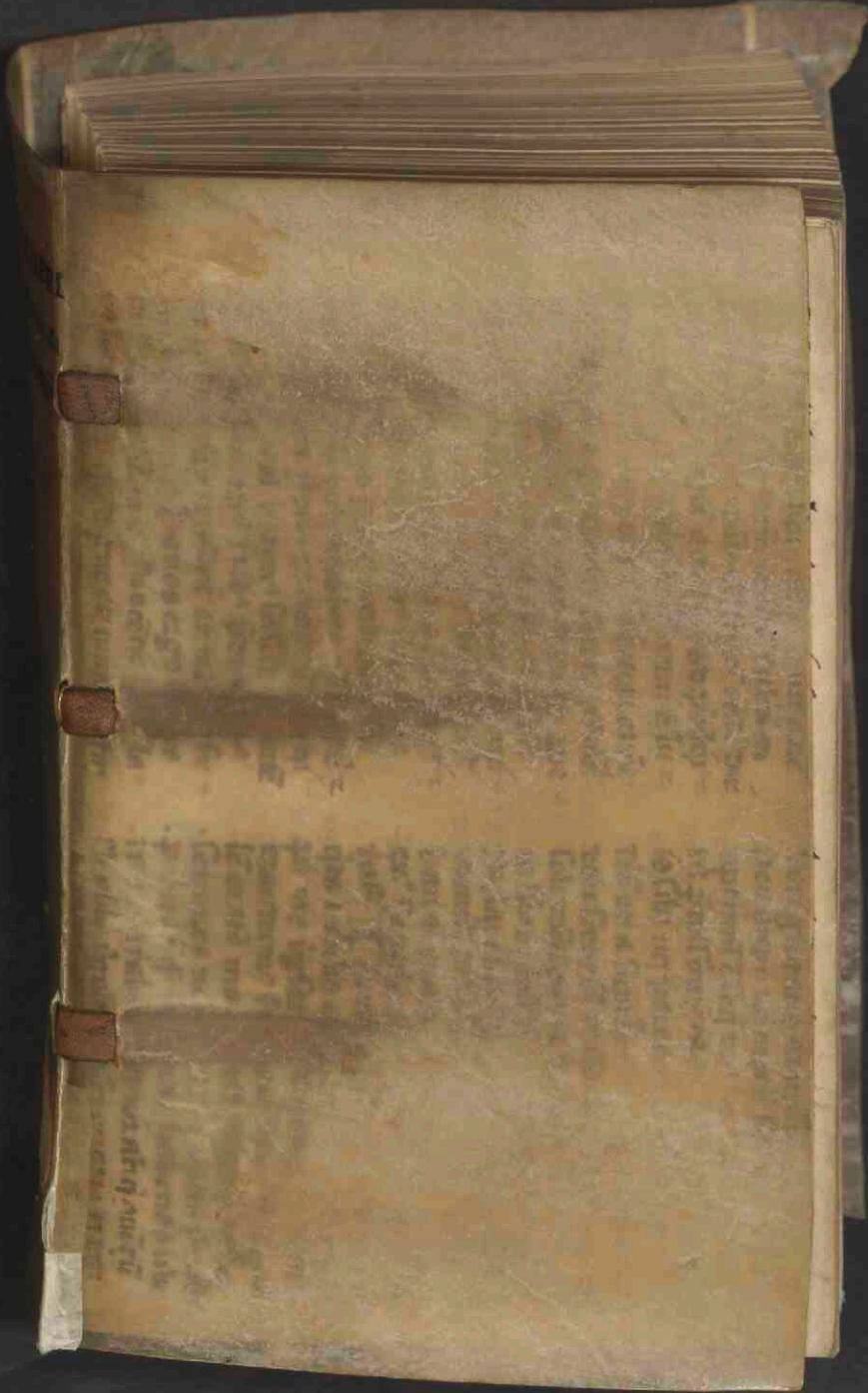

**Conciliatio scripturae divinae et patrum Orthodoxorum, :
extrema editio iam reuisa & aucta, in qua est cernere, quid
sacrosancta utriusq[ue] instrumenti Biblia cum Ecclesiae
doctorum (quos uocant) doctrina, quid cum Canon?[m],
sacror?[m] Concilior?[m], Pontificumq[ue] Rom.
constitutionibus, & quid cum omnibus de re Christiana
spectatoris fidei Historijs conueniens cõ[m]mune?ue
quidq[ue] uarians habeat. Quæ scire nõ[n] dico quã[m] utile,
sed qua?m necessarium sit, uolenti non toto cœlo errare in hac
confusiß. opinionum turba, neminem nisi parum sanæ mentis
opinor, latet.**

<https://hdl.handle.net/1874/424714>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

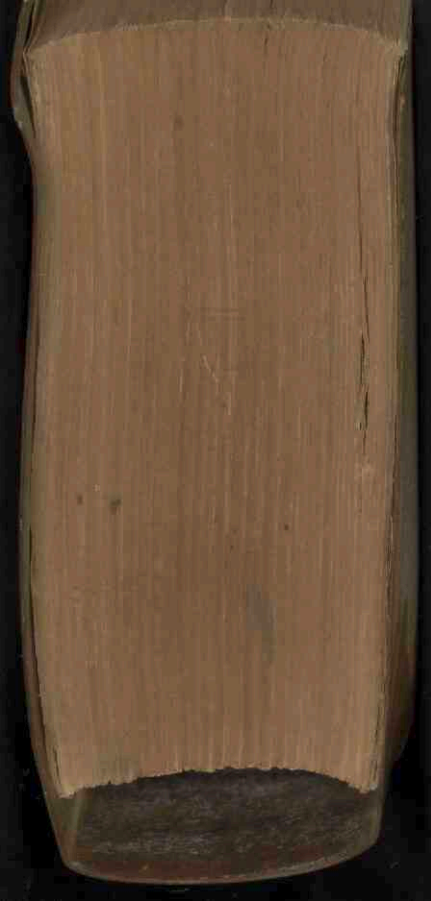
B. WESTHEMER

Conciliatio S. Scripturae

& Patrum Orthodoxorum

E. oct.

433

Tua p[ro]uallieret: boni aut[em] ut inuicem
santas h[ab]eat. d[omi]n[u]m uo[lt]u[m] t[ame]n abbe[m]
huantim[us] elegit. Di. Nat[us] e[st] die
p[ro]fect[us] ad p[ro]p[ri]a[m] acceptis ad p[ro]p[ri]u[m]
p[ro]u[er]e et ad blesense[m] comite[m] lu-
rouer[is] l[ib]is cepit o[mn]e[m] q[uo]d suscipere et
manu laica p[er]ceperat. Quor[um] n[on] nulli
uicem saluati s[un]t a fide[m]us. t[ame]n t[ame]n p[ro]p[ri]e
tuo p[er]uenire[n]s a d[omi]no p[er]ceperat. alij uo[lt]u[m]
sacris oronib[us] reg[is] t[ame]n morte p[ro]p[ri]o
n[on] p[er]ceperat uo[lt]u[m] ex o[mn]i q[uo]d i[n] se[m]p[er] p[ro]p[ri]o
p[er]ceperat. man[us] h[ab]itans s[er]uaret i[n]
p[ro]p[ri]o s[er]uatis i[n] carab[us] suspensio[n]e
p[er] alio[m] morte[m] p[ro]p[ri]o occiderit. p[ro]p[ri]e
uo[lt]u[m] uenabile[m] uo[lt]u[m] abbas offeno de
lecto cu[m] t[ame]n p[ro]p[ri]o uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]e a r[ati]o[n]i
p[ro]p[ri]o manu u[er]ba uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]e q[uo]d s[er]uare
p[ro]p[ri]o aut[em] morte[m] fide[m] p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o uo[lt]u[m]
se p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o et t[ame]n co[m]m[un]e f[er]re
lin[us] fine q[ui]e[n]s. Bonos ergo fideles
custodes aut[em] est i[n] o[mn]i s[er]uare s[er]uare
p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o q[uo]d t[ame]n uo[lt]u[m] et uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o

benignitas amissae. O[mn]i agere
p[ro]p[ri]o t[ame]n. n[on] metu[m] fadas. Et t[ame]n
ap[er]t[us] i[n] se[m]p[er] maior uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o
ta p[ro]p[ri]o t[ame]n p[ro]p[ri]o q[uo]d n[on] p[ro]p[ri]o i[n] m[od]o
lo s[er]uare ut p[ro]p[ri]o uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o t[ame]n q[uo]d
t[ame]n et a sup[er]iorib[us] t[ame]n p[ro]p[ri]o et a
uoluntate uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o t[ame]n p[ro]p[ri]o
soluere uo[lt]u[m] uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o. h[ab]itans a uo[lt]u[m]
in h[ab]itans p[ro]p[ri]o t[ame]n se[m]p[er] q[uo]d p[ro]p[ri]o
p[ro]p[ri]o uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o i[n] p[ro]p[ri]o h[ab]itans uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o
mentis d[omi]no uo[lt]u[m] uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o et p[ro]p[ri]o
bat q[uo]d ex a d[omi]no i[n] q[ui]e[n]s mea. h[ab]itans
ex i[n] a d[omi]no p[ro]p[ri]o q[uo]d d[omi]no a d[omi]no n[on]
p[ro]p[ri]o. **I**n m[od]o n[on] i[n]g[er]it ordis p[ro]p[ri]o
q[ui]a nobis a p[ro]p[ri]o t[ame]n p[ro]p[ri]o t[ame]n
p[ro]p[ri]o i[n]g[er]it uo[lt]u[m] p[ro]p[ri]o. Et q[ui]
erat t[ame]n p[ro]p[ri]o f[er]re n[on] t[ame]n p[ro]p[ri]o s[er]uare
le uo[lt]u[m] t[ame]n p[ro]p[ri]o h[ab]itans g[er]it
t[ame]n p[ro]p[ri]o t[ame]n p[ro]p[ri]o et q[uo]d offensa p[ro]p[ri]o
p[ro]p[ri]o uo[lt]u[m] q[uo]d n[on] erat h[ab]itans libe
t[ame]n p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o q[uo]d t[ame]n p[ro]p[ri]o q[uo]d p[ro]p[ri]o
t[ame]n p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o q[uo]d t[ame]n p[ro]p[ri]o q[uo]d p[ro]p[ri]o

vnū millelmū uicēlmū d'geſi.
ſedm̄ aſoleſcō q'dā nobil' ī lubria
hate corpis exceſſiſſet a ſuis granot
ris et de rano ab īgreſſu eade aza
ey ē. et inf' ſepia mōſtū q' ſageda
p'mia ī loco ad h' ſepuerato eccl'ia
Q' hūly' pena ſuſcipiēs flagella
baſt' m'itū a terrano et g'ub' q' u
t'is ſulp' ab aſt'. Co aſt' ad h' ī p'mia
exiſtēt' g'ig'it' eū a terrano ſuo īno
tēt' de nocte et latēt' o aſidi. Vno
ergo eadē nocte ex granot'is ſcō
vno p' q' macurmas ozante ſup'ly
m ſerzeto uicid' ſiſto totā eadē il
lud' m̄ et app'are m'ico com'ra
tu ſcōz g'loſā v'g'mē m'ez y t me
tio oſm̄ uelut' m'g'itaz et d'iaz q'le
zē et de d'ūſis negot'is v'mūſal'
eade tractatū h'ic. h'ic ſing' m'ias
. parū' ipſa eadē ex oſt' z d'icō. Et
q's ex uobis m'lebit' mel' ranoia ut

ī cozn' gendis et exſpandis v'icis
ſy ſunt ne eadā ſy p'ia nō habuerit. ſi
p'icoz neg' h'igēris obtuant'.

Ary q' u'x

Iſollit' nō facile ē m̄ panē
Sub auo ſū cā. Et h' q' plaros q' ipan
vires q'etis cū cū ulza m'ia ſū ul
la n'citate negot'ij cū maxis diſp'e
t'is et d'ueſis c'el' eua g'at'. Si forte
v'ides p'p'iam forte d'auo m'icū v'is
q' ap'rat' p'enas et auoſac. Male ſū
bis p'udēſſimis diſcruiſti q' uama
et ſuola t' o'ū eua g'atōz p'ud'icō.

Ad dabit' m̄ p'enas. **O**les. **A**udi. **O**s
dabit' m̄ p'enas ſic' colūbe q' v'is g'ie
g'razia ē et amat' gē bonū. Et uolabo
et īſelgā. **O** u'x o p'p'ia dē q' ap'ras
fuge' q' ap'ras auoſac. **D**ixit' cū t
q'lequē. **E**re dō g'au' fugiēs et mā
ſi m̄ ſol'acōz. **S**i fugiēs elongat'. **E**rgo
p'p'm cū u'x p'enas v'mūſal'. **A**ſit'.
Et h' cū p'enas p' p'enas o'ndit'.

Theologia

Octavo n°. 433.

N. 47. C.

Ex dono Gualtherij

CONCILIATIO

SCRIPTURAE DIVINAE ET PATRUM Orthodoxorum, extrema editio iam reuisa & aucta, in qua est cernere, quid sacrosancta utriusq; instrumenti Biblia cum Ecclesiae doctorum (quos uocant) doctrina, quid cum Canonũ, sacrorũ Conciliorũ, Pontificumq; Rom. constitutionibus, & quid cum omnibus de re Christiana spectatioris fidei Historijs conueniens cõmunẽue quidq; uarians habeat. Quae scire nõ dico quã utile, sed quã necessarium sit, uolenti non toto caelo errare in hac confusis. opinionum turba, neminem nisi parum sanæ mentis opinor, latet.

Bartholomæo Vuestemero
autore.

Patrum et Historicorum nomina, quibus usi sumus, & quo anno, et quibus Imperatoribus uixerint adiecimus

Item Catalogus Conciliorũ, ac Pontificũ

Rom. ueterum, e quorum monu

mentis collegimus hanc Con-

ciliationem. 1540

Index præterea duplex, Alter insignium locorum

Alter operis sequentis.

17 n° 1552 J q^{to} ch 104 79 n° 10 desucon figuri

174

CONSTITUTION

THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES OF AMERICA
 is a written document that defines the structure and powers of the federal government.
 It is the supreme law of the land and is binding on all government officials and citizens.
 The Constitution is divided into seven articles, which describe the organization and powers of the three branches of government: the legislative, executive, and judicial branches.

ARTICLE I

Section 1. All legislative Powers herein granted shall be vested in a Congress of the United States, which shall consist of a Senate and House of Representatives.

Section 2. The House of Representatives shall be composed of Members chosen every second Year by the People of the several States, and the Electors in each State shall have the Qualifications requisite for Electors in that State.

Section 3. The Senate shall be composed of two Senators from each State, chosen by the Legislature thereof, for six Years; and each Senator shall have the Qualifications requisite for Senators in that State.

Approved September 17th 1787 at Philadelphia in Convention by the Delegates in General Assembly and by the States in General Convention

VIGILANTIA, DOCTRINA ET VI-

te probitate Eslingensis ecclesie concionatori insigni,

Iacobo Ottero amico suo chariss. Bartholomaeus

Vesthemerus Phorzensis, Pacem à domino

Iesu Christo optat.

NVnquam satis possum admirari charissime Ot-
tere, uestram diuini uerbi concionatorum in-
dustriam, qui sacrarum literarum causam in eum locū
paucis annis produxistis, ut uix ullo unquam tempore
à pluribus uetus & nouum Testamentum uersatum sit,
idq; tempore hoc ita longè pessimo ut nouissimo, aduer-
sarijs omnibus conatibus repugnantibus, prepollenti-
busq; summis uiribus & opibus. Adeo ut multi boni
atq; prudentes uiri stultissimum putarint uel tentare,
nec mirum: nam nisi Dominus mirabiliter meliori ad-
fuisse parti, prorsus erat impossibile. Istorum, ut scis,
per quos Deus hæc mirabilia operatus: quidam uitæ hu-
ius muneribus defuncti, Christo, cui militauerunt, uiuunt
& cælestis regni fruuntur hospitio: superstitēs quidam
non cessant cursum suum currere, armati iisdem cogita-
tionibus, cor in cælo, ubi merces eorū est magna nimis
habetes, et in certā futurorū, quā diuinitus didicerāt, ex-
pectatione intenti in prælio fortes, perseverant. Quorū
in numero cum te esse mihi persuasum sit, uolui tuæ huius
manitatis

EPIST. NVNCVPATORIA.

manitati hoc meū qualecūq; opusculum dedicare, quod
ante annos aliquot per ocium collegi, dum per omne ge-
nus scriptorū, ceu sedula apis uolitatā. Effecerunt autē
ut æderem hæ causæ, potissimū ut hoc auspicio meā atq;
nouā officinā typographycā iniciarer. Deinde quod uē
di in hoc argumēti genere libellū quendā nō in utilē Her-
manni Bodij ita scriptum, ut hic meus uideatur nō sine
quodā singulari lectorū operæ precio adiungi. Postres-
mo quod credā, uineæ domini nō aliquo pacto admo-
re manus. piū nō esse, etsi usquam alibi hic esse αἰγῶν
σῖων πῆξ. Spero enim nōnihil fructus ad diuina Philo-
sophie peruenturū studiosos. Nā pluribus prædicare
hoc quicquid est parū decet, neq; enim illud apud Ho-
merū Menelai est inscitū οὐκ ἴστω καλοῦ ἐπιερ βιοῦ εἶ
χρῆσθαι. Certe hoc ausim polliceri, hęc meā lucubrati-
unculā quantūuis nō ostētationi paratā magnæ utilitatē
futurā, huic seculo in quo ab omnibus partiū factionis
bus, Christus, apostoli, euangeliū iactatur magis quā
uiuatur. Hinc fit ut in collatione temporū dubitemus an
ullū unquā fuerit peius, in quo alius alium damnat, alij
alijs se præferunt, nō ob creatorē, sed infirmas nescio
quas creaturas. Propterea cernimus ingenti suo pericu-
lo laborare Ecclesiā, dū quidā uel gloriæ ambitione, uel
auaritiæ calcare impulsī mordicus sua defendunt: quia
dant

EPIST. NVNCVPATORIA.

dam pessimis uitæ exemplis Christianam professionem
 infamant. Est qui inuectiuis stomachatur impotentius
 Neq; desunt qui pertinacius apologijs se defendunt :
 seq; mutus uulneribus apud imperitam plebem, apud
 principes, magna pietatis iactura, religionisq; contemp-
 tu, conficiunt. Perditur horum importunitate & infla-
 tu mundi omnis ecclesiastica autoritas, omnis religio-
 nis honor omnis humanitas, animorumq; affectio: Fitq;
 paucorum uitio, ut erga deum & erga homines chari-
 tas in alijs non accendatur, in alijs refrigescat. Quare
 iugi oratione supplicandus deus omnibus nobis est, ut
 hic ambitionis, contentionis, & auaritiæ spiritus in mi-
 seris hominibus extinguatur, agnoscantq; se esse homi-
 nes. Et ut redeat in corda mutua charitatis affectio.
 Quod nisi fiat, quis non uidet quàm intractabiles sint
 futuri omnium qui se Christianos uocant mores? Religio-
 ne enim contempta, homo in officio nulla in-
 terij ratione, nullis artibus, nullis lin-
 gue uiribus contineri potest. Sed
 quid hæc ad te, cui diuinarum et
 humanarum rerum omnia
 sunt cognitissima. Va-
 le igitur.

PATRVM AC HISTORICORVM

nomina quibus usi sumus, & quo anno
& quibus Imp. uixerint.

Polycarpus Iohānis apostoli discipulus, Smyrneus
episcopus ab Higinio papa primo creatus. Cla-
ruit sub Antonio Pio imperante.

Ignatius ecclesie Antiochene tertius post beatum
Petrum episcopus. Passus est Romæ sub Traiano impe-
ratore. Anno Domini, CXI.

Irenæus Lugdunensis in Gallia post Fotini martyris
triumphum episcopus, Polycarpi martyris auditor. Cla-
ruit sub Marco Antonio, & Papa Eleuthero. Anno
Domini CLXXV.

Clemens ecclesie Alexandrine presbyter. Claruit
Commodi & Seueri principum temporibus. Anno do-
mini. CLXX.

Tertullianus presbyter, patria Carthaginensis Affris-
canae prouinciæ, patre Centurione uiro proconsulari
Floruit Seueri temporibus. Anno domini CC.

Origenes qui & Adamantius & presbyter, natio-
ne Alexandrinus. Sub Valeriano & Galieno principibus.
Anno domini. CCLXI. Indictione nona. Actatis
sue anno LXX.

Cyprianus ecclesie Carthaginensis in Africa episcopus

N O M I N A.

episcopus. Passus est sub Valeriano. Anno domini. CC
 XLIX. Indictione XII. VIII Calend. Octobris.

Firminus Lactantius Arnobij rhetoris quondam
 auditor atq; discipulus. Claruit sub Constantino princi
 pe, cui amicissimus fuit. Anno CCCXX.

Eusebius ecclesie Cesariensis Palestine episcopus,
 cognomento Pamphili: Floruit sub Constantino Imp.
 magno, & Constanti. Anno domini. CCCXX.

Athanasius Alexandrinae urbis XIX. episcopus
 multas persecutiones sub Arrianis sustinuit. Moritur tē
 pore Valentiani et Valentis imperatorū. Anno domini
 CCCLXXIX.

Hilarius Pictaviensis Aquitaniae episcopus multas
 ab Arrianis sustinuit iniurias. Moritur sub Valentiniā
 no Imperatore. Anno domini. CCCLXXI. Indictio
 ne XIII.

Damasus Papa natione Hispanus, sedit post Libe
 rium in cathedra Petri annis decem & octo. Cla
 ruit sub Valentiniāno et Valente. Anno domini. CCC
 LXX.

Basilus Cesariensis Cappodociae episcopus. Floruit
 sub Valentiniāno & Valente. Anno domini. CCCV
 XXX.

PATRV MORTHO.

Gregorius ex monacho episcopus Nazianzenus
Claruit sub Valentiniano & Theodosio. Anno domi-
ni CCCXC.

Isychius presbyter & monachus, beati Gregorij
Nazianzeni episcopi quondam auditor & discipulus,
&c. Claruit sub Arcadio & Honorio principibus, An-
no CCCC.

Eutropius monachus & presbyter. Claruit sub Val-
entiniano & Valente principibus. Anno Domini CCC
LXX. Sunt etiam qui scribant eum Augustini fuisse
discipulum, & floruisse anno Domini CCCC &
XXX.

Ambrosius episcopus Mediolanensis, patria Roma-
nus. Claruit sub Theodosio Imperatore clementissimo.
Anno domini CCCLXXX.

Hieronymus presbyter & monachus, patre natus
Eusebio ex oppido Stridonis. Moritur sub Honorio &
Theodosio principibus. Anno domini CCCCXII
Indictione quinta, ultima die mensis septembris. Aetas
sue anno nonagesimo nono, sepultus apud Beth-
leem.

Augustinus episcopus Hipponensis, natione Car-
thaginensis in Aphrica. Moritur in ciuitate Hipponensi
cuna

N O M I N A.

cum obsideretur à VVandalis . Anno Domini CCCC
XXX. Indictione XIII. etatis sue LXXVI, sacer
dotij uerò XL. Secundum Marianum Scotum, quinto
Calend. Septembris, obsidionis urbis mense tertio.

Paulinus presbyter, discipulus S. Augustini postea
episcopus Nolæ Campaniæ. Claruit sub Honorio et Va
lentiniانو principibus. Anno domini CCCCXX.

Ioannes Chrysostomus episcopus Constantinopoli
tanus, in exilio Ponti mortuus 6. Calend. Februarij. An
no domini CCCCXI. Indictione IX. Archadio &
Honorio Imperantibus.

Ioannes Cassianus, natione Scyta beati Chrysostomi
Cōstantinopolitani episcopi discipulus. Claruit sub The
odosio & Valentiniانو regnantibus. Anno domini.
CCCCXXXV.

Orosius presbyter, natione Hispanus, beati Augusti
ni quondam auditor. Claruit uita & doctrina illustris
cum sancto Augustino. Anno Domini CCCCXX
Sub Theodosio & Honorio principibus.

Cyrillus episcopus Alexandrinus, natione Græcus,
montis Carmeli. Claruit in Cōcilio Ephesino presidens
sub Theodosio minore Imperatore. Anno domini CC
CCXXII. Indictione 15.

Zozomæus natione Græcus, secularium literarum
cultor

PATRVM ORTHO.

cultor egregius. Floruit sub Theodosio iuniore Imperatore. Anno Domini. CCCCXXX.

Socrates quidam natione Græcus, uir eloquens, scripsit à tempore Constantini magni imp. usq; ad imperiũ Theodosij iunioris uolumen.

Zozimus Papa, natione Græcus, sedit in Pontificatu post sanctum Innocentiũ anno uno. Moritur sub Honorio & Theodosio Imperatoribus. Anno Domini. CCCCXXIX. Indictione .2. Calend. 7 Ianuarias.

Leo papa primus, natione Tuscus, post Sixtum tertium sedit in cathedra Petri annos uiginti unum. Moritur tandem, sub Leone augusto . Anno Domini CCCCCLXI. Indictione XIII. 4. Calend. Iulij.

Prosper episcopus Reginensis post Fauentium natione Aquitanicus. Claruit temporibus Leonis imperatoris Magni. Anno domini. CCCCCLX.

Gelasius Papa primus, natione Afer, sedit post Felicem in pontificatu annis quatuor. Moritur imperante Anastasio augusto. Anno domini. CCCCXCVI.

Fulgentius episcopus Russensis in Africa. Claruit temporibus Trasemundi regis Vandalorum, catholicas ecclesias persequentis sub Anastasio imperatore. Anno domini. D.

Symmachus Papa, natione Sardinus, Pontificatum ad
eptus

N O M I N A.

Optus post Anastasium, sedit annis quindecim, mensibus
sex. Moritur sub Anastasio imperatore. Anno Domini
D X V. Indictione S. 14. Calend. Augusti.

Hormisda Papa, natione Campanus, post Symma-
chum pontificem presuit ecclesie annis nouem. Morit-
ur sub Iustino seniore August. Anno Domini. D. XXI
indictione XIII. VIII. Idus Augusti.

Cassiodorus monachus, & abbas cenobij apud ur-
be Rauennatensem. Claruit temporibus Iustini senioris
usq; ad imperij Iustini iunioris penè finem, annos habes
etatis plusquam XCV. Anno domini. D. LXXV.

Gregorius Papa primus ex monacho ordinis sancti
Benedicti, patria Romanus, post Pelagium pontificè see-
dit annis XIII. Mensibus VI. Moritur autem sub se-
cundo anno Phoca imperatoris, qui fuit Domini sexcen-
tesimus quintus. Indictione octaua. 4. Idus Martij.

Isidorus iunior, episcopus Hispalensis post Leandru
Claruit sub Heraclona imperatore filio Heraclij. Anno
dñi. D. CXX. temporibus Sisebuti regis Gothorū.

Beda monachus & presbyter monasterij Sanctoa-
rū Petri & Pauli apostolorū, quod est in Anglia, ob re-
gionē & modestam uenerabilis cognomentū adeptus.
Moritur sub Leone Imperatore. Anno domini D. CC
XXXII. Indictione XV. Etatis sue. Anno LXX

Pridie

P A T R V M O R T H O .

Pridie Calend. Junij, sub Ioanne Papa sexto.

Bernardus abbas Clareuallensis, primus ordinis Cisterciensis, natione Burgundus. Claruit sub Conrado Imperatore tertio. Anno domini. M. CXL.

Albertus magnus episcopus Ratisponensis, ordinis predicatorum, natione Theutonicus, patria Sueuus ex Laugingen oriundus, Mortuus sub Rodulpho Imperatore. Anno domini M. CCLXXX. Indictione S. Aetatis suae anno octogesimo.

Thomas de Aquino, ordinis fratrum predicatorum Alberti magni in conuentu Coloniensi auditor & discipulus. Mortuus est sub Arnolpho Imperatore. Anno domini M. CCLXXIII. Indictione II.

Otho episcopus Frisingensis in Germania Bauariae & ut quidam scribunt nepos Friderici imperatoris primi. Floruit Imperio uacante. Anno domini M. CCLX.

Nicolaus de Lyra, natione Anglicus ordinis fratrum minorum. Floruit temporibus Ludouici Imperatoris quarti & Ioannis papae uicesimi secundi. Anno domini M. CCCXX.

Bonauentura Patavinus, ordinis fratrum heremitarum S. Augustini, tituli S. Ceciliae presbyter cardinalis Floruit sub Ludouico Imperatore quarto. Anno domini. M. CCCXX.

Ioannes

N O M I N A.

Ioannes Scotus monachus ordinis sancti Benedicti Bedæ monachi quondam auditor et discipulus. Floruit temporibus Caroli magni Imperatoris. Anno domini DCCC.

Franciscus de Zabarellis, natione Patauinus, eccl. Romanæ presbyter Cardinalis. Claruit in Concilio Constantiensi, sub Sigismundo Imperatore. Anno domini M.CCCCXVIII.

Ioannes de Gerson, natione Gallus, cancellarius Parisiensis, Petri de Aliaco Cardinalis. Cameracensis olim discipulus. Floruit in concilio Constantiensi sub Sigismundo imperatore, & Martino papa quinto mortuus. Anno domini M.CCCCXXIX. Indictione septima, etatis sue anno. 66. Quarto Iduum Iulias.

Blondus Flavius Foroliuensis, Eugenij pontificis quarti secretarius, philosophus, rhetor &c. Floruit temporibus Sigismundi Imp. Anno domini M.CCCCXXV.

Pius papa secundus, natione Tuscus, patria Senensis, Aeneas Syluius antea uocatus, sedit in pontificatu maximo post Calixtum tertium annis sex. Mortuus sub Frederico Imp. tertio, Anconæ ut fertur mortuus Anno domini. M. CCCCLXIII. Indictione XII. XIX. Cal. Septemb etatis sue similiter LII & LX

Marcus

P A T R V M . O R T H O .

Marcus Antonius Sabellicus uir undecunq; doctus
Floruit apud Venetos sub Maximiliano Romanorum
rege & Imp. & Alexandro Papa sexto. Anno domini
M. CCCCXCHII.

Innocentius Papa tertius, natione Campanus, Lotha-
rius ante uocatus, post Celestinū Pontificē tertiu, pres-
fuit ecclesie annis XVIII. Floruit tempore discordie
que fuit inter Philippū fratrem Henrici & Ottonis ducē
Saxonie. Anno domini M. C C.

Ioannes monachus & presbyter Damascenus,
uir doctus in magno pretio habitus apud Constantino-
polim Floruit sub Theodosio deuotissimo principe. An-
no Domini C C C X C.

Nicolaus Dorbellus, ordinis fratrum minorum S. Fran-
cisci prouincie Thuronensis. Floruit temporibus Friede-
rici Imp. 3. & Calixti papae tertij. Anno dñi M. C C C
C L V.

Nicolaus Siculus, abbas Monacensis ordinis sancti
Benedicti, ex Cathania urbe oriundus, dictus Tudesta-
his. Panormitanus episcopus & demū sacrosanctae ec-
clesie Romane Cardinalis. Floruit & interfuit Con-
cilio Basiliensi. Anno domini M. CCCCXXXV.

Paulus monachus Cassinensis cenobij ordinis sancti
Benedicti, natione Italus, uir in diuinis scripturis erudi-
tiss.

N O M I N A.

tiff. Hic olim diaconus fuit Aquilegiensis ecclesie, & Desiderij ultimi regis Longobardorū cancellarius. Clauit sub Carolo magno Imp. Anno domini septingentesimo octuagesimo.

Baptista cognomento Platina, patria Cremonensis Apostolicus quondā abbreviator, multas à Paulo papa II. calamitates sustinuit. Moritur Romæ ex peste Frederico imperatore III & Sixto pontifice. IIII. Anno domini M. C C C L X X X. indictione X IIII.

Raphaël Volateranus historiographus insignis. Clauit sub Iulio secundo Papa & Maximiliano rege Romanorum. Anno domini M. D. V I.

Telesphorus primus, pontifex Rom. natione græcus ex patre Anachoreta, Antonini Pij tēporibus fuit. Sedit annis undecim mensibus tribus, diebus X X I I. Constituit ut septem hebdomadibus ante Pascha ieiunium obseruaretur, & ut hymnus ille ante sacrificiū caneretur. Gloria in excelsis deo.

Calistus Pontifex, natione Rom. patre Domicio ex regione urbis Rauennatum usq; ad Scueri tempora peruenit. Ieiunium quatuor temporum instituit. Sedit annos sex, menses decem, dies decem.

De vitis cæterorum Pontificum potes Lector Platina, Volateranum, Sabellicum, & c. consulere.

N O M I N A

[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a list of names or entries.]

[Illegible text line 1]
 [Illegible text line 2]
 [Illegible text line 3]
 [Illegible text line 4]
 [Illegible text line 5]
 [Illegible text line 6]
 [Illegible text line 7]
 [Illegible text line 8]
 [Illegible text line 9]
 [Illegible text line 10]
 [Illegible text line 11]
 [Illegible text line 12]
 [Illegible text line 13]
 [Illegible text line 14]
 [Illegible text line 15]
 [Illegible text line 16]
 [Illegible text line 17]
 [Illegible text line 18]
 [Illegible text line 19]
 [Illegible text line 20]

PATRVM ET CON

CILIORVM VETERVM CVM

sacra Scriptura Conciliationes, Per Barptho

lom. eum Vuesthemerum reuise,

& multis locis aucte.

SCRIPTVRAE SACRAE MAIE=

STAS ATQVE AVTO=

RITAS.

Legem Decalogi deus di-
gito suo inscripsit tabu-
lis lapideis. Ponã uerba
mea in ore prophetae, lo-
queturq; ad eos omnia
que precepero illi. Illud ipsum exem-
plo *Leuit. 1. cap. discas, ubi dominus*
inquit: Loquere filijs Israël, & dices
ad eos, &c. Vides quod dominus sen-
sus & uerba Mosi dederat instillan-
da populo? Exodi. 32. Deut. 18. Leuit. 1.

Sapientiam omnium antiquorum
exquiret sapiens, & in prophetis ua-
cabit. *Ecci. 39.*

Christus reuincit diabolũ per scri-
pturas, ut habetur *Mat. 4.*

b

Magnam

Magnam auctoritatem tribuit Dominus ueteri Testamento, quando dixit: Prius transire coelum & terram, quam iota unum, aut apicem ex lege data: Nam etiam ex scripturis sanctis defendit Christus discipulos suos contra pharisæos. Quos & arguit, quod nescirent scripturas, dicens: Erratis, nescientes scripturas. *Matth. 5. & 24.*

Non potest solui scriptura. *Ioan. 10.*

Eunucho repinæ Candacis cura erat de scriptura quam legit in curru.

Apollo potissimum commendatur, quod eloquens erat, & peritus scripturarum.

Sermo quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. *Ioan. 14.*

De discipulis quoque dicit: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, &c. *Matth. 10.*

Constat itaque sacrosanctas literas, diuina esse oracula, a deo ad homines datas, sicut testatur .2. Petri.

1. Non uoluntate hominis, sed inspiratione spiritus sancti allata est olim prophetia.

Patriarchæ & prophetae nihil populo proposuerunt

unt, quod non à spiritu sancto iussi fuerunt. Idem & Christus filius dei fecit. Qui in Ioanne dixit. Quod de se ipso nihil loquatur. Sic et Apostoli uerba dei, id est, sacram scripturam deo adscripserunt: ut patet Galatis primo, Paulum apostolum gloriari se non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum electum esse ad prædicandum non suum uerbū, sed Christum crucifixum. Et ad Rom. 1. cap. dicit se segregatū in Euangelium dei, quod antea promiserat per prophetas. Ex hijs clarum & apertum est sacram scripturā à deo deriuasse ad nos, atq; tractari debere cum timore dei uelut munus coeleste. Audiamus nunc & Patres hijs scriptis omnino adstipulantes.

Augustinus de Ciuitate dei lib. 18.

cap. 4 & lib. 20. cap. 7. & 17.

Dicit Deum per ora prophetarum locutum atq; sanctam scripturam ab angelis ministratam, de coelo descendisse, quæ omnia diuinis testimonijs possunt confirmari. Item ad Honoratum contra Manichæos cap. 5. in lib. de utilitate credendi.

Augustinus de Genesi ad literam

lib. 2. cap. 1.

Maior est huius Scripturæ autoritas, quàm omnis humani ingenij capacitas comprehendere potest. Pro-

4 DE AVTORITAT. SCRIP.

fecto inuiolabilem sacrarum literarum auctoritatē confiteri debemus: quoniam cunctorum ingenia hominum etiam sanctissimorum, & doctissimorum superat, & ad se rapit, &c.

Idem de Peccatorum meritis

Lib. 1. cap. 22.

Cedamus & consentiamus auctoritati scripturæ sanctæ, quæ nescit falli, nec fallere. Hominum est labi, hallucinari, falli, fallere, decipi & decipere, Paulo dicente ad Coloss. 2. Videte ne quis uos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Diuinæ autem scripturæ robur nullum eiusmodi defectum admittit, nullum conquirat commodum tantum ad nostras utilitates capescendas nos allicit, neminem fallit, nemini blanditur, quod idem Paulus 2. Corinth. 1. Non fuit in illo, est, & non sed est, uel etiam, in illo fuit, ided per ipsum dicimus, amen ad gloriam nostram. De summa laude Verbi, uide Originem in Esaiã Hom. 7. Item de sacrorū librorum auctoritate uide Laurentius August. lib. 6. Confess. cap. 5.

Chrysostomus in Gen.

Hom. 2.

Si Manichæus te acceperit, dicens materiam præ
existe

existere, uel Marcion, uel Valentinus, uel gentilis, dic
ad illum: In principio fecit deus cœlum & terram, sed
quid, si non credit ille scripturæ? Tu post hac ipsum a
uerferis, uelut furibundum & attonitum. Nam qui om
nium opifici non credit, et ueritatem mendaciæ arguit,
qua unquam dignandus est uenia? Habet ille fucatum
colorem, & mansuetorum personas induit, tegitq; sub
ouilla pelle lupum. Sed tu ne decipiaris imò hac ipsa de
causa illum magis exosum habe, quod mansuetudinem
quidem erga proximum conseruum simulat, contra do
minum autem uniuersorum bellum gerit, & contra sio
am ipsius salutem currit insensatus.

SCRIPTURAE SACRAE ET

humane impar autoritas.

Augustinus contra Faustum

Manicheum, lib. 11. cap. 5.

INter hos enim sumus, quibus idem Apostolus dicit:
Et si quid aliter sapitis, id quoq; uobis deus reuela
bit. Quod genus literarum non cum credendi necessita
te, sed cum iudicand. libertate legendum est. Cui tamen
ne intercluderetur locus, et adimeretur posteris ad qua
stiones difficiles tractandas atq; uersandas, lingue ac
styli saluberrimus labor, distincta est à posteriorum li
bris excellentia canonicæ autoritatis ueteris et noui Te

stamenti, quæ Apostolorum confirmata temporibus
 per successiones Episcoporum, & propagationes Ec-
 clesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter consti-
 tuta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. Ibi
 si quid uelut absurdū, mouerit nō licet dicere: Autor hu-
 ius libri nō tenuit ueritatē: sed aut codex mendosus est,
 aut interpretes errauit, aut tu non intelligis. In opusculis
 autem posteriorum, quæ libris innumerabilibus conti-
 nentur, sed nullo modo illi sacratissimæ canonicarum
 scripturarum excellentiæ coæquantur, etiam in qui-
 buscunque eorum inuenitur eadem ueritas, longe tamē
 est impar. Itaq; in eis, si qua fortē propterea dissonare
 putantur à uero, quia non ut dicta sunt intelliguntur:
 tamen liberum ibi habet lector auditorūe iudiciū, quo
 uel approbet quod placuerit, uel improbet quod offē-
 derit: & ideo cuncta eiusmodi nisi uel certa ratione,
 uel ex illa Canonica autoritate defendantur, ut demon-
 stratur siue omnino ita esse, siue fieri potuisse, quod uel
 disputatum ibi est, uel narratum: si cui displicuerit, aut
 credere noluerit, non reprehenditur. In illa uerò Cano-
 nica eminentia sacrarum literarum, etiam si unus Pro-
 pheta, seu Apostolus, aut Euangelista aliquid in suis li-
 teris posuisse ipsa Canonis confirmatione declaratur,
 non licet dubitare, quod uerum sit: alioquin nulla erit
 pagina

pagina, qua humane imperitiæ tegatur infirmitas, si
librorum saluberrima autoritas, aut cõtempta penitus
aboleatur, aut interminata confunditur.

Lege ea quæ Augustinus contra Faustum Mani-
chaum lib. 13. cap. 5. Et contra Aduersarium legis
& Prophet. lib. 2. capite. 4. habet, & in hijs sacræ
scripturæ sanctissimam & dignitatem & autoritatem
inuenies.

Augustinus de natura & gratia

cap. 61.

Solis Canonicis scripturis sine ulla recusatione con-
sensum debeo, &c. Nunc si solis Canonicis adsentire
citra renisum adstringimur, licebit nobis interim ab
alijs literis dissentire: Catholicis autem literis nemo nõ
cedet, nemo nõ subscribet, siue fuerit laicus, siue sacra-
dos, siue rex, siue, imperator sacris scriptis cedat, atq;
ad illius impetum mollescat, omne quod uitam habet cũ
nihil sit sanctius ac necessariũ in hoc mundo traditũ.

Idẽ ad Orosiũ contra Priscillianistas & Origenistas
cap. 11. Quantũ enim quisq; sciendo profecerit, infra
illas literas se inueniet, quas deus tanquã firmamen-
tum supra omnia humana corda constituit &c.

SCRIPTURÆ SACRÆ PRIMÆ
fides, cui credendum in omnibus ac cædendum.

Christus in Luca de Lazaro & di-
uite. Habent Mosen ac prophe-
tas audiant illos. At diues dicebat:
Nō pater Abrahā sed si quis ex mor-
tuis ierit ad eos, resipiscent, Ait autē
illi: Si Mosen & prophetas non au-
diunt: neq; si quis ex mortuis resur-
rexerit credent. *Lucæ 16*

Hī erant summo genere nati inter
eos, qui erant Thessalonicae, qui rece-
perunt sermonem cum omni animi
promptitudine quotidie scrutantes
scripturas, an hæc ita se haberēt. *Act. 17*

Euangelistæ ubiq; scripturis canonicis dant pri-
mā fidē, quam in hoc adducunt & ostendunt, ut de
Christo testimoniū ferant, *Mat. 24. Ioan. 17. 20.*

Chrysoftomus de Lazaro.

Concio. 4.

Pulchrè hunc locū *Lucæ. 18.* suprā adductum
tractat quomodo mortui nō appareant uiuentibus:
neq; permittere deum aliquē defunctorū huc reuerti
narrare quid illic fiat, ne ille cacodæmon, scilicet, ac-
cepta occasione, technas suas inuehat, & simplicibus
imponat, & superstitiosulis ne ansa præbeat, à uero
dei

dei cultu de flectendo. Et postea subdit: docens nos inquit, scripturis potius credendū, quā creaturis omnibus existimemus. Si enim homo deo per uerbū suū nō credit, multo minus seruo à mortuis exuscitato crederet. **Augustinus de doctrina.**

Christiana.

Opus est mitescere pietate, neq; contradicere diuine scripturæ, siue intellectæ, si aliqua uitia nostra percutit: siue non intellectæ, quasi nos melius sapere meliusq; præcipere possumus: sed cogitare potius & credere id esse melius & uerius quod ibi scriptum est, etiamsi lateat, quā id quod nos per nosmetipsos sapere possimus.

Chrysostronus in cap. Gen. 2.

Homilia 13.

Oro, igitur, ut omnibus illic præclusis auribus adamusim canonem sacre scripturæ sequamur. Et paulo post. Caterum non credere his, quæ in diuina scriptura continentur, sed alia quædam ex propria sententia inferre, opinor plurimum periculi secum uehere his qui talia audent.

Augustinus de doctrina Chri-

stiana, lib. 3. cap. 26. & 28.

Dicit obscura locis apertioribus explicanda, hoc

10 PRIMA FIDES DANDA.

est, scripturam per scripturam exponere tutissimum esse. Per scripturas enim diuinas multo tutius ambulatur: quas uerbis translatis occupatas cum scrutari uolumus, ut aut hoc inde exeat, quod non habeat controuersiam: si aut habeat ex eadem scriptura, ubicumque inuentis atque adhibitis eius testibus terminetur. Item. 26. cap. eundem locum uarie intelligi nihil prohibet.

Chrysostronus in cap. Gen. 2.

Homilia. 13.

Dicit quod sacra scriptura seipsam exponat, et auditorem errare non sinat. Idem in cap. Gen. 5. Homilia 21. Discat inquit, non conuenire humanis mentibus curiosius ea quae a deo fiunt explorare, sed credere his quae dicuntur. Nam quando deus aliquid pronunciat, dictis ipsius contradicendum non est, sed ea digniora habenda sunt, quae a deo pronunciantur, etiamsi oculis nostris non uidentur.

Augustinus de Genesi ad li

teram lib. 6. cap. 9.

In profundo scripturae sensu magis praestemus diligentiam requirendi, quam affirmandi temeritatem. Item Disin. 20. cap. De quibus causis.

Innocentius Papa.

De quibus causis nulla soluendi ligandiq; autori-

tas in libris ueteris & noui Testamenti, & quatuor Euangeliorum cum totis scriptis Apostolorum non appareat: ad diuina recurrere scripta Græca: si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas à doctõribus catholicis scriptas manum mittite, &c. Vide primas tribuit Bibliis libris.

August. lib. 12. cap. 10. Confess.

O ueritas lumen cordis, non tenebræ meæ loquantur mihi. Deflexi ad ista & obscuratus sum, sed hinc etiam hinc adamaui te, &c. Tu mihi alloquere, tu mihi sermocinare. Credi di libris tuis, & uerba eorum arcana ualde, &c. Idem ad Hiero. in epistola. 19. Ego enim fateor &c. ut infra patebit.

SCRIPTURAM CANONICAM

nulli cedere.

Augustinus de Baptismo

contra Donatistas lib. 2.

Quis autem nesciat sanctam scripturam Canonicam, tam ueteris quam noui Testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitare & disceptari non possit, utrum uerum uel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit. Episcoporum autem literas &c. In Vnione 247.

Idem

Idem de unitate Ecclesiæ

lib. 1. cap. 19.

Ecce ecclesia tot manifestissimis sanctarum scripturarum testimonijs commendata & expressa, prædicta & demonstrata, sicut audiimus, ita & uidimus. Cur detractas sic suscipi quomodo illa suscipit, cui testimonium perhibet qui mentiri non potest? Docet scripturas Canonicas apertè dixisse baptizandum esse in ecclesia catholica, qui apud hæreticos in nomine patris &c. fuerit baptizatus. Quod si hoc docere non potes, illud doce huic communioni tuæ, id est, parti Donati, ubi hoc didicisti, apertum aliquod & manifestum testimonium à scripturis Canonicis perhiberi, & fateor ad te esse transeundum, &c. Non inuenis in scripturis Canonicis quod à te iustissime exigimus.

Augustinus contra Faustum

Manichæum lib. 22. cap. 17.

De expoliatis Aegyptijs.

Carnalis itaq; adhuc ille populus erat, & rerum terrenarum cupiditate occupatus. Aegyptij uerò sacri legi utentes ad creatoris iniuriam suis idolis seruiebant, & homines peregrinos labore gratuito iniuste ac inclementer afflixerunt. Digni erant & isti quibus talia iuberentur, & illi qui talia paterentur, &c.

Sequitur

Sequitur. Deus per famulum suum Moysen innotescere uoluit, quando mandauit & dicebat: fieri autem potest, ut sint aliæ occultissimæ causæ, cur hoc illi populo diuinitus dictum sit: sed diuinis imperijs credendum obtemperando, non resistendum est disputando. Apostolus dixit: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis eius consiliarius fuit?

Origines in Ezechielem

Homil. 7.

Nullum imitemur, etsi uolumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus. Descripti sunt actus Apostolorum & prophetarum gesta de sacris uoluminibus agnoscimus, illud exemplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Item Chrysostomus in opere imperfecto in Mat. Homil. 49. ex cap. 24.

Augustinus de baptismo contra

Donatistas lib. 2. cap. 2.

Acta concilij Carthaginen. in quo Episcopi plurimi ex prouincia Africa, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconis, etiam presente plebis maxima parte, & lectæ essent literæ Iubaiani ad Cyprianum factæ: item Cypriani ad Iubaianum rescriptæ de hæreticis baptizandis, &c. Super est, inquit Augustinus, ut de

ut de hac ipsa re quid singuli sentiamus, proferamus? neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem si diuersum senserit amouentes. Neque enim quisquam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitate collegas suos adigit. Quid mansuetius? quid humilius? Nulla nos certè deterret autoritas à querendo quid uerum sit. Quando habeat omnis episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non possit, quomodo nec ipse potest alterum iudicare: sed expectemus uniuersi iudicium domini nostri Iesu Christi, qui unus est solus habens potestatem, & proponendi nos in ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro, iudicandi.

Et paulo post. Certè nobis obijcere soletis Cypriani literas, Cypriani sententiam, Cypriani concilium. Cur autoritatem Cypriani pro nostro schismate asseritis, & eius exemplum pro ecclesiæ pacè respuitis? Quis autem sanctam scripturam Canonicam, tam ueteris quam noui Testamenti, &c. Vide supra in principio istius tituli. Sequitur: Episcoporum autem literas quæ post confirmationem Canonem uel scriptæ sunt, uel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiosem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem

Graviorem auctoritatem, doctorumq; prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, si quid in eis forte à ueritate deuiatum est. Et ipsa Concilia quæ per singulas regiones uel prouincias fiunt plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaq; plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat sine ullo typo sacrilegæ superbiæ, sine ulla inflata ceruice arrogantia, sine ulla contentione liuidæ inuidiæ cum sancta humilitate, cū pace catholica Christiana. Concilia plenaria, hoc est, generalia uel uniuersalia, alia particularia dicuntur.

Item Concilium Carthaginense Sextum mandat ne concilia præcedentibus episcopis uel Concilijs præponantur. Anno CCCC. LVII. celebratum temporibus Honorij & Theodosij.

SCRIPTVRA CANONICA

omnibus Concilijs ac Episcopis præferri.

IN præceptis patrum uestrorum, inquit Ezech. cap. 20, nolite incedere, & iudicia eorum nolite custodire, tantum in præceptis meis ambulate, & iudicia

16 SCRIPTVRAM SACRAM
iudicia mea custodite, & facite ea.

Omnia probate, quod bonum est
tenete. 2. Ioan. 4. 1. Thes. 5.

Prophetae duo aut tres loquantur,
& caeteri dijudicent.

Qui indiget sapiētia, postulet à deo
in fide nihil hæsitans, qui dat omni-
bus affluentē, & non improperat,
ac dabitur ei. Iacobi 1.

Nolite, inquit Psaltes, confidere in
principibus, in filijs hominū, in qui-
bus, non est salus, &c. Psal. 145.

Solo enim uerbo domini caeli fir-
mati sunt & spiritu oris eius. Psal. 32.

AVGVSTINVS IN EPISTOLA

48. ad Vincentium Donatistam.

NOli ergo frater contra diuina, tam multa tam cla-
ra, tam indubitata testimonia colligere uelle calum-
nias ex Episcoporum scriptis, siue nostrorum, siue Hi-
larij, siue antequam pars Donati separaretur, ipsius
unitatis, sicut Cypriani & Agrippini. Primo, quia hoc
genus literarum ab autoritate Canonis distinguendum
est. Non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimo-
nium proferatur, ut contra sentire non liceat, si forte
aliter

CONCILIIS PRAEFERENDAM. 17

aliter sapuerint, quã ueritas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non dedignemur etiam nobis dictũ ab Apostolo accipere: Et si quid aliter sapitis, id quoque deus uobis reuelabit. Veruntamen in id quod peruenimus, in eo ambulemus, in illa uia scilicet, quæ est Christus, de qua uia ita Psalmus loquitur: Deus misereatur nostr., &c. Deinde si sancti Cypriani episcopi, & gloriosi martyris te delectat autoritas, quã quidem sicut dixi, à canonica autoritate distinguimus: cur te in eo non delectat, quod unitatem orbis terræ atque omnium gentium, & diligendo tenuit, & disputando defendit.

Augustinus de nuptijs & concupiscentia, ad Valerium lib. 2. cap. 29.

Quid autem dicam de ipsis diuinarum scripturarũ tractatoribus, qui in catholica Ecclesia floruerunt: quomodo hæc non in alios sensus conati sunt uertere: quoniam stabiles erant in antiquissima & robustissima fide, non autem nouitio mouebantur errore. Quos si colligere, & eorum testimonijs uti uelim, & nimis longum erit, & de canonicis autoritatibus, à quibus non debemus auerti, minus fortasse uidebitur presumpsisse quàm debui.

Ambrosius de Virginibus lib. 4.

Nos noua omnia quæ Christus non docuit iure
c damnamus:

damnamus : quia fidelibus uia Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, etiam nos id detestabile iudicamus.

Idem de uirginibus, lib. 1.

De uirginibus inquit Paulus præceptum nõ habeo, consilium autem do. Si Doctor genium nõ habuit, habere quis potuit? Et præceptũ quidem nõ habuit si d habuit exemplum. Non enim imperari potest uirginitas sed optari. Nam quæ supra nos sunt, magis in uoto sunt quàm in magisterio.

Item super epistolam primã ad Corinth. c. 4. Quicquid non ab Apostolis traditũ est sceleribus plenu est.

Idem cap. 7. eiusdem Epistolæ. Non debet quis constringi, ne a licito prohibitus illicita admittat.

Chrysostomus in opere imperfecto in Matthæum cap. 23.

Vae uobis scribæ & pharisæi, &c. Sic & modo heretici sacerdotes claudunt ianuam ueritatis: sciunt enim quoniam si manifesta fuerit ueritas, ecclesia non esset eorum, & ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatem uenirent popularem. Quid ergo? ignorans populus excusabilis erit? Absit. Si enim uestimenta empturus, gyras unum negociatorem & alterum, & ubi meliores uestes inueneris, & pretio uiliori, illic comparas. Et ideo oportet populum circumire omnes doctores

res, & inquirere ubi syncera ueritas uenundatur, & ubi corrupta: Nam omnium confessiones cognoscere et meliorem eligere non uetitum est. Dicit enim Apostolus. Omnia probate, quod bonum est tenete & c.

Cyrillus ad Reginas de
recta fide.

Necessarium nobis est, diuinas sequi literas, & in nullo ab earum præscripto discedere.

Hieronymus in epistola ad Minerium
& Alexandrum. Tomo. 4.

Nec enim tanta est mea pusillitatis, autoritas, qui nihil sum, & inuidorum tantum morsibus pateo, quanta eorum qui nos in domino præcesserunt. Nec iuxta Pythagoræ discipulos præiudicata doctoris opinio, sed doctrine ratio ponderanda est. Si quis autem contrarie factionis immurmurat, quare eorum explanationes legam quorum dogmatibus non acquiesco. Sciat me illud Apostoli libenter audire: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et Saluatoris uerba dicentis: Estote probati numularij, ut si quis nummus adulter est, & figuram Caesaris non habet, nec signatus est moneta publica, reprobetur. Qui autem Christi faciem clauo præfert lumine, in cordis nostri marsupium recondatur. Etenim si dialecticam scire uolueris, aut philoso-

phorum dogmata, & ut ad nostra redeam, scientiam scripturarium, nequaquam simplices ecclesie viros interrogare debeo, quorum alia gratia est, & unusquisque in suo sensu abundat, præsertim cum in domo magna patrisfamilie, uasorum diuersitas multa dicatur, sed eos qui artem didicere ab artifice, & in lege domini meditantur die ac nocte. Ego & in adolescentia, & in extrema etate profiteor & Origenem & Eusebium Cesariensem uiros esse doctissimos, sed errasse in dogmatum ueritate. Quod è contrario de Theodoro, Acacio, Apollinario possumus dicere, & tamen omnes in explanationibus scripturarum, sudoris sui nobis memoriam reliquerunt. In terra aurum quaeritur, & fluuiorum alueis splendens profertur glaria. Pactolus ditior est coeno quam fluento. Cur me lacerant amici mei aduersum silentem crasse suas grunniunt. Quarum omne studium est, imò scientie supercilium, aliena carere, & sic ueterum defendere perfidiam, ut perdant fidem suam. Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quæ bona sunt, & à fide Ecclesie Catholice non recedere.

Hieronymus in præfatione

super Esaiam. Tomo quarto.

Legant prius & postea despiciant, ne uideantur

non ex iudicio, sed ex odij praesumptione ignorata,
damnare.

Augustinus libro 3. contra

Donatistas. 4.

Non facile, inquit Augustinus, pro uno uel pro pau-
cis, aduersus innumerabiles eiusdem religionis & uni-
tatis uiros, & magno ingenio, & uberi doctrina praedi-
ditos, nisi pertractatis uiribus, & perspectis rebus, fe-
renda est sententia. Quia uniuersum partibus, semper
iure optimo praepositur. Item, Diuus Hieronymus di-
cit quod maior sit autoritas orbis, quam urbis, Hiero-
nymus in epistola ad Euagrium.

Ex quibus liquet Papam non esse supra Concilium,
& delirare plerumque, & turpiter errare posse. Nam
Pontifices propter haeresim et loco & dignitate papa-
tuque depulsos fuisse, constat: ergo fallere, fallique possunt.
Nam Pontificatus hominem non angelum, neque immortalē
deum efficit, neque supra caeterorum mortaliū conditio-
nem subleuat. Denique Concilium autoritate & ratio-
ne Romano episcopo haud paulo superius atque maius
esse, ut patet ex uerbis Augustini supra citatis. Non fa-
cile, &c. Item August. de Baptismo contra Donatistas
lib. 2. ca. 2 Quis autem nesciat, &c. Vide supra in Ti-
tulo, Scriptura nemini cedit.

Dīcto doctoris autoritate Canonica munito, plus
 quā declarationi Papæ credendum est. Et alibi sic.
 In sacris literis excellenter erudito, atq; autoritatem
 catholicam proferenti plus est credendum, quā ge-
 nerali Concilio. Neq; superuacue diuū Augustinum
 dixisse arbitror, fieri ex causa, ut doctissimi nonnun-
 quā cadant & hallucinentur, & ideo doctioribus,
 plerunq; minus aliquid reuelari. Adde quod Innocen-
 tius ait, nullam probationem aduersus scripturā ad-
 mitti debere, sed omnia citra dubitationem tenenda fo-
 re. In C. Cum uenerabilis de except. Item August. de Ci-
 uit. lib. 18. capite. 40. non dubitat esse falsissimum qui-
 quid scripturæ resistit. Item August. lib. 2. cap. 3. & 9.
 de Bapti. contra Donatistas. Et lib. 3. cap. 4. & 10.
 De Concilijs particularibus, hoc est, quæ fiunt & ce-
 lebrantur per prouincias & regiones. Diffinit Augu-
 stinus quod Concilia prouincialia cedunt plenarijs &
 per generalia emendantur, ut supra ostensum est. De
 plenarijs, hoc est, generalibus hoc statuit, quod priora
 Concilia posterioribus corriguntur, cuius hæc sunt uer-
 ba. Ipsa plenaria sæpe priora posterioribus emendan-
 tur, ut supra uidimus. Nam & Concilia posteriora
 prioribus apud posteros præponuntur. Eodem libro
 August.

August. 1. cap. 9. contra Donatist. Hinc patet Conciliū plenarium aberrare posse, & quod non omnia spiritus sanctus fuerit elocutus, et quod consulto patiatur deus ut August. contra Donatist. lib. 2. cap. 5. interdum deuiare plenarium Conciliū, aliās priora posteribus Concilijs non sanarentur. Sequitur ex Augustino similiter, quod Concilium est supra singulos Episcopos, & Principes, supraq; Romanum Pont. & Imperatorem, aliās falsum scripsisset Augustinus.

Hieronymus in Hierem. cap. 9

Et post Baalim, inquit, abierunt, quod didicerunt à patribus suis. Baal idolum Sidoniorum, & est numeri singularis. Baalim pluralis numeri. Ergo nec parentum, nec maiorū error sequendus est, sed autoritas scripturarum, & Dei docentis imperium.

VERBUM DEI GENE-

ralibus Concilijs subiectum
non esse.

Verum, si nos aut angelus è cælo prædicauerit uobis Euangeliū præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit, &c. Gal. 1.

Apostolus Timotheo scribēs, sacrā scripturā quā acceperat hypotiposin
c 4 appellat

appellat, unde petendum fit cuiusq;
rei maxime diuinæ, iudicium.

Siquis, inquit, uenit ad uos, & hanc
doctrinam non adfert, ne recipiatis
eum in domum, nec aue ei dixeritis.
Qui enim dicit ei, aue, communicat
operibus eius malis. 2 Ioan. 2

*Ecce Ioannes uetat, ne quorumcunq; doctrinis au-
res accomodemus, neq; in domum nostram admitten-
dus, qui extra uerbum dei aliquid adfert.*

Non audeo aliquid facere, quod per
me non effecerit Christus. Ro. 15.

Hic est filius meus dilectus, in quo
mihi bene cōplacitū est, ipsum audite.

*Volens nimirum ut omnia consulta uno Christo me-
tiamur. Vbi nunc est autoritas Conciliorum, que pro
lege diuina obseruanda præcipit, quicquid statuit, cum
a uerbi dei testimonio digreditur?*

Non possum aliquid facere, quod
non uideo patrem facientem. Io. 5.

*Si quod decernit Concilium uerbo domini non ad-
uersum, & illo declarat consonum, profecto id facit
quod uidet patrem facientem. Pater enim uerbum suū
(quod literis Canonicis descriptū habemus, sicut dicit:*

Scrutamini

Scrutamini scripturas, & illæ testimonium perhibent de me) audiendum præcepit, ut supra ostensum est.

Nolite, inquit, confidere in principibus in filijs hominum, in quibus nõ est salus. psal. 145.

August. sup. Ioan. Tract. 49.

Electa sunt, inquit, quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere uidebantur, tantum abest, ut nonnulla sint futura Conciliorum reseruata, quæ literis canonicis non deprehendantur.

Hieronymus ad Galat. cap. 5.

Et nullus sine uerbo dei est audiendus, secundum Hieronymum, ubi dicit: nulli sine uerbo dei credendū esse. Spiritus sancti doctrina est, quæ canonicis libris est prodita. Contra quam si quid statuunt Concilia, nephas duco. Nā nulla doctrina admittatur nisi sit sana, ut Chrysof. in Homilia de profectu Euangelij in dictum Apostoli: Siue occasione, siue ueritate &c. Concilium nihil habet statuere contra uerbum domini. Error enim est, quicquid contra scripturam decernitur. Nam nugis hominum non attendendum, sed doctrinæ spiritus sancti.

Cyrillus in Euang. Ioan. 1.

lib. 1. cap. 4.

Paulus ait cognitionis ac sapientie thesauros in filio esse absconditos, credere oportet, non ab alio ipsum discere: sed quum in patre sit, omnia patris, tantumquam perfecta eius sapientia naturaliter scire, ideo non nugis hominum, sed spiritus sancti doctrinae attendere oportet.

Cyprianus ad Pompeianum contra epistolam Stephani.

Quod nunc facere oportet, dei sacerdotes precepta diuina seruantes, ut in aliquo si mutauerit, & uacillauerit ueritas, ad originem dominicam & euangelicam, & apostolicam traditionem reuertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.

Ibidem.

Fit autem studio presumptionis & contumacie, ut quis magis sua praua & falsa defendit, quam ad alterius facta & uerba consentiat &c. Cui rei prospiciens beatus Paulus ad Timotheum scribit, & monet Episcopum non litigiosum, sed mitem & docibilem esse debere. Docibilis autem ille est, qui est ad discendi potentiam lenis & mitis. Oportet enim Episcopum non tantum docere, sed & discere, quia & ille melius docet, qui quotidie crescit & proficit discendo meliora.

Panor.

Panormitanus in Cap. Signi-
casti, de Elect.

Plus credendum uel simplici layco, scripturam producenti, quàm toti simul Concilio. Eiusdem sententiæ est & Gerson. In sacris literis inquit excellenter erudito, atq; autoritatem catholicam proferenti plus est credendum, quàm generali Concilio. Patet quod quilibet in Theologia peritus potest de decretis Pontificum iudicare. Sic enim Augustinus scribit de Baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 3. Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum Canonem uel scriptæ sunt, uel scribuntur, & per sermonem forte sapientiorum cuiuslibet in ea re peritioris &c.

Orationem Augustinus non ad paucos uel Episcopos, uel doctores complicit, sed de uno quolibet loquitur, licere ei per sermonem sapientiorum, id est, per Canonicam scripturam, errata Episcoporum omnium, id est, generalis Concilij refutare, cum dicit: Cuiuslibet in ea re peritioris, cui quidem sententiæ ea quæ libro. 3. de Baptismo contra Donatistas edita uidemus, astipulantur, quanquam primo aspectu contra dicere uideantur.

Neque Christus illud occultare uoluit Matthæi undecimo, qui reuelauit ea paruatis, & abscondit à sapientibus. Sic

Sic Paulus Petro resistere non formidauit: neq; dubitauit Augusti. decernere esse falsissimum, quicquid scripturæ sanctæ resistit ut in antecedenti Titulo declaratum est.

Faceſſat uox illa, Papam eſſe ſupra Concilium: nam papa non eſt illa clauis David, qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit. Fundamentum Chriſtus Ieſus eſt, & nemo poteſt aliud ponere, præter id quod poſitum eſt: Ego dicit dominus dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarij ueſtri.

Actorum cap. 17. Apoſtoli concluderant ex ſcriptura Amos 9. Poſt hæc reuertar & reædificabo, &c. gentes non debere ex legis neceſſitate circumcidi: quare hoc Conciliū non ſine uerbo dei celebrabatur. Cum autem de abſtinendo à ſuffocato & ſanguine Concilium coëgiſſent, ſuadebant, non adiecta hereseas infamia, quod noſtri faciunt Epifcopi, ab his abſtinere. Aliud certè deſuure non poterant, quum ſaluator antea dixiſſet: Non inquinare hominem illo quod per os intraret. Quod heresi non infamabantur, qui a ſuffocato & ſanguine non temperabant, exinde liquet, quod & nos hodie ab eiſdem non abſtinemus: Verbum domini manet in æternum, fraternam autem charitatem hoc

hoc Apostolicum exigere institutum, non legis exactio-
nem. Ita & Apostolus, de uirginibus, inquit, præceptū
domini non habeo, consilium autem do. In alijs autem
confidenter loquitur, euangelium tradens quod non ab
homine accepisset. In summa, Deus autoritate scriptu-
rarum inuestigandus est non in autoritate Conciliorū:
Id quod testatur etiam Augustinus.

Augustinus de moribus Ec-
clesiæ catholicæ lib. 1. cap. 7.

Sed quomodo sequimur quem non uidemus? Aut
quomodo uidebimus, qui non solum homines, sed etiam
insipientes homines sumus? &c. Confugiendum est
igitur ad eorum præcepta quos sapientes fuisse pro-
babile est. Hactenus potuit ratio perducī: Versaba-
tur namq; non ueritate certior, sed consuetudine se-
curior, in rebus humanis. At ubi ad diuina peruen-
tum est, auertit sese: intueri uon potest, palpitāt, æstu-
at, inhiat amore, reuerberatur luce ueritatis, & ad fa-
miliaritatem tenebrarum suarum, non electione, sed
fatigatione conuertitur, &c. Ergo refugere in tene-
brosa cupientibus per dispensationem ineffabilis sa-
pientiæ, nobis illa opacitas autoritatis occurrat, &
mirabilibus rerum, uocibusq; librorum ueluti signis
temperatorijs ueritatis, umbrisq; blandiatur. Quid
potuit

potuit pro salute nostra fieri amplius?

Isychius in Leviticum lib. 5.

Capite 16.

Nihil amplius queramus nos qui aliquid de deo scrutari uolumus, sed quantum nobis euangelicus sermo tradit, quanta ex dominica carne percipimus. Nihil querendum de Christo nisi quod euangelium nobis permittit.

Augustinus.

Ostendit quæ sit uia recta ad ueram religionem, Sequere uiam, inquit, catholicæ disciplinæ, quæ ab ipso Christo per Apostolos ad nos usq; manauit, & ab hinc ad posteros manatura est.

Panormitanus de Elect.

cap. Significasti.

Concilium potest errare sicut aliàs errauit in matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam, & dictum Hyeronimi melius sentientis quod postea fuit prælatum cum statuto Concilij, ut probatur 36. Quest. 2. Nam inconcernentibus fidem etiam unius priuati esset præferendum dicto Papæ, si ille monetur melioribus autoritatibus noui & ueteris Testamenti, quam Papa. Nec obsit si dicatur quod Concilium non potest errare, quia Christus orauit pro Ecclesia sua, ut non deficeret.

deficeret. ut in Canone. Maiores in principio de Ba-
 ptismo Quia dico quod licet Concilium generale re-
 presentet totam ecclesiam uniuersalem, tamen in ue-
 ritate non est uerè ibi uniuersalis ecclesia sed repre-
 sentatiue: quia uniuersalis ecclesia constituitur ex col-
 lectione omnium fidelium: Vnde omnes fideles orbis
 constituunt illam ecclesiam uniuersalem, cuius caput
 & sponsus est Christus. Papa autem est uicarius
 Christi, & non uerum caput ecclesie: ut notatur
 Glo. in Clem. ne Romani de Elect: quæ dicit quod
 mortuo Papa, ecclesia non est sine capite. Et ista est
 illa ecclesia, quæ errare non potest. Hoc de conse-
 crat. Dis. 1. cap. Ecclesia: Vnde possibile est quod uera
 fides Christi remaneret in uno solo, ita quod uerum est
 tunc dicere quod fides non defecit in ecclesia, sicut uni-
 uersitatis potest residere in uno solo alijs peccantibus,
 ut notetur in C. gratum, &c. Hocq; patuit post pas-
 sionem Christi. Nam fides remansit duntaxat in beata
 uirgine, quia omnes alijs scandalizati sunt, & tamen
 Christus ante passionē orauerat pro Petro ut nō defice-
 ret fides sua.

Vrbanus Papa

25. Questio. 1.

Affirmat Urbanus Papa, Romanum Pontif. ha-
 bere

bere condere nouas leges, sed ubi aperte, inquit, dominus uel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt: ibi non nouam legem Romanus Pont. dare, sed potius quod prædicatum est usq; ad animam & sanguinem confirmare debet: si enim quod docuerunt Apostoli & propheta destruere quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul absit, qui semper domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt. Vide Panormitanum de Elect. C. Significasti. Ille dicit quoq; quod Papa non possit aliquid dissonare contra Euangelium.

Augustinus contra Maximum

Arrianorum Episcopum

lib. 3. cap. 14.

Quid est enim Homousion, nisi unius eiusdemq; substantiæ? Quid est inquam homousion, nisi: Ego & pater unum sumus? Sed nunc nec ego Nicenum, nec tu debes Ariminense tanquam præiudicaturus proferre concilium: Nec ego huius autoritate, nec tu illius detineris: scripturarum autoritatibus non quorumq; proprijs, sed utrisq; communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione, utriq; legimus. Ut sumus in uero filio eius Iesu Christo. Item est uerus deus

et uita. eterna, utriq; tanti ponderis molibus cedamus.

Augustinus.

Question. super Exodum lib. 2. Quest. 67. & 68
 affert, quomodo Moyses Ietro socero suo obtēperauerit. In quo, inquit Augustinus scriptura nos admonet
 ut si per quemlibet hominem detur consilium ueritatis,
 non debere contemni.

Hieronymus in Psalmum 86.

Super hunc Versum: Fundamenta eius in montibus
 sanctis, dicit scripturam omnibus esse datam, ut om-
 nes populi intelligant, quod Apostoli uniuerso populo
 scripserint, &c.

Tertullianus in libello de praescri-
 ptione Hereticorum.

Nobis, inquit, nihil licet ex nostro arbitrio indul-
 gere, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo indu-
 xerit. Apostolos domini habemus autores, qui nec ipsi
 quicquam de suo arbitrio quod inducerent elegerunt:
 sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationi-
 bus adsignarunt. Itaq; etiam si angelus de caelo aliter
 euangelizaret, anathema diceretur à nobis. Latius ui-
 de Cyprianum in Sermonē de lapsis in sequenti folio
 & titulo. Quod etiam Concilium nihil habeat absq;
 scriptura statuere.

d Cyrilus

Cyrillus in Leuit. lib. 6

in fine.

Opus Moſis erat, ut à deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt Pontificis opera, ut à deo diſcat legendo ſcripturas diuinas, & ſæpius ruminando, aut populum doceat: ſed illa doceat, quæ ipſe à deo didicerit, non ex proprio corde, uel ex humano ſed quæ ſpiritus. Eiuſdem ſententiæ eſt & diuinus Hieronymus. Diſt. 36. can. Si quis.

Nicolaus Papa Diſtinct. 96.

can. Vbinam.

Vbinam legiſtis Imperatores antecſſores ueſtros Synodalibus conuentibus interfuiſſe, niſi fortè in quibusdam ubi de fide tractatum eſt: quæ uniuersalis eſt, quæ omnium communis, quæ non ſolum ad clericos, uerum etiam ad laicos, et ad omnes omnino pertinet Chriſtianos.

Cyprianus ad Cælum

lib. 2. Epistoła. 3.

Si feceritis quod mando uobis iam non dicam uos ſeruos ſed amicos. Et quod Chriſtus debeat ſolus audiri, pater etiam de coelo conteſtatur, dicens: Hic eſt filius meus dilectus in quo bene conſenſi, ipſum audite. Quare ſi ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus

debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid prior Christus, qui, ante omnes est, fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem, cum per Esaiam prophetam deus loquatur & dicit: Sine causa autem colunt me mandata & doctrinas hominum docentes.

Et iterum in Euangelio: Reijcitis mandatum dei, ut traditionem uestram statuatis. Et ideo frater charissime, si quis de antecessoribus nostris, uel ignoranter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, quod uos dominus facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius de indulgentia domini uenia concedi. Nobis uero non poterit ignosci, qui nunc à domino admoniti & instructi sumus. De hoc quoque ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubique lex euangelica & traditio dominica seruetur, & ab eo quod Christus docuit & fecit non recedatur. Quae ultra iam contemnere, & in errore pristino perseverare, quid aliud est quam incurrere in obiurgationem domini increpantis in Psalmo & dicentis: Ad quid exponis iustificationes meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinam, & abiecasti sermones meos retro. Si uidebas furem currebas

cum eo, & inter mœchos particulam tuam ponebas. Exponere enim iustificaciones & testamentum domini; & hoc non idem facere quod fecit dominus, quid aliud est, quam sermones eius abijcere, & disciplinam domini contemnere? nec terrena, sed spiritualia furtiva & adulteria committere, dum quis de Euangelica ueritate furatur domini nostri uerba et facta, & corrumpit atq; adulterat præcepta diuina. Nam si sacerdotes Dei & Christi sumus, non inuenio quem magis sequi, quam Deum & Christum debeamus, cum ipse in Euangelio maxime dicat: Ego sum lumen mundi, qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Ne ergo in tenebris ambulemus, Christum sequi & præcepta eius obseruare debemus: quia & ipse in alio loco mittens Apostolos dixit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ite ergo & docete omnes gentes tingentes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Docete eos obseruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Quare si in lumine Christi ambulare uolumus, à præceptis eius & monitis non recedamus, agentes gratias, quod dum instruit in futurum quid facere debeamus, de præterito ignoscit quod simpliciter errauimus. Et quia iam secundus aduentus nobis appropinquat, magis ac magis benigna eius ac larga dignatio

gnatio corda nostra luce ueritatis illuminat, ut cum in claritate sua & maiestate cœlesti uenire cœperit, inueniat nos tenere quod monuit obseruare quod docuit, facere quod fecit.

VERBO DEI NIHIL AD-
dendum uel detrahendum.

Non addetis ad uerbum quod loquor, nec auferetis ex eo. Deut. 4.

Non declinabitis neq; ad sinistrā: neq; ad dextram, sed per uiam quam præcepit dominus deus uester ambulatis. Deut. 17.

Quodcumq; dixerint qui præsumt loco quem elegerit dominus & docuerint te iuxta legem eius facies, sequerisq; sententiam eorum, nec declinabitis ad dexteram neq; ad sinistram. Deut. 17.

Quod præcipio tibi, hoc tantū facito, nec addes quicquā nec minuas.

Interrogate de semitis antiquis, que sit uia bona, & ambulate in uia. Hiere. 6.

Hominiſ testamentum, si tamen sit probatum, nemo reiicit, aut addit illi
d 3 aliquid.

aliquid. Quare magis testimonijs & testamēto dei altissimi nihil est addendum, uel detrahendum. Gal. 6.

Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi deus illa cogita. Eccī. 3.

Omnis sermo dei ignitus clypeus est, omnibus sperantibus in se. Pro. 30.

Paulus non audens quicquàm eorum proloqui, quæ per se non efficit. Rom. 15.

Christus, inquit, Alienū nō sequuntur: (nempe oues Christi proprie) sed effugiunt ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Ioan. 10.

Origines prima super Hieremiam Homilia.

Necesse nobis est, inquit, scripturas sanctas in testimonium uocare. Sensus quippe nostri, & enarrationes sine his testibus non habent fidem

Cyprianus in sermone de lapsis.

Et quomodo inquit, audent quicquàm statuere sine Christo, quorum & spes, & fides, & uirtus, & gloria

Gloria omnis est in Christo? Idem de libris ueteris & noui Testamenti. Hæ literæ sacrae, inquit, hi libri integri numero & autoritate, aliud cum istis nihil est comparandum quicquid extra hos fuerit, inter hæc sancta & diuina nullatenus est recipiendum.

Hieronymus ad Titum.

Sige autoritate scripturarum garrulitas non habet fidem. Idem Hieron. Origenis sententiã penè ad uerbum usurpauit ad Ctesiphontem hæc scribens. Quod à nobis asseritur, sanctarum scripturarum testimonijs adserendum est, in quibus quotidie credentibus loquitur deus.

Origenes Homil. 27.

In Niniue.

Omnis natura rationalis, inquit proprijs & sibi conuenientibus nutriri indiget cibus. Cibus autem uerus nature rationalis, sermo est dei.

Ambrosius in lib. de Paradiso

Capite 12.

Discimus, inquit, quantum præsens lectio suggerit, nihil uel (cautionis gratia) iungere nos debere mandato: si quid enim uel addas, uel detrahas, præuicatio quædam uidetur esse mandati. Pura enim & simplex mandati forma seruanda, uel testimonijs

series intimanda est. Plerunq; testis, dum aliquid ad so-
ricum gestorum ex suo adicit, totam testimonij fidem
partis mendacio decolorat. Nihil igitur uel quod bo-
num uidetur, addendum est. Vides hoc diui Ambrosij
dictum facere contra bonas intentiones Sophistarum.

Augustinus in Manichæos.

Scripturas tanta autoritate firmatas, cominenda-
tasq; respuitis, miracula non facitis, que si faceretis, eti-
am ipsi in uobis caueremus per instruentem nos domi-
num dicentem: Exurgent multi pseudochristi &c.

Irenæus epist. 72.

Beatus qui seminat super omnem, inquit, aquã, ubi
bos, asinus calcatur, hoc est, qui seminat super populos
duntaxat sequentes Testamenti utriusq; doctrinã, non
superuacaneas humanarum traditionum fabulas.

Augustinus contra.

Faustum lib 31. ca. 6.

Multi inquit, multa de literis Ecclesiasticis conscripse-
runt, non quidem autoritate Canonica, sed aliquo iu-
uandi tantum studio, siue discendi &c. Ecce ut ubique
Augustinus & si multos libros composuerit soli scrip-
turae sancte summam autoritatem uendicet.

Chrysostomus.

Si quid discere uel ignorare opus sit, inquit, illis ad-
discemus

discemus: si arguere falsitatem inde hauriemus: si corrigi, si castigari, ad exhortationem, ad consolationem si quid desit, & oportet adipisci, ex ea nihilominus discimus. **Cyrillus.**

Super sextum caput Ioannis inquit, unum solummodo Christum sequendum esse magistrum, illiq; soli inherendum.

**Origenes Homilia. 7. super
Esaiam.**

Non sumus, inquiens, aliorum sermonum discipuli, nisi cœlestium. Et in epistola ad Ro. 3. cap. Post hæc ut moris est, ei inquit, de scripturis sanctis uult adfirmare quod dixerat. Simul & doctoribus ecclesiæ præbet exemplum, ut ea quæ loquuntur ad populum, non proprijs præsumpta sententia, sed diuinis munita testimonijs proferant. Si enim ipse tantus ac talis Apostolus autoritatem dictorum suorum sufficere non credit nisi doceat in lege & Prophetis scripta esse quæ dicit: quanta magis nos minimi, hoc obseruare debemus, ut non nostras cum docemus, sed spiritus sancti sententias proferamus.

Cyprianus Felici Epi.

stola. 8.

Adulterum est, impium est, sacrilegum est, quocirca

d s humanis

humano furore instituitur, ut dispositio diuina uiolatur. Procul ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones earum uelut cancer & pestem fugiendos uitate, præmonente domino: Cæci sunt &c.

Augustinus libro. 6. contra

Faustum capite. 16, & libro. 16.

capite 12.

Omnes qui uenerunt ante me, fures & latrones fuerunt, sic excutiens, uerisse ante se uult intelligi qui missi non sunt. Nam qui missi sunt Moses, & sancti Prophetae, non ante ipsum, sed cum ipso, id est, uerbo suo uenerunt: quia non eum per superbiam præcedere uoluerunt, sed eum per ipsos loquentem humiliter portauerunt. Vide Augustinum qui aliud quàm Canoniceam scripturam ausos annunciare populo dei, non solum pseudoprophetas, uerum fures & latrones uerbis ipsius Saluatoris, uocat.

Ambrosius in libro de

Cain & Abel.

Ratione, uel autoritate hominis moueri contra uerbum dei, inquit, esse Cananæum, quod interpretatur mobilem, & perfidia fluctuantem. Et in Offi. libro. 1. Quæ in scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum uolumus usurpare. possumus.

Irenæus

Irenæus libro. 2. cap. 56

Scripturis, inquit, diuinis niti, quæ certa & indubitata ueritas est, infirma & ualida petra est domum suam ædificare, hac uerò derelicta, alijs niti quibuscunq; doctrinis, incertum effusæ arena (unde facillè sit euersio) est ruinam struere.

Augustinus in tractatu de
Pastoribus.

Constituuit montes Israël autores scripturarum diuinarum, ibi pascite ut secure pascatis: quicquid inde audieritis, hoc uobis bene sapiat: quicquid extra, respiciate, ne in nebula erretis, colligite uos ad mentem scripturæ. Ibi sunt deliciae cordis uestri, ibi nihil uenenosum, nihil alienum, pascua ibi uberrima tantum. Item August. ad Hieron. & ad Vicentium. Hoc genus literarum &c. Vide supra in titulo. Scriptura omnibus Concilijs antea ponitur.

Hieronymus in epistolam.

Ad Titum.

Si dominus, inquit, ea iubet, quæ non sunt aduersa scripturis sanctis, subiiciatur seruus domino. Et ad Galatas capite quinto ubi dicit: nulli sine uerbo dei credendum esse.

Augustinus contra Faustum

Libro 27.

Quisquis

Quisquis dicit Mariam ad consanguinitatem Dauid non pertinuisse, manifestum est, quod istarum scripturarum tam excellenti auctoritati oblectetur, & t. Et infra paulò post. Ac per hoc illud quod de generatione Mariae Faustus posuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotè quendam, nomine Ioachim. Quia Canonicum non est, non me asringit. Vides? quod quicquid Canonicum non est, non me asringit inquit.

Hieronymus super Mat-

theum cap. 32.

Quod de scripturis non habet auctoritatem eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Idem in epistolam ad Titum à stultis questionibus dehortatur, ad sapientes quæ scripturarum auctoritate sunt fultæ exhortatur & prouocat, præceptorum non inscius Saluatoris, in quibus ait: Querite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Et paulò infra. Exerceatur inquit, sensus, & mens quotidie diuina lectione pascatur, & quæstiones nostræ stultæ non erunt. Ergo stulta pronunciantur ab apostolo, quæcunq; sanctarum scripturarum destituta præsidio, aut Hieronymi hæc uacillat affirmatio.

Augustinus super

Psal. 67.

Testimonijs utriusq; Testamenti ita acquiescendum,
ut quando

ut quando ex his aliquid profertur & probatur, omnis contentio pacifica quiete finiatur. Et paulò infra de prædicatoribus Ecclesiasticis. Tunc enim eis, inquit uerbum ueritatis datur, si autoritas ab eis ducrà Testamentorum non relinquatur.

Hieronymus lib. 4. Comment. in Matth. cap. 24.

Cum ergo uideritis abominationem. Abominatio desolationis intelligi potest, et omne dogma peruersum quod cum uiderimus stare in loco sancto, hoc est, in ecclesia, & se ostendere Deum, debemus fugere de Iudæa ad montes, hoc est dimissa occidente litera & Iudaica prauitate, appropinquare montibus æternis, de quibus illuminat mirabiliter deus.

SCRIPTURÆ SENTENTIA
non nostra amplectenda.

Augustinus de Gen. ad literam lib. 1. cap. 18.

ET in rebus obscuris atq; à nostris oculis remotissimis, si qua inde scripta etiam diuina legerimus, quæ possint salua fide qua imbuimur, alijs atque alijs parere sententijs, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita proijciamus, ut si forte diligentius discussa ueritas eam recte labefactauerit corruamus: non
pro

46 SCRIPTURAE SENTENTIAM

pro sententia diuinarum scripturarum sed pro nostra
ita dimicantes, ut eam uelimus scripturarum, quae
nostra est, cum potius eam quae scripturarum est no-
stram esse uelle debeamus. Vide Cyrillum in Leuit. li.
6. in fine, Et in titulo superius posito, Verbum dei con-
cilijs subiectum non est.

Clemens Papa Distinctio-

ne. 3. can. 37. Relatum.

Relatum nobis est, quod quidam in uestris partibus
commorantes aduersantur sacris doctrinis, & pro
ut eis uidetur, non secundum traditionem patrum, sed
iuxta sensum docere uidentur &c. Et paulo post. Et
iam diligenter obseruandum est, ut lex dei cum legi-
tur, non secundum propriam ingenij uirtutem uel in-
telligentiam legatur uel doceatur, sunt enim multa uer-
ba in scripturis diuinis quae possunt trahi ad eum sen-
sum, quem sibi unusquisq; sponte praesumpserit, sed non
oportet: non enim sensum extrinsecus alienum & ex-
traneum debetis quaerere, ut quoquo modo ipsum ex
scripturarum autoritate confirmetis, sed ex ipsis scri-
pturis sensum capere ueritatis oportet &c. Item ip-
sam male exponentes dicuntur falsi prophetae, ut sequens
Canon declarabit.

Bernardus ad fratres de

Monte dei.

Fortuita

Fortuita enim & uaria lectio, & quasi casu re-
 ta, non edificat, sed reddit animum instabilem, & le-
 uiter admissa, leuiter recedit à memoria. Sed certis in-
 genijs innorandum est, et assuefaciendus animus: Quo
 enim spiritu factæ sunt, eo spiritu legi desiderat, ipso
 etiam intelligenda &c.

Augustinus super Ioannem.

Tractatu 46. cap. 10.

Sedendo enim super cathedram Mosi, legem dei do-
 cent: ergo per illos deus docet. Sua uerò illi si uelint
 docere, nolite audire, nolite facere. Certe enim tales
 sua querunt. & non que Iesu Christi &c.

SCRIPTURARVM TESTI-
 monia audienda, non Philoso-
 phorum placita.

HIC est filius meus dilectus, in
 quo mihi bene cōplacitū, est is-
 psūm audite, Lucae 9. Matth. 3. Marc. 9.

Si quis loquitur, loquatur ut elo-
 uia dei. 1. Petr. 4.

Euntes ergo docete omnes gentes,
 docentes eos seruare omnia quæcun-
 que præcepi uobis. Matth. 28.

Ad legem magis, & ad testimoni-
 um. Esa. cap. 8. Vos

Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq; ego præcipio uobis. Ioan. 15.

Memores sitis uerborum quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & mandati domini qui sumus apostoli. 2 Pet. 4.

Si quis uobis euangelizauerit præter quàm quod accepistis, anathema sit.

Hieronymus in Esaiam Dist. 37.

Cap. Vno.

Vino inebriantur qui scripturas sacras male intelligunt atq; peruertunt, sycera qui abutuntur seculari sapientia et dialecticorum tendiculis, quæ non tam tendicula sunt appellanda, quàm phantasmata, id est, umbrae quedam & imagines, quæ cito pereunt & resoluuntur. Idem secundum tropologiam pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter scripturarum uerba accipiunt, quàm spiritus sanctus sonat, & diuinos eos qui coniectura mentis suæ incerta futurorum quasi uera pronunciant, absq; diuinorum autoritate uerborum. Idem, quicumque scripturas non ita intelligunt, ut rei ueritas habet, uuam acerbam comedunt.

Augustinus in Psalm. 103.

Concione secunda, uersu. Inter medium montium &c.

Liceat

Licet si nos aut angelus de coelo annunciauerit uobis
 præterquam quod accepistis, anathema sit. Si ueniat
 mons aliud euangelizans, anathematizetur. Vnde hoc est
 Quia de priuato uult fluere non de medio. Et hoc for-
 te homo carnali nebula præpeditus, & à fonte commu-
 ni ad propriam suam falsitatem redactus possit hoc fa-
 cere, nunquid, & angelus? Verè nunquam & angelus.
 Si angelus de proprio fluens in paradiso non esset au-
 ditus, non præcipitaremur in mortem. Media aqua po-
 sita erat hominibus præceptum Dei: aqua media, aqua
 quodammodo publica, sine fraude ualebat, quod dixi-
 mus chritati uestre sine labe, sine coeno fluebat, si ipsa
 aqua semper biberetur, semper uiueretur. Venit ange-
 lus lapsus de coelo, factus serpens, quia insidiosè uenena-
 iam spargere cupiebat: emisit uenenum de proprio, lo-
 cutus est de suo, quia qui loquitur mendacium, de suo
 loquitur: & miseri audiendo dimiserunt quod com-
 mune erat, unde beati erant, & ad suum proprium res-
 dacti, cum uolunt peruerse esse similes deo: hoc enim
 dixerat: Gustate, & eritis sicut dii, appetentes quod
 non erant, quod acceperant amiserunt. Ergo fratres
 ad hoc ualeat quod diximus charitati uestre, propter
 fontes ut fluant de uobis, conualles estote, & cum om-
 nibus cõferte quod de Deo habetis. Inter mediũ fluant

e aqua

aquæ, nulli inuideatis, bibite, saturamini, manate, saturate. Vtiq; communis aqua Dei habet gloriam, non hominum priuata mendacia.

Ifychius lib. 2. cap. 10. in

Leuit.

Et hic incensus erat, &c. Ostendens, ut qui alterius doctrine peccatum, blasphemia est in spiritum sanctum propter quod Stephanus doctores, Iudeorum & præuaricantes legem, & inobedientes, sed & duræ cervicis, & duri cordis appellat: ut autem male interpretantibus legem & prophetas dicebat: Vos semper spiritui sancto resististis. Item Chrysostomus aduersus Hæreticos sermone. Quod non sit adulteranda scriptura clare docet, multis uerbis.

August. de doctrina Christiana lib. 1. cap. 36. & 37.

Quisquis in scripturis aliud sentit, quàm ille qui scripsit, illis non mentientibus fallitur: sed tamen si ea sententia fallitur, quæ edificat charitatem, quæ finis præcepti est: ita fallitur, ac si quisquam errore deserens uiam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam uia illa perducit. Corrigendus est tamen, et quàm sit utilius uiam nõ deserere, demonstrandum est, ne consuetudine deuiando etiam transuersum aut peruersum ire cogatur. Asseren
do

do enim temerè quod ille sensit quem legit, plerunq; incurrit in alia que illi sententiæ cõtexere nequeat. Que si uera & certa esse non sentit, illud non possit uerum esse quod senserat, fitq; in eo nescio quomodo ut amando sententiam suam scripturæ incipiat offensior esse quam sibi. Quod malum si serpere sinerit, euertetur ex eo. Per fidem enim ambulamus, non per speciem. Titubabat autem fides si diuinarum scripturarum uacillat auctoritas.

August. in Psalmum 103.

De medio petrarum dabunt uocem suam. Modo si dicam uobis, credite hoc enim dixit Cicero, hoc dixit Plato, hoc dixit Pythagoras, quis uestrũ non irridebit me? Ero enim auis, que non de petra emitto uocẽ meã, Quid mihi unusquisq; uestrum debet dicere? Si quis uobis Euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Quid mihi dicit de Platone, & de Cicerone et Virgilio? Habes ante te petras mōtũ, de medio petrarũ mihi da uocem tuam. De medio petrarum dabunt uocẽ suam: petra enim erat Christus.

Idem in Psal. 92.

Ego uobis fingere potero, & subito ero non certus dispensator, sed ineptus fabulator. Ecce fingere extra euangelium est fabulari.

Irenæus Episcopus. 77.

Vt connexio ista, inquit, animæ & corporis nostræ spiritu uitali animatur, alitur, atq; tenetur, ita uerbo dei, & spiritali gratia, anima nostra uiuificatur. Unde de omni genere studere debemus, quò reliqua omnia posthabentes, congregemus nobis alloquia dei, & congeramus in penetrabile nostrum in sensus, in sollicitudines, in considerationes, atq; actus nostros, ut alloquijs scripturarum facta nostra conueniant, ne à serie præceptorum celestium actus noster discordare uideatur. Quoniam eloquium tuum uiuificauit nos.

Gregorius Desiderio episcopo

Distinct. 86. can. Cum multa.

Dicit ac mandat, ut episcopus doceat populum sacram scripturam, non Grammaticam uel philosophiã. Nam inter cætera uerba sic inquit: Ea quæ dicta fuerant in gemitum & tristitiam uerterentur, quia in uno ore secum laudibus Iouis, & Christi laudes non capiunt: & quàm graue nefandumq; sit Episcopis canere, quod neq; religioso conueniat, considera.

Distinct. 38. Can. Ignorantia.

Sacerdotes qui docendi officium in populo dei susceperunt, legere sanctas admonentur scripturas, Paulo Apostolo dicente ad Timotheum: Attende lectioni,

et exhortationi, doctrine, et semper permane in his. Sci. ant ergo sacerdotes sanctas scripturas et Canones, et omne opus eorum in predicatione et doctrina consistere. Hec ex Toletano Concilio.

Hieronimus ad Pammachium

Dist. 38. Can. Ecclesiastico.

Existimat sacram scripturam nec sub uenustate, nec sub Philosophicis terminis esse proferendam. Item 26. Questione 5. Quantumcunq; sit uerus propheta si annunciat aliquid quod est contra deum, non est ei credendum. Et Canon adducit hunc locum Deuteron. 13. Si surrexerit in medio tui propheta, et c. Item Chrysost. de Lazaro, Concione 5. Qui non audit scripturas neq; ex mortuis excitatos auditurus est.

SCRIPTURA SACRA

Iudex sit in controuersia.

Augustinus de nuptiis & con-

cupiscentia ad Valer. lib. 2. cap. 33

ISTA controuersia iudicem querit, iudicet ergo Christus, et cui rei mors eius profecerit, ipse dicat: Hic est, inquit, sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Iudicet cum illo et Apostolus, quia et in Apostolo ipse loquitur Christus, clamat et dicit de Deo patre: Quia proprio filio non percit.

Idem Confession. Lib. 13.

cap. 12. & 13.

Et spiritualis affectus iudicat omnia, quæ uiq; iudicanda sunt, ipse autem à nemine iudicatur. Quod autem iudicat omnia, hoc est, quod habet potestatem piscium maris & uolatilium cæli, & cæt. Non enim oportet de tam sublimi autoritate iudicare: neq; de ipso libro tuo, etiam si quid ibi non lucet: quoniam submittimus ei nostrum intellectum, certumq; habemus etiam quod clausum est aspectibus nostris, rectè ueraciterq; dictum esse. Sic enim homo licet iam spiritalis, & renouatus ad agnitionem Dei secundum imaginem eius qui creauit eum, factor tamen legis debet esse non iudex

Idem de uera Religione lib. 31.

Hæc autem lex omnium artium cum sit omnino incommutabilis, mens uerò humana cui talem legem uideri concessum est, mutabilitatem pati possit: erroris satis apparet supra mentem nostram esse legem, quæ ueritas dicitur.

Cyprianus Sermon. de Baptismo Christi.

Hoc natura, hoc ratio, hoc domine, uerbi tui clamat autoritas, hoc ex ore tuo audiimus, hic inuenit

inuenit consummationem omnis religio. Primū est hoc mandatum & ultimum, hoc in libro uitæ cōscriptum, indeficientem & hominibus & angelis exhibet lectionem. Legat hic unum uerbum, & in hoc mandato meditetur Christiana religio, et inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas emanasse, & hinc nasci & huc reuerti, quicquid ecclesiastica continet disciplina: & in omnibus irritum esse, & friuolum, quicquid dilectio non confirmat.

DOCTRINAE IUDICIUM

fit penes Ecclesiam.

Spiritum ne extinguatis: propheti-
as ne aspernemini. Omnia probate, quod bonum fuerit, tenete. 1. Thes. 5.

Prophetæ uerò duo aut tres loquā-
tur & cæteri diiudicent. Porro si alij
fuerit reuelatum assidenti, prior tace-
at. Potestis enim omnes per singulos
prophetare. 1. Cor. 14.

Cauete uobis à pseudoprophetis,
qui ueniunt ad uos in uestitu ouium,
sed intrinsecus sunt lupi rapaces, à fru-
ctibus eorum agnoscetis eds. Matth. 7.

Huc referri possunt omnes loci Patrum supra e-

numerati, uidelicet, Quod lector liberum iudicium habeat doctrinas siue scripta hominum approbare, uel improbare fol. supra. 6. Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 11. cap. 5. fol. 5. Item, fol. 18. Chrysostomus in opere imperfecto in Mattheum cap. 23. Quod omnes Doctores legere possimus & meliora eligere. Et omnia probare fol. 19. Item quod doctrinæ ratio pōderanda sit, Hieronymus in epistola ad Minerium & Alexandrum supra fol. 18. & 19.

Hieronymus in Hieremiam

capite uigesimosexto.

Sacerdotes & prophetae (quos pseudoprophetae manifestius Septuaginta transtulerunt,) irascuntur Hieremie, quod uera prædicat, & subuerso templo & ciuitate deserta, sit peritura religio, & lucra ex religione uenientia idcirco apprehendunt eum, & consentiente sibi populo, morti destinatur: quare dixerit in nomine domini, sicut Silo erit domus hæc: & urbs desolabitur, eò quod non sit habitator. Si quando igitur propter mandata domini & fidei ueritatem, uel sacerdotes nobis uel pseudoprophetae, uel deceptus populus irascitur, non magnopere curemus, sed exequamur sententiam dei, nequaquam præsentia mala, sed futura bona animo cogitantes. (Et congregatus est omnis

est omnis populus aduersus Hieremiam in domum domini & cetera.) Hieremias in templo uerba domini prophetabat, & dixerat: domum istam sicut Silo, & urbem hanc in maledictionem dabo cunctis gentibus terrae: statimq; à sacerdotibus, & prophetis, & populo seditione commota, omne uulgus aduersus prophetam congregatur in templum, ubi erat propheta: & sacerdotum, ac prophetarum uulgiq; manibus tenebatur. Quod cum audissent principes ciuitatis, qui in domo regia uersabantur, transierunt siue ascenderunt de domo regis in domum domini. Notandumq; quod ire ad domum domini, semper ascensus sit. Sederuntq; in introitu portae domine nouae. Principum enim erat officium sedere in porta domus domini, & ibi negocij, & seditionis cognoscere ueritatem. Noua autem porta dicitur: quia qui sedebat in ea, & iudicio praerant, sacerdotum, & Pseudoprophetarum calumniae resistebant. Et locuti sunt sacerdotes, & cetera Seditibus urbis principibus in porta templi, & in porta noua qui de regis palatio ad templum cucurrerant, ut seditio populi sedaretur, & concione populi congregata accusant sacerdotes, & pseudoprophetae Hieremiam, perieratq; propheta, quantum fuit in sacerdotibus, & prophetis, si accusatores ipsi habuissent

iudicij potestatem. Ex quo intelligimus crudeliores fuisse in prophetam per inuidiam sanctitatis, qui religione uidebantur dediti, quam qui necessitatibus publicis praeerant, & cetera.

Hieronymus Tomo 8. In Psalmum.

Versu 86. Dominus narrabit in scriptura populorum, & principum, horum qui fuerunt in ea. Nō dixit qui sunt in ea, sed qui fuerunt in ea. Dominus narrabit, & quomodo narrabit? Non uerbo, sed scriptura. In cuius scriptura? In populorum. Non sufficit in populorum, sed etiam principum dicit. Et quorum principū? Qui sunt in ea? nō dixit hoc, sed qui fuerunt in ea. Videte ergo quomodo scriptura sancta sacramentis plena est. Legimus Apostolum Paulum, legimus Petrum, & legimus illum dicentem: An experimentum eius queritis qui in me loquitur Christus? Et quod Paulus loquitur, loquitur Christus. Qui enim uos recipit, me recipit. Dominus ergo noster atq; saluator, narrat nobis & loquitur in scripturis principum suorum. Dominus narrabit in scripturis populorum, in scripturis sanctis. Quae scriptura populis omnibus legitur, hoc est, ut omnes intelligant. Quod dicit hoc est: sicut scripserunt Apostoli, sic & ipse dominus: hoc est per Euangelia
sua

Sua locutus est, non ut pauci intelligerent, sed ut omnes. Plato scripsit in scriptura, sed non scripsit populis, sed paucis. Vix enim intelligunt tres homines. Isti uero, hoc est, principes ecclesiæ, & principes Christi, non scripserunt paucis, sed uniuerso populo. Et principum hoc est Apostolorum, & euangelistarum, horum qui fuerunt in ea. Videte quid dicat: Qui fuerunt, non qui sunt: ut exceptis Apostolis quodcumq; aliud postea dicitur, abscindatur, nõ habeat postea autoritatẽ. Quãuis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quãuis disertus sit, non habet autoritatem. Quoniam dominus narrat in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea.

DOGMATA PATRVM IVXTA

Scripturam canonicam, & ad fidei normam examinanda ac iudicanda.

Probate spiritus an ex deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. 1. Ioan. 4.

Videte ne seducamini. Multi enim ueniẽt in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus. Matth. 24.

Spiritualis omnia dijudicat, & à nemine dijudicatur. Omnis ergo spiritus

tus

tus, qui prophetat contra scripturas
ex Deo non est.

Scrutamini scripturas. Ioan. 5.

Chrysoſtomus in cap. ad Hebr. 5.

Homilia. 8.

Sensus exercitatos habentes] Vides, inquit, oportet exercitari auditum nostrum frequenti auditione diuinarum scripturarum, ut nulla nouitate expauescamus. Exercitatum, inquit, ad discretionem, hoc est, peritum esse: Alius quidem dicit, non esse resurrectionem, alius autem nihil expectat futurorum, &c. Sed nemo uult ad scripturas attendere: si enim aduerteremus, non solum non incideremus in fallaciam, sed etiam alios deceptos inde liberaremus & de periculis abstraheremus. Et paulo post Paulus dixit: Ad admonitionem nostram scripta sunt, in quos finis seculorum deuenit. Et Christus iterum dicebat. Erratis nescientes scripturas, & iterum: Scrutamini scripturas. Et Paulus iterum dicebat: Per patientiam & consolationem scripturarum spem habemus. Et iterum: Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est. Item: Sermo Christi habitet in uobis abundanter. Et alibi: Expositio tua sit in lege altissimi. Præterea quomodo dogmata falsa fide eliminanda sint, Vide Chrysoſt. in

Epist.

Epist. ad Timoth. primam, cap. 1. Homil. 1. Idem Homilia de profectu Euangelij in dictum Apostoli siue occasione, siue ueritate, &c. Hortatur ut nulla doctrina nisi sana, admittatur.

24. **Q**uest. 1. **D.** Hieronymus

Can. Non asseramus.

Non asseramus stateras dolosas: ubi appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro, dicentes: hoc graue est, hoc leue est: sed asseramus diuinam stateram de scripturis sacris tanquam de thesauris dominicis.

Augustinus libro. 5. de Baptismo

contra Donatistas, capite 26.

Iam uerò cum dicit episcopum docibilem esse debere, & adiungit: docibilis autem ille est, qui ad discendi patientiam lenis est & mitis: oportet enim episcopum non tantum docere sed & discere, quia & ille melius docet qui quotidie crescit & proficit discendo meliora. His utiq; uerbis satis indicat uir sanctus & pia charitate præditus non esse metuendum, sic eius epistolas legere, ut si quid postea pluribus, & diuturnioribus inquisitionibus compertum ecclesiam confirmauit, non ambigamus uitare, quia sicut multa erant quæ doctus Cyprianus doceret, sic erat & aliquid quod Cyprianus docibilis disceret. Quod autem nos
admonet

admonet, ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, et sine dubitatione tenendum.

Augustinus ad Cresconium.

libro. 2. cap. 31.

Neque sine causa Canon ecclesiasticus est constitutus, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertinent, quos omnino iudicare non audemus, & secundum quos de ceteris fidelium et infidelium iudicamus.

Ecce Augustinus libertatem iudicandi omnibus lectoribus attribuit: Patiatur igitur Pontifices Christianorum inferiorum, qui spiritum dei habent iudicium. Si id quod ad gloriam dei facit ex literis sacrosanctis demonstratum fuerit.

Item de doctrina Christiana.

Libro. 1. capite. 39

Videtur mihi studiosis & ingeniosis adolescentibus, & timentibus deum, beatamque vitam querentibus, salubriter precipi, ut nullas doctrinas, quae praeter Ecclesiam Christi exercentur, tanquam ad beatam vitam capessendam secure sequi audeant, sed illas sobrie diligenterque dijudicent. Idem de vera religione libro. 1. cap. 25. Quibus libris uel hominibus credendum sit, summe considerandum.

Theophylactus,

In Epistolam ad Romanos ultimo capite, Qui aliquid, afferunt præter Apostolorum doctrinam & dogma, Scandala, hoc est, hæreses & dissensiones ab his induci ait.

Augustinus in prologo lib. 3.

de Trinitate.

Noli meis literis, quasi Canonicis scriptis inseruire, sed in illis quæ non credebas cum inueneris, incunctanter crede. In istis autem quod certum non habeas, nisi certum intellexerit, noli firmiter credere. Titulus sequens latius demonstrabit, quatenus liceat Doctoribus ecclesiæ uti. Consule quoque Hieronymum ad Minerium & Alexandrum, quod modo omnia probanda sint. Idem distinctione. 9. Can. Noli.

DOCTORIBVS CATHOLICIS

quantum tribuendum.

Augustinus ad Hieron. Epistola. 19.

Ego solis illis scriptoribus, uel solis eis scripturarum libris (qui iam Canonici appellantur) hunc timorem & honorem didici deferre, ut nullum eorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. At si aliquid in eis offendero literis, quod uideatur cõtrariũ ueritati nihil aliud quàm mendosum esse codicem: uel interpretem non assecutum esse quod dictum est: uel me
 minime

minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego ut quantalibet sanctitate quantalibetue doctrina præpolleant, non ideo uerum putem, quia ita senserunt: sed quia mihi uel per alios autores Canonicos, uel probabiles rationes quod à ueritate non abhorreat, persuadere potuerint. *Distin. 7 can. Ego solis. Idem in epistola. 112. ad Pauli nam. Nolo autoritatem meam sequaris, ut ideo putes tibi aliquid necesse esse credere, quoniam à me dicitur, sed aut scripturis canonicis credas, si quid nondum quam uerum sit uides, aut interius demonstranti ueritati ut hoc plane uideas.*

Irenæus aduersus Valentiniũ,

et similia lib. 4 cap. 45.

Vbi igitur tales inueniat, Paulus docens ait: Posuit Deus primo in ecclesia Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores. Vbi igitur charismata domini posita sunt, ibi discere oportet ueritatem, apud quos est ea que in Apostolis ecclesie successio, et id quod sanum, et irreprobabile sermonis constat. Hi enim et eam que est secundum deum qui omnia fecit fidem nostram custodiunt, et eam que est in filium dei dilectionem adaugent, qui tantas dispositiones propter nos fecit, et scripturas sine periculo nobis exponunt, neque deum blasphemantes, neque Patriarchas exhonorantes,

neq; Prophetas contemnerent, &c.

Augustinus de peccatorum meritis

& Remissione contra Pelag.

libro 3. cap. 7

Hæc non ideo commemoravi, quod disputatorum quorumlibet sententijs tanquam Canonica autoritate nitamur: sed ut appareat ab initio usq; ad præsens tempus, quo ista nouitas orta est, hoc de originali peccato apud ecclesie fidem tanta constantia custoditum, ut ab eis qui dominica tractarent eloquia, magis certissimum proferretur ad alia falsa refutanda, quam id tanquam falsum refutari ab aliquo tentaretur.

Idem de nuptijs & concupiscentijs

ad Valerium lib. 2. Cap. 29.

Quid autem dicam de ipsis diuinarum scripturarum tractatoribus, qui in catholica ecclesia floruerunt: quo modo hæc non in alios sensus conati sunt uertere, quoniam stabiles erant in antiquissima & robustissima fide, non autem nouitio mouebantur errore. Quos si colligere & eorum testimonijs uti uelim, & nimis longum erit, & de Canonicis autoribus, à quibus non debemus auerti, minus fortasse uidebor præsumpsisse quam debui. Item contra episcopos Pelagiani ad Bonifacium lib. 4. cap. 8. Item cap. 12. Non quo Canonicis libris à no-

f bis

bis ullius disputatoris æquetur autoritas.

Idem ad Vincentium Victorem

lib. 2. Distinct. 9. Can. Negare.

Negare non possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possunt iusto iudicio & nulla temeritate culpari. Propter quod alibi dicit. Ideo namq; Retractionum librum feci, ut discant lectores, neq; mea per omnia, mihi placuisse.

Idem ad Paulinam de uidendo deo

Epistola 112.

Si diuinarum scripturarum, earum scilicet, quæ Canonice in ecclesia nominantur, perspicua firmatur autoritate, (aliquid) sine ulla dubitatione credendum est: alijs uero testibus uel testimonijs, quibus aliquid credendum esse suadetur, tibi credere uel non credere liceat, quantum meriti ea admonentem ad faciendam fidem uel habere, uel non habere perpendaris. In eadem epistola ad Ambrosium non sua docere, sed euangelium exponere: quasi diceret, suis uerbis credendum non esset nisi testimonia Euangelij produceret.

Item contra Cresconium Gram-

maticum libro secundo.

capite 32.

Ego huius epistolæ autoritate non teneor, quia literis Cypriani non ut Canonicas habeo, sed eas ex Canonicis considero: & quod in eis diuinarum scripturarum autoritati congruit, cum laude eius accipio: quod autem non congruit, cum pace eius respuo. Et lib. 1. ca. 22. de peccatorum meritis dicit: *Homini est labi, hallucinari, falli, fallere, decipi, & decipere.* Vide supra in Titulo primo.

Idem in Epistola ad Fortunatianum de uidendo deo,

Epistola. 111

Neque quorumlibet disputationes, quamuis catholicorum & laudatorum hominum, ueluti scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid eorum scripturis improbare atque respuere, si forte inuenerimus quod aliter senserint, qui in ueritas habet, diuino adiutorio uel ab alijs intellecta, uel à nobis. Talis ego sum in scripturis aliorum, quales ego uolo esse intellectores meorum. Idem Augusti. in epistola 48 ad Vincent. Noli ergo frater contra diuina. Vide supra in Titulo de autoritate Scripturæ.

Chrysoströmus in opere imperfecto

in Matth. Homil. 49 ex cap. 24.

f 2 Ostendens

Ostendens per hæc, quomodo ex ipsis ecclesijs ueris frequenter exeunt seductores, propterea nec in ipsis omnino credendum est, nisi ea dicant, uel faciant, quæ conuenientia sunt scripturis.

SCRIPTURA ACCIPIENDA ET
exponenda est secundum proprietatem
Linguarum, in qua est edita.

Augustinus libro 3. de doctrina
Christiana.

Dicit Græcam linguam & Hebræam necessariam esse ad cognitionem literarum sacrarum. Idem cōsultat etiam Græcos codices ut apparet ad Paulinum Quest. 9. Epist. 59. Et ad Hysychium de die & tempore secundi aduentus. Et ad Hilarium contra Manichæos & Pelagianos Epistola 89. ait scripturam à Græcis codicibus translata esse.

Isychius in Leuit. libro 5.

Capite. 141.

Sed ea quæ sequuntur huius Leuitici libri exequamur per ordinē super edificantes fundamentum, quod iam Christus, sicut quidam sapiens architectus per nostram posuit linguam, sicut quidam instructor sapiens per uile instrumentum lapidem poliens augularem, ut
magnus

magnitudinem domus ostendat, & ut instrumentis uilibus magna perficiat. Ita recurrendum ad Græcica scripta. Vide Distinctio. 20. Can. De quibus causis.

Augustinus ad Hieronymum Epi-

stola 8. Distinct. 9. Can. Vt

ueterum.

Vt ueterum librorum fides de Hebræis uoluminibus examinanda est, ita nouorum ueritas Græci sermonis normam desiderat.

Item in Viennensi Concilio (quod refertur Cle. libro secundo. Titulo de Magistris) sollicitè statuit auctoritas ecclesiastica de parandis trium linguarum doctoribus.

Augustinus in libro cap. 49. De
uera religione

Locutio diuinarū scripturarum secundum cuiusque lingue proprietatem accipienda est, Habet enim omnis lingua sua quædam propria genera locutionum, quæ cū in aliam linguam transferuntur, uidentur absurda. Idem in libro secundo de Doctrina Christiana, capite decimo quinto.

Et Latinis quibuslibet emendandis Græci adhibeantur, in quibus Septuaginta interpretum quod ad uetus Testamentum attinet, excellit auctoritas. Idem de

uera religione libro, capite 2. Ipsa locutio diuinarum scripturarum secundum cuiusq; linguæ proprietatem accipienda sit. Et alibi scripturæ ambiguitatem aperit linguarum proprietates, ad cuiusq; linguæ proprietatem enarrandam. Item uide Augustinum de linguarum cognitione in lib. de doctrina Christiana & Locutionib.

Rabanus de Vniuerso

scribens.

Propter obscuritatem sanctarum scripturarū triū linguarum cognitio necessaria est, ut ad alteram recurratur, si aliquam dubitationem nominis uel interpretationis sermo unius linguæ attulerit. Hæc ille.

August. in lib. 1. de sermone

Domini in monte.

Fatetur exemplaribus Græcis maiorem adhibendam esse fidem, quàm Latinis Item in lib. 2. Multa exemplaria latina, inquit, sic habent: Et pater tuus qui uidet in absconso, reddet tibi palam: sed quia in Græcis quæ priora sunt, non inuenimus, palam, non putauimus hinc ad aliquid differendum esse. Idem lib. Retracta. 1. cap. 7. Fatetur quoq; Græcos Latinis ueriores & sua ex Græcis emendat.

Idem ad Volustianum Epistola 1. Præcipue Apostolorum linguas exhortor, ut legas, ex his enim ad cognoscendos

gnoscos prophetas excitaberis, quorum testimonijs utuntur Apostoli. Idem, uide Augustinum contra Faustum Manichæum, lib. 11. cap. quomodo exemplaria emendanda sint. Item de doctrina Christiana libro primo, capite quinto, Scripturam ab una lingua profectam esse dicit.

Augustinus in epistola

48. ad Vincentium.

Nec enim sic potuit integritas atq; notitia literarum unius quantūlibet illustris Episcopi custodiri, quæ admodum scriptura canonica, tot linguarum literis & ordine et successione celebrationis ecclesiasticæ custoditur Apostolorum multa confingerent. Frustra quidem, quia illa sic commendata, sic celebrata, sic nota est. Verum quid possit aduersus literas, non canonica autoritate fundatas, etiam hinc demonstrauit impiæ conatus audaciæ, quod & aduersus eas quæ tanta notitiæ mole firmatæ sunt, sese erigere non prætermisit.

SCRIPTURA SACRA IN

disputationibus adhibeatur.

OMnis scriptura diuinitus inspirata, est utilis ad doctrinam, ad reudarguendum, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia.

f 4

Christus

Christus defendit discipulos cōtra pharīsaos ex scripturis disputās. Nō legistis quid fecerit Dauid, cum fame torqueretur? 1. Reg. 21

Eunuchus bene audit, et conuertitur ad fidem, quia legit Esaiam prophetam, quem Philippus disputando ex Esaiā informabat.

Commendatur Apollo, quod fuit uir potens in scripturis, & uehementer ex scripturis conuincebat Indæos Iesum esse Christum.

Augustinus de Concordia

facienda Epist. 163.

Vult ut in disputationibus libri Canonici adsint. siue ergo, inquit, in Tubursicensi, siue in Tagastensi talis locus, uel ille quem commemorauit, uel aliquis alius inuentus fuerit, facianus codices Canonicos preesto esse. Et si qua proferri potuerint ex utraq; parte documenta, ut postpositis, cæteris nulla si domino placuerit interpellante molestia, quotquot diebus, poterimus ad hoc uacantes, & unusquisque nostrorum apud suum hospitem dominum deprecantes, adiuuante ipso, cui pax Christiana gratissima est, rem tantam & bono animo ceptam ad inquisitiones terminum

minum perducamus.

Isychius in Leuit. lib. 5.

capite 16

Nihil aliud queramus non, qui aliquid de deo scrib-
tari uolumus, sed quantum nobis Euangelicus sermo
trádit, quanta ex dominica carne percepimus. Nihil
querendum de Christo, nisi quod Euangelium nobis
permittit.

Augustinus Confess. lib. 3.

Capite. 18.

Appareamus sicut luminaria in mundo, coheren-
tes firmamento scripturae tuae. Ibi enim nobiscum dis-
sputans, ut diuidamus inter intelligibilia & sensibilia
tanquam inter diem & noctem, &c. inter animas ali-
as intelligibilibus, alias sensibilibus deditas.

SCRIPTVRARVM INTELLE

ctus non esse mortuam literam, sed ex magi-
sterio & eruditione spiritus Dei.

DA mihi intellectum ut discam
mandata tua Psal. 118.

Beatus homo quē tu erudieris do-
mine, & de lege tua docueris eū Psal. 93.

Non docebit uir fratrem suū, cog-
nosce dominum, sed à maiori usque

f 5 ad

74 SCRIPTURAM SANCTAM.

ad minimū cognoscent dominū. *Hie. 3.*

Erunt omnes docibiles dei. *Ioan. 6.*

Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur. *Ioan. 10.*

Paracletus autem spiritus sanctus ille docebit uos omnia. *Ioan. 14.*

Euntibus duobus in Emaus discipulis, Christus aperuit mentem ut intelligerent scripturas. *Luc. ult.*

Si quis indiget sapientia postulet illam à deo, in fide nihil hæsitans. *Iacob. 1.*

Vnctio ipsa docebit uos. *2. Ioan. 2.*

Hæc dicit sanctus & uerus. Qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. *Apoc. 3.*

Chrysoftomus in cap. Gen. 5

Homilia 21.

Nec opus habet diuina scriptura hominum sapientia ut intelligatur, sed reuelatione spiritus, ut hausto inde uero sensu, magnum nobis hinc lucrum accrescat.

Idem in cap. Gen. 14.

Homil. 35.

Nec enim fieri potest, eum qui in diuinis scripturis
magno

magno studio, feruentiq; desiderio uacat, semper negligi: sed licet desit nobis hominis magisterium, ipse dominus superne corda nostra intrans illustrat mentem rationi iubar suum infundit, detegit occulta, doctorq; sit eorum quæ ignoramus, tantum nos, quæ ab sunt afferre uelimus, ne uocetis, inquit, magistrum supra terram. Quando igitur in manus spiritualem librum capimus omni seculari cura repulsa, cogitationes nostras cogamus, & mentem ne distrahatur, cohibentes, lectioni uacemus magna pietate & attentione, ut possumus sancto spiritu ad Scripturarum intelligentiam duci, & multum inde fructum percipere, &c. profert in exemplum Barbarum illum reginæ Aethiopiæ Eunuchum: ut in Actis habetur.

SCRIPTURAM HABERE

quicquid necessarium ad salutem.

Et repleta est terra sciētia Dei. Esa. 34.

Messias cum uenerit reuelabit uobis omnia. Ioan. 4.

Erunt omnes docti à deo, Ioan. 6.

Omnia ostendi uobis, Hinc liquet Christū docuisse omnia ad uitā necessaria, Act. 20. Et paracletus cum uenerit, docebit uos omnia.

Chry

Chrysoſt. in cap. Matth. 22.

Homilia. 41.

Quicquid quæritur ad salutem, totum iam impletum est in ſcripturis. Qui ignarus eſt, inueniet ibi quod diſcat. Qui contumax eſt & peccator, inueniet futuri iudicij flagella, quæ timeat. Qui laborat, inueniet ibi glorias, & promiſiones uitæ perpetuæ, quas manducando amplius excitetur ad opus, &c.

Augustinus ſuper Ioannem

Tractatu. 49. capite. 11.

Nam cum dominus Ieſus multa feciſſet: non omnia ſcripta ſunt, ſicut idem ipſe ſanctus Euangelista teſtatur, multa dominum Chriſtum, & dixiſſe & feciſſe quæ ſcripta non ſunt. Electa ſunt autem quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere uidebantur.

Hieronymus in proœmio lib. 1.

commentariorum ad Ephēſios, Tomo. 9.

Si quicquam eſt Paula & Eutochium, quod in hac uita ſapientem uirum teneat, & inter preſſuras & turbines mundi equo animo manere perſuadeat, id eſſe uel primum reor, meditationem & ſcientiam ſcripturarum. Cū enim à cæteris animantibus hoc uel maxime differamus, quod rationale animal ſumus & loqui poſſumus: Ratio autem omnis & ſermo, diuinis
libris

libris contineatur: per quos, & deum discimus, & quare creati sumus non ignoramus: miror quosdam extitisse, qui ut ipsi se inertia, & somno dantes, nolint quæ præclara sunt discere: aut cæteros qui id studij habent reprehendendos putent. Quibus cum possim di- strictius respondere, & breuiter eos uel offensos dimit- tere, uel placatos, multo esse melius scripturas legere, quàm augendis & cumulandis opibus inhiare.

Cyprianus Sermon. de

Baptismo Christi.

Iustum est domine deus, ut diligamus te, quia & ipse nos diligis: & iniquum omnino est, ut te in ali- quo dilecti tui offendant. Verè hoc mandatum legem complectitur & prophetas, & in hoc uerbo omnium scripturarum uolumina coartantur. Hoc natura, hoc ratio, hoc domine uerbi tui clamat autoritas, hoc ex ore tuo audiuius, hic inuenit consummationem om- nis religio, primum est hoc mandatum & ultimum, hoc in libro uitæ conscriptum indeficientem & homi- nibus & angelis exhibitionem. Legat hic unum uer- bum, & in hoc mandato meditetur Christiana reli- gio, & inueniet ex hac scriptura omnium doctrina- rum regulas emanasse, & hinc nasci, & huc reuerti, quicquid ecclesiastica continet disciplina, & in omni-
bus

bus irritum esse & friuolum, quicquid dilectio non confirmat. Præcepisti domine ut audiamus dilectum filium tuum, gratias tibi agimus, quia nos eius magisterio commendasti. Nos uero ex præcepto tuo eius doctrine nos tradimus informandos, & inherentes ei libenter, eum duce spiritu sancto omni tempore audiemus.

Idem Homilia prima in Epist.

ad Titum.

Manifestauit, inquit, temporibus suis uerbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi. Hæc est prædicatione. Omnia euangelium continet, præsentia & futura, honorem, & pietatem, fidem, simul omni prædicationi uerbo conclusit. Sicut enim præco præsentibus omnibus in theatro prædicat, ita & nos, inquit, publice prædicamus ea ratione, ut nihil addamus, sed ea tantum quæ auduimus. Ea quippe uirtus præconis est, ueraciter quæ sibi credita sunt omnia prosequi, non aliquid addere, aut immutare aut auferre.

In Trip. Hist. lib. 2,

cap. 3. Sozomenus.

Fertur enim & aliu^d, dum quidam eorum magnificentia sermonum extolleretur, & illuderet sacerdotibus, non pertulit eius fastum quidam senex simplex & innocens ac probatissimus confessorum, sed accessit

sit aduersus eum proferre sermonem. Hoc itaq; factum
 petulantibus quidem & simplicem scientibus confesso
 rem risum mouit, maturioribus uero formidinem, pro-
 uidentibus, ne à uiro uerbis artifice deduceretur ad
 risum, ueruntamen sedentibus, ut quod uellet edice-
 ret, resistere nanq; ei cum talis esset, nimium uereban-
 tur. In nomine, inquit, Iesu Christi ò philosophe, audi
 dogmata ueritatis. Unus est deus coeli & terræ, om-
 niūq; uisibilem & inuisibilem creator, qui hæc o-
 mnia uerbi sui uirtute fecit, & spiritus sui sanctitate
 firmavit. Hoc itaq; uerbum quod nos, inquit, filium
 dei nominamus, habita misericordia super homines,
 ab errore eos & ferali religione liberauit, passus
 ex muliere nasci, & cum hominibus conuersari, &
 mori pro eis, uenietq; denuo iudicaturus singulorum
 uitam. Hac ita se habere sine perscrutatione cre-
 dimus. Noli igitur inaniter laborare, querens destru-
 ere ea quæ fide percepimus. Noli inuestigare modum,
 quo fieri hæc, aut non fieri potuerint. Si enim credis cõ-
 sulenti mihi, ad ista responde. Obstupefactus uerò phi-
 losophus, credo inquit. Tunc gratias pro deuictione
 persoluens, eadem quæ senior æque sectatus est, & pri-
 oribus confectatoribus, ut unanimes sibimet essent,
 persuas

80 CONSVETVDINEM LONG.

persuadebat, non improvide mutatum se iurans, sed ineffabili quadam uirtute ad Christianitatem protinus inuitatum

CONSVETVDO LONGA NON
sequenda, sed Dei ueritas.

IVxta consuetudinem terræ Aegypti in qua habitastis, non facietis: et iuxta morem regionis Chanaan non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis, facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, ut ambuletis in eis.

Leuit. 18

Illi uero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant: fuerunt igitur gentes istæ timentes dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes. 4. Reg. 17. *ibidem.*

Vsque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timent dominum, neque custodiunt ceremonias, atq; iudicia, & legem, & mandatū, quod præceperat dominus filijs Iacob quem cognominauit Israë l.

Ne sequaris turbam ad faciendum
malum

malum, &c. Exod. 23.

Nolite facere quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante uos, et ne polluamini in eis. Leuit. 18.

Qui non ingreditur per ostiũ, fur est & latro. Ioan. 10.

Consuetudines antiquas cum de animarum salute agitur, ob id nemo alleget, sint cuiuscunq; doctissimi uel sanctissimi uiri, qui licet miraculis uarijs splendeat, nisi uerbo dei nobis prescripto per Mosen, prophetas, patriarchas, Christũ filiũ dei & apostolos, consonas exactissime nouerit, Antiquius enim Christiano nihil est ipso deo, & eius ueritate, qua in omnibus nititur indubitanter. Consuetudines etiam bonæ sepe in multos errores simplices coniecerunt. Nam si hijs assueti à teneris fuerimus, nihil non patimur, cogitamusq; ut illas integras seruemus. Si autem nos uerbum domini sequendum in omnibus probè didicerimus, & pueris nostris id sedulo instillauerimus, tunc bona conscientia humanas consuetudines, uerbo dei per omnia non respondentes reijcere, & id quod melius est, & ueritate proprius assumere, poterimus. O quàm multi adhuc hodie hoc in luto profundissimè hærent, quibus diuinæ uoces ridiculum quiddam, & consuetudine auro & argento preciosiores sint?

Cyprianus lib. 2. Epistola^a

rum, Epistola 3.

Non est frater charissime, quod aliquis aestimet sequendam esse quorundam consuetudinem. Querendum enim est, ipsi quem sint secuti. Et quod Christus debeat solus audiri, Pater de cælo contestatur dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo bene sensi, ipsum audite.

Augustinus de unico.

Baptismo lib. 2. Dist. 8.

Can. Veritate.

Veritate manifestata, cedat consuetudo, & plane quis dubitet ueritati manifestæ consuetudinē cedere? Item nemo consuetudinē rationi & ueritati preponat: quia consuetudinem ratio & ueritas semper excludit.

Augustinus lib. 3. de Bapti-

simo, contra Donatum. Cap. 9.

Item Honoratus Attuca dixit: Cū Christus ueritas sit, magis ueritatē quàm consuetudinem sequi debemus.

Responsio Augustini.

Si ueritas autem id aperuerit esse retinendum, quod illa consuetudo prescripserat, manifestum erit, nec illam frustra fuisse institutam atq; roboratam.

Felix Episcopus.

Nemo consuetudinem rationi & ueritati preponat.

nat, quia consuetudinem ratio & ueritas semper excludunt.

Sententia Casti episcopi,

Capite 3.

Qui contempta ueritate praesumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est & malignus, quibus ueritas reuelatur, aut circa deum ingratus est, cuius inspiratione ecclesia eius instruitur.

Cyprianus ad Pompeium

contra epistolam Stephani.

Nec consuetudo quae apud quosdam obrepserat impetire debet, quò minus ueritas praeualeat & uincat. Nam consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est: propter quod relicto errore, sequamur ueritatem.

Vide Tertullianum libro de uirginibus uelandis in principio de consuetudine.

Gregorius Guilmundo

Auersano Episc. dist. 2. Can.

Si consuet.

Si consuetudinem fortassis opponas, aduertendum est quod dominus dicit: Ego sum uia, ueritas & uita, non dixit: ego sum consuetudo, sed ueritas.

Cyprianus lib. Epistolarum, 2.

Epist. 3. ad Caecilium.

In sacrificio quod Christus instituit, quis dubitat non nisi Christum sequendum esse. Vtiq; id nos, inquit, audire & facere oportet, quod Christus fecit, quodq; faciendum esse mandauit, cum ipse in Euangelio suo dicat: Si feceritis quæ mando uobis, iam non dicam uos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater de cælo testatur, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, nõ debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum esse putauerit, sed quid, qui ante omnes est Christus, prior fecerit. Et abrogans uoluntas malas consuetudines Neq; enim, inquit, hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem, cum per Esaiam prophetam deus loquatur, & dicat: Sine causa autem colunt me mandata & doctrinas hominum docentes.

Augustinus in libro de Baptis. paruulorum, Distinct. 8.

Can. Qui contempta.

Qui contempta ueritate, præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quibus ueritas reuelatur, aut circa deum ingratus est cuius inspiratione Ecclesia eius instruitur. Nam dominus in Euangelio: Ego sum, inquit, ueritas; non dixit:

Ego

Ego sum consuetudo. Itaq; ueritate manifestata cedat consuetudo ueritati. Reuelatione igitur facta ueritatis, ueritati cedat consuetudo: quia & Petrus qui circumcidebat, cessit Paulo ueritatem predicanti. Igitur cum Christus ueritas sit: magis ueritatem quam consuetudinem sequi debemus.

Cyprianus ad Iubaianum

de hæreticis baptizandis.

Frustra quidam, qui ratione uincuntur, consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo maior sit ueritate: aut non fuerit in spiritualibus sequendum, si melius fuerit à sancto spiritu reuelatum. Et Aug. in lib. 4. de Baptismo eadem uerba recitat. Addit, Hoc planè uerum est, quia ratio & ueritas, consuetudini præponenda est. Sed cum consuetudini ueritas suffragatur, nihil oportet firmitus teneri.

Augustinus.

Vna saluberrima regula tenenda est, ut quæ non sunt contra fidem, neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem uice melioris, ubicunq; institui uideamus, uel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando et imitando sectemur si aliquorum infirmitas nominata impedit, ut amplius detrimentum sit. Si enim eo modo impediat, ut maiora

studiorum lucra speranda sint, quàm calumniatorum
detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est,
maxime illud quod etiam de scripturis defendi potest,
sicut de Hymnis & psalmis canendis, cum et ipsius do-
mini & Apostolorum habemus documenta, & exem-
pla, & præcepta de hac re tam utilia.

Cyprianus ad Pompeium

contra Epist. Stephani, Dist. 8

Can. Consuetudo.

Nam consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est,
propter quod relictio errore, sequamur ueritatem: sci-
entes quia & apud Esram ueritas uicit, sicut scriptum
est: Veritas ualeat, & inualefcit in æternum, & uiuit
& obtinet in secula seculorum.

Augustinus Aurelio de co-

ercenda temulentia & conten-

tione, Epistola. 64.

Sed quod erat nunc dolendum, nunc auferendum
est, non asperè, sed sicut scriptum est: In spiritu leni-
tatis, & mansuetudinis. Nec modo imperioso ista
tolluntur, magis docendo quàm iutendo, magis mo-
nendo quàm minando. Sic enim agendum est cum mul-
titudine peccantium: seueritas autem exercenda est
in peccata paucorum.

Idem

Idem Ianuario Epi-

stola. 118.

Quod neq; contra fidem, neq; contra bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur societate seruandum est. Idem de Baptismo cōtra Donatistas libro quarto, capite sexto. Nec quisquā dicat quod accepimus ab Apostolis, hoc sequimur: quando Apostoli non nisi unam ecclesiam tradiderunt, & baptisma unum, quod non nisi in eadem ecclesia sit constitutum. Idem de doctrina Christiana libro 3. cap. 13. Consuetudinem non esse iusticiam affirmat. Idem uide Isychium in Leuit. lib. 4. cap. 14. qui dicit, Dogmata mala unā cum autoribus eijcienda esse. Nicolaus Papa, Ignaro Remensi episc. Dist. 8. Can. Mala.

Mala autem consuetudo non minus quā perniciosa corruptela uitanda est, quæ nisi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impijs assumitur, & incipiunt præuaricationes, & uariæ præsumptiones, celerime non compressæ, pro legibus uenerari, & priuilegiorum more perpetuò celebrari.

Augustinus ad Casulanum Presbyterum Distinctione. 11. Consuetudinem.

Consuetudinem laudamus, quæ contra fidem catholice
cam nihil usurpare dignoscitur. Ecce quæ consuetudo
in ecclesia Christi aut ualere, aut omnino exulare debe
at.

Leo Papa distinct. ii. can,

Hoc uestre.

Hoc uestre indicimus charitati, ut ab apostolicis
institutis nullo ulterius recedatis excessu: quia inultis
post hoc esse non poterit, si quisquam Apostolicas rea
gulas in aliquo crediderit esse negligendas.

Augustinus ad Casulanum.

Epistola. 86.

In his rebus, de quibus nihil certi statuit scriptura
diuina, mos populi dei, uel instituta maiorum, pro
lege tenenda esse. De quibus, si disputare uoluerimus,
& ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur
interminata luctatio, cum utiq; cauendum est, ne tem
pestate contentionis, serenitas obnubiletur charitatis.
Quoniam non inuenimus, in Euangelicis & apostoli
cis literis, quæ ad noui Testamenti reuelationem pro
priè pertinerent, certis diebus aliquibus, euidenter
præceptum, obseruanda esse ieiunia, & ideò res quoq;
istæ, sicut aliæ plurimæ quas enarrare difficile est, in
uenit in Ecclesia uarietatis locum. Indicabo tibi, quid
mihi de hoc requirenti responderit, uenerandus Am
brosius

brofius (à quo baptizatus sum :) Mediolanenfis Epi-
 ſcopus. Nam cum in eadem ciuitate, mater mea mecum
 eſſet, & nobis adhuc cathecuminis, parum iſta curanti-
 bus illa ſolicitudinem gereret. Vtrum ſecundum morem
 noſtræ ciuitatis ſibi eſſe ſabbato ieiunandum, An Eccle-
 ſiæ Mediolanenfis more prandendum, ut hac eam cum
 ſtatione liberarem. Interrogauit hoc ſupra dictum ho-
 minem dei. At ille: Quid poſſum inquit, hinc docere
 amplius, quàm ipſe facio? Vbi ergo putaueram nihil
 cum iſta reſponſione præcepiſſe, niſi ut ſabbato pranz
 deremus. Hoc quippe ipſum facere ſciebam, ſed ille ſe-
 cutus adiecit: quando hic ſum, non ieiuno ſabbato, &
 ad quamcunque Eccleſiam ueneritis, inquit, eius morē
 ſeruate, ſi pati ſcandalum non uultis, aut facere. Hoc re-
 ſponſum retuli ad matrem eiꝰ; ſufficit, nec dubitauit
 eſſe obediendum, hoc etiam nos ſecuti ſumus. Sed quo-
 niam contingit maxime in Africa, ut una eccleſia, uel
 unius regionis eccleſiæ, alios habent ſabbato pranden-
 tes, alios ieiunantes: mos eorum mihi ſequendus uide-
 tur, quibus eorum populorum congregatio regenda,
 commiſſa eſt. Item de Baptiſ. li. 7. cap. 20. Zoſimi ſen-
 tentiam probat Aug. Reuelatiōe (inquit Zoſimus) facta
 ueritati, cedat error ueritati. His itaq; ſatis conſtat,
 quomodo omnes omnium eccleſiarū conſuetudines ſa-

facra scriptura demolitur, aut quo in pretio habenda,
aut quando negligenda, uel seruanda, & cum quibus.

Chrysoftomus in Gene. 29

Cap. Hom. 36.

Nam siquidem bonum & utile fuerit consilium etiam si consuetudo non sit fiat: sin damnosum & perniciosum est quod asserimus etiamsi consuetudo sit, reijciatur: si enim uoluerimus prudentes esse, & habere curam nostræ salutis, possumus à mala consuetudine desistere, & in bonam consuetudinem nos reducere, & sic posteris nostris non paruam dabimus occasionem eadem imitandi, & accipiemus etiam nos mercedem eorum quæ ab his aguntur.

ECCLESIA CATHOLICA VERA
quæ sit, & unde cognoscatur.

Viri diligite uxores uestras sicut et
Christus ecclesiam dilexit, & semetipsum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibi gloriosam, non habentem maculam ac rugam, aut aliquid huiusmodi, ut sit sancta & immaculata. Eph. 5.

Tu

VNDE COGNOSCATVR. 91

Tu es Petrus, & super hanc petra
ædificabo ecclesiam meam, & portæ
inferorum non præualebunt aduer-
sus eam. *Matth. 16.*

Vnica est columba mea, perfecta
mea, una est matri suæ, de cuius uni-
ca sponsæ Ecclesiæ puritate, quæ ex
prædestinatis conflata est, dicit scri-
ptura *Ephes. 5. Cant. 6.*

Chrysostomus in cap. *Matth. 7.*

Homilia 19.

Ex fructibus eorum cognoscetis eos] Fructus enim
hominis est confessio fidei eius, & opus conuersatio-
nis ipsius: si ergo uideris hominem Christianum, si-
tim considera si confessio eius conueniat cum scriptu-
ris, uerus est Christianus: si autem non est quemadmo-
dum Christus mandauit, falsus est. iudiciū Christianita-
tis non ad nomen Christi retulit, sed ad confessionem:
quia non nomen solum Christi Christianum facit, sed
etiam ueritas Christi: quia in nomine Christi multi am-
bulant, in ueritate autem eius pauci.

Augustinus ad Bonifacium comi-

tem. 23. *Quest. 4. can. Si*

Ecclesia.

Si

Si Ecclesia uera est, ipsa est, quae persecutionem patitur propter ea, quae non fecit: quærat^r ab Apostolo quam ecclesiam significabat Sara, quando persecutionem faciebat ancillæ, liberam quippe matrem ueram coelestem Hierusalem, id est, ueram dei ecclesiam in illa muliere dicitur esse figuratam, quæ affligebat ancillam. Item, De consecr. Dis. 1. Can. Ecclesia, id est, catholicorum collectio & congregatio.

Chrysof, in cap. Math. 24.

Homilia. 49.

Qui sunt in Iudæa fugiant ad montes. (id est, qui sunt in Christianitate conferant se ad scripturas) Sequitur: Et, Quare in hoc tempore omnes Christianos conferre se ad scripturas debent? Quia in tempore hoc ex quo obtinuit hæresis illas ecclesias, nulla probatio potest esse ueræ Christianitatis, neque refugium potest esse Christianorum aliud, uolentium cognoscere fidei ueritatem, nisi scripturæ diuinæ. Antea enim multis modis ostendebatur, quæ esset ecclesia Christi & quæ gentilitas: nunc autem nullo modo cognoscitur, uolentibus cognoscere quæ sit uera ecclesia Christi, nisi tantummodo per scripturas. Quare? quia omnia hæc quæ sunt propriè Christi in ueritate habeat, & hæresis illa in schismate. Similiter ecclesias, similiter

ter & ipsas scripturas diuinas, similiter episcopos, cæterosque ordines clericorum, similiter baptismum, similiter eucharistiam, & cætera omnia. Deniq; ipsam Christum: uolens ergo cognoscere quæ sit uera ecclesia Christi, unde cognoscat in tanta confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas? Item ex moribus ipsis prius intelligebatur ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum, aut omnium, aut multorum erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autem aut tales, aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt heretici aut gentiles. Adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quamuis in schismate sint, quàm apud Christianos: Qui ergo uult cognoscere quæ sit uera ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo per scripturas. Sciens ergo dominus tantam confusionem rerum in nouissimis diebus esse futuram: ideò mandat, ut Christiani qui sunt in Christianitate, uolentes firmitatem accipere fidei ueræ ad nullam rem fugiant, nisi ad scripturas. Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur, & peribunt, non intelligentes quæ sit uera ecclesia. Consule latius in cap. Mat. 3. Homilia. 4. Omnes enim species, &c. Et Hilarium quoq; in Auxentium Mediolanensem. Ac primum &c.

Augustinus

Augustinus Leto de contemptu
mundi. Epistola, 28.

Hæc mater ecclesia toto orbe diffusa, tam uarijs
et multiplicibus errorum infestationibus agitur, ut
abortiui iam filij eius aduersus eam infestis armis bel
ligerare non dubitent. Idem de moribus Ecclesiæ ca
tholicæ lib. 1. Idem ad concordiam Ecclesiæ exhorta
tio. Sic, inquit, eos in isto mundo in quo Ecclesia catho
lica per omnes gētes diffunditur, quā agrū suū dicit etc.

Pelagius Papa. 24. Quæst. 1.

Can. Pudenda.

Vna est columba mea, id est, ecclesia et nullam
aliam esse constat, nisi quæ in apostolica radice est fun
data, à quibus ipsam fidem uniuerso orbe propagatam
esse non dubitauit. Item, De Consecr. Distin. 4. Can. pri
ma. Igitur. Augustinus ad Neophytos. Propterea inquit
sancta et catholica ecclesia, quia recte credit in deum.

Augustinus Serm. de omnibus
sanctis.

Catholica mater ecclesia per totum orbem longè
lateq; diffusa in ipso capite suo Christo Iesu edocta
contumelias crucis et mortem non timere, magis ma
gisq; roborata est non resistendo, sed perferendo. Idē
in lib. de Gene. ad literam, cap. 1. Mater ecclesia, quæ
catholica

catholica dicitur, ex eo quia uniuersaliter perfecta est,
 & in nullo claudicat, & per totum orbem diffusa est:
 remissa esse poenitentibus, &c. Itē, De uera religione.

Lucius Papa. 24. Quæst. 21.

ca. A recta, in Glossa.

Ipsa congregatio fidelium hic dicitur ecclesia: ut
 de Consecr. Dis. 1. Ecclesia. Et talis Ecclesia non po-
 test non esse ut suprā. Vna est columba, &c. Nam ipse
 dominus orat pro Ecclesia: ut Dist. 21. Ego pro te, &
 uoluntate labiorum suorum non fraudabitur.

Hieronimus in Epistola ad
 Philomonem.

Deus ueritas est, ueris tantum apud eum profici-
 tur. Certē Hiero. adeo non agnoscit, de ecclesia uerē
 esse, eum qui sanctus non est, ut dicat illum, qui hu-
 iusmodi ecclesiæ inserat, Christum uiolare. Si quis,
 inquit hominem, qui sanctus non est, sanctum esse cre-
 diderit, & dei eum iunxerit societati, Christum uo-
 lat, cuius membra sumus. Hæc sententia tanti proceri-
 bus ecclesiæ habita est olim, ut decretis Pontificijs in-
 seruerint. Legitur enim in Canone. Si quis. Quæst. 3.
 Nemo tamen ob hæc existinet, negari nobis de eccle-
 sia esse peccatores, in futuro siquidem, non modo illa
 omni ruga & macula carebit. Eos tantum dicimus
 apud

apud Christum non habere de ecclesia ipsius, quibus
 dicit olim: Amen dico uobis, nunquam noui uos. Qui
 nihil prorsus fidei & dilectionis unquam habuerunt.
 Quos tamen oportet nos in ecclesia ferre, donec mani-
 festis sceleribus mereantur inde eijci, Vnde Augustinus
 de Ciuit. Dei, lib. 18. Ecclesia præsens ædificatur ex bo-
 nis & malis, sed cœlestis ex electis solum.

Gregorius

Non loca (inquit) uel ordines creatori nostro nos
 proximos faciunt, sed aut bona merita nos ei coniun-
 gunt, aut mala disiungunt.

Aug. epistola 606.

Nouit quippe ille quid agat, & quantus numerus
 esse debeat eorum primitus omnium hominum, deinde
 sanctorum sicut siderum.

Hieronymus

Non est (inquit) facile stare in loco Petri & Pau-
 li scilicet, tenere cathedram regnantium cum Christo,
 quia huic dicitur: non sanctorum filij sunt qui tenent
 loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Dist-
 can. Non est.

Bernhardus ad Guiel, abba-

tem in Apolog.

Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus
 eget.

eget, suos lapides induit auro, & suos filios nudos deseruit. De sumptibus egenorum seruitur oculis diuitem. Inueniunt curiosi, quò delectentur, & nò inueniunt misereri, quò sustententur.

Isychius libro 4. in Leuiticum

Capite 14.

Parietes domus recte dicuntur hi, qui eam còtinent, id est, ordines diuina dicentium atq; docentium. Ex his quippe uerè consistit ecclesia, & non sicut quidam putant, ex lignis atq; lapidibus. Vnde & Moyses, quando colligere uidebatur ecclesia, non ligna & lapides, ceteraq; similia, sed plebem, seniores leuitasq; conuocabat. Item Chrysostomus. De expulsionem ipsius, Homilia 20. Non est, inquit, in parietibus ecclesia, sed in multitudine piorum.

Hieronymus ad Euandrum uel Eugenium episcopum Dist. 93. Ca. Legimus

Para. Nam & Alexan.

Nam & Alexandria à Marco euangelista. Sequitur ilico. Nec altera Romanae urbis ecclesia, altera totius orbis aestimanda est & Galliae & Britanniae: nam & Aphrica & Persis, oriens & Iudaea, & omnes barbarae nationes unum Christum adorant, & unam obseruant regulam.

h Augustinus

Augustinus.

Ecclesia Christi est non habens maculam, neq; rugam, aut aliquid istiusmodi: qui ergo peccator est aliqua sorde maculatus, de ecclesia Christi nō potest appellari, nec Christo subiectus dici. Possibile autem est, ut quomodo ecclesia Christi, quæ prius rugam habuit & maculam, & immundiciam, & postea restituta est: ita & peccator currat ad medicum, quia non habent opus sani medico, sed male habentes, ut curentur uulnera ipsorum, et fiant de ecclesia quæ est corpus Christi. Item uide Augustinū in libro de Baptismo et. 1. Quæst. 1. Multæ autem &c. in fine, Item in Dist. 93. legimus, circa medium, ut supra citatum, in his Canonibus fateatur Papa ecclesiam catholicam esse fidelium multitudinem fide & charitate unitam.

Cyprianus Papa 24, Quæst. 1.

Can. Loquitur.

Inter cætera uerba dicit. Vt ecclesia Christi una monstretur, quam unā ecclesiā in Cantico quoq; Canticorum spiritus sanctus ex persona Christi designauerat, dicens: Vna est columba &c. Hanc ecclesie unitatem beatus Paulus apostolus, docet, & sacramentum unitatis ostendit, dicens: Vnum corpus, & unus spiritus, & una spes uocationis nostræ, unus dominus, una fides,

fides, unum baptisma, unus deus, &c.

Articulus catholicus est, quod una est sancta ecclesia catholica, de qua male praesciti non sunt, de quo in ca. In ecclesia, Dist. 1. Quippe qui sunt eiusdem ecclesiae catholicae membra, ut in Cano. Vnitus. De consecra.

Dist. 4. **Augustinus In Ioannem.**

Tractatu. 76.

Raptores solos si dicam, membra accipitris possunt esse, non columbae. Et quod iam citauimus, non fuerunt ex nobis, qui fuissent, &c. Idem alibi de moribus Ecclesiae cath. li. 1. nisi titulus fallat. Zizania etiam in ecclesia cum ipsa sit regnum Christi, de quo collecturi sunt angeli eius messis tempore omnia scandala. Vnde & Cyprianus martyr. Epistola. 3. lib. 3. Nam etsi, inquit: uidentur in ecclesia esse zizania: non tamen impediri debet, aut fides aut charitas nostra, ut quoniam zizania esse in ecclesia cernimus. ipsi de ecclesia recedamus. Nobis omnino laborandum ut frumentum esse possimus, ut cum coeperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus.

Augustinus in proemio.

Psalmo. 64.

Ecclesia Hierusalem nuncupatur. Haec accepit, inquit, exordium per Abelem, sicut Babylon per Cain.

h 2 Qus

Quæ duæ urbes certis temporibus conditæ sunt, quo de-
claretur figura duarum ciuitatum, iam olim cœptarū,
& in finem huius seculi mansurarum. At in fine tamen
superandarum, cum scilicet segregaturus est dominus
oues ab hœdis. Hic Hierusalem ecclesiam prædestina-
torum, & impiorum conuentum Babylona nuncupat.

EPISCOPI ET OMNES CHRIS-
tiani sunt una ecclesia.

Cyprianus Papa Distinct. 93

Can. Legimus.

Eccliam unam esse patet ex Canticis: Vna est
columba mea, inquit, perfecta mea: et una est ma-
tris suæ, electa genitricis suæ, hanc ecclesiæ unitatem
beatus Paulus docet, & sacramentum unitatis ostendit
dicens: Vnum corpus, & unus spiritus, & una spes uo-
cationis nostræ, &c. ut supra quoq; auditum. Hoc &
24. Quest. 1. quoq; indicat, & sunt uerba eiusdem Cy-
priani Papæ. Item Aug. super Psalmum 122. Omnes
Christiani sunt ecclesia.

Theophilactus in 1 Corinth.

Epistola, cap. 1.

Non huius illiusue dixit ecclesiam, sed dei. Quid
ergo homines ipsi habetis qui uos tutentur? Quod si
estis ecclesiæ nomen sortiti, necessarium est ut iuncti et

Unanimitèr sitis: quandoquidem ecclesia unitas quædã
 & conuentio interpretatur & omnium uidelicet, quot
 quot ubiq; fidelium sunt, inuenit, ut arguat fideles om-
 nes unam esse ecclesiam. Ex his & superioribus locis
 clarum est Pontifices Rom. & nostrates episcopos non
 esse ecclesiam: sed membra tantum (si tamen boni fue-
 rint) ecclesiæ esse, &c.

ECCLESIA ERRARE

non potest.

Venient pseudoprophetae, et scan-
 dalizabuntur etiam si fieri possit
 electi. Matth. 24

Vbi nota quod dicit, si fieri possit, quasi dicat, Non
 potest fieri, ut errent electi finaliter.

Lucius Papa. 24. Quæst. 1.

Ca. A recto.

A recto ergo tramite & apostolica fide propter
 ullam perturbationem nolite recedere, &c. Et paulò
 post. Hæc sancta & apostolica mater omnium eccle-
 siarum Christi ecclesia, quæ per dei omnipotentis
 gratiam à tramite apostolicæ traditionis nunquàm
 errasse probatur: nec hæreticis nouitatibus depraua-
 ta succubuit, sed ut in exordio normam fidei Christi-
 ane percepit ab autoribus suis apostolorum Christi,

h 3 princi-

principibus illibata fide tenus manet. Gratianus in
Glossa intelligit sub nomine ecclesie congregationem
fidelium, de hac hic textus loquitur quod non possit er-
rare. Nam ipse dominus orauit pro ea, ut 21. Distinct.
& talis non potest non esse: ut de Consecra. Dist. 1.
Ecclesia 24. Quest. 1. Can. Pudenda. Sed certum est, in-
quit, quod Papa errare potest, ut 19. Dist. Anastasius ul-
timo. Dist. Si Papa. Hec hactenus Gratianus.

ECCLESIA CORPVS

Christi est.

Quotquot receperunt eum, dedit
eis potestatem filios dei fieri. Io. 1.
Quemadmodum corpus unum mem-
bra multa habet, &c. Rom. 12

Nescitis, quod corpora uestra mem-
bra sunt Christi? 1. Cor. 6.

Hoc corpus omnia dona sua acce-
pit à capite. Eph. 4.

Quemadmodum corpus unum est
& membra habet multa. Omnia uero
membra corporis unius multa cum
sint, unum sunt corpus, sic & Chri-
stus, &c. 1. Cor. 12

Augustinus de doct. Christ.

Libro 1. capite 26.

Est

Est enim ecclesia corpus Christi, sicut apostolica doctrina commendat, quæ coniunx eius dicitur. Corpus ergo suum multis membris diuersa officia gerentibus, modo unitatis & charitatis tanquã sanitatis astringit. Cyrillus in Euang. Ioannis. ca. 17

Libro 11. capite 26.

Idcirco etiam ecclesia corpus Christi, facta est, & nos singuli membra Christi, secundum Paulũ Ephes. 5. Vni enim Christo per corpus suum coniuncti, &c.

Quod autem ecclesia corpus à singulis hominibus tanquam membris compositum, Saluator uerò caput sit, Paulus ostendit dicens: Ephes. 4. Ut iam nõ simus paruuli fluctuantes, &c. Vide Augustinum ad Bonifacium Comitem de moderate coercendis hereticis. Epist. 50. Item ad Dardanum Epist. 57, Idem. 1. Quest. 1. Ca. Ut euidenter.

Isychius in Leuit. lib. 2.

Cap 8.

Corpus autem Christi ecclesia est, & omnis plebs eius, quod specialiter dicentem Marcum inuenimus.

Et sumens, agens gratias, &c.

Augustinus super Ioannem

Cap. ultimo.

Omnibus sanctis ad Corpus Christi inseparabiliter

h 4 ter

ter pertinentibus, propter huius uitæ procellosissimæ
gubernaculum ad liganda, & soluenda peccata, cla-
ues regni coelorum primus apost. Petrus accepit.

ECCLESIAE CAPVT

Christus solus.

ET ipsum dedit caput super om-
nem ecclesiam, quæ est corpus ip-
sius ecclesiæ. Ephes. 4.

Crescamus in illo corpore per om-
nia, qui est caput nēpe Christus. Eph. 4.

Sicut Christus est caput ecclesiæ,
ipse saluator corporis eius. Col. 1.

Ipse est caput ecclesiæ, qui est prin-
cipium primogenitus. Col. 1.

Qui est caput omnis principatus,
ac potestatis. Col. 2.

Quoniam uir caput est, sicut Chri-
stus caput ecclesiæ est, ipse saluator
corporis eius. Ephes. 5.

Ecce uobiscum sum usq; ad cōsum-
mationem seculi. Matth. 28.

Quemadmodum in uno corpore
membra multa &c. Ro. 12.

Dedí te in lucē gentium, ut sis salus

mea

mea, usq; ad extremum terræ. Esa. 49

August. de Genesi contra Ma-

nichæos libro. 2. capite. 14.

Dicit enim Apostolus ipsum esse caput ecclesiæ, & ecclesiam corpus eius. Idem in Sermone de remissione peccatorum. 1. Quest. 1. Ca. Ut euidenter, &c. Inter cætera sic loquitur. Proinde sicut is quem sacerdos tolerat in ecclesia, est tamen extra ecclesiam, & extra corpus eius, cuius caput est Christus.

Cyrillus in Euang. Ioan.

17. lib. 11. cap. 26.

Quod autem ecclesia corpus à singulis hominibus tanquam membris compositum, saluator uerò caput sit, Paulus ostendit dicens Ephes. 4.

Augustinus Bonifacio Co-

miti de moderate cohærendis.

Hæreticis Epistola. 20.

Proinde Ecclesia Catholica sola corpus Christi, est cuius ille caput est saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminè uiuificat spiritus sanctus. Et ad Dardanum scribit. Quomodo Christus sit ubique Epist. 57. Huius corporis intellige ecclesiæ, cuius caput est Christus.

ECCLESIAE CLAVES.

Verbum domini, non humanas potestas

h s Euntes

EVntes ergo, et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. *Matth. ult.*

Et Marci ultimo; Ite in mundum universum, & praedicate Evangelium omni creaturae: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.

Vae vobis legisperitis. *Luce. ii. Mat. 23.*
quia tulistis clavem scientiae, ipse non introistis: & eos qui introibant, ventuistis. Hoc dico. Verbum domini clavis est, quae claudit & nemo aperit: aperit & nemo claudit, quam promissam habemus apud Esaiam. 22. Et dabo clavem domus Iacob super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudet.

Ad Hebraeos 1. Portans omnia verbo virtutis suae, purgationem peccatorum faciens.

Chrysof. in cap. Matth 23.

Homil. 44.

Clavis est verbum scientiae scripturarum, per quam aperitur

aperitur hominibus ianua ueritatis . Clauicularij autem sunt sacerdotes , quibus creditum est uerbum docendi & interpretandi scripturas.

Augustinus Sermon. 27. de Sanctis.

Clauis enim dicenda est, qua ad fidem pectora dura referantur, mentium secreta panduntur, & quicquid intrinsecus tenetur clausum, palam in rationabili manifestatione producit: Clauis, inquam, est qua, & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad aeternitatem mysterij salutaris includit.

Ambrosius de poenitentia.

Distinctione. 1. Ca. Verbum. Verbum dei dimittit peccata, sacerdos est iudex: sacerdos quidem suum officium exhibet, & nullius potestatis iura exercet. Item Ambrosius lib. de Cain & Abel: Peccata per uerbum dimittuntur, cuius interpretes siue expostores Leuita est.

Augustinus de Doctrina.

Christiana libro. 1. cap. 17. & 18.

Quid liberalius & misericordius facere potuit qui seipsum nobis quò rediremus substernere uoluit, nisi ut omnia peccata conuersis donaret, & grauiter fixa interdicta reditus nostri pro nobis crucifixus euelleret?

beret? Has igitur claves dedit ecclesiae suae, ut quae solueret in terra, soluta essent in caelo: quae ligaret in terra, ligata essent in caelo, scilicet ut quisquis in ecclesia eius dimitti sibi peccata non crederet, non ei dimitterentur: quisquis autem crederet, seque ab his correctus auerteret, in eiusdem ecclesiae gremio constitutus eadem fide atque correctione sanaretur.

CLAVES SOLVENDI

communes Ecclesiae.

Amen dico vobis, quaecumque solueritis super terram, soluta erunt & in caelo. Matth. 18.

Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: quorumcunque retinueritis, retenta sunt Ioan. 20.

Augustinus de uerbis Domini

super Matthaeum, Serm. 16.

Amen dico vobis, quaecumque ligaueritis super terram, ligata erunt, & in caelo: et quaecumque solueritis super terram, soluta erunt, & in caelo. Cœpisti habere fratrem tuum, tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut iuste alliges, uide. Nam iniusta uincula dirumpit iusticia. Cum autem correxeris, & concordaueris

ueris cum fratre tuo, soluisi illum in terra. Cum solueris in terra, solutus erit in caelo. Multum, non tibi praestas, sed illi: quia multum nocuit, non tibi, sed sibi. Vide Origenem super Mattheum Homilia. 1. Verè ergo, &c.

Augustinus super Ioan.

Tract. 124. cap. 21.

Hoc agit Ecclesia spe beata in hac uita erummo-
sa, cuius ecclesiae Petrus Apostolus propter apostola-
tus sui primatum, gerebat figurata generalitate per-
sonam. Quod enim ad ipsum proprie pertinet, natu-
ra unus homo erat, gratia unus Christianus, abundatio
re gratia unus, idemq; primus apostolus: sed quan-
do ei dictum est: Tibi dabo clauis regni caelorum: &
quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in
caelis: & quodcunque solueris super terram, erit & so-
lutum in caelis: Vniuersam significabat ecclesiam, quae
in hoc seculo, diuersis tentationibus, uelut imbribus,
fluminibus, tempestatibusq; quatitur, & non cadit: quo-
niam fundata est super petram, unde & Petrus no-
mè accepit: Non enim à Petro petra, sed Petrus à petra:
sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Chri-
sto nocatur. Ideò quippe ait dominus: Super hanc
petram

petrā ædificabo ecclesiam meam, quia dixerat Petrus:
 Tu es Christus filius dei uiui: super hanc ergo, inquit,
 petram quam confessus es, ædificabo ecclesiam meam:
 Petra enim erat Christus, super quod fundamentum eti-
 am ædificatus est Petrus: Fundamentum quippe aliud
 nemo potest ponere præter id quod positum est, quod
 est Christus Iesus. Ecclesia ergo quæ fundatur in Chri-
 sto clauis ab eo regni cœlorum accepit in Petro, id est
 potestatem ligandi soluendiq; peccata: quod enim est
 per proprietatem in Christo ecclesia, hoc est, per signi-
 ficationem Petrus in petra: qua significatione intelli-
 gitur Christus petra, Petrus ecclesia.

Cyrillus in dialogo de Tri-
 nitate lib. 4.

Et ego dico tibi, quod tu es Petrus & super hanc
 petram ædificabo ecclesiam meam, &c. Petram opi-
 nor per agnominationem, aliud nihil quàm in concus-
 sam & firmissimam discipuli fidem uocauit, in qua ec-
 clesia Christi ita fundata & confirmata esset, ut non la-
 beretur, & esset inexpugnabilis inferorum portis in-
 perpetuum manens. Item alibi de adoratione in spiritu
 sancto li. 1. dicit Petrum representare Christum.

Aug. in Ioan. Euang.

Tract. 118.

In Apostolis cum esset ipse numerus duodenarius, id est, quadripertitus in ternos, et omnes essent interrogati, solus Petrus respondit. Tu es Christus filius dei uiui. Et ei dicitur. Tibi dabo clauas regni caelorum, tanquam ligandi & soluendi solus acceperit potestatem, cum & illud unus pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus tanquam personam gerens ipsius unitatis acceperit. Ideo unus pro omnibus, quia unitas est in omnibus, &c.

Augustinus in lib. de agone

Christian. cap. 31.

Nec eo audiamus qui negant ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere. Itaque miseri dum in Petro petram non intelligunt, & nolunt credere datas ecclesiae clauas regni caelorum, ipsi eas de manibus amiserunt.

Theophilact. in Matth.

Cap. 16.

Et dabo tibi clauas regni caelorum, &c. Tanquam Deus magna potestate dicit: Dabo tibi: sicut enim pater dedit tibi reuelationem, sic ego clauas. Clauas autem intelligas, quae ligant, atque soluunt, hoc est, delictorum uel indulgentias, uel poenas. Habent enim potestatem remittendi & ligandi, qui sicut Petrus episcopatus gratiam assequuti sunt. Quamuis
autem

autem Petro soli dictum: Dabo tibi: omnibus tamen
 & Apostolis concessa sunt, Quomodo? quum dixit:
 Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur. Etes-
 nim quum dixit: Dabo, futurum tempus signat, hoc est
 post resurrectionem, & c.

Augustinus de fide ad Petrum

Diaconum lib. 1.

Pœnitentia peccatori tunc prodest, si eam in eccle-
 sia catholica gerat. Cui ecclesie uidelicet, Deus in pera-
 sona beati Petri ligandi soluendiq; tribuit potestatem
 dicens: Quæ alligaueritis super terram, erunt ligata
 & in cœlis: & quæ solueritis super terram, erunt solu-
 ta & in cœlis.

Theophilaët. in Matth.

Cap. 18.

Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis super ter-
 ram. Si tu, inquit, offensus: habes eum qui te iniuria af-
 fecit, sicut publicanum & gentilem, erit ille & in cœ-
 lo talis: si autem solueris eum, hoc est, ignoueris, erit ei
 & in cœlo condonatum. Non enim solum quæ soluant
 sacerdotes, sunt soluta: sed quacunq; et nos iniuria af-
 fecti, uel ligamus, uel soluimus, & ipsa erunt ligata uel
 soluta.

Augustinus in Euangeliū.

Ioan. Tractat. 50. cap. 12.

Si hoc Petro tantum dictum est, non facit hoc ecclesia: si autem & in ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur in cælo ligentur, & quæ solvantur in terra, solvantur in cælo: quia cum excommunicat ecclesia, in cælo ligatur excommunicatus: cum reconciliatur ab ecclesia in cælo soluitur reconciliatus. Si hoc ergo in ecclesia fit, Petrus quando clauas accepit, ecclesiam sanctam significauit. Idem alibi undecima *Questione 3. can. Illud plane, &c.* Spiritus sanctus enim habitat in sanctis, per quem quisq; ligatur aut soluitur, immeritam nulli ingerit poenam, per eum quippe diffunditur charitas in cordibus nostris: quando perperam agit, pax ecclesie dimittit peccata, & ab ecclesie pace alienus tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei petra tenet, petra dimittit, columba tenet, columba dimittit. Gratianus in glossa dicit: Pax ecclesie, id est, spiritus sanctus, petra Christus, columba ecclesia.

Hilarius de Trinitate

Libro 6.

Petro reuelauit pater ut diceret: Tu es filius dei. Super hanc igitur confessionis petram, Ecclesie edificatio est. Hæc fides ecclesie est fundamentum. Hæc fides regni cœlestis habet clauas. Hæc fides quæ in terra

i soluerit

Soluerit aut ligauerit, & ligata sunt in caelis & soluta.
 Hæc fides paternæ reuelationis est munus. Paulo post.
 Sin uerò hæc sola fides confessæ Christum filium dei om-
 nium beatitudinum gloriam meruit in Petro, necesse
 est, ut ea quæ creaturam potius ex nihilo confitebitur,
 clauēs regni caelorum non adeptæ, extra fidem ac uirtutem
 Apostolicam constituta, nec ecclesia sit ulla, nec Christus.
 Iſychius in Leuit. lib. 3.

Cap. 16.

Tu es Petrus, & super hanc petram.) Ecce est lo-
 cus apud me, stabis super petram, id est, ecclesiam, &
 confessionem quæ in eo est, cum fide dicens: cunq; tran-
 sibat gloria mea, &c.

Augustinus Retract. lib. 1

Cap. 21

Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo eccle-
 siam meam. Ut super hanc intelligeretur, quem con-
 fessus est Petrus, dicens: Tu es filius dei uiui, ac si Pe-
 trus ab hac petra appellatus, personam ecclesie figu-
 raret, quæ super hanc petram edificatur. Non enim di-
 ctum est illi: Tu es petra, sed tu es Petrus, & accepit
 clauēs regni caelorum: petra autem erat Christus, quem
 confessus Simon, sicut cum tota ecclesia confitetur, di-
 ctus est Petrus.

Origenes.

Origenes

Quicumq; inquit, uestigia Petri imitantur, habent recte ligandi, & soluendi potestatem. Et quæ sunt uestigia Petri, nisi excellentior uia charitatis? quæ exactissimè expetebat ab eo dominus, cum percontabatur ingeminando: Simon diligis me plus hijs, &c.

Augustinus super Ioannem.

Ecclesiæ claues explicat, charitatem per spiritum sanctum in cordibus filiorum regni diffusam. Ecclesiæ inquiens, charitas, quæ per spiritum sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes sui sunt peccata dimittit, eorum qui non sunt, tenet.

Iam qui uerè est Christianus, & ecclesiæ filius, habet ecclesiæ caput, & patrem & Christum. Habens autem Christum, habet charitatem: Deus enim charitas est: habet igitur secundum Augustinum potestatem ligandi & soluendi in sacramento quoque. Soluere enim est, confratrem charitatis similitudine in consortium recipere. Ligare autem, dissimilitudine à consortio excludere. Et quoniam sic in consortium similitudinis recipere pietatis magis sit quàm autoritatis, quis uerè Christianorum nullo uel sexu uel conditione prohibetur, ut ait Basilius, ligare & soluere. Nam Christianus spiritu sancto plenus si secundum traditionem

nem Christi, & Euangelij ministret proximo, siue fidei uerbum, siue charitatis exemplum, aut mysteria gratie aut præcepta salutis, & auditor fideliter accipiat reuera fidei, doctrinæ, & pietatis minister, qui à foris dei cooperator est, soluit & ligat in terra, soluta & ligata in cœlis: sed ministerio nō imperio. Quomodo enim unus est qui baptizat in spiritu sancto autoritate & imperio (ut Augustinus super Ioannē late Sermone quarto disserit) sic unus tantum qui ligat & soluit, ut ait Ambrosius: Verbum dei dimittit peccata, sacerdos est iudex: sacerdos quidem officium suum exhibet, sed nullius potestatis iura exercet. Idem ait ille: solus peccata dimittit, qui solus de peccatis nostris mortuus est. Idem in primam Corinth. capite. 1. peccata autem dimittere, & spiritum sanctum dare, solius est dei. Si ergo affectus salutis deus dedit, nulla gloria in hac re hominis est. Hæc ille.

Augustinus contra Aduersarium

Legis, & prophet. lib. 1. cap. 17

Claves quippe regni cœlorum sic dedit Christus ecclesie, ut non solum diceret: *Quæ solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis.* Vbi apertissime bonum, non malum pro malo reddit ecclesia: uerum & addit: *Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata, & in cœlo: quia*
bona.

bona est & uindicandi iusticia.

Beda Presbyter in 1. Corint.

Capite. 15.

Certiores sunt clauēs ecclesiæ, quàm corda regum, quibus clauibus quodcunq; in terra soluitur, etiam in cælo solutum promittitur: & multa est honestior humilitas, qua se quisq; humiliat ecclesiæ dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors eterna uitatur.

ECCLESIA AEDIFICATA

super petram, non super Petrum.

Chryostomus Serm. 21. De

Pentecoste.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram, non dixit super Petrum: non enim super hominem, sed super fidem Petri ædificauit ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius dei uiui. Petram uocauit ecclesiam, fluctus suscipientem, & non titubantē. Etenim ecclesia tot suscepit tentationes, nõ tamen uincitur. Quid est super petra? est super confessionem, super sermones pietatis.

Beda in primam Corinth.

Capite 1.

Ego dico tibi, tu es Petrus & cæt. Quia enim Christus petra. Petrus populus Christianus. Petra enim principale nomen est, Ideò Petrus à petra, non petra à Petro, quomodo non à Christiano Christus, sed à Christo Christianus uocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus, & super hanc petram, quam confessus es: super hanc petram quam cognouisti dicens: Tu es Christus filius dei uiui, & edificabo ecclesiam meam, id est, super me ipsum filium dei: & edificabo ecclesiam meam, super me & edificabo te, non me super te. Nam uolentes homines & edificari super homines dicebant: Ego quidem sum Paulus, ego autem Apollo, ego uerò Cepha, ipse est Petrus. Alij uerò, qui nolebant & edificari super Petrum, sed super petram, dicebant: Ego autem sum Christi. Apostolus autem Paulus, ubi cognouit se eligi, & Christum contemni: Diuisus est, inquit, Christus? Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Quomodo non in Pauli, sic nec in Petri, sed in nomine Christi, ut Petrus & edificetur super petram, non Petra super Petrum. Hæc & August. de uertus Domini in Matth. Sermon. 13.

Paulus Diaconus Roman.

Rerum lib. 23.

Tharasisj uerba sunt. Ille fatetur ecclesiam super
petram

petram Christum deum aedificatam esse, & fundatam, fateturq; etiam quod neq; Imperator, neq; sacerdos, neq; principes, nec hominum multitudinem poterit eum eripere in die domini Iesu Christi.

Chrysostronus in cap. Matth. 7.

Homil. 20.

Christus enim sapiens est uir, qui aedificauit domum suam, id est, ecclesiam supra petram, id est, fortitudinem fidei. Nam & fortitudo fidei petra dicitur, propter quam Simon Petrus dictus est, ad quem dicit dominus: Tu es Petrus, &c.

DE ECCLESIAE BONIS IVSTVS

usus.

Ambrosius libro de

Officio.

Avrum ecclesia habet non ut seruet, sed ut erogat, & subueniat in necessitatibus. Quid est opus custodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri & argenti de templo domini Assyrij sustulerunt? Nonne melius constat sacerdos pro alimonia pauperum, si aliqua subsidia defunt, quam si sacrilegus contaminat, & asportat hostis? Ad quod facit textus certe Imperatore dignus in L. Sancimus.

C. De sacro. eccle. Facultates etiam ecclesiae non pro-

prias, sed communes esse dixit, Ca. Expedit. Et Can.
Res ecclesie. 21. Quæst. 1.

Urbanus Papa. 12. Quæst. 1.

Can. Res ecclesie.

Res ecclesie non quasi propria, sed ut communes
et domino oblata, cū summo timore non in alios quàm
in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ. Similiter in
Canone, Expedit dicit Prosper. Nō enim propriae sunt
sed communes ecclesie facultates &c.

Chrysoftomus de Sacerdo-
tio Libro. 3.

Magna igitur prouisione opus est, ut ecclesie fa-
cultates, neq; redundant, neq; rursus desint: sed quæ ec-
clesie erogantur, continuo indigentibus sunt disper-
tienda. Cæterum in subditorem animis ac beneuolentia
ecclesie thesauri collocandi. Item ecclesie thesaurus
olim qualis & quibus debebatur, uide Chrysoftomum
in Matth. 29. cap. Homilia. 86.

Idem in caput Matih. 25.

Homilia. 81.

Ita & tu si præparasse quosdam uasa uideris sa-
era, aut ornatum quendam alium circa parietes ec-
clesiarum, & pauimenta consecisse, noli reprehendere,
aut uenundari iubere quod factum est, ne animum eius
qui

qui fecit perturbes: sin uerò antequam fecerit te con-
suluerit, pauperibus offerre iubeto. Et inter alia uerba
inquit. Hæc ornamenta ecclesiæ sunt, isti conuenientes
thesauri, qui & uobis faciliorem uitam, & nobis fru-
ctuosiore[m] præbere possunt, imò uerò nobis non paru-
am quoq[ue] afferent utilitatem.

Similia sanctorum patrum dicta in medium adferre
possemus, quibus dolet ecclesiam externam auro et ar-
gento, preciosisq[ue] uestibus ornatam esse, hostibus nihil
quàm spoliū, et ansa nos debellandi, nec non muribus
& tineis sumentum conueniens & æscā. Quàm sepe si-
quis historias diligenter euoluat episcopi sub prætextu
uel religionis, uel necessitatis aurum & argentum è
templis sustulerunt, ut aut honores assequi à papa, uel
Cæsare, aut bella alijs ambitione quadam inducti infer-
re possent. Episcopi Moguntini, ut historie indicant,
tam preciosum templum spoliarunt serè omnibus, quæ
ad cultum dei elegantè pertinebant, ut uel aliquam gra-
tiam a Papa uenarentur. Interim pauperes, quorum
ista bona erant, fame enecati, imò episcopus quidam
Moguntinus multos pauperes, quos passim ubiq[ue] loco-
rū conuocauit in horreū quoddā tēpore fanis inclusit,
quasi largā eleemosynā illis præbiturus, in eoq[ue] hor-
reo ad unum omnes cōbussit. Ecce episcopi misericors
i s petus

pectus? Sed digna poena subsecuta est: nempe, Nufquam post tale scelus tutus erat à muribus, qui eum insequabantur tanquam feram pessimam, ut ne in aquis turri lapidea cōstructa, quietē ab illis habere possit, quē misere tandem comesa carne & ossibus interfecerunt. Nolo hic de spoliatoribus templorum aliquid adijcere quam misere interierint, cū hæc res proprium libellum requirat.

ECCLESIAE PRIMATVS

ministerium, non do-
minium.

Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit: Dei enim sumus adiutores. 1. Cor. 3.

Non enim nosmetipsos prædicamus sed Iesum Christum dominum nostrum: nos autem seruos uestros per Iesum. 1. Cor. 14.

Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. 2. Cor. 6.

Qui idoneos fecit nos ministros noui Testamenti nõ literæ, sed spiritus.

Sic nos æstimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. 1. Cor. 4.

Non quod dominemur fidei uestræ,
sed adiutores sumus gaudij uestri.

Cōparticipes promissionis in Chri-
sto Iesu, per Euangelium, cuius factus
sum ego minister, secundum donum
gratiæ dei. Ephes. 3.

Cuius Euangelij factus sum mini-
ster ego Paulus, Col. 1. Principes gen-
tium dominantur illis, &c. Matth. 28.

Non ita erit inter uos, sed quicumq;
uoluerit inter uos primus esse, sit ue-
ster seruus: & qui uoluerit inter uos
magnus fieri, sit uester minister. Item
22. Lucae. Mar. 10. Ecce ego mitto.

Pascite, quantum in uobis est gre-
gem Christi, curam illius agentes, nō
coacte, neq; ceu dominium exercen-
tes in cleros: sed sicut sitis exempla-
ria gregis, 2. Pet. 3. Et Actor. 20. uide
cap. 2. Cor. 10. & 13. Quoniam accepit
in ædificationem, non in destructio-
nem, potestatem.

Augustinus. 3. Quæst. 1. Can.

Qui episcopatum.

Qui

124 ECCLESIAE PRIMATVS.

Qui episcopatū desiderat, bonū opus desiderat. Exponere uoluit quid sit episcopatus: quia nomē est operis nō honoris. Episcopus enim idem quod superintendens, Episcopi superintendentes. Itē in Dis. 11. ca. Cle.

Chrysoſtomus Sermo, de

Annathemate.

Nōne præceptum habemus, ut pro inimicis & qui nos oderunt & persequuntur precemur? Eia quā probe implemus ministeriū? en obsecro ordinatio non effert, non in sublime extollit, non potentiam præstat. Omnes eundem spiritum accepimus, omnes in adoptionem filiorum uocati sumus: quos autem probauit pater, eos fratribus in potestate seruire uoluit. Eia ministerium nostrum curemus: obsecramus & contestamur uos, ut à tanto malo desistatis. Vide Chrysoſtomum de Sacerdotio lib. 3. Item in acta Apostolorū, Homilia. 3. Episcopatum ambientes Cain similes. In Matth. 20. Homilia. 25. & 3. In caput ad Titum. 1. Homilia. 1.

Hieronymus ad Nepotianum

Dist. 95. Can. Esto.

Episcopi sacerdotes sciant se ministros esse non dominos. Et infra subdit: Recordemur semper quod apo. Petrus præcepit sacerdotibus? Pascite enim qui in uobis est gregem domini præſidentes nō coacte, sed

Montaneæ

spontaneæ, secundum domini præceptum: non dominantes in clericos, sed forma facti gregis ex animo, &c.

Bernhardus in epist. ad Eugenium

Papam, Epistola. 237.

Si Christus te misit, æstimabis tibi non ministrari sed ministrare uenisse: & ministrare non solum substantiam, sed ipsam quoque animam, sicut præfatus sum. Verus successor Pauli dicet cum Paulo: Non quod dominemur fidei uestre, sed adiutores sumus gaudij. Petri hæres audiet Petrum dicentem:

Neque ut dominâtes in clerũ, sed forma facti gregis.

Ioannes Papa. 23. Quæst. 8. Ca.

De Episcopis.

De Episcopis uerò uel quibuslibet Clericis, quod nec sua autoritate, nec autoritate Romani Pontificis arma arripere ualeant, facile probatur. Cum enim Petrus qui primus Apostolorum à domino fuerat electus: audiuit, conuerte gladium tuum in uaginam, &c. ac si apertè ei diceretur: hætenus tibi tuisq; prædecessoribus inimicos dei gladio corporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, tibi hætenus concessum in uaginam conuerte: & spirituale tantum gladium, quod est uerbum dei in meditatione ueteris uitæ exerce, &c. Itè Ambrosius arma

Episcopi

arma Episcopi lachrymæ sunt & orationes. Itē sequens Canon declarat. Nimirum.

Ibidem Can. Repre-
hensibilem

Militum Christi est Christo seruire : milites uerò seculi seruiant seculo, secundum quod scriptum est. Nemo militās deo implicet se negocijs secularibus. Quod si seculi milites militiæ student, quid ad episcopos & milites Christi, nisi, ut uacent orationibus? Ex hijs nunc clarum est non licere episcopum simul & principem agere. Item quod non liceat episcopo intendere uel operam dare uenationi, Distin. 34. Can. Quorundam.

Constat ex historijs nulla bella aut instituta, aut absoluta, sine episcopis, quæ etiā in prima acie sepe steterūt, nō uerbo domini muniti, sed gladio et lancea. Nō cōtra Turcam, sed contra optimos quosq; in ecclesia. Exempla omitto adducere, quæ quotidiana nobis sint. Nouo & ueteri Testamento Episcopos & columnina ecclesiæ conueniret armari, sicq; plus Turca impetū frangerent furoremq; comprimerent quàm armis ipsis etiam splendidissimis. In causa reor id esse, quod omnia in peius nobis cadunt cum Turca, præsentia episcoporum et sacrificulorum. Orationi domi insistant sedule, & dei præ-

sentia

*sens numē sentiemus, Pugna Israēlitarū contra Amalec
in Raphidim id docet Exod. 17. &c.*

Chrysof. de uerbis Esaia, Vidi

dominum, Homilia. 4.

*Sacerdotis tantum est arguere, liberamq; prestare
admonitionem, non mouere arma, non clypeos usurpare,
non uibrare lanceam, nec iacula mittere.*

Hieronymus ad Oceanum.

*Si quis episcopatum desiderat, &c. Opus, non digni-
tatem: Laborem, non delicias: opus per quod humi-
litate decrescat, non intumescat fastigio &c.*

Origenes in Esaiam

Homilia. 7.

*Bonum est non prosilire ad eas quæ à deo sunt dig-
nitates, & principatus & ministeria ecclesiæ, sed imi-
tari Moysen, & dicere cum eo: provide aliquem
quem mittas. Neq; enim ad principatum ecclesiæ ue-
nit, qui saluari uult etsi præest, sed ad seruitutem ec-
clesiæ, si oportet dicere & de Euangelio: Principes
gentium quidem dominantur eis, & qui potestatem
habent in illis, magistratus uocantur. Non sic
erit in uobis: nec enim dominantur principes in uobis,
sed qui uult uestrum fieri maior, erit omnium mini-
mus*

mus: Qui uult esse primus, erit omnium nouissimus. Qui uocatur ergo ad episcopatum, non ad principatum uocatur, sed ad seruitutem ecclesie totius. Si uis credere de scripturis, quia in ecclesia seruus sit omnium qui praeest, suadeat tibi ipse saluator & dominus, qui talis tantusq; factus est in medio discipulorum, non quasi discubens, sed quasi ministras. Accipiens enim linteam, postquam exutus est uestimētis, &c. Et docēs quales oporteat esse principes tanquam seruos ait: Vocatis me magister & domine, & cetera. Et Paulus ait: Facti sumus paruuli in medio uestrum, &c.

Hieronymus ad Titum. 93 Dist.

Can. Olim idem.

Idem est ergo presbyter, qui episcopus, & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Appollo, ego Cephae, communi presbyterorum cōsilio ecclesie gubernabantur. Postquam uero unusquisq; eos quos baptizauerat suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis ecclesie cura pertineret, ut schismatum semina tollerentur. Putat aliquis non scripturarum, sed nostram esse sententiam, episcopum & presbyterum unū esse, & aliud aetatis, aliud esse nomen officij

officij, relegat Apostoli uerba ad Philippenses dicentis. Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconis. Gratia uobis & pax, & reliqua. Philippis una est urbs Macedonia, & certè in una ciuitate plures ut nuncupantur episcopi esse non poterant: sed quia eosdem episcopos illo tempore quos & presbyteros appellabant: propterea indifferenter de episcopis quasi de presbyteris est locutus. Adhuc alicui uideatur ambiguum, nisi altero testimonio comprobetur. In actis Apostolorum scriptum est, quod cum Apostolus uenisset Miletum, miserit Ephesum, & uocauerit presbyteros ecclesie eiusdem, quibus postea inter cetera sic locutus: Attendite uobis, &c. Et hic diligentius obseruate, quomodo unius ciuitatis Ephesi presbyteros uocans, postea eosdem episcopos dixerit. Et Petrus qui ex fidei firmitate nomē accepit, in epistola sua loquitur, dicens: Presbyteros ego in uobis obsecro cōpresbyter, &c. Hæc propterea, adduximus ut ostenderemus apud ueteres eosdem fuisse presbyteros, quos & episcopos, paulatim uerò ut dissensionis flantaria, quæ ob ambitionē quorundam subnascebantur euellentur, ad unum omnis sollicitudo episcopalis, & ecclesie cura est delata, Idē ad Euagriū, & ad Tim. cap. 3.

DE PRIMATV
PONTIFICVM ROMANORVM

rum ambitio de Pontificatu quan-
do coepta.

Damasus eius nominis primus, Hispanus Iulij
temporibus fuit. Platina testatur, quē Eusebius
ait, temporibus Valentini ani et Valenti fuisse. Damasus
ille magna suffragiorum disceptatione eligebatur, quia
Vrsicinus diaconus (quem alij Vrsinum uocant) tum
Pontificatum ambiebat quoq; Ambitio nanq; Pontifi-
cum animos subire coeperat, ut nō solum suffragijs, sed
etiam cruentis armis in Sicinij basilica pro Pontifica-
tu impetrando decertatū sit. Damasus autē repudiato
Vrsinico, magno Cleri plausu Pontifex eligitur. Sabelli-
cus & Eccle. Hist. lib. 11. cap. 10 autores sunt.

Sic Bonifacius eius nominis primus, patria Romae-
nus, patre lucundo presbytero natus, Honorij tempori-
bus fuit. Platina. Electo Bonifacio seditio in Clero orta
est, dum Bonifacius in Basilica Iulij creatur pontifex,
alter nomine Eulalius in basilica Constantiniana eligi-
tur, qui Bonifacio obijciebatur. Honorius Imperator
seditioe motus, & uxoris & filij hortatu instigatus,
utrunq; urbe eiecit. Septimo autē mense Bonifacius re-
uocatur, et solus Pontifex constituitur. Vt in Chronicis
habetur. Symmachus eius nominis primus, magna Cleri
discordia

discordia creatus est Pontifex, & tanto tumultu aiunt, ut cruor utrinque fusus est, & ita deservitum, ut etiam seditiones in sacras uirgines ferrum stringeret. Faustinus uero consul seditionem tandem compescuit, hæc Platina. Sabellicus. Bonifacius secundus, Romanus, Iustini anno imperante, clero inter se dissentiente non sine acri contentione creatus est Pontifex. Seditio 23 diebus seruebat. Platina teste. Gregorij eius nominis primi, et Magni tempore contentio fuit de primatu inter Romanam & Constantinopolitanam ecclesiam. Ioannes Constantinopolitanus episcopus in Græcorum synodo pro uniuersali Patriarcha proclamatus fuit. Mauritius uero Imperator uoluit ac mandauit Gregorio eius nominis 2. Rom. ac Pontifici obedire Constantinopolitano patriarchæ. Gregorius uero contra probans Petro clauis traditas esse Romæ. Rom. sedem redigi in seruitutem Constantinopolitani episcopi non est passus Platina auctore. Vide lector Gregorij pont. 32 epistolam ad Mauritium Imperatorem, et 38 ad Ioannem Patriarcham. Bonifacius eius nominis tertius, Rom. à Phoca Imperatore contentione quadam obtinuit, ut Romana sedes præcipuo in honore haberetur, ac diceretur caput omnium ecclesiarum: Atque sic Constantinopolitana ecclesia ambitio

so titulo primatus, priuata est, quæ se primam aliarum Ecclesiarum scribere solebat. Rationes quibus utrinq; pro suarum ecclesiarũ primatu concertatũ sit, reperies apud Platinam. Paulum Diaconum lib. 4. Cap. 11.

Leo secundus, natione Siculus, Rauennates præsi- les, qui Exarchorum autoritate freti hæctenus nolebant Romano pontifici parère, sed pares esse, subegit. Sta- tuitq; ne Rauennatis cleri electio ualeret nisi Pontifex approbaret, uti. Platina autor est.

Cum eò uentum esset, ut honos sit episcopum agere, & non onus, tunc certant ambitione & largitione ca- pita (si dijs placet) ecclesiæ dei. De hoc uide de Sergio eius nominis primo, qui natione Syrus fuit, imperante Iustiniانو eius nominis secundo. Nam quidam Theo- dorum presbyterum, quidam Paschalem Archidiao- num elegerant. Platina hæc. Item, de electione Cononis eius nominis primi acris contentio exorta fuit.

Sergius eius nominis secundus, Romanus, sub Lo- thario imperatore Pontificatui præfuit. Primum di- ctus fuit Os porci, ob appellationis turpitudinem, no- men mutauit, & appellauit se Sergium, & ab illo de electis Pontificibus mos fuit nomen mutare, & appel- lare se nomine maiorum suorum Pontificum. Platina. Sabellicus Nauclerus. Volaterranus hæc.

Iustinianus

Iustinianus Imperator Constantinum eius nominis
 primum, natione Syrum, Papam Constantinopolim uo-
 cans, erratorum, suorum ueniam petijt, quo cum uer-
 tum esset, Imperator Pontificem non solum amplecti-
 tur, sed etiam uenerabundus illius pedes exosculatur.
 hæc Platina & Nauclerus.

Stephanus eius nominis tertius, natione Siculus,
 professione monachus, tempore Constantini quarti, &
 Caroli Magni in Pontificatu sedit, strenuus Pontificiæ
 autoritatis et rerum ecclesiasticarum defensor fuit. Plati-

Hadrianus eius nominis primus, patria Romanus
 & temporibus Caroli Magni in Pont. sedit, uir ad tu-
 endas res ecclesiasticas minime piger. Hæc Platina.
 Deq; contentione Papæ Formosi & Sergij consule Ab-
 batem Vrßpergensem, & Sabellicum.

Gregorius eius nominis primus, & cognomento
 Magnus scripsit, Seruus Seruorum. Chron.

Eugenius eius nominis secundus, sub Ludouico Pio
 pontificio munere functus est. Electus est non sine dis-
 scordia electorum: habuit namq; Zinzinus suffragia
 ad dignitatis Pontificatum.

Crescentius Romane urbis consul osculatus est pe-
 des Pontificis Ioannis eius nominis. 17.

Zacharias eius nominis secundus, ueteris beneuo-

lentiæ memor, quæ Rom. Pontificibus cum familia Pipini intercesserat, & sperans se auxilia ea ratione paraturum cõtra Cæsare, autoritate sua Pipino regnũ Franciæ iure hæreditario decernit. Anno à nato Christo D CCLV. Childericus cui regnum Franciæ debebatur, Pontificis iussu capillo tonso monasterio includitur.

Stephanus eius nominis secundus sub Constantino quarto sedit in Pont. Huius pontificis tẽpore magistratus Exarchatus in Italia cessauit, qui à Narsētis eiectione durauerat annis CLXXV, de iureq; fuerat Imperatoris: Per Pipinum autem ablati Imperatori, donatus est Romano Pontifici. Diuisus autem Exarchatus fuit in duas regiones. Pentapolim, et Aemiliam. Pentapolis V. urbes habuit, Rauennam, Cæsenam, Classem, Forum Pompilij. Aemilia comprehendit Bononiam, Rhegium, Parmam, Placentam Mutinam, & quicquid terrarum est à Placentinorum finibus. Ticiniensiumq; ad Adriani usq; & rursus à Venetis Areminum usq; ad has Exarchatus partes Pipinus Pontifici dedit, Ariminum ad mare, Concham Pisaurum, Phanium Fortunæ, Urbini, Eugubium, & alia loca in Flaminia, & Piceno agro, & plerasq; alias urbes, quas Pius II. enumerat. His rationibus querendi auxilium à Franco rege, Imperium ad Francos translatum est, quod Leo Pont. postea confirmauit. Pl. Nau. Hadria

Hadriano, eius nominis, primo, Romano Pontifici dono dedit. Carolus hæc. A Luna urbe quicquid Liguria ad Italie fines usq; continet, Corsica insula, Surianum, mons Bardonis, Berceturum, loca inter Lucam & Parmam, ad pontem Tremulum pertinentia, Parma, Regium, Mutina, Mantua, mons Felicis, & alia que ad Exarchatum Rauennatē pertinet, Venetia, Histria, ducatus Foroiulienfis, ducatus Spoletanus, & Beneuentanus. Rursum autore Hadriano Concilium congregauit, in quo tradita est, Carolo Magno potestas eligendi Romanum Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem: data est etiam patricia dignitas, & ius conferendi dignitatem patriciatus. Item concessum est, ut singulis prouincijs Archiepiscopi & Episcopi inuestituram à Carolo reciperent. Item ne episcopus consecratur, nisi à Carolo inuestiatur. Quod si uerò quis contra hoc decretum egerit, Concilium decernit eum reum anathematis, & nisi resipiscat, iubet eius bona publicanda, & ipsum exilio mulctandum esse. Platina, Naucle. Pius eius nominis secundus. Sabellicus, &c.

Carolus Francofordiæ ad cōdemmandam Felicianā heresim Synodum indixit, ad quā episcoporum Franco-
rum & Germanorum multi cōfluxerunt Ex hoc liquet
h 4 Cesarem

Cesarem potestatem habuisse indicere Concilium. Sed Nicolaus eius nominis primus Imperatores & seculares principes decreto exclusit ab omnibus Clericorum Concilijs, nisi quando causæ agerentur de fide. Item, Marcellus Pont. ne Concilium sine peculiari Pontificis auctoritate haberetur, statuit. Chron.

Leo eius nominis tertius Hadriano in Pontificatum surrogato, statim misit ad Carolum claves S. Petri, urbis uexillum, petens ut Romanum populum Papæ sacramento fidei dato subijceret. Carolus gratiam Leonis relaturus, missis Abbate Agilberto Rom. populum iuramento confirmavit Rom. Pontifici. Is Carolus Magnus postquam à Leone in Imperatorem coronatus fuerat, & eius electio increbuerat, non uoluit Imperatoris titulum suscipere, nisi (sancito foedere) Constantinopolitanus Imperator consentiret.

Leo Pontifex tertius ius eligendi Rom. Pontificem, ordinandi Romanam sedem, & concedendi inuestituræ Episcopis, &c. ut Hadrianus primus Carolo concesserat, ratum habuit. Stephanus autem eius nominis quartus Lu. Iouici pietate animaduersa, fingens ius Carolo, et successoribus eius datam, plurimum mali secum trahere, abrogat, pronunciatq; ius eligendi Pontificis debere esse penes Clerum, Senatum, populumq; Rom.

Ne uerò imperator suum ius assereret ui, addidit decreto Hadriani primi & Leonis interpretationem, Pontificem Rom. eligere licere sine Imperatoris auctoritate, sed non licere consecrare sine presentia Cesaris, uel Cesarianorum legatorum. Post hæc tempora Imperatoribus inuitis electionem Pontificis et Inuestituram episcoporum Romana sedes sibi usurpauit.

Ludouicus Pius, nimium deferens Romane sedi, auctoritatem ab Hadriano Carolo Magno datam, creandi Pontificem, & eligendi Episcopos, clero & populo contulit. Illam tantum prerogatiuam Imperatoribus seruans, ut electus & consecratus Pontifex ad stabiliendâ amicitiam Legationem mittat regibus Francorum. Distinct. 63. cap. Ego Ludouicus. Pla. Pius. II. Naucle. Sabell. &c.

Antigraphum descriptum ex uetusto libro in uaticana Bibliotheca de donatione Ludouici Pij, quæ facta est Pascali sedente in Pontificatu. Ego Ludouicus Imperator, concedo tibi beato Petro principi Apostolorum, & uicario tuo domino Paschali summo Pontifici successoribusq; eius inperpetuum ciuitatem Romanam cum sua iurisdictione, omnibusq; circa terris, ciuitatibus, portibus, ac maritimis locis Hetrurie, in ea deniq; mediterranea urbem ueterem, balneo Regium, Vi

k s terbium

terbium, Soanam, Populoniam, Rosellas, Perusium,
 Maturanum, Sutrium, Nepe. Versus Campaniam, An-
 nianam, Signiam. Ferentinum, Alatrum, Patrium, Fen-
 sinonium, cum omnibus circa oppidis & vicis, nec
 non Exarchatum Rauennæ integrum. Sicut piæ recor-
 dationis Carolus pater, & item Pipinus auus noster,
 beato Stephano dudum concessere, uidelicet Rauennam,
 Bouium Aemilian, Forum Pompilij, Forum Lis-
 tij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Coma-
 elum, Adrian, Ceruiam. In Marchia, Pisaurum Fanum
 Senogalliam, Anconam. Auximum, Numanam, Esun,
 Forum Sempronij, Ferretum, Vrbinum, Territorium,
 Valnense, Callium, Laceolos, Eugubium. In Campania
 Sorum, Arquinum, Arpinum, Theomam, Capuam. Pa-
 trimonia quoq; ad nostram pertinentia ditionem, Bel-
 neuentanum, Salernitanum, Calabriae inferioris &
 superioris, ac Neapolitanum ducatum, insuper Spolen-
 tinum, Tuderotriculum, Neruiam, reliquasq; eius ditio-
 nis ciuitates. Insulas quoque inferi maris, Corsicam,
 Sardiniam, Siciliam, quæ omnia piæ memoriæ Pipinus
 auus, deinde Carolus genitor noster, per Atherium, &
 Meynardum Abbates, hos sponte missos, beato Petro,
 eiusque successoribus scripto concesserunt: nos item
 probamus, atque concedimus. Præterea summi Pontif-
 ficis

ficus deligendi Romano Concilio potestatem esse uoluimus, modo sine discordia fiat, ac post consecrationem Legati ad nos, successoresq; nostros reges Francorum conciliandæ charitatis & amicitia causa mittantur. Sicut temporibus Domini Caroli attau, & Pipini aui, & postremo Caroli genitoris nostri mos fuit. Hanc igitur uoluntate scripto, ac iurciurando firmamus, per legatum S. R. F. Theodorū, domino Pascali misimus, manuq; propria subscripsi, ego Ludouicus. Subscripse re quoq; tres eius filij. Episcopi X. Abbates VIII. Comites XV. Bibliothecarius, Mansionarius, Ostiariusq; unus. Hæc Vola. libro tertio Geographia.

Archiepiscopus Rauennates Nicolao eius nominis primo subijcitur. Nā pontifex Ioanni Rauennati archiepiscopo, diē dixerat Romæ. Deinde Pontifex Ioannem in gratiam recepit, ea tamen lege, ut ipse reciperet has conditiones.

Vt se in Concilio de Hæresi purget. Ut polliceatur se uenturum Romam quotannis. Ut potestatem abdicet consecrandi Episcopos, etiam Canonice electos, siue pontificia autoritate data per literas. Ut ne Episcopis Roma muenire cupientibus id prohibeat. Ut nullam exactionem, & morem introduceret, quem Canonēs papales non recipissent. Item, intentata anathematis

thematis poena prohibuit, ne de ecclesiasticis bonis aliquid uel mutaret, uel discerneret, inconsulto Pontifice. Et ne prophana in ecclesiasticum usum acciperet, sine assensu pontificis Romanae sedis. Has praescriptas conditiones tota Synodus acclamationibus approbavit. Plat. Naucle. Ioannes uonus Rom. Pontifex quomodo se ingesserit in electionem Imperatoris, Et sub illo Pontifice per Carolum Crasum eius nominis tertium in Imperio, iure tamen belli, tum electionis, Imperium à Gallis prorsus translatum ad Germanos sit, potes lector consulere Naucleum, Pium secundum, et Platina.

Otto cognomento Magnus iurat Ioanni eius nominis. 13. Romanorum Pontifici, cuius exemplar placuit subijcere. Tibi domino Ioanni Papae ego rex Otto promittere, & iurare facio, per patrem & filium, & spiritum sanctum, & per hoc lignum uiuificae Crucis, & per has reliquias sanctorum, quod si permittente domino Romam uenero, sanctam Romanam Ecclesiam & te rectorem eius exaltabo secundum posse meum, & nunquam uitam, aut membra, aut ipsum honorem quem habes, uoluntate mea, aut meo consensu, aut consilio meo, aut exhortatione perdes: Et in Roma, nullum placitum, aut exhortationem faciam de omnibus
que

que ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo cōsilio.
 Et quicquid de terra . S . Petri ad nostram potestatem
 uenerit, tibi reddam. Et cuiuscunq; regnum Italicum cō-
 misero, illum iurare faciam ut adiutor tui sit, ad de-
 fendendam terram sancti Petri, secundum suum posse.
 Hoc iuramento dato, urbem ingreditur . Ioannes Fon-
 tificex cum Clero Ottonem honorifice excipit, iungit
 & corona imperatoria ornat, Augustumq; appellat.

Matildis Comitissa legauit Testamento Romā-
 ne ecclesie, quicquid est à Pisia anne, sancto Qui-
 rino agri Senensis, usq; ad Ceperanum inter Apenninū
 & mare . Addita est etiam Ferraria que in hunc usq;
 diem Romane ecclesie uestigialis est. Hæc sub Pascha-
 li eius nominis secundo, Pont. Romano facta, regnan-
 te Henrico . V . Marcellus eius nominis primus, à Con-
 stantio & Galerio usq; ad Maxentium peruenit. Plati-
 na . Volaterrnus, ait sub Diocletiano fuisse, ne Concili-
 um sine peculiari Pontificis autoritate haberetur, sta-
 tuit. Chron. Symmachus primus, ne uiuo Pontifice Cō-
 cilia mouerentur, de electione noui Pontificis pœna a-
 nathematis uetuit, Platina.

Eugenius primus, Pontifex sub Constantino tertio
 Imperatore iussit, ut Episcopi carcerem haberēt ad ple-
 scenda delicta Clericorum. Chron. Volaterranus.

Rauenna Ecclesia contra antiquas libertates Romanae ecclesiae subditur à Leone secundo Pontifice.

Gregorius eius nominis secundus Liutphrandum (primū recusantē) autoritate sua compulit Arithpartum donationē ratā habere: Platina, ut testis Sabbellicus.

Ioannes eius nominis septimus, Græcus, sub Iustiniāno sedit. Incerto autore, proditum est memoria, Arithpartum Longobardorum regem, hoc tempore religionis per amorem donasse diuo Petro Coccias alpes in Liguria tractu, à Taurinis, Medullis usq; ad Genuam, Ligusticāq;. Quidam ferunt Arithpartum Constantini donationem confirmasse. Sed hæc dubie fidei sunt, quia ea etiam quæ de donatione Constantini dicuntur, incertissima sunt. Platina hæc.

Nicolaus secundus, imperante Henrico quarto in Apuliam uenit, Robertum anathematis grauissimo onere leuat, & Ducem Apulie, ac Calabriae decernit. Sed hac lege, ut Beneuentū, Troiam in Apulia, et quicquid ad sedem Pontificiam pertinet restitueret, auxilia mitteret, quoties Pontifici esset opus, omnib. copijs suis Pontifici suppetias ferret in necessitate. Robertus syngrapha, cum iuramento dato Pontifici omnia hæc stipulatur, & se eius subditum profitetur. Robertus etiā à Pontifice vexillo donatus, ducatum Apulie & Calabriae

bria sibi propter initum cum Pontifice socius, uendicat. Nauclerus. Pius secundus & Platina hæc.

Postea magnam controuersiam subortam fuisse inter Lotarium Imperatorē, & Innocentium secundum aiunt: uter deberet ius habere dandi Ducatum Apuliæ, & cum neuter alteri totum ius cedere uellet, sedata est controuersia ea lege, ut uterq; apponeret manum ad uexillum dandum nouo Apuliæ duci, quo declararetur utriq; ius esse dandi ducatum Apuliense. Lotarius Imp. priuilegium Henrico ademptum de inuestitura Episcoporum repetere constituerat, sed id ne faceret diuus Bernardus dissuasit. Item quomodo Hadrianus cum Friderico Imp. primo egerit, potes consulere autores.

Martini secundi Pontificis tempore, non expectabatur Imperatoris Caroli Crassi tertij autoritas in creando Pontifice. Platina hæc.

Benedicti secundi Pontificis sanctitate permotum esse Constantinum eius nominis quartum Imp. scribunt, quod sanciuerit Rom. Pontificis electionem à Clero, populo, exercituq; Rom. factam, firmam esse debere, etiam sine autoritate Imperatoris & Italiæ Exarchi, sine quorum autoritate electio Pontificis antea non fuit rata, Platina. Volateranus.

Coronatio siue unctio Cæsarum.

à Papa

à Papa quando cœpta.

Leo eius nominis tertius Rom. Pontifex, sub Carolo Magno, Irene cum Constantino filio Constantinopoli imperante. Carolum Magnum magna uoce Imperatorem decernit, inungit, diademate ornat, & more prisco adorat, Populusque Romanus ter acclamat Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori, uita et gloria. Hic mos mansit, ut qui legitime Imperij sceptrum acciperent à Pontifice Rom. inungerentur, & omisso nomine patricio, Imperatores & Augusti dicerentur. Inungit item Pipinum tertium Caroli filium, & pronunciat eum regem Italiæ solenni decreto. Hoc die imperium à Græcis in Carolum Gallie regem translatum est, & monarchia quæ 500. annos apud Græcos fuit, ad Francos transfertur, & postea à Francis ad Germanos. Illaque translatio per Carolum Crassum .3. facta est, sedente Ioanne, eius nominis, nono Pontifice Rom. Ille inquam Pontifex ad Lodouicum scripsit, ecclesiæ Romanæ priuilegia auferre non posse, nisi præscriptione centum Annorum. *Quest. 3. can. Nemo. in summa totum schisma in primis factum est in Romana & Græca ecclesiâ, propter Primatum & dissimilitudinem Cerimoniarum, ut ex omnibus scriptoribus uideri licet.* Pontif

PONTIFICES ROMANI

non maiores ceteris Episcopis,

sed aequales.

Hieronymus ad Euandrum

uel Eugenium episcopum, Distinct. 93

Can. Legimus.

Vbicunq; fuerit Episcopus sicut Romae, siue, Eugu-
bij, siue Constantinopoli, siue Rhegij siue Alexandriae,
siue Thebis, siue Guarmaciae eiusdem meriti est, & e-
iusdem sacerdotij. Item, Dist. 95. cap. Olim. Superiori
astipulatur in fine Canonis. Item. 1. Quæstio. 1. & c. ut
Euidenter. Omnes aequales facit.

Distinct. 93. Can. Le-

gimus.

Nam cum Apostolus perspicue doceat eiusdem esse
Episcopos quos presbyteros, quid patitur mensarum et
uiduarum ministerium, ut super eos tumidus se efferat,
ad quorum preces Christi corpus, & sanguis confici-
tur. Queris auctoritatem? audi testimonium, Paulus et
Timotheus serui Christi Iesu omnibus sanctis, qui sunt
Philippis cum Episcopis & Diaconis. Sic in actis. In
quo uos fratres spiritus sanctus posuit episcopos: ac ne
quis contentiose in una ecclesia plures fuisse episcopos
contendat, audiat aliud testimoniũ, in quo manifestissi-

mè comprobatur eundem esse episcopum atq; presbyterū. Propter hoc reliqui te Cretæ, ut quæ deerant corrigeres, & constitueres episcopos per ciuitates, &c.

Niceni concilij

Canones.

Sollicitudinem Ecclesiarum pro recepta consuetudine ueterum, habendam esse statuerunt, hoc est, ut Alexandrinus episcopus Aegypti, Romanus sub uicarijs ecclesijs præset Eccle. Histo.

Hierosolymitano Episcopo datam honoris prærogatiuam seruandam esse, ita tamen ne dignitati Metropolitanæ illius prouinciæ derogetur. Eccl. hist.

Stephanus eius nominis nonus, sub Henrico 3. ecclesiam Mediolanensem, quæ à temporibus Apostolorum libera fuit, sub obedientiam Romani Pontificis redegit, autore Platina. Ex hoc licet conijcere Rom. ecclesiam nõ habitam semper fuisse pro uniuersali capite omnium ecclesiarum, quæ Christiano nomine censentur. Et de hac re Decretales multis in locis testimonium præbent. Tyrannis autem, & fucata religio, aut coëgit Imperatores, aut seduxit, ut ad omnia, quæ papæ præscribebant, Amen dicerent. Henrici. 5. & Ludouici 4. historia id pålàm prædicant. Et iam huc uentum est, ut potentissimus, sanctissimus, uicarius Christi, papa sit. Et quid dignitatis

latis & eminentie palpones illius ei non adscripserunt?
 Nemo interim negat multos pios & sinceros viros pa-
 patui praefuisse, qui nihil aliud in uotis habuerunt, quam
 dei gloriam? et si serè per alios impediti & seducti,
 uel ueneno sublatis, ne ullam in ecclesiasticis rebus alie-
 nationem conarentur, uel solum animo cogitarent in-
 stituere.

Chrysof. in epistolam ad

Philippenses Homilia 2.

Cum Episcopis ac Diaconis. Hoc titulo designat
 presbyteros. Tunc enim temporis adhuc uocabulum e-
 rat commune, adeò ut Episcopus diceretur Diaconus,
 hoc est, minister, unde in epistola ad Timotheum dicit:
 Imple ministerium tuum. Cùm iam esset episcopus. Nam
 episcopum illum fuisse declarat illi scribens: Manum
 cito nemini imposueris. Sic olim presbyteri uocaban-
 tur episcopi & diaconi, hoc est, ministri Christi.

August. lib. 3. cap. 3. de Ba-

ptismo contra Donatist. Et sunt uer-

ba Cypriani in Concilio Cartha.

Neq; enim quisquam nostrum, inquit, episcopum
 se Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad
 obsequendi necessitatem collegas suos adegit. Quid
 mansuetius, quàm humilius? Nulla nos certe deterret

! 2 autoritas

autoritas à querendo quid uerum sit. Quando habet at, inquit, omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam iudicari non possit ab alio, quomodo nec ipse potest alterum iudicare. Nouerat enim quanta sacramenti profunditate tunc omnis ecclesia uaria dispensatione uersabat, liberumq; faciebat querendi arbitrium, ut examinata ueritas panderetur.

Hieronimus in Epist.

ad Titum.

Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesie consuetudine ei qui sibi prelati sunt esse subiectos, ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dominicæ dispositionis ueritate presbyteris esse maiores, & in commune debere ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet in potestate solus preesse populo Israël, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret, &c. Item ad Titum dicit, quod gradus ecclesiasticus non ex gratia, sed ex merito dandus, & sacerdotum sanguini non deferendum.

APOSTOLIS MAGNA

cura fuit pauperum.

Proficiscar Hierosolyamā, ministrās sancti, uisum est enim Macedonię & Achaiaę

Achaia collationem aliquam facere
in pauperes sanctorum. Rom. 13.

Discipuli autem pro ut cuique suppe-
tebat proposuerunt in subsidium mit-
tere habitantibus in Iudæa fratribus,
&c. Acto. 12.

Quemadmodum ordinaui eccle-
sijs Gallaciae, ita & uos facite. Quis-
quis apud se ponat, recondens quod
commodum fuerit. 1. Cor. 16.

Dexteras dederunt mihi & Barna-
bae, tantum ut pauperum memores
essemus. Galat. 2.

Paulus laborauit proprijs manibus, ut fratribus ege-
nis subueniret. Iubet etiam ad Titum et Timotheume-
piscopum esse hospitalem.

Augustinus ad Bonifacium Comi-
tem de moderate coercentis haereticis

Epistola 50.

Si priuatim quae nobis sufficiant possidemus, non
sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem
quoddammodo gerimus, non proprietatem nobis usur-
patione damnabili uendicamus. Quicquid ergo nomi-
ne ecclesiarum partis Donati possidebatur, Christiani

Imperatores legibus religiosis cum ipsis ecclesijs ad catholicam transire iusserunt. Cum ergo nobis cum sint plebes earundem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui ab eisdem possessiunculis alebantur, ipsi potius foris positi, desinunt concupiscere aliena, &c.

Hierony. Damaso papæ 16. Quæst. 1.

Can. Quoniam.

Quicquid habent Clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum & hospitem inuigilare debent. Item, Distinct. 85. cap. Archidiaconum. Sic loquitur, Distinct. 85. Hospitalitas uerò usq; adeò episcopis est necessaria, ut si ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari. Vnde Gregor. scribit Ioanni episcopo, quomodo destituerint episcoporum quendam Antiochia propter tenacitatem, in locumq; illius elegerint nomine Rusticum licet indoctum, sed liberalem, hospitem erga pauperes.

Hoc decretum Theologis quotidie esset inculcandum, cum tenacissimi sint, non rerum diuinarum, sed pecuniarum, non uno beneficio contenti: etsi splendidissimo: Multa quotidie mira industria querunt hoc titulo, ut theologico nomine nihil indigni admittant, et statum honoris

veris plenum non in egestate, quæ contemptum in se habet, ducant. Et inde Adagium illud subnatum: Omnis theologus auarus.

Aurelianum concilium

Dist 82. Can. Episcopus.

Episcopus pauperibus uel infirmis, qui debilitate faciente suis manibus laborare non possunt, uictum & usum sumentum in quantum sibi possibile fuerit, largiatur.

Item Distinct. 86. Cano. Fratrem nostrum. Largam manum habeat, necessitate patientibus succurrat, alienam incipiam suam credat: quod si hoc non habet uacuum nomen episcopi tenet. Item sequitur: Donare res suas histrionibus uitium est immane, non uirtus, & Qui uenatoribus & meretricibus donat & c. Item 32. Quest. 2. Can. Quatuor autem. Perlege Canonem, qui in quatuor partes diuidit bona ecclesiastica, tertiam portionem pauperibus ascribit. Gelasius Papa, & sequens Canon idem declarat. De redditibus Simplicius Papa.

DE SACRAMENTIS.

August. ad Ianuarium

Epist. 118

Sacramentis, inquit, numero paucissimis, obseruatione facillimis, societatem noui populi saluator colligauit. Sicut est baptismis trinitatis nos

mine consecratus : communicatio corporis & sanguinis Christi, & si quid aliud in scripturis Canonicis commendatur. Et subiungit. Illa autem quæ non scripta sunt, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur: datur intelligi, uel ab ipsis Apostolis, uel plenarijs Concilijs, quarum est in ecclesia saluberrima autoritas commendata, atq; statuta retineri. Et confert exempla. Sicut passio domini & resurrectio, & ascensio in cœlum, certis diebus celebrantur.

Ambrosius. in Tractatu, cui de sacramentis titulum fecit, tantum duorum meminit Sacramentorum nempe Baptismi & Synaxeos.

Bernardus in cæna domini Ser.

Duo nobis certiora inquit, prædicantur sacramenta: ad hoc ut inuisibilis gratia signo aliquo uisibili præstaretur, instituta sunt omnia Sacramenta: ad hoc Eucharistiæ participatio: ad hoc pedum ablutio: ad hoc deniq; ipse baptisumus, initium sacramentorum omnium, in quo complantamur similitudini mortis eius. Hæc ille. In hoc sermone sentit Bernardus multa esse sacramenta, sed non secundum exactam sacramentorum rationem, ut preces, uertum, crucem, deniq; & pedum lotionem, quibus ceu sigillis non indicat dominus gratiam conferri addita promissione.

Adrianus

Adrianus Traiectensis Romanus.

Pontifex.

Adrianus ille non uidetur negare in quarto, submo-
nens ecclesiam ut nouerit se non esse dominam Sacra-
mentorum, sed ministram: nec posse magis firmam sa-
cramentalem instituere, quàm legem aliquam diuinam
abrogare. Quod de Sacramentis, quibus gratia grati-
faciens confertur, intelligitur. Hæc ille.

ORDINIS SACRAMENTVM.

Ecclesia Christi ignorat.

Ordinem nouit ecclesia. Nam Apostolus inquit
quosdam dedit Apostolos, secundo Prophetas,
tertio doctores. At de sacerdotum diuino sacramentali
ordine, ne iota quidem unum mentionem fecit. Ordines
autem in gradus Ecclesiasticos (si Fasciculo temporum
fidem adhibemus) primus redegit Caius eius nominis
primus, doctores uocabulo dignos: qui docent uerbo
et uitæ sanctimonia iure optimo censemus. Ambrosius
1. Corin. 1. Apostolus, inquit, scripsit ecclesiæ Corint-
rum, quia adhuc omnibus ecclesijs non erant rectores
constituti. Non potuit igitur esse sacramentum, quod
postea etate accessit, ut hic ordinem inuictum
Ambrosius. Verbum siquidem domini manet ineter-
num. Interim tamen non negamus Diaconos institutos,
id est,

id est, ministros: non qui Euangelio erudirent, sed qui mensis ministrarent & uiduis. Inter Doctores uero & pastores, is episcopus dicebatur, qui primus erat. Ambrosius 1. Timoth. 3. In aliquibus ergo ecclesijs, ut monasterijs, singulos in ordinem redigi constat, ita ut hic primus sit, ille secundus, iste tertius. Item in ecclesijs adhuc ordinantur fossores, qui monumenta aperiant, & custodes, ostiarij, quos ecclesia tamen pro uoto, de munere & officio suo destituunt, etiam pastoris calculo non intercedente. Quare tot sunt ordines, quot sunt ministeria. Item Ambrosius, ubi enarrasset libellum, qui de sacramentis titulo insignitur, separatim alium de dignitate sacerdotali exorsus est: uelut insinuans hunc ordinem sacramenti re & uocabulo non celebratum.

DE ELECTIONE

Episcoporum.

Suffragijs populi eligendos
esse episcopos.

ET cū suffragijs creassent illis per singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, commendauerunt eos domino, in quem crederunt, &c. Act. 9.

Item uide epistolam ad Titum & 1.
Timoth.

Timoth. 3. Acto. 8. 13. 20. 24.

Acta in designando Augustini
 Successore Eradio.

Minus aliquid factum erat, unde nonnulli contristabantur, quia frater Seuerus putauerat sufficere, ut successorem suum apud clericos designaret, apud populū inde non locutus est, erat in aliquorum nonnulla tristitia. Quia plura? Deo placuit, tristitia fugata est, gaudium successit, ordinatus est episcopus, quem præcedens episcopus designauit: Ego ne aliqui de me querantur, uoluntatem meam, quam credo dei esse, in omnium uestrum notitiam profero, presbyterum Eradium mihi successorem uolo. A populo acclamatum est, deo gratias, deo laudes dictum est uicies.

Cyprianus ad Felicem presbyterum
 Epist. 4.

Plebs obsequens præceptis dominicis, & deum metuens, à peccatore præposito separari debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, cum ipsa maxime habeat in potestate, uel dignos eligendi sacerdotes, uel indignos recusandi. Quod & ipsum uidemus de diuina autoritate descendere, ut sacerdos plebe præsentente sub omnium oculis eligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio & testimonio comprobetur.

tur. Sicut in Numeris Mosi præcepit dominus dicens : Præhende Aaron fratrem tuum, & Eleazarum filium eius, et impones eos in montem coram omni synagoga, & exue Aaron stolam eius, & indue Eleazarum filium eius, & Aaron appositus moriatur illic. Coram omni synagoga iubet deus constitui sacerdotem, id est, instruit & ostendit non nisi sub populi assistentis conscientiam fieri oportere, ut plebe præsentem, uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio iusta & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata. Quod postea secundum diuina magisteria obseruatur in Actis apostolorum, quando ordinato in locum Iudæ episcopo, Petrus ad plebem loquitur : Nec hoc in episcoporum tantum & sacerdotum, sed & in diaconorum ordinationibus obseruasse Apostolos animaduertimus, de quo in Actis Apostolorum scriptum est. Cyprianus hæc.

Licet nos omnes esse sacerdotes, (ut infra patebit) sacerdotes quotquot baptizati sumus. Attamen non licet quenquam hac ipsa uti potestate, nisi consensu communitatis, aut uocatione maioris. Quod enim omnium est communiter, nullus sibi singulariter potest arrogare, nisi uocetur. Vnde et secularium hominum cœtu episcopum posse elegeri Patres orthodoxi atque Historici indicant.

Hieronymus

Hieronymus ad Rusticum
monachum.

Ita age & uiue in monasterio, ut clericus esse merearis, & paulo post: Cum ad perfectam etatem peruenis, si tamen uita comes fuerit, & te uel populus, uel pontifex ciuitatis in clerum elegerit, age quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores.

Eutropius, & Paulus Diaconus Romanarum rerum lib. 12.

De electione Ambrosij sic Paulus Diaconus testatur. Petabant sacerdotes ut Imperator Valentinianus eligeret episcopum mortuo Auxentio Arriano episcopo Mediolanensi: nam ciuitatis habitatores seditionem (ut assolet) mouebant, alij hunc, alij illum ordinari cupientes. Ambrosius autem cui tunc fuerat præsidialis cura commissa sedauit tumultum. Illi hoc uidentes munem dederunt uocem, petentes ut pastor gregis ordinaretur Ambrosius, qui nondum fuerat baptizatus. Hoc Imperator agnoscens, repente iussit baptizari, & tanquam dignum uirum ordinari in pontificem. Nouerant enim eius certiore omni pondere uoluntatem, & totius regule decreta subtiliora: arbitrius etiam diuinum in eo esse iudicium, dum in eius electione etiam pars contraria consonaret. Hæc hætenus ille.

Ambrosius

Ambrosius lib. Epistolarum. 10.

Epistola. 82.

Indicat quis dignè sacerdos ordinetur. Merito, inquit, uir tantus, euasit, quem omnis elegit ecclesia, & merito creditum quod diuino esset electus iudicio, què omnes populi postulauissent.

Gelasius Papa Distinct. 63. Can. Plebs.

Plebs Diotrensis data nobis petitione, defleuit diu se sine rectoris proprii gubernatione dispergi: ac sicut asseritur, is qui à uobis iam probatus dicitur, à paucis & tenuibus putatur electus, cum ad uos pertineat uniuersos assidua admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum sacerdotio uiderint, & sine aliqua reprehensione consentiant. Et iam fratres charissimi diuersos ex omnibus sepe dicti loci parochijs, & presbyteros, & diaconos, & uniuersam urbem uos iam sæpius conuocare, quatenus prout cui libet libuerit, sed cõcordantibus animis talem uobis admonentibus sibi querant, sola diuinitatis attentione personam: quoniam nulla contrarietas à constitutis possit reuocare rescriptis.

Bonifacius eius nominis tertius, Phoca Imperante, episcopũ à clero & populo pariter eligi uoluit, eamq; electionem ratam habendam iussit, si princeps ciuitatis

tatis ratam haberet, & Ro. Pontifex suam autoritatē interponeret, his uerbis: uolumus & iubemus. Platina. Sabellicus.

Canon sequens, Nosse.

Stephanus episcopus seruus seruorum Dei Rom. Archiepiscopo Rauēnati. Inter cætera uerba sic ait: Veruntamē, in hoc tuā plurimū oportet adhiberi sollicitudinem, ut conuocato clero & populo talis ibi eligatur per Dei misericordiam, cui sacri non obueniant, quippe est electio & fidelis populi consensus adhibendus.

Nicolaus Papa, dist. 27. Can. Si quis.

Si quis pecunia uel gratia humana, aut populari seu militari tumultu sine concordia & canonica electione Cardinalium fuerit Apostolicæ sedis inthronizatus, non apostolicus sed apostaticus habeatur, liceatq; Cardinalibus & alijs clericis deum timentibus, & laicis inuasorem illum anathematizare, & humano auxilio à sede apostolica pellere. & c. Item Symachus Papa. 1. Quest. 6. cap. 6. Symoniacum appellat illum, qui ut eligatur præmia largitur, censetq; depellendū esse. Item sequens Canon quoq; præcipit Gregorius, & Canon. Sicut is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris ablatibus est adiuuendus sic qui ultrò ambit uel importunum se ingerit, est proculdubio repellendus, & c.

Hiero

Hieronymus, 8. Quæst. 1. Can.

Qui uos.

Qui uos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est, quia qui apostoli lege contempta ecclesiasticum gradum non meritis uoluerint alicuius deferre, sed gratia, contra Christum facere uidentur. Quia qualis in ecclesia presbyter constituendus sit, per apostolum suum in sequentibus executus est. Item Canon. Licet ergo dominus de constituendo principe præcessisset & elegisset, tamen conuocatur etiam synagoga, requiritur ergo in ordinando sacerdote etiam populi præsentia, &c. Et Moyses conuocauit synagogam. Et Apostolus dicit: Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. Item 8. Quæst. 2. ca. Illud. Vult in Canone hoc ut in electione episcopi, nec munerum datio uel acceptio, nec aliquorum patrocinia conualescant. Item, Sequens Canon. Dilectissimi. Ostendit, ut in electione antistitis cõmuni utilitati nõ suo lucro quisq; prospiciat.

1. Quæst. 7. Can.

Si quis.

Omnis enim episcopus aut presbyter, aut diaconus conuictus, quod pro muneribus ordinationem dederit uel acceperit, à sacerdotio cadat, &c.

Platina.

Platina in uita Seuerini. I.

Vana enim, inquit, habetur cleri ac populi electio, nisi id Imperatores, aut eorum Exarchi confirmassent. Item, uide Platinam in uita Sergij. 1. Pont. populi Romanis ob electionem. Item in uita Hadriani eius nominis secundi. Ludouicus Imper. in literis suis Romanos admodum laudauit, quod summum Pontificem sancte & integre creassent. Qui enim fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena re publica, quis potissimum ceteros preferendus sit, id maxime ad ciues pertinere, et ad eos præsertim qui cum inquilinis familiariter uixere. Non expectato aliorum uoto, qui fortè ea in re ob ignorationem personarum minus iudicij habuissent.

Tali modo Osualdum Myconium post obitum Ocolampadij anno. 2533 ecclesia Basiliensis communibus uotis, & precibus ardentibus in pastorem elegit. Conuocati enim erant ad præscriptam horam omnes ex senatorio ordine, huius ecclesiæ, & præcipui ex plebe, uiros prudentia singulari, & pietate insigni præditos, atq; uerbo domini non uulgariter instructos. Aderant etiã nerbi ministri, quibus primus locus dicendi et eligendi offerebatur, utpote prudentioribus exercitationibusq; diuinas res discernere. Concio fiebat summo mane

ne, de Episcopi officio, doctrina, et uita, admonerantur
etiã ad iustã electionẽ multis uerbis: Exẽpla ueteris &
noui testamenti declarabantur eis, cũ historijs primitiis
n.e ecclesie. Contione tandẽ peracta, cõuenerant in lo-
cũ ad hoc deputatum, & communibus uotis, suffragijs
ab omnib. collectis. Myconius gratulatione omnium de-
signabatur, illiq; oues Christi ab omnibus cõmendaban-
tur, quos uerbo dñi puro nõ humanis somnijs pascere
deberet, secluso omni timore, promittebantq; ei summã
obedienciã. Quã electionẽ postea totus senatus sua pru-
dentia, qua præditus est, cõfirmauit, et ratã esse debere
censuit. Vtinam tales electiones in ecclesias iterum reuoc-
arentur, melius se ecclesie haberent, quã si quis in-
doctus, & inhoneste uitæ nebulo intrudatur.

Origenes super Leuiticum Homilia 6.

Conuocauit, inquit, dominus synagogam, & dixit
ad eos: Hoc est uerbum quod præcepit dominus. Licet
ergo dominus de constituendo pontifice præcepisset, &
dominus elegisset: tamen conuocatur et synagoga. Re-
quiritur enim in ordinando sacerdote & præsentia po-
puli, ut sciant omnes & certi sint, quia qui præstantior
est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in o-
mni uirtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, &
hoc astante populo, ne qua postmodũ retractatio cuius
quãdam

quam, ne quis scrupulus, resideret. Hoc est autē quod et
Apostolus præcipit, in ordinatione sacerdotis, dicens :
Oportet autē illū, et testimoniū bonū habere ab eis qui
foris sunt, &c.

Cyprianus Cornelio epist. 3. Libro. 1.

Nec enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata
sunt schismata, quam inde quod sacerdoti Dei non ob-
temperatur. Nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos, et
ad tempus iudex uice Christi cogitatur. cui si secundū
magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa :
nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam mo-
ueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffra-
gium, post cœpiscoporum consensum iudicem se non
iam episcopi, sed dei faceret.

Idem lib. 1. epistola 4. de Martiale

& Basilde.

Prehende Aaron fratrem tuum, & Eleazarum fi-
lium eius, & impones eos in montem coram omni syna-
goga, & exue Aaron stolam eius. Coram omni synago-
ga iubet deus constitui sacerdotem, id est, instruit
atque ostendit ordinationes sacerdotales, non nisi
sub populi assistentis conscientia fieri oportere, ut
plebe præsentē, uel detegantur malorum crimina,
uel bonorum merita prædicentur: & sit ordinatio iu-
m 2 sta

sita & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit
 examinata. Quod postea secundum diuina magiste-
 ria obseruatur in Actis Apostolorum, quando de orde-
 nando in locum Iudæ episcopo, Petrus ad plebem lo-
 quitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discipulorum
 fuit autem turba in uno. Nec hoc in episcoporum tan-
 tum et sacerdotum, sed in diaconorum ordinationibus
 obseruasse Apostolos animaduertimus, de quo & in
 ipsis Actis Apostolorum scriptum est: Et conuocauerunt,
 inquit, illi duodecim totam plebem discipulorum,
 & dixerunt eis, &c. Quod utique idcirco tam diligen-
 ter, & caute conuocata plebe tota gerebatur, ne quis
 ad altaris ministerium, uel ad sacerdotalem locum indi-
 gnus obreperet. Item diuus Hieronymus in epistolam
 Pauli priorem ad Timotheum cap. 3.

Origenes super Nume. Hom. 22.

Capite

Adsume ad temetipsum Iesum filium Naue, hominẽ
 qui habet spiritum dei in semetipso, &c. Audis euiden-
 ter ordinationem principis populi tam manifeste descri-
 ptam, ut pene expositione non egeat. Nulla hic populi
 acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propin-
 quitatis habita contemplatio est. Propinquis agrorum
 & prædiorum relinquatur hereditas, gubernatio populi

puli illi tradatur, quem deus elegerit, homini, scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso spiritum dei, &c.

Cyprianus libro .i. Epist.

stola 4. de Martiale &

Basilide.

Ordinari inquit uidemus nonnunquam indignos, non secundum dei uoluntatem, sed secundum humanam presumptionem: & hæc deo displicere quæ non ueniunt ex legitima & iusta ordinatione. Deus ipse manifestat per Oseam prophetam, dicens: Sibi metipsum regem constituerunt, & non per me. Propter quod diligenter de traditione diuina, & apostolica obseruatione seruandum est & tenendum, quod apud nos quoque & ferre per prouincias uniuersas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quique conueniant, et episcopus deligantur plebe præsentem, quæ singulorum uitam plenissime nouerit, & uniuscuiusque ætatem de eius conuersatione perspexit.

DE ELECTIONE

Episcopi Romani.

Clerici nunquam solebant Pontificem eligere, cuius electionem Imperator non approbasset, Pelagius eius

nominis secundus pont. Rom. quia propter obsidionē
urbis, qua tum Longobardi eam premebant, sine Impē-
ratoris consensu creatus erat Pontifex. Gregorius dia-
conus qui postea Pelagio successit, Constantinopolim
ad Cæsarem Mauritium missus est soluta obsidione, ut
electionem Pontificis excusaret apud Cæsarem. Impē-
rator electionem, pro qua confirmanda clerus ad Impē-
ratorem miserat, ratam habuit. Hæc Platina & Vo-
laterranus.

Leo Papa Dist. 63. Ca. In Synodo.

In Synodo congregata Romæ in Ecclesia sancti Sal-
uatoris, ad exemplum beati Hadriani Apostolicæ se-
dis antistitis, qui domino Carolo uictoriosissimo regi
Francorum ac Longobardorum patriciatus dignitatē
ac ordinationem Apostolicæ sedis, & inuestituram
Episcoporum concessit. Ego Leo quoq; seruus seruo-
rum Dei episcopus, cum toto clero ac Romano populo
constituimus, & confirmamus, & corroboramus, &
per nostram apostolicam auctoritatem concedimus, at-
que largimur domino Ottoni primo regi Teuthonico-
rum, eiusq; successoribus huius regni Italiae in perpetuum
facultatem eligendi successorem, atq; summæ sedis
Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archie-
piscopos, ut seu Episcopos, ipsi ab eo inuestituras ac-
cipiant.

cipiant, & consecrationem, unde debent. Exceptis his quos Imperator Pontificibus & Archiepiscopis concessit. Et ut nemo deinceps cuiusq; dignitatis uel religionis eligendi, uel patricium uel Pontificem summæ sedis apostolicæ, aut quemcunq; episcopum ordinandi habeat facultatem absq; consensu ipsius Imperatoris. Quod tamen fiat absq; omni pecunia, & ut ipse patriæ eius Rex, quia si à Clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi à suprascripto rege laudetur, & inuestiatur non consecretur. Si quis contra hanc Apostolicam auctoritatem aliquid moliat, hunc excommunicationi subiacere decernimus, & nisi resipuerit, irreuocabili exilio puniri, uel ultimis supplicijs affici.

In Honorij eius nominis primi locum Seuerinus successit: Confirmatus uero est in Pontificatu ab Isacio totius Italiæ Exarcho: quia & populi electio uana fuit, nisi eam uel Imperatores ipsi, uel Exarchi eorum confirmassent, autore Platina.

Stephanus eius nominis quartus, Romanus, sub Ludouico Pio in pontificatu sedit. Is Pontifex misit legatos ad Imperatorem ut se de sui electione purgaret, quia inconsulto Imperatore à clero & populo Romanorum contra Hadriani eius nominis primi, & Leonis. 3. decretum de eligendo Pontifice electus fuit. Hæc Platina.

Nauclerus, Annalia rerum Fran. Chro. Anglica.

Reatina ecclesia uacante, Stephanus episcopū consecrare noluit, nisi prius ex literis cognosceret Imperatorem probare istam electionem. Dif. 63

Benedictus eius nominis tertius in Pontificē creatus, flens obiit munus Pontificium. Sed prius legati à Ludouico missi sunt Romam, ut electionem cleri & populi sua autoritate confirmaret.

Hadrianus eius nominis secundus, patria Romanus, patre Talaro episcopo natus, Imperante Ludouico seddit in Pontificatu. Nesciens autem hoc Imperator Hadrianum creatum in Pontificem, legatos ad eligendum Pontificem Romam misit. Clerus ac populus auctoritatem eligendi Pontificem sibi uindicaturi, non quaesita Imperatoris auctoritate, neque accersitis Imperatorijs legatis, eligunt. Legati cum hoc agerent, culpa in populum & turbas uulgi transfertur, persuasione Legatis multitudinem populi non potuisse compescere, donec à legatis Imperatorijs cognosceretur sententia. Legati hac excusatione placati, Hadrianum electū Pontificem salutant. Hæc Platina.

Gregorius eius nominis quartus, patria Romanus, Ludouico Imperante creatur. Is nisi (missis legatis) Imperator approbaret sui electionem Pontificatum inire noluit. Hæc Platina.

Paschalis

Paschalis eius nominis primus. patria Romanus, nõ requisita Imperatoris autoritate, à Clero, & populo Rom. Pontifex creatus est. Ideo misit legatos ad Ludouicum, ut se excusarent, dicendo se ui Clericorũ & populi coactum Pontificiũ munus subire. Ludouicus ista excusatione placatus, monet Clericum atque populum, ne in futurũ Cesaream maiestatem ledant, & ut maiorũ statuta seruent in creando Pontifice. Hęc Platina.

Ludouicus Pius nimium deferens Romane sedi auctoritatem ab Hadriano (ut infra patebit) Carolo Magno datam, creandi Pontificem, & eligendi Episcopos, clero & populo contulit. Illam tantum prerogatiuam Imperatoribus seruans, ut electus & consecratus Pontifex ad stabilendam amicitiam legationem mittat regibus Francorum. Distinct. 63. cap. Ego Ludouicus, Platina. Pius secundus. Naucerus. Sabellicus.

Otto eius nominis Magnus Romam uenit. Pontificem Ioannem eius nominis tredecimum profugum reuocat ter, iubens eum tuto ac secure redire Romam. Cum uerò Pontifex redire nollet, Otto rogante Romano clero Synodum coëgit, Italiae Episcopos uocat, sententiã de Pontifice cum scelerato, tum profugo rogat, Clerus populusq; petit aliũ Pontificem sibi dari. Otto iubet, ut eligant ipsi eum quem norunt ad Pontificium

munus dignum, atq; se eam electionem ratam habiturā. Eligitur ergo in Pontificē Leo Roma. ciuis eius nominis. 8. & c. Itē Otto iratus, mortuo Ioanne, quod Romani Benedictū eius nominis quintū, in Pontificem elegerant, urbem Romā obsidione cingit & redegit Romanos ad tantā inediā, ut coacti sint edere asininas & equinas carnes, & electū Pontificem Benedictum Imperatori dedunt, Leonem antea electū recipiunt, Vide Naucle. Albertum Crantz, Antonini summam.

Hadrianus eius nominis tertius, patria Rom. Imperante Carolo Crasso ad Senatum populumq; Rom. detulit, ne in creando Pontifice, Imperatoria autoritas expectaretur, sed libera essent suffragia clero & populo. Hanc rem prior tentauit Nicolaus primus. Sed obscurius, sibi spē faciens perficiendæ rei ex dubio Marte, ausus est, Imperatori ius derogare, quod semper habuit in creando Pontifice. Platina, Naucleus.

Sub Nicolao eius nominis secundo, apud Lateranū Concilium indixit, in quo hanc legem tulit, ut non Apostolicus sed Apostaticus censeretur, qui sedem Petri obtineret, uel pecunia uel fauore, sine unanimitate consensu, & canonica electione Cardinaliū: dedit que potestatem cardinalibus, Clericis, & laicis talem Pontificē anathemate ferire, & in quouis loco: si non liceret Romæ,

contra

contra eum Concilium conuocare: & quouis humano auxilio eum Pontificia sede propellere, autore Platina.

Is Pontifex sub Henrico quarto sedit.

Urbanus eius nominis secundus sub Henrico quarto Pontificatum inijt, per eos electus, qui Victorem tertium Pontificem elegerant. Videlicet electus suffragijs Matilde Comitissæ, & ducis Normannorum. Platina, Abbas Vrspersgensis. Is urbanus pallium mittit Mediolanensi Episcopo, quod quidem dignitatis genus, nulli antè nisi præfenti concessum est. Is quoque Archiepiscopo Toletano Romæ iuranti in Pontificis uerba, dedit pallium & concessit priuilegia, & instituit eum priorem totius Hispaniæ Urbanus item Henricum Suesionensem episcopum Romæ agentem restituit, accepto tamen prius ab eo iuramento in hunc modum. Excommunicatis ab hac sede, deinde sciens & nolens non communicabo, neq; eorum consecrationibus interero, qui Episcopatus, uel cœnobîa à laicis acceperint. Ita me deus adiuuet, & sancta hæc Euangelia. Similiter actum esse cum Beluacensi episcopo scribitur. Platina. Naucle. Volaterranus. Ne quis laicus, nisi ordine per Ecclesiasticos gradus ascendens episcopus fiat anathematis pœna cautum est. Platina.

Benedictus nonus, in et largitione pontificatû inuasit.

Gregorius

Gregorius septimus, antea Hildebrandus uocatus, Symoniam in primis uocat laicum ecclesiastica beneficia conferre. Habetur namq; .16. Quest. 7. can. Si quis. Ne quis à laico episcopatum uel Abbatiam acciperet, accipientem excommunicauit: neq; inter Episcopos, uel Abbates ei locum dari debere statuit. Item Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, Comites, nullasue alias seculares potestates dantes inuestituræ Episcoporum, uel alias dignitates anathemate notauit.

Ne laici ecclesiasticas dignitates darent, prohibuit Paschalis eius nominis. 2. sub Henrico. 4.

Symoniacam hæresim uocant, cum laicus beneficia aut inuestituræ ecclesiasticorum confert.

Papa recusat Henrico eius nominis quinto, confirmare Episcopos à Cesare electos, quum tamen quasi per manus omnes Imperatores à Carolo Magno plusquam per trecentos annos acceperant. Verum Pontifex à Henrico Imp. capitur, & tandem dissidio composito, quod inter Henricum & Pontificem fuit. Pontifex Henrico priuilegium de instituendis episcopis, quod penes Imperatores à Carolo Magno semper fuerat, concessit. Datq; priuilegium de inuestitura Episcoporum suis manibus, presente tota Ecclesia, & pronunciat omnes anathematis reos, quotquot datum priuileg

priuilegium irritum dixerint. Verum postea Gerhardus. Egelmensis episcopus Aquitani. eeg legatus Pontificis & totius Concilij inssu priuilegium Henrico datum, reuocat, his uerbis: Priuilegium illud, quod nõ est priuilegium, sed uerè debet dici prauilegium &c. & presentibus Cesareis legatis. Postea Imperator excommunicatur. De renunciatione autem Henrici Imp. Calixto Pontifici, 2. Priuilegij de inuestitura Episcoporu facta literarum exempla placuit subijcere.

Ego Henricus dei gratia Imperator Augustus, pro amore dei, & sancte Romane ecclesie, & domini Papae Calixti, & pro remedio anime mee dimitto Deo, & sanctis eius Apostolis Petro, & Paulo, sancteque catholice Ecclesie omnem inuestituram per annulum, & baculum, & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem, possessiones & regalia beati Petri, que à principio huius discordie usque ad hodiernum diem, siue tempore patris mei, siue etiam meo oblata sunt, que habeo eidem sancte Romane ecclesie restituo, que autem non habeo, ut restituantur fideliter iuuabo. Possessiones etiã omnium aliaru Ecclesiarum, & principu, & aliorum tam Clericoru, quam laicoru consilio principum donatas, que habeo ut reddam; que nõ habeo ut reddam

reddantur fideliter iuuabo. Et do uerā pacem Calixto sanctæq; Romanæ Ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, uel fuerunt, & in quibus. S. Romana Ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo.

Litteræ à Pontifice Imperatori uicissim datæ hæc sunt. Ego Calixtus seruus seruorum dei, dilecto filio Henrico, Dei gratia Romanorū Imperatori Augusto, concedo electionem Episcoporū, & Abbatum Teutonici regni, qui ad regnū pertinent in præsentia tua fieri, absq; symonia, & aliqua uiolentia. Et si quæ inter partes discordia emerferit, Metropolitanis & comprouincialium Concilio uel iudicio, seniori parti assensum & auxiliū præbeas. Electus autē regalia per sceptrū à te recipiat, (exceptis omnibus quæ ad Rom. Ecclesiā pertinere nol scūtur) et quæ ex ijs iure tibi debet, faciat. Ex alijs uerò partibus Imperij consecratus infra VI. menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus uerò si queremoniam feceris, secundum officij mei debitum auxilium præstabo, doq; tibi ueram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, uel fuerunt tempore huius discordiæ. Datæ Anno M. C. XXII. IX. Calend. Octobris.

Pontifices qui Pontificatum
uendiderunt.

Benedictus eius nominis nonus Tasculanus, antea
Theo

Theophylactus dictus, sub Henrico tertio Pontificatum
inijt. Is Pontifex Ioanni Archidiacono ad portam Lati-
nam Pontificatum uendidit. Nauclerus. Platina.

Syluester eius nominis tertius, largitionibus Pontifi-
catum adeptus pulso Benedicto.

Gregorius eius nominis sextus, cum à clero, tum po-
pulo iudicatus homicida, symoniacus, & sanguinarius
à Benedicto nono, dicitur emisse Pontificatum.

Nicolaus secundus legem tulit, ut non Apostolicus,
sed Apostaticus censeretur, qui sedē Petri obtineret uel
pecunia uel fauore. Et Dist. 23. Can. In nomine domini.
Concilij Maguntini uerba de Gregorio septimo aliās
Hildebrandus uocatus sunt hæc: Quia illum constat
non à deo electum, sed à se ipso, fraude & pecunia ob-
iectum, &c. Vide. Abbatem Vrspersensem.

Alexander secundus omnes ecclesiasticos ordines et
ecclesiastica beneficia gratis esse danda, doctis & bo-
nis, non uendenda uel precio, uel ullius honesti contra-
ctus specie 1. Quest. 3. can. Ex multis.

MINISTRIS VERBI

uictus debetur.

Non obligabis os bouis triturātis
in area fruges tuas. Deut. 25.

Qui bene præfunt presbyteri, du-
plici

plici honore digni habentur, maxime qui laborant in uerbo, &c. 2. Tim. 5.

Præcepit Ezechias etiam populo habitantium Hierusalē, ut darent partes sacerdotibus & Leuitis, ut possent uacare legi domini. 2. Paral. 31.

Etenim si spiritualia sua communi-
cauerunt gentibus, debebant et de carnalibus ministrare illis. Rom an. 15

Rogamus autem uos fratres, ut no-
ueritis eos, qui laborant inter uos, &
præsunt uobis in domino, & monent
uos, ut habeatis illos abundantius in
charitate. 1. Theff. 5.

Qui euangelium annunciant, ex eu-
uangelio uiuant: qui seruit altari, de
altare manducet. 2. Corint. 9.

Et dignus est operarius mercede
sua. Item 2 Corint. 11. 2 Theff. 3. Luca. 10.

Chrysoftomus Tomo 3. Homi-
lia 15. in Episto. 1. ad
Timoth. ex cap. 5.

Dicit enim scriptura: Boui trituranti os non infrenabis: & dignus est operarius mercede sua. Honorent
hoc

hoc in loco, obsequium dicit, & necessariorum rerum largitionem. Nam quod sequitur: Non infrenabis os bouis trituran-
 ti, & dignus est operarius mercede sua, hoc signat. Itaque & cum honore uiduas alii precipit, ad necessarium uictum referat, ut has que uere uidue sunt, ministrare sufficiat: Et rursus: Honora uiduas ueras, hoc est, in paupertate constitutas: quanto enim pauperior est, tanto magis est uidua: ponit testimonium legis, apponit & Christi, amboque sibi omnino consentiunt. Nam lex ait: Non infrenabis os bouis trituran-
 ti. Vides quomodo uult laborare doctorem? Non sane est labor alius illi conferendus: addit & Christi testimonium: Dignus est enim, inquit, mercenarius mercede sua, non ergo solam intueamur mercedem, uerum & modo preceptum audiamus: Dignus, inquit, est mercenarius mercede sua. Itaque si quis declaratus aut remissus fuerit, dignus profecto non est. Nisi quis fuerit bos trituran-
 ti, & contra gelu & spinas iugum sustinens traxerit, neque ante discesserit, dignus non est. Oportet ergo doctoribus necessarium uictum affatim ministrari, ne deficiant, neque soluantur, neque minimis occupati, magnis seipsum atque alios priuent, ut spiritalia operentur, nullam secularium habentes rationem. Huiusmodi Leuitice erant, qui nullam secularium

rium rerum habebant curam, quemadmodum laici: ipsis quippe Leuitarum erat cura permiffa, & lege illis conftituti fuerant redditus, decimæ, aurum, primitiæ, uota, & alia plurima: uerum illis lege, ifta merito permittebantur, præfentia tantum & terrena querentibus. Ergo ecclefiæ præfules audenter dixerunt, nil præter uictum & uestitum habere oportere, ne ad ifta trahantur defideria. Quid eft autem duplici honore? putamus dictum duplici, quod ad iuiduas, & ministros extenditur: an duplici pro eo pofitum, quod eft magno? Non ergo id infpiciamus tantum, quod eos duplici honore dignos dixit: fed quod addidit multo magis attendamus, qui bene præfunt. Quid eft autem bene præfere? audi dicentem Chriftum: Pastor bonus animam fuam ponit pro ouibus. Bene igitur præfere, hoc eft nulli parcere illorum regiminis gratia. Maxime, inquit qui laborant in uerbo & doctrina. Vbi modo funt, qui dicunt fermone ac doctrina opus nõ effe? quandoquidẽ tanto ftudio Timotheũ Paulus admonet, dicens: Ifta meditare, in his efto. Et iterũ: Vaca lectioni, confolationi, hoc enim faciens, & teipfum faluum facies, & eos qui te audiunt. Et hos omnium maxime iubet honorari, caufamq; addit, dicens: Multum enim labore funtinent. Quam uerò id iufte: cum enim alius non uigilet, neq; curis maceretur,

ceretur, sed passim securus, & quietus in quotidianis fabulis, & confesibus sit: hic autem concidatur solitudine, & meditationi perpetuo insistat, idq; maxime si exterioris disciplinæ sit rudis: quis non uideat, quanto sit ceteris in honore præferendus? quippe qui se ipsum tot laboribus, & ærumnis exposuit. Est enim liquis innumeris propositus ad lacerandū, alius culpatur, alius laudatur, alius detrahit, alius memoriam, alius compositionem in ius trahit, magna illi constantia ad ista toleranda opus est. Multum enim omnino ad ecclesie edificationem confert, si præsules doctrine gratia polleant, quæ nisi adsit, plurima ecclesiasticæ disciplinæ peribunt, & cætera.

Hieronymus ad Damasum

Papam 1. Quest. 2. Can. Clericos.

Clericos autem illos conuenit ecclesie stipendijs sustentari, quibus parentū & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis parentum et opib. suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiant, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt.

Constantiensis ecclesia, habet duos, qui hunc Canonem egregie seruant, paternis bonis contenti, uerbo domini sine ullo pretio inseruientes.

Ex concilio Carthag. 4. Dist. 41.

Can. Spiritus.

Episcopus uilem suppellectilem & mensam ac uitium pauperum habeat, & dignitatis suæ autoritatem fidei & uitæ meritis quærat. Item D. Hieronymus ad Nepotianum uult, ut clericus nihil seculare possideat, sed ut ipse possideat dominum iuxta Prophetam dicentem: Pars mea dominus. 12. Quæst. 1. Ca. Clericus. Item in sequenti Canone dicit D. Ambrosius de fuga seculi. Cui portio deus est, nihil debet curare nisi deum, ne alterius impediatur necessitatis munere, &c. Consuele præterea duos sequentes Canones. Duo sunt genera. Et, Quia tua, &c.

Continentia profecto Urbani 6. papæ in pecuniarum contemptu, summè laudanda. Nam cum Collector fructuum Cameræ apostolicæ ueniens, de quadam prouincia, ei pecuniæ summulam quandam ratione sui collectaneæ officij offerens responsum accepit: Pecunia tua tecum sit in perditionem, ac illam & si oblatam accipere omnino recusauit.

Hieronymus 16. Quæst. 2.

Can. Apostolicis.

Apostolicis uiris & euangelizatoribus Christi in necessarijs usibus nolle tribuere, seipsum condemnare est. Canon.

VICTVS DEBETVR.
Canon Concilij Carthaginen-

182

sis. Cap. 16.

Item placuit ut episcopi, presbyteri, & diaconi, non sint conductores, aut procuratores, neq; ullo turpi negotio, & inhonesto uictum querant, quia respicere debent scriptum esse, Nullus militans deo implicat se neq; Gotijs secularibus. Item 21 q. 3 c Placuit ut Episcopi.

Prosper de contemplatiua uita

cap. 10. 1. Quest. 2. Can.

Si quis.

Si quis propter hoc sua relinquere non uult, ut habeat unde uiuat, ut quid accipit unde rationem reddat, ut quid peccatis alienis sua multiplicat. Idem, Non est meum dicere quale peccatum est, qui cibos pauperum presumendo suscipiunt, qui ecclesia qua iuuare de proprijs facultatibus debuerant, suis expensis insuper grauant: propter hoc fortassis in congregatione uiuentes, ne aliquos pauperes pascant, ne aduenientes accipiant, &c. Item in canone, Pastor ecclesie eiusdem Prosperi: Pastor ecclesie his, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quandoquidem aliud sit habentibus dare quam perdere, nec illi qui sua possidentes dare sibi aliquid uolunt, sine grandi peccato suo, unde pauper uicturus erat, accipiunt.

Augustinus ad Vincentium Donatistam & Rogatistam 5. Quæst. 5. Can.

Non omnis.

Inter cætera uerba dicit: Vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iusticiam negligat, quàm esurienti panis frangatur, ut iniusticia seductus, acquiescat: & qui freneticum ligat, & qui letargicum exercitat, ambobus molestus, ambos amat, &c. Perlege ipsum textum pulcherrimis exemplis refertum. Item Hiero. ad Rusticum episcopum Narbonensem Dist. 93. Can. Diasconi. Para. Nunc autem, &c.

21. Quæstionis 1. Can.

Clericus.

Clericus ab instanti tempore non connumeretur in duabus ecclesijs: negotiationis enim hoc est, & turpis lucri proprium commodum, & ab ecclesiæ consuetudine penitus alienum, &c. Vnusquisq; enim secundum apostolicam uocem, in quò uocatus est, in hoc debet manere, & in una collocari ecclesia. Et, Extra de Cle. Nõ resid. Can. Quia nonnulli, Can. Relatum, & cap. Conquerente nobis, &c.

Anno 1238. de Beneficijs sacerdotum disputatio acri Parisijs habita est. Aderant multi doctores passim conscripti argumentis hinc inde collatis tandem conclusum

elusum. Sacerdotem sub peccato mortali duo beneficia possidere non debere, si unum sufficiens esset ad sustentationem uitæ. Ecce insignem Theologorum doctrinam, quæ modo non fontem auaritiæ occludit, sed potius aperit. Vnicum beneficium epulonibus, scortatoribus, uenatoribus, lusoribus quis putaret sufficere? Tales congregationes olim habitæ à Theologis Sophistis, in quibus nihil actum, quod ad religionis Christianæ argumentum & ad sacerdotum fastum deprimendum faceret, sed solum ansam dederunt ad omne scelus perpetrandum.

De Sacerdotiis Commutandis.

Euaristus natione Græcus, & genere, & patre Iudæo natus est, Imperante Traiano & Hadriano, ait. Episcopus Ecclesiam uel sine necessitate, uel sine apostolica & Canonica mutatione non magis dimittere potest quàm maritus uxorem suam: quia, inquit, qui uiderit mulierem, & concupierit eam in corde suo, mox chartus est, Liber Conciliorum hæc.

Canon Niceni Concilij statuit. Neminem debere ambitionis uel lucri gratia se ad ditiores, maiorem uel ecclesiam conferre. Platina. Eccl. Hist. hæc. Canon ille à Papis seruat, quemadmodum ceteri.

Canon Sardicensis concilij. Cap. 7.

Osius episcopus dixit. Non minus mala consuetudo, quàm pernicioſa corruptela, funditus eradicanda est: ne cui liceat episcopo, de ciuitate ſua ad aliam transire ciuitatem, manifesta est enim causa, qua hoc facere tentat, cùm nullus in hac re inuentus sit episcopus, qui de maiore ciuitate ad minorem transfiret. Unde apparet, auaritiæ ardore eos inflammatos & ambitioni seruire, & ut dominationem agant: si omnibus placet, huiusmodi perniciēs ſeuius & austerius uindictur, ut nec laicam communionem habeat, qui talis est. Responderunt uniuersi, placet.

Bonifacius eius nominis tertius, patria Romanus anathemate damnauit, uel fauore nel largitionibus sibi parantes aditum ad episcopatum. Platina. Item. Clericos non debere accipere ecclesiastica beneficia à laico. 16. Quest. 7. can. Canon Niceni concilij clericum damnat, qui uſuras frumenti uiniq; ampliationem accepit, tanquàm turpis lucri reus abiiciatur. Eccl. Hist.

Gregorius statuit unamquaq; ecclesiam ſuos debere possidere prouentus, unde sacerdotes uiuerent, ne cogentur desertis sacris officijs, se dare prophanis & quæstuosis artibus. Ne episcopi & clerici ullius gradus, preciosis & exquisitis uestibus, ne etiam cocæcinei coloris uestibus uterentur.

Ne

Ne aureis & argentis baltheis uterentur.

Ne in digitis gemmas gestarent, nisi quando presules sacra facerent. Ne aurum argentumue ferrent clerici in calceis, uel crepidis.

Zacharias eius nominis primus, Ecclesijs uestigialia, quo oleum pro lampadibus emeretur, & fundos assignauit, ex quibus sacerdotes uiuerent, Platina.

Antherus Episcopum ab uno Episcopatu ad alium transferre, si id Ecclesie necessitas uel utilitas exigit licere, constituit. sed ne id sine summi Pontificis autoritate fiat cauit. Platina. Syluester Constantini temporibus precepit, ut unusquisque uno gradu contentus sit, et unius solum uxoris sit. Platina. Calixtus secundus (Imperante Herico,) Episcopum ecclesiam non afflictam ab eo dimittentem, adulterum debere iudicari, statuit.

Canones Niceni Concilij statuerunt, ut Clericus, qui sine probabili causa, relicta ecclesia oberrat, in Communionem ab alijs ecclesijs non suscipiatur. Eccle. hist.

Hadrianus primus statuit, ut una ecclesia relicta, alterius curam sumere nemini liceat.

SACERDOTES DOCTI SINT

& legem Dei Sciant.

DE scientia legis necessaria in episcopo siue sacerdote habes cap.

34. Ezechielis. Speculatorem dedite domui Israél. Audies ergo ex ore meo sermonem, &c.

Labia sacerdotis custodiunt scientiam. *Mala. 2.*

Filij Hebaia, filij Accos, hi quaesierunt scripturam suam in censu, & non inuenerunt, & eiectioni sunt de sacerdotio. Dixitque Athersata eis, ut non manducarent de sanctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eruditus.

Vide. *2. Esd. 7.*

Constituete iudices & praesides, ut iudicent omni populo, qui est trans flumen, his uidelicet qui nouerunt legem dei tui: sed & imperitos docete libere. *1. Esd. 7.*

Beatus seruus, quem, cum uenerit dominus, inuenerit uigilantem, ut det escam in tempore illis. *Mat. 14.*

Sic nos existimet homo, ut dispensatores mysteriorum dei, id est, euangelij. *2. Cor. 4.*

Aptus sit ad docendum. *1. Timo. 3.*

Atten

Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo spiritus sanctus posuit uos speculatores &c. Acto. 10.

Leo papa. 25. Quæst. 1. Ca. Diuini præceptis.

Diuinis præceptis, & apostolicis monitis incitatur, ut pro omni ecclesiarum statu impigro uigilemus affectu, &c. Admonente enim diuina uocis imperio, quo beatissimus apostolus Petrus trina admonitione mysticis sanctionibus imbuitur: ut Christi oues qui Christum diligit, pascat &c.

Dist. 43. Can. Pudicus.

Innocens absq; sermone conuersatio quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet: nam latratu canum & baculo pastorum lupi sunt arcendi. Item per lege sequentes Canones.

Zosimus papa distin. 36. Can. Qui eccle.

Qui Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, nequaquam ad summum ecclesie sacerdotium aspirare præsumat &c. Hinc etiam Dauid prius ex gratia spiritus sancti domum scientie percepit, & postea administrationem regni affecutus est. Hinc etiam dominus prius posuit uerba sua in ore Prophete, & postea constituit eum super gentes & regna, dicens

dicens ad Hieremiam: Ecce dedi, uerba mea in ore tuo. Hinc etiam Malachias. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius. Hinc etiam idem Saluator noster prius in medio doctorum sedit, audiens illos & interrogans, & postea prædicare coepit. Quia prius quisq; discere, & postea prædicandi officium usurpare debet. Et infra, Petrus etiam cum rectoribus ecclesiæ scriberet, ait: Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti uos satisfactionem de eadem fide, & spe quæ in uobis est. Hinc etiam Paulus scribens ad Timotheum ait: Attende lectioni, & exhortationi, et doctrine. Ex quibus omnibus liquido colligitur, quod non sufficit prælati bona conuersatio & morum honestas, nisi addatur scientia doctrine.

Hieronymus in Leuit. Dis. 36.

Can. Si quis.

Si quis uult Pontifex esse, non tam uocabulo quod merito imitetur Moysen, &c. Et subdit: Quid autem ei opus erat, ut aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut à Deo discat legendo diuinas scripturas, & sæpius meditando, aut populum doceat: sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerat, non ex proprio corde uel humano sensu, sed quæ spiritus sanctus docet, &c. Itē, Dist. 43. Can. Ephesijs.

Ephesijs. Item, Can. Sit rector. Itē ca. Dispensatio, &c.

Platina in uita Innocentij 6.

Pontificis Rom.

De hoc Pontifice Platina sic scribit. Innocentius 6. beneficia ecclesiastica non nisi probatissimis sacerdotibus, tum uita, tum doctrina dare constituit, ut omnes praelati, omnesq; qui beneficia habebāt ad ecclesias suas sub anathematis poena proficerentur. Dicebat enim oues proprias à proprio pastore non à mercenario custodiri debere.

SACERDOTES IGNAVI

aut improbi ab officio

destituendi.

Conticuit populus meus, eò quod non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi, &c. *Osee. 4.*

Pseudopphetas & spiritum im-
mundum auferam de terra. *Zach. 13.*

Vos estis onus: proijciam quippe uos, dicit dominus. Et propheta & sacerdos & populus, qui dicit onus domini. *Hiere. 23.*

Non appropinquabunt ad me, ut
sacerdotio

sacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad omne sanctuarium meum, iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt. Ezech. 44.

In consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terra Israël ingredientur, dicit dominus; eo quod deceperint populum meum. Ezech. 13.

Hilarius primus, Leone primo imperante, statuit ignaros literarum, corporisq; aliquo membro carentes non esse sacris iniciandos.

Celestinus primus, Theodosij iunioris temporibus fuit. Is ut sacerdotes canones tenerent, præcepit.

Alexander secundus quoq; statuit ecclesiastica beneficia non nisi bonis & doctis conferenda.

Hadrianus, Constantino & Leone regnante & temporibus Caroli Magni in Pontificatu sedit, infames ad sacerdotium promoueri, uetuit. Chro.

Ex Concilio Carthag. Dist. 23. Can.

Qui episcopus.

Qui episcopus ordinandus est antea examinatur, si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus

AB OFFICIO DESITVANTVR 192

ratus, si uita castus, si sobrius, si peruigil, si semper
suis negocijs cauens, si literatus, si in lege domini in-
structus, si in scripturarū sensibus, cautus uel acutus, si
in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus. Item insequen-
ti Canone qualis esse debeat clericorum conuersatio.
Isidorus de uita clericorū. Consule sequentes Canones
usq; ad Dist. 17.

Ex Concilio Carthag. 3. Dist. 24.

Can. Nullus.

Nullus ordinetur clericus nisi probatus, uel exam-
ine episcoporum, uel populari testimonio. Item se-
quens Canon. Si quis presbyter aut diaconus sine ali-
qua examinatione ordinati sunt, aut cum certè discus-
terentur criminosa peccata confessi sunt, aut post ordi-
nationem ab alijs detecti sunt, abijciantur ex clero: si-
militer uerò et de uniuerso clericorū ordine abijciatur.

Hieron. in Micheam. Dist. 35.

Can. Ecclesia.

Ecclesie principes qui delicijs affluunt, & inter
epulas atq; lasciuas pudicitiam seruare se credunt,
propheticus sermo describit: quod eijciendi sunt de
spaciosis domibus lautisq; conuiujs, & multo labo-
re epulis conquestis, &c. Et infra. An non consu-
sio & ignominia est Iesum crucifixum pauperem &
esurientem

esurientem falsis predicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes bucca tumentiaq; ora proferre. Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed etiam conuersationem & abstinentiam. Item, Canon, Episcopus & presbyter aut dea conus aleæ atq; ebrietati deseruiens, aut desinat aut certe damnetur. Item Canon ultimus huius distinctionis monet, ut clericus triginta diebus à communionē abstineat, quem ebrium fuisse constiterit.

Gelasius Papa Distin. 36. Can.

Illiteratos.

Illiteratos aut aliqua parte corporis uitiatos uel imminutos, nullus præsumat ad clericatus ordinem promouere, quia literis carens sacris non potest esse aptus officijs. Item Zozimus Papa. Qui ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendijs non est eruditus, nequaquam ad summum ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumat.

Hieronymus in Esaiam, Dis. 38. Can.

Si iuxta.

Si iuxta apostolum Paulū Christus Dei uirtus est, & Dei sapientia & scripturarum ignorantia, Christi est ignorantia, &c. Item, Ex Synodo. 7. Can. Omnes. In hoc Canone exprimit quæ oporteat scire eum, qui episcopus

piscopus est ordinandus. Similiter in Ca. Nullus episcopus. Clemens præcipit ut propter opprobriū senectutis à paruulis & à minimis non erubescat discere episcopus. Item Hiero. super Malachiam, Dis. 49. Can. Sacerdotes.

Distinctio. si. Canone. Volumus.

Volumus ut sacerdotes prohibeantur, ne cum mulieribus conuersentur, excepta duntaxat matre, uel sorore, uel uxore, cum quibus domus caste regenda est. Item ex Concilio Toletano. Quidam clerici legitimum non habentes coniugium, extranearum mulierum uel ancillarum suarum, quæ interdicta sunt consortia, appetunt: iam quæcunq; clericis taliter coniunctæ sunt, ab episcopo auferantur & uenundentur, &c. Itē, Can. Maximianus eiusdem Distinctionis.

Augustinus Dist. 83. Can.

Nemo,

Nemo quippe nocet in ecclesia Dei amplius, quam qui peruerse agens nomen uel ordinem sanctitatis & sacerdotis habet, &c. Episcopus itaq; qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus quam episcopus. Item Ca. Si quis episcopus fornicationi presbyterorum, diaconorum, nel crimē inæstus in sua parochia precio uel precibus interueniente conserit

vel commissum autoritate officij sui impugnaverit, ab officio suspendatur.

Symachus Papa 1. Quæst. 1. Can.
Vtilissimus.

Vtilissimus computatur, qui præcellit scientia & sanctitate, quiq; est honore præstantior. Item Augustinus 8. Quæst. 1. Sunt in ecclesia quidam præpositi, de quibus apostolus Paulus dicit: Sua querentes non quæ Iesu Christi, hoc est, temporalia commoda querentes, lucris inhiantes, honorem ab hominibus appetentes: hij sunt mercenarij & inter filios se non computari debent. Item 10. Quæstione 1. Ex Concilio Toletano. Res lata. Item, Episcopum, Item Can. Decreuimus.

CHRISTIANOS OMNES LI
gandi absoluendiq; potestatem habere.

SI peccauerit enim te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uerò te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium, consistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesie. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Matth. 18.

Hoc

ABSOLVENDI ET LIG. HAB. 195

Hoc est, interprete Augustino, noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum.

Et continuo addit: Amen dico vobis, quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata in caelo. Et quaecumque solueritis super terram, erunt soluta in caelo.

Hanc itaque soluendi potestatem omnibus datam esse Christianis, ex his sequentibus Patrum testimonijs clarum erit.

Augustinus de uerbis domini.

Sermon. 16.

Coepisti, inquit, ad Christianam animam, habere fratrem tuum, tanquam publicanum, alligas illum in terra, sed ut iuste liges, uide: nam iniusta uincula dirumpit iusticia. Cum autem correxeris & concordaueris cum fratre tuo, soluisti illum in terra: cum solueris in terra, solutus erit in caelo. Multum praestas non tibi, sed illi: quia multum nocuit, non tibi, sed sibi.

Beda super illud ad Col. Pauli:

Supportantes inuicem.

Nunquid dicere possumus, quod etiam frater fratrem a delicti poterit contagione mundare? Imò uero id etiam nos esse admonitos in huius operis altitudine

nouerimus, ut confessi inuicem delicta nostra, oremus pro nobis, sicut Christus interpellat pro nobis. Audiamus apostolum Iacobum hoc ipsum euidentissime precipientem atq; dicentem: Confitemini inuicem delicta uestra, &c. quia ad hoc dominus nobis dedit exemplū. Si enim ille qui nullum peccatum nec habuit nec habebit, orat pro peccatis nostris, quanto magis nos inuicē pro nostris orare debemus? Et si dimittit nobis ille, cui nō habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere debemus inuicem nobis; qui sine peccato hic uiuere non ualemus. Et infrā: Nostrum est donante ipso ministerium charitatis & humilitatis exhibere. Illius est exaudire, ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Christum, & in Christo, ut quod etiam alijs dimittimus, hoc est, in terra soluimus, soluat in celo.

August. de agone Christiano.

Nusquam tam uigere debent uiscera misericordie, quam in catholica ecclesia, ut tanquam uera mater, nec peccantibus filijs superbe insultet, nec correctis difficile ignoscat. Non enim sine causa inter omnes Apostolos, huius ecclesie Catholice personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesie, clauis regni coelorum datae sunt.

Et

Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur. Amas me, pasce oves meas. Debet ergo catholica ecclesia correctis et pietate firmatis filiis, libenter ignoscere, cū ipsi Petro personā eius gestanti, & cū in mari titubasset, & cū dominum carnaliter à passione reuocasset, & cum aurem serui gladio præcidisset, & cum ipsum dominum negasset, & cum in superstitionem postea superstiosam lapsus esset, uideamus ueniā esse concessam, eūq; correctum atq; firmatum, usq; ad dominicæ passionis gloriam peruenisse.

Hieronimus super Mat. 18

Si peccauerit in nos frater noster, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem, imò necessitatem, qua præcipitur: ut debitoribus nostris debita remittamus.

Augustinus super Ioannem.

Tractatu 50.

Si in Petro non esset ecclesiæ sacramentum, non ei diceret dominus: Tibi dabo clauēs regni cœlorū, quodcumq; solueris super terram, &c. Si hoc Petro tantum dictum est, non facit hoc ecclesia. Et subdit: Si in ecclesia fit, quando clauēs accepit, ecclesiam sanctificauit. Et in præfatione Psalmi 108. Quædam dicta sunt ad apostolum Petrum, nec habent illustrem intellectum

nisi cum referuntur ad ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam. Sicut est illud: Tibi dabo claves, &c. Iam omnes Christiani sunt ecclesia, ut ait Augustinus super Psalmum 122. Quare omnes Christiani hanc potestatem in uerbo & potestate acceperunt. Idem notat Augustinus in Apocalypsi. Can. 2. Sermone 2. Deniq; super Ioannem sermone ultimo apertissime contestans. Ecclesie, inquit, Petrus apostolus propter apostolatus sui primatum, gerebat figuratam generaliter personam, &c. Vide in titulo, quomodo Claves toti ecclesie date sint, reperies hunc Augustini locum.

Cyprianus in epistola. 6
ad Magnum.

Cyprianus ad Magnum dicit: Dominus probat & declarat in Euangelio suo, per eos solos posse peccata dimitti, qui habent spiritum sanctum. Post resurrectionem enim discipulos suos mittens loquitur ad eos, & dicit: Accipite spiritum sanctum, si cuius remisieris peccata, remittuntur illi. Quo in loco ostendit eum solum posse remissionem peccatorum dare, qui habet spiritum sanctum. Cui Cyrillus astipulatur in eiusdem loci expositione. Et mirum est unde deuenerimus in hos errores, quod Papæ tanta tribuerimus?

Augusti-

Augustinus super Ioannem

Sermone ultimo.

Omnibus sanctis ad corpus Christi inseparabiliter pertinentibus, propter huius vitæ procellosissime gubernaculum ad liganda & soluenda peccata, clauēs regni cælorum primus apostolorum Petrus accepit. Ac deinde de Ioāne apostolo. Nec iste, inquit, solus, sed uniuersa ecclesia ligat, soluitq; peccata. Caterum ecclesiā esse congregationem prædestinatorum, ex ipsis liquet præalligatis Augustini uerbis. Nam superius exponens quæ sit uniuersalis ecclesia, ligandi soluendiq; peccata potestatem nata. Hæc, inquit, est sancti ad corpus Christi inseparabiliter pertinentes, de qua re Augustinum super Ioannis caput decimum latius consule.

LAICORVM EST DOCERE

etiam literas diuinas

Omnes Christianos habere eandem potestatem in uerbo prædicando diuino, si necessitas requirit. Nemo autem communem ordinem ecclesiæ confundat more falsorum prophetarum. Legimus enim Act. 5. de Stephanano, qui non in hoc ordinatus ut euangelium prædicaret, sed ut bona pauperibus, & uiduus ministraret: attamen opportunum sermocinandi tempus nactus, nõ

200 LAICORVM ETIAM EST

potuit non loqui quæ uidit, audiuit & legit, ut lucidissi-
me apostolica Acta declarant. Hoc ipsum & Paulus
omnib. concedere Christianis uidetur ad He. 5. Etenim,
inquiens, cū debeatis esse doctores propter tēpus, rursum
opus habetis, ut doceamus uos, quæ sint elementa initiij
eloquiorū dei. In quæ uerba Chrysoſt. Ostendit inquit
quia & laici debent docere. Quamuis doctorē & in-
terpretem non reijcit Paulus à confessu etiam doctiſſ.
quo loco monet superiores, ut si quid reuelatum fuerit
aſſidenti etc. Et generatim omnib. docendi munus per-
mittit præterquam mulieribus, quas monet ut uiros do-
mi interrogent, frustra id præcepturus, nisi liberū esse
uoluisset omnes in uerbo eandem habere docendi pote-
statem. Absit autem à Christiano cœtu omnis deordia-
tio. Sunt pastores, Episcopi &c.

Chrysoſt. in caput Gene. 2. Homil. 24.

Neq; enim hoc solum nobis curæ est, ut multa dica-
eamus, sed ideò dicimus, ut bene ea animis uestris com-
mendentur, & solū sciantur quæ in diuinis scripturis
cōtinentur, ut & alijs fiat doctores, positisque alios
admonere. Hoc oro, ut omnes qui hinc egrediuntur, cū
proximis nunc dictis inter se mutuum conferant: &
ita omnia colligentes, ac recenti memoria tenentes, do-
ctum concedite, apud uos ipsos ruminantes diuinas. hæc
ſce

scē doctrinas, & huc omni cura uestra conuersa, menteq; in his occupata, positis facile & turbulentas animi affectiones uincere & diaboli insidias effugere.

Idem in caput Geneseos. 1.

Homilia. 6.

Ne ita negligentes simus, obsecro, in nostra ipsorū salute: quin potius sermo noster sit de spiritualibus rebus. Et librum diuinum accipiat aliquis in manus, conuocatisq; proximis per diuina eloquia riget, & suam & conuenientium mentem, ut sic diabolicas insidias effugere ualeatis, & multos percipere ieiunij fructus, & frui misericordia dei possitis.

Idem Homilia. 7.

Volo enim & precor omnes uos in doctorum ordine esse, & non solum auditores nostrorum dictorum, sed & alijs doctrinam nostrā afferre debetis, piscariq; errantes, ut in uiam redeant ueritatis, sicut & Paulus inquit: Vnus alterum edificet, & cum timore & tremore salutem uestram operemini.

Augustinus de anima

Et origine ad Petrum præbyterum epistola siue li. 2. ca. 1. Absit enim, inquit, ut erubescam à præbytero discere, si à laico tu non erubuiſti prædicanda & imitanda humilitate uera didiciſſe

Episcopi facti ex

Laicis.

Teuto Nepesinus impulsu Desiderij Longobardorum regis fratrem suum Constantinum armis & corruptionibus munerum, in Pontificatu populo Rom. obtulit. Constantinus autem ab episcopo Prenestino ex laico inunctus in Episcopum, obstinate in Pontificatum administravit. Stephanus Pontifex Rom. i. rtius indicit synodum in Lateranensi basilica, primores cleri ex Italia conuocat. Constantinus accusatur, quod ex laico statim factus sit episcopus, & cum excusaret maiorum exemplo, nempe, Sergij Rauennatis episcopi, et Stephani Neopolitani episcopi, qui ex laicis episcopi facti essent, contumeliose eicitur synodo, decreta eius abrogantur. Platina, Sabellicus. Nauclerus.

Ex Concilio Sardicensi caput
decimum tertium.

Osus Episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissime tractetis: si forte aut diues, aut scholasticus de foro, aut administratore episcopus fuerit postulatus: Ut non prius ordinetur, nisi ante, & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit persunctus: & ita per singulos gradus, si dignus fuerit ascendat ad culmen episcopatus. Potest enim
per

per has promotiones, quæ habebunt utiq; prolixum
 tempus, probari, qua fide sit, qua modestia, qua graui-
 tate & uerecundia. Et si dignus fuerit probatus, diui-
 no sacerdotio illustretur, quia conueniens non est, nec
 ratio, nec disciplina patitur, ut temere ac leuiter or-
 dinetur, aut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui
 neophytus est. Maxime cum & magister gentium, be-
 atus apostolus, ne hoc fieret denuntiasset, et prohibuisse
 uideatur. Si hij, quorum per longum tempus exami-
 nata sit uita et merita fuerint approbata. uix officio di-
 gni. quanto magis hij, quorum uita nondum discussa:
 neque comprobata?

Leo eius nominis octauus, ciuis Romanus, eligitur
 in pontificem electione Cleri populiq; Romani, & ap-
 probate Ottone, eius nominis. Magno Imp. Naucerus,
 Antonini summa.

Item apud Eusebium & Chrysostomum reperimus
 causarum patronum in episcopum creatum.

Stephanus eius nominis tertius tempore Constantie
 ni quarti, & Caroli Magni in Pontificatu sedit. Is ne
 quis laicus, nisi ordine per Ecclesiasticos gradus asce-
 dens episcopus fiat, anathematis poena cautum est.

Formosus primus, sub Pontificatu Ioannis. IX, dese-
 ruit episcopatu suu Portuensem, & in Galliam aufugit,
 postea

204 CHRISTIANI SACERDOTES
postea reuocatus à Ioanne, cui iureiurando, & data
syngrapha promittere, cogitur: se neq; Romã neq; ad
suum episcopatum esse rediturũ, sed uicturũ in laicali
statu, uestibus prophanis indutũ. Ioanne. IX. autẽ mor-
tuo. Martinus. 2. Formosum Romã accersit, & à iur-
amento quod Ioanni. IX. prestitit, absoluit, & in pristina
nam dignitatem, desertumq; episcopatum restituit.

CHRISTIANI SACERDOTES.

Reges & Prophete sunt.

Ipsi quoq; ueluti uiui lapides & funda-
mentum, domus spiritualis, sacerdo-
tium sanctum, ad offerendum spiritu-
ales hostias deo uiuenti. Vos autem
genus electum, regale sacerdotium,
gens sancta. 1. Pet. 2

Scribit hanc epistolam Petrus ad omnes Christianos
anos ijs uerbis: Petrus Apostolus Iesu, aduenis spars-
sim incolentibus, Pontũ, Galatiam, Capadociam &c.

Qui dilexit nos, & lauit nos à pec-
tis nostris per sanguinẽ ipsius, & fecit
nos reges & sacerdot. &c. Apoc. 1. & 5.

Fecisti nos deo nostro reges & sa-
cerdotes, & regnabimus super terrã.

Et uos mihi eritis in regnum sa-
dotale

dotale, & gens sancta. Exod. 19.

Chrysoft. in Epist. ad Corinth. 2.

cap. 1. Homilia. 3.

Quid est. qui unxit & signauit? Nimirum dato spiritu, per quē utrinq; peregit, per quē simul prophetas & sacerdotes & reges facere solitus est. Nam hoc hominum genus olim ungebatur. Nos uerò non unam sed tres nunc habemus dignitates. Nam & regno potiturus sumus, & sacerdotes efficimur, dum nostra corpora hostiam offerimus. Exhibete, inquit, corpora uestra hostiam uiuentem acceptam deo. Ad hæc & prophete reddimur, propterea quod quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, hæc reserata sunt nobis: quanquam & alia ratione reges efficimur, si uoluerimus absurdus imperare cupiditatibus. Et infra in fine. Sic et tu in baptismo rex efficieris, et sacerdos et propheta. Rex quidem omnibus prauis actionibus humi prostratis, et interfectis peccatis. Sacerdos autem dum seipsum offert deo, dumq; immolat corpus suum, mactatq; seipsum. Nam si, inquit, mortui fuerimus illi, uiuemus etiam cum illo. Propheta uerò dñi futura discit, et Deo afflatus redditur, atq; obsignatur. Hieron Malach. 1.

In hæc uerba dicit: Genus regale, & sacerdotale sumus omnes, qui baptizati in Christo, Christi censentur nomine.

Ambrosius

Ambrosius in Lucam

lib. 2. cap. 6.

David inquit, cum esuriret, ipse cum socijs panem propositionis sumpsit, quos non licebat manducare, nisi solis sacerdotibus, ut per illam monstraret figuram sacerdotalem cibum, ad usum transiturum esse populi. Siue quod omnes filij ecclesie sint sacerdotes. Vnuntur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos hostias spirituales. De quo rationali sacrificio Paulus ait Romanorum duodecimo.

Bernhardus.

In sententijs, ab his patribus non dissentit. Reges sunt, inquit & sacerdotes omnes electi, & eos oportet oleo unctionis inungi.

Ex Augustino.

Sententiæ excerptæ. Christi nomen à chrismate est, id est, ab unctione. Quia ideò omnis Christianus sanctificatur, ut intelligat se non solum sacerdotalis & regie dignitatis esse consortem, sed etiam contra diabolum fieri luctatorem.

Eusebius Eccles. Hist. lib. 6.

Capite 15.

Quod autem addidisti in literis tuis, quod nunquam auditum, aut aliquando factum sit, ut presentibus episcopis

scopis laici disputent. Nescio quam ob causam tam apertum mendacium asserere uelueris. Cum consuetudo hæc sit, ut sicubi inueniantur qui possint fratrum instituere ecclesiam, & consolari populum, ad tractandum semper à sanctis episcopis inuidentur: sicuti Euelpius à fratre nostro Neone apud Larandos, & Paulinus à Celso apud Iconium, & apud Synedam Theodorus ab Attico. Non autem dubium est, quod & alij plurimi in alijs locis, si qui sint, qui possint opus dei in uerbo & doctrina competenter explere: ad hoc ipsū à sanctis Episcopis inuidentur. Epistola Alexandri ad Demetrium Alexandrinum &c. Item, Ex historia Tripartita, li. 2. capite. 3. Socrates. Liqueat quod & Laici disputare, & docere etiam possunt. Et Sozomemus de quadam disputatione simplicis cuiusdam laici senis mentionem fecit, ut supra recensuimus.

Beda in secunda epistola Petri. 2.

Quæst. 7. can. Secuti sunt.

Beda dicit in hoc Canone, quod docti ab indoctis, clerici à laicis quandoq; merito reprehendantur. Et infra aperte dicit circa finem. Quia ergo non omnes episcopi sunt episcopi, presbyteri à Daniele puero indicantur, & sal insatuatum à porcis conculcatur. Et dicit pax uobis, plerunq; non columba, sed coruus reputatur

putatur. Patet quod semper pro officio uel autoritate
 persone ab accusatione est cessandum, imò contra pau-
 cos est agendum, &c.

Damasus Papa 2. Quæst 7.

Can. Testes sunt in sacra. Item Paulus.

Paulus Petrum reprehendit qui princeps Apostolo-
 rum erat, unde datur intelligi, quod subditi possunt res-
 prehendere prælatos suos, si reprehensibiles fuerint.
 Item in fine dicit: Cum Petrus intrasset ad Cornelium,
 conquesti fratres sunt qui erant in Iudæa, & reprehen-
 derunt eum, quod ad gentilem diuertisset. Ecce quod
 prælati iure possunt reprehendi à subditis. Item sequens
 Canon. Petrus potestatem, &c. nō ex potestate officij,
 sed ex autoritate diuine uirtutis subditis suis respondit
 Item Canon, Paulus Deacliæ ciuitatis episcopus accu-
 satus à subditis, de lapsu carnis conuincitur, deponitur,
 alius loco eius substituitur. Item, Laico producenti scri-
 pturam plus credendum esse, quàm toti Concilio fates-
 tur Panormitanus in cap. Significasti de Electione. In-
 summa, sumus itaq; singuli quicq; ueri sacerdotes quates-
 nus mortificantes membra nostra quæ sunt super ter-
 ram, & sacrificium spiritus contribulati, cordis contri-
 ti altissimo offerimus, una uidelicet spiritus unctione de-
 libuti, & Christo Iesu per mortem eius, in quam baptis-
 zati

Zati su nus in auctorati. Scriptum est enim, & erunt omnes theodidacti. At sacerdotes, quos ordinatos dicimus ex Ecclesie instituto, ut pax Christiana & ordo certus constaret, uerbum dei publicè administrare habent, quod dum faciunt dispensatores tantum agunt uerbi, non Imperatores. Iuxta id Apostoli: Sic nos existimet homo ut ministros Christu, & dispensatores mysteriorum dei. Cui sententiæ adde Cyprianū scribentē cōfratri suo Cornelio, hoc est, summo Pontifici, Sacerdotes, inquit, id est, dispensatores, populi suffragio eliguntur.

Augustinus libro de uita

Christiana, cap. 9.

Ex quo tempore credentes illi, & baptismatis illius sanctificatione purgati, non aliqui sicut sub lege prius fuerant, sed omnes in prophetis & sacerdotibus unguuntur, et regibus. Cuius unctionis quales esse debemus admonemur exemplo, ut in quibus tam sancta est unctio, sit non minus conuersatio. Ex sacramento enim unctionis huius & Christi, & Christianorum omnium, id est, in Christo credentium uocabulum descendit et nomen. Quod nomen ille frustra sortitur, qui Christum minime imitatur.

Origenes super Leuit. Homi-

lia 9. cap. 16.

Omnes enim quicumque unguento charismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut & Petrus ad omnem dicit ecclesiam: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. Estis ergo genus sacerdotale, & ideo accedetis ad sancta. Sed & unusquisque habet in se holocaustum suum, & holocausti sui ipse succendit altare, ut semper ardeat. Ego si renunciem omnibus que possideo, & tollam crucem meam, & sequar Christum, holocaustum obtuli ad altare dei: aut si membra mea ab omni concupiscentia carnis mortificauero, si mundus mihi crucifixus sit, & ego mundo. Holocaustum obtuli ad altare dei, & ipse mee hostia sacerdos efficior. Et super Iudicum Homilia 6.

Chrysost. in opere imperfecto in

Matth. cap. 7. Attendite uobis à falsis

Prophetis.

Scriptum est: Omnis lex & Propheta usque ad Ioannem. Non quia futuri non erant post Ioannem: fuerunt enim Agabus & Silas, & multi. Sed quia prophetia de Christo non erat futura post eum: ergo prophetia quidem cessauit. Prophetie autem & fuerunt & sunt: sed non qui prophetarent de Christo que ab antiquis fuerant prophetata, id est, doctores ecclesiarum: sed & omnes Christiani prophetie dicuntur, qui in regnum, & sacer

sacerdotium, & in prophetiã ununtur. Nec enim quis potest propheticos interpretari sensus, nisi habeat spiritum prophetiæ.

Beda in epist. Petri primam, cap. 2.
Sacerdotium sanctum.

Manifestissime uos hortatur, ut sacerdotium sanctum ipsi existentes, super ædificemur super fundamentum Christi. Omnem ergo ecclesiam sacerdotium sanctum appellat, quod sola domus Aaron in lege nomen & officium habuit. Quia nimirum omnes summi sacerdotis membra sumus, cuncti oleo letitiæ signamur, et uniuersis congruit, quod subdit: Offerre spirituales hostias acceptabiles deo per Iesum Christum, &c. Et sacerdotio sancto participare, & boni aliquid acceptabile deo gerere, non nisi per ipsum ualemus. Sicut enim palmites non possunt ferre fructum, &c. Ioan. 15.

Idem in Apocalypsim lib. 1.

Capite 1.

Et fecit nos regnum, & sacerdotes deo & patri suo. Quia rex regum & sacerdos cœlestis se offerendo pro nobis nos suo corpori adunauit: nemo sanctorum est, qui spiritualiter sacerdotis officio careat, cum sit membrum æterni sacerdotis. Idem in eodem libro capite 20. Sed erunt sancti dei & Christi. Alia editio habet:

Sacerdotes dei & Christi. Non autem de solis episcopis & presbyteris dictum est, qui proprie uocantur in ecclesia sacerdotes, sed sicut omnes Christi dicimur propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sumus unius sacerdotis, de quibus apostolus Petrus: Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium, &c.

Hieronymus in Malachiam

Capite 1.

Corripit sermo diuinus episcopos atq; presbyteros & diaconos negligentes, siue quoniam genus sacerdotale & regale sumus, omnes qui baptizati in Christo, Christi censemur nomine: cur despiciant nomen dei? Et interrogantibus, in quo despexerunt nomen eius? causas monstrat offensa: Offertis, inquit, super altare meum, &c.

Cyrillus in Ioannem cap. 9.

lib. 6. cap. 20.

Et tu doces nos? Solet enim maiorum consuetudo à minoribus aliquid discere dedignari: quod à minorum ex latente morbo superbie proficiscitur, quo sibi animus falsam scientiæ opinionem ascribit, & erubescit ab eis, qui inferiore gradu uitæ aut dignitatis sunt constituti, quippiam percipere, ne ignorasse uideatur id ipsum, aut minor illo in doctrina appareat, à quo discit,

discit, cū cupit omnib. supereminere. Sed si animus no-
ster uera esset humilitate munitus, non erubesceret, etiā
à quouis puerulo quicquā quod ignoraret, addisce-
re. A quocunq; percipi potest ueritas, amplectenda est
& capescenda, &c.

Eusebius in hist. Tripartita

Lib. 2. cap. 3. Socrates.

Cum plurimi disputationis delectatione traheren-
tur, unus quidam ex confessoribus laicis simplicem ha-
bens sensum dialecticis obuiabat, dicens: Audite igitur
Christus & apostoli non nobis artem dialecticam tra-
diderunt, uananq; uerborum fallaciam, sed puram sci-
entiam fide & bonis operibus obseruandam. Hæc di-
cente iuuenē, & animo sene, præsentēs, quidem mirati
sunt, dictumq; probauerūt. Dialectici uerò satisfactio-
ne suscepta cessarunt, rationem uidelicet simplicem ue-
ritatis audientes. Idem in libro 6. capite 16. Ecclesiast.
Historia, & libro septimo, capite. 6.

Chrysoftomus in Genesim Ho-

milia 28. cap. 9.

Vidisti quomodo quacunq; calamitate humanam
naturam præueniente, conueniens ex scripturis antido-
tum accipere liceat, & omnis uitæ huius repellatur cura,
neq; ab ullo quod accidit, grauemur? Propterea ob

Secro, ut subinde huc ueniatis, & diuinæ scripturæ lectionem diligenter auscultetis, non solum cum huc uenitis, sed & domi diuina Biblia in manus sumite, & utilitatem in eis positā magno studio suscipite. Inde enim multum lucri nascitur.

Vide supra & Titulum, Laicorum est docere literas Item, Chrysof. Ioannem cap. 1. Homil. 2. Illud uos admonendos hortandosq; censeo pernecessarium, ut quo nunc estis animo perseueretis, neq; in hoc tantum confessu, sed domi quoq; uir cum uxore, pater cum fratre inuicē de his frequenter loquantur, & ultro citroq; suam & ferant & inquirent sententiam, uelintque probatissimam hanc & pulcherrimam inducere consuetudinem, &c. Idem Homil. 78. ex cap. Matth. 25. Et Homil. 3. ex cap. Matth. 1. dicit: quod scriptura sacra nō ad solos Monachos pertineat.

DE CONIVGIO SACERDOTALI.

Episcopis & sacerdotibus
permissæ uxores.

AN non habemus potestatem, sororem mulierem circumducendi, quemadmodum & cæteri apostoli & fratres domini, & Cephas? 1. Corin. 9
Melius

Melius est nubere quàm uiri, et propter fornicationē unusquisq; uxorem suā habeat. Vbi neminem excipit. De uirginibus præceptum non habeo.

Vxoris suæ meminuit Paulus Phi. 4. Sanè rogo te, & compar germana, adiuua eos qui in Euangelio decertarūt mecum. Philip. 4.

Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum.

Id est, ne plures habeat quemadmodum permissum erat Iudeis ex lege. 1. Timoth. 3

Vt constituas oppidatim presbyteros, sicut & ego ordināram. Si quis est inculpatus, unius uxoris uir, liberos habens fideles. Titum 1.

Ecce uxorem ac liberos audis.

Honorabile est inter omnes coniu-
gium, & cubile impollutū: Scortato-
res enim & adulteros iudicabit Deus.

Spiritus autē certo loquitur, quod
in posterioribus, tēporibus desciscant
quidam à fide, attendentes spirítibus
impostoribus, ac doctrinis dæmonio

rum, prohibentium contrahere matrimonium. 1.Timo. 4.

Hæc enim est uoluntas domini dei sanctificatio uestra, ut abstineatis à scortatione, & sciat unusquisq; uestruum suum uas possidere cum sanctificatione & honore, non cum concupiscentia, &c. 2.Theff. 4.

Cum uenisset Iesus in domum Petri, uidit socrum illius in lecto decumbentem, & febricitantem, tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & surrexit ac ministravit illis. Matth. 8.

Si ad istam modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed hi, quibus datum est. Matth. 19.

Origenes in Matth. Homilia. 25.

Reprehendit huiusmodi præceptores, qui non solum quæ dicunt non faciunt, sed etiam crudeliter & sine misericordia, & non secundum estimationem uirtutis uniuscuiusq; audientis, sed maiora uirtute ipsorum iniungunt: utpote qui prohibent nubere, & ab eo quod expedit

expedit, ad immoderatam immunditiam compellunt.

Qui docent etiam abstinere à cibis &c.

Eusebius Eccle. Hist. lib. 3.

Capite 3.

Clemens sanè scribens aduersus eos, qui nuptias spernunt, inter cetera etiam hæc dicit. An & Apostolos improbant? Petrus enim ac Philippus, & uxores habuerunt, & filias etiam uiris nuptum dederunt. Sed ut Paulum non tædet apostolum in quadam Epistola sua mentionem, uel salutationem facere comparisua, quam se idèd negat circumducere, ut ad prædicationem Euangelij expeditior fiat.

Clemens quoq; ille scribit: aiunt, inquit, beatum Petrum cum uidißet uxorem suam duci ad passionem, gaudium esse electionis gratia, ac regressionis ad propriam domum, & exclamasse ad eam cum duceretur ac proprio nomine compellantem, dixisse: O coniux, momento domini. Talia coniugia sanctorum erant, tam perfecta fuit affectatio beatorum.

Innocentius Distin. 26, Ca.

Deinde. In fine.

Mihi credite, non modicum erratur, quia quicquid bene gestum fuerit & secundum præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire: nuptiarum

P s ergo

ergo copula quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum, & quod peccatum non est, inter peccata credi & solui non debet.

August. in lib. de bono coniugali ad

Julianum. Distin. 27. Can. Quidam.

Quidam nubentes post uotum asserunt adulteros esse: Ego autem dico uobis, quod grauiter peccant, qui tales diuidunt.

Ex canonibus Apo. cap. 6. Episcopus aut prosterner uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abiciat: si uero reiecerit, excommunicetur, sed si perseuerauerit, deiciatur.

Eusebius Eccles. historia. lib. 3.

Capite. 29.

Nicolaus unus ex illis, qui cum Stephano in Apostolos constituti sunt, Diaconi uxorem (ut Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum) pulcherrimam habuisse scribit. Cuius etiam liberi, sceminae quidem usque ad ultimam senectutem casta uirginitate durarunt: filius autem ipse sanctitatem incorrupti corporis custodiuit.

Concilium Gangrense Dist. 3. Can.

Si quis nuptias.

Si quis nuptias, in accusationem duxerit, & mulierem fidelem ac religiosam cum uiro suo dormientem abominandam

abominandam crediderit, aut etiam accusandam tanquam non posse coniugatos in regnum dei ingredi: anathema sit. Concilium hoc grangrense in Paphlagonia celebratum. Anno CCCXXXIII.

Chrysoftomus

In oratione beati Philogonij, qui fuit patronus caesarum factus postea episcopus, uxorem & filiam habuit. Idem, de uerbis Esaiæ: Vidi dominum &c. Homilia. 4. dicit in ea Chrysoft. Philippum quatuor habuisse filias: & Petrum basim ecclesiæ, & amatorem Christi coniugem enutriuisse, testatur.

Ex Sexto Synodo

Que apud Constantinopolim conuenit, cautum est ne uouerentur cœlibatus, & ut à communionem fidelium arcerentur, qui ab uxoribus se separarent propter ecclesiasticos ordines: cuius Synodi mentio facta est, Distinct. 31. Can. Quoniam in Romano ordine &c. Et in fine ait: Si quis igitur præsumperit contra apostolicos canones aliquos præbyterorum & diaconorum priuare à contractu, & à communionem legalis uxoris sue, deponatur.

Ex Tripartita historia lib. 2. cap. 13.

Dist. 31. Can. Nicena.

Nicena Synodus uolens corrigere hominum uitam

in ecclesijs commorantium, posuit leges quas Canones uocamus: in quorum tractatu uidebatur aliquibus introducere legem, ut episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi cum coniugibus quas ante consecrationem duxerant non dormirent. Surgens autem Paphnutius confessor contradixit. Honorabilis confessus nuptias & castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum. Suasit itaque Concilio, talem ponere legem, graue esse, asserens causam, quae aut ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et hoc quidem Paphnutius licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit: Synodusque laudauit sententiam eius, & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in uniuscuiusque uoluntate, non necessitate permisit. Audistis uos pontifices Romani, quid Nicena synodus sacerdotibus permiserit, cur uos contrarium statuistis mandatisque, an nescitis quatuor principalia Concilia, uidelicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense, esse tanquam quatuor Euangelia seruanda: ut Dist. 15. Can. Sicut sancti Euangelij, &c. Et Can. Canones, habetur. Item cum in gestis Conciliorum discors sententia inuenitur, illius Concilij debet teneri sententia, cuius antiquior, & potentior extat autoritas, haec Dist. 50. Ca. Domino sancto in fine. Ergo antiquioribus Concilijs obedite, nisi perit

re uelitis. Concilium autem 2. Carthaginense, Anno
CCCCXX. habitum prohibuit uxores.

Qua igitur conscientia, imò adstricta & misera tot
pij sacerdotes ob sacri coniugij contractionem aquis
submersi sunt ab insanis istis tyrannis? potuissent ferre
fornicarios, adulteria perpetrantes, ne dicā
scortatores, concubitores. Nonne deplorandum homi-
nasculorum concubitores. Nonne deplorandum homi-
num genus? pium & fidelem, uirum, morti dedere quā
Christi institutionem sequi & à peccatis quibus pollutus
cessare, uult?

Ambrosius Dist. 26. Can.

Qui sine

Qui sine crimine unius uxoris est uir, tenetur ad le-
gem sacerdotij suscipiendi: qui autem iterauerit con-
iugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed præ-
rogatiua exiuitur sacerdotis. Ergo non mergendus neq;
comburendus qui uxorem ducit legitimam, sed potius
amandus & diligendus.

Distinct. 28. Can. Si quis. Canon

Apostolorum.

Si quis docuerit sacerdotem sub obtentu religionis
propriam uxorem contemnere, anathema sit. Item, Ex
concilio Gangrensi. Si quis discernit presbyterum con-
iugatum tanquā occasione nuptiarum, quod offerre
non

non debeat: & ab eius oblatione iam abstinet, anathe-
ma sit.

Hier. In epistola ad Ephesios

Dist. 37. Can. Legant.

Legant episcopi atq; præbyteri, qui filios suos se-
cularibus erudiunt literis, & faciunt illos Comœdias
legere, & turpia scripta cantare de ecclesiasticis sum-
ptibus eruditos. Ex his uerbis D. Hieron. clarum est
Episcopos habuisse liberos.

Ex Concilio Agathensi, 12. Quæst. 2.

Can. Episcopus,

Episcopus qui filios habet de bonis que reliquit,
ab heredibus eius indemnitatibus ecclesiæ consulatur.
Item. 33. Quæst. 2. Can. Placuit. Ex Concilio Toletano
Primo sic legitur: Placuit ut si quorumcunq; clericor-
um uxores peccauerint, ne forte licentiam peccandi
plus habeant, accipiunt mariti earum hanc potestatem
præter necem custodiendi & ligandi in domo sua ad
ieiunia salutifera &c. De adulteris loquitur hæc Dis-
tinctio. Itē fuerunt in concilio Anticyrano, Anno CCC
IIII. Anticyræ celebratum, Diaconis iniuriis etiam
sacris uxores permiffæ.

Eccles. Hist. libro, 3. & 5. Cap. 24.

Dico autem de Philippo, inquit, qui fuit unus ex
apostolis.

apostolis, qui dormiuit apud Hierapolim. Sed & duæ eius filie inibi uirgines consenuere, & alia eius filia spiritu sancto repleta, permansit apud Ephesum.

Ambrosius. 32. Quæst. 1. Ca. Integritas.

Integritas corporis expetenda à nobis est, quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola enim uirginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest. Gratianus in glossa. Magis libere uoluntatis quam coactionis.

Distinct. 28. Can. De Siracusane urbis.

Pelagius Syracusis ordinabat episcopum, ille uxorem atq; liberos habebat. Item, In Anchiritana synodo: Diaconi qui in ordinatione sua dicunt se uelle habere uxores, si postea ad nuptias uenerunt non prohibentur à ministerio. Patet quod nec Diaconi, nec subdiaconi sunt prohibendi à coniugio legitimo.

Ecclesiast. Historia, lib. 10. Cap. 5.

Spiridion Cyprius episcopus, uir unus ex ordine prophetarum, quantum etiam nos eorum qui eum uiderunt narratione comperimus, &c. filiam habuit Irenem nomine, quæ ei cum bene ministrasset, uirgo defuncta est, &c.

Dis. 31. Can. Aliter.

Aliter se Orientalium traditio habet ecclesiarum

nam earum sacerdotes, diaconi & subdiaconi in matrimonio copulantur. Est autem Ecclesia quaelibet ceteris pariter comparanda, & est una ecclesia, siue sit Grecorum, siue Latinorum attestante Canone. Legimus, Para. Nam & Alexandriae, nec altera Romane urbis, & .93. Vide supra in Titulo.

Gregorius Petro subdiacono Siciliae

Dis. 31. Ca. Ante trien.

Ante triennium omnium ecclesiarum subdiaconi Siciliae prohibiti fuerant, ut more Romanae ecclesiae suis uxoribus nullatenus misceantur, quod mihi durum atque incompetens uidetur, ut qui usu continentiam non inuenit, neque castitatem promisit, compellatur à sua uxore separari, atque per hoc quod absit in deterius cadat. Inde uidetur mihi, ut à praesenti die episcopis omnibus dicatur, ut nullum facere subdiaconum praesumant, &c.

Eusebius Ecclesiast. historia lib. 4.

Cap. 23.

Dionysius Corinthiorum episcopus scripsit epistolam ad Gnosios in qua commonet & deprecatur episcopum eorum Pynitum, ne graui onera discipulorum ceruicibus superponat, neue fratribus necessitatem compulsae castitatis indicet, in quo nonnullorum periclitetur infirmitas. Ad quae rescribens Pynitus Dionysio sententiam

sententiam quidem melioris cōsiliij amplectitur, simulq; obsecrat eum post ista quæ prius scripserat, robustioris iam & ualidioris tibi de cætero scripta transmittere, quibus ad meliorem profectum ecclesie suæ populus aleretur, &c.

Tripartita historia lib. 9. cap. 39.

Orientalis sacerdotes liberi uel ad coelibatum, uel ad matrimonium. Plurimi etiam episcopatus tempore ex legitima uxore filios habuerunt.

Ecclesiast. Hist. lib. 9.

cap. 39.

Gregorius Nazianzenus apud Nazianzon loco patris in episcopatum subrogatus est. Item Tripartita histor. lib. 6. cap. 14. In illo tempore, inquit, ferunt uitam fuisse martyrio Eupsychium Casariensem, Capodociae ducta nuper uxore, cum adhuc quasi sponsus esse uideretur.

Vrbanus Papa Dist. 56.

Can. Ceno.

Cenomanensem electum, pro eo quod filius sacerdotis dicitur, si cæteræ uirtutes in eum conueniunt, non reijcimus, &c: Cum ergo ex sacerdotibus nati in summos Pontifices infra legantur esse promoti: non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis con-

iugij nati, quæ sacerdotibus ante prohibitionem ubiq;
licita erant, & in Orientali ecclesia usq; hodie eis lice-
re probantur.

Ambrosius, 32. Quæst. 4.

Can. Nemo.

Inter cætera uerba dicit : Ideoq; coniugij datæ est
tibi ius, ne in laqueum incidas, & cum muliere aliena
delinquas. Et in fine : Cognoscimus uelut presulem cur-
stodemq; esse deum coniugij, qui non patitur alienum
thorum pollui. Item D. Hieronymus ad Eugenium epi-
scopum, Dist. 93. Can. Legimus. In medio Dist. Et cõfi-
tues episcopos, hoc est, presbyteros, per ciuitates, sicut
tibi mandauit: si quis est sine crimine unius uxoris uir,
filios habens fideles, non in accusatione luxurie, aut nõ
subditos: Etenim episcopum sine crimine esse, quasi dei
dispensatorem, oportet.

Item, Bonifacius Papa eius nominis octauus, omnium
libertatem religiosis permittit, etiam si habeant uxores.
Extra de Cle. Can. lib. 6 cap. 1.

Dist. 27. Ca. Diaconus. Para.

Hac autoritate,

In hac distinctione expresse ostenditur, quod si quis
episcoporum matrimonium sacerdotis soluerit, quoad
le peccet. Tanta uis, inquit, est in sacramento coniugij,
quod

quod nec ex uiolatione uoti potest dissolui ipsum coniugium. Item, Concilium Gangrense. Dist. 30. Can. Si quis uirorū. Nos autem etiam uirginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum castitate, & religionem deo acceptissimam esse dicimus, &c. laudamus & nuptiarum uinculum, quod secundum castitatem perdurat, honoramus.

Augustinus 27. Quæst. 1. Can.

Nuptiarum.

Nuptiarum bonum semper quidem bonum est, quod bonum est semper in populo dei fuit, sed aliquando fuit legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium. Sed quoniam sic ait dominus: Non omnes capiunt uerbum hoc, qui potest capere capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non coepit, deliberet: quæ egressa est, perseueret, &c. Et subdit: Proinde qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi uidentur satis acute ac diligenter considerare quid dicant, &c. Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putant lapsarum à sancto proposito sceminarum si nupserint, non esse coniugia, non paruum malum, ut à maritis separarentur uxores, quasi adulteræ sint, non uxores, &c. Consule ipsum Canonem.

Gregorius 27. Quæst. 2. Can.

Sunt qui.

Sunt qui dicunt religionis gratia coniugia delicti
dissolui. Verum sciendum est, si hoc lex humana con-
cessit, lex tamen diuina prohibuit. Per se enim ueritas
ait: Quos deus coniunxit homo non separaret: qui
tiam ait: non licet dimittere uxorem excepta causa for-
nicationis. Quis ergo huius latori legis cōtradicat, &
Lege ipsum Canonē. Item Canon. Agathosalatrix. Ad
uxorem redire cogatur, qui sine eius consensu religio-
sam uestem suscepit. Item Canon. Si tu abstines.

Cyprianus epist. 11. lib. 1.

Legimus literas tuas frater charissime, quas per Peco-
nium fratrem nostrum misisti, postulans & desiderans
ut tibi rescriberemus, quid nobis de ijs uirginibus uidea-
tur, quæ cum semel statum suum continenter & firmis-
ter tenere decreuerint, detectæ sint postea in eodem le-
cto, pariter mansisse cum masculis, ex quibus unum dia-
conum esse dicis. Et subdit: Quam graues multorum tri-
nas hinc fieri uidemus, & per huiusmodi illicitas & pe-
riculosas coniunctiones corrumpi plurimas uirgines cum
summo animi nostri dolore, cōspicimus. Quod si se ex
fide Christo dedicauerunt, pudicæ & castæ sine ulla fla-
bula perseverent, ita fortes & stabiles præmium uirgi-
nitatis

nitatis expectent. Si autem perseverare nolunt, uel non possunt, melius est ut nubant, quàm ut in ignem delicias suis cadant. Certè nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant.

PONTIFICVM CATALOGVS

coniugatorum.

Petrus apostolus uxorem habuit, & filias nuptum dedit, testis est Clemens lib. 3. Ca. 30. Eccle. histo.

Lucas euangelista Cleti Romani pontificis tēpore uixit coniugatus: quia uxorem in Bithynia habuit. An noq; suæ etatis 83. mortuus est. Platina hæc.

Syluester Pontifex, natione Romanus, Constantini temporibus uixit. Præcepit ut unusquisq; uno gradu contentus sit, & unius solum uxoris uir.

Spiridion in Cypro episcopus, religionis uerè amans, miraculis insignis, episcopatu fungens, domi suæ uxorem & liberos habuit. Tripart. hist. lib. 1. Cap. 10.

Paphnutius licet nuptiarum fuerit inexpertus: tamen honorabiles confessus nuptias, & castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum. Latius uide Tripart. hist. lib. 13.

Bonifacius primus Romanus, patre Iucundo presbytero natus, Honorij temporibus fuit. Platina. Felix eius nominis tertius, Romanus, patre Felici presbytero, ad

Theodosium usq; peruenit, uixit anno Salutis. 474.

Gelasius primus, Apher, patre Valerio episcopo
Theodorico imperante uixit anno salutis 494.

Agapitus primus, natione Romanus, ex patre Ga-
diano presbytero Ecclesie Sancti Ioannis & Pauli na-
tus, sub Iustiniiano sedit. Platina. Volaterranus. Anno in-
carnationis. 533.

Syluerius Campanus, ex patre Hormisda episcopo
sub Iustiniiano, sedit. Platina. Volaterranus.

Ioannes eius nominis uigesimus primus, natione Ro-
manus, patre Gregorio Portuensi episcopo natus scri-
bunt, Ioannes Stella. Chron.

Deus dedit uel Theodatus, natione Romanus, pa-
tre Stephano subdiacono, sub Heraclio Imperatoris se-
dit, Anno 623. Platina. Volat.

Theodorus primus, Græcus, patre Theodoro epi-
scopo, sub Heraclio sedit. Volat.

Hadrianus secundus, natione Romanus, patre Tala-
ro episcopo natus, sub Ludouico secundo inuitus crea-
tus Pontifex, Anno 873. Ioannes duodecimus, Roma-

nus, Sergij pontificis filius, sub Henrico primo Imp. se-
dit, Anno 924. Ioannes 14. Romanus, patre Ioanne
episcopo sub Ottone primo Pontificatum iniit.

Ioannes 16. Romanus, patre Leone presbytero, Im-
perante

perante Ottono tertio, Pontifex creatus fuit. Floruit circiter annum salutis 984.

Osius primus Stephani subdiaconi filius.

Syluerius Papa, natus à Rom. episcopo Syluerio, circiter annum salutis. 544.

Ioannes undecimus, Sergij tertij Pontificis filius, sub Conrado primo. Imp. sedit.

Conon primus eius nominis, Thracia oriundus, ex presbytero creatus est.

Theodorus Papa filius, Theodori episcopi, de ciuitate Hierosolyma. Quàm plures & alij inueniuntur, qui se à sacerdotibus nati Apostolicæ (ut uocant) sedi præfuerunt, Vide Damasum Papã Dis. 56. Can. Osius.

DE COELIBATV SACERDOTVM.

Nicolaus eius nominis primus, sub Ludouico Pontificatũ inijt. Is de cœlibatu Clericorũ constitutiones inuulgare ualde studuit, & quod de sacerdotum cœlibatu successores eius impudente tyrannide obtinuerunt postea, id ipsum egit ipse prior, sed nequicquã. Exat autẽ de ea cõtrouersia epistola diui Huldarichi Augustensis episcopi, eam integram adscribere placuit, ut Lectores uideant, quid ueteres sanctissimi uiri de constitutionibus Pont. cœlibatus clericorum senserunt.

Nicolao domino, & patri, peruigili Sanctæ Romæ

*ne Ecclesie prouisor, Huldaricus solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorem ut seruus. Cum tua o pater & domine decreta super clericorum continentia nuper mihi transmissa à discretionem inuenirem aliena: timor quidem turbauit cum tristitia, timor quidem propter hoc, quod dicitur, pastoris sententia, siue iusta siue iniusta timenda est. Timebam enim infirmis scripturae auditibus. qui uel iuste uix obediunt sententiae, ut in iustam conculcantes, libere onerosa, imò importabili pasturis prauaricatione præcepto se obligarent: Tristitia uerò, uel compassio dum dubitabam, qua ratione membra cauere possent, capite suo tam graui morbo laborante? Quid enim grauius, quid totius Ecclesie compassione dignius, quam te summæ sedis Pont. ad quæ totius ecclesie spectat examen, à sancta discretionem uel minimum exorbitare? Non parum quippe ab hac deuiaisti, cum clericos, quos ad continentiam coniugij mouere debebas, ad hanc imperiosa quadam uiolentia cogi uolebas. Nunquid enim merito communi omnium sapientum iudicio, hæc est uiolentia? cum contra Euangelicam institutionem, ac Sancti Spiritus dictationem, ad priuata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima ueteris ac noui Testamenti suppetant exempla sancta, ut nosti discretionem docentia: tuæ rogo ne gra
 ut*

ue sit paternitati, uel pauca ex pluribus huic paginae
interferi. Dominus quidem in ueteri lege Sacerdoti con-
iugiū cōstituit, quod ille post modū interdixisse nō legi-
tur. Sed in Euangelio loquitur: Sunt Enuuchi, qui se ca-
strauerunt propter regnum cœlorum, Sed non omnes
hoc uerbum capiunt, Qui potest capere capiat. Quam
propter Apostolus ait: De uirginibus præceptum do-
mini non habeo, Consilium autem do, quod etiam iux-
ta prædictum domini non omnes hoc consilium capere
posse consideras. Sed multos eiusdē consilij assentato-
res hominibus non deo, pro falsa specie continentie pla-
cere uolentes, grauiora uides committere, patrum scilicet
uoxes subagitare, masculorum ac pecudum am-
plexus non abhorre. Ne morbi huius aspersione ad-
usq; pestilentiam conualescente, nimium status labefa-
ctatur Ecclesie totius, propter fornicationem dixit:
unusquisq; suam uxorem habeat. Quod specialiter ad
laicos pertinere mentiuntur hypocritæ: qui licet in
quouis sanctissimo ordine constituti, alienis reuera ux-
oribus non dubitant abuti, Et quod flendo cernimus,
omnes in supradictis seuiunt sceleribus: Hi nimirum
non recte scripturam intellexerunt, cuius mammillam
quia durius pressere, sanguinem pro lacte biberunt. Nā
illud Apostolicum: unusquisq; suam habeat uxorem,

nullum excipit uerè, nisi professorem continentie, uel
 eum qui de continuanda uirginitate in Domino præ-
 fixit. Quod nihilominus tuam Pater uenerande conde-
 cet strenuitatem, ut omnem qui tibi manu, uel ore uotū
 faciens continentie, postea uoluerit apostatare, aut ad
 uotum exequendum ex debito constringas, aut ab omni
 ordine Canonica auctoritate deponas: & hoc ut uirili-
 ter implere sufficias, me, omnesq; mei ordinis uiros ad-
 iutores habebis non pigros. Verum, ut huius uoti nesci-
 os, omnino scias non esse cogendos. Audi Apostolum di-
 centem ad Timotheum: Oportet inquam, Episcopum
 irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum. Quam ne
 quis sententiam ad solam uerteret Ecclesiam, subiun-
 xit: Qui autem domui suæ præesse nescit, quomodo
 Dei Ecclesiæ diligentiam adhibebit? Similiter inquit:
 Diaconi sint unius uxoris uiri, qui filiis suis bene præ-
 sint & suis domibus. Hanc autem uxorem à sacerdo-
 te benedicendam esse, sancti Syluestri Papæ decretis
 scio te sufficienter doctum esse. His & huiusmodi
 sanctis scripturæ sententijs regulæ clericorum scriptor
 non immerito concordans, ait: Clericus sit pudicus,
 aut certe unius matrimonij uinculo fœderatus. Ex quib-
 us ueraciter colligit, quod Episcopus, & Diaconus re-
 prehensibiles notantur. Si in mulieribus multis, diuidun-
 tur:

tur: Si uerò unam sub obtentu religionis abijciunt,
 utrunq; scilicet Episcopum & Diaconum sine gra-
 duum differentia hic canonica damnat sententia. Epi-
 scopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam
 sub obtentu religionis abijciat. Si uerò reiecerit, excom-
 municetur: & si perseverauerit, deijciatur. Sanctus
 quoq; Augustinus sanctæ discretionis non inscius: nul-
 lum, inquit, tam graue facinus, quin admittendum sit,
 ut deuitetur peius. Legimus præterea in secundo Tri-
 partite historia: Quod enim synodus Nicena hæc ea-
 dem uellet sancire decreta, ut uidelicet Episcopi, Pres-
 byteri, Diaconi post consecrationem à proprijs uxo-
 ribus uel omnino abstinerent, uel gradum deponerent.
 Surgens in medio Paphnutius unus ex illis martyri-
 bus, quos Maximus Imperator oculis dextris euulsis,
 sinistris suris incisus damnauit, contradixit. Honoræ-
 biles confessus nuptias, ac castitatem esse dicens con-
 cubitum cum propria uxore, persuasitq; Concilio, ne
 talem ponerent legem, grauem asserens esse causam,
 quam ut ipsis aut corū coniugibus occasio fornicatio-
 nis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet, nuptia-
 rum expers, exposuit, Synodusq; eius sententiam lau-
 dauit, & nihil ex hac parte sanciuit. Sed hoc in unius-
 cuiusq; uoluntate, non in necessitate dimisit. Sunt uerò
 aliqui

aliqui, qui S. Gregorium suæ sectæ sumunt adiutores,
 quorum quidem temeritatē video, ignorantiam doleo.
 Ignorant enim quod periculosum huius hæresis decre-
 tum à sancto Gregorio factum, condigno poenitentia
 fructu, postmodū ab eodem sit purgatum. Quippe, cū
 die quadam in uiuarium suū propter pisces misisset, &
 allata inde plusquàm sex milia infantum capita uides-
 ret, intima mox ductus poenitentia, ingemuit: & factū
 à se de coelibatu decretum, tantæ cædis causam confes-
 sus, condigno illud (ut dixi) poenitentia fructu purga-
 uit, suoq; decreto prorsus damnato, Apostolicum il-
 lud laudauit Cōcilium: Melius est nubere quàm uri: ad-
 dens ex sui parte: Melius est nubere, quàm mortis oc-
 casionē præbere. Hunc forsitan rei euentum, si illi meclū
 legissent, non tam temerè credo iudicarent, dominicum
 saltē timentes præceptum: Nolite iudicare, ut non iudi-
 cemini. Inde Paulus dicit: Tu quis es, qui iudicas alienū
 seruū? suo domino stat aut cadit: stabit autē, et potēs est
 dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere,
 re, quos tantum deberes admonere, ne priuato (quod ab
 sit) præcepto, tam ueteri quàm nouo contrarius inuenia-
 ris Testamento. Nam ut ait Aug. ad Donatū Solum est
 quod in tua iusciua pertimescimus, ne nō pro lenitatis
 Christianæ consideratione, sed pro immanitate facinor-
 rum

rŭ censeas coërcendum, quod te per ipsum Christum ne
 facias, obsecramus. Sic enim peccata cōpescenda sunt,
 ut supersint quos pœniteat. Illud et Augustini uolumus
 te recordari, quod ait: Nihil nocendi fiat cupiditate, o=
 mnia consulendi charitate: & nihil fiat inhumaniter, ni=
 hil inhumaniter. Itē de eodem. In timore Christi, in no=
 mine Christi exhortor, quicumq; non habetis tempora=
 lia, habere non cupiatis, quicumq; non habetis, in eis nō
 præsumatis. Dico autem nō si ista habetis, damnamini,
 sed si in eis nō præsumatis damnamini: Si propter talia
 magni uobis uideamini: Si generis humani conditionē
 cōmunem propter excellentem unitatem obliuiscamini.
 Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte Apo=
 stolicæ hauseritis prædicationis: Solutus es ab uxore,
 noli querere uxorem: Alligatus es uxori, noli que=
 rere solutionem, ubi & subditur. Qui habent uxores
 tanquā non habentes, & qui utuntur mundo, tan=
 quam non utantur. Item dicit de uidua: Cui uult nubat,
 tantum in domino. Nubere autem in Domino, est nihil
 in contrahendo connubio quod Dominus prohibeat,
 attentare. Hieremias quoque ait: Nolite confidere in
 uerbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum
 domini est. Quod Hieronymus exponens. Potest in=
 quit, & hoc illis uirginibus conuenire, quæ iactant pu=
 dicitiam

dicitam suam impulenti uultu, præferunt castitatem, cum aliud habeat conscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de uirgine, ut sit sancta corpore, & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia, animo con-
 struprata? Si cæteras uirtutes, quas propheticus sermo describit, non habuerit. Quis quidem, quia te aliqua tenus habere uidemus, & quia discretionem licet in hac re neglectam, in alijs tamen uite tue institutionibus eam honeste conseruatam, non ignoramus. Huius intentionis prauitatem citò correcturum non desperamus, & ideo non quanta possumus grauitate, istam licet grauissimam negligentiam corripimus, & iudicamus: quanquam enim secundum uocabula, quæ usus obtinuit, Episcopus sit presbytero maior, tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet non est refuzienda, uel dedignanda correptio, præsertim cum is qui corripitur, & contra ueritatem, & pro hominibus niti inuenitur. Neq; enim, ut ait. S. Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes quantumuis catholicorum, & laudatorum uirorum uelut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorū scriptis improbare, atq; respuere, si forte inuenerimus quod aliter senserint, quàm ueritas habeat, diuino ad-

auctorio, uel ab alijs intellecta, uel à nobis. Quid autem
 ueritati magis contrarium potest inueniri, quam hoc?
 cum ipsa ueritas de continentia loquens, non unius ho-
 minis, sed omnium plane (excepto numero professorum
 continentie) dicat: Qui potest capere capiat?
 Quid isti (unde nescitur) instigati dicant, qui non
 potest capere feriatur anathemate. Quid uero per ho-
 mines fieri potest stolidius? quid diuine maledictioni
 obligatius? quam cum aliqui uel Episcopi uidelicet,
 uel Archidiaconi ita precipites sint in libidinem, ut ne-
 q; adulteria, neq; incestus, neq; masculorum (proh pu-
 dor) turpissimos amplexus sciant, abhorrere: quod
 casta clericorum coniugia sibi dicant foetere, & ab eis
 non uere iusticie compassione, clericos ut conseruos
 rogant, uel moneant continere, sed ut seruos iubeant,
 ac cogant abstinere. Ad cuius Imperij, ne dicam con-
 filij tam fatuam, tanq; turpem addunt suggestionem,
 ut dicat, honestius est pluribus occulte implicari, quam
 aperte in hominum uultu, & conscientia cum una li-
 gari. Quid profecto non dicerent? Si ex illo, & in il-
 lo essent, qui dicit: Vae uobis Pharisaeis, qui omnia fa-
 citis propter homines. Et per Psalmistam: Quia ho-
 minibus placent confusi sunt, quoniam dominus spre-
 uit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis per
 suadere

suadere, ut in conspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, & quam in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito sue prauitatis nullius consilium mereantur pietatis, nos tamen memores humanitatis: Diuinae eis consilium autoritatis nunquam ac pietate uocantis, per uiscera ministramus Charitatis. Dicimus nempe, eijce primum hypocrisis trabem de oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias festucam de oculo fratris tui, illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidem mittat, Quasi dicat. Si lex iubet, Si Moses iubet, iubeo et ego, sed competentes legis ministros exigo. Attendite quid additis, attendite queso & quid estis. Quia si teipsum (ut ait scriptura) perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdam eorum qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem domini (pro quo boni pastores animas non dubitant ministrare) uerberibus absque ratione presumant laniare, quorum sententiam. S. Gregorius deplorans ait: Quid fiat de omnibus quando pastores lupi fiunt? Sed quis uincitur, nisi qui seuit? quis uero persecutorem iudicabit, nisi dorsum suum ad flagella patienter ministravit? Operae precium est autem ut audiatur, quo fructu tantum Ecclesia

Ecclesia dei scandalum tantum, tantū clerus despectū,
 & ab ipsis Episcopis, & ab eorū infidelibus patitur. Nec enim eos infideles dicere dubitauerim, de quibus Paulus apostolus dicit ad Timotheum: Quia in nouissimis temporibus discedent quidem à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere. Hic est autem si diligenter inspiciatur, totius eorum manipulus ruzanæ, totius conuentus insanix, ut dum clerici licitæ uxoris consortia (Pharisaico furore deuitati) relinquere coguntur. Fornicatores, & adulteri, & aliarum prauitatum turpissimi ministri, cum ipsis efficiantur. Isti sunt, qui hanc in ecclesiam dei heresim sicut cæci duces cæcorum introducunt, ut uidelicet illud impleatur, quod Psalmista ait, utpote eorum præscius erroris, taliter imprecatur: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum super incurua. Quia ergo, nemo qui te (O Apostolice) nouit, ignorat, quod si tu per tui decreti sententiam, tantum futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses, nunquam quorumlibet tam prauis suggestionibus consensisses. Debitæ tibi subiectionis fidelitati consulimus, ut uel nunc ad tanti scandali ab Ec-
 r clesia

clesia dei propulsionem euigiles, & qua nostri discretionis disciplina, Pharisaicam ab ouili dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domini Sunamitis adulteris nis diutius usa maritis, gentem sanctam, regale Sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo, uidelicet auellat diuortium, dum nemo sine castimonia, non tantum in uirginali flore, sed etiam in coniugali conjunctione, uisurus sit dominum nostrum: Qui cum deo patre, & spiritu sancto uiuit, & regnat, per omnia secula seculorum, Amen.

De cœlibatu Sacerdotibus mandato.

Moguntie Imperator Henricus eius nominis tertius habuit Synodum CX XX. episcoporum. In ea Synodo Leonem eius nominis nonum Rom. Pont. adfuisse quidam scribunt. In Concilio Moguntinensi coniugia in perpetuū damnata sunt. Albertus Crantz in Saxo. lib. 4. cap. 43. Naucerus. Item hoc Concilium statuit nauc. clericis, uel canes, uel aues alerent, ad uenationem. Nauc. Item, Ne tractarent prophana negotia, Item: Ne recipere aliquis ad monasticam uitam nisi sponte & legitime ætatis subiret cœnobium. Nauc. Sed ad institutū.

Circa annos 1074. Gregorius eius nominis septimæ natione Tuscus, monachus Cluniacensis, Hildebrandus
ante

antea dictus, sub Henrico 4. Pontificatum inijt, dedit li-
 teras suas ad Ottonem, episcopū Constantiensem, præ-
 cipiens ut in sua diocesi, coniugium prohiberet adhuc
 inconiugatis. Et ut inter cōiugatos, coniugij uincula re-
 scinderet. Otto episcopus satis impie hoc moliri Hilde-
 brandum sciens, nec sacerdotum cōiugia dirimere, nec
 inconiugatis potestatem ineundi connubij adimere, uel-
 let. Pontifex Ottonem anathemate petijt, & ne subditi
 ei obedientiam præstarent, uetuit, Ottoniq; diem dixit
 Romæ in Synodo. In ea Synodo Hildebrandus Pontifex
 cum Italiæ Episcopis audacter statuit, (ut pleraq; alia)
 ne Sacerdotes in futurum uxores ducerent. Et qui duxis-
 sent statim ut dimitterent, aut amouerentur ab Ecclesia
 sticis officijs, nullosq; recipiendos esse in sacerdotalē
 ordinem, nisi prius iurarent perpetuam cœlibem uitā,
 & continentiam. Decretum de cœlibatu Sacerdotum
 per Italiam (soluta Synodo) inuulgatur, precipitur-
 que passim Episcopis omnibus, ut idem decretum apud
 suos exequantur. Galliæ episcopi literis Pontificijs
 perpelluntur obedire, promulgato decreto Romanæ
 Synodi. Cœtus uerò Clericorum infracto animo Ponti-
 ficio decreto, & Episcoporum suorum uotis obfistunt:
 Clamantq; Synodum cum uerbo dei pugnare, & Pon-
 tificē id auferre sacerdotibus, quod natura & Deus cō-
 cessit,

cessit, eumq; hominem hereticum, impij dogmatis autorem esse, suggerenteq; nõ spiritus sancto, sed Satana. Pugnare editũ decretũ contra Christi uerbũ: Non omnes capiunt hoc uerbũ. Cõtra Pauli sanã doctrinã. De uirginitate dñi præceptũ non habeo. Et qui non continet, contrahat matrimonium. Est et contra Niceni concilij, & Apostolorum canones. Queruntur Pontificem etiã contra nature cursum exigere ab hominibus, ut à contubernio mulierũ semoti angelorum more uiuant, eũq; aperire fores ad immunditiem & scortationem: nõ cessant occlamare responso dato, se malle sacerdotiummittere, quã contra Christi uerbum suas uxores dimittere, & si coniugati sacerdotes Pontifici sorderent, euo caret è caelo angelos, qui Ecclesijs suis præsent. Põtifex nihil permotus honestis rationibus, & autoritate sacre scripturæ, & sancti Niceni concilij sanctione, frequentibus literis, assiduisq; Legationibus sollicitat Episcoporum animos accusat ignauie & socordie, minatur anathematis diras, nisi coegerint suos sacerdotes emisso decreto obedire. Bona pars Episcoporum tyrannide pontificia territa, omnibus modis dederũt operam suos sacerdotes perpetuo priuare coniugij iure. Archiepiscopus Mogunt. animaduertens operã eam de tollendo coniugio Clericorũ nõ cõstituturũ paruo, de Põtificio decreto

decreto suos admonuit amice, ac dimidium anni inducias dedit eis deliberandi super ea re, diligenter monens ut obedirent Romano Pontifici & sibi, & ut ultro facerent, quod necessario et ineuitabiliter esset faciendū, ne cogeretur ille se uera consilia aduersus eos inire.

Deliberationis tempore exacto, Archiepiscopus synodū indixit Clero in Erpffort, mense Octobri, iussitque ut iuxta pontificium decretum coniugium perpetuū uel abierarent, uel abdicarent se ecclesiasticis officijs, Clerus tuebatur se contra Hildebrandi decretum scripturis, rationibus, Conciliorum sententijs, maiorum exemplis, multis irrefragabilibus argumentis, ostendentes Pontificij synodi decretum irriū haberi debere. Sed cū archiepiscopus diceret se cōpelli à Pontifice, nec posse aliud nunc quàm Pontificia iussa exequi, Clerus uidentis neq; disputationi, neq; precibus locum esse apud Episcopum, tanquàm consulturi de proposita controuersia: ineunt consilium, quidam statuunt non esse redeundum in eam Synodum, alij aiunt regrediendum esse in Synodum, & Archiepiscopum è cathedra deturbatum, morte bene merita plectendum, ut insigne monumentum ad posteros istiusmodi cædis transmitterent, utq; eo exemplo successores omnes docerentur, ne temere sacerdotes suos iure, & libertate spoliarent.

Auscultatores (quos habuit Episcopus in ea turba)
referunt ei quid egressi machinentur. Episcopus ad re-
primendas, subortas turbas, mittit suos ad egressos sa-
cerdotes, qui iubeant eos de Episcopo optima spera-
re, & redire in Synodum quieto animo, persuasi, in Sy-
nodum regrediuntur. Episcopus pollicetur se daturum
operam, ut Pontificem Romanum ab ea sententia abda-
cat, iubens interim ut sua officia curent. Anno sequen-
te Moguntinensis iubente Curiensi Episcopo (quem
Pontifex cum suis literis, & mandatis ad eum mis-
erat) synodum Moguntiae congregat. In ea Synodo cle-
ro precipit sub anathematis poena, ut uel uxoribus
uel sacris officijs in praesente Synodo inperpetuum re-
nunciarent. Clerus causam suam dixit constanter. Cum
uerò defensionem non daretur locus, sed cogentur tan-
tum Pontificia tyrannide, coorta est seditio, & tanto
impetu res est acta, ut legatus Pontificis cum Archie-
piscopo in extremum uitae discrimen uenerit. Synodus
soluta est, Archiepiscopus rei difficultate superatus,
temperauit sibi ab editi decreti quaestione, & commi-
sit Rom. Pontifici negocium, ut uellet ac posset exequen-
dum. Hoc schismate factum est, ut Ecclesiae, sacerdotes si-
bi eligerint, neque mitterent electos ad Episcopos conue-
gij hostes, oleo sacro iniciandos, sed per electionem ad-
bibeant.

A SACERDOTE CONCVB. 247

hibebant eos sacris officijs inconsultis Episcopis, qui tū
cū Pontifice conspirauerant, se nolle quenquā admittē
tere ad sacerdotalem ordinem, nisi prius is iuraret cœ
libatum, abijceret uxorem, & iureiurando renunciaret
in perpetuum coniugio. Naucl. Albertus Crantz. Lam
bertus Hirsueldensis.

MISSA NON EST AVDIENDA

à Presbytero qui concubinam
habet.

Alexander Papa Secundus,

Distin. 32. Can. Præter.

Præter hoc autem præcipiendo mandamus, ut nul
lus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam ha
bere iudubitanter, uel introductā mulierē. Et subdit illi
cō. Ex parte omnipotentis dei & autoritate principum
apostolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino
contradicimus, non missas celebret, non cantet, nec euang
gelium legat in templo, neq; epistolā ad Missam, neque
in presbyterio cum his ad diuina officia, qui præfate cō
stitutioni inobedientes, fuerint, maneat.

In Synodo Mantuæ habita sub eodem Alexandro se
cundo Henrico Imperante. Missam non esse audiendā
à sacerdote concubinario, statutum est.

Distinct. 81. Can.

Si quis.

Si quis clericus adulterasse, aut confessus, aut conuictus fuerit, depositus ab officio cōmunionē concessa in monasterio toto uitæ suæ tempore detrudatur. Item sequens Canon. Idem præcipit. Item presbyteri ne ingrediantur ecclesiam, qui in fornicationis crimine iacent. Canon. Si qui presbyteri. Item, Si quis episcopus

Ex concilio Toletano Dist. 81.

Can. Quidam.

Quidam clerici legitimum non habentes coniugium, extranearum mulierum uel ancillarum suarum quæ interdicta sunt consortia appetunt. Iam quæcumque clericis taliter coniunctæ sunt, ab episcopo auferantur & uenundentur, illis pro tempore religatis ad penitentiam, quos sua libidine infecerunt.

Gregorius septimus, sub Henrico. 4. antea Hildebrandus uocatus. Ne sacra audirentur à sacerdote ueniente in scortatione, eumque reum fieri idololatriæ quæ audiret, statuit. 16. Quest. 7.

Dist. 32. Can. Nullus. Nicolaus primus, Papa.

Nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indutitanter habere, aut sul introductam mulierem

liorem: unde etiam ipsa sancta Synodus hoc capitulum
sua excommunicatione statuit. Utinam hoc tempore
hic Canon observaretur. Et missarū multitudo interiret
cum uideamus omnem ecclesiasticum ordinem hoc pec-
cato præ cæteris, pollutissimum. Scorta fouet impuden-
tissima, ne dicam uxores alienas, & abiecto omni pu-
dore semota conscientia, quotidie audent sacrificare,
quasi impolluti, deo mundā oblationem & sanctam
oblaturi? dominus cor & animam infundat, quò cito
hoc offendiculum ab ecclesia tollatur, quò ardentibus
precibus pij omnes desiderant.

Cyprianus lib. 2. Epist. 4. de Martiale
& Basilde.

Propter quod plebs obsequens præceptis domini-
cis, & deum metuens, à peccatore præposito sepa-
rare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia
miscere, cum ipsam maxime habeat potestatem, uel eli-
gendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi.
Quod & ipsum uidemus de diuina autoritate descen-
dere, ut sacerdos plebe præsentem sub omnium oculis deli-
gatur, & dignus atq; idoneus publico iudicio ac testi-
monio comprobetur, sicut Numeri. 20. habetur.

FORNICATIONIS CAUSA

licet facere diuortium.

Dico autem uobis, quod quicumque repudiauerit uxorem suam nisi ob stuprum, & aliam duxer, ita is committit adulterium. *Mat. 19.*

Ambrosius super epistolam.

Pauli ad Corinth.

Vxor à uiro non discedat, nisi causa fornicationis, quod si disceſſerit, aut maneat inuupta, aut reconcilietur uiro suo. Et similiter uir non dimittat uxorem. Ideo non subdit de uiro, quod de uxore præmisit, quia uiro licet ducere, aliam. Item Grego. in sequenti Canone. Quod proposuisti. Para. Ille qui à fornicatione manudus est uir similiter & mulier, alijs copulari possunt. Adulteri autem si superuixerint, nullo modo alijs copulari poterunt. Item Canon: Quædam. Quædam inquit, cum fratre uiri sui dormiunt, decretum est ut adulteri nunquam cõiugio copulentur. Illi uero, cuius uxor stuprata est: licita coniugia nec negentur.

Similiter Concilium duodecimum Toletanum in Hispania celebratum præcipit, ut uir qui uxorem (nisi causa fornicationis) repudiauerit, communionem priuetur.

August. De Ecclesiasticis dogm

matibus cap. 16.

Sicut satius est mori fame, quam idolothytis uesci.

CLANDESTINA PROHIBITA. 257
ita satius est defungi sine liberis, quam ex illicito coitu
firpem querere.

MATRIMONIA CLANDE-
stina absq; consensu Parentum contrahens
da non sunt.

Honora patrem tuum, & matrem
tuā, ut sis longeuus super terrā.
Vnusquisq; patrem suum, & matrem
suam timeat. Maledictus qui non ho-
norat patrem & matrem, & dicet om-
nis populus, Amen. Exod. 20. Deut. 5.

Honorē debes matri tuę omnibus
diebus uitę eius. Memor enim esse de-
bes, quę & quanta pericula passa sit
pro te in utero suo. Tobie. 4. Leuit. 19.

Filij obedite parentib. uestris, Col. 3.
Euaristus papa 30. Quęst. 5.

Can. Aliter.

Aliter legitimum non sit coniugium, nisi ab his qui
super ipsam fęminam dominationem habere uidentur,
& à quibus custoditur uxor, petatur, & à paren-
tibus & propinquiorebus sponsetur. Item, Leo papa.
In Canone: Qualis. Qualis, inquit, debeat uxor
esse, quę habenda est secundum legem, uirgo casta.

et desponsata et in uirginitate, et dotata legitime, et à parentibus tradita sponso, et à paranymphis accipienda, &c. Hormisda eius nominis primus, sub Theodorico et Iustino sedisse scribit Volaterranus. Nuptias publice, non occulte fieri, præcepit. Chron. croniconum. Soter Romanus episcopus, matrimonium pro incestu habendum statuit, et uoluit ut solenni more parentum suos liberos desponderent, et sacerdos palam fide data iungeret.

Euaristus Rom. episcopus, Græcus, et à patre genere Iudæo natus sub Traiano, alij sub Hadriano casu scribunt. Matrimonium clam contrahi indignum ratus, et à sacerdote coram Ecclesia, sponsum sponsæ iungendum esse constituit.

Parentum est elocare liberos, idque dei ordo requirit. Deut. 22. Abraham filio suo Isaac uxoris ducenda causa fuit. Itè Isaac similiter Iacobo, quos inquam filios cum seruis miserunt ad loca, in quibus dei consilium parauerat dignas tantis uiris uxores. Ambro. to 4. in Psalmū. 118. sermo. 20. indicat suo tempore id à parentibus sedulo curatum. Nam inquit. Quæ gentili uiro à Christianis parentibus negabatur, simulata ad tempus fide plerique produntur, quod foris confessi sunt, intus negasse. Hic enim apparet
iua

CLANDESTINA PROHIBITA. 259

ius parentum, & iusta cura filiarum quas infidelibus minime locabant, cogebantur enim hi ante nuptias Christo nomen dare: Utinam hæc lex ab omnibus parentibus obseruaretur, melius siquidē elocarentur filiae, si talis delectus haberetur & non solum uitæ honestas, externa bona et forma cōsideraretur, sed et fides in deum exploraretur. Sabellic. Ennead. 1. lib. 5. fol. 75.

Idem asseuerat ius parentū olim fuisse erga liberos. Nā scribit: Iason Glauce Creontis filiae amore captus, uirginem sibi in coniugem à patre petijt. Accedendi sunt parentes ut coniugium ab illis confirmetur. Nō clancularijs in locis sine consensu parentū matrimonia contrahenda. Digest. lib. 23. tit. 9. Si nepos uxorem uelit ducere auo furente: omni modo patris autoritas erit necessaria. Sed si pater furiat, auus sapiat: sufficit aui uoluntas. Is cuius pater ab hostibus captus est (si nō intra triennū reuertatur) uxore ducere potest. Idē Tit. 10.

Si ita pater absit, ut ignoretur ubi sit, & an sit: quid faciendum sit, merito dubitatur. Et si triennium effluerit, postquam apertissime pater fuerit ignotus, ubi degat, & an superstes sit, non prohibentur liberi utriusq; sexus matrimonium, uel nuptias contrahere legitimis. Hæc sunt constitutiones Cæsarium non absimiles diuinis. Deut. 7. Filias uestras ne detis Cananeis, neq; filias

lias ipsorum accipietis filijs uestris. Item. Iudic. 21. Isra-
el iuramento se cōstrinxit, ne quisquā Beniamitis filias
suas elocaret, quod iuramenti postea illos pœnituit. Si
nulla cura parentum ob liberos, cur ducti pœnitentia
Leg. tit. de ritu. nup. L. Qui Liberos. Et Tit. de ritu
Nup. L. Si ita pater. tit. de ritu Nup. L. Sciendum est.

SIGNA NOVI TESTAMENTI

duntaxat duo

BAPTISMVS ET COENA

dominica.

Quicumq; baptizati sumus in Chri-
sto Iesu, in mortem ipsius baptizati su-
mus, Rom. 6.

Quicumq; in Christo baptizati estis
Christum induistis Galat. 5.

Consepulti ei in baptismo, in quo
& resurrexistis per fidem operationis
Dei, qui suscitauit illum à mortuis.

BAPTISMVS VERVS, CVM COL-
latione spiritus sancti.

Ego baptizo aqua, ille autem bap-
tizabit uos in spiritu. Mat. 3.

Euntes pœdicate Euangelium omni
creature, baptizantes eos in nomine
patris

patris, & filij, et spiritus sancti. Mar. 16.

Vos autem baptizabimini igne & spiritu sancto. Luca. 3.

Qui non ex sanguinibus &c. sed ex Deo nati sunt. Ioan. 1.

Nisi renatus quis fuerit aqua, & spiritu sancto. Ioan. 3.

Si spiritum sanctum accepistis credentes &c. Act. 19.

Sic baptizati apostoli Act. 2.

Sic baptizauit Petrus, ibidem.

Chry. super epist. Ad Hebr.

Homili. 9.

Verè est poenitentia, sed baptismus alius non est. Quicumq; enim batizantur in Christo, Christum induunt. Et qui poenitent, itidem noua efficiuntur in Christo creatura, in nouitate uitæ ambulantes. Quare qui poenitet, in Christo renascitur, & quasi baptizatur, dum moritur peccatum, & uiuit spiritus. Ergo baptismus in omnem ætatem ad poenitentiam peruadit, dñi in confesso est omnibus, nihil huic conferre baptismi lotionem, quem non poeniteat ualde actæ uitæ.

Idem super cap. tertium Epist.

ad Hebreos.

Baptismus

Baptismus nihil aliud est, quàm interitus eius què baptizatur, & resurrectio illius. Idipsum quoq; pœnitentiam esse apertissimis Paulus insinuat uerbis, Ro. 6. An ignoratis, quod quicumq; baptizati, &c. ut supra ostensum est, cum illo consepulti per baptismum in mortem, per occasum, ut ait August. uitæ nostræ ueteris, ut quemadmodum Christus excitatus est à mortuis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Atq; alibi pœnitentiæ describens formam. Exuite, inquit, ueterem hominē cum actibus suis, & induite nouum hominem. Et iterum: Ne accommodetis uos ad figuram seculi huius, sed transformemini per renouationem mentis uestræ, per quam noua efficiamur creatura in nouitate uitæ ambulantes: Itaq; idē est pœnitentiā quod baptismus, uidelicet mortificatio, & uiuificatio, destructio & edificatio, casus & resurrectio. Sic totus huius uitæ casus nihil est nisi continuus baptismus hoc est, perpetua quedam (ut dictum est) mortificatio membrorum, quæ sunt super terram, ne regnet peccatum in nostro mortali corpore, ut dicamus cum Paulo: Viuo iam non ego, sed uiuit in me Christus. Vitam autem quam nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei.

Augustinus Sermon. 116.

Ideo remissio peccatorum, non est in sola absolu-
tione

tione sacramenti baptismatis, sed etiam in oratione dominica & quotidiana. In illa enim inuenietis, quasi quotidianum baptismatum, ut agamus deo gratias, qui donauit hoc munus ecclesie sue. Quod confite mur in simbolo, ut quum dixerimus sanctam ecclesiam, adiungamus remissionem peccatorum. Quibus uerbis satis innuit, quod est una & eadem poenitentia, quae baptismo inchoatur, & usque ad mortem continuatur, quemadmodum & Maximus ait: Tota uita Christiani hominis, si est secundum Euangelium, crux est, & martirium. Cuius poenitentiae tres idem Augustinus dicit esse actiones, in Hom. 7. quae summam perstringuntur in cap. Tres actiones de poenitentia Dist. 1. Idem asserit Ambrosius libro de poenitentia cap. 7. In summa. Poenitentia uera nihil aliud est, quam institutio uitae nouae, quae perpetuo incumbit homini Christiano.

BAPTISMVM LOCVS

non prohibet.

Chrysolomus de regressu.

S. Ioannes de Asia Constantinop. Homilia. 27. Gratia enim Dei perfecta est, locus non prohibet, siue hic baptizetis, siue in nauis, siue in itinere. Philippus baptizauit in uia, Paulus in uinculis. Et in eadem

Homilia, quomodo baptismum homo ministret, deum
autem dare gratiam.

Basil. in exhortatione ad

Baptismum. Fol. 536.

Tom. 1.

Baptismus igitur est captiuorum & eris aliena res
missio, peccati mors, anime regeneratio, amictus splen-
dens, character in deprehensibilis, cœli iter, regni cœli-
stis conciliatio, adoptionis gratia. Tantis itaq; ac talibus
bonis miser potiore ducis uoluptatem? &c.

Hieronymus in Commenta.

super illud Esaie. 4.

Cum abluerit dominus sordes filiarum Syon, &
sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu
iudicij, & spiritu combustionis. De qua iudicij spiritus
& spiritu combustionis, Ioannes baptista in Euangelio
loquebatur: Ego baptizo uos in aqua, qui autem post
me uenit, ipse uos baptizabit in spiritu & igne. Ex quo
discimus, quod homo tantum aquam tribuit, Deus autē
spiritum sanctum, quō sordes abluuntur, & sanguinis
peccata purgantur.

Idem lib. Commentariorum

ad Galatas.

Si igitur qui in Christo baptizati sunt, Christum induerunt, manifestum est eos qui non sunt induiti Christum, non fuisse baptizatos in Christo. Ad eos enim qui fideles & baptisma Christi consecuti putabantur dictum est: Induite uos dominum Iesum Christum. Si quis hoc corporeum, & quod oculis carnis aspicitur, aquae tantum accipit lauacrum, non est indutus dominum Iesum Christum. Nam etsi Simon ille Actibus apostolorum acceperat lauacrum aquae, uerum quia spiritum sanctum non habebat, indutus non erat Christum.

Quotidie baptizare Leo secundus Pontifex permisit, necessitate id urgente. Chron.

Ambrosius in Lucam,

Capite 3.

Nam cum ex duabus naturis homo, id est, ex anima consistat & corpore, uisibile per uisibile, inuisibile per inuisibile mysterium consecratur. Aqua enim corporis abluatur, spiritu animae delicta mundantur. Aliud agimus, aliud inuocamus. Licet etiam in ipso fonte sanctificatio diuinitatis aspiret: Non enim aqua omnis ablutio est, sed haec inter se diuisa esse non possunt. Et ideo aliud fuit baptisma poenitentiae, aliud gratiae est. Istud ex utroque, illud ex uno. Nam cum communia delicta sint mentis et corporis, purificatio quoque

debet esse communis. Idem Ambros. ad Demetriadem
epistola ultima.

Victor Romanus Pontifex, imperante Carolo bap-
tismum in Paschate, celebrandum esse instituit, sed si
qui peterent baptismum (necessitate sic poscente) eos
in quavis aqua, & quouis tempore, ac loco baptizari
præcepit. Liber Chron.

August. ex 6. lib. contra

Iulianum Pelagianum cap. 5.

Nolite errare, neq; fornicatores, neq; simulachris
seruientes, &c. quibus cōmemoratis concludit Aposto-
lus: quod regnum dei non possidebunt. Et hæc quidem
fuiſtis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Mutatos eos
dixit in melius, nō ut peccato carerent, quod in hac uita
fieri non potest, sed ut ei non obedirent, quod in bo-
na uita fieri potest, atq; ut ab eo, quo erant uinculo eius
obnoxij, liberatos se esse cognoscerent, quod nisi reg-
neratione fieri non potest.

Ex. 5. tract. super Ioan.

Aliud est baptizare per ministerium, aliud baptizare
per potestatem. Baptisma enim tale est, qualis est il-
le, in cuius potestate datur, non qualis est ille, per cuius
ministerium datur.

Peccatum

PECCATVM MANERE

post Baptisma.

Non est iustus, non est intelligens
 Omnes declinauerunt, simul inu-
 tiles facti sunt. *Psal. 13.*

Non regnet peccatū in nostro mor-
 tali corpore, ut obediatis cōcupiscen-
 tijs eius. *Rom. 6.*

Concupiscentiam nesciebam esse
 peccatum, nisi lex diceret; Non concu-
 pisces. *Rom. 7.*

*Ergo concupiscentia, quæ manet post baptisma sus-
 ceptum, utiq; peccatum est.*

Condelector legi dei secundū inte-
 riorem hominem; uideo autem aliam
 legem in membris meis. *Ibid.*

Caro concupiscit aduersus spiritum,
 & spiritus aduersus carnem, ut non
 quæcunq; uultis ea faciatis. *Col. 3.*

Baptizati, mortificate membra ue-
 stra super terram, &c.

Apostolus scribens baptizatis; De-
 ponamus ait omne pondus, circum-
 flans nos peccatum. *Heb. 12.*

Bernhardus Sermo. in coena

Domini.

¶ Sed forte querat aliquis & dicat: Si deletum est in baptismo quod contraximus à parentibus, cur adhuc manet cupiditas, & uelut incentiuum quoddam peccati? Neq; enim dubium quin à primis parentibus in nos traducta sit ista lex. Omnes siquidem in peccatrice uoluptate generamur: propterea licet inuiti, illicitos quosdam motus concupiscentiarum & tanquam bestiales sentimus. Dixi uobis sepius nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super aceruum lapidum, & in luto, unde nō solum inquinati, sed etiā uulnerati & grauiter quassati sumus. Lauari siquidem citò possumus, ad sanandum uerò opus est curatione multa.

Augustinus in lib. de Baptismo
paruulorum.

De consecrat. Dist. 4. Can.

Per baptismum.

Per baptismum Christi id agitur, ut caro peccati euacuetur, non autem sic euacuatur, ut in carne concupiscentia innata non sit, sed ne obsit. Nam si post baptismum ad aetatem naturalem perueniunt, ibi habent eum qua pugnent, eamque adiuuante domino superent.

si tamen gratiam inuacuum non susceperint: nam nec adultis id præseatur in baptismo, nisi fortè miraculo Dei, ut lex peccati repugnans legi mentis penitus extingatur, ut non sit, sed ut quicquid ab homine dictum, factum, cogitatum est, cum eidem concupiscentiæ mente subiecta seruiret, totum aboleatur, & quasi factum non sit, habeatur. Idem Augustinus de uerbis Apostoli sermone secundo, dicit in Baptismo esse peccata, deleta, sed non extirpata. Consule latius Aug. lib. ad Dardanum de presentia dei, cap. 12 & 13. Quid est autem mortis aculeus.

Augustinus ad Bonifacium

Epistola 25.

Tanta illius sacramenti, hoc est baptisni salutaris est uirtus in sancta compage corporis Christi, ut semel generatus per aliorum carnalem uoluptatem. Cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem uoluntatem, deinceps non possit uinculo alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla sine uoluntate cõsentit. Et anima enim patris mea est, inquit, & anima filij mea, &c.

Lib. de spiritu & anima Cap. 42.

Vnde si aliqui sub peccato geniti paruuli obeunt absq; remedio salutaris, pertimesce iusticiam dei, qui nihil debet alicui, sed damnat in singulis malum, quod

nos fecit in eis. Si autem paruulos renouat sacramentis, admirare misericordiam dei. Ipsi enim sicut nesciunt culpam cum qua ex carne nascuntur, sic nesciunt & gratiam qua per Christum renouantur. Non excusat paruulos à culpa, quia eam non norunt nec excludit gratiã ab eis, quia eam nesciunt. Queris in eis culpã inuenis ex carne traductam. Queris in eis gratiam, inuenis à deo collatam.

Idem Sermone ultimo in
octauo Paschæ.

Hoc itaq; admoneo, fratres dilectissimi, ut quoties Paschalis sollemnitas uenit, quicumq; uiri, quæcunq; mulieres de sacro fonte filios spiritualiter exceperunt cognoscant se pro ip'sis fideiussores apud deum extitisse: ideo semper illis sollicitudinem ueræ charitatis impendant, & admoneant ut castitatem custodiant, uirginitatem usq; ad nuptias seruent, à maledicto uel periurio linguam refrenent, cantica turpia uel luxuriosa ex ore non proferant, non superbiant, non inuideant, iracundiam uel odiũ in corde non teneant, auguria non obseruent, phylacteria & caractere diabolica; nec sibi, nec suis, aliquando suspendant, incantatores uelut ministros diaboli fugiant, fidem catholicam teneant, ad ecclesiam frequentius currant, contempta uerbositate, lo-

ationes diuinas attentis auribus au- ant, peregrinos suscipiant, & secundum quod ipsis in baptismo dictum est, hospitem pedes lauent, pacem ut ipsi teneant, discordes ad concordiam reuocare contendant, sacerdotibus & parentibus honorem amore ueræ charitatis impendant. Hæc ergo omnia & his similia, si filius & filias admonere contenditis, cum ipsis ad æternam beatitudinẽ feliciter peruenietis. Vtinã et nostri pueri hanc saluberrimã doctrinã à teneris imbiberẽt cũ baptizati sint.

In sermone quodam de Christiano

nomine, Dominica cap. Trinitat. 10.

Et ideo, fratres, tam illos qui de uobis nati sunt, quã illos, quos de fonte excipietis, semper castigate atq; corrigite, ut castè & iustè, & sobriè uiuant, & uos ipsi ita agite, ut si uos filij uestri imitari uoluerint, non uobiscum in igne ardeant, sed simul uobiscum ad præmia æterna perueniant.

Idem ad Petrum Diaconum in

eadem Distinct. Canone. Firmissime.

Firmissime tene & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum uiri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subiectum: & ob hoc naturaliter iræ nasci filium, de qua dicit Apostolus: Eramus enim natur. filij iræ, sicut & ceteri

à qua ira nullus liberabitur, nisi per fidem mediatoris hominis Iesu Christi, &c. Et in fine. Quod etsi peccatum propria actionis nullum habent: originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione ex natiuitate traxerunt.

Hysichius lib. 3. cap. 12.

Sator immundus est, ut pote hères Adam, qui per transgressionem immundus factus, atq; ita Adam Eue mixtus omne genus humanum fecit immundum. Apertè hoc in sacra scriptura legitur, quod postquam exiit de paradiso, mulierem suam Adam cognouit, atq; ita deduci cœpit humanũ genus, &c. Et paulo post: Quia Adam, per cuius semen suscepit immundiciem cum genere uitam nostram, polluit.

Augustinus de uerbis Apost.

Sermo. 4.

Videte ergo fratres, uidete humanum genus, à prima illius primi hominis morte defluxisse. Etenim peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt. Pertransijt, uerbum attendite, quod audistis considerate: uidete quid est pertransijt. Pertransijt, inde est paruulus reus, peccatum nondum fecit, sed traxit. Etenim illud peccatum non in fonte mansit, sed pertransijt, non in illum aut in illum, sed in omnes homines pertransijt.

Geniũ

Genuit peccatores morti obnoxios primus peccator, primus prauaricator. Venit ad sanandos, de uirgine saluator, qui ad te, non qua uenisti, uenit. Non enim ille de concupiscentia maris & foeminae, non de illo uinculo concupiscentiae. Quia ergo non qua uenisti, ad te uenit, liberat te. Vbi te inuenit? uenundatum sub peccato iacentem in morte primi hominis, trahentem peccatum primi hominis habentem reatum antequam habere possis arbitrium. Item August. in Encherid. cap. 33.

Mirum quibusdam uidetur, ubinam Originalis peccati mentio fiat in scripturis. Audiant illi prophetam. Psal. 50.

**Ecce in iniquitatibus conceptus sum
& in peccatis concepit me mater mea.**

Deplorat enim non matris peccatum, sed suum. Ego ita conceptus sum, ut cum formarer statim in mea massa, seu in me ipso extiterit peccatum. Testatur igitur propheta peccatum esse in hominibus, quod nascentes secum afferunt.

Eramus natura filij irae, sicut & ceteri.

Ebraica phrasis est, filij irae, pro reis seu damnatis, & dicit Paulus pariter Iudeos & Gentes natura esse filios irae. Ergo non tantum contrahitur damnatio actualibus peccatis, sed etiam morbo natura

tura. Porro in eodem loco describitur magnitudo huius mali, ubi dicit diabolum efficacem esse in incredulis, hinc intelligi potest, quæ sit præcipua pœna peccati Originis, quam nusquam attingunt scholastici in suis disputationibus, & quidem de hac pœna uidelicet, quod homines sint subiecti regno & tyrannidi diaboli, præcipue admonendi erant homines, ut cognita magnitudine mali, intelligeremus beneficio Christi opus esse.

Vnius delicto omnes mortui sunt. Rom. 5.

Ergo alij sunt rei propter Adæ lapsum, & addit, Mors peruasit in omnes, quia omnes peccauerunt. Hebraica phrasis est, Peccauerunt pro rei sunt, seu peccati habent. Quod si tantum actualia delicta essent peccata unusquisq; tantum reus esset sui facti. Nunc cū clare dicat, nos reos esse propter Adæ delictum, testatur aliud quoddam in natura peccatum esse præter actualia delicta. Et ne id peccatum intelligatur tantum reatus, pondera horum uerborum, obseruanda sunt. Peccatum regnauit, Mors regnauit & similia. Significat enim homines oppressos esse ira dei, non habere firmam dei notitiam, odisse & fugere iudicium dei, mori perterrefactos iudicio dei. Sicut inquit Paulus. Aculeus mortis peccatum est.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu non potest intrare in regnum dei. Ioan. 3.

Si opus est regeneratione, ergo uetus natura rea est & immunda.

Cogitatio humani cordis mala à pueritia. Gen. 3.

Significat enim non solum consuetudine delicta contrahi, sed in natura peccatum esse, quod statim erumpit ab initio.

Huc pertinet & Hieremie sententia: Prauum est cor hominis & inscrutabile. Sed plurimum ualent in hac causa Pauli sententiæ. Rom. 7 & 8. quæ testantur peccatum esse. Constat enim eum ibi non tantum actus alia delicta accusare, sed peccatum hærens in membris de quo dicit. Inuenio aliam legem in membris repugnantem legi mentis meæ. Item: Carne seruius legi peccati. Item. Sensus carnis mors est, & inimicitia aduersus deum, nec potest legi dei obedire.

Hæc loca utrunq; docent & nasci homines cum peccato, quia certe concupiscentia nobiscum nascitur, & testantur peccatum Originis non tantum esse reatum, sed etiam morbum in ipsa natura hærentem: nec refert utrum hunc morbum appelles defectum, an concupiscentiam

tiã Reuera enim nihil interest, si defectum prudẽter intelligas. Nihil dici grauius potest, quã tales defectus in natura esse ignoracionẽ dei, uacare metu, fiducia, amorem dei. Nulli morbi grauiores nominari possunt.

Restat ut uulgare dictum interpretemur, quod solent ad extenuandum peccatum Originis citare. Dicitur enim peccatum Originis in baptismo remitti: hoc dicto somniant post baptismum nullam rem uitiosam aut damnatione dignam reliquam esse. Ideò nec docent de fide, sed fingunt hominem iustum esse propriã munditia. Verum nos dictum illud sic intelligimus. In baptismo remitti reatum, & tamen manere ipsum morbum, hoc est, manet morbus, sed non imputatur credenti. Præterea cum datur spiritus sanctus, concipimus nos uos et pios motus, quibus aliqua ex parte corrigi morbus incipit, atq; ita per omnem uitam luctandum est cū hoc morbo dupliciter. Primum fide statuendum est, quod non imputetur. Deinde fide etiam concipienda est notitia Dei, & fiducia misericordiæ & consolatio hoc cum sit, aliquo modo corrigitur morbus, & inchoatur uita æterna. Voco autem morbum ut supra dixi concupiscentiam & defectus. Constat enim post baptismum etiam in sanctis adultis manere utrumq; Nam & sancti egre obtemperant in cruce, dubitant diffidunt

diffidunt deo stomachantur concedi impijs successus
 & uictoriam in persecutione &c. Hæc testantur ad-
 huc in natura herere & concupiscentiam & defectus
 Et necesse est scire hæc esse peccata, hoc est res uere
 dignas damnatione, quod ad ipsius morbi naturam at-
 tinet Sed tamen ita non imputari si fide misericordiã
 apprehendamus. Nisi enim hoc peccatum agnoscimus
 neq; beneficium Christi intelligi, neq; exerceri fides po-
 terit. Quod autem in sanctis tale peccatum reliquum
 sit, clarissime testantur loca. 7. & 8. capituli ad Rom.
 supra citata. Augustinus ad eundem modum docet de
 remissione peccati Originis in baptismo: peccatum in-
 quit remittitur, non ut non sit, sed ut non imputetur.
 Audiamus iam quid Patres hac de re scripserint.

August. lib. de Prædestinatione

& Gratia, cap. 3.

Vitiatæ radices macula, ita propaginis traduce
 per generationem sarmenta diffusa est, ut nec infans
 quidem unius diei à culpa sit primæ præuaricationis
 alienus, nisi per indebitam saluatoris gratiam fuerit li-
 beratus. Quod si nec hic sine peccato est qui prop-
 rium habere non potuit, conficitur ut illud trax-
 erit alienum, de quo dicit Apostolus: Per unum

hominem

hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Peccatum originale est, corruptio nature hominis. Lib. de Nat. & grat. cap. 3. Natura uero ista hominis, qua unusquisq; ex Adam nascitur, iam medico indiget, quia sana non est?

Augustinus lib. ii. de nuptiis &
Concupiscentia ad Valerium

cap. 29.

Est itaque quod homo diuino operi uendicaretur, quia non esset homo, nisi diuino opere crearetur: malum autem non esset in paruulis, nisi uoluntate primi hominis peccaretur, & ex origine uittata peccatum originale traheretur. Non ergo sicut iste, ait, perfecte Manichæus est, qui malum originale defendit. Sed perfecte Pelagianus est, qui malum originale non credit. Neq; enim ex quo esse cœpit Manichæi pestilentiosa doctrina, ex illo cœperunt in ecclesia dei paruuli baptizari, exorcizari & exufflari ut ipsis mysterijs ostenderetur, non eos in regnum Christi, nisi eruto: à tenebrarum potestate transferri.

In eodem,

Nunquid & gloriosissime corone Cyprianus dicitur ab aliquo, non solum fuisse, sed esse potuisse Manichæi

nichæus cum prius iste sit passus, quàm illa in orbe Romano pestis apparuit: & tamen in libro de Baptismo paruulorum ita defendit originale peccatum, ut propterea dicat, & ante octauum diem, si necesse sit paruulorū baptizari oportere ne pereat anima eius. Què tanto uult intelligi ad indulgentias baptismi peruenire. Facilius, quanto magis ei dimittuntur non propria, sed aliena peccata.

Ibidem.

Veruntamen ut omittam beatum Ambrosium, cui Pelagius (sicut iam commemorauimus) tam magnum integritatis in fide perhibuit testimonium, qui tamen Ambrosius nihil aliud defendit in paruulis, ut haberent necessarium medicum Christum, nisi originale peccatū.

August. lib. 2. de Peccat.

merit. & remiss. cap. 4.

Peccatum originale est malum in carne nostra, nō nostra in qua diuinitus est homo, sed uicio, quo uoluntate prolapsus est, ubi amissis uiribus, non ea qua uulneratus est, uoluntatis facilitate sanatur. De hoc malo dicit Apostolus: Scio quoniam non habitat in carne mea bonum.

Idem.

De ciuitate dei lib. 15. cap. 6. Peccatum originale
est poena peccati.

POENITENTIA CHRIS-

stiano semper necessaria.

Saluator iubet nos semper orare, & nunquam des-
cere. Idem Apostolus admonet 1 Thess. 5. dicens: Sine
intermissione orate. Et Luc. 9. Si quis uult uenire post
me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quoti-
die & sequatur me. At ille semper, ut inquit, orat qui
non cessat benefacere, ac mala desideria uitare, non ta-
lis semper resipiscit? Orat itaq; non qui labra mouet,
sed qui quotidie corporis sui mortificationem crucem
à domino impositam baiulat.

Augustinus ad Seleucianum

Epistola 105.

Est enim poenitentia bonorum & humilium fide-
lium poena quotidiana in qua pectora tundimus, dicen-
tes: Dimitte nobis debita nostra, &c. Atq; in his uer-
bis humiliantes animas nostras, quotidianum quodam
modo poenitentiam agere non cessamus.

Idem Sermo. 3. de natiui-
tate Domini.

Poenitentiam certam non facit nisi odium peccati
& amor dei. Quando sic te percutis, ut tibi amarum
sapiat

sapiat in animo, quod ante dulce fuit in uita: & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente. Iam tunc bene ingemiscis, & dicis ad Deum: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, &c.

Hieron. in Hieremiam cap. 31.

Quodq; ait: Quasi iuuenus indomitus, siue sicut vitulus, & non didici. Hoc significat, quod multo labore atq; uerberibus eruditus sit, ut ad pœnitentiam conuerteretur, & non profecerit. Conuerte, inquit, me, & conuertar. Ergo id ipsum quod agimus pœnitentia, nisi dei iuuamur auxilio implere non possumus. Postquam enim conuerteris me, & ad te conuersus fuero, tunc cognoscam, quia tu dominus deus meus es, & nequaquam errores mei atq; peccata interficient me. Et postquam conuertisti me egi pœnitentiam. Vide quantum sit auxilium dei, & quam fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quod agimus, nequaquam implere ualebimus.

Aug. ex 1. lib. contra Pelagium

& Cœlestium de Gratia Christi

cap. 45.

Ipsa pœnitentia, quã procul dubio uoluntas agit, domini misericordia & adiutorio fieri, ut agatur in. 10. libro super Lucã, Ambrosius dicit, ita loquens. Bonæ lachry

me, quæ culpam lauant. Deniq; quos deus respicit, plorant delictum. Negauit primo Petrus, et nõ fleuit, quia non respexerat dominus: negauit secundo, & non fleuit, quia adhuc non respexit dominus: negauit tertio, respexit Iesus, & ille amarissime fleuit. Legãt Euangelium & uideant dominum Iesum, tunc intus fuisse, cum à sacerdotum principibus audiretur, Apostolum uerò Petrum foris, & deorsum in atrio, cum seruis ad focum nunc sedentẽ nõc stantẽ, sicut ueraciss. et cõcordissima Euangelistarũ narratione monstratur. Vnde nõ potest dici quod corporalibus oculis, eum dominus uisibiler admonendo respexerit. Et ideò quod ibi scriptum est. Respexit eum dominus, intus actum est. Misericordia dominus latenter subuenit, cor tetigit, memoriam reuocauit interiori gratia sua uisitauit Petrum, interioris hominis usq; ad exteriores lachrymas, mouit & produxit affectum. Ecce quemadmodũ deus adiuuando adest uoluntatibus, & actionibus nostris. Ecce quemadmodum uelle & operari operatur in nobis.

Ex Sermone de tempore 66.

Fructus dignus est poenitentia, transacta flere peccata, & eadem iterum nõ agere, sicut scriptum est. Ne adicias peccatum super peccatum. Lauanini, dicit dominus per prophetam Esaiam, & mundi estote. Laua

tur itaq; & mundus est, qui & præterita plangit & plangenda iterum non admittit.

Chrysoft. ex Homil. 80

ad populum.

Non enim à pristinis tantum malis desistere, sed etiã meliora sequi officia, dicitur pœnitentia. Dicitur enim Declina à malo, & fac bonum. Nec ad sanitatem nobis satis est, sagittam tantum extraxisse, uerum & medicamenta uulncri sunt imponenda.

Hieronymus super

Matth. 10.

Ne semel putemus ardorem fidei posse sufficere, semper cruce portanda est, ut semper Christum anare doceamur. Ita Apostolus portabat iugiter carnis mortificationem in corpore suo, quod qui facit omni tempore, semper orat, semper pœnitet. Ita propheta Benedicã dominũ in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Et apud Lucã: Putatis, quia ipsi peccatores fuerint præ omnibus Galileis, quia talia passi sunt? Non dico uobis imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Ecce an non omnibus resipisceniam indicit? Et apud eundem: Oportebat prædicari sub nomine eius pœnitentiam ac remissionem peccatorum in omnes gentes. Nunquid igitur non euangelica tuba unam sonat tubæ pœnitentiæ

annunciationem? Certa Leonis & clara stat sententia, qui totam uitam Christiani hominis, si sit secundum euangelium, crucem, & continuum martyrium esse, confirmat.

Hieron. epistola 45.

Quod si quidam iusti appellantur in scripturis, & non solum iusti, sed etiam iusti in conspectu dei, iuxta illam iusticiam appellantur iusti, puniendo scilicet se secundum quod dictum est: Septies in die cadit iustus. Si cadit, quomodo iustus? Si iustus, quomodo cadit? Sed iusti uocabulum non amittit, qui semper per poenitentiam resurgit. Ergo quia semper peccamus, semper poenitere et resipiscere debemus. Item Augustinus fatetur non in loco poenitentiam esse donum dei.

POENITENTIA A PECCATORUM detestatione ante dilectionem non incipit.

Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Psal. 50.

Et cum Petrus amarè fleret, præmisit Euangelista, respexit eum dominus.

Conuerte me domine, & conuertar, quia tu dominus deus meus. Et postquam conuertisti me, egi poenitentiam.

Augusti.

Augustinus in Pſal. 50.

Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Et ſpiritus, inquit, in conſistente: iam ad donum ſanctiſſimi ſpiritus perti- nes, ſi tibi diſplicet, quod feciſti. Et paulo poſt: Quia non poteſt eſſe confeſſio peccati in homine à ſeipſo, cū quisq; ſibi irafcitur, & ſibi diſplicet, ſine dono ſpiritus ſancti non eſt. Nec ait: Spiritum ſanctum da mihi: ſed, ne auferas me. Spiritus autem ſanctus non obtinetur ſi- ne fide & dilectione. Hæc Auguſtinus.

Idem in libro de correptione

& gratia.

Non ſolum ait, cum agitur poenitentia, uerum etiam ut agatur dei miſericordia neceſſaria eſt. Alioquin non diceret Apoſtolus de quibuſdam: ne forte det deus illis poenitentiam, ut reſipiscant à diaboli laqueis. Et cum Petrus amarè fletet.

Idem de gratia & libero

Arbitrio.

Niſi donum dei, ait, ipſa conuerſio eſſet, non ei dice- retur: domine deus uirtutum conuerte nos. Et alius Propheta. Conuerte me domine, &c. ut ſupra. Vnde dominus: Et conuertam, inquit, eos, quia miſerebor eorum, & erunt ſicut fuerunt, quando non pro- tegeram eos. Item Auguſtinus in libro octauo. Con-
 t 4 feſſ.

fess. capite. 4. fatetur conuersionem nostri penes des-
 um esse. Quod si qui recipiunt, accipiunt à te potestas-
 tem ut filij tui fiant. Latius audiemus de Libero arbi-
 trio. At Patrib. dicentibus, à timorè ascendere ad sapi-
 entiam atq; à timore pœnitentiam auspiciari oportet.
 intelligendi sunt de Timore spiritus sancti dono, cha-
 ritate informata. Est enim res (ut poëta ille inquit)
 Plena timoris amor. Amor enim naturaliter timorem
 gignit: Quantum enim aliquis amat pecuniam, tantum
 timet ne perdat eam De quo latius August. super Ioann-
 nem Serm. 44. Iudicet hic Christianus lector an illi
 non toto, ut aiunt, cœlo errent, qui ante dilectionem iu-
 sticiæ, quæ non est ante gratiam opus bonum, uel eti-
 am initium boni operis audent statuere pœnitentiam
 Item August in exposit. inchoata in epist. Rom. dicit:
 Pœnitentiam esse ex gratia dei.

POENITENTIA NON INCI-
 pit à timore, sed dei donum est.

Non potest arbor mala fructus bo-
 nos facere; neq; arbor bona, fructus
 malos facere. Matth. 7.

Nam quisquis est sine fide per dilectionem operante
 te (& si timore coactus uideatur pœnitere, cum id fi-
 ste faciat) est arbor mala secundum Augustinum libro
 ad Iulianum

ad Iulianum. 4. cap. 3. Quare nec ueros edit pœnitentiæ fructus. Vera enim pœnitentia, teste Paulo, donum dei est. Ne quando det deus illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, ut resipiscant à diaboli laqueis. Exemplo nobis sit Iudæ proditoris pœnitentia, quæ ex horrore, & timore incipiebat, quæ similem & initio dignam sortita est finem. Item & Antiochi illius, qui uel hoc uerius uidetur pœnituisse, quod restitutionem & ablationem pollicebatur eorum, quæ rapuerat. Similiter Pharaô inutilem pœnitentiam egit, imò falso pœnituit, quum mox alienata mente, populo dei uiam in soliditatem denegaret. Hæ pœnitentiæ cum sine fide & dilectione essent, inutiles nimirum fuere, & peccatum magis auxere, quàm quod extinxerint.

Augustinus Sermon. 7.

Vos modo satis debetis amare deum, & timore iam ad dilectionem transire, qua sic legimus in Euangelio de peccatrice Cui multum remittitur, multum diligit. Et ideò multū debetis diligere deū, qui nos expectando & non puniendo, ad pœnitentiam adducere dignatus est. Et alibi fatetur; pœnitentiam donum dei esse.

Ambrosius super Lucam

Tractatu. 4.

Quid profuit baptisma Ioannis fratres mei? Si pro
t s fuit

fuit aliquid, & non maneret & baptizarentur homines Ioannis baptisate, & sic uenirent ad baptismum Christi. Sed quid ait? Ut manifestetur Israël, id est ipsi populo Israël, ut manifestetur Christus uenit baptizari in aqua, non est igitur uera poenitentia, nisi amoris timor succedat. Et non ex timore, sed ab amore iusticie, incipit uera poenitentia, & ex dilectionis intentione sequitur odium peccati intensius.

August. ad Macedonium.

Epistola. 54.

Morum porro corrigendorum, nullus alius quam in hac uita locus. Nam post hanc, quisque id habebit, quod in hac sibi met conquiserit. Id deo compellimur huic mani generis charitate, interuenire pro reis ne istam uitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium.

post pauca, Ibidem.

Nam nihil aliud ait, quem ueraciter poenitet, nisi ut id quod malefecerit impunitum esse non sinat. Eo quippe modo, sibi non parcenti ille parcit, cuius altum iustumque iudicium nullus contemptor euadit.

Augustinus lib. 3. Hypoc.

contra Pelag.

Poenitentia ergo res est optima et perfecta que deos
fectos

fectos reuocat ad perfectum. Sed omne datum optimū. Iacobus apost. inquit, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum apud quem nō est commutatio, nec momenti obumbratio. Oportet ea orare pœnitentē, quæ ad eius emundationē expediunt.

De ecclesiast. dogmatibus

Cap. 54.

Pœnitētia uera est pœnitenda nō admittere, et admissa deslere. Satisfactio pœnitentiæ ex causis peccatorum excindere, nec earum suggestionibus aditū indulgere.

DE CONTRITIONE.

Lex dei etiā obest & auget peccata nisi adsit gratia.

Augustinus Psal 13.

Sermo. 25.

Augustinus querit cur hoc dicat Apostolus: Lex iram operatur, Rom. 4. nisi ut ostenderet legem sine promissionis gratia, non solum non auferre, uerum & augere peccatum? Vnde & illud est: Lex subintrauit ut abundaret peccatum. At quoniam omnia per gratiā dimittuntur, non modo quæ sine lege, uerum etiā quæ in lege commissa sunt. Ideo ibi secutus adiunxit: Vbi autem superabundauit delictum, superabundauit & gratia. Hæc ille.

Idem

Idem de libro de gratia & libero
arbitrio.

Per legem cognitio peccati, Rom. 3. Quod autem
cognoscit homo peccatum suum, si non adiuuet gra-
tia, ut caueatur cognitum, sine dubio lex iram opera-
tur. Hoc dixit, quia ira dei maior est in prauaricate-
re, qui per legem cognoscit peccatum, & tamen facit.
Idem legis litera, quæ docet non esse peccandum, si spi-
ritus uiuificans desit, occidit: scire enim peccatum pro-
cit potius quã cauere, & ideo magis augeri quã minui.

Ambrosius super tertium

caput epistolæ ad Romanos.

Per legem autem ait, peccatum superabundauit,
quia per legem cognitio peccati: & cepit mihi ob-
esse, scire id quod per infirmitatem uitare non possum.

Latius patebit in subsequenti Titulis.

LEX ANTE CHARIS-

tatem iram operatur.

Sed peccatum ut appareat peccatum
per bonum operatum est mihi mor-
tem, ut fiat supra modum peccans pec-
catum per mandatum &c.

Augustinus Psalm. 70.

Lex sine gratia sola litera est, manet ad conuincendam

endam iniquitatem, non ad dandam salutem. Idem
de uerbis Apostoli, Sermone. 73. Lex, inquit Apostolus
præuaricationis gratia posita est, ut te faceret præua-
ricatorem, superbe per legem factus es præuaricator,
agnosce gratiam, & esto laudator.

Ambrosius libro de Iacob &

uita beata, Caput. 4.

Lex peccatum denunciavit, sed in conditione lu-
brica penitus cohibere non potuit. Et paulò inferius:
Cognitio culpæ profutura uidebatur, hæc nocuit ut
ut scirem, quod uitare non poteram.

OPERA QUALIACVNQVE

ante dilectionem, sunt peccata

& inutilia ad gratiam

**Omne quod natum est ex carne caro
est.**

Ex hoc clarum est omnia opera humanarum ui-
rium carnalia esse, quæ Apostolus ad Galatas quinto
depingit.

**Non permanebit spiritus meus in
homine, quia caro est.**

Apparet deum uitare & abhorrere societatem siue
familiaritatem carnalium mundanorumq; hominũ.

Dedit, inquit, eis potestatem filios dei fieri: his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri nati sunt.

Qui fit? quia carnales sunt deo placere non possunt. Rom. 8. Ioannes damnat quæ eius opera Liberi arbitrij.

Caro querit quæ sua sunt, non enim sapit ea, quæ sunt spiritus dei, stultitia siquidem est illi, cuius affectus mors est. Et quia affectus carnis, inimicitia est aduersus deum, qui spiritus est (caro enim concupiscit aduersus spiritum, eiq; contrariatur) & quum idcirco legi dei subdi non possit, neque eius aduersario, id est, dei precepto in uia consentire, manet in carne, hoc est, homine à spiritu Christi alieno, odium, & contemptus Dei, eiusque preceptorum, quæ à uia eum delectabili carnaliter reuocare nituntur, quousq; charitas dei diffundatur in corde eius, per spiritum, qui datus est nobis. Licet nimie legis peccatorum recordatio, poenarum consideratio, seruili quodam timore hominem possint commouere, terrere, commouere: manet attamen in corde tantisper peccati amor, peccandiq; naturalis libido, dum fortior ut mors, dilectio superuenerint, amorq; amor superatus fuerit. Ergo ex his manifestum est omnia ope

ranatur alia peccata esse, & indisposita ad gratiam, meraq; men lacia ante charitatem, nisi uelis facienda mala censere ut eueniant bona, quod absit.

August. in Psal. 31.

Augustinus docet quantum ualeat noster ille conditus ante gratiam exortus. Nulla opera debemus praeponere fidei, id est, ut ante fidem quis dicatur bene agere. Ea enim opera quae dicuntur ante fidem bona, quamuis uideantur hominibus laudabilia inania sunt. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem ubi fides non erat, bonum opus non erat. Haec ille.

Augustinus non de fide (ut uocant Sophistae) informi loquitur, hoc est, continentia demoniaca, simulatiua, addit consequenter: Bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. At intentio, quae operi nomen imponit, charitas est.

Idem in epistola ad Iulianum.

Ecce apertam confessionem gratiae quam uehementer commendat Apostolus, & etiam mensuram fidei, sine qua impossibile est placere deo: & qua iustus uiuit, quae per dilectionem operatur, antequam & sine qua omnino nulla cuiusquam bona opera aestimanda sunt: quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est. Quid apertius dicere potuit?

Idem

DE CONFESSIOE
Idem contra Iulianum

Libro 4.

Opus ergo fidei charitas est, quam uir ille uenerandus intentionem appellat. Si oculus tuus lucidus fuerit, &c. Hunc, inquit, oculum agnosce intentionem quae facit quisque quod facit, & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonae, hoc est, eius quae dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis uelut membris, operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum. Hic Aug. fatetur opus ante charitatem nedum esse peccaminosum, uerum plenum nigredine peccatorum. Sed & Paulum audi: Si linguis hominum loquar, &c. Si tradidero corpus meum, &c.

Idem super Ioannem Ser-

mone 4. & 48.

Nemo habet de suo nisi peccatum & mendacium, & de suo Satanas est. Alibi: Ergo quicquid operatur homo ex se ante spiritus sacri infusionem, peccatum est mendacium est, malae arboris malus est fructus, qui describitur Psal 13. Dixit insipiens.

August. super Psalm. 86.

Non enim potest arbor fructus bonos facere. Nec illa, inquit opera bona appellanda, quam diu de radice bona

bona non processerint. Et supra citatus locus est.

CONTRITIO QUAE PARATUR per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum facit hypocritam & peccatorem.

Hieronymus Prouerb. 16.

Quicumque inquit, tribuit sibi bonum quod facit, etiam si nihil mali uideatur manibus operari, iam cordis innocentiam perdidit, in quo se largitori donorum praetulit. Et ideo talem conditor suus abominatur, ut reum, quem sibi beneficijs contemplatur ingratum. Hec ille.

Augustinus

Testatur omne opus quod non fit amore iusticiae peccatum esse.

TIMORE VEL AMORE NON potest homo se erigere ad capefcendam gratiam.

August. in Psa. 34.

Noli tibi arrogare, nec ipsam conuersionem, quia nisi ille te uocaret fugientem, non posses conuerti. Id si uere dicat Augustinus, quis est ille amor, quo se homo dirigat ad gratiam ante fidem? Remitto lectorem ad eundem Augustinum Epistola 144. ad Anastasium,

inaniter putat se uictorem peccati, qui poenae timore non peccat. Quia etsi foris non impletur negocium cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram deo innocens inuenitur, qui uult fieri quod uoletur si subtrahas quod timetur. Ac per hoc in ipsa uoluntate est reus. Vide nunc hypocritam suis (ut ait) coloribus depictum ab Augustino.

Bernhardus Sermo. de cantico

Esaiæ in calce.

Timorem & amorem utrunq; infrugiferos ostendit, cum uel istius inuitamento, uel alterius impulsu ad gratiam assurgere cõtendimus. Et qui timet ire, inquit, ad portas inferi, et qui deum cupit uidere propter quietem sui, uterq; sua sunt, querunt.

Augustinus ad Bonifacium

lib. 1. Cap. 9.

De hypocritarum principe Saulo eadem quae supra commemorauimus, dicit: Ne quenquam moueat quod Paulus ad Philippenses scripsit, quod fuerit sine querela. Potuit enim intus esse in affectionibus prauis prauificator legis, & tamen conspicua opera legis implere: uel timore hominum, uel ipsius dei, uel poenae formidine, & non dilectione & delectatione iusticiæ. Aliud est enim uoluntate benefaciendi benefacere, aliud autem ad

DE TIMORE ET AMORE. 291

ad malefaciendum sic inclinari, ut hoc faceret si impunè
 posset. Et si profecto in ipsa intus uoluntate peccat,
 qui non uoluntate, sed timore non peccat. Hactenus
 ille. Vnde & in recitata epistola: inimicus, inquit,
 iusticiæ est, qui pœnæ timore non peccat. Amicus au-
 tem erit si eius amore non peccat. Et iterum: Tantum
 quisq; odit peccatum, quantum iusticiam diligit. Cha-
 ritas autem non diffunditur, nisi per spiritum sanctum
 Quis ergo amor ille quo ad gratiam capescendam nos
 met erigamus?

Ille omnem præparationem ad pœnitentiam impie
 abstulit, qui dicit uniuersaliter: Sine me nihil potestis
 facere. Interim tamen non negamus, ut quisq; sua pec-
 cata cogitet, perpendat, & trutinat apud se, deoq; illa
 confiteatur rogando pro spiritu sancto, corda purifi-
 cante. Contra istos autem loquimur, qui sibi initia bonæ
 actionis tribuunt, non deo, à quo omne bonum fluit,
 tanquam fonte largissimo. Hortamur insuper omnes,
 qui ueram pœnitentiam agere uolunt, ut uitam præteri-
 tam bene discutiant, precibusq; insistant, quò uere seip-
 sos agnoscant, ad Christumq; confugiant qui uere pec-
 cata remittit.

August. in Psal. 77.

Quomodo redit caro spiritus, ambulans, & non
 reuertens

reuertens, urgente se in ima malorum, atq; longinquā
 meritorum, nisi per electionem gratiæ, quæ non meritis
 tanquàm merces redditur, sed tanquàm donum gratis
 datur, ut iustificetur impius, & redeat ovis deperditā
 ta. Non tamen in uiribus suis, sed in humeris reportatā
 pastoris, quæ sese perdere potuit, dum sponte uagaretur,
 se autem inuenire non potuit. Nec omnino inueniretur,
 nisi misericordia pastoris quæreret. Auditis quid
 uoti habeat homo palabundæ ouiculæ cōparatus, querē
 rendæ remissionis dum sponte uagatur? Quid his uer
 bis clarius? Falsus habetur propheta, dicens: Dixi con
 fitebor aduersum me iniusticiam meam domino & tu
 remisisti iniquitatē peccati mei. Quod exponens Cassio
 dorus, ait: Dixi, id est, liberaui apud me, quod confite
 tebor, & tu remisisti. Magna pietas dei, quod ad so
 lam promissionem peccatum dimiserit. Votum enim
 pro operatione iudicatur. Cum ergo uotum habet peccator
 confitendi, iam remissa est iniquitas, tantū abest,
 ut fucatum nostrum uotum quippiam impetret. Et Esai.
 65. ad stipulatur hijs uerbis, dicens: Erit antequam clā
 ment, ego exaudiam eos.

Desperat de se qui in Christo sperat, & quo magis
 in Christum sperat hoc minus fedit sibi. Et quanto
 magis de se sperat, tanto minus sperat de Christo. Qui
 non

non sperat in Christum, desperat. Qui desperat, iam damnatus est. Quemadmodum Hieronymus Galat. 5. Is ait, non confidit in carne, qui omnem utilitatem expectat à Christo: & non seminant in carne, ne de carne metat corruptionem, sed de spiritu, de quo uitam eternam mereatur.

TIMORE SOLO SINE GRATIA
iustificante nemo deo placere potest.

Et respexit deus ad Abel, et ad munera eius: ad Cain autem & munera eius non respexit. Respicit personam, hoc est, fidem personæ offerentis uota sua, deinde munera. Viso enim Cain propter fidei absentiam, nec munera eius respexit. Nam qui sine dilectione est, filius est iræ, quia præcepti saluatoris transgressor. Nemo iustus est sine gratia iustificante: iusticia, inquit, dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes eos qui credunt.

Augustinus.

Iusticia dicit Paulus, non hominis aut propriæ uoluntatis, sed dei: non qua iustus est deus, sed qua induit hominem cum iustificat impium.

August. in epistola Ioannis de Abel
lis & Cain sacrificio.

Hoc sanè dicit Apostolus : Nescitis quod Christus Iesus habitat in uobis, nisi forte reprobi estis . Ecce què Christus non inhabitat, reprobus est, & à diabolo regitur. Quemcunq; ergo statueritis timorè exclusa gratia peccatum statuitis, quod parat diaboli mancipium.

Idem libro de natura & gratia

Si spiritu ducimini, non estis sub lege . Sub lege est, qui timore supplicij, quod lex minatur, non amore iusticie, se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber & alienus à uoluntate peccandi : ipsa enim uoluntate reus est, qua mallet si fieri posset, non esse quod timeat ut libere faciat quod occulte desiderat : & ergo non bene facit, sed peccat, quo ad usq; per spiritum sanctum lex libertatis non seruitutis : quia charitatis utiq; non timoris (de qua Iacobus ait : Qui perspexerit in lege perfectam libertatis :) eum ad bene operandum induxerit.

Chrystostomus super Matth.

Omne bonum, quod non ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est apud deum.

Augustinus Sermo. 249.

Vbi immunditia est corporis, ibi habitatio est diabolici spiritus, qui maxime gaudet in iniquatione carnis nostre. Omnes autem immundicie deo displicent, maxime quæ sunt animales. Quomodo mundus esse potest qui

qui gratiam nō habet, quæ cadet sub præcepto? Et quo modo potest uerè sperare, à diabolo ob talem immun-
ditiā possessus? Qui spiritum Christi nō habet, inquit
Apostolus ad Romanos. 8. hic non est eius.

CONFESSIO QUÆ FIT CORAM

Deo, est necessaria.

Dixi cōfitebor aduersum me iusti-
ciā meā domino, & tu remisisti
impietatem peccati mei. Psal. 31.

Quoniam iniquitatem ego cogno-
sco, & peccatum meum contra me est
semper. Psal. 30

Oraui ad dominum deū nostrum,
confessus sum, & dixi: Obsecro domi-
ne, deus magne, peccauimus; et iniqui-
tatem fecimus. Dan. 9.

Si confiteamur peccata nostra, fide-
lis est & iustus, ut remittat nobis pec-
cata nostra. 1. Ioan. 3.

Confitemini domino, quoniam bo-
nus eū, quoniā in secula misericordia
eius.

Considerate Apostolū & pontificē
magnum, confessionis, nostræ Act. 10

Psalmo sexagesimo & Iudith, 8. cap.

August. super uerbum. Neque
absorbeat.

Metuenda ista res est fratres uehementer, si uideris hominē fecisse iniquitatē, mersus est in puteū. Quando autē ille dixeris iniquitatē ipsius, & dixerit uerè: Peccauī, fateor, non clausit super eum puteus os suū. Quom autem uideris eum dicere: Quid male feci? factus est defensor peccati sui, clausit super eum puteus os suum, qua eruatur non habet amissionem confessionis &c.

Idem super Ioannem Ser. 63.

Nunquid non possumus dicere, quod etiam frater fratrem à delicti poterit contagione mundare? Imò uerò id nos esse admonitos in dominici operis altitudine, scilicet discipulorū pedū lotionē nouerimus, quando ait Et uos debetis alter alterius lauare pedes, ut confessi inuicem delicta nostra, oremus pro nobis, sicut & Christus interpellat pro nobis. Vide supra in Titulo. Christiani potestatem habent ligandi & absoluendi &c.

Euangelium de leprosis quibusdam nihil omnino suffragatur. Quippe qui non lepram, ut nos peccata ostendebant, sed se iam mundatos quibus id negotium iniunxerat dominus, ut peccata sua & sordes lepræ detergerent sacrificio: uerum ut ex instituto le-

gis sacerdotum elogio, & amissi alba mundities lepro-
 forum innotesceret. Sed audiamus Bedæ sententiam su-
 per hunc locum.

Beda in Luc. Homi. 58.

de decem leprosis.

Ite, ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, dum
 irent mundati sunt. Nullum dominus eorum quibus
 hoc corporalia beneficia præstitit inuenitur misisse
 ad sacerdotes nisi leprosos: quia uidelicet sacerdotum
 Iudæorum figura erat, quo consecrantur omnes perti-
 nentes ad corpus Christi summi & ueri principis sa-
 cerdotum. Et quisquis hæretica prauitate, uel super-
 stitione gentili, uel Iudaica perfidia, uel etiam schismate
 fraterno quasi uario colore per Christi gratiam carue-
 rit, necesse est ut ad ecclesiã ueniat, colorẽq; fidei uerũ
 quẽ acceperit, ostendat. Cætera uerò uitia tanquam ua-
 letudines, & quasi membrorum animæ atq; corporum
 per seipsum interius in conscientia & intellectu domi-
 nus sanat & corrigit. Hæc omissa est in quibusdam
 libris excusis, sed extat in codicibus manu scriptis.

Isidorus Ethymologiarum lib. 6.

Capite ultimo.

Exhomologæsis Græco uocabulo dicitur, quod *βα-
 τινε* confessio interpretatur. Cuius nominis duplex si-
 gnificatio

gnificatio est. Aut enim in laude intelligitur confessio, sicut est: Confiteor tibi pater domine cœli & terre &c. Aut dum quisq; confitetur peccata sua, ab eo datur uenia, cuius indeficiens est misericordia: Ex hoc ergo græco uocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologæsis, qua delictum nostrum domino confitemur: non quidem ignoro, cuius cognitioni nihil occultū est, sed confessio est rei scilicet eius quæ ignoratur professsa cognitio. Utile enim sibi ac iucundum quisq; esse existimauerat, rapere adulterari, furari. Sed ubi hæc æternæ damnationi obnoxia esse cognouit, cognitis his confitetur errorem. Confessio autem erroris, professio est desinendi. Desinendum ergo à peccatis est, dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Ceterum extra ueniam est, qui peccatum agnoscit, nec cognitum confitetur. Itaq; exhomologæsis prosternendi & humiliandi hominis disciplina est, habita, atq; uicula, sacco & cinere incubare, corpus sordibus obscurare, animam mœroribus deicere, illa quæ peccauit trahit tractatione mutare.

De poenitentia Dist. 1. Can. Quidam.

Ut deo qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, hoc perfectorum est, & cum David dicamus: delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitatem

etiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei &c. Confessio itaq; quæ soli Deo fit, quod est iustorum, purgat peccata.

Chrysofomus Hebr. 11.

Non dico, inquit tibi, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses: sed obedire te uolo Propheta, dicenti: Reuela domino uiam tuam. Ante deum ergo confitere peccata tua, apud uerum iudicem cum oratione delicta pro iniuria, non lingua, sed conscientie tue memoria. Et tunc demum crede te misericordiam posse consequi, si habueris in mente tua continue.

Prosper de poenitentia Dist. 1.

Can. Porro.

Porro illi quorum peccata humanam noticiam latent, non ab ipsis confessa, nec ab alijs publicata, si ea confiteri uel emendare noluerint, deum quem habent testes, ipsum habituri sunt & ultore. Et quid eis prodest, uitare humanum iudicium, cum si in malo suo permanserint, sunt ituri in aeternum deo retribuente supplicium, quæ si sui ipsius iudices fiant, & ueluti suæ iniquitatis ultores. Hic in se uoluntariam poenam seuerissime animaduersionis exercent, temporalibus poenis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex uera cordis contritione fluentibus extinguunt æterni ignis incendia.

Ibidem Can. Facilius.

Facilius deum sibi placabunt, qui non humano conuicti iudicio, sed ultrò crimen agnoscunt: qui autem proprijs illud confessionibus produunt, aut nescientibus alijs quales occulti sunt ipsi in se uoluntariè excommunicationis sententiam ferunt, & ab altari cui ministrabant non animo, sed officio separati, uitam suam tanquam mortuam plangunt, certi quod reconciliati sibi efficacis pœnitentiæ fructibus à Deo non solum amissa recipiant, sed etiam ciues supernæ ciuitatis esse etiam ad gaudia sempiterna perueniant.

Hoc idem probatur autoritate illa prophetica: In quacunq; hora peccator fuerit conuersus, &c. Non enim dicitur ore confessus fuerit, & ingemuerit: uita uiuet & non morietur.

Ibidem Can. Scindite.

Scindite corda uestra, & non uestimenta. Ostendēs contritionem cordis, quæ in eiusdem scissione intelligitur, non in confessione oris, quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram uestium nominauit à parte totum intelligens, peccata dimitti.

Ibidem Can. Conuertimini.

Conuertimini ad me in toto corde uestro, & ego conuertar ad uos. Conuersio autem dicitur quasi cor
dus

lis undiq; uersio. Si autem cor nostrum undiq; à malo ad deum uertitur, mox suæ conuersionis fructum mereatur, ut deus ab ira sua ad misericordiam conuersus peccati præstet indulgentiam, cuius primo præparabat uindictam. Vnde datur intelligi, quod etiam ore tacente ueniam consequi possumus. Hunc etiam leprosi illi quibus dominus præcepit, ut ostenderent se sacerdotibus in itinere, antequàm ad sacerdotes uenirent, mundati sunt. Ex quo factò nimirum datur intelligi, quod antequàm sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra cõfiteamur à lepra peccati mundamur. Sequitur: Hinc etiam ut dominus ostenderet, quod nõ sacerdotali iudicio, sed largitate diuine gratiæ peccator emundatur. Leprosum tangendo mundauit, & postea ut sacerdoti sacrificium ex lege offerret, præcepit. Et paulò post. Sed antequàm ad sacerdotem perueniat, emundatur, dum per contritionem cordis ante cõfessionem oris peccati uenia indulgetur. Et infra. Ergo sola contritio in qua fit resuscitatio tollit peccatum, habet itaq; resuscitatorẽ suũ sibi præsentẽ seq; inhabitantem. Vide August. in Psal 62. Resuscitatus corpore &c.

Ibidem. Can. Cum ergo.

Cum ergo ante confessionem sumus resuscitati per gratiam & filij lucis facti. Euidentiſſime apparet, quod

Quod sola cordis contritione sine confessione oris peccatum remittitur. Et infra: Non in confessione peccatum remittitur, quod iam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem poenitentiae, non ad impetrationem ueniae &c. Et paulò post. Sic confessio sacerdoti offertur in signum ueniae acceptae, non in causam remissionis accipienda.

Frāciscus Zarabelle super Clement.
de statu Monachorum.

Queritur si quis habet propositum confitendi & praeventus morte nō cōfiteatur. Dicit Mat. quod audiuit ab Archi. quod non ex hoc erit damnatus, & hoc dum modo moriatur contritus. De poeni. Dist. ii. Parag. i. uer. Petr. pro hoc. Quia sacramentū poenitentiae nō est praecise necessitatis, et sufficit quod nō cōtemnatur, ut not. de transac. ueniens, pro de poen. Dist. 6. In summa.

Gratianus tractatu de Poenitentia, sic inquit.

Sicut autoritas testatur, uoluntas remuneratur, non opus: uoluntas enim in cordis contritione, opus uerò in oris confessione. luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

Ambrosius super Lucā de Poenitent.
Dist. 1. cap. Petrus.

Petrus doluit & fleuit, quia errauit ut homo, non inuenio quid dilexerit: scio quod fleuit, lachymas eius lego, satisfactionem non lego. Gratianus dubitat in Gloſſa institutionem confessionis nondum factam eſſe, que modo fit. Idem Gratianus compluribus uerbis de hac re diſſerit de pœnit. 1. & in utramq; partem addu-ctis ueterum ſententijs, quorum tamen bona pars ſentit de confessione ſolemni. Videtur in dubio relinquere (ut ſuprà dictum) utrum obligetur aliquis ad conſitendum an non. Siquidem prolixam diſputationem claudit his uerbis: Quibus autoribus, uel quibus rationibus firma- tis utraq; ſententia inuitatur, in medium breuiter expoſuimus: cuius autem harum potius adhærendum ſit, le-ctoris iudicio reſeruatur. Vtraq; enim adſtipulatores habet ſapientes & religioſos uiros. Et Gloſſator primi huius libri Diſt. 5. pronunciat nos tantum ex inſtitutio- ne hominũ obligari ad conſitendum, & ob id Græcos nunquam fuiſſe obligatos, quod ea cõſtitutio nunquam ab illis recepta ſit. Nec enim paulò durius eſt quod dicit Gratianus. Fatetur nos Gloſſator obligari ex inſtitutione & conſuetudine eccleſiæ tantum. Gratia- nus facit liberum lectori utrum putet eſſe conſitendum an non. Quod proſectò fuiſſet dictum execrabile, ſi hæc conſeſſio præcepta fuiſſet à Chriſto, aut ſi Gra-
tiani

tiani temporibus confitendi lex fuisset lata receptaq; à catholica ecclesia.

Hieron. in Matth. 16. cap.

Et dabo tibi clauēs regni cœlorum, &c. Istum locū episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio: ut uel damnent innocentes, uel soluere se noxios arbitrantur: cum apud deum non sententia sacerdotum, sed reorum uita queratur. Legimus in Leuitico de leprosis, ubi iubentur ut ostendant se sacerdotibus, etsi leprā habuerint tunc à sacerdote immundi fiant, non quo habeant noticiam leprosi, & non leprosi: possint discernere qui mundus, quāue immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum uel immundum facit. Sic & hic alligat uel soluit episcopus & presbyter, non in eos qui fontes sunt uel noxij, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit uarietates, scit qui ligandus sit, quiue soluendus.

Augustinus in lib. de Salutaribus documentis.

Aliena debent esse à nobis omnia uitia mala, dum hereditas nostra Christus esse uult. Ideò quia incerti sumus de talibus prosternamus nos humiliter in cōspectu pij patris nostri, & peccata nostra citò producimus in medium, ut deleat ea ipse pater noster cœlestis. Et

cum confessi fuerimus, non nos iustificemus orantes ne sicut phariseus ille discedamus condemnati. Memoremur publicanum illum & ita oremus, ut ueniam delictorum consequi mereamur: clamor cordis nostri pulset ad aures omnipotentis dei, quia in pura mente placabitur in tempore orationis.

**Chrysost. Sermo. de Confessione
ne & Pœnitentiâ.**

Nunc autem neq; necessarium presentibus testibus confiteri, cogitatione fiat delictorum exquisitio absq; teste sit hoc iudicium, solus te deus confitentem uideat. Deus qui non exprobrat peccata tua, sed soluit peccata propter confessionem. Vide uocat confessionem, iudicium, quod absq; testibus, solis cogitationibus perficitur. Item uide in Distinct. 6. Cano. uult. Idem Homil. 9. de pœnitent. Medicinæ, inquit, locus hic est, non iudicij Non pœnitentis, sed peccatorum remissionem tribuens, Deo solum dic peccatum tuum, &c.

Tripartita hist. Eccle. lib. 9.

cap. 35. Sozomenus.

Quoniam omnino non peccare, diuinum & ultra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem & pœnitentiam agentibus, ueniam deus

dari præcepit: qui uerò confiteri refugiunt, maior
 peccatorum onus acquirunt. Propterea uisum est an-
 tiquis Pontificibus, ut uelut in theatro sub testimonio ec-
 clesiastici populi delicta pandantur. Et ad hanc rem
 presbyterum bonæ conuersationis seruantemq; secretum
 ac sapientem uirum statuerunt: ad quem accedentes hi
 qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille se-
 cundum uniuscuiusq; culpam indicebat & multam.
 Quod etiam hætenus diligenter in Occidentalibus ser-
 uatur ecclesijs, & maxime apud Romam, ubi etiam loc-
 us est certus pœnitentium: stant enim rei, & uelut in
 lamentationibus constituti. Quum enim sacra celebra-
 tio fuerit adimpleta, illi communionem non percipien-
 tes, cum gemitu & lamentatione seipfos in terram pro-
 sternunt. Ad quos concurrens Episcopus, & ipse cum
 lachrymis, & gemitu spiritali prosternitur, & omnis
 ecclesiæ plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior
 surgit episcopus, eleuat iacentes à terra. Tum competen-
 ter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At
 illi afflictionibus sponte uacantes, aut ieiunijs, aut abstin-
 entia lauacri, aut suspensione ciborum, aut rebus alijs
 quæ iubentur, expectant, commune tempus quod decer-
 nit episcopus. Constituto uerò tempore uelut quoddam
 debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum
 populo

populo communione participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices usq; ad nostrum conseruârunt tempus.

Porro Constantinopoli presbyter super pœnitentes fuit usq; ad illud tempus, quo quædam mulier nobilissima, cum peccata sua fuisset confessa, & ei à presbytero fuisset præceptum ut ieiunaret, & deo operibus supplicaret: cum hoc obseruaret crebrius in ecclesia cum Diacono se concubuisse confessa est.

Hoc cum populus cognouisset, seuebat in sacerdotibus quasi per eos facta fuisset iniuria ecclesiæ. Tum Nectarius episcopus remouit Diaconum sceleratum & quibusdam suadentibus, ut singulos ad communicandum iudicio conscientie suæ relinqueret, etiam presbyterum nequaquam super pœnitentes esse præcepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est, cum (ut arbitror) minora peccata pro pudore confessionis, & subtilitate examinantium patrantur.

Hæc historia Tripartita. Ex his colligitur duplicem formam publicæ confessionis, & pœnitentiæ fuisse quondam. Alteram primæ Ecclesiæ, ubi coram uniuersa ecclesia accusabantur duntaxat publica crimina, ut sic uel eiectione à cõmunionem fidelium flagitiosi respiscere nolebant, uel totius ecclesiæ suffragijs

absoluti qui resipiscebant. Exemplum huius patet 1. Corinth. 5. & 2. Corinth. 2. de incoëssu. Alteram ubi poena publica est, confessio non item, cuius exemplum hodie extat in homicidarum pœnitentia. Cuius cōfessionis meminuit Cyprianus Sermone de Lapsis: qui cum de publicorum criminum confessione loquitur, indicat eam potius coram sacerdote quam uniuersa ecclesia faciendam. Confiteantur inquit, singuli quæso uos fratres delictum suum dum adhuc qui deliquit in seculo est dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud dominum grata est. Hæc ille. Cuius & meminuit

Augustinus in epistola ad Iulianum Comitem 30.

Iure diuino ea exigitur confessio quæ deo fit, de qua Ioannes apostolus: Si confiteamur peccata nostra si delis & iustus est deus, ut remittat nobis peccata nostra. Citra hanc enim peccatum non condonatur. Rursum non potest non condonari huic confessioni quam nos ipsos accusamus & damnamus, deoq; gloriam ueritatis & iusticie tribuamus. Ita & eodem iure confessio illa publica criminum publicorum, quibus aut frater, aut ecclesia lesa est præcipitur, ut supra patuit. At ea quæ hodie obseruatur, uel ob hoc humanum consistat esse

esse inuentum, quod nullus ueterum eius meminere.

Panormitanus Abbas

In capite omnis utriusque sexus de poenis & remissionibus sentit confessionem esse iuris humani. Nec abhorret ab hac sententia Felinus, alijq; Iurisconsulti ueteres.

Chryfostomus in Psal. 5.

Si confundaris alicui dicere quia peccasti, dicito ea quotidie in anima tua, non dico ut confitearis conseruo tuo ut exprobet, dicite deo qui curat ea: hoc enim si non dixeris non ignorat ea deus, Cum faciebas ea praesto erat.

Hieronymi

Temporibus confessionem hodiernam in usu non fuisse, conuincitur ex epistola ad Oceanum in Epitaphium Fabiolæ quæ incipit. Plures anni sunt, &c. Tomo. 1. fol. 89. iuxta Frobenianam impressionem. Sed si qui publicè aut in ecclesiam peccassent, publicè & apud ecclesiam poenitebant, ut supra explicauimus ex historia Tripartita.

Eusebius Ecclesiast. histor.

lib. 6. cap. 25.

Philippus Cæsar, Christianis confitetur & stat inter poenitentes. Nam de criminibus eius apud omnes cõstabat

siabat. Item, in eodem libro cap. 34. de confessione publica Sidonij et Celerini confessorum. Item. Qualis penitendi confitendiq; modus apud ueteres fuerit, Euseb. Eccle. hist. lib. 5. cap. 28. de Natali.

August. lib 10. Confessio.

Cap. 3.

Quid mihi ergo est cum hominibus ut audiant confessiones meas, quasi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum est genus ad cognoscendam uitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Quid à me querunt, audire, qui sim, qui nolunt à te audire qui sim? Et unde sciunt cum à me ipso de me ipso audiunt, an uerum dicam. quandoquidem nemo scit homo quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Idem lib. 10. Confess. cap. 2. & 3.

Chrysoftomus Homil. 31. in epist.

ad Hebr. capite 12.

Persuadeamus igitur nobis peccasse nos, nec hoc sola lingua pronunciet, sed etiam intima conscientia: nec tantum nos peccatores esse dicamus, sed etiam ipsa peccata specialiter singula computemus. Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neq; ut te apud alios accuses, sed obedire te uolo Prophete dicenti: Reuela domino uiam tuam Psal. 36. Ante deum ergo tua confitere peccata.

apud uerum iudicem cum oratione delicta tua pronun-
cia. Et in Psal. Misere, Homil. 2.

Basilii Magni in institutione.
religiosorum, in calce.

Elapsa iam die, & omni iam opere tam corporeo
quàm spirituali ad finem perducto, antequàm quiescat,
aut cubitum eat, quisq; propriam secum conscientiam
examinet: deinde corã proximo accuset seipsum: si quid
contra fãs aut officium fecerit: si quam iniuriam intide-
rit: si cui exemplo non bono extiterit: si pigritia in ora-
tione, in psalmodia defecerit: si per concupiscentiam à
recta uia exciderit. Medicina una nobilis confessio fue-
rit, ac proximis palam ea facere, ut per communem eo-
rum rationem huiuscemodi uitia facilius curentur.

Chrysofomus de incomprehensi-

bili dei natura. Homilia. 5.

Rogo & oro fratres charissimi, crebrius deo im-
mortali confitemini, & enumeratis uestris delictis ue-
niam petatis, & numen propiciam. Non te in theatrum
conseruorum tuorum dico, non hominibus peccata tua
detegere cogo. Repete coram deo conscientiam tuam,
te explica, ostende te medico prestantissimo tua uulne-
ra, & pete ab eo medicamentum. Ostende ei qui

nihil opprobret, sed humanissime curet.

Idem de Lazaro, Con-

cio quarta.

Cave enim homini dixeris peccata tua, ne tibi opprobret: neq; enim conseruo confiteris, ut in publicum proferat, sed ei qui dominus est, & qui tui curam gerit ei qui humanus est, & qui medicus est, ostendis uulnera. Et paulò post: Deus uult te dicere, non ut puniaris sed ut relaxeris, & ut iustificeris.

Hilarius in explanatione Psal.

lib. scilicet, Quid gloriatur in ma.

Impie & diffidentis de se conscientia est, timere sine gaudio & insolentis nature est, sine timore gaudere: Et paulò inferius. Stultitia atq; impietatis extrema est, &c. Auxilium meum à domino qui fecit, &c.

Richardus sancti Victoris.

Tractatu de potestate ligandi

& soluendi, Cap. 7.

Sola cordis confessio poenitenti ad salutem animae sufficit ueraciter, cum articulus necessitatis oris confessionem, & sacerdotis absolutionem excludit. Unde recte dicimus, quod tunc dominus absoluit: sed quoniam oris confessio & sacerdotis absolutio à uere poenitente exigitur, quandiu diuinitus ei in hoc ipsum sic

cultus

culas conceditur, recte quidem debite damnationis absolutio etiam sacerdoti adscribitur. Ecce habemus cur huiusmodi absolutionem tam domino, quam ministro adscribimus.

Gregorius Papa exponens secundū

Psalm. pœnitentialem, qui est: Beati quorum, &c. super primo uersiculo sic inquit.

Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, deo ea per uocem confessionis ostendat. In historia cui titulus est, Fasciculus temporum. Inter ea que constituit Gregorius primus, commemoratur & illud: ne sacerdos aliquo pacto prodat scelera confessorum. Verba sunt hæc: ipse plura instituit, ut patet in Registro. In Can. addidit. Diesq; nostros in tua pace disponas. Deus in adiutorium, ante initia horariū dici iussit. Hic constituit quod confessor nec metu, nec signo, nec uerbo confessionem prodat. Autor est apud quosdam humilis, uerum apud eos humilis non est, quibus cum agitur. Et ut maxime quis pondus detrahat auctori, certe constitutio Gregorij recitatur in Decretis can. Sacerdos de pœnitentia Dist. 6. his uerbis: Sacerdos ante omnia conuincat, ne de ijs qui ei confitentur peccata sua alicui recitet, quod ea cōfessus est, non propinquis, non extraneis

§ 14. DE CONFessione.

Ex his apparet ante Gregorij constitutionem non fuisse
se modum hunc confitendi.

Item, Occidentalis ecclesie patres nunquam uoluerunt
ijs peccata fateri, à quibus non queas ad pietatem
erudiri. Expectes autem tibi uel illi offendiculum potius,
quàm peccati remedium, ut proh pudor, quotidie
horrenda audiuntur, pretextu confessionis ab impro-
bis sacerdotulis. Item sacri Canones non solum, à qui-
bus tanta timeas, sed & eos uitari uolunt, qui tantum
ceci sunt, uix dei ignari, & adeò quidem, ut proximo
& laico (ut uocant) confitendum potius statuerint,
quàm ei sacerdoti, quem uel ipsum ex confessione dete-
riorem fore, uel te deteriore redditurum, iure metuis.
Id quod & D. Thomas probat in articulo. 4. Quest.
7. de partibus poenitentiae. Proinde in Canone. Qui
uult, de poenitentia, Distinctione sexta præcipitur, ut
queras, à quo non negligaris, & ideò melior, qui bate-
ri possit: qui non sit ab unitate ecclesie diuisus, in nullo
eorum iudicandus, quæ in alio iudicare debeat: De-
inde ita munere scientie instructus, ut cognoscere que-
at, quæ iudicare debeat, qui ualeat, morbum quamlibet
latentem agnoscere, didicerit, confitenti esse beneuolus,
onus eius portare, charitatem ardentem in omnibus ex-
hibeat uiuet confitentem, orando docendo &c. Talem
confessionis

confessionis secretariæ arbitrum, requirit Canon pontificius. Et admodum pie Thomas, loco iam citato scribat præcepta iuris positiui, ut loquitur, hoc est, præter manifestum, & expressum dei præceptum constituti, non extendere se ultra intentionem præcipientis, quæ sit finis præcepti: nempe charitatem, ut D. Paulus inquit, ad utilitatem, & ueræ pietatis instaurationem, omnia instituentem. Iam quid proceres confessionem secretariam præcipiendo intenderint, quid uoluerint, satis Canon iam adductus explicauit. Quare cum præteritur sacerdos, qui meliorem reddere te nequeat, nec præceptum ecclesiæ, ut Thomas inquit, transgreditur: quia illa ei confiteri præcipit, à quo peccatis libereris & in pietate erudiaris, ac promouearis, nec sit ulla sacerdoti eiusmodi iniuria: nam ut ibidem Thomas scribit, Priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abatur potestate.

Hilarius in octenarium

Psal. 119.

Vera peccati confessio est, sine intermissione temporis poenitere. Et in Psal. 135. supputatione uulgari Confitendum semper est, non quod peccandum semper sit, ut semper sit confitendum, sed quia peccati ueteris & antiqui utilis sit indefessa confessio. Quanquam
ut nostra

ut nostra caro comparata est, quotidie accidit, quod
 confitearis, ut non solum peccatum antiquum & uetus
 ut Hilarius inquit, confitendum tibi maneat, si iam ut
 idem ait: peccati confessio, est desinendi professio, &
 Christiani sit, hoc continuo meditari, & moliri: facile
 quiuis uidet, quàm sit prosperum, certo tantum tempo
 re remedium petere, cum mors identidem, & incertis
 interuallis impetat & deficiat.

Ioannes Chrysof. de confessione

peris sui parte prima, super Psal. 50.

qui est: Miserere mei. Hom. 2.

Peccata autem tua dicito ut deleas illa, si confunde
 ris alicui dicere, quia peccasti: dicito ea quotidie in a
 nima tua, Non dico ut confitearis conseruo tuo, & ex
 probret: dicito deo, qui curat ea. Hæc enim si non dix
 ris ignorat ea deus. Nunquid à te uult ea cognoscere?
 Cum faciebas ea, præsto erat: cum admitteres, noue
 rat. Peccare non erubuiſti, & confiteri erubescis? dici
 to in hac uita, ut in illa requiem habeas &c. Item, uide
 Chrysof. super Mattheum, Homilia. 32. iuxta finem.
 Noli ergo cogitare quod non redibit unquam domum
 tuam filius, &c. Et ad Hebr. cap. 12. Homilia. 31.

Ambrosius Sermo. 3. in Psal.

Beati immaculati.

Valde

Vade & ostende te sacerdoti, &c. Quis est uerus sacerdos, nisi ille qui sacerdos est in æternum, &c. Idem cum fuerit. Latinus, tamen idem sentire uidetur quod Chrysost. quanquam Græcus fuerit, tamen orthodoxus & orthodoxæ ecclesiæ episcopus, inter diuos numeratus. In Sermone Ambrosij, inquam, de pœnitentia Petri qui numeratur. 46. cuius phrasis est huiusmodi, ut ambigi non possit quin sit Ambrosij, inter multa dicit in hunc modum: Ergo Petrus prorupit ad lachrymas, et in fine, profuit quod & emendauit, &c.

Nec dissonant ab his quæ scribit in Lucam, lib. 7. capite. 66. enarrans euangelij locum: Pater peccaui in coelum & coram te. Hæc, inquit, est prima confessio apud autorem naturæ, præfulem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etsi deus nouit omnia, uocem tuæ confessionis expectat. Ore autem confessio fit ad salutem, quia alleuiat pondus erroris, quisquis ipse cnerat, & accusationis excludit inuidiam, qui accusatorem præuenit confitendo. Iustus enim in primordijs sermonis accusator est sui. Atque ne quò possit tergiuersari Ambrosium hic agere de confessione oris, qua prodimus sacerdoti secreta nostra, protinus subiicit: Frustra autem uelis occultare quem nihil fallas, & sine periculo prodas, quod scias esse iam cognitum. Confiteri magis

ut interueniat pro te Christus, quem aduocatum habemus apud patrem. Roget pro te ecclesia, & illachrymet populus.

Nec citè interim Basilium, aliosque ueteres, qui cum toties loquantur de ieiunio, de pœnitentia, de lachrymis, de deprecationibus: qui tamè non meminere huius confessionis, neque declarant eam esse necessariam.

Origenes super Leuit.

Homilia. 2. cap. 2. commemoratis septem modis, quibus abluuntur admissa: octauo demum loco ponit confessionem, qua non erubescamus, & sacerdoti detegere mala nostra, nec ita recuset hunc, ut uelut huic ceu capiti cæteros subesse ueluti membra. Sed ut sit una ratio à cæteris distincta. Primam facit baptismum: secundam martyrium: tertiam eleemosynam: quartam ignoscendam mutuam, qua condonamus ijs qui nos læserunt: quintam, officium quo peccatorem conuertimus ad bonam mentem: sextam, uehementem in deum ac proximum charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum: septimam, lachrymas, ieiunia, reliquosque labores pœnitentiæ: octauam, uelut huius partem, cum quis non erubescit confiteri sua scelera sacerdoti. Ex hoc loco potissimum hausisse uidetur Cassianus sermonem quem tribuit Abbati Pynufio libello de fine pœnitentiæ cap. 8. Sic

enim commemorat diuersa remedia, quibus aboletur peccatum, ut confessionem unam quanquam e multis esse uelit. Inter cætera inquit, Quis est qui non possit suppliciter dicere: Peccatum meum cognitum tibi feci, & iniusticiam meam non operi, ut per hanc confessionem etiam illud confidenter subiungere mereatur. Et tu remisisti impietatem cordis mei. Quod si uerecundia retrahente reuelare ea coram hominibus erubescis? illi quem latere non possunt, confiteri ea iugi supplicatione non desinas, ac dicere: iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & mala coram te feci, qui absque alius uerecundie publicatione curare, & sine improprio peccata donare consuevit. Post illud quoque tam promptum certumque subsidium aliud quoque ad huc facilius largita est nobis diuina dignatio, ipsamque remedij opem nostro commisit arbitrio, ut indulgentiam peccatorum nostrorum pro nostro presumamus affectu, dicentes ei: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hactenus Cassiani uerba.

Item testantur & ueteres Scriptores enumerationem non esse necessariam. Nam in Decretis citatur Chrysostomus, Et Glossa de Pœnitentia, Distinct. 5.

can. Confœderet. Deniq; consule collectanea Bedæ super
per illud Pauli ad Colos. 3. Supportantes inuicem. Et ad
legatur ex Tractatu 8. Augustini super Ioan. in nostris
codicibus tamen non reperitur.

APPENDIX.

Non est necessaria, nec iure diuino mandata enume-
ratio peccatorũ. Nullum enim extat de hac re man-
datum in scripturis. Præterea talis enumeratio impossi-
bilis est, iuxta illud. Delicta quis intelligit. Idem testan-
tur & prudentiores canonistæ, hanc enumerationem
non esse iuris diuini. Postremo Græca ecclesia iam olim
aboleuit hunc morem propter stupratam à diacono ma-
lierculam, ut recitat historia Tripartita, nõ potuisset an-
stat quanta carnificina conscientiarum fuerit illa acer-
ba exactio enumerationis, prodest moneri pias mentes,
ut sciant Canonem illum, qui præcipit de enumeratione
tantum traditionem esse humanam.

PECCATA DIMITTERE

solius esse Dei.

Theophilaetus in Ioan.

Cap. 8.

Remittere enim peccata solius dei est. Ideo dicit:
Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. &
nos

nos igitur serui estis, quia peccatores. Insuper quia ueri
 simile erat illos dicere, quamuis tali seruituti obnoxij si-
 mus, sed sacrificia habemus, sed sacerdotes, qui purga-
 bunt nos à peccatis, dicit quod & illi serui sint: Omnes
 enim peccauerunt & indigent gloria dei: Et sacerdo-
 tes uestri, quum & ipsi serui sint non habent potestatem
 alijs dimittendi peccata, quod & ipse Paulus manifes-
 tius dicit: Opus habet sacerdos pro seipso offerre, sic-
 cut etiam pro populo, quia et ipsi infirmitati obnoxius
 est: Seruus, inquit, non manet in domo, hoc est, non ha-
 bet potestatem expendendi, eò quod non sit pater fami-
 lias, hoc est, dominus domus: filius autem dominus do-
 mus est, & manet in domo. Domum autem dicit potesta-
 tem sicut & alio loco principatum ita nominat: In do-
 mo (dicens) patris mei mansiones multæ sunt. Igitur
 uestri quidem sacerdotes cum serui sint, potestatem nõ
 habent remittendi peccata. At filius ego manens in do-
 mo, hoc est, potestatem & principali autoritate, quum
 sim dominus domus libertatem uobis commendo. Om-
 nia enim mea sunt, & æqualis potentie & potestatis
 cum patre sum: etsi ego liberos uos reddidero, tunc ue-
 ra libertate redimemini, &c.

Augustinus in epistolam beati

Ioannis, Tractatu 3.

Sed per cuius nomen remittuntur peccata? Nunquid Augustini? Ergo nec per nomen Donati. Videtis quis August. aut quis Donatus? Nec per nomen Pauli, nec per nomen Petri. Et infra: Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Quid dicit? Nolo mei sitis, sed mecum sitis. Mecum esto te, omnes illius sumus, qui pro nobis mortuus est, qui pro nobis crucifixus est.

August. in Sermone de Remissione peccatorum, 1. Quest. 1. Can.

Vt euidenter.

Vt euidenter ostenderet dominus à spiritu sancto, quem donauit fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait: Accipite spiritum sanctum. Et continuo subiecit: Si cui dimiseritis peccata remittuntur ei, hoc est, spiritus sanctus dimittit, non uos. Ex hoc loco clarum & apertum est, non meritis hominum (attestante etiam hoc Canone) sed uirtute spiritus sancti peccata remitti. Et de Cōsecr. Dist. 4. Can. Nemo.

Augustinus contra epistolam Parmeniani lib. 2 cap. 11.

Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Hoc cum dixisset, insufflauit & dixit: Accipite spiritum sanctum, si cui dimiseritis peccata, dimittentur: & si cui retinueritis

ritis, retinebuntur. Contra nos esset, ut cogere[mur] fate-
 ri ab hominibus, hoc non per homines fieri, si postea
 quam dixit: Et ego mitto uos, subiecisset continuo: Si
 cui dimiseritis peccata dimittentur: & si cui tenuerit-
 is, tenebuntur. Cum uero interpositum est. Hoc cum di-
 xisset, insufflauit, & ait illis: Accipite spiritum sanctū:
 & deinde illatum, per eos uel remissionem uel retentio-
 nem fieri peccatorum. Satis ostenditur, non ipsos id age-
 re, sed per eos utiq; spiritum sanctum, sicut alio loco di-
 citur: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus san-
 ctus qui in uobis est.

Paschasius Papa de Consecrat. 1.

Dist. 2. Can. Iteratur.

Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Christus semel
 passus in carne, per unam eandemq; mortis passionem
 semel saluauerit mundum.

Leo Papa 1. Quæst. 1. Gratia.

Gratia si non gratis datur uel accipitur, gratia nõ
 est, &c. Sed maior gratia non est nisi remissio peccato-
 rum, quæ sola diuina gratia & largitate remittitur.

Idem in lib. de Lib. arbit. de Consecrat. Dist. 4. Can. Gratia.

Gratia quæ per Christum datur, non solum pecca-
 torum remissionem facit, sed etiam ut lex impleatur.

ut natura liberetur, nec peccatum dominetur, spiritus & gratia dat fidem: quæ etiam non petita à Deo conceditur, ut homini petenti, & alia concedantur.

Nam fides non est liberi arbitrij tantum, sed donum Dei.

Idem contra Iulianum lib. 2. eadem.

Distinct. Can. Nemo.

Nemo tollit peccata mundi, nisi solus Christus qui est agnus tollens peccata mundi: tollit autem & dimittendo quæ facta sunt: (ubi originale continetur) & adiuuando ne fiant, & perducendo ad uitam ubi fieri omnino non possunt.

Augustinus ad Macedonianum

de Pœnitent. Dist. 3 Can. Quamuis. Para.

Hac autoritate.

Hac autoritate & illud Ambrosij determinatur, & iterum: Peccatori per primam pœnitentiam ueniam dari monstratur: alioquin nequaquam iterum parceret deus, qui nec dum pepercisset satisfactio pœnitentiae: & uade & amplius noli peccare, &c. Quia de re omnis alia satisfactio pro peccatis infrugifera est, contraque ius diuinum æque humanum siue Pontificum, pœnitentiam quando mulctæ pecuniariæ causa hæc fit uti cum illis indulgentijs factitatum est. Nam & Alexander Pape

pa tertius, omnem mulctam pecuniariam prohibet, neq;
à religiosis, neq; à secularibus accipiendam. Extra de
penis cap. Licet.

Cyrillus in Euang. Ioan.

Lib. cap. 11.

Viuificare interius peccatorum solius dei munus
est, qui per prophetam dicit: Ego sum qui deleo iniqui-
tates uestras. Idem in Ioan. Euang. cap. 20. lib. 2. cap. 5
6. Certè solius uerè Dei est, ut possit à peccatis homines
soluere. Cui enim alij praeuaticatores legis liberare à
peccato licet, nisi legis ipsius auctori? Et sequitur: Nam
quum ipsi remittunt ac detinent, spiritus qui habitat in
eis, per eos remittit & detinet.

Augustinus in Sententijs ex

illo decerptis.

Sicut quidam parentes aggrauant originale pecca-
tum, ita quidam reuelant, sed nullus tollit, nisi ille, de
quo dictum est: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
mundi, cui nullum bonum hominis impossibile, nullum
malum insanabile.

Theophyl. in Lucam cap. 1.

Non enim aliter Christus agnitus fuisset esse deus ni-
si remississet peccata populo: Dei enim est remittere pec-
cata. Non enim propter opera nostra, nihil enim faci-

326 PECCATA DIMITTERE
mus boni, sed ille uisitauit nos ex alto, qui oriens dicitur. Et in Marcum cap. 2. dicit quod solius sit dei peccata remittere.

Cyprianus in Sermone 5.
de Lapsis.

Solus dominus misereri potest, & dare ueniam peccatis quæ in ipsum commissa sunt: solus potest ille largiri, qui peccata nostra portauit, qui pro nobis doluit, quæ Deus tradidit pro peccatis nostris. Homo deo esse non potest maior, nec remittere aut donare indulgentia sua seruis potest, quod in dominum delicto grauiore commissum est, ne adhuc lapso & hoc accedat ad crimen, si nesciat esse prædictum: Maledictus homo qui spernabit in homine. Idem in epistola 6. ad Magnum, cui astipulatur Cyrillus in eiusdem loci expositione. Item Hilarius in Matth. Cap. 9. Vide in Titulo: Omnes Christiani habent eandem potestatem in uerbo, et quocumque Sacramento.

Ambrosius super Corin. 2.
Capite. 12.

Peccata autem dimittere, & spiritum sanctum dare solius dei est. Si ergo effectum salutis deus dedit, nulla gloria in hac re hominis est. Idem ait: Verbum Dei dimittit peccata, sacerdos est iudex: sacerdos quidem officium

officium suum exhibet, sed nullum potestatis iura exercet. Idem ait. Ille solus peccata dimittit, qui solus de peccatis nostris mortuus est.

Aug. ad Laurentium Enchirid.

Cap. 83.

Qui uerò in ecclesia remitti peccata non credens, contemnat tantam diuini muneris largitatem, et in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit.

Contra Iudæos, Paganos &

Arrianos. Cap. 19.

Donum spiritus sancti agnoscimus esse remissionem peccatorum omnium, suffragante nobis ipsa ueritate, que post resurrectionem suam, ait discipulis suis: Accipite spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata remittuntur illi.

Lib. 1. de Doctrina Christiana

Cap. 18.

Has igitur clauas dedit CHRISTVS Ecclesie sue, ut que solueret in terra, soluta essent in coelo, scilicet ut quisquis in ecclesia eius dimitti sibi peccata non crederet, seq; ab his correptus auerteret, in eiusdem ecclesie gremio constitutus, eadem fide atq; correctione sanaretur.

Sanaretur. Quisquis enim non credit dimitti sibi posse peccata, fit deterior desperando quasi nihil illi melius quam alii esse remaneat ubi de fructu suae conversionis inuidus est.

Chrysostronus in cap. Matth. 5. Ho. 15.

Liberare quippe à putredine peccatorum Christi profecto uirtutis est, ut autem non ad illa iterum reuertatur, apostolorum cura est ac laboris. Et in Ca. 8. Homilia. 33. Seruitus peccati est grauissima, à qua solus deus liberare potest. Dimittendi peccatum potestatem nemo habet praeter deum. Item uide Chrysostr. in epist. Corint. 2. cap. 13. quoque ait: Dei solius esse peccata dimittere.

Hyllichius in Leuit. lib. 1. Cap. 4.

Rogabit pro eo sacerdos, & dimittetur ei &c. Neque enim inquit, idonei sumus peccata nobismetipsis dimittere: Christus autem nobis propitiationem per se fit, unde & eius uoce sacerdotes in ecclesiam, utpote eius officium subeuntes, ordinati sunt, quibus in persona Apostolorum dixit: Quorum remiseritis &c. Idem in Leuit. libro. 1. cap. 5. Solius est enim dei ignoscere, etiam ea quorum impossibilis uidetur remissio.

DE ABSOLVTIONE.

Augustinus in Ioan.

Tracta. 8.

Vnde

Vnde est ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tãgat
 & cor abluat, nisi faciente uerbo: non quia sit
 sed quia creditur. Item, Hom. 2.3. Quod si in malũ E-
 uangelistam quis incidit, securus sit ab eo, qui dixit:
 Fides tua te saluum fecit. Adhæc Psal. 77, Nolite uobis
 uocare patrem in terris. Dictum esse non ut tolleretur
 nomen honoris, sed ut sciretur ne gratia de quo in eter-
 nam uitam regeneramur, naturæ, uel potestati, uel san-
 ctitati hominis tribueretur. Ex hijs uerbis manifestum
 est nihil deferendum uel naturæ, uel potestati, uel san-
 ctitati cuiusuis hominis, in sacramentorum perceptio-
 ne, quam sententiam & Hieronymus in Commentarijs
 in Matth. cap. 16. approbat. Intelligite hæc insipientes
 in populo, & stulti aliquando &c.

Sacramentis enim id tribuendum, quod illorum est,
 & ad quod ordinata sunt à Christo. Christus autem
 nihil absq; causa ordinauit, & sacramentis suis uerba
 promissionis adiecit, quæ consideranda & amplecten-
 da cum signis externis & uisibilibus. Hocq; confir-
 mat conscientiam, & amouet dolores & timorem, quo
 angimur ob peccata. Nisi intus operentur sacramenta
 frustra externa signa adhibebuntur. Nisi credideris
 uerbis domini sacramenta tibi nihil proderint.

à culpa & poena absoluendi potestatem habet.

Cyprianus Cornelio Papæ

Epistola tertia.

Cyprianus uult ut unusquisq; pœniteat in sua diocœsi, qui sic ait : Nam cum statutū sit omnibus nobis, et æquū sit pariter ac iustū, ac unius cuiusq; causa illic audiatur ubi est crimen admissum & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta, quā regat unusquisq; & gubernet, rationem sui actus domino redditurus. Oportet utiq; eos, quibus præsumus non circumcursare, nec episcoporum concordiam coherentem subdola & fallaci temeritate collidere. Sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint. Loquitur enim de his qui in Africa peccauerant, & ad Rom. Pontificem concurrebant.

Ex quo liquet usus primitiæ Ecclesiæ de ligandis & soluendis peccatoribus. Neq; quicquam scriptura tribuit episcopis, quod ipsum sacerdotibus non detulerit, cum idem sit episcopus & presbyter : nam Apostolus ut Lucas : ait missis Ephesum nuncijs accersuit presbyteros

presbyteros Ecclesiæ, qui & Tito præcipit ut oppida-
 tim episcopos constituat, quos nunc episcopos nunc pre-
 sbyteros uocat. Nullos alios ut patet. 1. ad Timotheum:
 3. & ad Philippenfes primo noscens in Ecclesia Dei mi-
 nistros, quàm episcopos seu presbyteros, & diaconos
 ubi insinuat omnes in domo Dei clericos, aut episcopo-
 rum aut diaconorum functiones peragere.

Mirum quomodo episcopi omnem laborem & cura-
 ram ecclesiarum à se reiecerint, uoluptatibus et seculari-
 bus negotijs se dedentes, & diaconis ecclesias commissa-
 serit sacramentorumq; administrationem, quasi dede-
 cus & summus contemptus talia ministeria subire. Huc
 enim uentum fuit ut quisq; doctior, & aliquo titulo in-
 signito, sò minus ecclesiæ administratio curauit, imò re-
 cusauit hoc onus, tanquam uile, & suæ dignitati impar.
 Dominus det nobis ueros episcopos et diaconos, quales
 Paulus describit ad Thimoth.

Confirmatur hoc etiam per D. Hieronymum & ali-
 os patres, quod omnes presbyteri sunt episcopi, ceteri
 autè diaconi: quare & parrochi quibus uerbi Christi
 prædicatio demãdata est ueri sunt episcopi, reliqui ue-
 rò ministri sunt qui alia in ecclesia munia obeunt, sunt
 diaconi. Quemadmodum uetus lex pontifices habuit Aa

ronem, eiusq; filios leuitas, & ministros ceteros. Itaq;
cum omnis (Paulo adserente) presbyter sit episcopus,
& delinquentes omnes, iuxta Cypriani præceptum in
delicti loco ab eiusq; præside absolui debent: consequi-
tur nullum sacris iniciatū, alium in absolutionis præro-
gatiua præcellere. Nam dicant nōnulli qua lege diuina
aut autoritate habent dissimilitudinem potestatis statu-
ere, & hic reseruare (ut uocant) casus habeat, quod
isti non liceat, cum contrarium. S. Cyprianus uelit ob-
seruari. Nemo interim ordinem in ministerio Euange-
lij conturbet, quem dominus obseruari uult.

Paulus apostolus æquales habere uoluit sacerdotes
cum dicit: Sic nos existimet homo, ut ministros Chri-
sti & dispensatores mysteriorum Dei: quippe cui nō
erat obscurum, non defuturos, qui plus aliquid de Pau-
lo sentirent, quod non haberet cum alijs commune. Dic-
cit ergo omnes habendos ut ministros & dispensatores
ex æquo, non ut nouarum rerum conditores esse: qua-
re alio loco uetuit suis ne in clero dominarentur. An nō
dominarentur in clero, qui suam administrationem ala-
tius efferunt, aliorum humi deprimunt, idq; mero spiritus
ambitionis? Deinde Paulus, qui uerum egit (si quis
alius) pontificem, confitetur Corinthijs se non domina-
ri in fidei nomine, sed audiutorem solum esse gau-lij
quod

Quod fide starent. Qui & alibi: Non nos ipsos prædicamus (inquit) sed Christum Iesum, &c.

PRO ABSOLVTIONE NON

licet aliquid accipere,

Ex sexto Synodo. 1. Quæst. 1.

Can. Nullus episcopus.

Nullus episcopus aut presbyter aut diaconus, qui sacra dispensat, communionem, à percipiente gratiam communionis aliquod precium exigat: neque enim uenditur gratia, neque pro precio gratiam spiritus sancti damus: sed dignis muneribus sine defraudatione participare concedimus. Si quis uero eorum qui connumerantur clero, ab eo cui sacram communionem dispensat: aliquod precium exegerit, deponatur, sicut imitator Simoniacæ fraudis. Dij boni, quam longè ecclesia Romana ab hac regule institutione discessit. An non omnia uenalia in Ecclesijs passim locorum habentur, prostitutaque sunt? Hocque in causa, quòd sacramenta uiliter & tractentur & habeantur, nisi bonorum uiuorum prudentia breui occurreretur, actum erit de omnibus ecclesijs, adeoque deturbata omnia & contempta iacent.

SATISFACTIO EVANGELICA
quæ sit.

Peccata

PEccata multorum &c. per totum
caput. Et uocabitur nomen eius
Iesus, hic saluum faciet populum suū
à peccatis eorum. *Esaie. 53. Matth. 1.*

Annuncio uobis gaudium magnū
quia natus est uobis hodie saluator,
qui est Christus dominus, in ciuitate
Dauid. *Luce. 2.*

Pro nihilo saluos illos faciet. *Psal. 51.*

Iustificati gratis per illius gratiam,
per redemptionē quæ est in Christo
Iesu quem proposuit Deus. *Rom. 3.*

Gratias uobis & pax à deo patre,
qui dedit semetipsū quo peccatis no-
stris, ut eriperet nos à præsentī secu-
lo malo. *Ephe. 2. Philippen. Gal. 1.*

Per quem habemus redemptionem
per sanguinem ipsius remissionē pec-
catorum, &c. *1. Thessa. 5. Coll. 1.*

Christus semel pro peccatis nostris
mortuus est, iustus pro iniustis. *1. Pet. 3.*

Bonorum nostrorum non eget Do-
minus. *Psal. 15.*

Augustinus in cap. Satisfactionis

Satisfactio, inquit pœnitentiæ, est peccatorum causas excidere, & de cætero eis aditum non indulgere. Hæc una satisfactio, quam & Christus exegit, ut scilicet amplius non peccemus, dicens adulteræ: Vade, & amplius non peccare, crucem carnis mortificandæ ei imponens. Qui ergo amplius non peccat, excidit causas peccatorum, crucem post Christum baiulans, propriâq; membra mortificans, & proinde satisfacit. Quid hic possunt indulgentiæ? quid oblationes? quid pecuniæ? Si non possunt causas peccatorum excidere: si non possunt carnem mortificare: si non possunt augmentum gratiæ dare? Nisi, inquit, dominus conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cœlorum. Num indulgentiæ possunt hominum corda naturaliter elata flectere?

Hieronymus in Matth. 16.

De hac memorat satisfactio. Qui deponit ueterem hominem cum actibus suis, denegat semetipsum, dicens: Vivo iam non ego, uiuit in me Christus, tollitq; crucem suam & mûdo crucifigitur. Qui autem mundo crucifixus est, hic sequitur dominum crucifixum. Hæc inquam est satisfactio euangelica, expoliatio ueteris hominis, & mortificatio membrorum quæ sunt super terram. Quæ passim iniunxit saluator: Vade amplius noli peccare

care. Ille non peccat amplius & non efficitur reprobis
 qui corpus suum redigit quantum potest in seruitutem.
 Interea autem fateor longam aliam esse rationem de
 criminum pœnitentia & satisfactione, de qua Ecclesia
 quando lesionem accepit & offensa est, publice suam
 iudicium interponit, indicens satisfactionem publicam
 et grauiorem, ut innotescat omnibus uerè pœnitere, qui
 prompto animo suscipiant quicquid Ecclesia decreuerit.
 Item in primitiua ecclesia absolutio posterior erat
 satisfactio, ut indicat historia Tripartita, de quo supra
 de Confessione auriculari ostensum est.

Hilarius in Psal. 142.

Et competens illa humane uerecundie professio est
 at quod per spiritum dei in terram rectam deducendus
 sit, id non meriti sui esse arroget, neq; per satisfactio-
 nem pij obsequij id sibi postulet, sed totum hoc clarifican-
 dum in se dei nomen expectet, ut propter honorem
 dei nominis, in terra recta esse statuatur, &c. Vide in
 Titulo infra de Merito.

DE SATISFACTIONE.

Appendix.

Olim in ecclesia famosi non recipiebantur sine qua-
 dam publica castigatione, quam uocabant satisfactio-
 nem, hoc more iam olim antiquato, tamen manet uocan-
 bulum

bulum, & uestigium quoddam ueteris moris, quod pe-
perit multas disputationes. Vetera illa spectacula publi-
ca sententiæ, fuerunt quædam externa & politica disci-
plina ecclesiæ, humana autoritate instituta, quæ nõ per-
tinuit ad conscientiam, seu ad remissionem peccatorum,
corã deo, sed homines indocti, ut in alijs multis accidit
ex re politica fecerunt spiritualem, & finxerunt satis-
factiones necessarias esse ad remissionem peccatorum
coram deo. De hac tota re quid sentiendum sit breuiter
dicemus. Nam & prodest in hac materia errores, qui
pericula conscientijs afferunt, refellere, et quædam hic
de discrimine remissionis culpæ, & pœnæ dicenda sunt
quæ utile est in ecclesia extare.

Primum igitur sciendum est, non fieri hic mentionẽ
ciuilium satisfactionum, ut cum dicemus satisfaciendum
esse his quorum res occupatas tenemus. Hæc sunt opera
non indebita, sed necessaria, & ad contritionem perti-
nent, iuxta illud. Desinite male facere. Nam satisfactio-
nes hoc loco definiunt opera non debita, quibus redi-
dinendæ sunt pœnæ purgatorij, aut certæ aliæ tempo-
rales pœnæ. Sic enim dicunt Scholastici: Deũ cū sit mi-
sericors remittere culpã, sed cū sit etiã iustus et uindex
mutare pœnam æternam in temporalem purgatorij. De-
inde addunt partem pœnarũ illarum remitti potestate
clauium

clauium, partim redimendam esse satisfactionibus. Hæc est summa commenti. Recte autem fatentur non remitti culpam propter satisfactiones. Postea aut de compensatione æternæ pœnæ hallucinantur. Error est enim sentire quod æternæ pœnæ remittuntur propter nostram compensationem, & multo absurdius est, quod fingunt propter opera non debita remitti.

Nos igitur remissionem culpæ & mortis æternæ coniungimus, & docemus utrunq; esse beneficium Christi gratuitum. Fide liberamur gratis propter Christum à culpa & ira dei, seu morte æterna, iuxta has sententias. Aculeus mortis peccatum est, &c. Deo autem gratias, per quem habemus uictoriam. Item, O mors ero mortua. Item Rom. 6. Donum dei uita æterna est per Iesum Christum, &c. Et in ipsa remissione cum fide erigimur liberamur à morte æterna, iuxta illud. Iustificati fide pacem habemus. Quare Christum contumelia afficit, si quis remissionem mortis æternæ transfert in nostram compensationem.

Secundo, quanquam non diuelli debent remissio culpæ, & mortis æternæ, tamen discerni debent remissio culpæ, & remissio temporalium pœnarum. Sustinent enim sancti communes ærumnas humani generis. Preterea deus punit certa peccata peculiaribus pœnis. Si
cib

cut Dauid plectebatur propter adulterium. Ac profecto plusquam ferreum pectus habet quisquis non expauescit, si cogitet quam horribiliter punierit deus peccatum illud Dauidis. Mota seditio est, interfecta multa milium civium, postea regnum Israël à regno Iuda auulsum.

Hæc mutatio regnum peperit perpetuam dissipationem illius populi, dissipationem religionis, bella. Tot peccatorum causa fuit unus ille Dauidis lapsus. Item populus Israël maximis cladibus punitus est propter idolatriam. Nec dubium est & nunc plecti mundum propter idolatriam, libidines, helluaciones, & alia uicia. Et quidem de sanctis dei ait Petrus: iudicium à domo dei incipit.

Discerni igitur debent poenæ temporales à culpa, & descendendum quid de his poenis sentiendum sit, & quomodo mitigentur.

Primum igitur sciendum est, has poenas, quia diuinitus infliguntur, prorsus nihil pertinere ad potestatem clauium: has poenas neque remittunt, neque imponunt claues.

Secundo. Non semper afflictiones sanctorum poenæ iudicandæ sunt, ut Ioannis, Pauli & similium supplicia non fuerunt poenæ pro certis delictis. Et deus ipse excusat Iob, & testatur eum non propter præterita delicta

affligi. Deinde ut sint aliquando poenæ, tamen opus est
 nos habere consolationem, & uidere alium finem cruci-
 cis & afflictionum. Si enim tantum poenæ essent iudici-
 candæ, tantum ira dei proponeretur conscientijs. Euangeli-
 um igitur alium finem proponit, docet crucem esse
 exercitium, quo aboleatur peccatum in nobis, & cre-
 scat nouitas spiritus ut Paulus inquit. Exterior noster
 homo corrumpitur, ut interior renouetur de die in diem.

Tertio. Et tamen discendum est nostra poenitentia
 mitigari has poenas. Hic prodest discernere remissionem
 culpæ à remissione poenæ in hac uita. Publicæ &
 priuæ calamitates mitigantur tota poenitentia nostra
 iuxta illud. Si nos iudicaremus ipsi, non iudicaremur à
 domino. Itē conuertimini ad me, & ego conuertar ad
 uos. Est enim sententia. Si egeritis poenitentiam beneficia
 uobis, ingentia præmia reddam. Huc pertinent &
 illa præconia. Eleemosynæ liberant à peccatis, uidelicet
 cet quod ad remissionem poenæ attinet, hoc est meretur
 mitigationem calamitatum in hac uita.

Ac prodest in ecclesia docere utrunq; quod poenæ
 & propositæ sint pro delictis, & mitigentur nostra po-
 nitentia: loquimur enim de tota poenitentia, non de illis
 ridiculis satisfactionibus, quas fingunt ualere etiam cū
 sūt in peccato mortali, quod quàm sit absurdum, facile
 potest

potest iudicari. Non enim placent deo cultus impiorum iuxta illud. Deus non uolens impietatem tu es.

Quarto Satisfactiones scholasticæ obscurant legem & Euangelium, & amplificauit dignitatem traditionum humanarum: fingunt enim in satisfactionibus aliquid amplius lege fieri, & somniant reliquis operibus legem impletam esse: necesse est autem in ecclesia extare hanc doctrinam quod procul absint etiam sancti à perfectione legis. Deinde Euangelium obscurant. Quia fingunt mortem æternam nostra compensatione aboleri. Item indocti facile transferunt in satisfactiones etiam remissionem culpæ. Tertio amplificant traditiones humanas, fatentur enim satisfactiones esse opera, non debita, hoc est, traditiones humanas certorum dierum ieiunia, certorum ciborum abstinentiam, certarum precum lectiones, &c. Hæc si sunt satisfactiones, magna erit dignitas traditionum & uitæ monasticæ. At in ecclesia necesse est extare hanc doctrinam Christi: frustra colunt mandatis hominum. Necesse est cauere, ne laudibus traditionum obruantur uere bona opera.

Ex his omnibus satis liquet, non esse onerandas conscientias satisfactionibus illis usitatis. Primum enim clares habent mandatum remittendi peccata, & docent de gratuita remissione peccatorum non habent manda-

tum imponendi pœnam. Secundo falsum est mortem esse æternam aboleri nostra compensatione. Tertio, opinio de satisfactionibus legem & Euangelium obscurat & falso amplificat traditiones humanas. Et tamen sentiendum est tota nostra pœnitentia ac debitis operibus mitigari pœnas temporales. Ergo augendum est studium bene operandi etiã hac adhortatione. Quia cælamitates mitigentur nostra pœnitentia.

Si quis quærat. An non est postulanda diligentia coercendi carnem & ieiunia & alia exercitia? Respondeo hæc exercitia maxime & requirenda & præstanda sunt, idq; hoc fine, non ut sint pretia pro præteritis delictis, sed ut carnem coerceant, ut in posterum minus peccet, atq; hæc diligentia coercendi carnem, est opus debitum & mandatum à deo, non opus indebitum. Qui nimium indulgent carni, qui non habent medicaria exercitia temperantia, continentia, & orationis prorsus peccant. Quia Christus inquit: Attēdite ne corda uestra grauentur crapula. Item. Hoc genus demoniorum non eijcitur, nisi ieiunio & oratione. Et Paulus Mortificate membra uestra, &c. Item. Castigo corpus meum, & in seruitutē redigo. Item. Sedit populus manducare & bibere, & surrexit ad ludendum. Quomodo autem se quilibet exercere debeat relinquatur cuiusq; conscientia.

conscientiæ. Non enim potest similis forma præscribi omnibus, aut quocunq; tempore, nec sunt laquei conscientijs iniiciendi. Præterea hæc exercitia debent esse perpetua, non tantum certi alicuius temporis. Ideoq; de eis præcipit ecclesia perpetuo in concionibus.

Fieri & hoc potest, ut aliquis pius faciat opera nõ debita, hoc est, ut largiatur ubi sine conscientie offensione poterat non largiri, sicut Paulus gratis prædicabat Euangelium, cum ei liceret poscere uictum. Hæc sunt egregia opera libertatis spiritus, & sunt magna merita, nec prohibeo quò minus uocentur opera supererogationis, interim tamen intelligit Paulus se adhuc alioqui procul abesse à perfectione legis, quia hærent in carne ignorantia, concupiscentia, quæ retardant timorem & fidem.

Citant de satisfactionibus hoc dictum Pauli. Si nos iudicaremus ipsi, non iudicaremur à domino, idq; sic interpretantur. Si nos puniremus ipsi non puniremur à domino, inde ratiocinantur nostris poenis tolle poenas quas deus minatur.

Ad hoc respondeo. Paulum non posse intelligi de illis satisfactionibus indebitis. Sed necesse est eum accipi de tota poenitentia. Et iudicare significat uerè &

ex animo damnare peccatum, hoc fit in contritione, & tota pœnitentia. Porro dictum est supra mitigari, aut tolli pœnas temporales tota pœnitentia & debitis operibus. Idq; prodest docere, sicut & Esaias docet, cap. 58. Vbi & uituperat traditiones & requirit debita opera. Ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis, &c. Non hoc ieiuniũ magis elegit Fange esurienti panẽ etc. tunc eris uelut hortus irriguus. Ad eundem modũ concionatur passim propheta Miche. 6. Nunquid placari potest deus in milibus arietũ &c. Iudicabo tibi quid sit bonũ & quid requirat deus facere iustitiam & diligere misericordiam, & in timore ambulare coram deo tuo. Sed obijciunt, peccata merentur pœnas, nullũ igitur remittitur peccatum, nisi aliquæ pœnæ soluantur: Ergo cum per pœnitentiam remittuntur peccata, habet ipsa pœnitentia rationem pœnæ & compensationis, ideoq; cumulanda est multis pœnis, &c. Hoc nouo fuce pingunt iam nonnulli satisfactionem, sed utraq; consequentia neganda est. Non est enim uerũ, nulla peccata sine pœnis remitti. Imò sepe promittit deus remissionẽ etiã temporalium pœnarum, his qui agunt pœnitentiam. Et est notum exemplum Niniues. Præterea pœnitentiã consequitur remissionem pœnarum, non tanquã compensationem, sed propter promissionem diuinam. Conuertimini

ni ad me, & ego conuertar ad uos. Sed hoc sophistica nolo copiosius persequi, tantum admonere studiosum uolui, propterea quod hac noua cauillatione quidam defendunt satisfactionem. Habet enim hypocrisis multiplex artificium. Illud magis pium est ac simplicius, non arroganter sentire de nostra pœnitentia, nec tribuere pœnitentiæ rationem pretij, seu compensationis pro superioribus delictis. Est enim noua & debita obedientia & satis est, causam remissionis seu mitigationis pœnarum conferre in misericordiam & promissionē dei.

Allegant & exempla Dauid post remissionem culpæ plectitur exilio & bello ciuili. Adam post remissionem culpæ subijcitur morti corporali, & cæteris aris huius uitæ, de his exemplis supra dictum est, sæpe diuinitus infligi pœnas, sed hæc nihil ad clauas pertinent nec sequitur ex his exemplis, pœnas illas tolli per ceremonias satisfactionum, sed ut dictum est, mitigantur tota pœnitentia. Et supra admonui non semper esse pœnas certorum delictorum eas afflictiones, quas sancti sustinent.

Quod autem ueteres scriptores ecclesiastici & cōcilia mentionem faciunt satisfactionum, loquuntur de ritu aspectaculo sui temporis, nec sentiebant homines eo ritu mereri remissionem culpæ aut pœnarum purga

torij aut aliarum, sed sciebant politicum morem ecclesie esse, institutum humana autoritate exempli causa ad ceteros dehortandos à flagitijs, aut ad explorandos eos, qui ad ecclesiam redibant, an ex animo resipissent. Et Ambrosius diserte, inquit, satis esse si in uita semel hæc publica pœnitentia fiat, quibus uerbis significat, non requiri illas satisfactiones ad remissionem peccatorum, alioqui toties iussisset repeti, quoties opus est pœnitentia.

Et ex illo ueteri more ortæ sunt indulgentiæ, quas sic uocant, quæ nihil aliud sunt ac fuerunt, nisi illarum publicarum pœnarum condonationes. Postea homines indocti, aut etiam improbi uendiderunt indulgentias in gentibus promissis, quasi essent quædam certiores & liberaliores remissiones magnorum delictorum, & pœnarum, & affuxerunt se in indulgentijs impertire alijs superflua merita sanctorum. Ita multa erant absurda in illis imposturis, quæ facile iudicari possunt à pijs & mediocriter eruditis. Cũ enim indulgentiæ tantum sint relaxationes ueterum Canonum, unà cum illis canonibus antiquatæ sunt, & ipsæ indulgentiæ. Erant autem illi canones ac mores humane traditiones, & nihil ad remissionem culpæ aut pœnarũ coram deo pertinebant. Quare multò minus indulgentiæ illæ pertinent ad remissionem

tionem culpa, aut poenarum, nec opus est illos canones restituere, cum tantum fuerint humanae traditiones.

POENA ET CVLPA SIMVL
finiuntur.

Hieronymus ad Rusticum.

Conuertimini et redite ab iniquitatib. uestris domus Israël, & nō erunt uobis in tormentū impietates. Projicite iniquitates uestras quib. impie egistis aduersus me, & facite uobis cor nouum. Et quare moriemini domus Israël? Nolo enim mortē peccatoris, nisi ut cōuertatur à uia mala. Et uidetur una sententia Ezechielis cap. 18. Cū cōuersi fueritis ab iniquitatibus uestris. Et Hieronymus: Nō erūt uobis in tormentū impietates. Quomodo ergo finita culpa, nō finietur poena? id quoq; esse uerū patet apud Lucā, de filio prodigo, qui post obscenissimam uitā, nihil poenarū perferens, à patre deniq; acceptus est. **Gerson**

Quoq; affirmat hanc sententiā, quod in iustificatione impij naturaliter prius gratia infunditur, quam culpa dimittatur: & quod prius reatus dimittitur, quam culpa. Ratio primi, quia non tollitur priuatio nisi constitutione habitus. Secundi ratio quia lex non mulctat, nisi praeuarcationem: praeuarcatione igitur cessante, cessabit mulcta. Post ergo culpam dimissam, nullus restat reatus: Reatus enim culpam seu

præuaricationē habet pro causa totali. Itaq; poena cū suo peccato remissio remittitur, neq; ullus profusus à peccato minimus obligatur ad poenam. At quod purgatio indicitur, est propter gratiam imperfectam, cū quæ uenialia quædam remanent. Et sicut illa non ad mortem fiunt, sic illorum poena sola temporalis est. De mortificatione operum carnis, quam iugiter tenemur in corpore nostro ferre, supra fusius explicatum. Nam Titulus non de ea poena loquitur, sed præterdit eam poenam quam decretales Papisticæ reseruant, ut inde mundentur indulgentijs, & alijs operibus remissionum.

POENA QVA DEVS VVLT

peccatum punire, per hominem
auferre non potest.

IN libro Regū uidere licet, Samuelem non potuisse auferre Sauli poenam à domino impositam, cum dicit dominus: Vsq; quò tu leges Saul, cū ego proiecerim eum? 1. Reg. 16.

Nathan nō potuit deprecari poenā, quæ Dauid impendebat. 3. Reg. 12.

Hieronymus In Daniele. 4.

Daniel præsciens futurorum de sententia dei dubitauit.

tat. Rem temerariam faciunt, qui audacter peccatori-
bus indulgentiam pollicentur. Idem Hieronymus scri-
ptū reliquit super uerba: Tu es Petrus. Vbi dicit: Hic
& episcopi & sacerdotes non intelligentes istum locū
&c. Cum autem apud deum non sententia sacerdotum
sed reorum uita queratur, prout in ueteri lege de lepro-
sis scribitur. Vide supra, de Confessione auriculari re-
peries locum integrum.

Cyprianus lib. de Lapsis.

Nec remittere aut donare indulgentia sua seruus
potest, quod in dominum delicto grauiore commissum
est, ne adhuc lapsus, & hoc accedat ad crimen, si ne-
sciat esse praedictum: maledictus qui ponit spem suam
in hominem.

CHRISTIANORVM SACRI- ficia quae uera.

PRaebeatis corpora uestra hostiā
uiuentem, sanctam, acceptā deo,
rationalem cultum uestrum. Rom. 12.

Sacerdotium sanctum ad offeren-
dum spirituales hostias, acceptabiles
domino per Iesum Christum. 1. Petri. 2.

Sacrificium deo spiritus contribu-
latus, contritū & humiliatū deus nō
despicies. Psal. 50. Omnem

Omniem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus uitulos labiorum nostrorum. *Osee. 14.*

In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, id est uitulos labiorum nostrorum, ut *Osee* ascribit. Sic hic *Malach*, mundam oblationem appellat.

Sacrificium laudis honorificabit me, & quo ostendam illi salutare dei. *Psal. 49.*

Quid dignum offeram domino? curuabo genu deo excelso? facere iudicium & diligere misericordiam. *Mich. 6.*

Erunt domino offerentes sacrificia in iusticia, & placebit domino sacrificium iuda. *Esa. 1. Eccles. 34. Pro. 31. Psal. 4. 39. Hier. 6. Malach. 3. Psal. 115.*

Tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen domini inuocabo. *Marc. 12.*

Diligere proximum suum ut seipsum, plus est quam uniuersa holocausta & uictimæ.

Immola deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Psalm. 49.

Sacrificium salutare, est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate. Eccles. 36.

Chrysostomus in cap. ad Hæbrae. 13. Homilia 23.

Per eum, inquit, offerimus sacrificium laudis perpetuum deo, hoc est fructum labiorum confitentium inquit, nomini eius. Idem in cap. Gene. 35. Homil. 60. uocat sacrificium Christianorum mortificationem carnis. Sacrificium laudis offerant Christiani in perpetuum. Idem in cap. Gen. 8. Homilia. 27.

Idem in cap. Gen. 1.
Homil. 9.

Hoc maximum, uidelicet gratiarum actio, sacrificium, hæc perfecta oblatio est, hoc fiducia nostra ad deum argumentum.

Augustinus de Ciuitate dei.

Summa hæc est horum predictorum capitum. Solum deo nos seruitutem, quæ græcè λατρεία dicitur, debemus. Huius enim templum singuli sumus, quia singulos inhabitare dignatur. Eius est altare cor nostrum
eius

eius unigenito cum sacerdote placamur: ei cruentas uictimam cedimus, quando usque ad sanguinem pro eius ueritate certamus: ei suauissimum abolemus incensum, cum in eius conspectu pio sanctoque amore flagramus, et dona eius in nobis, nosque ipsos uouemus, et reddemus ei beneficiorum eius, solennitatibus, festis, et diebus statutis dicamus, sacramusque memoriam, ne uolumine temporum ingrata obrepit obliuio: **S**acramus hostiam humilitatis et laudis in ara cordis, igne feruida charitatis. Neque quisquam putet deum ulla re nostra egere. Quia propheta dicit: Dixit domino deus meus es tuis bonorum meorum non eges, imò ne ipsa quidem honorum iusticia, deum egere credendum est: quia uerus cultus homini prodest, non deo. Neque enim fonti se quisquam dixerit profuisse, si biberit, aut luci, si uiderit. Hoc iterum in alio Psalmo clarius dicitur: Si esuriero non dicam tibi: meus est enim orbis terrarum, et plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? quasi dicat, utique si mihi necessaria essent, non à te peterem, quæ habeo in potestate. Deinde subiungens, quid illa significant: Immola deo sacrificium laudis, et redde altissimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis, et eripiam te, et magnificabis me. Sed et homo deo consecratus ac deuotus, qui mundo

mūdo moritur, ut deo uiuat, sacrificium est. Ad quod
 adhortans Paulus: Obsecro itaq; (inquit) fratres, per
 misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra, hostiā
 uiuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium
 uestrum. Et iterum ad Hebræos: Beneficentiæ (inquit)
 & communicationis esse nolite obliuisci: talibus enim
 sacrificijs placatur deus. Constat ergo & misericordi-
 am ueram esse sacrificium. Vnde tam efficitur, ut tot
 ista redempta ciuitas, hoc est, congregatio, societasq;
 sanctorum, uniuersale sacrificium offeratur deo per sa-
 cerdotem magnum, qui etiam seipsum obtulit in passi-
 one pro nobis (ut tanti capitis corpus essemus) secundū
 formam serui. Hanc enim obtulit, in hac oblatus est
 quia secundū hanc mediator est, in hac sacerdos, in hac
 sacrificium est. Piissime scripsit de sacrificijs August.
 ad quem remitto lectorem hæc summa tantum fuit.

Ambrosius in Apologia Dau-
 dis cap. ultimo.

In hunc Dau. dis uersum dicit: Tunc acceptabis
 sacrificium, &c. iusticia Christus, est sacrificium
 ergo Christi acceptabile futurum patri asserit. Hoc
 est ergo, de quo & supra ait: Sacrificate sacrificiū iu-
 sticie, & sperate in domino, hoc est, iusticia spiri-
 tualis, oblatio & holocaustum feruentis deuotionis,

A

& infusionis

& infusionis spiritus sancti, quod dicit: Futurum enim ad illud spirituale domini altare cœperint admoneri anime credentium, quæ renunciantes uoluptatibus, atq; diuitijs, tanquàm aratrum uisceribus suis ducant, ut fructus possint ferre piæ culturæ, uti ita cum benedixeris ecclesiam ex gentibus acquisitam, & spirituale sacrificium cœperit frequentari, tunc & martyres sancti, qui suum pro Christo corpus obtulerint exarandum, tanquàm uituli sacris altaribus offerrentur.

Irenæus aduersus Hiere.

lib. 4. cap. 34.

Vult nos dominus adferre munus ad altare, frequenter sine intermissione. Est ergo altare in cœlis, illuc enim preces nostræ, & oblationes nostræ diriguntur, et templum. Quemadmodum Ioannes in Apoclypsi ait: Et apertum est templum ac tabernaculum dei. Ecce enim (ait) tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus.

Tertulian. aduersus Mar

tio. lib. 4.

Intellexerat Samarites ueram se deo omnipotenti oblationem, gratiarum, scilicet actionem, apud uerum templum, & uerum pontificem eius Christum facere. Idem ad Scapulam: Itaq; & sacrificamus pro salute Imperatoris.

Imperatoris, scilicet, deo nostro, et ipsius, sed quomodo
 præcepit deus, pura prece. Non enim eget Deus condi-
 tor uniuersitatis, odoris, aut sanguinis alicuius, &c. Et
 in Apologet. aduersus Gentes, cap. 30. clariora his lon-
 ge reperies.

Cyprianus sermo 6. de

Oratione dominica.

Pacificos & concordēs atq; unanimes esse in domo
 sua deus præcipit, & quales non fecit natiuitate secun-
 da, tales uult renatos perseverare, ut qui filij dei esse coe-
 pinus, in dei pace maneamus: & quibus spiritus unus
 sit animus & sensus. Sic nec Deus sacrificium recipit,
 dissidentem ab altari reuertentem prius fratri reconci-
 liari iubet, ut pacificis precibus, & Deus possit esse pa-
 catus. Sacrificium deo maius est pax nostra, & frater-
 na concordia, & de unitate patris, & filij, & spiritus
 sancti, plebs adunata. Neq; enim in sacrificijs, quæ Abel
 & Cain primi obtulerunt, munera eorum deus, sed cor
 da intuebatur, &c.

Aug. ex lib. 10. de Ciuitat.

dei, cap. 4.

Cum ad deum sursum est, eius altare est
 eorum nostrum, eius cum unigenito sacerdote.

A 2 Placamus.

placamur, & cruentas uictimas cædimus, quando ad sanguinem pro eius ueritate certamus, ei suauissimum adolemus incensum, cū in eius conspectu pro sanctorū amore flagramus, & dona eius in nobis, nosq; ipsos uenimus et reddimus, et beneficiorum eius, solennitatibus & statutis diebus, dicamus, sacramusq; memoriam, ne uolumine temporum ingrata obrepit obliuio. Ei sacrificamus hostiam humilitatis & laudis in ara cordis, igne seruide charitatis. Ad hunc uidendū, sicut uideri poterit, eiq; cohærendum, ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mundamur, & eius nomini consecramur. Ipse enim est fons nostræ beatitudinis. Ipse omnis appetitionis est finis.

Ibidem cap. 5.

Deus non uult sacrificium trucidati pecoris, sed sacrificium trucidati cordis.

Ibidem.

In quo, inquit, Micheas cap. 6. apprehendam dominum, & assumam deum meum excelsum? Si apprehendam illum in holocaustis, in uitulis anniculis? Si acceptauerit dominus in milibus hircorū pinguium? Si dederit primogenita mea pro impietate mea, fructum uentris mei, pro peccato anime meæ? Si annuntiatum tibi est homo bonum, aut quid deus exquirat à te, nisi iustitiam.

tere iudicium & diligere misericordiam, & paratum esse ire cum domino deo tuo. Et in huius prophetae uerbis, utrunq; distinctum est, satisq; declaratum, illa sacrificia non requirere deum, quibus significantur hæc sacrificia quæ requirit deus, &c.

Ibidem cap. 19.

Sicut orantes atq; laudantes, ad deum dirigimus significantes uoces, cui res ipsas in corde quas significamus offerimus Ita sacrificantes, non alteri uisibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipse esse debemus.

Aug. ex. 1. lib. ad Simpli-
cianum quæst. 2.

Missi sunt ad gentes Apostoli, ut in loco suo quisq; crederent, & ubicunq; credidissent, ibi sacrificium laudis offerent, quibus dedit potestatem filios dei fieri.

Chrysoft. ex Homilia. 33.

ad Heb. 13.

Per eum offerimus sacrificium laudis in perpetuum deo, hoc est, fructum labiorum confitentium, inquit, nomini eius. Nihil blasphemiae uox nostra resonet, nihil supinum, nihil proteruum, nihil contumax, nihil arro-

gans: sed cum uerecundia & reuerentia conuersatio
nostra sit.

Lactantius de uero cultu lib. 2.

Instit. 6. cap. 1.

Venio nunc ad id, quod est maximum, ut doceam,
quo ritu, quo uero sacrificio deum coli oporteat. Nihil au-
tem sancta, & singularis ista maiestas, aliud ab homine
desiderat, quam solam innocentiam, quam si quis obtu-
lerit deo, satis pie religioseq; litauit. Vide cap. 2. & 24.
Instit. 25. pergit. Duo sunt quæ offerri debeant, donum
& sacrificium: donum in perpetuum, sacrificium ad
tempus, & utrunq; deo incorporale offerendum est.
Donum est integritas animi, sacrificium laus & hym-
nus, si enim deus non uidetur, ergo his rebus coli debet,
quæ non uidentur. Nulla igitur religio est uera, nisi quæ
uirtute & iusticia constat.

Augustinus Sermone 130.

de Tempore.

Iudeis ideò præcepit deus relinquere uniuersam ter-
ram, & in uno loco offerre sacrificia, & uota reddere
quoniam immunda erat tunc uniuersa terra fumo ar-
rum, & nidore bustorum, cæterumq; coinquinatorum
eorum, quæ de prophanis gentiliū sacrilegijs infere-
bantur super eam. Nobis uerò iam quomodo Christi
adueniens

adueniens uniuersam terram expiauit, omnis locus crea-
torū sūsus est. Et idcirco Paulus hortatur, & precipit
sine intermissione orare ubiq; dicens: Volo orare uiros
in omni loco leuantes manus sanctas: uides quomodo
mundatus est orbis terrarum. Et ideò ubiq; sanctas ma-
nus leuare possumus, quoniam uniuersa terra sanctifi-
cata est, ut sanctus sit quā illa, quæ in interioribus tem-
pli ueteris erant sancta sanctorum. Ibi namq; irrationa-
bile animal offerebatur, hic autē spiritualis oblatio est.

MISSA SACRIFICIUM NON

est, neq; opus bonum iustificans.

VNum est opus bonū, credere in
Iesum Christū. Hocq; opus iusti-
ficat operantem. Ioan. 6.

Missā nusquam commemoratur inter opera bona,
sed est sola commemoratio passionis Christi: Hoc quo-
tiescūq; feceritis 1. Cor. 11. Multi saluantur qui non fa-
ciunt hoc opus, uel qui coenæ dominicæ nunquam par-
ticipes sunt. Quomodo Christum offerre uolunt in Mis-
sā, semel passum & oblatum pro peccatis nostris, ultra
pati non potest, ob corpus incorruptibile, quod post re-
surrectionem in cælum sustulit.

Oblatus est ipse quia uoluit, & non
aperuit os suum: uerè languores no-

358 MISSA SACRIF. NON EST
stros ipse tulit, & peccata nostra ipse
portauit. *Psal. 35. Acto. 8.*

Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret deo. Christus pontifex futurorum honorum non per sanguinem hircorum & uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. *2. Petri. 3.*

Christus semel oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata. *Hebr. .*

Omnis sacerdos assistit quotidie sacram peragens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquã possunt auferre peccata. Hic uerò una pro peccatis uictima oblata, perpetuò sedet ad dextrã dei. Vbi multa de blasphemia eorum qui rursus sibimetipsis crucifigunt filium dei. *Heb. 10.*

Christus excitatus à mortuis, nõ amplius moritur, mors illi ultra non dominabitur. Nam quod mortuus fuit peccato, mortuus fuit semel: quod autem

tem uiuit, uiuit deo. Rom. 6.

Non habet necessitatem quotidie offerre: Hoc enim fecit semel seipsum offerendo. Heb. 7.

Ex his locis patet, solum Christum dici & esse uerū sacrificium, semel deo patri oblatum, & non Missam, in qua solum memoria habetur ueri illius sacrificij, semel deo patri per Christum oblata. Præterea Christus Matthæi uicesimo sexto. Marci 14. Lucæ. uicesimo secundo. 2. Corinth. 11. iussit accipere, edere, distribuere alijs commemorationem suam, nullam speciem (quod uocant) subtrahens laicis, neq; distinctionem habens personarum, sed omnibus propinans, et porrigens. Iussit item manducare, non sacrificare, &c.

August. ad Bonifacium epi-

stola 23. & super Psal. 20.

Certum habemus quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: tamen ne obliuiscamur quod semel factum est, in memoria nostra omni anno fit, scilicet quoties Pascha celebratur.

Ambrosius.

In Christo semel oblata est hostia ad salutem potens
Quid ergo nos? Nōne per singulos dies offerimus?
Et si quotidie offeramus, ad recordationem eius mortis

362 MISSA SACRIF. NON EST
fit, & una est hostia, non multæ. Sic etiam dicimus: hodie est resurrectio domini, id est, hodie euocamus ad memoriam resurrectionem dominicam.

Cyprianus.

Libro epistolarum suarum. 20. epistola. 3. ad Cæcili-
um. Passio domini, inquit, est sacrificium quod offerri
mus, non ait Missa.

Hysichius lib. 2. Cap. 8.

Non unum nobis tantum peccatum, sed multa uir-
geniti sacrificio sunt donata, id est, totius generis huius
remissio, uita in philosophia, & singularis in-
feriorum noui Testamenti introductio.

Cyrillus in euangel. Ioannis

lib. 5. cap. 17.

Si non superest (iniquiunt) hostia placationis pro
peccatis, in quæ post agnitam ueritatem collapsi sue-
mus, non est pœnitentia locus pro peccatis, quæ place-
tur deus. Effet enim illa pœnitentia ut hostia propitiati-
onis, quam Paulus non relinquit, uerum Paulus inibi nõ
peccatorum secundam aut tertiam remissionem aufert
(non enim ita est inimicus salutis nostræ) sed hostiam
quæ est Christus, iterum in cruce offerendam pro no-
bis negat: semel enim oblatus est Christus, neq; amplius
unquam offerendus: quandoquidem resurgens ex mor-
tuis

huic iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur
 Non enim dixit Paulus: Non est ultra poenitentia neq;
 dixit non est ultra remissio, sed hostia, inquit, ultra non
 est, hoc est, crux secunda ultra non est, hostiam quippe
 hanc uocat: una nanque hostia perficit in perpetuum
 eos qui sanctificantur.

Theophylactus ad Hebr. 9.

Sic & Christus semel oblatus est, & c. A quo nam
 ille oblatus? A se ipso, non ab alio quouis hominum,
 Qui etsi Pontifex sit, hostia tamen ipsemet & oblatio
 Et in Cap. 10. Nostrum uero, ut diximus unicum est, &
 semel oblatum, & tum in hac uita, tum futura integrum
 manet & perfectius est. Nam & unus est sanguis, et se
 mel effusus, & unum est corpus, quamuis fuerit pro mul
 tis oblatum non multa, & ite una est que offertur hostia.

Hysichius in Leuit. Lib. 6. Cap. 21.

Recte ergo hic magnus sacerdos, utpote qui semet
 ipsum pro nobis hostiam, & oblationem dedit. Appellat et
 eodem libro & cap. Christum caput nostrum, & persec
 tionem. Idem lib. primo capite. 4 in Leuiticum. Post hoc
 necessarie exponit Christi sacrificium, per quod nobis
 peccatorum remissio & redemptio concessa est.

Augustinus in lib. de Fide

ad Petrum diaconum.

Ipse enim secundum apostolicam doctrinam obtulit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis. Ipse uerus deus & pontifex, qui pro nobis non in sanguine taurorum & hircorum, sed in sanguine suo semel introiuit in sancta sacerdos, per quem reconciliati sumus sacrificium in quo reconciliati,

Theophylactus in Ioan.

Cap. 21.

Et intrauit in templum eiciens ementes & uendentes, ostendens ea quae patris sunt, & sua esse: interim etiam honestatis templi curam habens, sed & translationem sacrificiorum significans, eò quod eiciens boues & columbas praesignauit, non ultra opus sacrificio & immolatione, sed oratione: domus enim mea &c. remissionem non demerebitur, quia arietem offerre, id est Christi sacrificium non potest.

Hysichius lib. 2. in Leuit.

Cap. 8.

Similiter offert & offertur, unde & Daniel oblatum illum quidem uidet, non uidit autem qui eum obtulit: quia ipse erat qui semetipsum offerebat, &c. Idem in Leuit. lib. 3. cap.

Augustinus lib. 4. cap. 14.

de Trinitate.

August.

August. Clare monstrat, quod quatuor considerantur in omni sacrificio: scilicet cui offertur, quid offertur, à quo offertur, et pro quibus offertur. Ostendendo, quod ista quatuor concurrant in Christo: qui unū cū illo manebat, cui offerebat: et unū in se faciebat pro quibus offererebat: et unus ipse esset qui offerebat et quod offerebat.

Hylichius in Leuit. lib. 9.

Cap. 5.

Sed & illud ostenditur, atq; in his euidenter demonstratur, quia in unoquoque quidem peccato, pro remittendo eo egimus poenitentia, quam non sumus idonei per nosmetipsos, sine Christi sacrificio consequi uenia.

Hoc animaduertendum est hoc in loco Patres orthodoxos interdū ipsam memoriā sacrificij semel acti, appellare sacrificiū, ad imitationē primarij illius, & unius, de qua re testantur Cyprianus. Chrysost.

Chrysostomus in epist. ad Hebr.

Hom. 17. cap. 9.

Nōne per singulos dies offerimus quidem, sed ad recordationē facientes mortis eius. Et una est hæc hostia non multæ. Quomodo una est, & non multæ? Et quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorū: hoc autem sacrificium exemplar est illius, id ipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum crastina
alium

alium, sed semper idipsum. Proinde unū est hoc sacrificiū, alioquin hac ratione: quoniā in multis locis offertur multi Christi sunt? Nequaquā, sed unus ubiq; est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Unum corpus, sicut enim qui ubiq; offertur, unū corpus est, et non multa corpora, ita etiam & unum sacrificiū. Pontifex autem noster ille, qui hostiam mundantē nos obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem consummi non potest. Hoc autem quod nos facimus, in cōmemorationē quidē fit eius quod factū est. Hoc enim facite, inquit in meā cōmemorationē. Non est aliud sacrificium, sicut Pontifex sed idipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.

Cyrellus ad reginas de recta Fide.

Hoc enim fecit, quando seipsum semel obtulit alioquin, &c. Lex enim constituit sacerdotes infirmitatem habentes. Verbū autē iuramenti quod post legē filiū in æternū perfectū, unica quidē oblatione: nempe ea, qua per propriū corpus consummauit in æternum eos, qui sanctificantur dominus noster Iesus Christus.

Cyprianus lib. 2. epist. 3.

Nos autē resurrectionē domini mane celebramus. Et quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus (passio est enim domini sacrificium quod offerimus)

mus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus. Ecce non dicit corpus & sanguis, sed passio, ut infra latius ostendemus. Scriptura inquit dicit: Quotiescunq; ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem domini annuntiabitis quo ad usq; ueniat. Vide ut interpretetur quid dixerit passionem nihil nisi commemorationem. Sequitur: Quotiescunq; ergo calicem in commemorationem domini & passionis eius offerimus, id quod constat dominum fecisse, faciamus. Vides autem quàm clare dicat cur Eucharistiam sacrificium appellitet: nimirum ob passionem, in cuius commemorationem offerat. At commemoratio quid aliud est quàm laus & gratiarum actio. Laus autem sacrificium est.

Augustinus de Ciuitate dei,

Lib. 10. cap. 4.

Hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus sumus in Christo, quod etiam sacramento altaris fidelibus noto, frequentat ecclesia, quod in ea oblatione, quam offert, ipsa offerantur. Hoc est, illi ipsi, qui offerunt, hoc ipsum sunt, quod offerunt unum corpus Christi, una ecclesia, id est, ita offerunt, & Deo signis istis consecrant. Item Tertulianus aduersus Martionem. Super alienum panem alij deo gratiarum actionibus fungitur.

unicum Veteres confessi sunt sacrificium, Iesum Christum.

Ignatius ad Magnesianos.

OMnes in unum conuenite simul ad orationem, una deprecatio sit communis, unus animus, una spes, dilectio immaculata in fide Iesu Christi, qua nihil aliud melius est. Omnes adunati ad templum dei currite, sicut ad unum altare, sicut ad unum Iesum Christum, pontificem unigeniti dei patris.

Cyprianus lib. 1. epist. 8.

Deus unus est, & Christus unus, & una ecclesia, & una cathedra super petram domini uoce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri, preter unum altare, & unum sacerdotium, non potest.

Lactantius in 4. Institutionum de uera

Sapientia, cap. 14.

Ecclesia templum dei est, cuius quidem templi & magni & aeterni, quoniam Christus fabricator fuit, idē necesse est, ut habeat in eo sacerdotium sempiternum. Nec potest nisi per eum, qui constituit templum aditum templi & conspectum dei perueniri.

Augustinus.

Quaedam ad hanc rem respicientia adfert, de Trinitate

nitate lib. 4. cap. 14. ab illo Lector petere potest: nam
coherentia sunt quæ ibi per totum caput oscendantur.

De Aris.

Ignatius ad Ephesios: Sic, inquit, qui non fuerit in-
tra altare fraudabitur pane dei. Et apertius ad Trallia
nos. Qui intra altare constitutus est, mundus est: unde
liquet alluisse ad illud Pauli: Nonne qui edunt uicti-
mas participes sacrarij sunt, atq; ita communionem in-
telligere et ecclesiam. Item, cor purum esse aram dei, ut
ex superioribus manifestum est: sic enim illi Prisci men-
sas suas aras nuncupauere, iuxta ritum Patrum ueteris
instrumenti, quodq; ad eas fundebantur preces, imò &
ipsa loca ubi orabatur tota, putamus altaria interdum
appellata. Sacra autem sunt non re sed significatione,
quodq; sacra ibidem tractabantur.

Mos fuit temporibus Apostolorum ut principio in
congregatione Christianorum communes preces effun-
deretur. Sic præcepit Apostolus fieri: . ad Timotheum
cap. 2. Deinde legebantur prophætæ, & interpretatio-
nem habebant, quemadmodum apparet in Corinth.
cap. 14. Postea dictæ iterum sunt preces, & rursum
habita admonitiones. Neq; pauperum fuit obliuio tam
in cibo, quã cõsolationibus: colligebantur enim collectæ
& subsidia more ab eodem Apostolo primum ostenso,

et inducto sicut testantur Acta, et ipsius quoque epistole. Postremo gratiarum actiones dicta Christo communiter, et fractus est in memoriam passionis panis dominicus, et calix gratiarum actionis distributus est. Nam instituta est cœna dominica in commemorationem et annunciationem mortis Christi, non in sacrificium. Missa imago sacrificij est, non ipsum sacrificium, et signum est, non res ipsa. Signum autem esse, et non rem ipsam Augustinus et Chrysostomus ipsi probant. Itē, de hoc ritu supra adducto uide Eras. Roteroda. in suis Adnotat. in nouum Testamentum. Sic enim in Grecis codicibus constanter habere affirmat.

Primaria ecclesia quoque obseruauit hanc consuetudinem usque ad Arcadij et Honorij Imperatorum tempora. De qua uide Cyprianum lib. 2 epist. 3. Supra fol. 83 reperies locum integrum.

Tertullianus in Apologetico

aduersus Gentes, capite 2.

Plinius Secundus, cum prouinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret, consuluit tunc Traianum Imperatorē, allegans praeter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud de sacerdotum comperisse, quam coetus antelucanos ad carcerem

dom Christo & deo, & ad comparandam disciplinam homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cetera scelerata prohibentes, &c. Hoc seculo floruerunt Iohannes apostolus, Ignatius, Polycarpus, & non multo post Iulianus martyr & Irenaeus.

Irenaeus ad Victorem

Vrbis Romae episcopum de Paschate autor est, Eucharistiam nihil aliud fuisse quam symbolon foederis unitatis, & fidei et doctrine. Sic enim scribit apud Eusebium. Denique & illi omnes ante Soterem praesbyteri, qui ecclesiae, cui tu nunc praesacerdotium tenuerunt. Anicetum dico & Pium, Hyginiumque & Theoprophorum & Xysium, neque ipsi ita tenuerunt, neque hi qui cum ipsis erant: & tamen cum ipsi ita non observarent, pacem semper habuerunt cum illis ecclesijs, neque ipsi repulsi sunt, aut uenientes ab illis patribus non sunt suscepti: imò potius & omnes presbyteri qui fuerunt ante te, omnibus semper qui ita non seruabant presbyteros ecclesiarum, eucharistiam sollemniter transmittabant. Haec Irenaei sunt uidelicet in signum concordiae & unius fidei: unde Irenaeus sentit Orientis episcopos, hoc est, presbyteros, non fuisse haereticos iudicatos, ut pote quibus communionis symbolum sit transmissum.

PONTIFICEM VNVM
Idem lib. 4. aduersus Hære-

ses, cap. 11 & 32.

Hic Christus noui Testamenti, nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab Apostolis accipiens in uniuerso mundo offert Deo, de quo Malachias: Non est mihi uoluntas in uobis dicit dominus omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus uestris: quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum: quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens. Manifeste significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessabit offerre deo, omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in gentibus. Quoniam item nomen filij proprium patris est, & in deo omnipotente per Iesum Christum offert ecclesia, bene ait secundum utraq; & in omni loco incensum offertur nomini meo & sacrificium purum incensa autem Ioannes in Apocalypsi, orationes esse sanctorum. Hæc Irenæus.

Tertullianus lib. 4. aduersus Martionem.

Et in omni loco sacrificium mundum nomini meo offertur, scilicet, simplex oratio de conscientia pura.

VETERES CONFES. SVNT. 171

Et in Apologetico aduersus Gentes, capite tricesimo nono Christianorum disciplinam describens, aliud nihil exponit quàm quod in Apostolorum traditione audiuit. Idem libro et eiusdem capite nono. Christianos peccatis ab omni sanguine. Ex adductis locis apparet nihil aliud sensisse de Eucharistia, quàm quod Apostoli, quorum & ritum custodierunt, communionem, gratiarum actionem, orationem, &c.

Item, Vide Dionysium Alexandrinum apud Eusebium libro Ecclesiast. hist. 6 cap. 30. Eusebium in 9. cap. ultimo. Item Paulinum. Item hæc apostolica traditio ad seculum Augustini durauit. Sic enim lib. 2. de Ciuitate dei, capite. 29. & in 22. cap. 8. Profert prophetiam, cõmunionẽ, orationẽ, & quod supra enarrauimus.

CHRISTI MORS NON TAN-

tum pro originali, sed pro omnibus peccatis satisfecit.

SI quis peccauerit, aduocatum habebimus apud patrem, Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. 1. Ioan. 2.

Nam si unius delicti multi mor-

372 MISSA SACRIF. NON EST
tui sunt multo magis gratia dei, & do-
num per gratiam quæ fuit unius ho-
minis Iesu Christi, in multos exubera-
uit. Rom. 5.

Et non sicut per unum qui peccat
rat, uenerat mors, ita donum. Nam
condemnatio quidem ex uno deli-
cto ad condemnationem, donum au-
tem ex multis delictis ad iustificatio-
nem, &c. Ibidem.

Cæterum lex obiter subiit, ut abin-
daret delictum: ubi uerò exuberavit
peccatum ibi magis exuberavit gra-
tia. Ibidem.

Augustinus ad Hilarium contra
Pelagianos, & Manichæos,
epistola 89.

Quid est enim ex uno delicto in condemnationem
nisi illo delicto quo deliquit Adam? Et quid est ex mul-
tis delictis in iustificationem? nisi quia Christi gratia
non solum illud delictum soluit, quo obstringuntur in-
fantes, ex illo uno habere homine procreati, sed etiam
multa delicta, quæ cum creuerint homines, addunt ma-
lis moribus.

Idem lib. ad Dardanum de præsentia

Dei, cap. 12. & 13.

Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors aculeus
 tuus? Quid est autem mortis aculeus nisi peccatum?
 Propter quod nunc etiam renati ex aqua & spiritu,
 omnibusq; peccatis siue originis ex Adam, in quo om-
 nes peccauerunt, siue factorum, dictorum & cogitatio-
 num nostrarum, in illius lauacri inundatione deletis: ta-
 men quia manemus in hac uita humana, quæ tentatio
 est super terram, merito dicimus: Dimitte nobis debita
 nostra. Tunc uiq; perficietur in re, ubi nunc proficien-
 do ambulatur in spe.

DE INTROITV.

Celestinus Pontifex Rom.

Introitum Ecclesiæ dedit cantandum. Autores
 sunt Guilielmus Durandus, Albertus item Magnus
 & qui hos sequuti sunt. nam missaticum negocium sic
 dixerunt: ut primam partem Introitum scilicet Celesti-
 no adscribant. Porro cum Chryst. Homil. in Matthæi.
 11. autor sit apud ueteres, imò & suo tempore fuisse
 usitatissimum integros in ecclesijs Psalmos canere, ne-
 mo est qui non uideat ab Asiæ Græciæq; ecclesijs ad
 Romanam, istum morem à Celestino primitus esse tra-
 ductum. Vixit Celestinus, Anno. 426. Introitus autem

nomē habet ab introēundo, quod Psalmi sub populi in
gressu solebant cantari, donec cœtus propē eſſet colles
ctus.

KYRIEELEISON.

Sylueſter Pontifex Rom.

Hymnum ſeu preces κυριε ελεησοϋ, addidit, et niſi
rū cum apud omnes in confesso ſit, quoniam ipſe uerba
precationis Græcica ſatis congruāt, Græcam eſſe in
ſtitutionē, ideoq; ad Romanos à Græcis translata.

Gloria in Excelsis.

Hymnum quem uocant Angelicum reducant ad
Pontificem Symmachum, idq; fertaſſis non uſque adeo
male, ſi modo ſciant Hilarium Pictauiorum epiſcopum
non Symmachum eſſe autorem. Nam cum impiū Arrii
dogma per omnes pene & Orientis & Occidentis eccle-
ſias ſerpens, ab omnibus orthodoxis timeretur epi-
ſcopis, Hilarius quō ſuæ conſuleret Eccleſiæ, hymnum
iſtum composuit in laudē Ieſu Chriſti filij dei, quem in-
terim Arriani blaſphemabant, atq; ſuis tradidit in ſa-
cris publicis cantandum, quem deinde Symmachus ſecu-
tus, idem apud Romanos ſuos fecit. Vixit hic non ita
multum ante Gelafij tempora.

Dominus uobiscum.

In ſacris myſterijs ſacerdos populum ſalutabat, ut
attentum faceret, moneretq; ut meminereſſet ſacrificium
eſſe

esse publicum concordibus uotis exequendum. Vnde
 & populus astant consensus suam declaraturus respon-
 dit. Cum spiritu tuo. Ritus hic salutandi & responderi-
 di arguit Missam non nisi publicam esse oportere. Salu-
 tatio autem hæc sumpta ex ueterum testamento Iudi-
 c. Et cum spiritu tuo, ex epistola ad Thim. desumptum.

Collectæ.

Collectarum siue Orationum autores faciunt Gela-
 sium et Gregorium Pontifices, sit sanè ita. At satis con-
 stat Collectam apud ueteres nomen à colligendo habe-
 re, quod pauperibus eleemosyna colligeretur in coetu.
 De qua re Tertulianum in Apologetico uide.

De lectione Epistolæ.

Incertum est quis huius instituti autor sit. Tele-
 sphoro quidam ascribunt. Vide Tertul. in Apologetico
 Quod Hiero. et aliqui consuetudinem eam legendarum
 epistolarum assignant: factum puto quod ille ordinem
 eum, qui hodie in ecclesia obseruatur, digessit.

Gradualia. Halleluia.

Gradualia, porro et Halleluia referunt ad Gelasiū
 ac Gregoriū. Verū omnia ea quæ isti ignorarunt unde
 profecta sint, in istos duos aggresserunt Pontifices. Nā
 ipsum nomen Graduale totum apperit institutionis mys-
 terium. Siquidem nomen habet à gradibus. Ascen-

dente enim in editiorem locum episcopo, ut equè de-
cens, ab omnibus & audiretur & conspiceretur. Popu-
lus interea diuinū implorabat auxiliū, quò ille iudicis
Christū prædicaret, ipsi uerò non sine fructu audirent.

De cantione Halleluia apud D. Hieronymum legi-
mus in epitaphio Fabiolæ. Vetustius itaq; institutionem
quàm quod Gelasios aut Gregorios serat auctores.

Tractatus.

De Tractatu quandoquidem nouum institutum est
nihil certi putant nonnulli posse pronuciari. Sed uia-
detur à scripturarum tractatione, cuius meminit Am-
brosius nomen habere. Sed iam & id ut plerūq; alia
solum in insanam uersa sunt clamorem.

Sequentia.

De Sequentia ad hunc modū scripsit Albertus Ma-
gnus. Hæc non est generalis, nec ab antiquo habita in-
usu Ecclesiæ, sed primus qui hoc diuino officio adpos-
uit Nothgerus fuit abbas sancti Galli, qui etiam omnes
ferè antiquas Sequentias fecit: sed ad imitationē eius
quædam de posteris dictamina Sequentiarū in suis Ec-
clesijs inuenerunt & adposuerunt, sicut adhuc faciunt
multi. Hæc ille. Sed & sanctus Victor plerūq; conscri-
psit.

De Euangelio.

De Euangelij lectione Epistolarum item sunt qui
dicunt

dicant diuini Hieronymi esse inuentum, quod primo Ecclesijs commendauit per Damasum. Sunt rursus qui Euangelij lectionē à Thelesphero Pontifice ducant qui uixit Anno. 135. Damasus. 360. Ceterum cum ipse Hieronymus testetur in Apologia aduersus Vigilantium, quod lectio Euangelij non sine ceremonijs etiā celeberrima fuerit apud Asiæ ecclesias. Adparet esse figmentū nimirū hinc ortū, quod Hieronymus ad preces Damasi quemadmodum ipse testatur nouū Testamentū ē Græco transtulit in latinū, id quod postea Damasus ecclesiæ fertur commendasse Romanæ. De hac re Albertus quoque & autor, De ueteri & nouo Deo. Sed paucis quid hæc de re sentiendum explicabimus.

In ipso Ecclesiæ exortu multi ex Synagoga Iudeorum conuertebantur ad Christum, hinc ad illorū exemplum, quotidie serè prophetia celebrabatur. Vbi uerò Synagoga deficere cœpit, & maxima fidelium pars ex gentibus erat, nouū Testamentū frequentius quasi uetus tractarunt in conuentibus: interim tamen Vetus non negligebatur, quod sine huius cognitione, illius non possit quicquam consistere affirmareque: neque sensus neque ueritas. Tandem uerò linguis cessantibus, & eruditione à Barbaris scœdata, quibusuis imò & certis diebus, certas nonnulli designarunt portiones

culas

culas: partim ex Euangelistis, partim ex Epistolis, un-
 de iam nobis Homiliae enatae sunt illae. Porro Gelasij
 Gregorijq; temporibus adhuc ab ipsis ser. bebantur ad
 ueterum imitationem, dicebanturq; in templis. At post
 illorum tempora uidemus etiam horum Homilias una
 cum aliorum, & has selectas, recitari in populo. Cuius
 instituti autorem quidam uolunt esse Paulum Diaconum
 qui longo tempore uixit post Gregorium, Anno domi-
 ni. 810. Sic enim pedetentim eruditione extincta, coepit
 etiam euanescere prophetia, & digna scripturae tracta-
 tio. Cernis lector ut hic deuentum sit à scripturis ad
 Patres uetustos, & ab his ad recensiores Gregorios
 aliosq; huic similes. Sed nunc de Symbolo.

Symbolum.

Sunt qui istud referant ad Marcum Pontificem,
 qui uixit, Anno. 335. tempore synodi Nicenae. Sunt uero
 qui eius institutionem uendicent Damaso, qui fuit tem-
 pore synodi Constantinop. Verum Nicena synodus
 celebrata est aduersus Arrium diuinitatem Christi neg-
 gantem. Constantinopolitana aduersus Macedonium
 spiritum sanctum respuentem. Itaq; damnauit illa Arri-
 um, & orthodoxam doctrinam redegit in capita, quae
 Marcus Pont. ecclesiae Romanae tradidit inter sacra
 recitanda. Haec porro damnauit Macedonium, &
 summam

sumnam de spiritu sancto collegit in pauca argumeta, quæ Damasus suæ tradidit ecclesiæ, ut uel sic quotidiana admonitione hæresim prohiberent à populo. Instituit ergo Marcus priorem partem: Credo in Deum unum. Damasus secundam. Et in spiritum sanctum dominum &c. **Offertorium.**

De Offertorij institutione aiunt Enthytianum Roman. Pont. autorem extitisse, qui uixit Anno domini 275. Sed longè alia fuit institutoris mens, quàm isti referant, qui hodie de Offertorij scribunt. Cum enim multi ex gentibus conuerterentur ad dominum qui à teneris ita sacris, & libaminibus assueuerant, ut non facile possent deserere. Enthytianus nonnihil infirmioribus tribuendum arbitrans, concessit ut epulas in sacræ inferrent conuentum, quas ab episcopo benedictas liceret offerre pauperibus, aut sanè in priuatum usum conuertere. At Gregorius hoc loco scripturæ (quoniam ipse testatur in Registro suo) permotus: Ne appareas in conspectu dei tui uacuus, iussit ut dona à plebe inferrentur altarijs. Pristinus ille ritus gentilitius in festum Paschæ reiectus est, qui & in hunc usq; diem, certe contra institutoris uoluntatem apud nos perdurauit. Meminit similium August. de Ciuitate dei, lib. 8. cap. ultimo.

Præfa

Præfationes. Omnes præfationes unâ ad
 Gelasium referunt et Gregorium, quâ in re ipsi quid di-
 cant uiderint. Nam certum est ueteres non nisi unica
 usus præfatione. Ea autem hæc erat: Clamabat siue epi-
 scopus siue diaconus: Dominus uobiscum. Et plebs: Et
 cum spiritu tuo. Episcopus, Sursum corda. Populus: Ha-
 bebimus ad dominum. Sic enim excitabat episcopus popu-
 lum ad diuinum sacrificium. Nam quæ hætenus pertra-
 ctabantur pertinebant partim ad prophetiam, partim
 ad preces: hic tandem parabantur ad communem obla-
 tionem, hoc est, gratiarum actionem, & ad comunio-
 nem. Posteaquâ ergo populus adseuerasset se cor dedis-
 sisse domino, mox presbyter dicebat: Præceptis ergo
 salutaribus moniti, oremus dominum. Pater noster. Ora-
 bantur una uoce elata omnes, Autor Cyprianus in Ser-
 mon. 6. de Oratione dominica. His absolutis pergebat
 episcopus. Gratias item agamus domino deo nostro. Re-
 spondebat populus: Dignum & iustum est. Subdebat
 episcopus: Verè dignum & iustum est æquum & salu-
 tare, ut nos tibi semper & ubique gratias agamus eter-
 ne deus per Iesum Christum dominum nostrum, qui an-
 tequam pateretur accepit panem, &c. Nota enim sunt
 uerba Christi ex Euangeliorum libris. Postremò altissi-
 ma uoce clamabat Diaconus: accedant ergo sancti. Sic
 enim

enim legimus apud Chrysoſt. Homil. .i. in. Heb. 7. Vn-
de & noſtrū, Sanctus, enatū uidetur. Atque hic quiſq;
buccella panis ſumpta, & calice hauſto, ſeſe ſeu ſacra-
mento in unum corpus deuinxit, gratias agens redemp-
tori, qua propter & communio dicta.

De Canone. Gregorius in Romanū Pont. e-
lectus, ſtatim plurima inuehere noua cœpit: in primis
uerò nguū miſſandi ritū condidit Canonē, & unū ritū
etiam ex omnibus eccleſijs conſecrauit. De hac re uide
Albertū Eccle. 47. & ipſe in Registro de ſeſe locuple-
tiſſimus teſtis eſt, ſe conſuetudines (ut ait) ueterū repara-
uiſſe, & nouas tamē utiles cōſtituiſſe. Vide ad Ioannem
Syracuſanum epiſcopum parte. 8. epiſtol. 7. Sed nunc
de ipſo Canone: in cuius autore prodendo, cum pluri-
mi admodum ſudent, atque ob hoc omnia fruſtulatim
diſcrepant, nos quō certiora omnia ſint, totum Ca-
nonem in iſta partimur capita. In orationem pro pro-
ceribus eccleſiæ: Orationem pro populo in cœtu. Me-
moriā ſanctorum, aut ſi maius diuorum: Verba con-
ſecrationis: Orationem dominicā: Fractionē hoſtiæ,
&c. Fuit autem uſitatiſſimum ueteribus, orare in ſacris
conuentibus pro eccleſiæ principibus, maximē pro Im-
peratore. De hac re uide Tertulianū ad Scapulā. Am-
broſium de Theodoſio. Fuit item in uſu ut ſacerdos pre-
ces offerret deo pro populo: Hinc autem prima

Canonis pars profecta est. Quam eodem modo Romani tribuunt Pontificibus, quo cetera omnia. Fuit & Diuini memoria apud uetustos celebris, quemadmodum ex Augustino liquet, de Ciuitate dei. lib. 22. cap. 10. Sed hæc infra latius prosequemur.

Sed & domini institutio, quam illi uocant, consecrationis uerba coram omnibus semper ecclesijs lecta sunt. Et orationis dominicam retulimus ex Cypriano in superioribus. Et fractio panis (durauit enim communio adhuc sub Gregorio:) ac agnus dei recentiora sunt: quippe à Sergio diu post Gregorij tempora addita, quam hic de ijs dici debeat. Videns itaq; Scholasticus qui ipsa Gregorij tempora attigit, diuersas istas consuetudines, animum adpulit, ut concordiam faciens, omnia ista in unum redigeret corpus quodq; ob hoc uocauit Canonem, nimirum regulam. Testatur hoc ipse Gregorius in Registro, ubi aperte dicit, se apud Romanos adiecisse orationem Dominicam, quod indignum iudicaretur, ut precem quam Scholasticus (hæc enim hominis uerba) composuit super oblationem diceremus, & orationem saluatoris non diceremus, Testatur Innocentius 3. de officio Missæ, Gelasius (inquit) creditur Canonem principaliter ordinasse, sed ut ipse composuit, qui super Eucharistiam secreto dicitur. Idem Gregorius in

Canonem

Canone tres orationes adiecit, Orationemq; dominicanam censuit super hostiam recitari. Testatur & Beatus Rhenanus, dicens: Canonem, Te igitur clementissime à quodam conscriptum, aiunt, cui Scholastico nomen fuerit, & indicat hoc Diuus Gregorius, paulò ante suam aetatem factum.

Claret ergo quod Gregorius Canonem receperit primus. Hinc arbitror ipsum ab Alberto nominari Canonis ordinatorem. De Communionem autem ad hunc modum scribit idem Albertus in libro de Missæ mysterijs. Primum in usu fuit, ut omnes in ecclesia conuenientes, omni die communicarent. Cum autem hoc crescentem multitudine, non satis idonei seruari posset, constitutum est, ut communicarent diebus Dominicis. Cum autem hoc ritè non seruaretur, constitutum est ut communi & hoc ritè non seruaretur, constitutum est ut communi carent tribus in anno uicibus, iuxta legem Exodi. 23. scilicet in Pascha, Penthecoste, & loco Scenopeiæ, in Natiuitate domini. Cum autem nec hoc ritè seruaretur. Imperator in concilio Latranensi constituit hoc in ecclesia, semel in anno, nempe Pascha fieri debere. Complendat, & Secretas inuenit posteritas: nam omnes istas tribuunt Gregorio Pontifici. Si lubet potes consulere præter illos suprascriptos Fasciculum, ut uocant temporum. Item Pontianus statuit ut Psalmi die noctuq; per omnes ecclesias

ecclesias cantarentur. Cuius uestigium ante Turce imprefionem uidimus Vngarie in Vuarendina ecclesia, quæ duodecim aut sacerdotes aut sacris initiandos stipendio certo in hoc alebantur. Tres quartam diei partem clamando absumebant: Deinde alij succedebant. Primus unum uersum in Psalterio non adeo alta uoce sonabat. Mox alter secundum uersum depromebat, &c.

Et ut ante celebrationem Missæ sacerdos, Confiteor præmitteret. Hæc Fasciculus temporum.

Missæ miscellanea collecta ex Platina in descriptione uitæ Sixti Pont. Romani.

Sixtus eius nominis primus constituit, ne à quoquam uentur, nisi à ministris sacrorum mysteria et uasa sacra tangerentur, maxime uerò à fœminis: ne uel quod sacerdos Corporale uocant, ex alio quàm ex lineo panno, qui de purissimo fieret. Petrus ubi inquit, Platina, celebrauerat oratione Pater noster usus: nuda primo hæc erant, & omnia simpliciter tractabantur. Auxit hæc mysteria laobus episcopus Hierosolymitanus, auxit & Basilius, auxere & alij. Nam Celestinus Missæ Introitum dedit. Gregorius Kyrieleyson. Gloria in excelsis deo Telesphorus. Collationes Gelasius primus. Epistolam et Euan gelium Hierony, Halleluia uerò sumptum est ex ecclesia

sia Hierosolymitana. Symbolum in concilio. Niceno cō-
 positum. Sixtus eius nominis primus, mandauit ut San-
 ctus, Sanctus, Sanctus Dominus deus Sebaoth cantare-
 tur. Alexander eius nominis primus, ob memoriā pas-
 sionis Christi in sacrificio addidit: Qui pridie quā
 pateretur, usque ad hanc clausulam: Hoc est corpus me-
 um. Vide Platinam in eius uita. Oblationem quoq; ex
 azymo, non autem ex fermentato, ut antea fieri manda-
 uit. Leo eius nominis primus constituit ut intra actionē
 mysterij diceretur: Hoc sanctum sacrificium, &c. Mor-
 tuorum commemorationem Pelagius inuenit. Thus Leo
 tertius. Leo secundus instituit, ut in celebratione Pax
 populo daretur. In eius uita uide eundem autorem Pla-
 tinam. Osculum pacis Innocentius primus: ut can-
 taretur Agnus dei Sergius instituit. Missas tres ut cele-
 brarentur in natali Iesu Christi nostri Telesphorus insti-
 tuit. Alijs diebus ante horam diei tertiam Missam ce-
 lebrari, prohibuit.

Alexander primus ad Hadriani Imp. tempora per-
 uenit, in Eucharistia sacrificio aquam uino admisceri,
 ut ista uini & aque mixtio symbolum esset, instituit:
 uel Credentes Christo esse incorporatos, ac unitos, uel
 quia ē Christi latere sanguis & aqua fluxere. Liber
 Conciliorum.

Ad Eucharistiæ oblationem azimum panem, non fermentatum, quo usi ante fuerant, sumendum esse præcepit.

Aqua consecrata ac lustrali, populum finitis sacris aspergendum esse, iussit, ut, inquit, sanctificentur & purificentur. Liber Can.

Peccata sacrificio (de Eucharistia loquens) deleri ait, ideò passionem in Missa recitandam instituit. Rationem effectus huius sacrificij, hoc est, quod peccata expiet, adiecit, dicens: quia corpore & sanguine Christi in sacrificijs nihil maius est. Liber Conciliorum hæc.

Vno die unam tantum Missam à singulis sacrificijs debere fieri decreto sancivit.

Aquam admixto sale precibus benedicendam, eamq; in templo & domi, ad Satanam propellendū, & ad peccata tollenda, seruari iussit.

Bonifacius secundus populum à clero diuisit in sacris audiendis. Platina.

Vigilius Pontifex Rom. instituit ut Missam celebraturi faciem ad Orientem uerterent. Petrus de natalibus.

In Quadragesima, presbytero licere sacra facere hora nona pronunciauit. Volaterranus.

Ioannes Portuensis in sexta Synodo, quæ fuit Constantinopoli, congregata à Constantino contra Monothelitas, primam Latinam Missam celebravit, & ille Missæ ordo ac usus à tota Synodo tunc approbatus est Platina.

Sabinianus horas Campanæ pulsus propter officia ecclesiastica distinguere iussit. Platina.

Idem ut Lampades accense in templis continuè seruantur, statuit. Is Pontifex sub Phoca Imperatore uisit. Platina. Volater.

Leo eius nominis quartus, ne dum sacra fierent laicus ingrederetur presbyterium, statuit. Platina.

Gregorius tertius Rom. Pont. sub Leone 3. Imp. fuit In Canone hæc uerba addidit: Quorum sollemnitatis in conspectu tuæ maiestatis celebratur domine deus noster in toto orbe terrarum. Sacerdotes autem his uerbis, nunc non utuntur. Platina.

Sanguinis Christi consecrationem in uitreo calice non ligneo, ut antea fieri debere, Severius Rom. episcopus, statuit.

Vrbanus Pont. Romanus eius nominis primus, ne missa sacra uitrea, sed aut aurea, aut argentea, aut stannea in maioribus ecclesijs essent, legem dixit. Petrus de natalibus.

Stephanus primus Rom. Pontifex statuit ne sacerdos alia ueste quam sacra in sacris uteretur. Sabellicus.

Sacerdos celebraturus nec serico, nec tincto panno uestiatur, sed lineo albo: quia Christus in albo sindone sepultura traditus est. Hæc præcepit Syluester Papa. Platina autore. Docti scilicet uiri, & ociosissimi in hijs leuiculis rebus culicem eliquantes & camelam deglutientes.

MISSAM OFFERRE PRO

peccatis siue defunctis Scriptura

negat.

Discite, inquit, quid est, misericordiam uolo, & non sacrificiũ.

Matth. 24.

Holocaustum pro peccato non postulasti, ait propheta. Tunc dixit: ecce uenio. Holocaustis non delectaberis sed sacrificiũ deo complacitũ, spiritus contribulatus, ait Dauid. Psal. 29. & 50.

Sacrificiũ autem laudis honorificabit me. & 49.

Nemo prohibet precationibus mutuis Deum sollicitandum esse, tam in prosperis rebus quam aduersis. Ita etiam illud: Orate pro inuicem, ut saluemini. Id enim Euangelicum

gelicum est & uerè Christianum: nam non alia de causa, teste Cypriano, Christus pluraliter precandum instituit, quam ut pro pluribus semper oraremus.

Sed obijcientibus Tertulliani locū, Oblationes pro defunctis annua die facimus. Item, Cypriani. Non est quo pro dormitione eius apud nos fiat oblatio. Sic respondemus. Veteres istos sacrificij ac oblationis uerbo, pro laudis seu gratiarum actionis hymno pro gratulatoria ac solenni memoria, usurpasse. Nam fuit omnino hic mos apud uetustos (qui nūc celebratur, in quibusdā locis etiam in Germania) defuncto uno ex fratribus gratulabatur episcopus, habebat nonnunquam orationem funebrem, qualē de Theodosio habuit Ambrosius. Laudabat populus dei misericordiam, quod fratrem bona fide è mundo uocasset: precabantur item, ut hoc modo etiam ipsi ex hac arumnosa uita, fide uera in Christum excederent. Sed probemus hoc ex ipsis scriptoribus sacris idēq; uetustissimis.

Tertullianus in 2. lib. ad uxorem, in fine.

Vnde (inquit) sufficiam ad enarrandam felicitatē eius matrimonij, quod ecclesia conciliat, confirmat oblatio, & ob signatum angeli renunciant, pater uerò raturū habet. Quid putas intellexit autor oblationis uo-

cabulo & benedictionem scilicet publicam, & ecclesie gratulationem quæ in sponsi & sponsæ honorem collecta erat. Est & alius locus Tertuliani de Monogamia, quem potes consulere. Iam uerò. &c.

Cyprianus lib. 4. Epist. 5.

Celerini cuiusdam in uinculis, cum ferè tota eius cognatio martyrium fecerit, tandem subiungit. Celerina iam pridem martyrio coronata est, item patruus eius ac auunculus Laurentius & Ignatius in castris, & ipsi quondam secularibus militantes, sed ueri ac spirituales dei milites, dum diabolum Christi professione prosternunt palmas à domino, & coronas, illustri professione meruerunt, sacrificia pro eis semper (ut meminitis) offerimus, quoties martyrium, passiones, & dies uniuersarias commemoramus. Hactenus Cyprianus. Porro quid dici poterat apertius, quàm istos palmas & coronas consequutos iam esse? Ergo non egent nostro patricinio ut liberentur: quia salui facti sunt. Quid ergo uocauit Cyprianus sacrificium? nil nisi gratulationem, & laudem dei, memoriam sanctorum. Aut quomodo uerisimile cuiquam uidetur Cyprianum sacrificasse pro martyrum salute? quum in sermone de mortalitate, luctum prohibet, ne gentibus occasione reprehendendi fidem nostram præbeamus. Quarta
queso

quæso hæc foret reprehendendi anſa, ſi pro redẽptione non mortuorum ſacrificaffent? Quid quod idem aduerſus Demetrianum aperte dixit in hæc uerba? Poſtquam hinc exceſſum fuerit, nullus iam pœnitentiæ, nullus ueniæ locus, hic uita aut amittitur, aut tenetur. De hoc loco Cypriani fuſius infra de Purgatorio tractabimus. Ideoq; hæc ſcientes litaffent fruſtra pro mortuis. Quò fit ut palam, quod ueteres non modo celebrãrint talem mortuorum memoriam qualem inſtituit Pelagius etiã ſucceſſit Gregorius Magnus, homo, in diuinis literis puer, ſed mire ſuperſtitioſus, qui plus damni in eccleſiam dei inuexit quàm ullus unquam alius. Hæc defunctorũ memoria, ac oblatio tam apud Tertulianiẽ quàm Cyprianum eadem illa eſt, de qua & Auguſtini locus ſuprà commonſtratus mentionem facit.

Ad Bonificium legatione apud Germanos fungentem, Gregorius eius nominis tertius ſcripſit, Chriſtianos pro ſuis mortuis uerè Chriſtianiſſis poſſe offerre, Sacerdotesq; mortuorum debere facere memoriam præcepit. Nauclerus hæc.

Hic apparet, Miſſam eſſe ſacrificiũ pro mortuis, non eſſe tã uetuſtũ, neq; ex inſtitutione Chriſti, aut Apoſtolorum: quia tunc hoc non ignoraffet Bonificius.

Commemorationis omnium defunctorum feſtum ab

Odole Cluniacensis ordinis abbate excogitatum & institutum, corroborauit, & ut omnes ecclesia obseruarent præcepit. Hæc sub Syluestro nominis secundo. Pont. Romano, autore Platina. Defunctis iusta faciendâ Pelagius Romanus Pontifex curasse fertur.

DE PURGATORIO.

QVI crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Marc. 16.

Non dicit scriptura saluandū illū esse qui igne lustratorio, uel purgatorio (ut uocant) assus fuerit.

Neesse enim est, ut quotquot moriantur, aut in fide Christi hinc decedant, aut citra eā fidē. Si in fide hinc migrant salui sunt, sic enim ait: Qui crediderit saluus erit: si in incredulitate hunc uitæ terminū clauserint, damnati sunt. Ait enim ediuerso scriptura: Qui nō crediderit, condemnabitur. Adducam aliam scripturam.

Sic deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut iudicaret mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus

dicatus est: quia non credit in nomine unigeniti filij dei.

Vides primo, filium datum, ut qui credit in eum, habeat uitam eternam. Deinde uides uitam eternam esse secutam fidele pectus: at eterna non esset, quæ longo tempore in purgatorio igne luctuose exantlaretur. Tertio loco uides mundum saluari per Christum: hoc est homines fideles in mundo existentes. Quarto, quod qui in eum credit, non iudicatur: at si qui in purgatorium retruderetur, certè iudicaretur: Ei ad pensis commissis nunquam satisfacere. Quinto, qui non credit, iam iudicatus est: eò quod gratiæ uirtutiq; Christi non est mixtus. Firmissimū igitur hoc est, quod aut fideles hinc decedimus, aut infideles &c.

Amen (uide iusurandum) dico uobis, qui uerbum meum audit, & credit ei qui me misit, habet uitam eternam: & iudicium non uenit, sed transijt à morte in uitam. Porrò quid tandem est iudicare, si purgatorio igni addicere, non est iudicare? Qui ergo Christo fidunt à morte transcunt: imò transierunt in uitam nō temporariam, sed eternam.

Et Euangelij diues, qui Lazarum in sinu Abraham uidet, his uerbis ad desperationem adigitur: Ingens hiatus inter nos & uos est, ut neutri ad alios transire possint

possunt, &c. At illic loquitur de corpore solutis. Nec plures quàm duos fines ponit: quorū altarū Lazari persona adumbrat, alterū diuitis. Qui ergo hinc ab eis aut portantur ab angelis in cœlestia palatia, aut ad illos qui alibi sunt, nēpe in inferno quibus ascendere nūquam dabitur, sicut neq; illis descendere conceditur.

Perhibet Paulus, nihil damnationis manere hos, qui sunt in Christo Iesu. Ergo si in Christo Iesu firmi et in moti perstiterimus usq; in finē, salui erimus, Mat. 24.

Latro eodem die quo consors pœnæ, eodem et gaudij gloriæq; Christi sodalis fuit: ubi hic flagra, & reliqua mala pertulit? aut iniquus est Deus quod absit, ut facta uerbis non æquet? quem uidemus tam exanimissi in latrone impleuisse: In iudicium non uenit, sed transijt à morte in uitam.

De dormientibus uetat Paulus nos esse sollicitos. Thessa. 4. tanquam spem nullam habeamus futura uitæ, quemadmodum gentes quæ nihil spei habent de futura beatitudine. Quod si purgatorium esset, contristari proculdubio docuisset pro eis Paulus tam electi dei organum, usq; in tertium cœlum raptum, quos tam misere affligi cruciatibus sciisset.

Hieronimus In Ecclesiasten.

Cap. 9.

Quia

Quia supra dixerat, cor filiorum hominum im-
 pleri malitia & procacitate, & post hæc omnia morte
 fini: nunc eadem complet & repetit, donec uiuunt
 homines eos posse fieri iustos, post mortem uerò nullã
 boni operis dari occasionem. Peccator enim uiuens, po-
 test esse iusto mortuo si uoluerit in eius transire uirtu-
 tes, uel certè eò qui se in malitia, potentia, procacitate
 iactabat & mortuus fuerit, melior potest quis pauper
 esse & uilissimus. Quare? quia uiuente, metu mortis
 possunt bona opera perpetrare, mortui uerò nihil ua-
 lent ad id edicere, quod semel secum tulere de uita, &
 obliuione obuoluta sunt omnia iuxta illud quod in Psal-
 mo scriptũ est: Obliuioni datus sum tanquã mortuus
 à corde: sed & dilectio eorum, & odium, & emula-
 tio, & omne quod in seculo habere potuerunt, mortis
 finitur aduentu: nec iustè quippe possunt agere, nec
 peccare, nec uirtutes adicere, nec uitia. Licet quidam
 huic expositioni contraria dicant, asserentes etiã post
 interitum excrescere nos posse & decrescere, & in eo
 quod nunc ait: Et pars non erit eis adhuc in seculo in
 omni quod factũ est sub sole. Ita intelligunt, ut dicant
 eos in hoc seculo, & sub sole quem nos cernimus nullã
 habere communionem, habere uerò sub alio seculo, de
 quo saluator ait: Non sum ego de hoc mundo, & sub
 sole

sole iusticie, & non excludi opinionem quæ contendit postquam de hoc seculo migrauerimus, & offenderit posse creaturas rationales & promereri.

Nos enim uiuentes cognoscimus patrem & filium & spiritum sanctum: illi uerò mortui nihil sciunt neque expectant aliquam repromissionem atque mercedem, sed completa est memoria eorum. Neque ipsi meminerunt quæ scire debuerant, neque illorum iam dominus recordaturus est. Dilectio quoque qua aliquando Deum diligebant, perijt, & odium de quo audacter loquebatur: Nonne odientes te domine odiui, & super inimicos tuos tabescebam? Nec non & zelus eorum iuxta quem Phinees zelatus est, et Matathie intremuerunt poplites. Perspicuum est autem, quod & pars eorum non est in seculo. Non enim possunt dicere: Pars mea dominus.

Ambrosius lib de bono mor-

tis. capite. 2.

Denique festinabat etiam sanctus David de hoc loco peregrinationis exire, dicens: Aduena ego sum apud te in terra & peregrinus, sicut omnes patres mei. Et ideo tanquam peregrinus ad illam sanctorum communem omnium patriam festinabat: petens pro huius oblationis inquinamento, remitti sibi peccata prioris quæ discederet de uita. Qui enim hic non acceperit remissionem peccatorum, illic non erit. Non erit autem

quia ad uitam aeternam non potuerit peruenire: quia
uita aeterna remissio peccatorum est. Ideòque dicit: Re-
mitte mihi ut refrigerer priusquam eam, & amplius
non ero. Quid igitur tantopere uitam istam desidera-
mus in qua quanto diutius quis fuerit, tanto maiore on-
eratur sarcina peccatorum.

Cyprianus contra Demetrianum

Tractatu primo.

Credite & uiuite, & qui nos ad tempus persequi-
mini, in aeternum gaudete nobiscum. Quando istinc ex-
cessum fuerit, nullus iam locus poenitentiae est, nullus
satisfactionis affectu. Hic uita aut ammittitur, aut tene-
tur, hic saluti aeternae cultu dei, & fructu fidei provide-
tur. Nec quisquam, aut peccatis retardetur, aut annis,
quò minus ueniat ad consequendam salutem. In isto ad-
huc mundo manenti poenitentia nulla sera est. Patet ad-
indulgentiam aditus, & querentibus atq; intelligenti-
bus ueritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exi-
tu, & uitae temporalis occasu, pro delictis roges deum
qui unus uerus est & confessionem & fidem eius agni-
tionis implores, uenia confitendi datur, & credenti in-
dulgencia salutaris de diuina pietate conceditur, & ad
immortalitatem sub ipsa morte transitur.

Aug. in Ench. ad Laurent. cap. 67.

credun

Creduntur autem à quibusdam etiam hij qui nomen Christo non relinquunt, & eius lauacro in Ecclesia baptizantur: nec ab ea ullo schismate uel hæresi præcidiuntur, in quantislibet sceleribus uiuant, quæ nec diluantur pœnitendo, nec eleemosynis redimant: sed in eis usque ad huius uitæ ultimum diem pertinacissime perseuerent, salui futuri per ignem: licet pro magnitudine facinorû flagitiorumq; diuturno non tamen eterno igne puniri. Sed qui hoc credunt, & tamen catholici sunt, humana quadam beneuolentia mihi falli uidentur. Non scriptura diuina consulta aliud respondet.

Hieronimus 13. Quæst. 2. cap.

In præsentî

In præsentî seculo sumus siue orationibus, siue consilijs inuicem posse nos adiuuari. Cum autem ante tribunal Christi uenerimus: nec Iob, nec Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquã, sed unumquẽq; portare onus suum. Item. Qui spem futuræ resurrectionis habent, de mortuis tristari non debent, testantur Canones. 13. Quæst. 2. Quam præposterum est, &c. & ubicunq; sepeliamur nihil refert: quia domini est terra. Adducuntq; Canones diuum Paulum testimonium 1. Theß. 4. Nolumus ignorare fratres, &c.

Chryso

DE PURGATORIO
Chryfostomus de Lazaro

399

Concio fecunda.

Para ad exitum opera tua, & appara te ad uiam.
Si quid cui rapuisti, redde & dicitio iuxta Zachæum:
Do quadruplum, si quid rapui: si cui factus es inimicus
reconciliare priusquam ueniatur ad iudicium. Omnia
hic diffolue, ut citra molestiam illud uideas tribunal.
Donec hic fuerimus, spes habemus præclaras, simul ac
verò discesserimus illac, non est postea in nobis sitū pœ
nitere, neq; commissa diluere.

Augustinus contra Pelag. Hypo-
gnost. lib. 5.

Primum enim fides catholicorum diuina autoritate
regnum credit esse cœlorum, unde, ut dixi, non baptiza
tus excipitur. Secundum, gehennam, ubi omnis apostata
uel à Christi fide alienus supplicia experiatur. Ter
tium penitus ignoramus, imò nec esse in scripturis san
ctis inuenimus. Et alibi. Nam optimum esset in incerta
re de qua scripturæ non modo tacent, sed etiam contra
rium dicunt, ne quid assererent, secundum sententiam
sapientis Senecæ. De rebus incertis non debes affirma
re, sed incertum iudicium tene.

Cyprianus Tractatu primo contra
Demetrianum.

D

Pestem.

Pestem & luem criminariis, cum peste ipsa & luem
 uel detecta sint, uel aucta crimina singulorum, dum nec
 infirmis exhibetur misericordia, & defunctis auaritia
 inhiat ac rapina: ijdem ad pietatis obsequium timidi
 ad impia lucra temerarij, fugientes morientium funera
 & appetentes spolia mortuorum, ut appareat in egri-
 tudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse ne
 possint dum curantur, euadere, perire à gratia uoluit,
 qui censum inuadit, &c. Lege ipsum Cyprianum latius
 quomodo Prælatorum auaritiam depingat dexterrime
 & omnem admirationem si nostrorum sacrificulorum
 mores contemplatus fueris, exclude.

Isychius lib. 6 in Leuit. cap. 19.

Dies autem tertia, quia in ipsa à mortuis dominus
 noster resurrexit, figuram futuri seculi & mortuorum
 resurrectionis gerit, in quo iam non licet operari, sed
 qui nunc operati sunt, illic ad retributionem ueniunt.
 Qui ergo sic hic uiuit, tanquam illic quedam presen-
 tium operaturus sit, & propterea comedere tertia die
 sacrificium rectissime acceptum non est, nec uita con-
 repta est. Sed quia talem sibi metipso operatur uirtutem
 iniquitatem suam portabit: prius quidem imperfecte op-
 perans, deinde ut ingerens calumniam diuine legi, &
 dogma disseminans impium, atq; alienum huius anima
 perit de populo suo.

Item, Isychius in Leuit. libro 6. cap. 19. ait non debere affligi super mortuos, à quibus nos prohibet diuus Paulus ne gentibus similes fiamus.

August. in Psal. 32

Misericordie tempus modo est, iudicij tempus post erit. Vnde est misericordie tempus? uocat modo auersos, donat peccata conuersis. Item August. super Ioan. Tractat. 12. Iam, inquit, iudicatus est. Nondum apparuit iudicium, sed iam factum est iudicium: Nouit enim dominus qui sunt eius: nouit qui permaneant ad coronam qui permaneant ad flammam.

Cyprianus in Sermo. de

mortalitate.

Fratres nostros non esse lugendos accersione dominica de seculo liberatos, cum sciam non eos amitti, sed præmitti: recedentes præcedere, ut proficiscentes & nauigantes desiderari eos debere, non plangi: nec accipiendas esse hic atras uestes quando illi ibi indumenta alba iam sumpserint: occasionem dandam non esse gentilibus, ut nos merito ac iure reprehendant, quod quos uiuere apud deum dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus, & fidem quam sermone & uoce depromimus, cordis & pectoris testimonio reprobemus. Spei nostræ ac fidei præuarcationes su-

mus, simulata, ficta, fucata uidentur esse que dicimus. Nihil prodest uerbis proferre uirtutem, & factis destruere ueritatem, &c. Improbatur denique apostolus Paulus & obiurgatur & culpatur, si qui contristentur in excessu suorum: Nolumus fratres, &c. Hanc sententiam citat & Augustinus ad Vitalem Carthag. Contra Pelagianum Vitalem. Item, uide Isychium lib. 7 in Leuit. cap. 25.

Augustinus de salutaribus

documentis Lib.

Ideo nos omnes qui reliqui super terram, peccata nostra agnoscamus, ne cum impijs pereamus, dum citò iudicem digna satisfactione non placamus. Et alibi. Loculus purgatorij non est ostensus, nisi quod multis exemplis se animæ ostenderunt, &c.

Chrysostomus ad populum

Homilia 22.

Nam post uitæ finem nec meritorum sunt occasiones, sicut nec athleticis post transacta certamina coronam adipiscendi: unde coronam gloriæ optantes obnoxij calumniatoribus esse fugiamus: si cuius enim opus (inquit) arserit, detrimentum patietur. Item, uide Chrysostomum in capite Matth. 11. Homilia 37.

Theophilactus in Matth.

Cap. 25.

PART

Porro medio noctis clamor factus est, &c. Virtus enim proximi mei uix sufficiet illi ad defensionem, tantum adest ut & mihi, &c. Et paulo post: Post uitam enim illam, non est tempus pœnitendi & operandi Proinde dominus dicit fatuis uirginibus: Nescio uos.

Chrysoſtomus ad populum

Homil. 69.

Ita migrantes lugeamus non prohibeo: lugeamus, sed non indecenter, non comas uellentes, non detegentes brachia, oculos non dissipantes, non pullis utentes uestibus, sed tantum in animo silenter amaras fundentes lachrymas, &c. Item in Homilia 70. ad populum. Quod pro defunctis lugendum non sit, quia illi immoderatus luctus confundant resurrectionem. Item Chrysoſtomus super Ioan. cap. 11. Idem in cap. ad Hebr. 2. Homilia 4. & in cap. 11. Idem alibi: Neq; enim qui in presenti uita peccata non abluerit, postea consolationẽ aliquam inuenturus est. In inferno enim ait, quis confitebitur tibi? & merito, hoc enim est cauearum tempus, et conflictuum & certaminum: illud uerò coronarum, retributionum, & præmiorum.

Chrysoſtomus.

Nec putemus nobis, cum illuc uenerimus misericordiam est tribuendam, qui non agimus, ut ueniam mereamur

404 ANIMAE NON OBAMB.

reamur accipere, etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noë, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur est tempus in muneribus, plurimam nobis apud deum fiduciam praeparamus, &c.

ANIMAS DEFUNCTO RUM

in terra non obambulare.

Chrysof. in cap. Matth. 8

Homilia 29.

Quod uerò immaculatum hominum anima
ipsis cooperentur, unde mihi persuadebitur?
an quia ipsos daemónicos clamare nonnunquam audivisti, anima talis ego sum? Verum hæc quoque oratio à fraude atque deceptione diabolica est. Non enim anima defunctorum est quæ ista dicit, sed demon qui hæc & audientes decipiat, defraudet. Nam si possibile esset animam hominis in demonis substantiam transire, multò facilius posset in corpus suum redire. Præterea quæ ratio inducet nos, ut credamus animam cui illata iniuria est, illi ipsi patrocinari qui sibi iniuriam intulit: aut hominem posse facere, ut incorporea uirtus in aliam substantiam transmuetetur? Nam si est de corporibus impossibile, ut unquam hominis corpus in asini corpus transmuetetur: quanto minus inuisibilem animam in substantiam demonis transformare possibile erit? Quare illorum

ularum uerba, imò desipientium ducenda sunt.
 Nec enim potest anima e corpore separata in his regio-
 nibus errare: Iustorum animæ enim in manu dei sunt.
 Infantium quoque similiter, non enim peccarunt. Pecca-
 torum uerò post hunc exitum continuò abducuntur,
 quod à Lazaro & diuite planum efficitur. Et Paulo
 post: Multis è locis scripturæ comprobari potest, non
 errare hic post mortem iustorum hominum animas.
 Nam & Stephanus ait: Suscipe spiritum meum. Et
 Paulus resoluì, ac esse cum Christo desiderabat. De Pa-
 triarcha quoque scriptura, dicit: Et appositus est ad
 patres suos, mortuus est in senectute bona. Quod uerò
 nec peccatorum animæ hic commorari possunt, di-
 nitè audias quid dicat, perpendasq; quid petit, & non
 impetrat. Quod si possent animæ hominum hic conuer-
 sari, uenisset ipse ut cupiebat, & suos de tormentis infer-
 ni fecisset certiores. Consule Chrysostomum latius de
 Lazaro & diuite, in suis Concioniùs.

Idem Chrysoft. de Lazaro &

diuite Concio 4.

Vt uerò & abunde cognoscas, quid grauior sit scri-
 pturarum ac prophetarum doctrina, quàm si quid à
 mortuis resuscitati renuncient. Illud considera quod
 quisquis mortuus est, seruus est: quæ uerò scripturæ

loquuntur loquutus est dominus. Proinde etiam si mortuus reuiuiscat, etiam si angelus è cælo descendat, maxime omnium credendum est scripturis. Nam angelorum herus mortuorum pariter ac uiuentium dominus, ipse eas condidit, &c. Et paulo post ait: Ne igitur queramus hæc audire à mortuis, quæ multo clarius nos docent sacræ literæ. Pulchrè differit Chrysostomus cur mortui non appareant uiuentibus uidelicet, ne progressu temporis peruersa dogmata diabolus inuenerit idq; admodum facile, et ne uerbum in contemptum abiiret, prohibuit dominus Item in eadem Concione negat (ut supra) animas defunctorum in terra obambulare. Animæ inquit, corpus egressæ nõ amplius hic cõmorantur, sed protinus abducuntur, &c. Idem Chrysostomus in cap. Matthæi. 4. Homilia. 13. admonet nos ne credamus mortuorum testimonijs, quia non indigeant.

DE INDVLGENTIIS.

IN dilectione sua, & indulgẽtia sua ipse redemit eos, & potauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus seculi.
Esaia. 63.

Misericordia & ueritate redimitur iniquitas: & in timore domini declinatur à malo. Miserationum domini recordabor, &c. quæ largitus est eis

secundum indulgentiam suã, & secundum multitudinem misericordiarum suarum. *Prover. 16.*

Confide autem deo, & mane in loco tuo. *Eccles. 12.*

Augustinus Ser. de martyribus. 3.

Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater uester cœlestis peccata uestra. Rogo uos fratres, quid delicatius, quid benignius dici potest? In potestate nostra posuit, qualiter in die iudicij iudicemur. Non dixit: uade in Orientem & quare iustitiã, nauiga usq; ad Occidentem ut accipias indulgentiam. Dimitte inimico tuo & dimittetur tibi. Indulge & indulgetur tibi. Da, & dabitur tibi. Nihil à te extra te querit. Ad te ipsum & ad conscientiam tuam te Deus dirigit. In te enim posuit quod requirit. Non enim mendicamenta uulneribus tuis, longe opus habes inquirere peccatorum tuorum indulgentiam, si uis intus in cellario cordis tui poteris inuenire, &c.

Bernhardus in Sermo. primo

de Aduentu.

Non te oportet ô homo maria transfretare, non penetrare nubes, nõ transalpinare necesse est. Non grandis in quam tibi ostenditur uia, usq; ad temetipsum oc-

curre Deo tuo. Propè est enim uerbum in ore tuo, & in corde tuo, usq; ad cordis compunctionem & oris confessionem. occurre, ut saltè ex eas de sterquilino misere cōscientia, quoniã est illuc autorem puritatis intrare.

Origenes in Exodum.

Homilia. 13. cap. 25.

Et dixit Moyses ad omnem synagogam filiorum Israël, dicens: Hoc est uerbum quod præcepit dominus, dicens: Sumite à uobis ipsis redemptionem domino, omnis qui concepit corde, offerat initio domino aurum, argentum, aramentum, & cetera. Quid ergo est quod dicit Moyses: afferte à uobis ipsis, & unusquisq; sicut corde concepit? Illud quidè aurum et argentum ceteraq; materie, unde tabernaculum constructum, est constat de scrinijs, & promptuarijs uniuscuiusq; profatum spiritualis autem lex aurum requirit ad tabernaculum, quod intra nos est, & argentum quod intra nos est, & omnes reliquas materias illa deposcit, quas, & intra nos habere possumus, & proferre de nobis. Dicit enim scriptura: Quia propè est uerbum in ore tuo, & in corde tuo, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Hæc à te ipso sumis, hæc intra te sunt, hæc etiam si nudus, sis, habere potes.

Cyprianus Felici, epistola 4.

Præcipit

Præceptis diuinis necesse est ut obsequia nostra de-
seruiant, nec personã in eiusmodi accipi, aut aliud cui-
quam largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit
& legem tribuit diuina præscriptio.

Idem, in epistola. 8. Adulterum est, impium est, sacri
legum est, quodcumq; humano furore instituitur, ut dis-
positio diuina uioletur. Procul ab huiusmodi hominũ
contagione discedite, & sermones eorum ueluti cancer
& pestem fugiendo uitate, præmonente domino atq;
& dicente: Cæci sunt & duces cæcorum.

Gregorius super Exech. Ho-
milia. 9. lib. 1.

Sæpe enim cum de uita proximorum querimus,
mutare locum conamur secretum uitæ remotioris elige-
re, uidelicet, ignorantes, quia si desit spiritus non ad-
iuuat locus. Lot in Sodomis sanctus extitit, in monte
peccauit. Quod autem loca mentem non munit, ipse
humani generis primus testatur parens, qui & in para-
diso cecidit. Nam si locus saluare potuisset, Satan de
cælo non cecidisset. Vnde Psalmista ubiq; in hoc mun-
do tentationes esse conspiciens, quæ sicut locum quò su-
geret, sed sine deo inuenire non potuit munitum, ex
quære & ipsum sibi locum fieri petijt, propter quem
locum quæ sicut, dicens: Esto mihi in deũ potestorẽ &c.

Chrysost.

DE INDVLGENTIIS.
Chrysoſt. in epiſt. ad Philo
monem Homil. 1.

Namq; ad impetrandã noſtris ſcleribus ueniã nec pecunias impendere, nec aliud aliquid huiusmodi facere ueceſſe eſt. Ideo ſufficit bonæ uoluntatis integritas. Non opus eſt in longinqua peregrinando tranſire, nec ad remotiſſimas ire nationes, non pericula, nec labores tollerare, ſed uelle tantummodo &c. Idem Homilia. 35. in Matth. cap. 21. Et cathedras uendentium. Dicit Indulgentiam delictorum eſſe reparationem uite prioris.

Tertullianus in Apolog.

aduerſus Gentes cap. 13.

Nam hæc ſunt notæ captiuitatis: Dijs uerò qui magis tributarij, magis ſancti. Imò qui magis ſancti, magis tributarij. Maieſtas queſtuaria efficitur. Circuit campus nas religio mendicans: exigitis mercedem pro ſelo templi, pro aditu ſacri: non licet deos noſſe gratis, uenales ſunt &c. Idem cap. 42.

Non ſufficimus & hominibus & dijs ueſtris mendicantibus opem ferre. Nec putamus alijs quàm petentibus impartendum. Deniq; porrigat manum Iuppiter & accipiat: cum interim plus noſtra miſericordia inſumit uicatim, quàm ueſtra religio templatim.

Chryſoſt. in Matth. 21. Hom. 38

Et cathedras.

Loquens

Loquens, & si non sermone, tamē ipso facto. Quid faciunt in templo multe columbæ uenales? ex quo una columba gratuita descendit in templum corporis mei? id est, spiritus sanctus repleuit ecclesiã meam. Non enim in sacrificio columbarum postmodum placiturum est Deo templum, id est, ecclesia, sed in spiritu sancto. Dixi enim uobis per prophetam: Non accipiam de domo ista uitulos, neq; de gregibus tuis hircos: quoniã meæ sunt omnes feræ sylvarum, iumenta in montibus & boues, cognoui omnia uolatilia cœli. Immola Deo sacrificium laudis, quia non hostias uolo sed corda: non sacrificia, sed fidem. Item dixi uobis per eundē prophetam: Afferte &c. Tollite oues de templo: quoniam unus agnus occidetur (Scriptum est enim: Domus mea domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncã latronũ) Templũ autē dei speluncã facit latronũ qui lucra terrena & illicita, non etiam spiritualia in animarũ salutem sectatur. Cultusq; religionis eo modo non tam cultus est dei quàm iniquæ negotiationis occasio. Nam quotidie ingreditur Iesus in templum suum, id est, in sanctam ecclesiam, & eijcit omnes uendentes gratiam Dei de ecclesia, episcopos, presbyteros, diaconos, omnesq; ecclesiasticos, nec non & laicos: quia peius criminis habentur, pariter dei dona uendentes

et ementes, quia scriptum est. Gratis accepistis gratis date, &c.

August. in Psal. 70. Concio. 1.

uers. Quoniam non cognoui.

Qui enim negotiatores actiuosi quasi ex eo quod agunt, presumunt, opera sua laudant, non perueniunt ad gratiam dei. Ergo contra illam gratiam sunt negotiatores, quam commendat hic Psalmus. Illam enim gratiam commendat, ut nemo de suis operibus gloriatur. Quomodo quodam loco dicitur. Medici non resuscitabunt: deferere ergo debent homines medicinam. Sed quid est hoc? Sub isto nomine intelliguntur superbi pollicentes salutem hominibus cum domini sit salus. Quomodo ergo contra medicos, id est, superbos salutis pollicitatores uigilat hoc quod dictum est. Tota die salutem tuam, si contra negotiatores, id est, qui de actu suo et operibus gaudent, uigilat hoc dictum: Os meum annunciauit iusticiam tuam, id est, non meam. Qui sunt negotiatores, id est, quasi de actu suo sibi placentes? Qui ignorantes dei iusticiam, et suam uolentes constitituere, iusticiae dei non sunt subiecti. Merito et negotium dictum est, quod neget ocium. Merito dominus expulit illos de templo, quibus dictum est scriptum est: Domus mea domus orationis uocabitur, nos autem fecimus

estis ea domum negociationis, id est, glorientes de operibus uestris, ocium non querentes, nec audientes contra inquietudinem & negociationem uestram dicentes scripturam: uacate & uidete quoniam ego sum dominus. Hæc requies contra negociatores prædicatur. Hæc requies contra eos qui oderunt ocium prædicatur, agendo & iactando se de operibus suis, ut non longius requiescant in deo, & tanto longius à gratia desinant, quanto magis de suis operibus extolluntur.

Chrysost. in Gen. Hom. 5, Tomo. 6.

Cap. 1.

Glorificabimus autem eum, non per hoc solum, sed & per optimam uitam, si non in eadem peccata recidamus, sed longum ualere dicamus diabolicis illusionibus: si diligenti dei uerborum attentione, multoq; studio, & continua confessione supernam curam nobis conciliemus. Sufficit enim ei ob magnam misericordiam suam ut desistamus à peccatis. Si enim hoc uoluimus, facile & ad honorum operum actionem impellemur. Ne quis obsecro, postea inequestri ludo appareat: ne quis in conuenticulis illicitis diei partem dilapidet: ne quis talorum ludo, & clamori qui inde oritur, posthac se admisceat. Quæ enim utilitas ieiunij dic obsecro, si toto die nihil comedis, ludis autem & nugatis

nigaris, sepe etiam peieras, & blasphemias, & ita totū perdis diem? Ne ita negligentes simus obsecro in nostra ipsorum salute, quin potius sermo noster sit de spiritalibus. Et librū diuinū accipiat aliquis in manus, conuocatisq; proximis per diuina eloquia riget & suam & conuenientium mente, ut sic diabolicas insidias effugere ualeamus.

Gregorius primus & Magnus certos constituit dies quibus in præcipuis urbis templis solenni ritu sacrificaretur, ibiq; pro sedanda peste oraretur suppliciter, ac ut populus generatim simul frequentior eò illis statis diebus concurreret, proposuit delictorum ueniam ad id solenne accedentibus.

Bonifacius deinde octauus ad hæc sacra loca uisenda piorum maxime incitauit studium, qui primus omnium Iubileum retulit. Anno qui fuit M. CCC. salutis humanae, quò poenarum remissionem ijs præstabat, qui loca Apostolorum uisitaissent ad exemplum ueteris legis. Idem autem Pontifex Iubileum centesimo quoq; anno seruari mandauit. Clemens sextus statuit Iubileum celebrari quinquagesimo anno. Postremo Sixtus eius appellationis quartus, iubileum ad uigesimum quintum quēq; annum reduxit, primusq; celebrauit. Qui fuit M. CCCCLXXV. salutis.

Atq; hoc pacto post Gregoriū ueniarum seges pau-
latim creuit, cuius messem non utiq; exiguam permul-
ti interdum faciendam curarunt: & cum primis Boni-
facius nonus, cuius tempore huiusmodi uenia, & quidē
plena manu, non concedebatur modo aliquoties, uerum
etiam, teste Platina, uelut quæpiam merces quotidie uel
passim uendebatur, non absq; concedentis recipientisq;
detrimento, quando per hæc ut remedia animæ morbo-
rum uenia minus permulti à malefactis abstinebat, &
clauium autoritas plurimum uilescebat. Nec id quidem
temerè accidebat: quia ut dicit Hieronymus ubi merces
media est, dona spiritalia uiliora sunt. Quæ utinam
non nisi illa uidisset ætas. Secundum hæc Alexander se-
xtus, cuius pontificatus incidit in annum humane salu-
tis M.D. Sixti secutus institutum cœpit iubileum non
modo Romæ, sed etiam in longinquis prouincijs, ac sta-
tiones ubiq; gentium propè uicatim instituere &c. Hæc
Polydorus Virgilius Urbinas de inuentoribus rerum.

Similiter, Annatarum usum Bonifacius ille nonus
augendæ ditionis ecclesiasticæ cupidus, beneficijs eccle-
siasticis primus imposuit, hæc conditione, ut qui benefi-
cium consequeretur, dimidium annui proventus fisco
apostolico persolueret, ô auarum cor, ubi Petri pauper-
tas quam iactatis? uide Platinam.

417 SACRAMENTI VTRAQUE

Leo eius secundus, ne quis in Archiepiscopum deus
Etus pro pallio, et alijs officijs penderet, uetuit. Sed iam
abolitum est.

SACRAMENTI ALTERAM

speciem Laicis negare
impium est.

Accipite, comedite, hoc est corpus
meum. Et accepto pane gratias
actis dedit illis, dicens: Bibite ex hoc
omnes, hic est sanguis meus, qui est no-
ui Testamenti, qui pro multis effundit-
ur in remissionem peccatorum.

Marci. 14. Lucae. 12.

Ego enim accepi à domino, quod
& tradidi uobis, quod dominus Iesus
in ea nocte qua traditus est, accepit
panem: & postquam gratias egisset,
fregit, ac dixit: Accipite, edite, hoc me-
um est corpus, quod pro uobis fran-
gitur, hoc facite in mei commemora-
tionem. Ad eundem modum & pocu-
lum, peracta cœna, dicens: Hoc pocu-
lum nouum Testamentum est in meo
sanguine, hoc facite quotiescunq; be-
beritis

beritis, in mei commemorationem.
 Quotiescunq; enim comederitis panem hunc, & de poculo biberetis mortem domini annuntiatis, donec uenerit.

1. Corinth. 11.

Gelasius Papa de Consec. Dist. 2

Can. Comperimus.

Comperimus autem quod quidam sumpta tantummodo corporis sacra portione, à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integrum sacramentum percipiant, aut ab integris arceantur. Quia diuisio uetus eiusdemq; mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire. Glossa. Nec superflue sumitur sub utraque specie: nam species panis ad carnem, & species uini ad animam refertur: cum unum sit sacramentum sanguinis, in quo est se les animæ. Iamque sumitur sub utraque specie, ut significetur, quod utrumque Christus assumpsit, carnem, & animam: & quod tam animæ, quam corpori participatio ualeat, unde si sub una tantum specie sumeretur, ad tuitionem alterius tantum ualere significaretur.

Augustinus ibid. Can. Qui

manducant.

418 SACRAMENTI VTRAQUE

Qui manducant, & bibunt Christum, vitam manducant, & bibunt. Illum manducare, est refici: illum bibere, est uiuere. Glossa, id est, in specie panis & uini.

Ambros. de Consecrat. Dist. 2.

Can. Si quotiescunq;

Si quotiescunq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur Debeo merito semper accipere, qui semper pecco, debeo semper accipere medicinam, &c.

Hilarius ibidem Can.

Si non.

Si non sunt tanta peccata, ut communicetur quis, non se debet à medicina corporis & sanguinis domini separare. Ibidem in Coena.

Augustinus in lib. sententiarum

Prosperi, de Consecra.

Dist. 2. Can. Dum frangitur.

Dum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quàm dominici corporis in cruce immolatio, eiusq; sanguinis de latere effusio designatur?

Ibidem Can. A quibusdam.

A quibusdam in coena domini perceptio eucharistiae negligitur: quae quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus

SPECIES LAICIS DANDA. 419

fidelibus (exceptis his quibus pro grauibus criminibus
inhibitū est) percipienda sit, ecclesiasticus usus demon-
strat cū etiam poenitentes eadē die, ad percipienda cor-
poris & sanguinis dominici sacramenta recōcipientur.

Iulius Papa episcopis per Aegyptum

de Consecra. Dist. 2. Can. Cum

omne. Para illud.

Illud uerò quod pro complemento communionis in-
tinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prola-
tum ex euangelio testimonium receperunt, ubi Apосто-
lis corpus suum commendauit, & sanguinem: seorsum
enim panis, & seorsum calicis commendatio memorat-
ur. Item, Gelasius scribit quibusdam episcopis ac præ-
cipit anathematizari omnes qui accepto corpore Chri-
sti abstineant à calicis communionē.

Tripartita historia, lib. 9.

Cap. 30.

D. Ambrosius ad Theodosium sic ait: O impera-
tor & princeps conseruorum. Vnus est enim omnium
dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur ocu-
lis aspicias communis domini templum? quomodo ma-
nus extends, de quibus adhuc sanguis (Nam septem
hominum milia occisa Thessalonice iussu Theodosij
Imperatoris:) stillat iniustus? quomodo huiusmodi

E 3 manibus

410 SACRAMENTI VTRAQUE
manibus suscipies sanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies, quando furore uerborum tuorum tantus iniuste est sanguis effusus? &c.

Fabianus natione Rom. à Gardiano & Philippo usq; ad Decium peruenit (teste Platina) præcepit, ut quisq; Christianus singulis annis ter Eucharistiam sumeret. Sabellicus & Volater.

Cyprianus ad Cornelium Papam
in epist. 2. de Cœna domini.

At uerò nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed uiuentibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus, & exhortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis, & corporis Christi muniamus; & cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium uolumus munimento dominicæ saturitatis armamus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in cõfessione Christi nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo martyris poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in ecclesia poculum domini iure communicationis admittimus.

Ambrosius super epistolam

Corinth. 2.

Beatus Ambrosius quare sub utraq; specie Christus sit sumendus, apertam reddit rationem. Et si non habere poterit quisque fidelis clariorem rationem quam Christi institutio. Valet, inquit, ad tuitionem corporis & anime quod percipimus: quia caro Christi pro salute corporis, sanguis uero pro anima nostra offertur, sicut præfigurauit Moses: Caro, inquit, pro corpore uestro offertur, sanguis pro anima. Sed tamen sub utraq; specie sumitur, quod ad utrumq; ualet, quia sub utraq; sumitur ipse totus Christus. Sed si in altera tantum sumeretur ad alterius tantum, id est, anime uel corporis, non utriusq; pariter tuitionem ualere significaretur. Hæc ille. Ex ijs patet quid satan etiam & illo tempore molitus sit, quò Christi institutio in hac sacra re uiolaretur.

Cyprianus in Sermone 3.

de Lapsis.

Scribit quomodo diaconus Sacramentum puellæ reluctanti infuderit. Sic ait: Vbi uerò solennibus adimpletis calicem diaconus offerre præsentibus cœpit & accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis auertere,

os labijs obturantibus premere, calicem recusare: persistit tamen diaconus & reluctanti licet de sacramento calicis, infudit. Idem testatur multis in ecclesiastica usum fuisse laicis etiam pueris utranque speciem, imò corpus domini in manus dari, & per multa exempla docet. Inter cetera è uulgo sic increpabat. Et quod non statim domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegis irascitur. Vides hic de laicis eum loqui qui sacrilegis, qui à sacerdotibus corpus & sanguinem accipere noluerunt. Itè de sancto Donato legitur, cuius calicem fractum lego, sanguinem fractum non lego.

Item, Concilium Constantinense ab orbe redempto. 1415. celebratum die. 15. Iunij sessione. 13. prohibuit ut utranque speciem sacramenti altaris dari. Basiliense contra statuit Bohemis licere utranq; speciem suscipere quod multa disputatione obtentum illic est, ut literæ Concilij & extantes annales probant. Itè Olim in Eremito sancti patres in multis annis non communicauerunt ulla specie sacramenti. Quod tamen probandum minime censeo. Aut Christus ea frustra instituit, aut usum altaris quem habent. Quis heremum incolere iussit quasi nulli deo seruire possunt quàm his in locis desertis. Sat enim omnia enim penetrat. Nota etiam Conciliorum diuersitatem

statē, ne illis plus fidas, quā expresso domini uerbo.

Augustinus contra Pelagia.

Hypognost lib. 5.

Ipse enim dixit. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam eternam in uobis. Et qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam eternam. Quo modo igitur uitam regni caelorum promittitis paruulis non renatis ex aqua, & spiritu sancto, non cibatis carne, neque potatis sanguine Christi, qui fusus in remissionem peccatorum. Item, uide Augustinum ad Bonifacium de Baptismo paruulorum epistola. 23. Quomodo olim infantibus data est Eucharistia. Etiam Romana ecclesia credidit Eucharistiam paruulis necessariam, Augustinus epistolarum. 94. Error enim iste fluxit, ex non intellectis uerbis quae Ioannis sexto cap. leguntur. Illic enim non de sacramentalibus signis agitur, sed de fide uera in Christum filium dei.

Eusebius Ecclesiast. histor.

Lib. 6. Bap. 33.

Apparet in Eusebio quod tempore Nouati laicis Eucharistia dabatur in manus, ut supra quoque ostensum est. Quod postea Romana ecclesia mutauit. Item, in libro eodem cap. 33. Parum eucharistiae puero datur ad patrem deferendum.

Hieron. in Sophoniam.

Cap. 3.

Sacerdotes qui Eucharistie seruiunt, & sanguinem domini populus eius diuidunt, impie agunt in lege Christi: putantes *εὐχαριστίας* imprecantis facere uerba, non uitam, & necessariam esse tantum solemnem orationem & non sacerdotum merita.

Anacletus eius nominis primus, Rom. Pontifex sub Traiano uixit. Is omnes qui in sacris aderant ut aut communicarent, aut templo si nolent communicare pellerentur, iussit.

Augustinus Eusebio de immani

facto iuuenis cuiusdam, Epistola. 168.

Scit deus cui manifesta sunt arcana cordis humani, quantum pacem diligo Christianam, tantum me non ueri sacrilegis eorum factis, qui eius dissensione indigne & impie perseuerant, eumque motum animi mei esse pacificum, neque me id agere ut ad communionem catholicam quisquam cogatur inuitus, sed ut omnibus errantibus apperta ueritas declaretur, &c. Ita ad Eusebium in epist. 169. de quodam colono filiam suam ad catholicam communionem paterna seueritate reuocare uolens omnimodo fieri prohibuit Augustinus. Consule infra per Bernhardum Abbatem Argien. de officio Missae.

APEN

APPENDIX.

de Sacramentis

Nihil opus est rixari de sacramentorum numero. Nam si sacramenta uocamus non solum ceremonias in Euangelio institutas, sed etiam alias res, aut opera, quibus additæ sunt promissiones diuinæ, multa sacramenta numerari poterunt, ut oratio erit sacramentum. Est enim opus quoddam nostrum, & habet magnificas promissiones. Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Erunt sacramenta & afflictiones & eleemosynæ, quia sunt opera ornata diuinis promissionibus, ut: Date, & dabitur uobis. Et quidem prodesset huiusmodi operam ornari titulo sacramentorum, ut quasi in illustri loco posita pluri fierent, & hoc titulo homines admoniti scirent promissiones requirendas & magnificas esse. Hoc modo & matrimonium Sacramentum est, quia est res externa ornata uerbo dei & promissionibus. Est item significatio spiritualis connubiij & societatis, quæ nobis est cum Christo. Erit & magistratus hoc modo Sacramentum, quia est certum genus bonorum operum ornatum uerbo dei & promissionibus. Rom. 13. Sed hæc quæ diximus non sunt ceremonie recens in Euangelio institutæ.

Itaq;

436

SACRAMEN. VTRAQVE.

Itaq; si sacramenta uocamus ceremonias, seu ritus in Euangelio institutos, & proprie pertinentes ad hanc precipuam promissionem, & Euangelij propriam scilicet de remissione peccatorum, facile est iudicare, quæ sint sacramenta: Baptismus, cæna domini, & absolutio. Nam hi ritus instituti sunt in Euangelio, & usurpantur ad significandam hanc promissionem Euangelij propriam. Baptizamur enim ut credamus nobis peccata condonata esse. Sic & cæna domini & absolutio admonent nos, ut credamus certo nobis remitti peccata.

Confirmatio & extrema unctio sunt ritus accepti à patribus, quos nec ecclesia quidē tanquam necessarios ad salutem requirit. Quia non habent mandatum dei. Ideò prodest hos ritus à superioribus discernere, ut sciamus eos non esse necessarios, sed confirmatio magis noperē probanda esset, si usurparetur ad hoc ut exanimaretur iuuentus, & fidem propriam profiteretur.

Maxime autem placet mihi Ordinem, ut uocant, inter sacramenta numerari, modo ut intelligatur & ipsum ministerium Euangelij, & uocatio ad ministerium docendi Euangelium & administrandi sacramenta. Prodest enim diligenter ornare ministerium uerbi, et scire homines quod Spiritus sanctus datur per ministeriū uerbi, ne alias illuminationes extra uerbi, &

SPECIES LAICIS DANDA. 427

sine uerbo queramus, quemadmodum faciunt spiritus fanatici. Ministerium uerbi habet mandatum dei, uidelicet, ut doceatur, & audiatur, habet et ingentes promissiones. Rom. 1. Euangelium est potentia dei ad salutem omni credenti. Deinde de Ordinatione, hoc est, de uocatione ad ministerium prodest intelligere, quod deus approbet uocatos ab ecclesia, & uelit adesse eorum ministerio. Hoc beneficium debet nobis gratissimum esse, & diligenter ornandum atq; illustrandum est. Hoc modo numerare ordinem inter sacramenta fuerit utilissimum, scilicet, ad illustrandam dignitatem ministerij uerbi. Sed alij cum ordinatione loquuntur, omissa mentione ministerij euangelij, patent ordinem esse uocationem ad sacrificandum pro uiuis & mortuis. Deinde addunt non futuram in ecclesia remissionem peccatorum, si non esset certum aliquod sacrificium, præter Christi sacrificium, & fingunt hoc sacrificio sacerdotes alijs mereri remissionem peccatorum. Hæ opinioniones ex quadam κακῶς ἑρμηνείᾳ, ortæ sunt, quod nouum testamentum incommode contulerunt cum ceremonijs leuiticis.

COENAM SVMENTES CONI

suetudine tantum, uel lege, re-

darguuntur.

Chryso

Chrysoftomus ad populum,

Homilia. 61.

Multos uideo domini corporis participationē temere sumentes, ut à casu, & consuetudine potius & lege, quàm cogitatu & mente. Si superueniet, inquit, sanctæ tempus quadragesimæ, qualiscunq; sit aliquis, mysteria sumit. Si superuenierit Epiphaniarum dies, licet tempus aduentus, uel epiphania uel quadragesimæ, dignos accedere non faciat, sed animæ sinceritas & puritas. Cum hac igitur semper accede, sine hac nunquam. Ait enim: Quotiescunq; feceritis hanc commemorationem salutis uestræ, beneficij mei esse scitis.

DE EXCOMMVNICATIONE

Ecclesiæ. Corinth. 13.

Ecce tertio hoc uenio ad uos. In ore duorum, uel trium testiū stabit omne uerbū. Prædixi ergo et prædico ut presens uobis, et nūc absens ijs qui ante peccauerunt & ceteris omnibus, quoniā si uenero iterum non parcā.

Excommunicatio adhibetur tantummodo eam ob causam, ut hijs qui peccauerunt humilientur, & agnoscant se contra deum & proximum peccasse. Et Christus iubet eum qui non acquiescit monitioni salubri ecclesiæ habendum esse ut ethnicum & publicanum.

DE EXCOMMUNICATIONE 429

Hoc modo & Paulus excommunicatione utitur, ubi Satanae tradit construpratorē nouercae in interitū carnis, ut spiritus sit saluus in die iudicij. Sic etiam excommunicat adulteros, præcipiens, ut cū hijs qui sunt huiusmodi cibū non sumamus: deniq; hereticū præcipit uitandū. Et temperandū ab omni fratre qui inordinate se gerit. D. Ioannes in Canonica præcipit, ne recipiendū in domum, illum qui non adfert doctrinam Christi.

Quicunq; aliter utuntur excommunicatione pastores non sunt, sed rapacissimi lupi.

Augustinus libro. 3. cap. 2. contra epistolam Parmeniani.

Quid aliud dixit hic, non parcant, nisi quod superius ait: Et lugeam multos, ut luctus eius impetret flagellum à domino, quo illi corripentur, qui iā propter multitudinē nō poterant ita corripī, ut ab eorū cōiunctione se ceteri cōtinerent, ut eos erubescere facerēt sic facienda est, si quis frater in aliquo ceteris dissimili crimine nominatur? Et reuera si contagio peccādi multitudine inuaserit, diuinæ discipline seuera misericordia necessaria est: Nā consilia separationis & inania sunt et pernicioſa atq; sacrilega, quia et impia et superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quā corrigant animos malos. Misericorditer igitur corripiat homo

430 DE EXCOMMUNICATIONE
homo quod potest, quod autem non potest, patienter
ferat, & cum dilectione gemat atq; lugeat, donec
aut ille desuper emendet, & corrigat, aut usq; ad messē
differat eradicare zizania, et paleam uanitare: tamen
securi de salute sua bonæ spei Christiani inter despera-
tos, quos corrigere non ualent in unitate uersentur, au-
ferant malum à seipsis, id est, ut in ipsis non inueniatur,
quod in moribus aliorum eis displicet. Turba autem illi
quorum cum facultas est in populis promendū sermonē
generali obiurgatione ferenda est, & maxime si occa-
sionem atq; opportunitatem præbuerit aliquod domi-
ni flagellum desuper quò eos appareat pro suis meritis
uapulare. Tunc enim aures humiles præbet emendatā
sermoni calamitas auditorum, faciliusq; in gemitum cō-
fitendi quàm in murmura resistendi afflictā corda
compellit.

Augustinus II. Quæst. 3.

Canone. Illud.

Illud planè non temerè dixerim, quod quisquàm fa-
delium fuerit anathematizatus iniuste, potius ei oberit,
qui facit, quàm qui patitur hanc iniuriā. Spiritus enim
sanctus habitat in sanctis per quem quisq; ligatur aut
soluitur, immeritam nulli ingerit pœnam, per eum quip-
pe diffunditur charitas in cordibus nostris que non
agit

igit perperam: pax ecclesie dimittit peccata, & ab ecclesie pace alienus tenet peccata. Non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium dei: petra tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit. Item, Sicut avis incertum uolans, & passer quolibet uadens, sic maledictum frustra prolatum uenit super eum, qui misit illud.

Ex Meldensi concilio. II. Quæst. 3.

Cap. Nemo.

Nemo episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communionem priuet ecclesiasticam, sub anathemate autem, sine conscientia Archiepiscopi aut coepiscoporum nullum præsumat ponere, nisi unde Canonica docet autoritas: quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illis qui aliter non potuerunt corrigi.

Augustinus de Sermonibus Domini

in monte. II. Quæst. 3. Can.

Temerarium.

Temerarium iudicium plerumque nihil nocet ei, de quo temere iudicatur, ei autem qui temere iudicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat.

Gelasius Papa II. Quæst. 3.

Can. Cui.

Cui illata est sententia, deponat errorem & uacua est, sed si iniusta est tanto curare eam non debet: quanto apud Deum & eius ecclesiam neminem potest gravare iniqua sententia, ita erga ea se non absolui desideret, quæ se nullatenus perspicit obligatum.

Ibidem can. Quid obest.

Quid obest homini, quod ex illa tabula uult eam deletere humana ignorantia, si de libro uiuentium non eum delet iniqua conscientia. Idem ad Secundinum Maritimum. Sentit de Augustino quicquid libet sola me in oculis dei conscientia non accuset. Idem in Psal. 37. Etsi ad tempus damnaris ab homine, etsi dixerit pro consilio in Cyprianum sententiam, aliud est sella terrena, aliud tribunal cœlestis, ab inferiori accipit sententiam, à superiore coronam.

Hieronimus super Matthæum

11. Quest. 3. can. Quomodo.

Quomodo sacerdos mundum leprosum non facit, sic episcopus uel presbyter non alligat eos qui infames sunt, nec soluit noxios sed pro officio suo cum peccatorum uarietates audierit, scit qui ligandus sit: qui soluendus. Item, Augustinum consule, De uerbis Domini

21. Quest. 3. can. Cœpisti.

Augu

Augustinus in Psal. 23. 11. Quæst. 3.

Can. Custodi.

Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit
causam tuam, præualebit in te falsum testimonium sed
apud homines, nunquid & apud Deum ualebit, ubi cau-
sa tua dicenda est: quando deus erit iudex, alius testis
quam conscientia tua non erit, inter iustum iudicem &
conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam.

11. Quæst. 3. Can. Nullus.

Nullus sacerdotum quenquam recte fidei hominem
pro paruis, & leuibus causis à communione suspendat,
præter eas culpas pro quibus antiqui Patres arceri ab
ecclesia iusserunt, committentes.

Hieronymus. 24. Quæst. 3.

Can. Si quis.

Si quis nõ recto iudicio eorum qui præsent Ecclesie
depellatur, et foras mittatur, si ipse antea non exiit, hoc
est, si non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in
eo, quod non recto iudicio ab hominibus uester expul-
sus: & ita fit ut interdum ille qui foras mittitur intus sit
& ille foris qui intus uester retineri.

Idem Canon. Non. Rabanus de

Ecclesiasticis præsuris, Lib. 1.

Non in perpetuum damnamur, cū iniuste iudicamur

434 DE EXCOMMUNICATIONE
dicente Psalmista: nec damnabit illum cum iudicabitur
illi, multi sacerdotum culpam zelo dei se persequi pro-
fitentur, sed dum indiscrete hoc agitur sacrilegij facie-
nus incurrunt, & dum præcipites quasi ad emendanda
ruunt, ipsi quoque multo magis deterius cadunt.

Origenes super Leuit. 24. *Quæst. 3.*

Can. Cum aliquis.

Cum aliquis exijt à ueritate, exijt à timore dei, à fide, à
charitate, exijt de castris ecclesie etiam si per episcopi
uocem minime abijciatur: sicut è contrario aliquis non
recto iudicio foras mittetur, sed si ante non exierit, id
est, si non egerit, ut mereretur exire nihil leditur. Inter
dum enim qui foras mittitur intus est, & qui foras est
intus uidetur retineri.

Augustinus in Homilia de Pœnitentia 2. *Quæst. 2. Can. Multi.*

Para. Nos uero.

Nos uero quenquam prohibere à communionem non
possumus, quamuis hæc prohibitio nondum sit mortua
lis, sed medicinalis: nisi aut spontè confessum, aut in ali
quo siue seculari, siue ecclesiastico iudicio nominatum
aut conuictum. Hæc ille. Hoc est quod Paulus uult ut
suffundatur rubore, &c. Item Augustinus ad Sculeucia
num, an Petrus fuerit baptizatus, epist. 108. ob que pec
cata

cata excommunicamur non ob pecuniam, ut Papa excommunicat. Idem contra epistolam Parmeniani lib. 3. & cap. sequentibus.

Gregorius in Homilia 26. 11. Quæst. 3.

Can. Plerunq;

Plerunq; contigit ut iudicis locum teneat, cuius ad locum uita minime concordat: ac sepe agitur, ut uel damnet immeritos uel alios ipse ligatus soluat, sepe in soluendis ac ligandis subditis sue uoluntatis motus, nõ autem causarum merita sequitur, unde fit ut ipse ligandi aut soluendi potestate se priuet, &c. Similiter Homilia 27. dicit. uide in eadem Quæstione, Can. Ipse.

Aug. ex ijs quæ de uerbis domini

scripsit super Matth. cap. 16.

Adhibe illi duos, uel tres testes, si nec ipsos audierit, sit tibi sicut Ethnicus et publicanus. Noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum. Nec ideo tamen saluus illius negligenda est. Nam & ipsos ethnicos, id est, gentiles uel paganos, in numero quidem fratrum nõ deputamus, sed tamen salutem eorum inquirimus.

Chrysoft. Homil. 18. in caput. Matth. 5.

Propterea nos quoq; letamur, & plangimus, & si uiderimus uos in eisdẽ manentes, etiã interdicens omnino uobis, sacri istius ingressione uestibuli, & celestis

436 DE EXCOMMUNICATIONE
Participationē mysterij, sicut etiam fornicatoribus, &
adulteris, et ijs qui de homicidijs arguuntur. Melius est
namq; cū duobus, ac tribus diuinae legis praecepta ser-
uantibus, orationes deo offerre solitas, quam iniqui-
agentiū: ceterosq; perdentū multitudinē congregare.
Aug. Ex lib de correptione & gra-
tia cap. 15.

Pastoralis tamē necessitas habet, ne per plures serpen-
tina contagia, separare ab ouibus sanis mortidam, ab
illo cui nihil est impossibile, ipsa forsita separatione, ser-
uandam. Chrysof. Hom. 17. in cap.

ad Hebr. 10.

Sicut enim in grege, ubi multum quidem saluae sunt
pecudes, multae autem scabiae plene sunt, necesse est, ut
hae prohibeantur à sanis. Sic etiam in ecclesia, quoniam
aliae quidē sunt saluae pecudes, aliae autem uiciatae: per
hanc uocem prohibentur hae ab illis, penetrans utiq;
per uocem illam tremendam sacerdos, sanctos uocans
& attrahens. Quia enim impossibile est, hominem scire
interiora proximi, quis enim scit hominum, inquit, quae
sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? hanc
emittit uocem, postquam sacrificium perficitur, ut nullus
suis simpliciter, & quomodo libet, ad fontem spirituale,
ueniat. Etenim in grege (nihil prohibet eodem iterū ex-
emplo

emplo uti) morbidas quidem intro recludimus, & in tenebris habemus, & altera nutrimenta tribuimus, neq; ex ere mundo, neq; ex pascuis puris, neq; ex fonte qui foris est, eas permittimus fugere. Et hic igitur uox pro uinculis quibusdam est.

Gregorius II. Quæst. 3. Can.

Summopere.

Summopere præcauendum est, ne rectores ecclesie, & qui publica iudicia exercent, in dictandis sententijs nullatenus lenitate aut furore ducti, sint præcipites: sed causis prius diligenter uentilatis, cum res que igitur uorabitur ad notitiam pleniter uenerit, tunc diuina & humana lex resoluatur, & tunc secundum quod ibi constitutum est remota personarum acceptione diffinitiuam proferatur sententia: hinc etiam quod Moyses querelas populi semper ad dominum, tabernaculum ingressus, referebat, & iuxta quod dominus imperabat, iudicia proponebat. Nimirum nos instruens, ut non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino condemnationis & iustificationis sententiam proferamus. Item, Augustinus ad Macedonium eadem Distinctione Can. Non licet. Item Gregorius in Registro, Priuilegium omnino meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate. Item, Can. Quisquis.

odio habendus, sed ut fratri infirmo cui flagello sit opus, compatiendum.

Sufficit huiusmodi homini increpacio hęc, quę facta est à pluribus ad eum, ut ediuerso magis condonare debeat, & consolari: ne quomodo fiat ut in modico dolore absorbeantur, quod est huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficitte, ut ualeat in illum charitas, &c. 1. Cor. 12.

Si quis non obedit sermone, hunc per epistolam indicate, ne commercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur. Neque uelut inimicum, habeatis sed ut fratrem. 2. Thef. 3.

Est autem excommunicatio exterior nihil aliud, nisi signum interioris excommunicationis, licet fallax. Qui enim facit peccatum ad mortem, coram deo excommunicatus est, etiam si homines illum nunquam excommunicent. Conscientia, quę loco certissimi testis est, quemque admonet, ut sancte uiuat, tanquam coram oculis dei, quos nihil latet.

Origenes in Leuit Hom. 15.

Apostolus Paulus dicit de eo qui peccauerat: *Quę*

tradidi, inquit, Satanae in interitum carnis, hoc est, morte multasse. Quis autem sit fructus mortis huius ostendit in sequentibus, dicens: Ut spiritus saluus fiat in die dñi nostri Iesu Christi. Vides ergo quomodo aperte Apostolus utilitatē mortis huius exponit. Quod enim, dicit: Tradidi in interitū carnis hoc est in afflictionē corporis, quae solet à poenitentibus expēdi cū carnis interitū communit, qui tamē carnis interitus uitā spiritui cōfert

Chryso. in Serm. de Anath.

Quin dic quid est istuc ipsum dicere anathema? Vide quid dicis, cognosce quid loqueris. Nosti uerbum? Quamuis inuenies in sacra scriptura, quod dicitur contra Hierico. Et anathemifabis totam ciuitatem domino deo tuo. Et inualuit apud omnes consuetudo, quae in hodiernum usq; diem durat, ut Anathema dicatur, quod certo loco suspensum est. An tu hoc dicis anathema? sed hoc plerunq; in bonum sonat, & est interdū oblatū Deo. Quid ergo illud, quod anathema tu dicis eū, qui oblatus est diabolo, nec ultra regionē salutis inhabitat, sed alienus est à Christo? Heus quis tu tanta autoritatis, qui tantam tibi usurpas potentiam? Tunc enim sedebit filius Dei, & statuet oues à dextris, & haedos à sinistris. Cur igitur dignitatē tantā assumis? quae Apostolis tantū communicata, & his qui illorum ido-

440 DE EXCOMMUNICAT.

ne succedentes, uerè pleni gratia & uirtute? & 6.

Tertullianus aduersus Mar
cionem, lib. 5.

Nolite cōmunicare operibus tenebrarū. Cū iusto
nim iustus eris, & cū peruerso peruerteris. Et auferit
malū de medio uestrū. Et exite de medio eorū et inuē
dū ne attigeritis, separamini qui fertis uasa domini et.

Hieronymus lib. commentariorum

in Epistolam ad Galatas.

Paulus ad Cor. ubi præcipit eū qui uxore patris sui
habebat tolli de medio, & tradi pœnitentiæ in interitū
et uexationē carnis, per ieiunia et egrotationes, ut spī
ritus saluus fiat in die domini nostri Iesu Christi, &c.

Aug. lib. 3. cap. 2. contra epistolam

Parmeniani.

Scripsi uobis in epistola non commisceri fornicariis, &c. Non aliquid nouum aut insolitum dicam, sed
quod sanitas obseruat Ecclesiæ. Ut cum quisque frater
id est, Christianorum intus in Ecclesiæ societate consi
tutorum, aliquo tali delicto fuerit deprehensus, ut a
themate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum scis
matis nullum est, atque id cum ea dilectione, de qua ip
se alibi præcipit, dicens: Ut inimicum non eum ex
metis sed corripite ut fraterem. Non enim estis ad erudi
candum

eandum, sed ad corrigendum. Quod si se non agnouerit, neque penitendo correxerit, ipse foras exiet, et per propriam uoluntatem ab Ecclesiae unitate dirimetur. In eo quippe quod ait: Si quis. Nihil aliud uidetur significare uoluisse, nisi cum posse tali modo salubriter corrigi, qui inter dissimiles peccat, id est, inter eos quos peccatorum similitum pestilentia non corrumpit. In eo uero quod ait: Nominatur. Hoc nimirum intelligi uoluit parum esse ut sit quisque talis, nisi etiam nominetur, id est, famosus appareat, ut posset omnibus dignissima uideri, quae in eum fuerit anathematis prolata sententia. Ita enim et salua pace corrigitur, et non intersectorie percutitur, et medicinaliter uritur. Propterea et de illo dixit, quem tali medicina sanari uoluerat: Satis huic est correptio quae fit à multis. Neque enim potest esse salubris à multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cum uero idem morbos plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat, quam dolor et gemitus, &c. In eodem capite.

Auferte, inquit, malum ex uobisipsis, id est, non potestis auferre malos ex medio uestrum, ipsum malum auferre ex uobisipsis. Quod si quisquam uelit sic intelligere quod dictum est: Auferte malum ex uobisipsis, ut per correptionem separationis de congregatione fratrum malum quisque auferendus sit, studio tamen sanandi, non

odio perimendi esse faciendum nemo dubitauerit.
 Chrysoſtomus in Sermone, Quod
 neq; uiui, neq; mortui anathemate plectendi non ſunt.

Apoſtoli diligenter id mandati ſeruarunt. Sic enim
 hereticos eiiciebant ex eccleſia, quaſi effodiendus eſſet
 dexter oculus. Qua tempeſtiua membra deſecationis
 magni ſue compaſſionis & doloris iudiciũ præſe ſere
 bant. Atq; idcirco Chriſtus quoq; dextrũ oculũ dicit, ut
 illũ abiecturis compaſſionẽ cõmendaret. In qua re ſic
 cut & in alijs admodũ diligentes fuerẽ, hæreſes quãtẽ
 redarguendo & eiiciendo, nulli autẽ hereticorũ hanc
 pœnã adhibendo, &c. Nonne præceptum habemus, ut
 pro inimicis, & qui nos oderunt precemur? En quãtũ
 probẽ implemus miniſteriũ? en ut ordinatio non efferat,
 non in ſublime extollit, non potentiam præſtat. Omnes
 eundem ſpiritum accepimus, omnes in adoptionem fili-
 orum uocati ſumus: quos autem probauit dominus,
 eos fratribus in poteſtate ſeruire uoluit. Eia miniſteriũ
 noſtrũ curemus: obſecramus & conteſtamur uos, ut à
 tanto malo deſiſtatis. Nam is quem tu anathematizare
 decreuiſti, uel uiuit, et adhuc in mortali uita hac ſuper-
 eſt, uel mortuus, quod ſi adhuc ſuper eſt, impie agis, qui
 eum qui à malo in bonum ſe uertere poteſt crudeliter
 abſecas: ſi mortuus eſt, multo magis crudelis es. Car-
 nati!

nam? Quia domino suo stat uel cadit, non iam sub iure humano existens, et de eo, quod occultatum reseruat, non quibus seculorum iudici pronunciare tutum non est solum ei, qui mensuram scientiae, & quantitatem fidei cognoscit, &c. Et in fine subdit: Dogmata enim impia & quae ab haereticis profecta arguere & anathematizare oportet, hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum &c.

Origenes in Psal. Domine ne in furore. Homilia. 1.

Ego arbitror illum, qui in Corintho grauissime deliquerat, idcirco misericordiam consecutum, quoniam correptus ab Apostolo, & ita acerbè correptus, ut à conuentu absunderetur Ecclesiae: non tamen odio habuit arguentem, sed animaduersionem patienter accepit & fortiter tulit. Ego arbitror quod etiam maiorem affectum concepit erga Paulum, atque erga omnes qui statuti Pauli in eius animaduersione paruerant. Unde & Paulus sententiam reuocat, & eiectum reconiungit Ecclesiae, & addidit, dicens: Confirmate in eum charitatem, &c.

EXCOMMUNICATI SVNT OMNES, qui aliud quàm Christus & scripturae docuerunt, uel docent aut statuunt.

Obsecro

Obscuro uos fratres, ut considere-
tis eos, qui dissidia & offendicula
la contra doctrinam quam uos didici-
stis faciunt, & declinetis ab illis. Nam
qui eiusmodi sunt, domino Iesu Chri-
sto non seruiunt, sed suo uentri, & per
assentationem & blandiloquentiam
decipiunt corda simpliciũ, &c. *Rom. 16.*

Denunciauimus autẽ uobis fratres
in nomine domini nostri Iesu Christi,
ut subtrahatis uos ab omni fratre am-
bulante inordinate: & non secundũ
traditionem quam acceperunt, &c.
2. Thes. 3.

Quod si quis non obedierit uerbo
nostro, per epistolam hunc notare,
neq; commisceamini cum illo: ut con-
fundatur, &c.

Si quis præter id quod dominus
aliud Euangeliũ prædicauerit quã
dicauimus, sit anathema, etiam si an-
gelus nunciet aliud de cœlo. *Galat. 1.*

Si quis uenit non habens hanc do-
ctrinam, ne recipiatis eum in domum
nec

QVI SCRIP. NON DOCENT. 445
nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit il-
li, aue, communicat operibus eius ma-
lis. 2. Ioan.

Ergo ipse iure excommunicatus est, qui spiritualia
negocia humanis traditionibus metitur.

Potes lector huic communi loco subijcere & con-
sulere omnes locos Patrū supra citatos, uidelicet, Chry-
sostomum in Cap. 2. Homilia. 13. Ceterum non crede-
re his quæ scriptura continet etc. Supra fol. 9. Ambro-
de Virginitus lib. 4. Nos noua omnia damnamus, quæ
Christus non docuit &c. Supra fol. 17. Tertul. in libel-
lo de Præscriptione hæreticorum. Nobis nihil licet ex
arbitrio nostro indulgere &c. fol. 33. Cypria. Felici,
epistola. 8. Adulterum est, impium est &c. fol. 39. Hie-
ronymus lib. Comment. in Matth. cap. 29. Cum uideri-
tis abominationē. Supra fol. 45. Et, ad Galatas capite-
5. fol. 25. Deniq; Urbanus Papa. 25. Quest fol. 32.

Innocentius quoque secundus apud Lateranum in
Synodo hæc decreta tulit Pontificem non posse ea pro
suo arbitrio mutare quæ per totam Concilij in spiritu
sancto congregationem & iuste decreta sunt: uel quæ
dispensatorie pro ratione temporis, loci, & necessita-
tis ordinata, & quæ subrepticia sunt propter utiles rat-
iones posse ea mutare. 35. Quest. 9.

A SACRA

cium non exigendum.

Abraham à filijs Ephron, sepulchri
precio ad humandum cor-
pus coniugis Saræ postulauit, premi-
um accipere renuit. Gen. 23.

Gratis accepistis, gratis date. Matth. 10.

Cum autem uidisset Symon, quia
per impositionem manus Apostolorum
daretur spiritus sanctus, obtulit
eis pecuniam, dicens: Date mihi pote-
statem, ut cuiuscumque imposuero manus
accipiat spiritum sanctum. Petrus au-
tem dixit ad eum: Pecunia tua tecum
sit in perditione: quoniam donum
dei existimasti pecunia possideri. Act. 8.

Gelasius Papa. 1. Quæst. 1.

Can. Baptizandis.

Baptizandis consignandisque fidelibus sacerdotes,
precia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet im-
positis exagitare cupiant renascentes. Quoniam quod
gratis accepimus, gratis dare mandamur, & ideo ni-
hil à prædictis prorsus exigere moliantur: qui vel
paupertate cogente deterriti, uel indignatione reuocati

redemptionis suae causas iure despiciant. Certum habentes quod qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, uel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subeant proprii honoris. Item, Concilium Elibertinum Constantini celebratum in Hispania, prohibet accipere quicquam à baptizatis. Iam nihil in Christiana ecclesia tam uale ministerium, quod non nummo redimere cogaris.

Platina in uitis Pontificum in uita Leonis Pont. secundi.

Leo eius nominis secundus instituit, ac quidem sancte ordinauit, quod utinam hodie obseruaretur, ne ad archiepiscopatum assumptus pro usu pallij, aliorum uel officiorum quicquam ecclesiae persolueret, cum ex hac largitione multa quotidie mala orirentur. Haec Platina.

Ex concilio Toletano. II.

Can. Quicquid.

Quicquid inuisibilis gratiae consolationi tribuitur, nunquam questibus uel quibuslibet premijs uenundari penitus debet, dicente domino: Quod gratis accepistis, gratis date, &c. Perlege Canonem totum. Anno domini, DCC. XIII, in Hispania celebratum Item, ex Synodo sexta. Can. Nullus.

A SACRAMENTIS
 Ex concilio Carthaginensi 4.

Can. Placuit.

Placuit ut nullus episcoporum pro modico balsamo quod benedictum pro baptismi sacramento per ecclesiam datur: quia singuli tremissem pro ipso exigere solent, aliquid ulterius exigant. Ne forte quod pro salute animarum per inuocationem spiritus sancti confirmatur, sicut Simon magus donum dei pecunia uoluit emere: ita nos uenundantes, damnabiliter uenundemur. Hic sequens Canon præcipit nihil exigendum ab his, qui instantes suos ad baptizandum adducunt. Item, Can. Emendari placuit. Prohibet ut qui baptizetur non cogatur nummos in concham mittere. Item Can. Dicitur est, &c. Similiter uetat pro perceptione baptismi uel chrysmatis, nil exigere debent sacerdotes. Præterea concilium Cabilonense statuit pro dedicandis Basilicis, uel pro sacramentis ecclesia conferendis ut nihil exigatur.

Ex concilio Calcedonensi.

1. Quest. 1. Can. Si quis.

Si quis episcopus per pecuniam ordinationem fuerit, & sub precio redegerit spiritus sancti gratiam, qui uendi non potest, ordinaueritque per pecuniam presbyterum, aut diaconum, uel quemlibet de his qui cognominantur

nantur in clero, promouerit, & dispensatorem aut defensorum, uel quemlibet qui subiectus est regulæ pro suis turpissimum lucri commodo. Is qui hoc attentare probatus fuerit, proprii gradus periculo subiaceat. Et qui ordinatus est nihil ex hac ordinatione uel promotione que est pro negotiatione facta proficiat, sed sit alienus à dignitate uel sollicitudine quam pecunijs acquisiuit.

Ex octaua Synodo.

Qui per pecuniam quenquam consecrauit, uel ab alio consecratus est, alienus à sacerdotio fiet. Item, Ca-
lixto Papa. Sanctorum patrum exempla sequentes & officij nostri debito innouantes ordinari quenquam per pecuniam in ecclesia dei uel promoueri, autoritate sedis apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis uerò in ecclesia ordinationem uel promotionem taliter adquisierit, acquisita prorsus careat dignitate. Item Gregorius Nazianzenus, Can. Qui studet donum dei precio mercari, in sacro ordine nulla ratione de cætero permanere, aut reuocare posse dubium non est, talis à communionem omnibus modis abscindatur. Nam spiritus sancti donum precio comparari, quid aliud est, quam capitale crimen & Symoniaca hæresis. Item Ambrosius de Mysterijs, Can. Cum ordinaretur, &c.

Item, *Can. Quibusdam, &c.* mandat ut nullus ad sacros ordines, nec precio, nec gratia, nec supplicatione accedat. Neq; fauore ad sacros ordines quisquam promouatur. *Can. Pueri.*

Hieronymus in epistolam

ad Titum.

Audiant episcopi qui habent constituendi presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege ecclesiasticæ constitutionis ordo teneatur, nec putent Apostoli uerba esse, sed Christi qui ad discipulos ait: Qui uos spernit me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Sic et qui uos audit, &c. qui autem me audit, audit eum qui me misit. Ex quo manifestum est, eos qui Apostoli lege contempta ecclesiasticum gradum, non merito alicui uoluerint deferre, sed gratia, contra Christum facere, qui qualis in ecclesia presbyter constitutus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est. Moyses amicus Dei cui facie ad faciem Deus locutus est, potuit utiq; successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneos de alia tribu eligitur Iesus, ut sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed uirtuti. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non querant eos qui possunt ecclesiæ plus prodesse

desse, & in ecclesia erigere columnas, sed quos uel ipsi
amant, uel quorum sunt obsequijs deliniti, uel pro qui-
bus maiorum quissiam rogauerit, ut deteriora taceant
qui ut clerici fierent, muneribus impetrarunt.

Origenes super Numeros Ho-

milia 22. capite 27.

Sed interim uideamus Moysis magnificentiam. Res-
cussurus de seculo orat Deum, ut provideat ducē popu-
lo. Quid agis Moyses? Nunquid filij tibi non sunt Ger-
son & Eleazar? Aut si aliquid de ipsis dubitas, nō sunt
filij fratris magni & egregij uiri? Quomodo non oras
Deum pro ipsis, ut eos constituat populo duces? Sed di-
scant ecclesiarum principes successores sibi nō eos, qui
consanguinitate generis iuncti sunt, nec qui carnis pro-
pinqunitate sociantur, testamento signare, neq; heredita-
rium tradere ecclesie principatum: sed referre ad iudi-
cium Dei, & non eligere illum, quem humanus cōmen-
dat affectus, sed dei iudicio totum de successoris electio-
ne permittere. Nunquid nō poterat Moyses eligere prin-
cipem populo, & uero iudicio eligere, & recta iustaq;
sententia, ad quem dixerat Deus: Elige presbyteros po-
pulo quos tu ipse scis presbyteros esse, & elegit ta-
les, in quibus continuo Dei spiritus requiesceret, &
prophetarent omnes. Quis ergo ita potuit eligere

principem populi, ut Moyses poterat? Sed hoc non fecit, non eligit, non audet. Cur non audet? Ele postteris presumptionis relinquat exemplum. Sed ausculta quid dicit: Prouideat, inquit dominus Deus spiritum, & emnis carnis, hominem super synagogam hanc qui egrediatur ante faciem eorum, & qui ingrediatur, & qui producat eos, & qui reducat. Si ergo tantus ille ac talis Moyses non permittit iudicio suo de eligendo principe populi, de constituendo successore, quis erit qui audeat, uel ex plebe, quæ sepe clamoribus ad gratiam, aut ad precium fortasse excitatis moueri solet, uel ex ipsis etiam sacerdotibus, quis erit qui se idoneum ad hoc iudicet, nisi si cui oranti & petenti à domino reuelatur: Sicut & Deus dicit ad Moysen: Adsume ad temetipsum Iesum filium Naue hominem qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum, & stans es eum coram Eleazaro sacerdote, & præcepta dabo ei in conspectu totius synagoge, & præcipe de ipso coram eis, & dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filij Israël. Audis euidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam, ut penè expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquus, agrorum, & prædiorum re-
 linquatur

linquatur hereditas, gubernatio populi illi tradatur, quem deus elegerit, homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso spiritum dei & precepta Dei in conspectu eius sunt, & qui Moysi ualde notus & familiaris sit, id est, in quo sit claritas legis & scientia, ut possint eum audire filij Israël.

Sub Syluestro tertio eò tum Pontificatus deuenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate uita, & doctrina ualeret, is tantummodo dignitatis gradum bonis oppressis & reiectis obtineret, quem morem utinam aliquando nō retinuissent nostra tempora. Hec Platina.

Paschalis archipresbyter, ac thesauri Pontificij dispensator regnandi cupidus, Ioannem hexarchum pecunia sollicitat, ut eius suffragijs post mortem Canonis Pontificatus sibi decernatur. Accepit pecuniam hexarchus: quanquam nihil eorum quae promiserat deinceps prestiterit. Non erat certe alio (inquit Platina) premio quam frustratione dignus homo auarus & imperandi cupidus, qui thesaurum ecclesiae, quem mandato Canonis, tum elemosynis pauperum, tum in restitutione temporum erogare debuerat, in largitione effunderit: quod nihil potest esse in uiro praesertim ecclesiastico detestabilius. Platina hucusq; in uita Canonis Pontificis Rom.

Bonifacius tertius anathematizauit eos qui largitione, & gratia ad Pontificatum uel episcopatum aditum sibi quærerent. Item uoluit electionem episcopi à clero pariter & populo fieri, & c. ut supra quoque recessimus. Platina hæc in eius uita,

De Stephano sexto scribit Platina quod tanto odio persecutus sit Formosi eius nominis primi, Romani Pontificis nomen, ut statim eius decreta abrogauerit, res gestas resciderit. Magna fuit hæc controuersia, & pessimi exempli, cum postea ferè semper seruata hæc consuetudo sit, ut acta priorum Pontificum sequentes, aut infringent, aut omnino tollerent Et eò iam deueniunt ecclesiastici, ut non coacti, ut antea, sed sponte & largitionibus pontificium munus obirent. Hæc Platina. Hæc omnia adhuc fieri uidemus, & tamen religiosi nostri existimant his erroribus reclamandum non esse. Quia Nicolaus primus Pont. Rom. ne laici de clericorum uita iudicent, statuit Dist. 28. Can. Consulendum. Antiqui summa hæc. Item iudicio Pontificis nemini preiudicare licere, neq; eius sententias reprehendere, neq; de eius iudicio licet nūquā iudicare, Ant. 9. Quest. 3. Part. Item, Pontificem nec solui nec ligari à seculari potestate posse, decernit: quod Pontifex Deus (si dijs placet) appellatur. Anton. Dist. 96, Can. Satis euidenter. Hoc deo

cretum in lib. Conciliorum adscribitur Gelasio. 1. Sed
audi contrariū Innocentij. 2. Pant. Rom. apud Latera
num in Synodo decretum. Pontificē non, inquit, posse ea
pro arbitrio mutare &c. 35. Quest. 9. supra fol. 426.
Item Damas. Papa 2. Quest. 7. Paulus. Supra fol. 206.
Episcopi reprehendendi sunt à laicis. Et Beda in. 2.
epist. Pet. 2. Quest. 7. Secuti, & fol. 34. 32.

Gregorius in Registro Ianuario

episcopo Sardinie, 13. Quest. 2.

Can. Quæsta est.

Quæsta est nobis Nereida foemina clarissima, quod
ab ea solidos pro filie sue sepultura fraternitas uestra
uelit exigere. Hoc autem uerbum, & nos postquā deo
autore ad episcopatus honorem accessimus, de ecclesia
nostra omnino uetuiimus, & per prauam denuo consue
tudinem nequaquam usurpāri permissimus: memores
quia dum Abraham à filijs Ephron, &c. Si ergo tantæ
considerationis paganus uir fuit, quanto magis nos
qui sacerdotes dicimur hoc facere non debemus, unde
hoc auaritiæ uitium, ne hic in alienis denuo tentari præ
sumatur, admoneo &c. Si quid sponte offerre uolue
rint accipere non uetamus, peti uerò aut aliquid exigi
omnino prohibemus. Item, Sequens canon. Postquā
precio &c. declarat.

456 A SEPVL. NIHIL EXIG.

Ex concilio Tiburienti.

In Ecclesiastico namq; libro scriptum est: mortuo non prohibeas gratiam, sciens quoniam omnes morimur. Et item, Omnia quæ de terra orta sunt in terram conuertentur, Quid terram uendis? memento quod terra es, & in terram reuerteris. Et subdit. Quia non hominis est terra, sed ut Psalmista cõmemorat. Domini est terra & plenitudo eius. Si terrã uendis inuasiõne rei ueus teneberis: gratis accepistis à deo, gratis da pro eo. Quare interdictũ sit omnibus omnino Christianis terram mortuis uendere & debitã sepulturam denegare.

Ex concilio Varensi, Can.

Præcipiendum.

Præcipiendum est secundum Canonum autoritatẽ, ut de sepulchris & hominibus sepeliendis nihil minus ris exigent. Et intra. Prohibendum est etiam secularium maiorum instituta, ut in ecclesia nullatenus sepeliantur sed in atrio aut in porticu aut exedris ecclesie. Infra ecclesias uerò propè altare ubi corpus, & sanguis domini conficitur nullatenus sepeliantur.

DE SEPULTURA MORTUO

rum, & impensa funeris.

Nolite flere mortuum, neq; lugere
tis super eum fletu. Hier. 22.

Fili

Fili in mortuū produclachrymas
 & quasi dira passus incipe plorare. Et
 secundum iudicium contege corpus
 illius: & non despicias sepulturam il-
 lius: Propter delaturā autē amarē fer-
 luctū illius uno die, & cōsolare prop-
 ter tristitiā. Et fac luctū secundum me-
 ritum eius uno die uel duobus, prop-
 ter detractationem. Eccl. 27.

Cæterū nolo uos ignorare fratres
 de his, qui obdormierunt, ne doleatis
 quemadmodum, & cæteri non haben-
 tes spem &c. 1. Theff. 4.

Quia tibi excidisti hoc sepulchrum
 excidisti in excelfo memoriale dili-
 genter, in petra tabernaculum tibi:
 Ecce dominus asportari te faciet &c.
 Et. 2 Paral. 16. de Afa rege. Esaie. 22.

Omnia quæ de terra orta sunt in
 terram conuertentur.

Chrysofomus in caput undecimum

epistole ad Hebræos Homilia uigesima

tertia, uti dicit: ne à mortuo gra-

tiam prohibeamus

Ecce iusti eam curam ferebant sepulchrorum, ^{dica}
 mus ad illos, quia non propter hoc. Nam sciebant, quia
 Domini est terra, & plenitudo eius &c. Et paulo post
 Vt icunq; enim sepeltamur, domini est terra &c. scilicet
 cet, quod oportet fieri, efficitur.

Idem de inanis gloriæ cupidi

tate. Serm. 6.

Cunq; & reliqua cum morte unà vitia dissoluuntur,
 hic tamen iactantiæ morbus post mortem etiam omni
 conatu contendit suam uel in ipso cadauere natura
 ram proderet. Quippe hac uita excessuri, & statuas ini
 signes, uel eorum substantiam omnem consumpturas
 erigi sibi & attolli demandant, præfiniturq; plurimū
 suo funere luxum, quisque dum in terra iauerent, num
 mi unius aut panis gratia aduenti egeno coniciati
 sunt, mortui uerem uermibus mensam præbent, & ab
 unde, &c. Et in cap. 20. Homil. 84. Quod impensa su
 neris nihil profunt.

August. in Sententijs ex illo decerptis.

Sicut peccatoribus diuitibus nihil profunt exequiæ
 sumptuosæ: ita nihil nocent, uiles, aut nullæ sanctorum
 pauperum sepulture.

August. lib. 1. de Ciuit. dei

Cap. 12.

Curatio

Curatio funeris, conditio sepulture, pompa exequi-
 arum, magis sunt uiuorum solatia, quam subsidia mor-
 tuorum. Si aliquid prodest impio sepultura preciosa, obe-
 rit pio uilis aut nulla. Preclaras exequias in conspectu
 hominum exhibuit purpurata illi diuiti turba famulorum.
 Sed multo clariores in conspectu domini ulceroso illi
 pauperi ministerium prebuit angelorum, qui eum non
 extulerunt in marmoreum tumulum, sed in Abrahami gre-
 mium sustulerunt. *Ibidem.*

Veruntamen sepulture curam etiam eorum Philo-
 sopherum contempserunt, & sæpe uniuersi exercitus, dum
 pro terrena patria morerentur, ubi postea iacerent,
 uel quibus bestijs esca fierent non curarunt. Licuit quæ
 de hac re Poëtis plausibiliter dicere: Cælo tegitur, qui
 non habet urnam. Quanto minus debent de corporibus
 insepultis insultare. Christianis, quibus & ipsius carnis
 & membrorum omnium reformatio non solum ex ter-
 ra, uerumetiam ex aliorum elementorum secretissimo
 sinu, quo dilapsa cadauera recesserunt, in temporis pi-
 etate reddenda, & reintegranda promittitur.

Basiliius. Sermone 2. in

diuites auaros.

Volo totum seruas omnia, ne alienis relinquant. Ob-
 rem relictam nihil plus te serui honorabunt, sed sepul-
 chrum

chrū fortasse funerisq; sumptus negligent, heredi placere studentes, & noua quadam philosophia dictitabunt Quid cadauer nihil sentiens multis impensis honestare contendis? Nōne melius uestem hanc pretiosam superstitibus usui necessario seruare, quam frustra humi cum cadauere tabescere sinere? Mortuamento item quid opus sumptuoso, aut quæ inutilitas inanis sumptus? Oportet illa ad uitæ usum superstitibus dare: talia dicent, teq; morositatis condemnabunt, & res tuas inuadentibus gratificabuntur. Itaq; ista præuenies teipsum sepelito. Bonum sepulchrum est pietas. Omnibus tuis ornatus hinc discede, fac ornamentæ diuitiæ, &c.

Ibidem cap. 13.

Nec ideo tamen contemnenda & abijcienda sunt corpora defunctorum, maximeq; iustorum, atq; fidelium, quibus tanquàm organis & uasis, ad omnia bona opera, sanctus usus est spiritus. Si enim paterna uestis & anulus, ac si quid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior exit affectus. Nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utiq; multo familiarius atq; coniunctius, quàm quælibet indumentata gestamus &c. Vide Gen. 23. 25. & 47. Tob. 2. & 12. Matth. 26. Ioan. 12.

Ioannes Chrysoſt. tomo. 2. Homi. 84.

ex cap. Ioan. 20.

Tu autem cum audieris nudum dominum reſur-
 rexiſſe, ceſſa quaero ab infana funeris impenſa. Quid
 ſibi hoc ſuperfluum uult, & inutile diſpendiũ, quod ip-
 ſus qui faciunt, plurimum affert detrimenti, mortuis nul-
 lam utilitatem, uel damnum potius? Sumptuoſa nanq;
 ſepultura nonnunquam cauſa eſt, ut fures cadauer effo-
 diant, & nudum & inſepultum proijciant, ſed o inane
 gloriã, quantum etiam in luctu uim, quantum amen-
 tiam oſtendit? Multi igitur ne id accidat, tenuia ſcin-
 dunt linteamina, & multis implent aromatibus, ut du-
 plici ratione inutilia furibus reddantur, ita terræ man-
 dant. Nonne hæc infanientium, nonne furientium ſunt
 ambitionem præ ſe ferre, & riuſus tollere. Sane, in-
 quit, ut nulla furandi ſit occaſio, hæc omnia molimur
 Quid ergo, ſi nemo furabitur? Nonne tineæ & uer-
 mes conſument? Et ſi non hi, nonne tempus & pu-
 tredo? Sed eſto neq; fures, neq; uermes, neq; tempus,
 neq; aliud quippiam timendum, ſed corpus ad reſur-
 rectionem uſque intactum permanſurum, & ea om-
 nia noua præſeruari, quid inde mortuis emolumen-
 ti, cum nudum corpus reſurgit? Hæc enim hic reman-
 ent, nihil illi examini conferunt. Sed cur inquires, id
 in Chriſto

in Christo seruatum est? Merito sane. Noli hæc huma-
 nis rebus comparare: nam & unguentum effudit mer-
 trix, & sanctos pedes unxit. Quod si de hoc dicendum
 est: Hæc primum à non intelligentibus resurrectionis
 ratione facta sunt, ideo, inquit: Sicut mors erat Iudæis.
 Neq; enim ex duodecim hæc fecerant, sed qui non mule-
 to Iesum honore profecuti sunt. Duodecim autem non
 sic, sed morti, cædibus, & periculis pro eo se expos-
 fuerunt, qui honor longe maior. Præterea, ut dixi, de ho-
 minibus nobis nunc sermo est: illa autem domino exhi-
 bita sunt, & ut intelligas nulli curæ hæc Christo esse, in-
 quit enim: Esurientem me uidistis, & dedistis mihi man-
 ducare: Sitientem, & dedistis mihi bibere: Nudum &
 induisti me, mortuum, autem, & sepelistis: quod ego
 non ut sepulturam tollam dico, absit, sed luxuriam, &
 superfluum ambitionem. Affectus, inquit, & dolor, &
 mortui misericordia hæc suadet, non est misericordia,
 sed inanis gloria: nam siuis mortui misereri, aliam tibi
 uiam ornandi funeris ostendam, & docebo his mor-
 tuum uestibus ornare, quæ simul cum eo resurgent &
 conspicuum recedent: hæc uestes nec tineis corroditur
 neq; tempore consumuntur, neq; diripiuntur à furibus.
 Quenam hæc sunt? Eleemofyna uestis est, quæ resurget.
 Eleemofyna tanquam signaculum cum eo. His uestibus
 fulgebunt

fulgebunt, qui tunc audient: Esurientem me uidiſtis, & dediſtis mihi manducare: hæc inſignes faciunt, hæc conſpiciuos, hæc ſecuros. Præſentia enim nihil aliud ſunt, quam tinearum & uermium eſca: non tamen ſepulturam prohibeo, ſed modus ſeruetur, ut tegatur corpus, non nudum mandetur terræ. Nam ſi uiuentibus præcipitur, ne quid habeant præter ueſtimentum, longe magis mortuis. Neque enim ita mortuus ueſte indiget, ut uiuus, dum enim uiuimus, & frigoris gratia, & caloris, & pudoris ueſtibus egemus, mortuis nulla horum impendet neceſſitas, ne nudum iaceat corpus operiendum eſt. In primis autem terram optimum habemus opprimentum, & ipſi corporum naturæ decentius, quod ſi ubi tot neceſſitates, uigent, nihil ſuperfluum eſt inquirendum multo minus ubi ille ceſſet. Sed qui uiderint ridebunt inquires. Quid tum & Quamuis ridearis, minime curandum eſt ſtulti iudicium, ſed potius multi te admirabuntur, & doctrinam noſtram proſequentur. Non enim digna hæc riſu ſunt, ſed illa quæ nunc facimus, cum lugeamus, cum plangimus, cum ſiſmul nos cum mortuo deſodimus, hæc & riſu, & ſupplio digna: in his autem & modo ſumptibus adhibendo, ſapientia uti per quam laudabile eſt, & omnes nobis plaudent, & Chriſti uirtutem admirabuntur, & dicent: papæ quanta eſt Crucifixi potentia? Perſuaſit morientibus

rientibus, & his qui corrumpuntur non esse mortem.
 Non enim ut in pereuntes afficiuntur, sed ut in meliore
 locum migrantes. Persuasit corpus hoc mortale,
 & terrenum, ueſtem induere, serico & auro distincta,
 longe preciosiorem, hoc est, immortalitatem: quare
 obrem non multum de sepultura curant, sed sepultura
 optimā putant uitā optimā. Hæc si ita nos philosophas
 ti uiderint, dicent: Sin plangentes, effæminatos circumſi-
 stantes plorantibus mulieribus ridebunt, & exprobra-
 bunt, & maiorē in modū reprehendant, & impensam
 amentiam appellabunt: etenim hæc accusari audimus,
 & merito sanè. Quā enim habebimus excusationē, cum
 corpus tæbe & uermibus mox consumendū ornamus,
 Christū, esurientē, nudū, errantē cōtemnimus? Cessamus
 queso, ab hac insana diligentia, sed eam morientū cur-
 ram habeamus, quæ & nobis, & illis conferat ad glo-
 riam Dei. Largas pro eis eleemosynas faciamus, mittam-
 us eius pulcherrima uiatica. Nam si memoria clarorū
 uirorū, qui mortui sunt prodest uiuentibus: Protegā
 inquit, hanc ciuitatē propter me, & propter Dauid ser-
 uū meū, longe magis eleemosyna id faciet. Hæc mortuos
 suscitauit, quando circūsteterunt uiduæ, oscedentes quæ
 fecerat ipsis Dorcas. Si ita sepeliemur, in resurrectione
 clari apparebimus: quod si curato corpore anima nō
 glexerit

plexerimus, multa graua perpetiemur, et multū ridebimur.

August. lib. Confess. 9. cap. 11. de

Monica matre sua.

Frater autē meus quiddam locutus est, quō eam nō peregre sed in patria desungi tanquā felicius optaret. Quo audito, illa uultu anxio reuerberās eū oculis, quod talia saperet, atq; inde me intuens, uide ait, quid dicit. Et mox ambobus: ponite, inquit, hoc corpus ubicunq; nihil uos eius cura conturbet. Tantū illud uos rogo, ut ad Domini altare memineritis mei ubi fueritis. Quūq; hāc sententiā uerbis quibus poterat explicasset, cōticuit, & ingravescente morbo exercebatur. Ego uerō cogitans dona tua eximia sunt deus meus inuisibilis, quae immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebā & gratias agebam tibi recolens quod noueram quanta cura semper aestuasset de sepulchro, quod sibi prouiderat & parauerat iuxta corpus uiri sui. Quia enim ualde concorditer uixerant, id etiam uolebat, ut est animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & cōmemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, ut coniuncta terra amborum cōiugum terra tegeretur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuae coeperat in eius corde non esse, nesciebam,

Et letabar admirans quod sic mihi apparuisset: quam
 quàm & illo sermone nostro ad fenestram cum dixit:
 iam quid hic facio? nō aperuit desiderare in patria mo-
 ri. Audiui etiā postea quod iam quum Ostijs essemus, cū
 quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebatur
 quodam die de contemptu uitæ huius, & bono mortis,
 ut ipse non aderā: illisq; stupentibus uirtutē fœminæ,
 quam tu dederas ei, quærentibus utrum non formidaret
 tam longe à sua ciuitate corpus relinquere, nihil, inquit
 longe est deo: neq; timendum est, ne ille non agnoscat in
 fine seculi unde me resuscitet.

LIBERO ARBITRIO

carere hominem.

Non disceptabit spiritus meus in
 homine in æternum, quia caro
 est. Gen. 6.

Opera autem carnis peccata. Gal. 5.
 A domino gressus hominis diriguntur,
 ut uiam eius uolet. Nō à libero ar-
 bitrio tanquàm domino. Psal. 36

Scio, inquit ille, domine, quia non est
 hominis uia eius, nec est uiri ut dirigat
 gressus suos. Hier. 10.

Ut iumentum factus sum apud te,
 &

& ego semper tecum. Tenuisti manū
dexteram meam, & in uoluntate tua
deduxisti me, & in uoluntate mea, &c.

Psal. 112.

Hominis est preparare cor, domini
autē est gubernare linguā, hoc est, ho-
mo solet multa proponere, & tamen
adeo non sunt in manu eius quæ pro-
ponit, ut ne uerba quidē habeat in po-
testate sua, coactus mirabili prouiden-
tia dei & loqui, & facere aliter quā
cogitauit: sicut in Balaam monstratū
est.

*Num. 24. & Psal. 124. Non est sermo
in lingua mea. Et Hier. 46. Gentes. Pro. 16*

In te domine inimicos nostros uen-
tilabimus cornu, non in arcu uolunta-
tis nostræ. *Psal. 43.*

Sicut diuisiones aquarum, ita et cor
regis in manu domini, quocunq; uo-
luerit, inclinabit illud. *Prover. 21.*

A domino diriguntur gressus uiri.
Quis autem hominum potest intelli-
gere uiam suam? *Pro. 20.*

Cor hominis cogitat uiam suam, et

H ; dominus

dominus dirigit gressus suos. Idem. 2.
dominus dat sapientiam.

Nisi credideritis, non intelligetis, Idem.
dem. 40. *Eccl.* 54. *Esa.* 7.

Si Aethiops potest mutare pellē suā
&c. Idem 34. 31. Item, Non possumus
ad deum conuerti, nisi ipse prius respi
ciat, & conuertatur ad nos. *Hier.* 15

Nō uos estis qui loquimini, sed spī
ritus patris uestri qui loquitur in uo
bis. Idem. 11. 13. *Mat.* 10.

Progenies uiperarū quomodo po
testis bona loqui, cum sitis mali. *Et cap.*
167. *Et Lucæ* 24. 1.

Christus aperuit discipulis suis scri
pturas, quas suo pte ingenio intellige
re non poterant.

Non potest homo quicquā accipere,
nisi donatū ei fuerit de cœlo. *Et 3. cap.*
Nisi quis natus, &c. *Ioan.* 3.

Nemo potest uenire ad me, nisi pa
ter meus traxerit eum &c. Idē 13. Sine
me nihil potestis facere. *Et 14. Spiritū*
ueritatis mundus nō nouit. *Et cap.* 16. 19.
Cum

Cū uenerit spiritus ille ueritatis, ille ducet uos in omnem ueritatem. *Ioan. 16.*

Non haberes potestatem ullam in me, nisi datum esset de super. *Ioan. 19.*

Non enim quod uolo hoc facio. Et *cap. 8. & 2. Cor. 2 & 3. Rom. 7.*

Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Dicit Paulus: Euangelium se non ab hominibus accepisse, sed per reuelationem Iesu Christi. *Galat. 1.*

Uiuo autem iam nō ego, uiuit uerō in me Christus.

Deus operatur omnia in omnibus *Ephes. 1.*

Deus operatur in nobis uelle: & perficere pro bona animi uoluntate. *Philipp. 2.*

Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. *Actor. 6.*

EXEMPLA SCRIPTURAE

quod arbitrium nullū habemus liberum.

Consilium uolentium edificare turrin, inuertit
et destruxit deus. Gen. 11. Veniet tempus (inquit
Esau:) ut cum mortuus fuerit pater meus, & occidam
Iacob fratrem meum. Cuius cor tamen moliens dominus
ac frangens effecit, ut Iacob amplexaretur & osculo
susceperet, ne perficeret ea quae furibundus promiserat.

Fratres Ioseph, moliebantur malū contra Ioseph,
sed deus uerterat in bonū toti populo Israhel illud. Vrs
de dicit Ioseph. Nūc dei possumus resistere uolūtati? Vos
cogitastis de me malū, sed deus uertit illud in bonum.

Bileam intendit maledicere populo, & uadit, sed à
domino prohibetur per angelum in uia. Num. 22.

Absalon totis uiribus conatur perdere Dauid patrem
suum, & permisit hanc persecutionem à deo propter
peccatū Dauid, sed nō uincit Absalon. 2. Reg. 15.

Achitophel multa uersuta & callida consilia instituit
contra Dauid, sed Deus uertit in bonum ipsi Dauid,
cum interim Achitophel suspendio uitam finiens,
perieret. 2. Reg. 12.

Vide in Esaia passim de ijs qui uolunt abscondere
à domino consilium quid efficiant.

Frangitur arbitrium uolentibus occidere Paulum.
Contra arbitrium est, quod Paulus intendit ire & persequi
Christianos, & uertitur in uia in alium hominem
Acto. 9. 12. 27.

Augustinus

Augustinus lib. contra Fortunatum

in disputatione. 2.

Liberum uoluntatis arbitrium in illo homine fuisse dico qui primus formatus est. Ille sic factus est, ut nihil omnino uoluntati eius resisteret, si uellet præcepta dei seruare. Postquam autem libera uoluntate ipse peccauit nos in necessitate præcipitati sumus, qui ab eius stirpe descendimus. Quamdiu ergo portamus imaginem hominis terreni, id est, quamdiu secundum carnem uiuimus, qui uetus etiam homo nominatur, habemus necessitatem consuetudinis nostræ, ut non quod uolumus, faciamus. Cum autem gratia dei amore nobis diuinum aspirauerit et nos suæ uoluntati subiectos fecerit, quibus dictum est Vos in libertatem uocati estis, et gratia dei liberauit me à lege peccati et mortis. Lex autem peccati est ut quicumque peccauerit, moriatur: ab ista lege liberamur, cum iusti esse coeperimus. Lex mortis est qua dictum est homini: Terra es, et in terram ibis. Ex ipsa enim homines sic nascimur, quia terra sumus, et in terram ibimus, propter meritum peccati primi hominis: propter autem gratiam dei que liberat nos à lege peccati et mortis, ad iusticiam conuersi liberamur, ut postea eadem ipsa caro que nos in poenis torsit in peccatis manentes, subiiciatur nobis in resurrectione, et nulla aduersitate nos quatiat, quod

minus legem dei, & precepta diuina seruemus.

Idem lib. de nouo Cantico, Capite. 8.

Quid enim ualeat liberū arbitriū non adiutū in ipso Adam demonstratū est, ad malū sufficit sibi, ad bonum non, nisi adiuuetur à deo. Primus enim ille homo accepit liberum arbitrium rectū, & posuit ante eū sicut scriptura dicit: Ignē & aquā ad quod uolueris, inquit porrige manū tuā Elegit ignē, reliquit aquā: uidete iustū iudicē. Quod elegit homo liber accepit: malū uoluit hoc illū secutū est. Videte rursum iustū iudicē, misericordiā facientem. Cum enim uideret, quod homo totam stirpem suam male usus libero uoluntatis arbitrio, in se tanquā in radice damnasset, ipse non rogatus de cælo descendit, & humanum genus superbia pereunte, sua humilitate sanauit, errantes perduxit ad uitam, peregrinos perduxit ad patriam Non ergo gloriatur humana natura de se, sed in eo gloriatur qui fecit se. Item, uide ipsum Augustinum libro de correptione & gratia, capite decimo & undecimo. Item duodecimo.

Idem epistola. 106. ad

Paulinum.

Ne offendant in lapidem offensionis, uelut argute defendendo naturam & liberum arbitrium, quemadmodum philosophi huius mundi, qui uehementer egerunt

runt, ut putarentur uel putarent sibi beatam uitam uirtute propriæ uoluntatis efficere posse. Caueant ergo isti ne per sapientiam uerbi euacuent crucem Christi, & hoc sit eis offendere in lapidē offensionis. Natura enim humana, etiam si in illa integritate in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuuante seruaret. Cum igitur sine gratia dei salutem non posset custodire quam accepit, quomodo sine gratia dei potest reparare quam perdidit.

Idem epistola. 107. ad
Vitalem.

Si uerè uolumus defendere liberū arbitriū, nō oppugnemus unde sit liberū. Nā qui oppugnat gratiā qua nostrum ad declinandū à malo faciendū bonum liberatur arbitriū, ipse arbitrium suum adhuc uult esse captiuū.

Ambrosius de uocatione Gentium lib. 1.

Licet, inquit, insit homini bonū nolle, tamē nisi donatū nō habet bonū uelle, & illud cōtraxit natura per culpā, hoc recipit natura per gratiā. Bonorū ergo aeternū liberū arbitriū nō est dominus, quia nō bonū, sed cui debeat bonum quod agimus Augustinus indicat.

Augustinus de uerbis Apostoli

Sermone. 13.

Spiritus

450 DE LIBERO ARBITRIO.

Spiritus regit, caro regitur: nec spiritus bene regit, si non regatur: unde: Psal. 22. Dominus regit me, &c. non liberum arbitrium. Vnde & Paulus: Quicumque spiritu dei aguntur, hi sunt filij dei. Tu es rex meus & deus meus. Spiritus tuus, ait ille deducet me, non liberum arbitrium Idem in Hyponost tertia responsione: Quod homo, inquit, per malum uelle perdidit posse bene.

Idem de uerbis Apostoli

Sermone. 1.

Ecce rex noster deus regit, non liberum arbitrium, quod seruit. Ergo, inquit Augustinus, secundum deum debet uiuere: si secundum seipsum uiuit, deficit. Tunc autem recte uiuit caro secundum animam, si anima uiuat secundum deum: unde Epicurei uiuentes secundum carnem, & Stoici secundum animam, ne hi nec illi secundum deum uiuentes, defecerunt. Deficit ergo qui uiuit secundum liberum arbitrium, etiam dum uidetur in bonum ferri, qui non uiuit secundum deum. Item, idem Augustinus epist. ad Hilarium. 89. Libertas sine gratis nihil est, nisi contumacia, non est libertas: uere enim liberi eritis, si uos filius liberauerit. In libero arbitrio nulla libertas, sed uera seruitus. Non est uolentis, neque carrentis, sed miserentis dei. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Non enim

suaue

sumus liberati nisi gratia, ut ait August. epist. 102. & Iob in tertia responsione, per totum hoc argumentum tractat quomodo nulla uera homini libertas sit, nisi per meram dei gratiam.

Idem lib. de Ecclesiast. dogmatibus.

Capite. 44.

Si quis per naturæ uigorem bonum aliquid ad salutem pertinet uitæ æternæ, cogitare ut expedit aut eligere, sine salutari, id est, Euangelicæ prædicationi consentire posse confirmat, absq; illuminatione & inspiratione spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in con-
sentiendo, & in credendo ueritatem hæretico fallitur spiritu, non intelligens uocem dei in Euangelio, dicens: Sine me nihil potestis facere. Et illud apostoli: Non quod idonei simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Item sequens capitulum ipse lector lege, quomodo in primi hominis præ-
uaricatione arbitrium liberum infirmatum, uitiatum, atq; pœnitus annihilatum, ut ad nullū bonum proni sumus, nisi Deus sua gratia trahat nos Ioannis cap. 6.
Item de spiritu & litera, caput. 48.

Cyrillus in euangelium Io-

annis, libro. 1. cap. 20.

Paulus ad creaturā dicit: Quid enim habes, quod
non

non accepistis? Non enim esse solum, sed etiã bene esse
 & sic esse à deo creaturis conceditur, quæ cum nihil à
 seipsis habeant, sola libertate largientis ditantur.

Augustinus ad Vitalem Epist. 107.

Vt in deum credamus, & pie uiuamus, non uolens
 tis neq; currentis, sed miserentis est dei. Non quia uel
 le nõ debemus, et currere, sed quia ipse in nobis et ope-
 ratur & currere. Nemo, inquit, ad me uenit, nisi fuerit
 ei datũ à patre meo. Idem Retract. lib. 1. cap. 23. Mani-
 festum est ergo quod bene operamur non uolentis, neq;
 currentis, sed miserentis dei esse, omnino uerissima &
 sine dubio est. Isychius lib. 2. cap. 7.

in Leuit.

Credere quidem, & proponere bona, nostrum
 est, siue incipere ea: operibus autem perficere, & ad
 finem perducere ea quæ cepta sunt, hoc diuina est
 gratia, propter quod dixit Paulus: Non uolentis, ne-
 que currentis, sed miserentis est dei, solius enim eius
 est dirigere actiones.

Augustinus de uerbis Apostoli,

Serm. 11.

Est enim liberum arbitriũ, sed nihil ualet sine dei
 gratia. Cũ enim dico liberũ hominis arbitriũ, uide quia
 hominis dico. Quid deinde homo est, quis creatur: deus
 Quid

Quis ei liberū arbitriū dedit? deus. Si ergo hominem deus creauit, & homini deus liberū arbitriū donauit, quicquid potest homo de libero arbitrio, cuius gratiæ debetur, nisi eius qui eum cōdidit cum libero arbitrio? Hec ille. Totus homo, & totaliter (sic Sophistæ loquuntur) est à deo. Similiter & uoluntas hominis etiam tota & totaliter à deo est. Nam sine ipso factum est nihil: Ergo & actus hominis est à deo, & totus & totaliter. Apostolus hoc ita esse declarat, qui dat uelle, & operari pro bona uoluntate.

Idem epistola. 102.

Qui putant sibi auferri liberum arbitrium, si nec ipsam uoluntatem sine adiutorio dei, hominem haberi cōsenserunt, non intelligunt, non se firmare liberum arbitrium, sed impellere, ut per inania feratur. Non in domino tanquam in petra stabili collocetur. Quo loco docet Augustinus liberū arbitriū sese firmare nō posse sed ad inania impelli, nisi petreæ adhæreat. Et Anathasio scribens epi. 144. Sine dei gratia, inquit, uoluntas nihil implet humana, quia nec libera dicenda est quādiu est uicendis, & uincens cupiditatibus subdita. A quo enim quis deuictus est, huic est seruus addictus. Hec ille. A concupiscentiā deuictum est liberum arbitrium, ergo

ergo ipsius est seruum effectum. Et Ambrosius de uocatione Gentium, cap. finali, lib. 1. cum Augustino in uerbo coit sententiam.

Sed quid obsecro hoc uocabuli est totaliter? quod si bonus actus totus sic à deo proficiscitur, ut tamen non totaliter, & non nihil etiam à nostra uoluntate deriuatur, mentitur Apostolus: Scio, inquit, quod non habet in me, hoc est, in carne mea bonum. Quibus uerbis perspicuum esse potest quod nihil libero arbitrio deo acceptum ferre, si actus bonus totus non negetur à deo esse? Non sumus tam fungi, ut uelimus sine libero arbitrio aliquid agi à nobis, sine libero arbitrio, inquam, non tanquam autore, sed tanquam in quo agat autor gratia dei. Hanc nos sententiam docuit Gregorius.

Gregorius lib. Moralium 22

Cap. 10.

Sciunt sancti uiri, se post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe editos, & non uirtute propria sed praeueniente gratia superna, ad meliora se uel uota (nota uota) uel opera commutatos. Et quicquid sibi malum inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum. Quicquid uerò boni inspiciunt, immortalis gratiae cognoscunt donum. Et audi quae sequuntur. Et quae de accepto munere debitores fiunt, qui & praeueniendo, des

dit eis bonum uelle, quod noluerunt & subsequendo cō
cessit, bonū posse, quod uolunt. Intelligitis opinor, quod
dixit, noluerunt & uolunt. Et idem alio in loco Homil.
9. super Ezechielē: Ipse inquit, nos praeuenit, ut uelimus
& adiuuando subsequitur, ne frustra uelimus. Hinc or
rat ecclesia, in secretis Missae, dominica, 5. à ferijs Pen
tecostes, ut cū Ecclesiasticis loquar. Et nostras rebelles
ad te compelle uoluntates. Ecce rebellis nostra uolun
tas, nisi compellatur ad deum, non saluatur. Sic dicit
Seruator: Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus
traxerit eum. Trahimur nolentes, ducimur uolentes.

Item, iude Augustinū in libro de Libero arbi
tri & gratia, capite, 20. Satis me disputasse arbitror
aduersus eos, qui gratiam dei uehementer oppugnant,
quia uoluntas humana non tollitur, sed ex mala muta
tur in bonam &c.

Aug. ex quibusdam propositio

nibus epistolae ad Rom.

Liberum arbitrium fuit perfectū in primo homine
in nobis autem ante gratiam non est liberum arbitriū
ut non peccemus, sed tantum ut peccare nolinus. Gra
tia uerò efficit, ut non tantum uelimus recte facere, sed
etiam possimus, non uiribus nostris, sed liberatoris au
xilii, qui nobis etiam perfectam pacē in resurrectione
tribuit,

tribuit, quæ pax perfectam etiam & bonam uoluntatem consequimur. Luca. 2. Et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.

Bernhardus de Libero

arbitrio.

Sed multa per malos, siue angelos, siue homines sunt bona, nec tamen reputantur illis in merita: An potius et cum ipso, hoc est, cum eius bona uoluntate fiebant? Nã si inuitus euangelizauero dispensatio mihi credita est: si autem uolens, gloria est mihi. Ceterum, si uel ipsa uoluntas, de qua omne meritum pendet, ab ipso Paulo non est, quo pacto eam, quam sibi repositam præsumit coronam uocat iusticiæ, &c.

Augustinus lib. de Correp.

& Gratia. cap. 12.

Nunc uerò posteaquam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiã maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas. Placuit enim deo quo maxime superbiam humanæ præsumptionis extingueret, ut non gloriatur omnis caro coram ipso, nisi de meritis suis, quæ quidem potuit habere, sed perdidit: et quod habere potuit per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium, propter quod non restat liberandis nisi gratia saluatoris. Non enim gloriantur iniusti, qui non habent unde. Nec iusti

iusti, quia ex ipso habent unde, nec habent gloriam suam,
 nisi ipsum, cui dicunt: Gloria mea & exaltans caput
 meum. Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni, uoluit
 deus sanctos suos in uiribus suis, sed in ipso gloriari,
 qui eis non solum dat auditorium, quale primo homini
 dedit, sine quo non possunt si uelint, sed in eis operatur
 eam & uelle: quoniam non perseverabunt, nisi ut pos-
 sint, & uelint, perseverandi eis possibilitas & uoluntas
 diuine gratiae largitate donetur. Tantum quippe spiri-
 tu sancto accenditur uoluntas eorum, ut ideo possint,
 quia sic uelint: ideo sic uelint, quia deus operatur ut ue-
 lint. Nam si in tanta infirmitate uitae huius, in qua tamen
 infirmitate, propter elationem reprimendam, perfrui uir-
 tutem oportebat, ipsis relinqueretur uoluntas sua, ut in
 adiutorio dei, sine quo perseverare non possent manerent
 si uellent, nec deus operatur in eis ut uellent: inter
 tot & tantas tentationes infirmitate sua uoluntas ipsa
 succumberet, & ideo perseverare non possent, qui defici-
 entes infirmitate nec uellent, aut non ita uellent, infir-
 mitate uoluntatis ut possunt. Subiectum est ergo infirmi-
 tati uoluntatis humanae, ut gratia diuina indeclinabili-
 ter, & inseparabiliter ageretur, & ideo quamuis infir-
 ma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua uinceretur, &c.

DE LIBERO ARBITRIO.
Cyrillus Theſaur. lib. 8.

Cap. 1.

Est autem natura humanae proprium à deo accipere. Quid enim habet quod non accepit? ut scribitur. 1. Corinth. 4. Vt homo igitur per gratiam à deitate accipit, quæ ut deus naturaliter habet. Et alibi, in Euangelio Ioan. cap. 1. lib. 1. cap. 8. dicit: Nihil per nos ipsos facimus, sed illuminatione uultus dei cuncta fiunt.

Chryſoſt. Homil. 2.

in Psal. 50.

Ad misericordiam, inquit, confugio, ad communem peccantium portum. Nec enim confido operibus meis, si quid forte boni feci miserere mei deus, quia misericordia tua inestimabilis est, omnem excedens sermonem, interpretari nequens, peccatorum consolatio, iustorum cautela, &c.

Bernhardus de Libero arbitrio & Gratia.

trio & Gratia.

In eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem, tanquam à spiritu domini. Ergo si à domini spiritu, iam non à libero arbitrio. Nemo proinde perdet, ideo dictum liberum arbitrium, quod æqua inter bonum, & malum potestate aut facultate uersetur, cum cadere

cadere per se quidem potuerit, non autem resurgere nisi per domini spiritum. Alioquin nec deus, nec angeli sancti, cum ita sint boni, ut non possint esse et mali: nec peruicaces item angeli, cum ita sint mali, ut iam non ualeant esse boni liberi arbitrij esse dicuntur, sed et nos illud post resurrectionem amissuri sumus, quando utique inseparabiliter alij bonis, alij malis admixti fuerimus. Caterum nec deus caret libero arbitrio nec diaboli, quin quod ille esse non potest malus, non infirmitas facit necessitas, sed firma in bono uoluntas, et uoluntaria firmitas, quodque is non ualet in bonum respirare, non aliena facit uiolenta oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata uoluntaria obstinatio. Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quod siue in bono, siue in malo aequale liberam facit uoluntatem, cum nec bonus quisquam, nec item malus dici debeat, aut esse ualeat nisi uolens. Tali iam ratione non incongrue dicitur ad bonum se, et ad malum habere aequaliter, quod utrobique uidelicet par sit ei, non quidem in electione facultas, sed in uoluntate libertas.

Augustinus in Enchi

ridio ad Laurentium,

Cap. 29. et 30.

Quid enim boni operari potest perditus, nisi quatu-
tum fuerit à perditione liberatus? Nunquid libero uol-
luntatis arbitrio? Et hoc absit: nam libero arbitrio ma-
le utens homo, & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui
se occidit, utiq; uiuendo se occidit, sed se occidendo non
uiuuit, nec seipsum potest resuscitare cum occiderit, ita
cum libero peccaretur arbitrio, uictore peccato anise-
sum est liberum arbitrium: à quo enim quis deuctus est
hinc & seruus addictus est. Petri certè apostoli est ista
sententia. Quæ cum uera sit qualis quæso potest ser-
ui addicti esse libertas, nisi quando eum peccare de-
lectat.

Idem contra duas epist. Pelagiano-
rum ad Bonifacium lib. 2. cap. 9.

Pelagiani dicunt se confiteri, gratiam quoq; adiuua-
re uniuscuiusque bonum propositum, non tamen relin-
quanti studium uirtutis immittere? Hoc quippe ita di-
cunt, uelut homo à seipso sine adiutorio dei habeat pro-
positum bonum, studiumq; uirtutis, quò merito præce-
dente dignus sit adiuuari dei gratia subsequente, etc.

Bernhardus in tractatu de Gratia
& Libero arbitrio.

Quid igitur? Hoc ego totū liberi arbitrij opus hec
solum eius est meritū quod sentit? Est profusus. Non quod
den

dem quod uel consensus, in quo omne meritū consistit, ab ipso sit: cum nec cogitare (quod minus est quam cō sentire) aliquid à nobis quasi ex nobis sufficientes sumus Verba sunt non mea, sed Apostoli, quod omne quod boni esse potest, id est, cogitare & uelle & perficere pro bona uoluntate, attribuit deo, non suo arbitrio.

Augustinus de Verbis apostoli

Sermone 13.

Si spiritu actiones carnis mortificaueritis, uiuetis. Sed dicere posses, hoc potest uoluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum. *Quæ uoluntas? Quod liberum arbitrium?* Nisi ille regat cadis, nisi ille regat iaces. Quomodo ergo spiritu tuo, cum audias Apostolum dicentē: Quotquot enim spiritu dei aguntur, hij filij sunt dei: Tute uis agere, à teipso uis ad actiones carnis mortificandas? *Quid tibi prodest quia non eris Epicureus et eris Stoicus? siue Epicureus eris, siue Stoicus eris, inter filios dei non eris.* Quotquot enim spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei, non qui secundum carnem uiuunt, suā, nō qui secundū spiritū suū uiuunt, nō qui carnis uoluptate ducuntur, non qui spiritu suo aguntur: sed quotquot spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei. Dicet aliquis mihi: Ergo aguntur, nō agimus. Respondeo: Imò & agis & ageris. Et tunc bene agis, si à bono spiritu agaris.

Sequitur : Si defuerit, prorsus nihil boni agere poteris agis quidem illo non adiuuante libera uoluntate, sed male. Adhuc idonea est uoluntas tua que uocatur libera, male agendo fit damnabilis ancilla. Cum dico tibi sine adiutorio dei nihil agas, nihil boni dico. Nam ad male agendum habes sine adiutorio dei liberam uoluntatem quamquam non est illa libera. Et illico, Sic nos tamen scitote agere bona, ut sit rector spiritus adiutor, qui sibi uero defuerit, nihil boni omnino agere ualeatis.

Idem de gratia Christi cōtra Pelag

& Celestium, lib. 1.

Legant ergo & intelligant, intueantur atq; fateantur, non lege atque doctrina insonante forinsecus, sed interna atq; occulta mirabili ac ineffabili potestate operari deū in cordibus hominū, non solum ueras reuelationes sed etiam bonas uoluntates, &c. Lege sequentia.

August. in Psal. 142.

Noli putare te aliquid operari, nisi in quantum malus es: Auerte ab opere tuo te ad opus illius qui fecit te, ipse formet, & ipse quod formauerat, & tu exterminasti, reformet. Ut enim sis, ipse operatus est, ut bonus sis, si bonus es ipse operatur. Et, Ipsius sumus enim figmentum creati in Christo Iesu in operibus bonis. Et deus solus hominem trahit.

Item

Item in lib. de Eccle. dogmatibus

capite. 25.

Quod nemo nisi per Christum libero bene utatur arbitrio, idem Magister in epistola ad Mileuentanū cōcilium data prædicat, dicens: Aduerte tandem ô prauis simarum mentium doctrina, quod primum hominē ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frenis eius utitur, in præuaricationem præsumptione incideret: nec ex hac potuit erui, nisi ei à prouidentia regenerationis statū pristinae libertatis Christi domini reformasset aduentus. Item ibidem cap. 41. Si quis ut à peccato purgemur, uoluntatē nostram deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari uelimus per spiritus infusionem & operationem in nobis fieri confitetur, resistit ipsi spiritui sancto per Salamonem dicenti: Præparatur uoluntas à domino. Et Apostolo salubriter prædicanti: Deus est qui operatur in nobis, et uelle & proficere pro bona uoluntate. Item August. in lib. de Ecclesie dogma. cap. 27. Ita deus ex cordibus hominum, atq; in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, piū consilium omnisq; motus bonæ uoluntatis ex deo sit: quia per aliū aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Et capite. 23. Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille. donauerit, qui solus est bonus.

Aug. contra Pelag. & Celestinum de

Gratia Christi, cap. 14.

Omnis qui didicit (ut Christus loquitur) uenit, quisquis non uenit, profecto nec didicit. Quis autem non uideat & uenire quenquam, & non uenire arbitrio uoluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum si non uenit, non autem potest nisi adiutum esse si uenit. Et sic adiutum, ut non solum quid faciendum sit, sciat, sed quod scierit etiã faciat. Ac per hoc quando deus docet, non per legis literã, sed per spiritus gratiã, ita docet ut quod quisq; didicerit, non tantum cognoscendo uideat, sed etiam uolendo appetat, agendoq; perficiat.

Item Valentino de libero arbitrio.

Epistola . 46.

Secundum hanc fidem intelligite, ut neq; negetis dei gratiam, neq; liberum arbitriũ sic defendatis, ut à Dei gratia separetis, tanquã sine illa uel cogitare aliquid uel agere secundum deum ulla ratione possumus, quod omnino non possumus. Propter hoc enim dominus cum de fructu iusticiæ loqueretur, ait discipulis suis: Sine me nihil potestis facere &c. Illi hæretici se ipsos à seipso iustos fieri putantes, quasi hoc eis non dederit deus, sed ipsi sibi, non utiq; in domino, sed in semetipsis gloriantur. Talibus enim dicit Apostolus: Quis enim te didicerit

scernit? Quod ideo dicit, quia de massa illius perditionis, quæ facta est ex Adam, non discernit hominem, ut eum faciat uas in honorem non in contumeliã, nisi deus. Sed quoniam homo carnalis & inaniter inflatus cum audisset: Quis enim te discernit. Possit respondere uel uoce uel cogitatione, & dicere: Discernit me fides mea. discernit me oratio mea, discernit me iusticia mea. Mox Apostolus occurrit cogitationibus eius & dixit: Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Sic autem gloriantur, quasi non acceperint, qui se à seipsis iustificari petant, ac per hoc in semetipsis non in domino gloriantur. Propter quod ego in hac epistola quæ ad uos peruenit, probaui per testimonia sanctarum scripturarum, quæ ibi potestis inspicere, et bona opera nostra, et piæ orationes, & rectam fidem nullo modo in nobis esse potuisse, nisi hæc acceperimus à illo, de quo dicit apostolus Iacobus: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum.

Bernhardus super Can.

Sermone 81.

Hanc uim à natura solus homo non patitur quamdam uim & ipse: ideo solus inter animantia liber. Et tamen interueniente peccato patitur quamdam

dam uim & ipse: sed à uoluntate, non à natura, ut ne
 sic quidem ingenua libertate priuetur. Quod enim uoluntariū & liberum, & quidem peccato factum est, ut
 corpus quod corrumpitur aggrauet animā, sed amore
 non mole. Nam quod surgere anima per se iam non potest, quæ per se cadere potuit uoluntas in causa est, quæ
 corrupti corporis uitiatō ac uitioso amore languescēs
 & iacens, amorem pariter iusticiæ non amittit. Ita nec
 scio quo prauo & miro modo ipsa sibi uoluntas peccato
 quidem in deterius mutata, necessitatem facit, ut
 nec necessitas cum uoluntaria sit, excusare ualeat uoluntatē,
 nec uoluntas cū sit illecta excludere necessitatē. Est enim
 necessitas hæc quodammodo uoluntaria. Est suauis
 rabilis uis quædam præmendo blandiens & blandiendo
 præmens, unde sese rea uoluntas ubi semel peccato
 consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare: tamen
 ullatenus de ratione queat. Inde querela illa uox
 ueluti gementis sub onere necessitatis huius: Domine
 inquit uim patior, responde pro me. Sed rursus sciens
 quod non iuste causaretur aduersus dominum, cum uoluntas
 sua ipsius potius in causa foret: attende quid secutus
 intulerit: Quid dicam, aut quid respondebit mihi
 cum ipse fecerim, premebatur iugo, non alio tamen
 quàm uoluntariæ cuiusdam seruitutis, & erat pro seruitute

uite quidem miserabilis, sed pro uoluntate inexcusabilis: uoluntas enim est, quæ secum esset libera seruam se-
cit peccati, peccato assentiendo, uoluntas nihilominus
est, quæ se sub peccato tenet uoluntarie seruiendo. Vide
quid dicas ait aliquis mihi: Tu uoluntarium dicis, quod
iam necessarium constat esse? Verum quidem est quod
uoluntas seipsam addixerit, sed non ipsa se retinet, ma-
gis retinetur ut nolens. Bene hoc saltem das, quia retine-
tur. Sed uigilanter retine, uoluntatem esse quam retine-
ri fateris. Itaq; uoluntatem nolentem dicis? Nam utiq;
uoluntas retinetur non nolens: uoluntas enim uolentis
est, non nolentis. Quod ij nolens retinetur, ipsa se reti-
net. Quid ergo dicet, aut quid respondebit ei cum ipsa
fecerit. Quid fecit? seruam se fecit unde dicitur: Qui
facit peccatum seruus est peccati. Propterea cum pecca-
uit (peccauit autem cum in peccato obedire decreuit):
seruam se fecit.

Augustinus Vitali Car-
thaginensi contra Pelagianum
Vitalem.

Liberum arbitrium ad diligendum deum primi pec-
cati grauitate perdidimus, & lex dei atq; doctrina quæ
uis sancta & iusta, & bona, tamen occidit si non uiuife-
cat spiritus, per quem fit, non ut audiendo, sed ut obe-
diendo,

diendo, neq; ut lectione, sed ut dilectione teneatur.
 Quapropter ut in deum credamus & pie uiuamus, &
 cetera. Vide supra ad Vitalem epistolam, 107.

Chrysof. Hom. 12. de muliere

Cananea.

Dicito mihi si nosti, quomodo de terra carne fecerit, quomodo neruos, quomodo ossa quomodo palpebras, quomodo odoratum, quomodo linguam, quomodo pectus, quomodo manus, quomodo pedes, quomodo uiscera, quomodo singula membra, nonne terra erat, quod iacebat? nonne una substantia? Et introijt artificis uirtus, et uaria operatus est creaturam. Nunquid non poteris dicere, quo genere curantur uulnera tua? Ut enim ignis, cum in uepres, aut spinas immissus fuerit, concremat & comburit fragilem materiam. Sic multo magis uoluntas dei, nostra delet & expellit peccata, et radicibus auulsa consumit.

Cyrillus in Ioannem lib. 4. Cap. 30.

Liberum enim homo animal est, et potest siue dextris siue sinistris si uelit, iter (uirtutem dico, aut uitium) eligere.

Aug. 1. lib. contra. 2. epist. Pelag.

ad Bonif. cap. 3.

Sed hec uoluntas que libera est in malis, quia deletur a malis, ideo libera in bonis non est, quia libera non est. Nec potest homo boni aliquid uelle, nisi adiuuatus.

tur ab eo, qui malū non potest uelle, hoc est gratia dei per Iesum Christū dominū nostrū. Omne enim quod ex fide nō est, peccatū est. Ac per hoc bona uoluntas quæ se abstrahit à peccato, fidelis est, quia iustus ex fide uiuit.

Augustinus lib.2. Retract.

Cap.1.

Quamuis sit in cuiusq; potestate quid uelit, non est tamen in cuiusq; potestate quid possit. Quod ideo dictum est, quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum uolumus, sit, ubi prius, & maxime est ipsa uelle, sine ullo quippe interuallo temporis præsto est uoluntas ipsa cū uolumus? sed hanc quoq; ad bene uiuendum de super accipimus potestatem, cum preparatur uoluntas à domino. Idem lib.1. cap.

Hieronymus contra Pelagianum Ctesiphontem.

Quā (arbitrij intelligit libertatē) ad nos libenter amplectimur, ita dūtaxat ut agamus semper gratias largitori sciamusq; nos nihil esse, nisi quod donauit, in nobis ipse seruari, dicēte Apostolo: nō est uolētis, neq; currētis, sed miserentis dei uelle et currere meū est, sed ipsū meū sine dei semper auxilio nō erit meū. Dicit enim idē Apostolus deus est qui operatur in nobis & uelle & perficere. Ac paulo post: Nō mihi sufficit quod semel donauit nisi semper

donauerit. Vide liberum arbitrium suum agnoscat, & non suum. Eò certè cum agat, non ex necessitate cogente, non absq; deliberatione, sponteq; propria suum arbitrium rectè uocat, quod rursus, dum ad bonum fertur, non suum iure & æque rectè confitetur.

Opus liberi arbitrij tanquàm priuatum & proprium est peccatum: quare sicut palmes non potest edere fructum à semetipso, nisi manserit in uite, ita nec nos, nisi manserimus in Christo, id quod docet Euangelium: Quisquis est extra Christum, mala est arbor, & extra uitam, qui aut nullos, aut acerbos, aut noxios edit fructus: palmites autem qui manent in uite, id est, in Christo, purgantur ab agricola cœlesti deo patre, qui nisi purget computrescunt in stercore suo palmites, hoc est, homines liberi arbitrij sordibus uoluntati.

Augustinus in Ioannem

Tractatu 49.

Nemo, inquit, sibi palpet, de suo Sathan est. Sathan autem non ualet, nisi ad peccandum. Idem ibidem Tractatu 21. Vita nostra tanquàm nostra, id est, de uoluntate propria, non erit nisi mala, peccatrix iniqua: uita uerò bona, de deo in nobis est, non à nobis in uita sua erat: qui bene uiuit, ad uitam Christi transijt, particeps factus uite. Fuiſtis, inquit Apostolus, aliquando tenebrae

nunc autem lux in domino. In te ergo tenebrae, in domino lux. Hæc ille.

Ambrosius de uocatione Gentium

lib. 1, capite ultimo.

Licet insit homini, malum nolle, tamen nisi donatum non habet, bonum uelle. Illud contraxit natura per culpam, hæc recipit natura per gratiam: Vnde Augustinus de uerbis domini super Matthæum. Sermo. 50. Nemo malus facit bonum, si nemo malus bonum facit. Homo malus, quomodo se facit bonum? Facit de malo bonum, qui semper est bonus: Sana me domine, inquit, & saluabor. Saluum me fac & saluus ero. Quid mihi dicunt uani uana? Tu te saluum facis si uolueris? Sana me domine, & sanabor, Et quia qui uidentur bona agere libero arbitrio, non deo hoc tribuunt, nec deum in actibus suis glorificat, propterea dabit illos deus in sensum reprobum, ut faciant ea quæ non conueniunt, &c.

Innocentius, eius nominis primus, Pont. Rom. sub Theodosij temporibus fuit. Pelagium monachum, & Cœlestium hæreseos damnauit, quod liberum arbitrium gratiæ dei præferrent, dicerentq; uoluntatem per se sufficere ad implenda dei mandata. Platina. Sabellicus.

DE LIBERO ARBITRIO.
Augustinus Sermon. 13. de

uerbis Apostoli.

Hoc potest uoluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum: quod liberum arbitriū, nisi ille regat cordis, nisi ille regat iaces. Et paulò post. Prorsus si defuerit dei adiutorium nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non iuuante libera uoluntate, sed male. Ad hoc idonea est uoluntas tua, quæ uocatur libera, ut male agendo sit damnabilis ancilla. Vbi hic libertas in bonum? Et epist. 107. Non est gratia dei in natura liberi arbitrii, in lege atq; doctrina, sicut Pelagiana peruersitas desipit: sed ante singulos actus datur illius uoluntate, ac quo scriptum est: Animam uoluntariam segregabis deus hereditati tuæ, quia & liberum arbitrium ad diligendum deum primi peccati grauitate perdidimus. Et lex dei atq; doctrina quamuis & sancta, & iusta, & bona sit, tamen occidit si non uiuificat spiritus, per quæ fit, ut non audiendo, sed ut obediendo: non lectione, sed dilectione teneatur.

Item contra duas epistolas Pelag.

ad Bonifacium, lib. 2. Cap. 8.

Hominis est præparare cor, & à domino responso lingue, non bene iutelligendo falluntur: ut existimant cor præparare, hoc est bonum inchoare sine adiutorio gratiæ

gratie dei ad hominem pertinere. Absit, ut sic intelligant filij promissionis, tanquam cum audierint dominum dicentem: Sine me nihil potestis facere, quasi conuincant eum, dicentes: Ecce idonei sumus & nobismetipsis prae parare cor, ac per hoc & boni aliquid cogitare. Quis enim potest bona cogitatione ad bonum cor prae parare? Absit ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii defensores, & fidei catholicae desertores. Ideo quippe scriptum est: Homini est prae parare cor, & à domino responsio linguæ: quia homo prae parat, non tamen sine adiutorio dei: ita etiam dictum est: Aperi os & implebo illud. Quamuis enim nisi adiuuante illo sine quo nihil possumus facere, os non possumus aperire: tamen nos aperimus illius adiumento & opere nostro implet, aut illud dominus sine opere nostro. Nam quid est prae parare cor & os aperire, nisi uoluntatem prae parare? Et tamen in eisdem literis legitur: Præparatur uoluntas à domino: Ego aperiam os tuum & instruam te ea quæ debeas loqui bona. Quapropter multa deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla uerò facit homo, quæ non facit deus, ut faciat homo.

Ambrosius de uocatione Gentium, lib. 1. cap. 9.

Item, quod ad deum conuersio cordis ex deo sit, per ipsum dominus protestatur & dicit: Et dabo illis cor ut sciant me, quia ego sum dominus, et erunt mihi in populum, & ego ero illis in deum, qui conuertentur ad me ex toto corde suo. Item, idem predicans, quod ut deus cognoscitur, ex deo sit: Et dabo illis cor cognoscendi me & aures audiendi, &c.

Augustinus de fide ad Petrum Diaconum

lib. 2. cap. 31.

Firmissime tene, & nullatenus dubites neminem hic posse hominum poenitentiam agere, nisi quem deus illum minauerit, & grauita sua miseratione conuerterit. Apostolus enim dicit: Ne forte det illis deus poenitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis. Item August. lib. exposit. inchoata in epist. ad Romanos dicit poenitentiam esse ex gratia dei.

August. de Genes. ad literam

libro 9. capite 18.

Ibi est & gratia per quam salui fiunt peccatores. Nam quod attinet ad naturam iniqua sua uoluntate deprauatam, recursum per semetipsum non habet: sed per Dei gratiam quae adiuuatur & instauratur. Neque enim desperandi sunt homines in illa sententia, in qua scriptum est: Omnes qui ambulat in ea, non reuertuntur. Dicitur est

est enim secundum pondus iniquitatis suae, ut quod reuertitur, qui reuertitur non sibi tribuat, sed gratiae dei: non ex operibus, ne forte extollatur.

Thomas de Aquino

Liberum arbitrium, nisi & moueatur (fatetur) inuuetur à deo, ad bonum nihil ualere. Hoc ingenue omnes, non ueteres modo, sed & recentiores Theology confitentur.

August. in libro de spiritu

litera capite 3.

Nos autem dicimus humanam uoluntatem sic diuinitus adiuuari ad faciendam iusticiam, ut præter quod creatus est homo, cum libero uoluntatis arbitrio, præterq; doctrinam, quæ ei præcipitur, quemadmodum uiuere debeat, accipiat spiritum sanctum, quò fiat in animo eius, delectatio, dilectioq; summi illius atq; incommutabilis boni, quod Deus est. Etiam nunc cum per fidem ambulatur, nondum per speciem, ut hac sibi uelut area data gratuiti muneris, inardescat inherere creatori, atq; inflammentur accedere, ad participationem illius ueri luminis, ut ex illo ei bene sit, à quo habet ut sit. Nam neq; liberum quicquam, nisi ad peccandum ualet, si lateat ueritatis uia. Et cum id quod agendum, & quò nitendum est, cœperit, non late

tere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene uiuitur: ut autem diligatur, charitas dei diffunditur cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per spiritum sanctum quibus datus est nobis.

Liberum nobis Augustinus arbitrium esse concedit ratione, eò quod uiuimus, neq; uel impetu sensuum uel ui externi agentis tantum impellimur. Id autem si propter doctrinam nihil nobis diuini spiritus imperiatur, ad peccandum tantum ualere, eoq; necessarium esse, ut per spiritum sanctum & ueritas iudicetur, & amor eius in nobis accendatur. Hac ratione, nec hominis dignitas, qua eum conditor dignatus est, negatur, & ratio eius diuinæ gratiæ uirtutiq; spiritus nihil detrahatur.

Idem eodem libro de Spiritu

& Litera.

Liberum ergo, inquit, arbitrium euacuamus per gratiam? absit, sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur, &c.

APPENDIX DE HVMANIS

uiribus seu de libero arbitrio.

Valla & pleriq; alij non recte detrahunt uoluntati hominis libertatē, ideo quia fiant omnia deo, deo

DE LIBERO ARBITRIO. 501

deo, atq; ita in uniuersum tollunt contingentiam. Sed
 aliena est disputatio de contingentia, ab hoc loco de ui-
 ribus humanis. Hic enim in ecclesia queritur, qualis sit
 natura hominis, an perfectam obedientiam legi dei præ-
 stare possit, non queritur de arcano dei consilio guber-
 nantis omnia, non queritur de prædestinatione, non æ-
 gitur de omnibus contingentibus. Ideò prudens lector
 disputationes de contingentia, item de prædestinatione
 hic seponat, & procul ab hoc loco seiungat. Nos ipsos
 intueamur, & meminerimus nos de nostra infirmitate
 iam loqui, non est opus æpocæsæ & cœlestia scruta-
 ri de modo gubernationis diuinæ, aut de prædestinatio-
 ne. Ac prouidendum est, ne obruantur res bonæ & uti-
 les, rixis nihil ad rem pertinentibus, quod fieri solet, cū
 peregrini loci admiscantur. Ideò dicā breuiter hic, quo-
 modo scriptura nos de infirmitate humane nature do-
 ceat. Hæc enim agnoscenda est, ut discamus quare no-
 bis opus sit beneficio Christi. De uiribus hominis su-
 mantur ex philosophia partitiones, quæ non sunt igno-
 ræ. In homine sunt: ratio, seu mens quæ iudicat: uolun-
 tas quæ obtemperat, uel repugnat iudicio, et imperat infe-
 rioribus uiribus. Inferiores uires sunt sensus, Appetitio-
 nes sensuum seu affectus. Vocant autem liberum arbitriū
 uoluntatem coniunctam cum ratione. Scriptura cū no-

minat cor, mentem & similia, complectitur iudicium
 & ipsas appetitiones ueras, nō simulatum aut externū
 opus. Sed ut rixas de appellatione omittam, de re dicen-
 dum est. Illud queritur, quomodo uoluntas sit libera,
 id est, quomodo possit obedire legi dei. Neq; uerò iudicari
 de hac quæstione potest nisi magnitudo peccati,
 quod nobiscum nascitur, seu naturalis infirmitas confes-
 deretur: item nisi sciamus legi dei requiri non tantū ex-
 terna ciuilia facta, sed perpetuam & perfectam totius
 nature obedientiam. Nam si natura hominis non esset
 corrupta peccato, haberet certiolem & clariorem de
 deo notitiam, non dubitaret de uoluntate dei, haberet
 uerum timorem, ueram fiduciam, deniq; præstaret obe-
 dientiam integrā legi, hoc est, in natura hominis essent
 motus omnes consentiens cum lege Dei, sic in pijs ange-
 lis. Nunc autem natura hominis oppressa morbo ori-
 ginis, plena est dubitationis, caliginis, errorum, neq; ue-
 re timet deum, neq; uere confidit, deniq; plena est uiti-
 orū affectuum. De hac infirmitate hic queritur, quan-
 tum præstare humana uoluntas possit.

Primum igitur respondeo. Cum in natura hominis
 reliquum sit iudicium, & delectus quidam rerum, quæ
 sunt subiectæ rationi, aut sensui, reliquus est etiam delectus
 externorum operum ciuiliū. Quare uoluntas hu-
 mana

mana potest suis uiribus sine renouatione, aliquo modo externa legis opera facere. Hæc est libertas uoluntatis, quam philosophi recte tribuunt homini. Nam hanc etiam sacræ literæ aliquo modo concedunt hominibus. Quia scriptura docet esse quandam iustitiam carnis, quedam opera legis, in his qui non sunt renati. Ergo cõcedit hæc opera effici posse humanis uiribus sine renouatione. Imò hanc disciplinam externam sanare requirit, cum inquit. Lex est iniustis posita, Item, Lex est pædagogus. Et quantas utilitates habeat hæc pædagogia paulò post dicemus. Nunc illud tantum addam, hanc ipsam libertatem efficiendæ ciuilibus iustitiæ, sæpe uinci naturali imbecillitate, sæpe impediri à Diabolo. Nam cum natura sit plena malorũ affectuũ, sæpe obtèperant homines prauis cupiditatibus, non recto iudicio, sicut inquit apud Poëtam Medea Video meliora proboq; Deteriora sequor. Præterea Diabolus captiuam naturam impellit ad uaria flagitia etiam externa, sicut uidemus summos uiros, qui tamen conati sunt honeste uiuere, relapsus turpissimos habere. Sed tamen inter has difficultates utcumq; reliqua est aliqua libertas efficiendæ iustitiæ ciuilibus. Secundo Euangelium docet in natura horribilem corruptionem esse, quæ repugnat legi Dei, hoc est, facit ne præstare integram obedientiam possi-

mus. Et hanc corruptionē non potest humana uoluntas per sese ex natura tollere, sicut neq; mortem quæ post propriissimos effectus istius corruptionis per sese potest ex natura tollere. Est autem in natura humana cecitas tanta, ut hanc ipsam corruptionē nō satis possidere possimus. Ideo non uidemus, quanta sit infirmitas humanarum uirium, quam si uerō cerneremus, tandem intelligeremus, homines non posse legi Dei satisfacere. Sciendum est igitur de libero arbitrio, non posse homines legi Dei satisfacere. Nam Lex diuina requirit non tantum externa facta, sed interiorem mundiciæ timorem, fiduciam, dilectionem Dei summā deniq; perfectam obedientiam, & prohibet omnes uitiosos affectus. Constat autem homines hanc perfectam obedientiam in hac corrupta natura non prestare. De hac corruptione, præcipue loquimur, non de externis factis, cū extenuamus libertatem uoluntatis. Multum enim refert non extenuari neq; dissimulari hanc corruptionem, ut intelligamus homines non satisfacere legi, ut sciamus nobis opus esse misericordiam &c.

Deinde & hoc addendum est, uoluntas humana non potest sine spiritu sancto efficere spirituales affectus, quos Deus requirit, scilicet uerum timorem Dei, ueram fiduciam misericordie Dei, obedientiam ac tolerantiam afflictionum

afflictionum, dilectionem Dei, & similes motus. Testi-
monia satis multa sunt, quae testantur naturam esse cor-
ruptam, nec posse legi Dei satisfacere. Præterea neque
posse sine spiritu sancto motus spirituales concipere,
quos deus requirit.

Rom. 8. Qui ducuntur spiritu Dei, hij sunt filij Dei.
Item, Si quis spiritum Christi non habet, is non est Chri-
sti. Hæc duæ sententiæ satis perspicua sunt, & plane tes-
tantur, opus esse spiritu sancto, ut obedire possimus.
Constat autem nomine spiritus sancti significari non
rationem humanam, sed spiritum Dei efficacem in ani-
mis nostris.

Corinth. 2. Animalis homo nõ percipit ea quæ sunt
spiritus Dei. Significat enim *ψυχικός*, homo uiuentem
uita naturali, hoc est sensu & ratione naturali sine spi-
ritu sancto. Sic enim eo loco discernit Paulus animalẽ à
spirituali. Quancquã enim homini naturaliter impres-
sa est notitia de Deo, tamẽ hæc adeo obscurata est ut nõ
satis assentiatur ei animus, sed dubitet, an deus curet
nos, an puniat, an uelit ignoscere, exaudire. Et hæc dubi-
tatio efficit, ne uere timeant animi Deum &c.

Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu nõ
potest intrare in regnũ Dei, Ioan. 6. Nemo potest ueni-
re ad me, nisi quem pater traxerit. Et erunt omnes
docti à

docti à Deo. Item sine me nihil potestis facere. Hæc testimonia satis plane docent, uoluntatem humanam sine spiritu sancto non obedire Deo, hoc est, non habere spirituales motus, ueram notitiam Dei, uerum timorem, uerã fiduciã, loquimur enim hic precipuè de animi motibus, non de externis factis. Neq; uero opus est longa disputatione, consulat unusquisq; animum suum, et se cum deliberet, & querat an non mirifice dubitationes de Deo exerceant animum, an non conflictetur mira diffidentia, an uere timeat, amet deum, an non indignetur hanc imbecillem naturam tantis calamitatibus, ac morte opprimi, & præterea terrores eternarum poenarũ proponi. Quid in ipsis afflictionibus, quomodo sint affecti animi, ubi uidentur deserti à Deo? An non dubitant tunc, utrum Deo curæ sint humana, utrum exaudiat hominum preces? Hi magnus motus animum considerandi sunt, cum de libero arbitrio disputatur.

Neq; hæc eò dicuntur, ut laqueos iniiciamus conscientijs, aut deterreamus homines à studio obediendi, aut credendi, aut ne contentur. Imò cum à uerbo obediendi debeamus, certe non repugnandum est uerbo dei, sed an nitendum ut obtemperemus, & intuenda promissio Euangelij, quæ est uniuersalis. Porro in ueris certaminibus hæc clarius iudicari possunt, quàm in otiosis disputationibus.

rationibus. Nam in uero agone, ubi angimur de remissione peccatorum, erigere nos debemus, & intueri in promissionem. Quanquã autem luctatur uoluntas cum infirmitate, tamen quia non abiicit uerbum, sed sustentat se uerbo, consequitur consolationẽ. Et spiritus sanctus ibi efficax est per uerbum. Sicut inquit Paulus. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. In hac lucta horandus est animus, ut omni conatu retineat uerbum. Nõ est dehortandus ne conetur, sed docendus quod promissio sit uniuersalis, & quod debeat credere. In hoc exemplo uidemus coniungi has causas, uerbum, spiritum sanctum & uoluntatem, non sanẽ ociosam, sed repugnantem infirmitati suã.

Has causas hoc modo Ecclesiastici scriptores coniungere solent. Basilius inquit $\mu\acute{o}\nu\omicron\upsilon\ \theta\acute{\epsilon}\lambda\eta\sigma\omicron\upsilon\ \kappa\acute{\iota}\ \delta\acute{\epsilon}\ \theta\epsilon\acute{o}\varsigma\ \pi\rho\acute{o}\tau\omega\ \acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\omega$ Deus anteuertit nos, uocat, mouet, adiuuat, sed nos uiderimus ne repugnemus. Constat enim peccatum oriri à nobis, non à uoluntate Dei. Chrysostomus inquit, $\delta\ \delta\acute{\epsilon}\ \tau\acute{o}\upsilon\ \beta\omicron\upsilon\ \lambda\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\upsilon\ \epsilon\lambda\kappa\epsilon\iota$. Id apte dicitur auspiciãti à uerbo, ne aduersetur, ne repugnat uerbo. Et nos quidẽ sic iudicare oportet. Non enim indulgere debemus diffidentie aut desidia naturali.

Præterea si de tota uita piorum loquamur, et si est ingens imbecillitas, tamen est aliqua libertas uoluntatis

cum quidem iam adiuuetur à spiritu sancto, & agere di-
quid potest in externis lapsibus cauendis. Ideo & spiri-
tus sancti auxilium amplificari debet, & simul acui li-
ligetia nostra. Sicut Paulus iubet cauere ne frustra gra-
tiam acceperimus. Et Christus cum inquit, dabit spiritum
sanctum petentibus: promittit non ociosis, non aspernantibus,
non repugnantibus. Et auget Deus dona his qui re-
cte utuntur, ut docet similitudo de negotiantibus.

Postremo de disciplina, dixi supra uoluntatem posse
suis uiribus aliquo modo efficere ciuilia officia. Et hinc
disciplinam requirit Deus, etiam in his qui nondum
sunt sanctificati. Hæc nulla est eius utilitas. Nam exte-
na delicta poenis corporalibus & æternis puniuntur.
Ad hæc Paulus inquit, Legem esse pædagogum in Chi-
stum. Prodest enim hæc pædagogia, ut doceantur ho-
mines & audiant uerbum Dei. Et quia Deus est effe-
cax per uerbum, ideo per hæc exercitia multiuocantur
ad ueram pietatem.

Hæc sententia de libero arbitrio, nihil habet absur-
di & est germana cum aliorum scriptorum Ecclesiastico-
rum ac synodorum, tum uero etiam Augustini. Nec adigit ad
desperationem bonas mentes, nec deterret eas, quò minus
conentur. Imò & amplificat spiritus sancti auxilium, &
acuit curam ac diligentiam nostre uoluntatis. Non pro-
lo

bo deliramenta monachorum, qui prorsus nullam uoluntati actionē tribuebant, ne quidē adiuuante spiritu sancto, quasi nihil interesset inter statuā & uoluntatem. Atq; hinc facile possunt conciliari sententiæ de libertate. Ecclesiasticus inquit. Deus reliquit hominem in manu consilij sui &c. Dico uoluntatem impijs actionibus & conatibus non esse otiosam, sed tamen adiuuandam esse à spiritu sancto, ita sit uerius libera. Addam, ut hæc fiat illustriora, duo Hieronymi dicta. Anathema sit, si quis dixerit Deum impossibilia præcepisse. Hoc dicto ualde abutuntur imperiti quidam. Necessè est igitur dicto Hieronymi commodam interpretationem addere. Hanc sumemus ex altero dicto eiusdem auctoris dixerit nos posse mandata Dei implere sine gratia Dei, anathema sit. Hic gratia intelligatur, non solum quod adiuuatur à spiritu sancto, sed etiam ipse gratuita imputatio iusticiæ, seu acceptatio, quod uidelicet iusti reputemur propter Christum, & deinde placeat inchoata obedientia, etiamsi legi nõ satisfacit. Sic intelligatur: Lex posibile esse per gratiam. Hæc interpretatio necessaria est ut intelligamus utrumq; & quod obedientia piorū procul absit à perfectione legis, & tamen placeat uidelicet quia personæ propter Christum placent, sed hæc suo loco copiosius exponam.

SCimus autem quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti. Rom. 8.

Nam quos praesciuit & praedestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem praedestinavit, hos et uocauit: & quos uocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit illos et magnificauit.

Sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum uoluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae in qua gratificauit nos, in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius &c. Ephe. 1.

Et crediderunt quotquot erant præordinati ad uitam æternam. Ego scio quos elegerim. *Act. 13. Ioan. 13. 2. Reg. 15.*

Porro triumphator in Israël non parces, & pœnitudine non flectetur. Neq̄ enim homo est ut agat pœnitentiam, &c. *Esa. 40.*

Vsq̄ue quò tu luges Saul, cum ego proiecerim eũ ne regnet super Israël?

Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. *Iob. 33.*

Ego enim dominus, & non mutor.

Non est Deus quasi homo ut mentiat̄ur; nec ut filius hominis ut mutetur. *Mal. 13.*

Dixit ergo & non faciet? Loquutus est & non implebit?

Sine pœnitentia enim sunt dona & uocatio Dei. O altitudo diuitiarum scientiæ & scientiæ Dei. *Rom. 11.*

Quoniam ex ipso, & per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum.

Miserebor cui uoluerò, & clemens

522 DE PRAEDESTINATIONE
ero in quem mihi placuerit & cetera.
Inuenisti enim gratiam coram me: &
teipsum noui ex nomine. *Exod. 33.*

Et respexit Dominus ad Abel & ad
munera eius; ad Cain autem et ad mu
nera eius non respexit. *Gen. 4.*

Quia respexit humilitatem ancillae
suae; ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes. *Luc. 1.*

Et conuersus Dominus respexit Pe
trum. Et recordatus est Petrus uerbi
domini sicut dixerat. *Luce. 22.*

Cum enim nondum nati fuissent, aut
aliquid boni egissent, aut mali, ut se
cundum electionem, propositum Dei mane
ret, non ex operibus, sed ex uocante dis
cretum est ei: quia maior seruiet minori si
cut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem
odio habui, &c. *Rom. 9.*

Omnia opera domini bona, & om
ne opus hora sua subministrabit. Non
est dicere, hoc illo nequius est. Omnia
enim in tempore suo comprobabuntur. Et
nunc in omni corde & ore collaudate
&

& benedicite nomen domini. Eccl. 30
 Scio Domine quoniam uocatus est
 altissimus misericors, in eo quid mise
 reatur his qui nondum in seculo adue
 nerunt. 4. Esd. 7.

Ego enim induravi cor Pharaonis
 & seruatorum illius, ut faciam signa mea
 hic in eo: & narres in auribus filij tui
 & nepotum tuorum quoties contriue
 rim Aegyptios, & signa mea fecerim
 in eos: & sciatis quia ego dominus
 Deus. Exod. 10.

Nam plurima opera sunt in abscon
 sis: sed opera iusticiae eius quis enun
 ciabit, aut quis sustinebit? Longe e
 nim est testamentum a quibusdam: &
 interrogatio hominum in consumma
 tione est. Eccl. 15.

Ecce deus excelsus in fortitudine
 sua & nullus ei similis in legislatori
 bus. Quis poterit scrutari uias eius aut
 quis audet ei dicere: operatus es ini
 quitatem, &c. Iob. 36.

Temporibus suis dicetur, Iacob, &
 Le 2 Isra

324 DE PRAEDESTINATIONE

Israël quid operatus sit Deus. Nam. 16.

Reliquiae secundū electionem gratiae Dei, saluae factae sunt. Si autē gratia iam non ex operibus, &c. Rom. 11.

Videte uocationem uestram fratres quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundus elegit Deus, ut confundat sapientes, &c. 1. Corint. 3.

Deus autem omnis gratiae qui uocauit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitq. Ipsi gloria & imperium in secula seculorū 1. Petri 5.

Qui nos liberauit & uocauit uocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum: & gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu, ante tempora secularia. 2. Timo. 1.

Ecce ego creauī fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentē in opus suum.

sum: & ego creauī interfectorem ad
disperdendum. *Esa. 34.*

Tu autem Deus noster suavis & ue-
rus es: patiens, & in misericordia di-
sponens omnia. Etenim si peccaueri-
mus tui sumus, scientes magnitudinē
tuam: & si non peccauerimus, scimus
quoniam apud te sumus computati.

Nosse enim te cōsummata iusticia est.

Sapient. 15.

Vnum est quod loquutus sum, & in-
nocentem & impium ipse consumit,
&c. *Iob. 9.*

A Domino egressus est sermo Nō
possumus extra placitū eius quicquā
aliud loqui tecum. *Gen. 24.*

Nolite timere: Num Dei possum
resistere uoluntati? Vos cogitastis de
me malū: sed Deus uertit illud in bo-
num, ut exaltaret me, sicut in præsen-
tiarum cernitis, & saluos faceret mul-
tos populos. *Gen. 49.*

Omne quod dat mihi pater ad me ue-
niet. Nemo potest uenire ad me, nisi
pater

525 DE PRAEDESTINATIONE

pater qui misit me, traxerit eum.

Dominus Deus aperuit mihi aurem
ego autem nō contradico, retrorsum
non abij. Esa. 50.

Aurem audientem, & oculum viden-
tem Dominus fecit utrumq̃. Prover. 20

Mihi autem dedit Deus dicere ex sen-
tentia, & praesumere digna horū que
mihi dantur: quoniam ipse sapientia
dux est & sapientum emendator. In
manu enim illius & nos & sermones
uestri, & omnis sapientia & operum
scientiæ disciplina. Sap. 7.

Quare ergo dicit Paulus, qui om-
nes homines uult saluos fieri, & ad
agnitionem ueritatis uenire? 1. Tim.
moth. 2.

Nolens aliquos perire, sed omnes
ad poenitentiam reuerti. 2. Petri. 3.

Augustinus libro de praedesti-
natione Sanctorum.

Cap. 10.

Inter praedestinationem & gratiam hoc tantum
tempus

terest, quod prædestinatio est gratiæ preparatio, gratia uerò iam est ipsa donatio. Prædestinatio est quæ sine præscientia esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione, præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse factururus. Præscire autem potens est etiam quæ ipse non fecit, sicut quæcumque peccata: quia & sunt quædam quæ ita peccata sunt, ut pœnæ etiam sint peccatorum. Vnde dictum est: Tradidit Deus illos in reprobam mentem, ut faciant quæ non conueniunt, non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatio Dei quæ in bono est, gratiæ est preparatio: gratia uerò est ipsius prædestinationis effectus.

Hierony. lib. Comment.

in Epistolam ad Ephesios.

Cap. 1.

Inter prædestinationem autem & propositum, hi qui solent inter uerba discutere, hoc asserunt interesse, Quod prædestinatio, alicuius rei multo ante in mente eius quid desinet, quid futurum sit, præfiguret. Propositum autem, cum iam uicina sit machinatio, & penè cogitationem sequatur effectus.

Fulgentius lib. primo

ad Monimum.

Neq; enim alia est eius praedestinatio, nisi futurorum operum eius aeterna praeparatio.

August. in Soliloquijs.

Cap. 27.

Omnes autem nos, quasi pannus menstruatus, de massa corrupta, & immunda uenientes, maculam inmundiciae nostrae (quam celare saltem tibi qui omnia uides non possumus) in frontibus portamus: quare mundi esse non possumus, nisi tu mundaueris, qui solus es mundus. Mundas autem de nobis filijs hominum eos, in quibus tibi complacuit habitare, quos ab inaccessibilibus profundis secretis iudiciorum incomprehensibilium sapientiae tuae, semper iustorum licet occultorum, sine eorum meriti praedestinasti ante mundum, uocasti de mundo, iustificasti in mundo, & magnificas eos post mundum. Non omnibus autem hoc facis, quod admirantur tabescentes omnes sapientes terrae. Et ego domine hoc considerans ex pauesco, & obstupesco de altitudine diuitiarum sapientiae & scientiae tuae ad quam ego non pertingo, & incomprehensibilia iudicia iustitiae tuae: quoniam eodem modo alia quidem facis uasa in honorem, alia uero in contumeliam sempiternam. Quos igitur tibi elegisti de multis in templum sanctum tuum, ipsos mundas, effundas super eos aquam mundam, quorum nomina, numerumque tu

nosti, qui nequaquã possunt perire, quibus omnia com-
perantur in bonum etiam ipsa peccata. Cum enim ca-
dunt non colliduntur: quia tu supponis manum tuam,
custodiens omnia ossa eorũ, ut unũ ex eis non contera-
tur. Attamen mors peccatorum pessima: illorum in-
quã, quos antequã faceres cœlũ & terrã secundum
abyssum multã iudiciorũ tuorũ occultorum, semper au-
tem iustorum præsciisti ad mortem æternam, quorum
dnumeratio nonnum & meritorum prauorũ apud te
est, qui numerum arenæ maris dinumerasti, & dimen-
sus es profundum abyssi quos reliquisti in immundicijs
suis omnia cooperantur in malum, & ipsa etiam ora-
tio uertitur in peccatum: ut si etiã usq; ad cœlos ascen-
derint, & inter sydera cœli collocauerint nidum suum
quasi sterquilinum in fide perdentur.

Augustinus ad Paulinum.

Epist. 79.

Sine pœnitentia sunt dona et uocatio Dei. Vides cer-
te illos significari, qui pertinent ad numerum prædesti-
natorum. De quibus alio loco dicit: Scimus quoniam
diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his
qui secundum propositum uocati sunt sancti. Multi ex
nim sunt uocati, pauci uerò electi. Qui uerò electi, ipsi
sunt secundum propositum uocati, in quibus dei præ-

Scientia procul dubio falli non potest. Hos praesciuit & praedestinavit, conformes imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos praedestinavit, hos & uocavit. Haec uocatio secundum propositum est, haec est sine poenitentia. Quos autem uocavit, illos & iustificavit. Quos autem iustificavit, illos & glorificavit. Si deus pro nobis, quis contra nos? Non sunt in ista uocatione, qui in fide quae per dilectionem operatur, etiam si aliquantulum ambulat non perseverant usque in finem. Et utique potuerunt rapi, ne malitia mutare intellectum eorum, si ad illam praedestinationem & uocationem quae secundum propositum, & sine poenitentia est, pertinerent. At re quisquam praesumptoria de occultis iudicet alienis, ut dicat, ideo non rapti sunt ex hac uita antequam essent fidei desertores, quia in eadem uita non fideliter ambulabant, & hoc in eorum cordibus nouerat Dominus, quia uis hominibus aliter appareret quid dicturus est de infantulis paruulis, qui plerique, accepto in illa etate Christianae gratiae sacramento, cum sine dubio pertinerent ad uitam aeternam regnumque caelorum sic continuo ex hac uita migrarent sinuntur crescere, & nonnulli etiam apostatae fiunt, unde? Nisi quia non pertinent ad illam praedestinationem, & secundum propositum, ac sine poenitentia uocationem. Cur autem alij ad eam pertineant, alij non pertineant, occulta

occulta causa esse potest, iniusta non potest. Nunquid enim iniquitas apud deum? Absit. Nam & hoc ad illam pertinet altitudinē iudiciorum, quum mirans Paulus tanquam expauit Apostolus. O altitudo diuitiarum &c. Ideo quippe illa iudicia uocat, ne quisquam talia fieri putet, siue iniquitate siue temeritate facientis siue casu & fortuito labentibus ullis partibus dispositorum sub tanta sapientia dei seculorum.

August. lib. de prædesti-
natione & gratia Cap. 2.

Si cui uult miseretur, & quem uult indurat, quid adhuc queritur? Voluntati enim eius quis resistet? non uerit hac sententia plus nos ad humilitatem ac pietatem cogi atq; arctari. Cum enim totum ad Deum referens, humanis uiribus neget doctor amplissimus: quid aliud quā Deū toto corde suspēsi, ab eo salutis auxilium postulemus, hortatur? Quē ergo mouet hæc in diuina gratiæ dispensatione diuersitas et iniustū putat negari alteri, quod alter acceperit intelligat quēadmodū diuinitus dixerit Psalmista. Vniuersæ uia dñi misericordia & ueritas, atq; agnoscat tali deum agitare res humanas iudicio ut debitas poenas aut iustè reddat aut misericorditer donet. Viciatæ enim radice macula, ita propaginis traduce per generationum sarmen-

ta diffusa est ut nec infans quidem unius diei à culpa sã primæ præuaricationis alienus, nisi per indebitã salutatoris gratiã fuerit liberatus. Quod si nec hic sine peccato est, qui proprium habere non potuit, conficitur, ut illud traxerit alienum, de quo dicit Apostolus Per unũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Quod qui negat, negat profectio primũ nos esse mortales &c Quoniam mors non nature conditio, sed pœna peccati &c. sequatur necesse est pœna peccatum. Si ergo ut apparuit de præuaricatoris semine omnes nascimur debitores, quoniam in Adam omnes peccauerunt, & ipsa iã in principio unde descendimus massa damnata est, nullus de duritia sua, nullus de pœna sua conqueri audeat, quæ etiam non existentibus peccatis proprijs, sola nascendi conditione debetur. Quod uerò Deus alijs gratuita uocatione conuersis, misericordiã largitur indebitam non ad dispensatoris iniusticiam, sed ad donantis misericordissimam largitatem, ueritatis ratione referendum est.

Chrysoft. Homil. i. de Adam

& Eua.

Præuidet per omnia deus, quanta habuit facere bona de transgressione primi hominis. De ipso ergo peccato transgressionis, pullulant omnia peccata. Cũ ergo dicitur

dicitur homo tradi desiderijs suis ex ipsa propagine fit reus: quia desertus à deo cedit cupiditatibus atq; consentit, uincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est, et fit ei peccatū consequens, præcedentis poena peccati. An non est peccatum & poena peccati, ubi legitur: dominus immisit eis spiritum erroris, ut faciant quæ non conueniunt, sicut seducitur ebrius? An non est peccatū & poena peccati, ubi de deo dicit propheta. Quid errare nos fecisti de uia tua, obdurasti corda nostra, ut non ineremus te?

Augustinus in Enchiridio

Cap. 98.

Quis porrò tam impiè desipiat, ut dicat Deū malas hominum uoluntates, quas uoluerit, quando uoluerit ubi uoluerit, in bonum non posse conuertere? Sed cum facit, per misericordiam facit, cum autem non facit, per iudicium non facit. Quomam cuius uult miseretur & quem uult indurat. Quod cum diceret Apostolus, gratiam commendabat. Ad cuius commendationē, de illis in Rebeckæ utero geminis fuerat iā loquutus, quibus nondū natis, nec aliquid agentibus boni seu mali, ut secundū electionē propositū Dei maneret, non ex operibus sed ex uocante dictū est: quia maior seruiet minori. Propter quod adhibuit alterum propheticum

testimonium ubi scriptum est: Iacob dilexi, Esau autē
 odio habui. Sentiens autem quemadmodum posset hoc,
 quod dictū est permouere eos, qui penetrare intelligere
 non possunt hanc altitudinē gratiæ, quid ergo dice-
 mus ait: Nunquid iniquitas est apud Deum? Absit. Ini-
 quū enim uidetur, ut sine ullis bonorū malorumūc ope-
 rum meritis, unum Deus diligat, odiatq; alterum. Qua
 in re si futura opera uel bona huius, uel mala illius,
 quæ Deus utique præsciebat, uellet intelligi, nequaquam
 diceret: non ex operibus, sed ex futuris operibus, eorū
 modo istam solueret questionem, imò nullam quā sola
 ui opus esset facere questionem. Nunc uerò cum respon-
 disse, absit, id est, absit, ut sit iniquitas apud deū: mox ut
 probaret nulla hoc iniquitate Dei fieri, inquit. Moysi
 enim dicit: Miserebor cui misertus ero, & misericor-
 diam præstabo, cui misericors fuero. Quis enim nisi in-
 sapiens Deum iniquum putet, siue iudicium poenale in-
 gerat digno, siue misericordiam præstet indigno? De-
 niq; infert & dicit: igitur non uolentis neq; curren-
 tis, sed miserentis est Dei. Ambo itaq; gemini, natura fia-
 lij iræ nascebantur, nullis quidem operibus proprijs,
 sed originaliter, ex Adam uinculo damnationis obstriz-
 cti. Sed qui dixit, Miserebor cui misertus ero, et miseri-
 cordiam præstabo cui misericors fuero, Iacob dilexit
 per

per misericordiam gratuitam, Esau autem odio habuit per iudicium debitum. Quod cum deberetur ambobus in altero alter cognouit, non de suis distantibus meritis sibi esse gloriandum quod in eadem causa idem supplicium non incurrit, sed de diuine gratie largitate: quia non uolentis neque currentis, sed miserentis est dei. Altissimi quippe ac saluberrimo sacramento uniuersa facies. Atque ut ita dixerim, uultus sanctarum scripturarum, bene intuens id admonere inuenitur, ut qui gloriatur in Domino gloriatur.

Augustinus libro de præ-
destinatione Sanctorum.

Cap. 4.

Quod uerò sequitur. Quæ uult indurat, ibi paululim humane mentis intentio, uerbi nouitate confunditur. Sed nõ ita intelligendū est, quasi Deus in homine ipsam quæ non esset duritiã cordis operetur. Quid enim aliud est duritiã, quam Dei obuiare mandatis? Ergo quicquid post illa præuaricationē natus supplicij homo patitur, iuste reddi meritoque fateatur. Indurare enim dicitur Deus eum, quæ mollire noluerit. Sic etiam Repellere eum, quæ nocere noluerit. Sic etiã Excæcare dicitur eum, quæ illuminare noluerit. Quos enim prædestinauit, illos excæcauit &c. Ipse enim dedit ut simus, ipse ut boni esse possimus.

Augu

Cap. 99.

Sola enim gratia redemptos discernit à perditis, quos in unam concreuerat massam ab origine ducta causa communis. Hoc autem qui eo modo audit ut dicat: quid adhuc conquiritur: nam uoluntati eius quis resistit, tanquam propterea malus non uideatur esse culpandus, quia deus cui uult miseretur, & quem uult irascitur: absit, ut pudeat nos hoc respondere quod respondisse uidemus Apostolum. O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit, &c. Hoc enim loco quidam stulti putant Apostolum in responsione defecisse, & inopia reddendae rationis repressisse contradictoris audaciam. Sed magnum habet pondus quod dictum est: O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Et in talibus questionibus ad suae capacitatis considerationem reuocat hominem uerbo quidem breui, sed re ipsa magna est reditio rationis. Si enim non capit haec, quis est qui respondeat Deo? Si autem capit, magis non inuenit quid respondeat. Videt enim si capit uniuersum genus humanum, tam iusto iudicio diuino, in apostatica radice damnatum, ut etiam si nullus inde liberaretur, nemo recte posset Dei uituperare iusticiam, & qui liberantur sic oportuisse liberari, ut ex pluribus non liberatis atque in damnatione

damnatione iustissima derelictis, ostenderetur quid merisset uniuersa conspersio, & quò etiam istos debitum iudicium Dei duceret, nisi eius indebita misericordia subueniret, ut uolentium de suis meritis gloriari, omne os obstruatur, & qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Chrysoft. oratione 2. Ad
uersus Iudeos.

Quæ deus sanctus statuit, quis dissipabit? ac manû illius excelsam, quis auertet? Sicut enim quæcumq; ille stabilierit uolueritq; manere, nullus hominû potest demoliri, ita quæcumq; destruxerit, uolueritq; manere diruta, nemo poterit instaurare.

Aug. ad Sixtum, Roma. presbyterum Epist. 105.

Quod autem personarum acceptorem Deum se credere existimant, si credant, quod sine ullis præcedentibus meritis, cuius uult miseretur, & quos dignatur, uocat, & quem uult religiosum facit: parû attendunt quod debita reddatur poena damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste gloriatur, atq; ibi potius acceptionem nullam fieri personarum, ubi una eademq; massa damnationis & offensionis inuoluit, ut liberatus de non liberato discat,

quod etiam sibi supplicium conueniret, nisi gratia subueniret. Si autem gratia, utiq; nullis meritis reddita, sed gratuita bonitate donata. Sed iniustum est, inquit, in una eademq; mala causa, hunc liberari, illum puniri. Nempe ergo iustum est utrunq; puniri, quis hoc negauerit? Agamus ergo gratias saluatori, dum nobis reddita non cernimus, quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse cognoscimus. Si enim utriq; liberarentur, lateret quid peccato per iusticiam debeatur: si nemo, quid gratia largiretur. Ut ergo in hac difficilissima quaestione, uerbis potius utamur Apostoli: Volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, &c. Vbi quia uniuersa massa damnata est, contumelia debitam reddit iusticia, honorem indebitum donat gratia, non meriti prerogatiua, non fati necessitate, non temeritate fortunae, sed altitudine diuitiarum sapientiae et scientiae Dei. Cur igitur sua merita iacturus est liberatus, cui si digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus: Nulla ne ergo sunt merita iustorum? Sunt plane quia iusti sunt. Sed ut iusti fierent merita non fecerunt. Iusti enim facti sunt, cum iniusticia sunt, sed sicut dicit Apostolus: Iustificati gratis per gratiam ipsius. Querimus namq; meritum obdurationis et inuenimus. Merito namq; peccati uniuersa massa damnata

damata est, nec obdurat impartiendo malitiam, sed nō impartiendo misericordiam. Quibus enim non impartitur, nec digni fiunt, nec merentur, ac potius ut non impartatur hoc digni sunt, hoc merentur. Querimus autem meritum misericordie, nec inuenimus: quia nullum est, ne gratia euacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur. Si enim dixerimus fidem præcessisse in qua erat meritum gratie, quid meriti habet homo ante fidēs? Quid enim habet, quod non accepit. Nam si querere uellet homo, ante gratiam quid meruerit, ut acciperet eam, mala sua poterit homo inuenire, non bona etiam suam unius diei uitam habentem super terram gratia saluatoris inueniret.

Hieronymus Hedibiæ quæ

stione. 10. Tom. 4.

Si Esau & Iacob nec dum nati erant, nec aliquid essent mali aut boni, ut uel demerentur Deū, uel offenderent & electio eorū atq; abiectio, nō merita singulorum, sed uoluntatē eligentis et abijcientis ostendit, quid ergo dicemus: Iniquus est Deus? Secundū illud exemplū quo loquitur ad Moysen: Miserebor cui misertus fuero et misericordiā præstabo cui miserebor. Si hoc inquit recipimus, ut faciat Deus quodcūq; uoluerit, & ab se; merito & operibus uel eligat aliquē uel condemnet: ergo

540 DE PRAEDESTINATIONE
non est uolentis neq; currentis, sed miserentis Dei, *maxime cum eadem scriptura, hoc est, idem Deus loquitur ad Pharaonem. In hoc ipsum excitauit te, ut ostendat in te uirtutem meam, & annuncietur nomen meum in uniuersa terra. Si hoc ita est, & pro uoluntate sua miseretur Israéli, et indurat Pharaonem: ergo frustra queritur, atq; causatur, uel nos bona non fecisse, uel fecisse mala, cum in potestate ipsius sit & uoluntate, absq; bonis & malis operibus uel eligere aliquem, uel abijcere, praesertim cum uoluntati illius humana fragilitas resistere nequeat. Alioquin unus est solis calor & secunda essentias subiacentes, alia liquefacit, alia indurat, alia soluit, alia constringit. Liqueatur enim cera & induratur lutum & tamen caloris non est diuersa natura. Sic & bonitas & clementia Dei, uasa irae que apta sunt in interitum, id est, populum Israél indurat: uasa autem misericordiae, que preparauit in gloriam uocat, hoc est, nos.*

August. lib. de praedestinatione

Sanctorum. Cap. 16.

Secundum Euāgelium quidem inimici propter nos
Secundum autem electionem dilecti propter patres.
Quid est secundum euangelium inimici propter nos,
nisi quod ex inimicitia qua occiderunt Christum, in euāgelio

angelio, sicut uidemus sine dubitatione profecit? Et
 hoc ostendit ex Dei dispensatione uenisse, qui bene uti
 nouit etiam malis, non ut ei profint uasa iræ, sed ut ipso
 illis bene utente profint uasis misericordie. Quid enim
 apertius dici potuit, quam id quod dictum est: Secundum
 Euangelium inimici propter uos? Est ergo in malorum
 potestate peccare. Vt autem peccando hoc uel hoc illa
 malicia faciat, non est in eorum potestate sed Dei, diuis
 dentis tenebras & ordinantis eas, ut hinc etiam quod fa
 ciunt contra uoluntatem Dei, non impleatur nisi uolun
 tas Dei: Ecce quod dictum est: Secundum Euangelium
 quidem inimici propter uos. Tanta quippe ab inimicis
 Iudeis, manus Dei & consilium predestinauit fieri,
 quanta necessaria fuerant Euangelio propter nos. Sed
 quid est quod sequitur: Secundum electionem autem di
 lecti propter patres? Nunquid illi inimici, qui in suis ini
 micitijs perierunt, & aduersantes Christo de gente ad
 huc pereunt: ipsi sunt electi atq; dilecti? Absit, Quas
 hoc uel stultissimus dixerit? Sed utrunq; licet sit inter se
 contrarium, id est, inimici, et dilecti, quamuis non in eos
 dem homines, tamen in eandem gentem conuenit Iudeo
 rum, & ad idem carnale semen Israël, alijs eorum ad
 claudicationem, alijs ad benedictionem Israël ipsius per
 tinentibus.

542 DE PRAEDESTINATIONE
tinentibus. Vnde & hic posteaquam dixit: Secundum
electionem autem dilecti propter patres, continuo sub-
iecit, unde agimus. Sine poenitentia enim sunt dona, &
uocatio Dei, id est, sine mutatione stabiliter fixa manent
Ad hanc uocationem qui pertinent, omnes sunt doctes
dei, nec potest eorum quisquam dicere: credidi ut sic uo-
carer, praue nit eum quippe misericordia dei, qua sic
uocatus est ut crederet, &c.

Chrysof. Homil. 2. de primi
hominis lapsu.

Deus aequè prescius futurorum, fecit hominē ad ima-
ginem & similitudinem suam, dans ei præceptū, præui-
dens de eius transgressione, quanta bona facturus esset.
Nam tolle persecutores, & non erunt martyres, &c.

Augustinus libro exposi-
tionis inchoate in Epistolam

ad Romanos.

Omnibus, inquit, qui sunt Romae dilectis dei uocatis
sanctis. Etiam hic significat benignitatem Dei potius,
quam meritum illorum. Non enim ait: diligentibus De-
um, sed dilectis Dei. Prior enim dilexit nos ante omnia
merita, ut & nos dilecti eum diligeremus.

August. contra duas epist. Pelag. ad
Bonifacium libro secundo. Cap. 9.

Dicitur

Dicunt Pelagiani se confiteri, gratiam quoque adiuuare unius cuiusque bonum propositum, non tamen relinquenti studio uirtutis immittere. Hoc quippe ita dicunt uelut homo à seipso sine adiutorio Dei, habeat propositum bonum, studiumque uirtutis, quò merito precedente, dignus sit adiuuari Dei gratia subsequente: putant enim fortasse ita dixisse Apostolum: Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt. Ut propositum hominis uellet intelligi, quod propositum tanquam bonum meritum sequatur misericordiam uocantis Dei, ignorantes idèò dictum esse, qui secundum propositum uocati sunt, ut Dei, non hominis propositum intelligatur, quò eos quos præsciuit et prædestinauit conformes imaginis filij sui, elegit ante mundi constitutionem. Non enim omnes uocati, secundum propositum sunt uocati: Quoniam multi uocati, pauci uerò electi. Ipsi ergo secundum propositum uocati, qui electi ante constitutionem mundi: Hominis autem propositum bonum, adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset, nisi præcederet gratia. Studium quippe hominis quod dicitur bonum quamuis cum esse cœperit, adiuuetur gratia non tamen incipit sine gratia.

Augustinus lib. de corre-

ptione & gratia. Cap. 7.

Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? ab illa perditionis massa, quae facta est per primū Adam, debemus intelligere neminē posse discerni, nisi quod hoc donū habet, quisquis habet quod gratia saluatoris accepit. Quicumq; ergo ab illa originali damnatione, ista diuinae gratiae largitate discreti sunt, non est dubiū, quod & procuratur eis audiendum Euangelium, & cum audiunt, credunt, & in fide quae per dilectionē operatur, usq; in finē perseuerant: & si quando exorbitant correpti emendantur, & quidā eorū si ab hominibus non corripiantur, tamen in uia quā reliquerant redeunt, & nonnulli accepta gratia in quolibet aetate, periculis huius uitae, mortis celeritate subtrahuntur. Haec enim omnia operatur in eis, qui uasa misericordiae operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo, ante constitutionē mundi, per electionē gratiae. Si autē gratia, iam nō ex operibus, profectō electi sunt per electionem gratiae, non praecedentium meritorum suorum: quia gratia est illis omne meritum.

Ambrosius de uocatione

Gentium libro primo. Cap. 5.

Respicit

Respice ad uniuersalem multitudinem paruulorum
 in quibus excepto illo quo in damnationē nascitur gens
 humana delicto, nec præterita possunt merita, nec futu-
 ra censerī. Omnes enim de quibus nunc loquimur, ante
 illum intelligentiæ usum, ante liberum uoluntatis arbi-
 trium: alij ad æternam beatitudinem regenerati, alij
 ad perpetuam miseriam transeunt non renati. Si origi-
 nalem culpā fateris, omnis numerus in reatu est: si mo-
 ralem innocentiam quæris, omnis summa in uitio est.
 Non inuenit quod discernat humana iusticia, sed habet
 quod eligat inenarrabilis gratia Dei. In abscondito est
 consilium, sed nō latet donū, opus exerit pietas, causam
 obscurat potestas. Quod si ad illos dirigas mentis in-
 tuitum, qui longam agentes inflagitijs & sceleribus æ-
 tate. n. Sacramento baptismatis Christi in ipso uitæ fi-
 ne renouantur, & sine ullo suffragio bonorum operū,
 in regni cœlestis consortium transferuntur, quo intelle-
 ctu diuinū iudiciū cōprehendes, nisi ut indubitanter ag-
 noscas gratuita esse Dei munerā. Et sicut nulla sunt tā
 detestanda facinora, quæ possunt gratiæ arcere donū,
 ita nulla posse tā præclara opera existere, quibus hoc
 quod gratis tribuitur, per retributionis iudicium debe-
 atur. Vult secretum enim redemptio sanguinis Christi, nec

miseri cordiae dei humanorū operum prerogatiua succubarent, si iustificatio quae fit per gratiā, meritis praecedentibus deberetur, ut non munus largientis, sed merces esset operantis.

In eodem lib. Ambrosius

Cap. 7.

De paruulis uerò quibus sine ullo bono uoluntatis merito, in originali uulnere cum ceteris mortalibus causa communis est, nihil potest expositionis afferri: qua doceatur cur isti salui fiant renati illi, pereant non renati, sub illius prouidentia, & omnipotentia in cuius manu est anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersae carnis hominis.

Idem lib. 2. cap. 7.

Neq; enim credi fas est, eos qui regenerationis non adepti sunt sacramentū, ad illud beatorū pertinere consortiū. Et magis stupendū magisq; sit mirum, quod ubi actio non offendit, ubi arbitriū non resistit, ubi eadē misericordia, simulis imbecillitas, causa communis est, non unū esse iudicem de tanta parilitate, & quales reprobat abdicatio, tales adoptat electio. Et plura ibidem.

Idem libro secundo.

Capite ultimo.

Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi
epi

qui benedixit nos &c. Et cætera quæ sub eiusdem sensus prædicatione connectit, docens donum atq; opus gratiæ in æterno semper dei mansisse consilio, omnesq; adoptionis filios, non solum in eo tempore quo iam existentes uocati sunt, sed etiam priusquam mundus conderetur, electos. In qua electione quicquid hominum præcognitum non est, nulla eidem ratione sociabitur. Omnes enim qui in regnum Dei de cuiuslibet et temporis uocatione uenturi sunt, in ista quæ secula cuncta præcessit ad optione signati sunt. Et sicut nullus infidelium in hac sorte numeratus, ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. Hæc autem æterna & semper tranquilla cognitio nulla nos urget necessitate peccandi, nec inde manat iniquitas unde iustitia. Quia cum bonus deus omnia bona fecerit, & mali nulla sit omnino natura, à liberis uoluntatibus fieri, quas utiq; bonum fuit libertas fieri spontanea est orta transgressio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab incommutabili pendeat essentia, à summo se bono, dum proprio peruerse delectatur, abrupt, cui nunc ruinæ medetur gratia dei. Et propterea Iesus Christus uenit in mundum, ut soluat opera diaboli, quæ utiq; sic soluantur, ut in destructione eorum, etiam ab eis quibus succurritur, laboretur: quoniam et hoc à saluante donatur.

Augustinus

548 DE PRAEDESTINATIONE.
Augustinus lib. de libero

arbitrio & gratia. Cap. 20.

Satis me disputasse arbitror aduersus eos, qui gratiam Dei uehementer oppugnant, qua uoluntas humana non tollitur, sed ex mala mutatur in bonam. Et cum bona fuerit, adiuuatur. Et sic disputasse, ut non magis ego quam diuina ipsa scriptura uobiscum loquuta sit, euidentiissimis testimonijs ueritatis, quae scriptura diuinum si diligenter inspiciatur, ostendit, non solum bonas hominum uoluntates, quas ipse fecit ex malis, & a se factas bonas in actus bonos, & in aeternam dirigit uitam, uerum etiam illas quae conseruant seculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas quod uoluerit, quando uoluerit, faciat inclinari, uel ad beneficia quibusdam praestanda, uel ad poenas quibusdam ingerendas, sicut ipse indicat occultissimo quidem iudicio, sed sine dubitatione iustissimo. Nam inuenimus aliqua peccata etiam poenas esse aliorum peccatorum, sicut sunt uasa irae, quae perfecta dicit Apostolus in perditionem. Sicut est in iudicio Pharaonis, cuius et causa dicitur, ad ostendendam in illo uirtutem Dei: Unde dicit Dominus ad Iesum filium Naue. Non poterunt filij Israel subsistere a facie inimicorum suorum. Quid est non poterunt subsistere? Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorem turbata uoluntate

luntate fugiebant, nisi quia dominus Deus dominatur
uoluntatibus hominū, & quos uult in formidinē uertit
iratus? Numquid non sua uoluntate homo improbus
filius Gemini maledicebat regi Dauid? Et tamen quid
ait Dauid: Dimitte eum ut maledicat, quia Dominus
dixit illi maledicere Dauid: Ecce quomodo probatur
Deū uti cordibus etiā malorū ad laudē atq; adiuuen-
tum bonorum. Sic usus est Iuda tradente Christum.

Chrysoſt. Homil 9 in caput

Matth. 2.

Poſſumus uero illud inferre, quod ſcilicet eos nō per-
miſiſſet deus tam celeriter hinc rapi, ſi eos præclari cu-
iſdam meriti futuros eſſe præſciſſet.

Ex eodem lib. Auguſtini

Cap. 31.

Quis non iſta iudicia diuina contremiſcat, qui-
bus deus agit etiam in cordibus malorum hominum,
quicquid uult reddens, tamen eius ſecundum merita eo-
rum? In literis Apoſtolicis uidete quæ ſcripta ſunt ad
Romanos primo: Propterea tradidit illos Deus in de-
ſideria cordis illorum in immundiciam. Item paulō
poſt. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones igno-
minie. Et tradidit illos Deus in reprobam mentem. 2.
ad Theſſ. 2. Ideo mittit illis Deus operationem erroris.

350 DE PRAEDESTINATIONE
ut credant mendacio. His talibus testimonijs diuinorū
eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longū est
satis quantum existimo manifestatur, operari deum in
cordibus hominum ad inclinandas eorum uoluntates
quocunq; uoluerit, siue ad bona pro misericordia, siue
ad mala pro meritis eorum, iudicio utiq; suo, aliquando
aperto, aliquando occulto, semper autē iusto. Fixū enim
debet esse, & immobile in corde uestro: quia non est in-
iquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in literis
ueritatis à deo seduci homines, aut obtundi, uel obdura-
ri corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala meri-
ta eorum ut iuste ista paterentur, ne incurratis in illud
Salomonis: insipientia uiri uiolat uias, eius deus autē
causatur in corde suo.

August. contra Pelag. & Cœlest. de

Gratia. Cap. 16.

Non omnium est fides, qui audiunt per scripturas
Dominum, regnum cœlorum pollicentem, aut omnibus
suadetur, quibuscunq; suadetur, ut ueniant ad eum qui
dicit: Venite ad me omnes qui laboratis. Quorū autē
sit fides, & quibus persuadetur, ut ad eum ueniant, sc-
ter ipse demonstrauit, dicens: Nemo uenit ad me nisi pa-
ter qui misit me, traxerit eum. Et paulò post cum de nō
credentibus loqueretur. Dixi, inquit, uobis, quia nemo
potest

potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo.

CAP. 14. Omnis qui audiuit à patre meo, & didicit, uenit ad me Qui ergo non uenerit, non de illo re-
ctè dicitur: audiuit quidem, & didicit sibi esse uenien-
dum, à facere non uult quod didicit. Prorsus nõ rectè
dicitur de isto docendi modo, quo per gratiam docet
Deus. Si enim sicut ueritas loquitur. Omnis qui didicit
uenit: quisquis non uenit, profectò nec didicit. Quis
autem non uideat, & uenire quenquam, & non uenire
arbitrio uoluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solū
si non uenit: non autem potest nisi adiutum esse, si ue-
nit. Et sic adiutum ut, non solū quid faciendum sit, sciat
sed quod scierit etiam facit. Ac per hoc quando Deus
docet, non per legis literā, sed per spiritus gratiā ita do-
cet, ut quod quisq; didicerit, non tantū cognoscendo ui-
deat, sed etiam uolendo appetat, agendoq; perficiat. Et
isto diuino docendi modo etiā ipsa uoluntas, & ipsa
operatio, non solū uolendi & operandi naturalis possi-
bilitas adiuuatur. Sed omnis qui didicit à patre, non so-
lum potest uenire, sed uenit, ubi iam et possibilitatis pro-
fectus, & uoluntatis affectus, et actionis affectus est.

Fulgentius lib. primo ad

Monimum

De filio autem Dei Ioannes dicit: Scimus quia ille
apparuit

apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo nō est.
 Sicut ergo peccatum in eo non est, ita peccatum ex eo
 non est. Quod autem ex eo non est, opus eius itaq; non
 est. Quod autem nusquam est in opere eius, nusquam
 fuit in prædestinatione eius. Nō ergo prædestinati sunt
 mali ad hoc, quod malè operantur, à concupiscentia
 sua abstracti & illecti, sed ad hoc quod iustè patiuntur
 inuiti. Prædestinationis enim nomine non aliqua volun-
 tatis humane coactitia necessitas exprimitur, sed misere-
 ricors & iusta futuri operis diuini sempiterna dispo-
 sitio prædicatur. Deo autem misericordiam & iudicium
 cantat ecclesia, cuius hoc opus est in homine, ut occulte
 to voluntatis suæ, non tamen iniusto consilio, aut gra-
 tuitam misericordiam præroget misero, ac debitam ius-
 ticiam rependat iniusto. Imò, aut misericorditer debito-
 ri donet, quod si uellet iustè posset exigere: aut iustè cū
 usuris, quod suum est exigat, & uniuo debitori, quod
 debetur iniquitatibus reddat. Ac sic, aut istum proorsus
 indignum misericordia præueniat, aut illum ira dignè
 inueniat, ipse enim donat gratis indigno gratiam, qua
 iustificatus impius illuminetur munere bonæ uoluntatis
 & facultate bonæ operationis, ut præueniente misere-
 cordia bonum uelle incipiat, & subsequente misere-
 cordia bonum quod uult, facere ualeat.

ET VOCATIONE
August. lib. de correptione & Gratia

993

Cap. 14.

Cum autem homines per correptionem in uiam iusticiae seu ueniunt, seu reuertuntur, quis operatur in cordibus eorum salutem? nisi ille, qui quolibet plantante atq; rigante, & quolibet in agris atq; arbutulis operante dat incrementum Deus, cui uolenti saluum facere nullum homo resistit arbitrium. Sic enim nolle & uelle in uolentis aut nolentis est potestate, ut diuinam uoluntatem non impediatur, nec superet potestatem. De his enim qui faciunt quae non uult facit ipse quae uult. Et quod scriptum est: quod uult Deus omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes saluantur, multis quidem modis intelligi potest: Omnes homines uult saluos fieri, ut intelligantur omnes praedestinati: quia omne genus hominum in eis est, sicut scriptum est de Pharisaeis: Decimatis omne olus. Vbi non est intelligendum, nisi omne quod habebant. Neq; enim omne olus quod erat in toto terrarum orbe decimabant. Secundum istum locutionis modum dictum est. Sicut & ego omnibus per omnia placet. Nunquid enim qui hoc dixit, placebat etiam tantis multis persecutoribus suis? Sed placebat omni generi hominum quod Christi congregabat ecclesia, siue iam inuitus positus, siue introducendis in eam. Non est

N itaq;

554 DE PRAEDESTINATIONE
itaq; dubitandum de uoluntate Dei, qui in caelo & in
terra, omnia, quaecunq; uoluit fecit, & qui etiam illa
quae futura sunt, fecit humanas uoluntates non posse rei
sistere, quò minus faciat ipse quod uult, quandoquidem
etiam de ipsis hominum uoluntatibus quod uult, cum
uult, facit. Sicut scriptum est. Et abiit Saul in domum sua-
am in Gabaa. Et abierunt cum eo potentes, quorum tes-
tigerat Deus corda.

Augustinus in Enchiridio

Cap. 120.

Qui omnes homines uult saluos fieri, non quod nul-
lus hominum esset, quem saluum fieri nollet, qui uirtu-
tes miraculorum facere noluit apud eos, quos dicit actu-
ros fuisse poenitentiam si fecisset: sed ut omnes homi-
nes, omne genus humanum intelligamus per quasdam
differentias distributum, reges, priuatos, nobiles, igno-
biles, sublimes, humiles, doctos, indoctos, integri corporis,
peres, debiles, ingeniosos, tardicordes, fatuos, diuites, pau-
lescentes, iuuenes, seniores, senes in linguis omnibus, in
moribus omnibus, in artibus omnibus, in professionibus
in uoluntatum & conscientiarum uarietate innumeras
bilibi constitutos, & si quid aliud differentiarum est in ho-
minibus. Quis est enim eorum unde non Deus per uir-
genitum

Genitum suum Dominū nostrum per omnes gentes saluos fieri homines uelit, & ideo faciat: quia omnipotens uelle inuiter non potest quodcumq; uoluerit? Præcepit enim Apostolus ut oraretur pro singulis hominibus & specialiter addiderat: pro regibus, & his qui in sublimitate sunt, qui putari poterant fastu & superbia seculari, à fidei Christianæ humilitate abhorrere, proinde dicens: Hoc enim bonum est coram saluatore nostro Deo, id est, ut etiam pro talibus oretur. Statim ut desperationem tolleret, addidit: Qui omnes homines uult saluos fieri.

Augustinus ad Vitalem.

Epistola. 107.

Sed sicut illud quod dictum est: Omnes in Christo uiuificabuntur, cum tam multi æterna morte damnantur, ideo dictum est: quia omnes quicumq; uitam æternam percipiunt, non percipiunt nisi in Christo.

Ita quod dictum est, omnes homines uult Deus saluos fieri, cum tam multos nolit saluos fieri, ideo dictum est: quia omnes qui salui sunt, nisi in ipso uolente non sunt, & si quo alio modo illa uerba Apostolica intelligi possunt, ut tamen huic apertissime ueritati, in qua uidemus tam multos uolentibus hominibus, sed Deo nolente, saluos non fieri, contraria esse non possunt.

Quomodo autem non detur gratia diuina uoluntas meretur humana si eis quibus datur, gratuita misericordia datur, ut uera sit gratia. Quomodo in hac re merita pensantur humanae uoluntatis? Quandoquidem illis quibus gratia ista non datur, nullo plerumque merito, nulla uoluntate distantibus, sed misericordia cum eis quibus datur habentibus causam, iusto tamen iudicio Deo non datur. Non enim est iniquitas apud deum, ut intelligant quibus datur, quam gratis eis detur, quando iniuste utique non daretur: quoniam simile habentibus causam iuste non datur.

Idem Augustinus in Enchiridio.

Cap. 95.

Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam si uero fieri quaecumque sunt male. Non enim hoc nisi iusto iudicio finit. Et profecto bonum est, omne quod iniustum est.

Quamuis ergo ea quae mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solum bona, sed etiam mala sint bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent et mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotenti bono. Cui procul dubio quae facile est quod uult, fieri tam facile est quod non uult esse, non sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostrae fidei confessionis initium, quae nos in Deum patrem omnipotentem credes

re confitemur. Neque enim ueraciter ob aliud uocatur omnipotens, nisi quia quicquid uult potest, nec uoluntate cuiuspiam creatura, uoluntatis omnipotentis impeditur effectus.

CAP. 96. Quamobrem uidendum est, quemadmodum sit de Deo dictum: quia & hoc Apostolus uerissime dixit, qui omnes homines uult saluos fieri.

Cum eum non omnes, sed puto plures non fiunt salui, uidetur utique non fieri quod Deus uult fieri, humana scilicet uoluntate impediente uoluntatem Dei. Quando enim queritur causa, cur non omnes salui fiant.

Responderi solet quia hoc ipsi uolunt. Quod quidem de paruulis dici non potest, quorum nondum est uelle, seu nolle. Nam quod infantuli motu faciunt, si eorum uoluntati iudicarentur esse tribuendum quando baptizantur cum resistunt, quantum possunt etiam nolentes saluos eos fieri diceremus. Sed apertius dominus in Euangelio compellans impiam ciuitatem, quoties (inquit) uolui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, et nolui, tanquam dei uoluntas, uoluntate hominum sit superata, & infirmis nolendo impredientibus non potuerit facere potentissimus quod uolebat. Et ubi est illa omnipotentia, qua in caelo & in terra omnia quaecumque uoluit, fecit: si colligere filios Hierusalem uoluit,

et non fecit? An potius illa quidem filios suos ab ipse colligi noluit, sed ea quoque nolente, filios eius collegit ipse quos uoluit: quia in caelo et in terra non quaeuaria quaecumque uoluit, fecit, sed omnia quaecumque uoluit, fecit.

CAP. 102. Sed quantalibet sint uoluntates, uel angelorum uel hominum, uel bonorum uel malorum, uel illud quod deus, uel aliud uolentes quam deus, omnipotentia uoluntatis Dei semper inuicta est, quae mala esse non potest. Quia etiam cum mala irrogat, iusta est, et profecto quae iusta est, mala non est. Deus igitur omnipotens siue per misericordiam cuius uult miseretur, siue per iudicium quem uult obduret, nec unquam aliquid facit nec nisi uolens quicquam facit, et omnia quaecumque uult, facit.

DE DVPLICI LEGE, NATURALI, & Positiua, Et de Peccato.

DE LEGE NATURALI.

Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiae tuae. In omnibus uis tuis cogitalum & ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud te ipsum. Time Deum & recede a malo. Honora Deum de

tua substantia, et de primitijs omnium
frugum tuarum da pauperibus, & ce-
tera. *Prouer. 3.*

Deus creauit de terra hominē, & se-
cundum imaginem suam fecit illū. Et
iterum conuertit illum in ipsam; et se-
cundum se uestiuit illum uirtute. Nu-
merum dierum & tempus dedit illi, et
dedit illi potestatem eorū que sunt super
terrā. Posui timorē illius super omnē
carnem, & dominatus est bestiarū &
uolatiliū. Creauit ex ipso adiutorium
simile sibi, consiliū et linguā & oculos
& aures, & cor dedit illis excogitandi
& disciplina intellectus repleuit il-
los. Creauit & illis scientiam spiritus,
& sensu impleuit cor illorum; & mala
& bona ostēdit illis. Posuit oculū ipso
rum super corda illorū ostendere illis
magnalia operum suorum; ut nomen
sanctificationis collaudent, & gloria-
ri in mirabilibus illius, ut magnalia
enarrent operum eius. Addidit illis di-
sciplinam; & legē uitæ hereditauit il-

los: testamentum eternum constituit
 eum illis: & iusticiam & iudicia sua
 ostendit illis. Et magnalia honoris ei-
 us uidit oculos illorum, & honorem
 uocis audierunt aures illorum, & di-
 xit illis: attendite ab omni iniquo. Et
 mandauit illis unicuique de proximo
 suo. Viæ illorum coram illo sunt
 semper, nō sunt absconſe ab oculis ip-
 ſius. In unamquamque gentē propo-
 ſuit rectorē, et pars Dei Israel facta est
 manifesta, Et omnia opera illorū ue-
 lut ſol in conſpectu Dei: & oculi eius
 ſine intermiſſione inſpicientes in uijs
 eorum. Non ſunt absconſa testamen-
 ta propter iniquitatem illorum & o-
 mnes iniquitates eorum in conſpectu
 Dei, &c. *Eccle. 17.*

Omnibus autem diebus uitę tuę, in-
 mente habeto Deum. Et caue ne ali-
 quando peccato conſentias, & præter-
 mittas præcepta domini Dei noſtri.
 Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, et
 noli auertere faciem tuā ab ullo pau-
 pere, ita enim fiet ut nec a te auertatur

facies Domini. Quomodo potueris
ita esto misericors. Si multum tibi fue-
rit, abundanter tribue: si exiguum ti-
bi fuerit, etiam exiguum libenter im-
partiri stude. Fiducia magna erit corā
summo Deo, elemosyna omnibus fa-
cientibus eam. Quod ab alio oderis fie-
ri tibi, uide ne tu aliquando alteri fa-
cias. Tob. 4.

Omnia ergo quęcunq; uultis ut faci-
ant uobis homines, & uos facite illis.
Mat. 7. Cū enim gentes quę legē non
habent naturaliter ea quę legis sunt fa-
ciunt, eiusmodi legē non habētes, ipsi
sibi sunt lex, qui ostendūt opus legis
scriptū in cordibus suis testimoniū
reddente illis conscientia eorū, & in-
ter se inuicem cogitationem accusan-
tium, aut etiam defendentium in die
cum iudicabit Deus occulta hominū
secundum Euangelium meum per Ie-
sum Christum. Roma. 2.

Augustinus Quinquæ. 2.

Psa. 57. Vers. 1.

Quandoquidē manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris ueritas scripsit: Quod tibi non uis fieri alteri ne feceris. Hoc & antequam lex daretur, & ignorare permissus est, ut esset unde iudicarentur, nono quibus lex non esset data. Sed ne sibi homines aliquid defuisse quærerentur scriptū est in tabulis quod in cordibus non legebant. Non enim scriptū nō habebant, sed legere nolebant. Oppositū est oculis eorū, quod in conscientia uidere cogerentur, & quasi forinsecus amota uoce Dei, ad interiora sua homo compulsus est dicente scriptura. In cogitationibus enim impij interrogatio erit. Vbi interrogatio, ibi lex. Sed quia homines appetentes ea quæ foris sunt etiā à seipsis exules facti sunt, data est etiā conscripta lex. Non quia in cordibus scripta non erat, sed quia tu fugitiuus eras cordis tui, ab illo qui ubiq; est comprehenderis, & ad teipsum intro reuocaris. Propterea scripta lex quid clamat eis, qui deseruerunt legē scriptā in cordibus suis? Redite precus ricatores ad cor. Quis enim te docuit nolle accedi ab altero ad uxorē tuā? Quis te docuit nolle tibi furtum fieri? Quis te docuit nolle iniuriam pati, & quicquid aliud uel uniuersaliter uel particulariter dici potest? Multa enim sunt de quibus singulis interrogati homines clara uoce respondeant: nolle se pati. Age si non uis pati

pati ista, nūquid solus es homo? Nōne in societate uiuis
 generis humani? Qui tecū factus est et socius tuus, om-
 nes facti ad imaginē Dei, nisi terrenis cupiditatib. conte-
 rant, quod ille formauit. Quod ergo tibi non uis fieri,
 noli alteri facere. Iudicas enim malum esse in eo quod
 pati non uis, & hoc te cogit nosse lex intima in ipso
 tuo corde conscripta. Faciebas, & clamabatur inter
 manus tuas, quomodo cogeris redire ad cor tuum, cum
 hoc pateris inter manus alienas? Furtum bonum est?
 Non interrogo. Adulterium bonum est? Et omnes cla-
 mant: non. Homicidiū bonū est? Omnes clamant dete-
 stari se. Concupiscere rem proximi bonū est? Non uox
 omnium est. Aut si, adhuc non confiteris accedit qui con-
 cupiscit rē tuā, placeat tibi, & responde quod uis. Om-
 nes ergo de his rebus interrogati clamant hæc bona nō
 esse. Rursus de beneficijs, non solum de non nocendo,
 uerum etiam de non præstando atq; tribuendo inter-
 rogatur omnis anima esuriens, famem patiens. Alius
 habet panem & redundat ei ultra sufficientiam, no-
 uit te egere, non dat. Difficet tibi esurienti displi-
 ceat & faciato cum alterum esurire cognoueris. Percu-
 grinus tecto indigens, uenit in patriam tuam, non susci-
 pitur ille. Tunc clamat ille, inhumanam esse ciuitatem
 facile

facile apud barbaros sibi esse potuisse refugium. Sentit iniquitatem, quia patitur, tu forte non sentis. Sed oportet ut te cogites peregrinum, & uideas, quomodo tibi possit displicere, qui tibi non prestiterit, qui tu in patria tua non uis peregrino prestare. Eia tu uedi prauaricator ad cor, ibi scripta est lex, quod tibi fieri non uis, alijs ne feceris.

Luxit & defluxit terra & infirmata est, defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ. Et terra infecta est ab habitatoribus suis. Quia transgressi legem sunt, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum. Propter hoc maledictio uorabit terram, & peccabunt habitatores eius, idè insanient cultores eius, & relinquentur homines pauci. Esa. 24

Hieronymus super illud

Libro 8.

Audiant Iudæi, qui se solos legem Domini accepisse se gloriantur, quod uniuersa primum Gentes, totiusq; orbis naturalem adceperit legem, & idcirco postea lex data sit per Moysen, quia prima lex dissipata est. De qua Apostolus loquitur. Cum enim Gentes, que legem non habent, naturaliter ea que legis sunt faciunt, isti les

gem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Qui igitur has leges obseruauerint, premia consequentur: qui autem neglexerint eas, substinebunt quæ nunc sermo propheticus comminatur. Et quomodo in principio benedixit Deus omni creaturæ, quam fecerat, sic in consummatione maledicit his qui terreni sunt & c.

Ambros. lib. de Paradiso. Cap. 8.

Quid est enim peccatū, nisi præuicatio legis diuine, & celestium inobedientia mandatorū? Nō enim auribus corporis, de mandatis celestibus iudicamus, sed cū esset Dei uerbum, opiniones quædam nobis boni & mali pullulauerunt, dū id quod malū est, naturaliter intelligimus esse uitandū, & id quod bonū est naturaliter intelligimus nobis esse præceptū. In eo igitur uocē Domini uidemur audire, quo alio interdicit, alia præcipiat. Et ideo si quis non obedierit illis quæ semel à Deo præcepta credimus, penè obnoxius æstimatur. Dei autem præceptum, non quasi in tabulis lapideis atramento legitur inscriptum, sed cordibus nostris tenemus impressum spiritu Dei uiui. Ergo opinio nostra sibi legem facit. Si enim Gentes quæ legem nō habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt. Opinio igitur humana, sibi tanquam Dei lex est.

Augustinus contra Iulias

num Pela. Libro. 4.

Cap. 3.

Ideoq; dicuntur sine lege, naturaliter quæ legis sunt facere, quia ex Gentibus uenerunt ad Euangelium, non ex circumcissione, cui lex data est, & propterea naturaliter, quia ut crederent, ipse est in eis per Dei gratiam correctæ natura.

Hæc, illum qui primus formatus est à Deo, pater orbis terrarum cum solus esset creatus, custodiuit et eduxit illum à delicto suo. Et eduxit illum de limo terræ, & dedit illi uirtutem continendi omnia. Ab hac ut recessit iniustus, in ira sua per iram homicidij fraternitas deperijt. Propter quod cum aqua deleret terram, sanauit iterum sapientia per contemptibile lignum iustum gubernans. Sap. 10.

Augustinus ad Hilarium

Epistola. 89.

Proinde quoniam lex etiam in ratione hominis qui iam utitur arbitrio libertatis naturaliter, in corde conscripta, qua suggeritur ne mali aliquid faciat quisq; alteri

alteri, quod pati ipse non uult. Secundum hanc legem
præuicati sunt omnes, etiam qui legem per Moysen
datam non acceperunt, de quibus in Psalmo legitur.
Præuicatores aestimaui omnes peccatores terræ.
Non enim omnes peccatores terræ, legem per Moysen
datam præuicauerunt: sed tamen nisi aliam
quam præuicassent, non appellarentur præuicatores.
Vbi enim non est lex nec præuicatio.
Præuicata ergo legem, quæ in paradiso data est
nascitur homo ex Adam cum lege peccati & mortis
de qua dicitur. Video aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem
in legem peccati, quæ est in membris meis.
Quæ tamen nisi mala postea consuetudine roboretur
facilius uincitur, non tamen nisi gratia Dei. Lex
autem illa præuicata quæ est in usu rationis
animæ rationalis, in ætate hominis iam ratione utentis,
præuicatores fiunt omnes peccatores terræ.
Præuicata etiam lege illa quæ data est per Moysen,
multo amplius abundat delictum. Si enim data
esset lex, quæ possit uiuificare, omnino ex lege esset
iustitia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato
ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.
Hæc uerba si agnoscis, Apostolica sunt, de qua
lege

lege iterum dicit. Lex praeuagationis gratia posita est donec ueniret semen, cui promissum est dispositum per angelos in manus mediatoris, Christum comendas cuius gratia salui facti sunt omnes, siue paruuli à lege peccati & mortis, cum qua nati sumus, siue maiores qui male utentes arbitrio uoluntatis praeuagauerunt legem naturalem ipsius rationis: siue qui legem acceperunt, quae data est per Moysen, eamque praeuagantes litera occisi sunt. Cum uero etiam Euangelica praecepta homo praeuagat, uelut quatruiduanus mortuus putet, nec de illo tamen desperandum est, propter eius gratiam, qui non lente dixit, sed magna uoce clamauit: Lazere ueni serua

Augustinus in Ioannem

Tract. 49. Cap. 11.

Homo quando nascitur iam cum morte nascitur, quia de Adam peccatum trahit. Unde dicit Apostolus. Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, &c. Ecce habes unum diem mortis, quod homo trahit de mortis propagine. Deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, ut legem sapiat naturalem quam omnes habent in corde fixam. Quod tibi non uis fieri, alij ne feceris. Nunquid de paganis hoc dicitur, & non in natura ipsa quodam modo legitur? Furtum uis pati? Vtique non uis pati, Ecce lex in corde tuo, Quod non uis pati fieri

facere noli. Et hanc legem transgrediuntur homines. Ecce alter dies mortis. Data est lex etiam diuinitus per famulum Dei Moysen. Dictum est illic : non occides , non moechaberis , non falsum testimonium dices , honora patrem & matrem , non concupisces rem proximi tui. Et lex scripta est , & ipsa contemnitur. Ecce tertius dies mortis. Quid restat? Venit & Euangelium , praedicatur regnum caelorum , diffamatur ubiq; Christus , minatur gehenna , uita promittitur aeterna , & ipsa contemnitur. Transgrediuntur homines Euangelium. Ecce quartus dies mortis. Merito iam foetet. Nunquid & talibus neganda est misericordia. Absit. Etiam ad tales Dominus excitandos non dedignatur accedere.

DE LEGE POSITIVA QVAE

Est duplex, Diuina &

humana. Primo

lege diuina

siue Mo-

saica.

Q Vicunq; enim sine lege peccauerunt , sine lege peribunt : & quicunq; in lege peccauerunt , per legem iudicabuntur. Rom. 2.

Scimus autem quoniam quacunq; lex

lex loquitur, his qui in lege sunt: loquitur, ut omne os obstruatur, & sorditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem iusticia à lege manifestata est, testificata à lege et prophetis. Rom. 3.

Si enim qui ex lege heredes sunt exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Rom. 4.

Lex autem subintravit, ut abundaret delictum: ubi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia ut licet regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iusticiam in vitam æternam per Iesum Christum, &c.

Rom. 5.

Peccatum non imputabatur, cum lex non esset, sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt, in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

Peccatum

Peccatum non cognouit, nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebant nisi lex diceret; Non concupisces. Si ne lege enim peccatum mortuum erat; Ego autem uiuebam sine lege aliquando. Sed cum uenisset mandatum, peccatum reuixit. Ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad uitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasio ne accepta, per mandatum seduxit me & per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. *Rom. 6.*

Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis. *Rom. 7.*

Virtus peccati lex. Ego enim per legem, legi mortuus sum. Si enim per legem iusticia, ergo gratis Christus mortuus est. *1. Corin. 15.*

Nam si ex lege hæreditas, iam non
 ex promissione. Abrahæ autem per re-
 promissionem donauit Deus. Quid
 igitur lex? propter transgressionem
 posita est, donec ueniret semē, cui pro-
 miserat. Lex ergo aduersus præmissa
 Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ
 posset uiuificare, uerè ex lege esset ius-
 titia, Itaq; lex pædagogus noster fuit
 in Christo, ut ex fide iustificemur.

Gala. 2.

Scimus autem quia bona est lex, si
 quis ea legitimè utatur, scientes hoc
 quia lex iusto non est posita, sed ius-
 tibus & non subditis, impijs & peccato-
 ribus &c. *1. Tim. 1.*

Nihil enim ad perfectum adduxit
 lex, *Cap. x.* Umbram enim habens lex
 futurorum bonorum, nunquã potuit
 accedentes perfectos facere. *Heb. 7.*

Ambrosius lib. de Iacobo &

uita beat. Cap. 6.

Quid igitur profuit ut lex promulgaretur, si propi-
 tura non erat? Habebamus iam legē naturæ, et at unquam
 quædam

quis sibi lex, qui opus legis scriptum habebat in corde suo. Illam non tenuimus, cur addebatur ei altera, in cuius operibus caro non possit iustificari? Accessit uinculum, non solutio: addita est peccatorum agnitio, non remissio. Peccauimus omnes, qui poteramus excusationem pretendere per ignorantiam, os obstructum est omnibus. Profuit tamen mihi, coepi confiteri quod negabam coepi delictum meum cognoscere, et iniusticiam non coepi pronuntiare aduersus me iniusticiam meam Domino, & tu remisisti impietates cordis mei. Sed & illud mihi prodest, quod non iustificamur ex operibus legis. Non habeo igitur unde gloriari in operibus meis possum: non habeo unde me iactem, & ideo gloriabor in Christo. Non gloriabor, quia iustus sum, sed gloriabor, quia redemptus sum. Gloriabor, non quia uacuus sum peccati, sed quia mihi remissa sunt.

Augustinus lib. de litera &

Spiritu. Cap. 9.

Ostendit enim tantummodo lex, quid faciendum quid ue cauendum sit, ut quod illa ostenderit uoluntas impleatur ac si homo iustificetur. Sed o homo attende quid sequitur. Nunc autem inquit, sine lege iusticia Dei manifestata est, testificata per legem & prophetas. Parum ne insonat surdis? Iusticia inquit Dei manifestata est. Hanc.

ignorant, qui suam uolunt constituere. Huic nolunt esse
 subiecti: iusticia inquit Dei manifestata est. Non dixit
 iusticia hominis uel iusticia propriæ uoluntatis. Iusticia
 Dei, nõ qua iustus est Deus, sed qua induit hominẽ cum
 iustificat impium. Hæc testificata per legem & prophete-
 tas? Huic quippe testimonium perhibent lex & prophete-
 tæ. Lex quidem hoc ipso quod iubendo & minando, et
 neminem iustificando, satis indicat dono Dei iustificari
 hominem per adiutorium spiritus. Prophetæ autẽ quia
 id quod prædixerunt. Christi impleuit aduentus. Nam
 hinc sequitur & adiungit, dicens: iusticia autẽ Dei per
 fidẽ iesu Christi, hoc est per fidem qua creditur in Chri-
 stum. Sicut autem fides Christi dicta est, non qua creditur
 Christus, sic illa iusticia Dei, non qua iustus est Deus.
 Vtrumq; enim nostrum est. Sed ideo Dei & nostri do-
 citur, quod eius nobis largitate donatur. Iusticia ergo
 sine lege, non sine lege manifestata. Sed iusticia Dei sine
 lege est, quam Deus per spiritum gratiæ credenti con-
 fert, sine adiutorio legis, hoc est non adiuuus à lege. Nõ
 utiq; iustificati per legem, non iustificati per propriam
 uoluntatem, sed iustificati gratis per gratiam ipsius, nõ
 quod sine uoluntate nostra fiat, sed uoluntas nostra con-
 stenditur infirma per legem, ut sanet gratia uolunta-
 tem, & sana uoluntas impleat legem, non confra-
 gant

tata sub lege, nec indigens lege. Iusto enim non est lex
posita.

August. super Ioannem

Tract. 3. Cap. 1.

Lex per Moysen data est, quæ reos tenebat, Quid enim ait Apostolus? Lex subintravit ut abundaret delictum. Hoc proderat superbis, ut abundaret delictum. Multum enim sibi dabant, & quasi uiribus suis multum assignabant, & non poterant implere iusticiam, nisi adiuuaret ille qui iusserat. Superbiam illorum uolens domare Deus, dedit legem. Tanquam dicens: Ecce implete, ne putetis deesse iubentem: non deest qui iubeat, sed deest qui impleat. Si ergo deest qui impleat, unde non implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis, de Adam natus traxit secum quod ibi conceptum est.

Cecidit primus homo, & omnes, qui de illo nati sunt, de illo traxerunt concupiscentiam carnis. Oportebat ut nasceretur alius homo: qui nullam traxit concupiscentiam, homo & homo: homo ad mortem, homo ad uitam, sicut dicit Apostolus. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrexerunt mortuorum. Omnes qui per Christum iustificati, iusti. Non in se, sed in illo. Nam in se si interrogas, Ad quam sunt. In illo si interrogas, Christi sunt. Quare?

Quia ille caput dominus noster Iesus Christus, non cū
 traduce peccati uenit, sed tamen uenit cum carne mor-
 tali. Mors peccatorum pœna erat, in Domino mirus
 misericordiæ erat, non pœna peccati. Non habebat ille
 quare moreretur, & mortuus est. Tu habes quare, &
 mori dedignaris? Dignare æquo animo pati per meri-
 tū tuum, quod ille pati dignatus est, ut te à sempiterna
 morte liberaret. Homo & homo: Sed ille non nisi ho-
 mo, iste deus & homo. Ille homo peccati, iste homo iu-
 stitiæ, Mortuus es in Adā, resurge in Christū. Nam ut
 trunq; debetur tibi, Iam credidisti in Christum, reddis
 tamen quod debes de Adā. Sed non te in eternū tenent
 uinculū peccati, quia mortē tuā eternam occidit mors
 temporalis domini Dei tui. Ipsa est gratia fratres mei,
 ipsa est ueritas, quia promissa & exhibitā. Non erat
 ista in ueteri testamento, quia lex minabatur, nō optu-
 labatur, iubebat, non sanabat. Languorē ostendebat, nō
 auferbat. Sed illa preparabat medico uenturo cū gra-
 tia & ueritate, tanquā ad aliquē quem curare uult
 medicus, mittat primū seruū suū, ut ligatum illum inue-
 niat. Sanus non erat, & sanari nolebat. Et ne sanare-
 tur sanum se esse iactabat. Missa lex est ligauit eum, in-
 uenit se reū, iam clamabat de ligatura. Venit dominus,
 curat amaris aliquantum & arcibus medicamentis.

Dicit enim egroto, ferto, dicit, tollera, dicit, noli dilige
 re mundum, habeto patientiã, curet te ignis cõinentiæ,
 ferrũ persecutionis toleret uulnera tua. Expauescabas
 quamuis ligatus, liber ille & nõ ligatus bibit quod tibi
 dat. Prior passus est, ut te cõsolaretur, tanquã dicens
 Quid times pati pro te? prior patior pro te. Hęc est
 gratia et magna gratia. Quis illã dignè collaudat? De
 humilitate Christi loquor fratres mei. Maiestatẽ Christi
 et diuinitatẽ quis loquitur explicando et dicendo? &c.

Nunquid meliora facit Babilon quã
 Syon, aut alia gẽs cognouit, te preter
 Israël? Aut quæ tribus credidit testa-
 menti tuis, sicut Iacob? quarũ merces
 non comparauit, neq; labor fructifica-
 uit. Pertransiens enim pertransiui in
 gentibus, & uidi abundantes eas, &
 non memorantes mandatorũ tuorũ.
 Nũc ergo pondera in statera nostras
 iniquitates, & eorũ qui habitãt in se-
 culo, & nõ inuenietur nomẽ tuũ nisi
 in Israël. Aut quando non peccaue-
 runt in conspectu tuo, qui habitant
 terrã, aut quę gens sic obseruauit mã-
 data tua? Hos quidẽ per nomina in-
 uenies

uenies seruasse mandata tua: Gentes
autem non inuenies. Esa. 43.

Positum est ergo seculū in tenebris
& qui inhabitant in eo sine lumine.
Quoniam lex tua incensa est propter
quod nemo scit quę à te facta sunt uel
qui incipient opera &c. 4 Esa. 14.

Lex per Moysen data est, gratia, et
ueritas per Christum facta est. Iohan. 1.

Nōne Moyses dedit uobis legē?
Et nemo ex uobis facit legem. Iohan. 7.

Non concupisces. Exod. 20.

August. lib. de litera & Spiritu.

Cap. 4.

Non concupisces apertissimum saluberimumq; pra
ceptum est. Quod si quis impleuerit, nullū habebit ome
nino peccatum. Nā hoc ideo Apostolus elegit generale
quoddam, quo cuneta cōplexus est, tanquam haec esset
uox legis ab omni peccato prohibentis, quod ait: Non
concupisces. Neq; enim ullū peccatū nisi cōcupiscentia
cōmittitur. Proinde quę hoc praecipit bona & laudabi
lis lex est: Sed ubi spiritus sanctus nō adiuuat inspirans
pro concupiscentia mala concupiscentiā bonā, hoc est
charitatem diffundens in cordibus nostris, illa lex quā
nis

uis bona, auget prohibendo desiderium malum. Nescio enim quomodo hoc ipsum quod concupiscitur fit iucundius dum uetatur. Et hoc est quod fallit peccatum per mandatum, & per illud occidit, cum accedit etiam per uariationem, quae nulla est, ubi lex non est.

August. ad Hilarium, Epist. 89.

Nam & ipsa lex, in hoc adiutorium data est illis, qui ea legitime utantur, ut per illam sciant, uel quid iustitiam acceperint, unde gratias agant, uel quid adhuc eis desit, quod instanter petant. Qui autem sic audiunt, quod lex ait. Non concupisces, ut haec quia didicerint sufficere sibi arbitrentur, nec adiutorio gratiae Dei, ad faciendum quod iustum est, dari sibi uirtutem credant & petant, ad hoc eis lex subintravit, ut abundaret delictum. Nam interrim ut omittamus legis multa praeccepta et hoc inde commemoramus quod ad commemorandum elegit Apostolus cum dixit lex. Non concupisces, quid uidetur aliud imperari, nisi ab illicitis cupiditatibus continentiam? Animus qui pene uelut pondere, amore fertur quocumque; fertur iubemur itaque detrahere de pondere cupiditatis, quod accedit ad pondus charitatis, donec illud consumatur, hoc perficiatur. Plenitudo enim legis charitas. Et tamen de ipsa continentia uide quid scriptum sit. Et cum scirem inquit, quia nemo potest esse continens nisi Deus det
 & hoc

Et hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donū
 adij Dominū, et deprecatus sum illū. Nunquid dixit?
 Et cum scirem inquit, quia nemo potest esse continens,
 nisi per propriū liberū arbitriū, et hoc ipsum erat sa-
 pientia scire à me ipso esse donū? Non plane hoc dicit
 quod quidā in sua uanitate dicunt, sed quod fuit in san-
 ctæ scripturæ ueritate dicendū. Cum scirem inquit, quia
 nemo esse potest continens, nisi Deus det. Iubet ergo
 Deus continentiam, et dat continentiam. Iubet per le-
 gem, dat per gratiam. Iubet per literam, dat per spiri-
 tum. Lex enim sine gratia facit abundare delictum, et
 litera sine spiritu occidit. Iubet ideò, ut facere iussa con-
 nati, et in nostra infirmitate sub lege fatigati, adiutor-
 rium gratiæ poscere nouerimus et si quid facere pote-
 rimus operis boni, ei qui adiuuat non simus ingra-
 ti. Neque enim uoluntatibus arbitrium ideò tollitur quia iu-
 uatur, sed ideò iuuatur, quia non tollitur. Quid igitur
 Deo dicit, adiutor meus esto, confitetur se uelle implere
 quod iussit, sed ab eo qui iussit, adiutorium poscere, ut
 possit. Ad abundantiam igitur delictorum lex nos do-
 cet, quid uelle debeamus, nisi adiuuet gratia, ut quod
 uolumus ualeamus, et quod ualuerimus, impleamus.

August. de nuptiis & concupiscentia

ad Valerium lib. 1. Cap. 28.

Non

Non enim quod uolo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio, id est concupisco, quia & hoc nolo facere, ut esset omni ex parte beatus. Si autem quod nolo inquit, hoc facio, consentio legi: quoniam bona est quia hoc & illa non uult, quod & ego nolo. Non uult, ut concupiscā, quae dicit concupisces, & ego nolo concupiscere. In hoc utiq; consentiunt, uoluntas mea & legis. Verū quia cōcupiscere nolebat, & tamē concupiscebatur, sed eidē concupiscentiae nequaquā consentiendo seruiebat, adiunxit atq; ait: Nunc autem iam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum.

Augustinus contra Iulianum

lib. 3, Cap. ulti.

Velle mihi adiacet, perficere autem bonū non inuenio. Vel sicut Graeci codices habent. Velle adiacet mihi, perficere autē bonū non, id est non mihi adiacet perficere bonū. Non ait facere bonū, sed perficere bonum: quia facere bonum est, post concupiscentias non ire. Perficere autē bonū est non concupiscere. Quod ergo est ad Galatas. Concupiscentia carnis ne perfeceritis, hoc e contrario est ad Roma. 7. Perficere autē bonū nō inuenio. Quia nec illi perficiuntur in malo, quando eis non accedit nostrae uoluntatis assensus, nec nostra uoluntas perficitur in bono, quā diu illarum cui non consentimus

consentimus, permanet motus. Ipse autem confitetur, in quo etiã baptizati uelut agone decertant, cum caro concupiscit aduersus spiritũ, et spiritus aduersus carnem: ubi & spiritus facit bonum opus, non consentiendo concupiscentiæ malæ, sed non perficit, quia ipsa mala desideria non absumit, & caro facit malum desiderium: sed nec ipsa perficit, quia sibi non consentiente spiritu, & ipsa ad opera damnanda non peruenit.

Idem August. contra eundem.

lib. 4. Cap. 2.

Nescio quomodo etiã castæ animæ in turpes labu-
tur assensus, quæ si imputaret altissimus quis uiueret ca-
stus? hoc inquã, malũ, cur non extirpatur de continen-
tiũ carne sanctorum? Sed quia in ista humana miseria
peior hostis est cauenda superbia: ideo nimirũ non peri-
tus extinguitur, in carne continentium sanctorum ista
concupiscentia, ut dum pugnatur aduersus eam, pericu-
lorum suorum animus admoneatur ne securus infletur,
donec humana fragilitas ad tantam perfectionem per-
ueniat sanitatis, ubi nulla putredo lasciuiæ, nullus tur-
mor superbiæ formidetur.

Augustinus lib. 1. Retract.

Cap. 19.

Omnia mandata Dei implentur, quando quicquid
non fit, ignoscitur, Litera

Litera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere fili in Israël in faciem Moyfi propter gloriam uultus eius quæ euacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria. 1. Corin. 3.

August. lib. 2. cap. 6. contra aduersarium Legiſ & Prophetarum.

Quia ergo dicta est lex ministratio mortis in literis formata lapideis: hinc existimant quod morti ministrauerit Moyſes, id est, mortis autori, maligno scilicet spiritui, quem mundi huius iste opinatur autorem, ignorans ministrationem mortis dictam legē, secundū illud: Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Lex enim quam uis iusta & sancta & bona, præuaricatoribus intulit mortem, quos Dei gratia non adiuuat ad iustitiam legis implendam. Oportet enim ut in ueteri testamento lex imponerentur superbis, & de suæ uoluntatis uirtute fidentibus, quæ non daret iustitiam, sed iuberet. Ac sic morte præuaricationis impliciti, ad gratiam confugerent, non iubentem tantummodo, sed iuuantem quæ in nouo testamento est reuelata. Hinc putant isti diuinorum

diuinorum eloquiorum blasphematores, malam fuisse legem, quæ data est per Moysen: quia dicta est ministerio mortis, in literis figurata lapideis, non intuentes propter illos esse dictum, qui suo libero arbitrio legem suscipere arbitrabantur, & spiritu gratiæ non aduati, rei præuicationis sub eiusdem legis litera tenebantur.

Neque enim legis præuicatio mala esset, nisi lex ipsa bona esset. Quid ergo mirum si illa dicta est ministerio mortis, ubi litera occidit, malum prohibendo quod fit, & bonum imperando quod non fit, ista uero dicta est ministerio spiritus, utique uiuificantis, ut à præuicationis morte surgamus, & iusticiam non rei legamus in tabulis, sed liberi in cordibus & in moribus habeamus hoc testamentum nouum, distans à ueteri, quia ibi uetus homo formidinis coarctatur angustijs, hic nouus homo spaciatur latitudine charitatis. Prohibitio enim peccati quod lex est, auget profectò desiderium peccandi. Quod non extinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per delectionem operatur.

Igitur ipse ego mente seruo legi Dei
carne autem legi peccati. Rom. 7.

AUGVST. DE VERBIS APOST.

Serm. 6.

Vbi est mors contentio tua? Vbi est mors aculeus
tuus?

huius? Aculeus aut mortis, est peccatum: uirtus autem
 peccati lex, quia ex prohibitione auctum est desiderium
 non extinctum. Lex peccato dedit uirtutem tantummodo
 per literam iubendo, non per spiritum subueniendo. Lex
 enim iubeat, et non implebat quia caro, ubi non erat
 gratia inuictissime resistebat, et lex infirmabatur per
 carnem, quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum.
 Quomodo ergo mihi lex opitularetur iubens per literam
 et non dans per gratiam? Infirmabatur per carnem.
 Quid fecit Deus cum hoc impossibile esset legi, et infir-
 mabatur per carnem? Deus filium suum misit. Per quid
 infirmabatur lex, et propter quid erat hoc impossibile
 legi? Infirmabatur per carnem. Quid ergo Deus? Contra
 carnem misit carnem. Peccatum enim carnis occidit, car-
 nis substantiam liberauit. Misit Deus filium suum in si-
 militudinem carnis peccati. In carne quidem uera, sed
 non in carne peccati. Quod ergo impossibile erat legi,
 que faciebat praeuaricationem, quia nondum mens con-
 uicta quaesierat saluatorem, in quo infirmabatur per
 carnem, misit Deus filium suum in similitudine carnis
 peccati, et de peccato damnauit peccatum in carne.
 Quomodo ergo non habebat peccatum, si de peccato dam-
 nauit peccatum? Peccatum uocabatur in lege sacri-
 ficium pro peccato. Assidue lex hoc commemorat

non semel, non iterum, sed sæpiſſimè peccata dicebantur
 ſacrificia pro peccatis. Tale peccatum erat Chriſtus.
 Quid enim dicamus? Peccatum habebat. Aſſit. Pecca-
 tum non habebat, & peccatum erat. Peccatum erat, di-
 xi ſecundum intelligentiam, quia ſacrificium pro pec-
 cato, &c.

Itaq; lex pædagogus noſter fuit in
 Chriſto, & ex fide iuſtificemur. Gal. 3.
 HIERONYM. LIB. COMMENT.

in epiſtolam ad Galatas.

Pædagogus paruulis aſſignatur, ut laſciuiens reſra-
 netur ætas, & prona in uitia corda teneantur, diuina
 nera ſtudijs eruditur infantia, & ad maiores philoſo-
 phiæ ac regendæ Reipub. diſciplinæ metu poenæ coen-
 cita præparatur. Non tamen pædagogus magiſter &
 pater eſt, nec hæreditatem & ſcientiam pædagogi, ſi
 qui eruditur expectat, ſed alienum cuſtodit filium pæda-
 gogus, ab eo poſtquàm ille ad legitimum capiendæ hæ-
 reditatis tempus aduenerit reſſurus. Deniq; & nomē
 pædagogi hoc ipſum ſonat, & eſt compoſitum ab eo
 quod pueros agat, id eſt, ducet. Itaq; & Moysi lex poe-
 pulo laſciuenti ad inſtar pædagogi ſeuerioris appoſita
 eſt, ut cuſtodiret eos, & future fidei præpararet, quæ
 poſtquàm uenit, & credidimus in Chriſtum iam nõ ſu-
 mus.

mus sub pedagogo, tutor à nobis curatorq; discedunt,
 & legitimum tempus ætatis ineuntes, ueri filij Dei nos
 minamur, cui nos generat non lex abolita, sed mater fide
 des quæ est in Christo Iesu.

Si in præceptis meis ambulaueritis
 & mandata mea custodieritis, & fece-
 ritis ea, dabo uobis pluuias temporis/
 bus suis, &c. Si ambulaueritis ex ad-
 uerso mihi, nec uolueritis audire me
 addam plagas uestras. *Leuit. 26.*

Considera quod hodie proposuerim
 in conspectu tuo uitam & bonum, &
 contrario mortem & malum, ut di-
 ligas dominum Deum tuum, et ambu-
 les in uis eius, & custodias mandata
 illius, &c. Sin autem auersum fuerit
 cor tuum, & audire nolueris, atq; erro-
 redeceptus adoraueris Deos alienos,
 & serueris eis: prædico tibi hodie
 quod pereas. *Deut. 11.*

En propono in cōspectu uestro ho-
 die benedictionem & maledictionem
 Benedictionem, si obedieritis manda-
 tis domini Dei uestri, quæ ego hodie
 præcipio

præcipio uobis. Maledictionem, si nõ
obedieritis mandatis domini Dei ue-
stri. *Esai. 45.*

Conuertimini ad me, & salui eritis
omnes fines terræ. *Ezech. 18.*

Conuertimini & agite pœnitentiam
ab omnibus iniquitatibus uestris. *Ibid.*

Conuertimini ad me in toto corde
uestro. Et conuertimini ad dominum
Deum uestrum. *Iohe. 2.*

Conuertimini ad me ait Dominus
exercituum, & conuertar ad uos, &c.
Zachar. 1.

AUGVST. LIB. DE LIB. ARBIT.

et Gratia. Cap. 4.

Nunquid tam multa quæ præcipiuntur in lege Dei,
ne fornicationes et adulteria committantur, indicant
aliud quàm liberum arbitrium? Neq; enim præcipere
tur, nisi homo haberet propriam uoluntatem, qua diu-
nis præceptis obediret. Et tamen Dei donũ est sine quo
seruari præcepta non possunt. Paulus. Noli uinci à ma-
lo, sed uince in bono malum. Quod tamen ut fiat adiu-
uat gratia, quæ nisi adiuuerit nihil lex erit, nisi uirtus
peccati. Augetur enim concupiscentia, et maiores uires
accipit

accipit lege prohibente, nisi adiuuet spiritus gratiæ. Ex
 cap. 16. Magnū aliquid Pelagiani se scire putant, quan-
 do dicunt. Non iuberet Deus, quod sciret ab homine nō
 posse fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo iubet aliqua quæ
 non possumus ut nouerimus quid ab illo petere debeamus.
 ipsa enim fides, quæ orando impetrat, quod lex
 imperat. Demq; ipse qui dixit. Si uolueris conseruabis
 mandata, in eodē libro Ecclesiastico aliquanto post di-
 cit. Quis dabit in ore meo custodiam, &c. Certum est
 nos mandata seruare si uolumus, sed quia preparatur
 uoluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum ue-
 limus, quantum sufficit ut uolendo faciamus. Certum
 est nos uelle cum uolumus, sed ille facit ut uelimus bo-
 num, de quo dictum est: A Domino gressus hominis diri-
 gentur, & uiam eius uolet. De quo dictum est: Deus
 est qui operatur in nobis uelle & operari. Certum est
 nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus, præ-
 bendo uires efficacissimas uoluntati qui dicit. Faciam
 ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea
 obseruetis & faciatis.

CAP. 18. Cur ergo dictum est. Diligamus inuicem
 quia dilectio ex Deo est: nisi quia præcepto admoni-
 tum est liberum arbitrium, ut quæreret Dei donum?
 Quod quidem sine suo fructu admoneretur, nisi prius
 P 3 acciperet

acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreretur, & unde quod iuberetur, impleret: Cum dicitur, diligamus inuicem, lex est, cum dicitur, quia dilectio ex Deo est, gratia est.

CAP. 19. Ioannes dicit, Deus dilectio est. Et Pelagiani etiam ipsum Deum non ex Deo, sed ex semetipsis habere se dicunt, & cum scientiam legis ex Deo nobis esse fateantur, charitatem ex nobis ipsis uolunt. Nec audiunt Apostolum dicentem. Scientia inflat, charitas autem edificat. Fidem autem ueram & doctrinam sanam ambas esse dicit ex Deo, quia scriptum est. A facie eius scientia & intellectus procedit. Et scriptum est, charitas autem ex Deo est.

Augustinus libro de perfectione iusticie.

Ad Philemonem scripsit Apostolus, ut non quasi ex necessitate eius bonum esset, sed uoluntarium, quasi alter sit uoluntarium bonum, nisi cum Deus operatur in nobis, & uelle, et operari, pro bona uoluntate. aut quia in Deutero. scriptum est. Vitam & mortem dedit ante faciem hominis, bonum & malum, admonuit, ut eligeret uitam, quasi & ipsa admonitio non de misericordia ueniat, uel aliquid prodesset eligere uitam, nisi Deus eligendi charitatem inspiraret & electam habere praestaret.

et. De quo dictum est. Quoniam ira in indignatione
 eius, & uita in uoluntate eius. Aut quia dictum est, si uo-
 les precepta seruabunt te: quasi nō debeat Deo gratias
 agere, quia precepta uoluit, qui desertus omnium lumi-
 ne ueritatis, hæc uelle non posset. Positis ante hominem
 igne & aqua, qui uult qui.lem porriget manum. Sed al-
 ter est qui uocat, altius q̄ omnis humana cogitatio: quā
 doquidem initium corrigendi cor fides est, sicut scri-
 ptum est. Venies & pertransies ab initio fidei, & quis-
 quis ita elegit bonum, sicut unicuiq; partitus est Deus,
 mensuram fidei. Et nemo potest ad me uenire (ait prin-
 ceptus fidei) nisi pater qui misit me, traxerit eum. Quod
 de fide dictum esse qua in eum creditur, postea satis eui-
 denter explanat, ubi dicit: Verba quæ ego loquutus sum
 uobis, spiritus & uita sunt, sed sunt quidam ex uobis,
 qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus, qui
 essent credentes, & quis traditurus esset eum: propte-
 rea dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi fue-
 rit ei datum à patre meo. Magnum autem aliquid, pro-
 pheta, quia Deus dixit: Si uolueritis & audieritis
 me, quæ bona sunt terræ manducalitis. Si autem
 nolueritis, & non audieritis me, gladius uos come-
 det, os enim Domini loquutum est hæc. Quasi non

lex tota huiusmodi conditionibus plena sit, aut ob aliud
 superbis præcepta ista data sint, nisi quia lex præuaria-
 cationis gratia posita est, donec ueniret cui promissionem
 est. Vnde subintrauit ut abundaret delictum, & ubi abun-
 dauit delictum superabundauit gratia, id est, ut acci-
 peret homo præcepta, superbe de suis uiribus fidens, in
 quibus deficiens & factus etiam præuicator, liberato-
 torem, saluatoremq; requireret, atq; eum timore legis hu-
 milem factum tanquam pædagogus ad fidem gratiamq;
 perduceret. Ita multiplicatis infirmitatibus postea acce-
 lerauerunt, qui sanandis oportune Christus aduenit. Et
 hoc nobiscum agit gratia Dei, per Dominum nostrum Iesum
 Christum, non solum præceptis, sacramentis, exemplis, sed
 etiam spiritu sancto, per quem latenter diffunditur charitas
 in cordibus nostris, quæ interpellat gemitibus in enarra-
 bilibus, donec in nobis sanitas perficiatur, et Deus sicus
 est uidendus in aeterna ueritate monstratur.

Lex autem non est ex fide, sed qui se-
 cerit ea, uiuet in illis. Galat. 3.

Augustinus libro expositionum

in epistolam ad Galatas.

Non ait, qui fecerit eam, uiuet in ea, ut intelligas legem
 in hoc loco pro ipsis operibus positam. Qui autem
 uiuebant in his operibus, timebant utique si non ea fecerunt

sent lapidationem uel crucē, uel aliquid huiusmodi paterentur. Ergo qui fecerit ea, inquit uiuet in illis, id est, habebit primum, ne in ista morte puniatur. Non ergo apud Deum, cuius ex fide, si quis in hac uita uixerit, cū hinc excesserit, tunc eum magis habebit presentissimū premiū. Non itaq; ex fide uiuit, quisquis presentia quæ uidentur, uel cupit, uel timet. Quia fides Dei ad inuisibilia pertinet, quæ post dābuntur. Nam est ista quædam in operibus legis iustitia, quando sine premio suo reallīta non est, ut qui fecerit ea uiuat in eis. Vnde et ad Romanos dicit. Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

Lex iusto non est posita. 1. Tim. 1.

Hieronymus libro Comment In epistolam ad Galatas. Cap. 2.

Fol. 84.

Quia iusto lex non est posita, sed iniquis et nō subditis, impijs et peccatoribus, contaminatis et immundis. Qui autem à Deo doctus sit, non habere eum necessesse, ut uel de charitate doceatur, Paulo dicente. De charitate autē non necesse habeo scribere uobis: ipsi enim nos à Deo docti estis, ut diligatis inuicem.

Quia hoc est testamentum quod dī sponam domui Israel, post dies illos

dicit Dominus. Dabo leges meas in mente eorum & in corde eorum super scribam eas, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nō docebit unusquisq; proximum suum & unusquisq; fratrem suum, dicens: cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usq; ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum. Hier. 31. Hebr. 8.

Hieronymus lib. 6. commen. In

Hier. Fol. 167.

Hoc testimonio Apostolus Paulus, siue quis alius qui scripsit epistolā ad Hebræos, usus est omnesq; deinceps Ecclesiastici uiri, in primo saluat res aduentu discunt uniuersa completa, & nouū testamentū, hoc est, Euangeliū, successisse ueteri testamento, a quo legem literæ, lege spiritus commutatam ut omnia quoq; sacrificia & circumcisio, & sabbatū spiritualiter complectuntur. Quod autē pactū pro testamento penitus Hebræi eæ ueritatis est, licet testamentum recte pactum appellatur, quia uoluntatis in eo atq; testatio eorum qui pactū ineunt, continetur. Quando eductus est Israël de terra Ægypti, tanta Dei in populo familiaritas fuit, ut ma-

man eorum apprehendisse dicatur, & dedisse pactum quod illi fecerunt irritum, & propterea Dominus neglexit eos. Nunc autem in Euangelio post crucem, resurrectionem, & ascensionem dare se pactum, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus pollicetur. Cumq; scriptum fuerit Domini testamentum in mente credentium, ipsum esse is in Deum, & illos esse in populum, ut nequaquam Iudaicos quærant magistros, & traditiones & mandata hominum, sed doceantur à spiritu sancto, si tamen audire mereantur. Templum Dei estis uos, & spiritus Dei habitat in uobis. Spiritus autem spirat ubi uult, & diuersas habet gratias. Notitiaq; unius Dei omnium uirtutum possessio est. Et hoc inquit fiet, quia propitius ero iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius.

Et cum ingressus fuerit ibi urbem, obuium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso: & ante eos psalterium & tympanum & tibiam, & cytharam: ipsosq; prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini & prophetabis cum eis, & mutaberis in uirum alium. Cum ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac

fac quæcunq; inuenerit manus tua,
quia Dominus tecum est. *1. Reg. 10.*

De excelso misit ignem in ossibus
meis, & erudiuit me. Expandit rethe
pedibus meis, & conuertit me retrorsum
Thren. 1.

Deus molliuit cor meum: & omni
potens conturbauit me. Non enim pe
rii propter imminentes tenebras, nec
faciem meam operuit caligo. *Iob. 3.*

Et omnem qui inuocat nomen me
um, in gloriam meam creauit eum, for
maui eum, & feci eum. *Esai. 43.*

BERNARDVS AD CARTVSIENS.

Epist. 11.

Lex Domini immaculata conuertens animas, quod
sola uidelicet sit, quæ ab amore sui & mundi auertere
possit animum, & in Deum dirigere. Nec timor quippe,
nec amor priuatus conuertit animum. Mutant inter
dum uultum uel actum, affectum nunquam. Facit quidẽ
etiam seruus nonnunquam opus Dei, sed quia non spon
te, in sua adhuc duricia permanere conuincitur. Facit
& mercenarius, sed quia non gratis propria trahi cup
piditate cognoscitur. Porro ubi proprietatis, ibi singulari
ritate

ritas, vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi uerò angulus ibi sine dubio sordes & rubigo. Sit itaq; seruo sua lex, timor ipse que cōstringitur, sit mercenario sua cupiditas, qua & ipse arctatur, quando ab ipsa tentatur abstractus & illectus. Sed harū nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas uerò conuertit animas, quas facit & uoluntarias. Porrò in eo eam dixerim immaculatam, quod nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nempe de proprio nihil inest, totū profecto quod habet Dei est. Quod autē Dei est, immūtum esse nō potest. Lex ergò Domini immaculata charitas est, que non quod sibi utile est querit, sed quod multis. Lex autem Domini dicitur, siue quod ipse ex ea uiuat, siue quod eam nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum uideatur, quod dixi etiam Deum uiuere ex lege, cum non alia dixerim, quàm charitate. Quid uerò in summa & beata illa trinitate, summam & ineffabilem illam conseruat unitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex Domini charitas, que trinitatem in unitate quodammodo cohibet, et colligat in uinculo pacis. Nemo tamen me aestimet charitatem hic accipere qualitatem, uel aliquod accidens, alioquin in Deo dicerem (quod absit) esse aliquid quod Deus non est, sed substantiam illam diuinam quod utiq; nec nouum nec insolitū est.

est, dicente Ioanne. Deus charitas est. Dicitur ergo re-
 ctè charitas & Deus, & Dei donum, itaq; charitas dat
 charitatem, substantia accidentalem. Hæc est lex æter-
 na creatrix & gubernatrix uniuersitatis. Siquidem in
 pondere & mensura & numero per eam facta sunt
 uniuersa, & nihil sine lege relinquitur, cum ipsa quoq;
 lex omnium sine lege non sit, non tamen alia qui seipsa,
 qua & se ipsam & si non creauit, regit tamen. Ceteri
 seruus & mercenarius habent legem, non à Domino
 sed quam ipsi sibi fecerunt, ille Deum non amando, iste
 plus aliud amando. Habent inquam legem non Domi-
 ni, sed suam, ille tamen que Domini est subiectam. Et
 quidem suam sibi quisq; legem facere potuerunt, non ta-
 men eam incommutabili æternæ legis ordini subducere
 potuerunt. Tunc autem dixerim quemq; sibi suam fe-
 cisse legem, quando communi & æternæ legi propriam
 prætulit uoluntatem, peruersè utiq; uolens suam imitari
 creatorem, ut se ipsum sicut ipse sibi lex, suiq; iuris est:
 ita is quoq; regeret, & legē sibi suā faceret uoluntatem
 graue utiq; et importabile iugū super omnes filios Adā
 heu inclinans & incuruans ceruices nostras adeò ne
 uita nostra inferno appropinquauerit. Infelix ego hoc
 mo, quis me liberabit de corpore mortis huius. Quo
 utiq; sic premo, ut nisi quia dominus adiuuit me, pau-
 lo minus

lo minus habitasset inferno anima mea. Sub hoc onere
 grauius gemitus, qui dicebat. Quare posuisti me con-
 trarium tibi, et factus sum mihi metipso grauis? Domine
 Deus meus cur non tollis peccatum meum, et quare nō
 aufers iniquitatē meā, ut a iecta graui sarcina propriae
 uoluntatis, sub leui onere charitatis resisterē, nec iā serui
 li timore coercer, nec mercenaria cupiditate illiciar,
 sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis quo aguntur filij
 tui, quā testimoniū reddat spiritui meo, quod et ego sim
 unus ex filijs, dū eadē lex mihi quae est tibi, et sicut tu
 es, ita et ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc
 faciunt, quid ait Apolos: nemi i quicquam debeatis
 nisi ut inuicē diligatis. Procul dubio sicut deus est, et
 ipsi sunt in hoc mundo, nec serui sunt nec mercenarij
 sed filij. Itaque nec filij sūt sine lege nisi forte aliquis
 aliter sentiat ppter hoc quod scriptū est, iustis nō est lex po-
 sita. Sed sciendū est quod alia lex est promulgata à spū ser-
 uitutis in timore, alia à spū libertatis data in suauitate.
 Nec sub illa coguntur esse filij Dei, nec sine ista patiun-
 tur. Vis au lire quia iustis non est lex posita? Non ac-
 cepistis (inquit) spiritum seruitutis iterum in timore. Vis
 audire quod tamen sine lege charitatis non sint? Sed
 accepistis (ait) spiritum adopti nis filiorum. Denique
 audi iustum, utrumque de se fatentem, et quod non sit
 sub lege, nec tamen sit sine lege. Factus sum (inquit)

his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cum ipse nō
 essem, sub lege. His qui sine lege erant, tanquā sine le-
 ge essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem
 Christi. Vnde aptè non dicitur. Iusti non habent legem,
 aut iusti sunt sine lege: sed iustis non est lex posita, hoc
 est, non tanquā inuitis imposita: sed uoluntarijs eō ite-
 beraliter data, quō suauiter inspirata. Vnde & pulche-
 re Dominus ait: Tolle iugum meum super uos. Bona
 itaq; lex, charitas & suavis, que non solum leuiter sua
 uiterq; portatur, sed etiam seruorum & mercenariō-
 rum leges portabiles ac leues reddit, quas utiq; non destruit,
 sed facit ut impleantur, dicente Domino: Non ueni legē
 soluere sed adimplere.

DE OPERIBVS LEGIS

Augustinus lib. expositio-
 tionum in epist.

ad Galat.

Cap. 3.

SCire prius debet quis, opera legis bipartita esse.
 Nam partim in Sacramentis, partim uerò in mori-
 bus accipiuntur. Ad Sacramenta pertinent, circumcisio
 carnis, sabbatum temporale, neomenie, sacrificia, atq;
 omnes huiusmodi innumerabiles obseruationes. Ad mo-
 res autem, Non occides: non mœchaberis: non falsum
 testis

testimonium dices, & talia cætera. Nunquid nam ergo
 Apostolus ita potest curare, utrum Christianus homici-
 da, aut mœchus sit, an castus atq; innocens: quemadmo-
 dum non curat utrum circumcissus carne an præputia-
 tus sit? Nā hæc omnia exponuntur Christianis, ut quid
 valeant, tantummodo intelligant, etiam facere non co-
 gantur, in obseruationibus si non intelligantur, seruitus
 sola est.

Augustinus contra duas Epi-
 stolas. Pelag. ad Boni. lib. 3.

Cap. 4.

Exceptis quippe librorum ueterum Sacramentis,
 quæ sola significandi ratione præcepta sunt, quanquã
 & in eis spiritualiter intelligenda sunt, rectè lex dicitur
 spiritualis. Cætera uerò quæ ad pietatem, bonosq; mo-
 res pertinentiam, non ad aliquam significationem ulla
 interpretatione referenda, sed prorsus ut sunt dicta fa-
 cienda sunt. Profectò illam Dei legem non solum illi tunc
 populo, uerum etiam nunc nobis ad instituendam rectè
 uitam, necessariã nemo dubitauerit. Si enim Christus no-
 bis abstulit illud grauissimum multarum obseruationũ
 iugum, ne carnaliter circumcidamur: ne pecorum uicti-
 mas immolemus: ne sabbato septeno dierum uolumine
 redeunte, ab operibus etiam necessarijs quiescamus,

& cetera huiusmodi: sed ea spiritualiter intellecta te-
 neamus, remotisq; umbris significantibus in verum ip-
 sarum quae significantur luce, uigilemus. Nunquid pro-
 pterea dicturi sumus, non ad nos pertinere quod scriptum
 est, ut alienum quodcumq; perditum quisq; inuenit, red-
 dat ei qui perdidit. Et alia multa similia, quibus pie re-
 steq; uiuere discitur maximeq; ipsum decalogum, qui
 duabus illis tabulis lapideis continetur, excepta sabbati
 obseruatione carnali, quae spiritualemente sanctificationem
 quietemq; significat. Quis enim dicat non debere obser-
 uare Christianos, ut uini Deo religionis obsequio serui-
 piatur in uanum, ut parentes honorentur, ne adulteris
 homicidia, furti, falsa testimonia perpetrentur, ne uxor
 ne omnino res ulla concupiscatur aliena? Quis est tam
 impius, qui dicat ideò se ista legis non custodire praece-
 pta, quia est ipse Christianus, nec sub lege, sed sub gra-
 tia constitutus? Verum haec planè magna distantia est.
 Quod faciunt ista sub lege positi, quos litera occidit in-
 renam foelicitatem uel cupiditatem adipiscendi, uel in-
 more admittendi, & ideò non uerè faciunt: quoniam
 carnalis cupiditas, qua peccatū augetur, cupiditate alia
 non sanatur. Hi ad uetus pertinent testamentū. Sub gra-
 tia

ta uerò positi qua uiuificatur spiritus, & fide ista faciunt. que per dilectionem operatur, in spe bonorum spiritualium. Hi pertinent ad testamentum nouum.

August. contra Adamantum

Manichæi discipulum.

Cap. 15.

Aduenientibus enim rebus, quarum erant umbrae illarum observationes, id actum est ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem ponendam, sed in ipsis rebus quas illæ umbrae significabant esse uenturas, id est, Christum & Ecclesiam. Et propterea illa iam omnia inania erant, nec tamen ea tanquam noxia remouenda, sed tanquam superflua contemnenda Apostolus præcipit. Ut si quis Iudeus Christo credidisset propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere, nec tamen in eis salutem suam constitutam esse putaret: non enim signa illa sed que significantur in salutem introducunt. Ideoque præputium nihil est, & circūcisio nihil est, sed observatio mandatorum Dei. Et quod alio loco dicit. Utinam abscondantur qui uos conturbant: non quia circūcisio contraria est Euangelio dicit Apostolus, sicut Manichæi putant: sed illud est Euangelio contrarium, ut quisque rem deserens, que per illam umbram figuratur ipsius umbræ sequatur inanitatem.

Q 2 Quod

Quod uolebant qui gentibus in Christum credentibus iugum circumcisionis imponebant, quasi ad salutem necessarium, cum iam non esset umbra in corpore figuranda, sed res ipsa in corde gestanda.

In eodem. CAP. 3. Certis enim quibusdam uentris & figuris rerum, ante Domini aduentum secundum mirabilem atq; ordinatissimam distributionem temporis, populus ille tenebatur, qui testamentum uetus accepit, tamen in ea tanta predicatio & prænunciatio est noui testamenti, ut nulla in Euangelica atq; Apostolica scriptura reperiantur, quamuis ardua & diuina precepta & promissa, quæ illis etiam ueteribus desint.

Augustinus lib. Comment. in

Epistolam ad Galat. in

Proemio.

Causa, propter quam scribit Apostolus ad Galatas, est, ut intelligant gratia Dei id secum agere, ut sub lege iam non sint. Cum enim predicata esset eis Euangelij gratia, non desuerint quidam ex circumcisione, quamuis Christiani nomine, nondum tamen tenentes ipsam gratiæ beneficium, & adhuc uolentes esse sub onere legis, quæ Dominus imposuerat, non iustitiæ seruientibus, sed peccato, iustam scilicet legem, iniustis hominibus dando, ad demonstranda peccata eorum, non auferenda.

da. Non enim aufert peccata, nisi gratia fidei: quæ per dilectionem operatur. Sub hac ergo gratia Gala. cõstitutos illi uolebant constituere sub oneribus legis, assueverantes nihil eis prodesse Euangelium, nisi circunciderentur, & cæteras carnales iudaici ritus observationes scirent. Et ideò Paulum apostolum suspectum habere coeperant, à quo illis Euangelium prædicatum erat, tantum non tenentem disciplinam cæterorum Apostolorum, qui Gentes cogebant iudaizare. Cesserat enim tationem ductus erat, tanquam & ipse hoc sentiret, nihil prodesse Gentibus euangelium, nisi onera legis impleverent. A qua simulatione idem apostolus Paulus cum re uocat, sicut in hac Epistola docet.

Idem Augustinus cap. ii.

Petrus autem cum uenisset Antiochiam, obiurgatus est à Paulo, non quia seruabat consuetudinem Iudæoriæ in qua natus atq; educatus erat, quanquam apud Gentes eam non seruaret: sed obiurgatus est, quia Gentibus eam uolebat imponere. Cum uidisset quosdam uenisse à Iacobo, id est, à Iudæa. Nam ecclesie Hierosolymitanæ Iacobus præfuit. Timens ergo eos, qui adhuc putabant in illis obseruationibus salutem constitutam, segregabat se à Gentibus, & simulate illis consentiebat, ad imponenda

nenda gentibus illa onera seruitutis, quod in ipsius ob-
iurgatione uerbi satis apparet.

Idem August. in eodem.

Cap. 2.

Quamuis Titus Græcus esset, & nulla cum confue-
tudo aut cognatio parentum circumcidi cogeret, sicut
Timotheum, facile tamen etiam iustum circumcidi per-
misisset Apostolus. Non enim tali circumcissione salutem
docebat auferri, sed si in ea constitueretur spes salutis,
hoc esse contra salutem, ostendebat. Peter at ergo ut su-
persuam æquo animo tollerare, secundum istam senten-
tiam. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est. Pro-
pter subintroductos falsos fratres, non est compulsus Ti-
tū circumcidi, id est, non potuerunt extorqueri, ut circū-
cideretur, quia illi dei subintroierunt, dicit ut exploraret
libertatem eorum, & uehementer obseruabant & cupie-
bant circumcidi Titum, ut iam circumcisionem etiam
ipsius Pauli attestacione & consentione, tanquam salu-
ti necessariam prædicarent.

Eterit mensis ex mense, & sabbatū
ex sabbato. Veniet omnis caro ut ado-
ret corā facie mea dicit Dominus ex-
ercituum. Esa. 66.

AUGVST. EPIST. CXIX. AD

Ianuarium.

Inter omnia illa decem præcepta, solum ibi quod de Sabbatho positum est figurate obseruandum præcipitur quam figuram nos intelligendam, non etiam per otium celebrandum suscepimus.

Augustinus lib. de litera &

Spiritu. Cap. 14.

Quoniam quisquis illum diem sicut litera sonat, nunc usque obseruat, carnaliter sapit.

Hieronymus lib. comment. in epist.

ad Galatas.

Dies obseruatis, & menses & tempora, & annos. Dicat aliquis. Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora & annos: nos quoque simile crimen incurrimus quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem dominicam, & ieiunium quadragesimæ, & paschæ festiuitatem, & pentecostes lætitiã, & pro uarietate regionum, diuersa in honore martyrum tempora constituta. Ad quod quis simpliciter respondebit, dicens:

Non eosdem iudicæ obseruationis dies esse quos nos festos. Non enim azimorum pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. Nec septem iuxta morem Israël numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed spiritus sancti numeramus aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo, propterea dies

aliqui constituti sunt, ut in unum omnes pariter ueniremus. Non quò celebrior sit dies illa qua convenimus, sed quo quacunq; die conveniendum sit, ex conspectu mutuo, letitia maior oriatur. Qui uerò opposita questioni acutius respondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales esse, nec per parasceuen tantum Christum crucifigi, & die dominica resurgere, sed semper sanctum resurrectionis esse diem, & semper eum carne uesci dominica. Ieiunia & congregationes inter dies, propter eos à uiris prudentibus cōstitutos, quia magis seculo uacant quam Deo, nec possunt imò nolunt toto in Ecclesia uitæ suæ tempore congregari, & ante huius manus actus Deo orationum suarum offerre sacrificiū.

Ambrosius in oratione pro

Theodosio.

Nam certis diebus inuocare, non omnibus, fistidientis est, nō sperantis, et pro usu affluentium commodorum mercedē gratiarū referre, nō pro deuotionis affectu. Et ideo inquit Paulus In omnibus gratias agite. Quando enim non habes quod Deo debeas, aut quando sine Deo munere es cui quotidie uiuendi usus à Domino est?

Ambrosius ad Ireneum.

Epist. 72.

Ergo sicut pueris, ita Iudæis mandata sunt nō ple-

na præcepta, sed ex parte & uelut unam membri sui partem mundam seruare præcepti sunt, qui totum corpus suum mundum seruare nõ poterant. Sabbati quoque ferias uno die in hebdomada celebrare iussi sunt, ut nulli oneri subderentur: quia mundanis operibus absoluti, uitam sic abissent, ut in illud perpetuum futurorum sabbatum seculorum nulla secum grauium ueherent onera peccatorum. Synagoga diem obseruet: Ecclesia immortalitatem. In lege igitur portio, in Euangelio perfectio est.

DE DIFFERENTIA NOVI ET.

ueteris Testamenti.

August. contra duas epistolas Pela.

ad Boni. lib. 3. Cap. 4.

Sed dicet aliquis. Quomodo uetus appellatur mandatum quod post quadringentos & triginta annos factum est per Moysen, & nouum dicitur quod ante tot annos factum est ad Abraham? Qui ex hoc non litigio se, sed studiosè mouetur, intelligat. Primum quia ex anteriore tempore dicitur uetus, ex posteriore autem nouum, reuelationes eorum considerantur in his nominibus, non institutiones. Per Moysen quippe reuelatum est Testamentum uetus, per quem data est lex sancta et iusta & bona, per quam fieret non abolitio, sed cogni-

tio peccati, qua conuinceretur superbi, suam iustitiam uolentes constituere, quasi diuino adiutorio non egentes, & rei facti literæ confugerent ad gratiæ spiritum, non sua iustitia iustificandi, sed Dei, hoc est quæ illis esset ex Deo. Ecce qua causa dicitur illud uetus testamentum: quia priore hoc nouum, autem quia posteriore re tempore reuelatum est. Deinde quia testamentum uetus pertinet ad hominem ueterem, à quo necesse est hominem incipere: nouum autem ad hominem nouum quo debet homo ex uetustate transire, ideo in illo sunt promissa terrena, in isto promissa cœlesti. Quia et hoc ad misericordiam Dei pertinuit, ne quisquam uel ipsam terrenam qualemcunq; felicitatem nisi à Domino creatore uiuuer sitatis putet cuiquam posse conferri. Sed propter illam si colatur Deus, seruilis est cultus, pertinet ad filios ancillæ. Si autem propter ipsum Deum, ut eterna uita sit Deus omnia in omnibus, liberalis est seruitus pertinet ad filios liberæ, quæ est mater nostra eterna in cœlis, quæ prius tanquam sterilis apparebat, quando perspicuos filios non habebat. Nunc autem uideamus, quod de illo prophetatum est. Letare sterilis, quæ non parit.

Hiero. lib. Com. in epist. ad

Gal. Cap. 2.

Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores
 &c. Cum essent (inquit) natura Iudæi, ea facientes quæ
 in lege præcepta sunt, & non ex Gentibus peccatores,
 uel qui generaliter, quia idolis seruiunt, peccatores sunt
 uel quos nunc putamus immundos, scientes quod non
 possemus ex legis opere, sed ex Christi saluari fide, cre-
 dimus in Christum, ut quod lex nobis non dederat, fi-
 de tribuerit quam habemus in Christo. Quod si rece-
 dentes à lege in qua saluari non potuimus, transcendi-
 mus ad fidem, in qua non carnis queritur circumcisio,
 sed cordis puri deuotio, & nunc à Gentibus receden-
 do hoc agimus, ut quicumq; non sit circumcisus, immun-
 dus sit? ergo fides in Christum, in qua nos putabamus
 ante saluari, magis peccati est misericordia quam iu-
 sticie, quæ aufert circumcisionem, quam qui non habu-
 erit immundus est. Sed absit, ut quod semel destruxi
 & sciri mihi non profuisse, rursus uendicem. Semel
 à lege discedens, legi sum mortuus, ut in Christo iu-
 uerem, cruciq; eius affixus, & in nouum renatus
 hominem, fides magis quam carne subsisterem, &
 cum Christo egrederer de mundo. Quod semel ador-
 tus sum, teneo. Non mihi gratis Christus est mor-
 tuus, in quo frustra credidi, si putauit absq; fide eius
 in ueteri lege saluari. Scientes autem quod non iustifi-
 catur

catur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, &c. Aiunt quidam, si uerum hoc est quod Paulus affirmat, ex operibus legis neminem iustificari, sed ex fide Iesu Christi, Patriarchas & Prophetas, & sanctos qui ante Christi aduentum fuerunt, imperfectos fuisse. Quos admonere debemus eos hic dici iustitiam non consecutos, qui tantum ex operibus iustificari posse credunt. Sanctos autem qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham uidit dñe Christum? & letatus est. Et Moyses maiores diuitias estimauit thesauro Aegyptiorum improprium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Vnde non tam legis opera damnantur, quam hi qui tantum ex operibus iustificari se posse confidunt. Saluatore quoque ad discipulos loquente. Nisi superabundauerit iustitia uestra plus quam scribarum & phariseorum non intrabitis in regnum caelorum. Congregandum in hoc loco quanta in lege praecipita sunt, quae explere nullus queat. Et e contrario dicendum, quaedam legis etiam ab his fieri, qui ignorent eam. Sed ideo non iustificari operatores eius quia absque fide Christi fiant, uerbi gratia. Non dormire cum uiro dormitio re mulieris, non adulterari, non rapere, sed magis honorare patrem & matrem, & cetera quae imperata sunt facere, &c.

DE LEGE IUDICIALI.

Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.

Et tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum, ostenda scilicet populo ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Provide autem omni plebi viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam & constituite ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos qui iudicent populum omni tempore. Si hoc feceris, implebis imperium Domini & præcepta eius poteris sustentare, & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace. Exod. 18.

Hæc sunt iudicia quæ præpones eis &c. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo auelles eum, ut moriatur. Reddet animam pro anima, oculum pro oculo & cætera.

Non

Non ualeo solus negocia uestra sustinere, & pondus & iurgia. Date ex uobis uiros sapientes & gnaros: & quorum conuersatio sit probata in tribus uestris, ut ponam eos uobis principes &c. Deut. 1. & Exod. 21

Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut iudicent populum iusto iudicio nec in alteram partem declinent. Non accipies personam, nec munera: quia munera exacerant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum &c. Deut. 16.

Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Cumq; fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatis numero subleuatus: praesertim cum Dominus praeeperit uobis, ut nequaquam amplius per eandem uiam reuertamini. Non habebit uxores plurimas, quae al

liciant

licitat animū eius neq; argenti & auri
 imensa pondera. Postquā autē sede-
 rit in solio regni sui describet sibi Deu-
 teronomium legis huius in uolumi-
 ne, accipiensq; exemplar à Sacerdoti-
 bus Leuiticę tribus, & habebit secum
 legetq; illud omnibus diebus uitę
 sue, ut discat timere dominum Deum
 suum &c. Deut. 17.

Conuerte gladium tuum in locum
 suū. Omnes enim qui acceperint gla-
 dium, gladio peribunt. Mat. 26.

Omnis anima potestatibus sublimi-
 oribus subdita sit: non est enim pote-
 stas nisi à Deo, quę autem sunt à Deo
 ordinata sunt. Itaq; qui resistit potesta-
 ti, Dei ordinationi resistit. Qui au-
 tem resistunt, ipsi sibi damnatio-
 nem acquirunt. Nam principes non
 sunt timori boni operis, sed mali. Vis
 autem non timere potestatem? bonū
 fac & habebis laudē ex illa Dei enim
 minister est tibi in bonum &c. Roma. 13.

Subiecti

Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum. Siue regi quasi praecellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum.

1. Petri. 2.

AVGVST. IN EPISTOLAM

Pauli ad Romanos pro-

positio. 72.

Quod autem ait. Omnis anima, &c. Non est potestas nisi à Deo. Rectissime admonet, ne quis ex eo quod à Domino suo in libertatem uocatus est, factus Christianus extollatur in superbia, & non arbitretur in huius uiae itinere seruandum esse ordinem suum: ut potestatis sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non esse subdendum. Cum enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac uita temporali sumus etiam rebus temporalibus ad subsidium degende huius uiae utamur: oportet nos ex parte quae ad hanc uitam pertinet subditi esse potestatibus, id est, hominibus, res humanas esse aliquo honore administrantibus. Ex illa uero parte, quae credimus Deo, & in regnum eius uocamur non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis enectere

euertere cupientes, quod Deus ad uitam eternam donare dignatus est.

Idem August. in expositione
epistolæ ad Galatas.

In fide Christi non est distantia Iudæi & Græci, nõ serui neq; liberi, non masculi neq; femine. In quantum enim omnes fideles sunt, omnes unum sunt in Christo Iesu. Et si hoc facit fides, per quam in hac uita iuste amulatur, quanto perfectius atq; cumulatius id species ipsa factura est, cum uidebimus facie ad faciem? Nam nunc quamuis primitias habentes spiritus, qui uita est propter iusticiam fidei: tamen quia adhuc mortuum est corpus propter peccatum, differentie ista, uel gentium, uel conditionis, uel sexus, iam quidem ablata ab unitate fidei, sed manet in conuersatione mortali, eiusq; ordinem in huius uite itinere seruandum esse & Apostoli precipiunt, qui etiam regulas saluberrimas tradunt quemadmodum secum uiuant, & pro differentia gentis Iudæi & Græci, & pro differentia conditionis domini & serui, & pro differentia sexus, uiri & uxoris: uel si qua talia cætera occurrant. Et ipse prior Dominus qui ait. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & Deo quæ Dei sunt. Alia sunt enim quæ seruamus in unitate fidei, sine ulla distantia, & alia in ordine uite huius, tan-

R

quam

quàm in uia, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur. Et hoc non solum propter iram, ut effugiamus offensionem hominum, sed propter conscientiam, ut non simulate, quasi ad oculum hominum ista faciamus, sed pura dilectionis conscientia propter Deum, qui omnes homines uult saluos fieri, &c.

Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere & mensura. Statera iusta & æqua sint pondera: iustus modius, æquusque sextarius. *Leu. 19.*

Et dixerunt filij Israël ad Samuelē: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. *1. Reg. 12.*

AUGVST. AD MACEDON.

Epistola 54.

Qui uestrum est sine peccato, prior in illam lapide iaciat, ipsius qui hoc dixit sectaremur exemplum, qui cum esset utique sine peccato, ait mulieri, quam perterrita illic reliquerant. Non ego te condemnabo, uade iam deinceps noli peccare. Si malicia tibi parcere potuit, quid metuis innocentiam? Et ne delictorum non doctor, sed ne approbator uideretur. Vade ait, iam deinceps noli peccare.

peccare, ut se homini pepercisse, non hominis culpam sibi placuisse monstraret. Iam uides igitur de religione descendere, nec nos societate criminum obstringi, quod intercedimus plerunq; etiam pro sceleratis, & si non scelerati, tamen pro peccatoribus peccatores, & quod ueraciter potius, quam iniuriose dictum accipias, puto quod apud peccatores. Nec ideo sanè frustra instituta sunt, potestates regis, uis gladij cognitoris, ungule carnis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas ceteram boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas rationes, utilitates. Hæc cum timentur, & coërcentur mali, & quietius inter malos uiuunt boni: non quia boni pronounciandi, qui talia metuendo non peccant. (Nō enim bonus est quispiam timore pœnæ, sed amore iustitiæ) ueruntamen non inutiliter etiam metu legum humana coërcetur audacia, & ut tuta sit inter improbos innocentiæ, et in ipsis improbandis dum formidato supplicio frenatur facultas, inuocato Deo sanetur uoluntas. Sed huic ordinationi rerū humanarū, cōtrariæ nō sunt intercessionēs Episcoporū, imò uerò nec causa nec locus intercedēdi ullus esset, si ista nō essent. Tanto enim sunt intercedentiū & parcentiū beneficia gratiora, quanto peccantium iustiora supplicia: Nec ob aliud quantum

Sapio in ueteri testamento antiquorum temporibus Prophetarum, seuerior legis uindicta seruebat, nisi ut ostenderetur rectè iniquis pœnas cōstitutas, ut quod eis parcere noui Testamenti indulgentia commoneatur, aut re medium sit salutis quò peccatis parcat & nostris aut commendatio mansuetudinis, ut per eos qui parcat, ue ritas prædicata non tantum timeatur, uerum etiam dilige gatur. Plurimum autem interest, quo animo quisq; parcat. Sicuti enim est aliquando misericordia puniens, ita & crudelitas parcens. Nam (ut exempli gratia manifestum aliquid ponam) quis non crudelem uerius dixisset eum, qui puero pepercerit uolenti obstinatissimè de ser pentibus ludere? Quis nõ misericordem, qui talia pro hibens, contemptorem uerborũ etiam uerberibus enen dauerit? Et ideò non usq; ad mortem protendenda est di sciplina, ut cum sit cui prodesse possit: quanquam etiã cum homo ab homine occiditur, multum distat, utrum fiat nocendi cupiditate, uel iniuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone: an ulciscendi uel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carnifice: an euadendi uel subueniendi necessitate, sicut interimitur latro à uiatore, hostis à milite, &c. Prodest ergo & seueritas uestra cuius ministerio quies adiuuatur & nostra: prodest et intercessio nostra, cuius ministerio seueritas temperatur.

peratur & uestra: Omnis inquit anima potestatibus
 sublimioribus subdita sit, &c. Hæc Apostoli uerba utili-
 tatem seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem
 iusti sunt terrentibus debere qui timent, ita dilectionem
 iusti sunt timentibus debere qui terrent. Nihil nocendi
 cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate, & nihil
 fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidabitur ul-
 timo cogitatoris, ut nec intercessoris religio contemnatur,
 quia & plectenda & ignoscendo hoc solum bene agi-
 tur, ut uita hominum corrigatur. Quod si tanta est per-
 uersitas & impietas, ut ei & corrigendæ nec disciplina
 possit prodesse nec uenia à bonis tamen intentione, atq;
 conscientia quam Deus cernit, siue seueritate, siue lenita-
 te, non nisi officio dilectionis impletur.

Augustinus ad Valentinum

Epist. 44.

Terror temporalium potestatum, quando ueritatē
 oppugnat, iustis, fortibus, gloriosa probatio est, im-
 formis periculosa tentatio: quando autem ueritatem
 prædicat errantibus & discordantibus, cordatis uti-
 lis admonitio est, & insensatis inutilis afflictio. Non
 est tamen potestas nisi à Deo &c. Siue enim potestas
 ueritati fauens aliquem corrigat, laudem habet ex illa

qui fuerit emendatus, siue inimica in aliquem seuiat, laudem habet ex illa qui uictor fuerit coronatus.

Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: qui percusserit & occiderit hominem morte moriatur, &c. Qui irrogauerit maculam cui libet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei, fracturam pro fractura, oculū pro oculo, dentem pro dente. Qualem inflixerit maculam talem sustinere cogetur. Exod. 22.

AVGV. LIB. CONTRA ADA^m
mantum Manich. dis.

Cap. 8.

De eo quod scriptum est in Exodo. Oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. talia. Huic loco Manichei quod in ueteri lege per uindictam permittitur, & dicitur sic calumniantur, quasi & ipse dominus hæc duo sibi ueluti aduersantia, atq; contraria in Euangelio demonstrauerit. Ipse enim ait Mat. 5. Audiistis quia dictum est antiquis. Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico uobis, non resistere malo, sed si quis te percussit in maxillam, præbe illi & alteram: et quicumque uoluerit

uoluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam au-
 ferre dimitte illi & pallium. In quibus duabus senten-
 tijs reuera duorum Testamentorum differentia demon-
 stratur, sed ab uno Deo amborum tamen constitutorū.
 Nam quoniam primo carnales homines ardebant mul-
 to amplius se uindicare, quàm erat illa iniuria de qua
 querebantur, constitutus est eis primus lenitatis gradus
 ut iniuriæ acceptæ mensuram, nullo modo dolor uindi-
 cantis superaret. Sic enim & donare aliquando posset
 iniuriam, qui eam primo non superare didicisset. Vnde
 Dominus iam per Euangelij gratiam ad summam pacē
 populum deducens, huic gradui super edificauit alteriū
 ut qui iam audierat nō ampliorem uindictam, quā quisq;
 lesus esset reddere, placata mente totum se donare gau-
 deret. Quod etiā in illis ueteribus libris Propheta præ-
 dicauit, dicens. Domine deus meus si feci istud, si est ini-
 quitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi
 mala. Et alius Propheta dicit, de huiusmodi uno patien-
 te iniurijs, & leuissimè toller ante: Dabit percutienti se
 maxillam, saturabitur opprobrijs. Ex quo intelligitur,
 & mensuram uindicandi rectè carnalibus constitutam,
 & omnimodam iniuriæ remissionem, non tantum in no-
 uo Testamento esse præceptam, sed longè antè in ueteri
 pronunciata.

624 CONTENDERE IUDICIO

I. VTRVM CONTENDERE IUDICIO

cum altero liceat.

Audet aliquis uestrum habens negociū aduersus alterū iudicari apud iniquos, & non apud sanctos &c.

1. Cor. 6.

AVGVST. IN ENCHIRI.

Cap. 77.

NAM & hic posset putari iudiciū habere aduersus alterū non esse peccatū, sed tantummodo id extra Ecclesiā uelle iudicari, nisi sequitur adiungere. Iam quidem omnino delictum est inter uos, quia iudicia habetis uobiscum. Et ne quisquam ita hoc excusaret, ut diceret iustum se habere negocium, sed iniquitatem se pati, quā uellet à se iudicium sententia remoueri, continuo talibus cogitationibus uel excusationibus occurrat atq; ait. Quare non magis iniquitatem patimini? Quare non potius fraudamini? Ut ad illud redeatur quod Dominus ait. Si quis uoluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum cōtendere, dimitte illi & palliū. Et alio loco. Qui abstulerit, inquit, tua noli repetere. Prohibuit itaq; suos de secularibus rebus cum alijs hominibus habere iudiciū. Ex qua doctrina dicit Apostolus esse delictū. Tamen cum sint in Ecclesia talia iudicia finiri

finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra Ecclesiam uerò terribiliter uetat: manifestum est etiam hic quòd secundum ueniam concedatur infirmis.

Ne dicas: reddam malum pro malo expecta Dominũ & liberabit. *Pro 10.*

Ne dicas, quomodo facit mihi, sic faciam ei: & reddam unicuique secundũ opus suum. *Prouer. 24.*

Non quæres ultionem, nec memoreris ciuium tuorum. *Leuit. 19.*

Et rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem & manentem substantiam. *Hebr. 10.*

IOAN. CHRYSOSTOMVS IN

opere imperfecto super

illud *Mat. 5.*

Si quis te percusserit in maxillã unã præbe ei & alterã Et ei qui uult tecũ iudicio contendere, & tunicam tuã uult tollere, dimitte ei & palliũ. Primo indigna res est, ut homo fidelis stet in iudicio ante conspectũ iudicis infidelis. Nã si infidelis nõ est, certè secularis est. Et qui te uenerari debuerat propter dignitatẽ fidei, iudicat te propter necessitatẽ causæ, & perdes dignitatẽ Christi,

R 5 propter

propter negociū mundi. Nonne melius est ut perdas rem
mundialē quā gloriā spiritualē? Nam qui lucrū animæ
magnū estimat damnū rei modicū putat. Qui ergo
difficilius putat rem dimittere, quā in iudicio introi-
re, hoc cogitet, quia difficilius est de iudicio sine pecca-
to exire. Facilius enim est ante iudicium rem dimittere,
quā in iudicio evitare peccatum. Ergo sicut Ioseph di-
misit pallium in manu meretricis, & fugit cum meliore
pallio castitatis, sic & tu projice palliū in manu calum-
niantis, & fuge cum meliore pallio iustitiæ: ne forte
dum vis uindicare uestem corporis præciosissimam ues-
stem animæ perdas. Deinde si uiderint infideles Christi-
anum te pro iniurijs iniurias rependere grauiore, pro
terrenis facultatibus & usq; ad perniciem animæ, secula-
ria pulsare iudicia cōtra direptorē iniustū, quomodo
credent spem regni cœlestis esse ueram, quam prædicant
Christiani? Facile enim spernunt terrena qui cœ-
lestia sperant. Qui autem terrena magnopere comple-
ctuntur, nescio si firmiter cœlestia credunt promissa.
Non solum propter lēSIONEM animarum nostrarū per-
cutientem suslinere debemus, auferenti quæ nostra sunt
nō repugnare, sed etiam propter demonstrationem in-
dubitabiliū Christi promissionum, ut ille qui uiderit
te iniurias proprias negligentem, terrenas etiam res,
quasi

quasi nihil spernent intelligat, quæ uerè est certissima
 spes Christianorū in cœlis, præciosior omnib. rebus ter-
 renis et uita iucundior omni fruitione uitæ istius carnis

DE GRATIA ET MERITO

Infelix ego homo, quis me liberabit
 de corpore mortis huius? Gratia
 Dei per Iesum Christum dominū no-
 strum. Rom. 4.

Sic ergo & in hoc tempore reliquæ
 secundum electionem gratiæ Dei sal-
 uæ factæ sunt. Si autem gratia, iam nō
 ex operibus. Alioquin gratia iam nō
 esset gratia. Rom. 11. Ephe. 2.

Gratia enim estis saluati per fidē &
 hoc non ex uobis: Dei enim donū est,
 non ex operibus, ut ne quis glorietur

Vt iustificati gratia ipsius, heredes
 sumus secundum spem uitæ æternæ.
 Titum. 3.

Nunc ergo quid tentatis Deū impo-
 nere iugū super ceruices discipulorū
 quod neq; nos, neq; patres, nostri
 portare potuimus: sed per gratiam
 domini nostri Iesu Christi credimus
 saluari

saluari quemadmodum & illi. Acto. 17.
 Vobis donatū est pro Christo, non
 solum ut in eum credatis, sed etiam ut
 pro ipso patiamini. Philip. 2.

DE MERITO.

ECce agnus dei, ecce qui tollit pec-
 cata mundi. Ergo merita nostra
 nō tollūt peccata: nā si tollerent, Chri-
 stus frustra ē cœlo esset missus. Ioan. 1.

Apud homines hoc, uidelicet saluū
 fieri, impossibile est: apud Deū autē om-
 nia sunt possibilia. Ergo frustra me-
 rita nostra adornamus si humanarū
 uirium non est, ut saluus fias. Matth. 19.

Inuenisti gratiam apud deū. Quia re-
 spexit humilitatem ancillę suę. Luc. 11.

Cū feceritis omnia quę præcepta
 sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus
 quod debuimus facere, fecimus. Luc. 17.

*Si sumus inutiles serui, qui fieri potest ut meritorum
 nostrorum sit aliquis usus? cum meriti merces tunc de-
 tur, cum utiles fuerimus.*

Nemo uenit ad patrem, nisi per me
 inquit ueritas. Nam eadem ueritas, est
 & uita

& uita & uia. Ergo nostris meritis nō
uenitur ad Deum, sed solo Christo,
Ioan. 14.

Sicut palmes non potest ferre fru-
ctum à semetipso, nisi manserit in uite.
sic nec uos, nisi in me manseritis.

Ego sum uitis, uos palmites. Ergo
nos palmites nostris uiribus nihil pos-
sumus, & siquid boni in nobis est, id
profluit ex uite. Qui igitur meremur?
Sine me nihil potestis facere. Ergo
cum nihil possumus, nihil meremur.

Non uos me elegistis, sed ego elegi
uos. Ergo non iungimur deo nostris
meritis, sed illius liberalitate. *Ibidem.*

Si autem ex operibus (fit scilicet ele-
ctio) non amplius est gratia uel donū.
Ergo qui meritis nituntur, gratiam
repudiant. Lege totam ad Romanos
epistolam, & ad Galatas totam, & ui-
debis quid sit meritum, quid gratia.
Rom. 11.

Ex operibus legis non iustificabitur
omnis caro coram illo. Cur igitur de
merito tam multa? *Rom. 3.*

Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiã ipsius. Ergo si omnes ita peccauimus, ut gloria Dei opus habeamus, & ille gloria suã gratis iustificando nos manifestauit, meritum nihil quàm detrimentosum commentum est. Galat. 3.

Scientes autem, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi. Si igitur facta nos beatos non reddunt, cur meritum comminiscimur? Et ibidem: Si enim per legem iusticia &c. Ibidem.

Augustinus de uerbis Apostoli,

Sermo. 15.

Iustificatio tua, circumcisio tua, non est à te. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nõ ex uobis, sed dei donum est. Nõ ex operibus, ne forte dicas: promerui, et ideo accepi, Non putes te promerentẽ accepisse, qui nõ promereres nisi accepisses. Gratia præcessit meritũ tuum, non gratia ex merito, sed meritũ ex gratia. Nam si gratia ex merito emisti, non gratis accepisti: pro nihilo, inquit, saluos facies illos. Qui est pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis unde saluas, & tamen saluas. Gratis das, gratis saluas. Omnia merita præcedis, ut

donata tua consequantur merita tua gratis : qui nihil inuenis unde salues, & multum inuenis unde damnes.

Idem de Ecclesiast. dogmatibus libro.

Firmissime credendū est, in prauaricatione Adē omnes homines naturālē possibilitatē et innocentiā perdidisse, & neminē de profundo illius ruinae per liberū arbitriū posse consurgere, nisi eū gratia dei miserantis erexerit. Liberū enim arbitriū ille perpeffus, dū suis inconsultius utitur bonis, cadens, in prauaricationes profundas demersus est. Et nihil quemadmodū exinde surgere posset, inuenit, suāq; in aeternū libertate deceptus huius ruinae latuisset oppressum, nisi eum post Christi pro sua gratia reuelasset aduentus : qui per nouae regenerationis purificationum omne praeteritū uitium baptismatis lauacro purgauit. Idem.

Quicumq; dixerit gratiam Dei qua iustitiamur per Iesum Christum, ad solam remissionem peccatorum ualere quae iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium gratiae ut non committuntur, anathema sit. Idem.

Omnium bonorum affectuum atq; operum, & omnium studiorum, omniumq; uirtutum, quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum profitemur autorem. Et non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita

merita præueniri, per quem fit ut aliquid boni & uelle
incipiamus & facere.

Idem in Sententijs ex

illo decerptis.

Ad coelestis Hierusalem non ascendunt consortijs,
nisi qui toto corde profitentur, non proprij operis, sed
domini esse muneris quod ascendunt. Idem in libro de
Patientia cap. 2. Hanc autem electionem non preceden-
tium in bonis operibus mortuorum, sed electione grati-
æ demonstrans Apostolus, sic inquit: Et in hoc tempo-
re reliquæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si
autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia nõ
est gratia. Hæc est electio gratiæ, quia omnia bona me-
rita præueniuntur humana. Si enim ullis bonis meritis
datur, iam non gratis donatur, sed debita redditur: ac
per hoc non uero nomine gratia nuncupatur, ubi mere-
ces, sicut idem dicit Apostolus: non imputatur secun-
dum gratiam, sed secundum debitum. Si autem ut uera
sit gratia, id est, gratuita, nihil inuenit in homine cui me-
rito debeatur: quod bene intelligitur & in eo, quod di-
ctum est: Pro nihilo saluos facies eos. Profecto ipsa dat
merita, non meritis datur: præuenit ergo etiam fidem,
ex qua omnia opera incipiunt: Sequitur. Propter hanc
itaq; gratiam, quæ cuncta bona merita humana præce-
dit.

dit non solum Christus ab impijs occisus est, uerum etiã pro impijs mortuus est. Item Augustinus de natura, & gratia contra Pelagianos capite quarto, quod sola (af- firmat) gratia iustificemur.

Gregorius Moralium libro 16.

Cap. 11.

Que scilicet sententia si de cœlestis regni retribu- tione promittitur, ueritate fulcitur, quia cum deo scri- ptum sit: Qui reddit unicuiq; secundum opera eius, illi in extremo examine iusticia aeterni iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Sin uerò ab hoc saluari quisquam hic munditia manuum suarũ creditur, ut suis uiribus innocens fiat, procul dubio erra- tur: quia si quis superna gratia nocentem non præue- nit, nunquam profecto inuenies quem remuneret inno- cente, unde ueridica Moysi uoce dicitur: Nullus apud te innocens est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoq; nostro libero ar- bitrio, bonum quod iam appetimus agat nobiscum, quod tamen per immensam gratiam extremo in iudicio ita remunerat in nobis, ac si solum processisset ex no- bis. Quia enim diuina nos bonitas ut innocentes faciat, prouenit, Paulus ait: Gratia Dei sum id quod sum. Et quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequi-
S tur,

tur, adiungit: Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi. Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autē ego. Et tamen quid se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit: Sed gratia dei mecum. Non enim diceret mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Ut ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Non ego ut uerò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adiunxit: Sed gratia dei mecum. Mundicia itaq; manuum suarum innocens saluabitur: quia qui hic præuenitur dona ut innocens fiat, cum ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur.

Augustinus in lib. contra
Pelagianum & Cœlest. de
gratia Christi

Cap. 26.

Et si consenserit nos gratia dei accipere charitatem non sic sentiat tanquā ulla merita bona nostra præcesserint. Nā quæ merita bona tunc habere poteramus, quando deum non diligebamus? Ut enim acciperemus dilectionem qua diligeremus, dilecti sumus cum eam nō dum haberemus. Hoc Ioan. apostolus apertissimè dicit: Non quod nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Et alibi: Nos diligamus, inquit, quia ipse prior dilexit.

dilexit nos. Optime omnino atq; uerissime. Nō enim haberemus unde illū diligere[m], nisi hoc ab illo cū prior nos diligeret, sumeremus. Quid autem boni faceremus, nisi diligere[m]? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Etsi enim Dei mandatum uidetur aliquando à diligentibus, sed à timentibus fieri: tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus uocatur: quia omne quod non est ex fide peccatum est. Et fides per dilectionē operatur. Ac per hoc gratiam, quæ charitas diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, sic confiteatur, qui uult ueraciter cōfiteri, ut omnino nihil boni sine illa quod ad pietatem pertinet, utramq; iusticiam fieri posse non dubitet.

Augustinus lib. 50. Homiliarum

Homilia 14.

Hec ergo & his similia diligenter ac fideliter cogitantes, non acquiescamus eis, qui liberum arbitriū in superbiam extollentes, præcipitare magis quàm eleuare conantur. Sed humiliter cōsideremus illud, quod Apostolus dicit: Deus est qui operatur in nobis & uelle & perficere. Gratias agamus domino ac saluatori nostro, qui nos nullis præcedentibus meritis uulneratos curauit, & inimicos reconciliauit, et de captiuitate redemit,

de tenebris ad lucem reduxit, de morte ad uitam renoua-
uit, & humiliter confitentes fragilitatem nostram, illius
misericordiam deprecemur: ut quia nos (secundum
Psalmistam) misericordia sua praeuenit, dignetur in no-
bis non solum custodire, sed etiam augere munera uel
beneficia sua, quae ipse dignatus est dare.

Idem de uerbis Apostoli

Sermone 2.

Gratia salui facti sumus, non ex nobis, sed dei donum
est. Sunt enim homines ingrati gratiae, multum tribuere
tes inopi sauciaeq; naturae. Verum est, magnas liberi ar-
bitrij uires homo cum conderetur accepit, sed peccando
amisit. Et infra. Iam hic dicturus eras: Coronat te, meri-
ta mea fatentur, uirtus mea fecit hoc, debitum redditor,
non donatur. Audi potius Psalmum, nam & tu dicis: Om-
nis homo mendax. Audi deus quid dicat: Qui coronat
te in miseratione et misericordia. De misericordia te co-
ronat, de miseratione te coronat. Non enim dignus fuisti
quem uocaret, & uocatum iustificaret, & iustificatum
glorificaret. Reliquiae per electionem gratiae saluae factae
sunt. Si autem gratia, non ex operibus, alioquin gratia
iam non est gratia. Nam ei qui operatur, merces non im-
putabitur secundum gratiam, sed secundum debitum.
Apostolus loquitur: Non secundum gratiam, sed secun-
dum.

dum debitum. Te autem coronat in miseratione & misericordia. Et si tua merita præcesserunt, dicit tibi deus. Discute bona merita tua, et uidebis quia dona sunt mea. Hæc est iusticia Dei. Quomodo dicitur: Domini est salus, non qua saluus est dominus, sed quam dat eis quos saluos facit: sic & Dei gratia per Iesum Christum donum nostrum, iusticia Dei dicitur non qua iustus est dominus, sed qua iustificat eos quos ex impijs iustos fecit. Idem in sententijs ex Augustino decerptis. Nullus proculdubio præcedentibus meritis saluatur, nisi gratia non sit gratia.

Chrysof. Homil. i. De

Adam & Eua.

Accepta gratia & crescit cum hominibus compunctio, demonstrante gratia, ex lumine sapientie efficitur homo castus, pugnat contra cupiditates carnis, pugnat contra transgressionem Adæ: quia spiritus concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum. Hæc enim inuicem aduersantur. Et ne in ipsa uita bona extollatur genus humanum, et proprijs uiribus uictoriam sibi uendicat, in eo quod superat affectus carnis, æque redarguit apostolus dicens. Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed donum dei est, non ex operibus,

ne forte quis extollatur. Aequè alio loco dicit, quid habes quod non accepisti? Itaq; si accepisti, quid gloriaris quasi bene uiuens non acceperis?

Fulgentius lib. i. ad Monimum

Omne igitur opus, quod à nobis in deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo est & bona uoluntas, & operatio bona. Quod doctor gentium his uerbis affirmat: Deus est qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Propterea sicut Salomon dicit: Quia preparatur uoluntas à domino, sic etiam bona opera nostrasira. Paulus à domino asserit preparata, hoc est, in prædestinatione disposita. Dicit itaq; gratia salui facti estis &c. Sicut ergo preparata est per prædestinationem uoluntas à domino, qua bonum uelimus: sic etiam bona opera preparauit deus, ut in illis ambulemus, &c. Sed & hoc ipsum est opus gratiæ. Ex gratia enim datur non solum iustificatis uita bona, sed etiam glorificatis uita eterna, &c. lege locum illum latius.

August. in Enchirid. cap. 107.

Vnde & ipsam uitam eternam, que certa merces est operum bonorum, gratiam Dei appellat Apostolus. Stipendium enim peccati, inquit, mors, gratia autem Dei

Dei uita eterna in Christo Iesu domino nostro. Stipendium pro opere militiæ debitum redditur, non donatur, uicò dicit: Stipendium peccati mors, ut mortem peccato non immerito illatam, sed debitam demonstraret: Gratia uerò nisi gratis sit, gratia non est. Intelligendum est igitur etiam, pijs hominis bona merita esse dei munera, quibus cum uita eterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur?

Chrysoströmus ad populum

Homilia 53.

Etenim omnia quæ facimus, agimus, debitum implentes, propter hoc & ipse dicebat: Cum omnia feceritis, &c. Igitur siue charitatem exhibuerimus, siue dederimus pecunias egenis, debitum implemus: non tantum quoniam à beneficijs ipse cœpit, uerum & quoniam ipsius bona distribuimus. Si cuncta erogemus, &c.

August. in libro de Eccles. dogmat.

Cap. 26.

Quod omnia studia, & omnia opera ac merita sanctorum ad dei gloriam laudemq; referenda sint, quia nemo aliunde ei placeat, nisi ex eo quod ipse donauerit: in quam uos poenitentiam dirigit recordationis papæ Zozimi regularis autoritas, dum scribens ad totius orbis episcopos, ait: Nos autem instinctu Dei

omnia enim bona ad amorē suū referenda sunt unde na
 scuntur &c. Idē Augustinus in Sententijs ex ipso dēgr
 ptis. Tales nos amat deus, quales futuri sumus ipsius
 dono, non quales nostro merito. Ibidē. Sicut aer ex prae
 senti lumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus
 esset, non autem fieret, etiam absente lumine lucidus per
 maneret. Sic homo praesente deo illuminatur, absente
 autē tenebratur, à quo non locorū intervallis, sed volun
 tatis auersione disceditur. Idem in eodē libro, cap. 4.
 Si quis sine gratia dei credentibus, uolentibus &c.
 Chrysof. in Epistolam ad Timoth. 2.

capite. 2. Homilia. 4.

Sicut igitur propter nos passus est deus, ita & nos
 pro illis conuenit pati. Est ergo ea res non gratia, sed re
 tributio. In deo quidem gratia est & nullis enim praece
 dentibus bonis nostris in eum, sed sola gratia nos reedes
 mit, in nobis uerò retributio est: praeventi enim diuinis
 beneficijs pro fratribus patimur, ut & ipsi salutem con
 sequantur. Idem Chrysof. in Mat cap. Honal. 3.

Aug. de Gratia & Libero arbitrio ad

Valentinum lib. Cap. 6.

Dona sua coronat deus, non merita tua. Si tibi à te
 ipso, non ab illo sunt merita tua, haec enim si talia sunt,
 mala sunt, quae mala sunt, non coronat deus: si autem
 bona

bona sunt, dei dona, quia sicut dicit apostolus Iacobus: Omne datū optimū, & omne donū perfectū desursione est, descendens à patre luminū. Vnde dicit Ioannes præcursor domini nostri: Non potest homo accipere quicquā, nisi fuerit ei datū desuper. Idē Aug. in Psal. 60. Misericordia dicitur quia merita nostra nō attendit deus: sed bonitatē suam, ut peccata nobis omnia dimitteret, uitam æternam promitteret. Veritas autem quia non fallit reddere quæ promisit, potest. Psal. 98. Qui in nobis coronaturus est non merita nostra, sed dona sua.

Chrysostomus ad populum.

Homilia. 38.

Ne mercedem itaq; reputes, ut capias mercedē gratiā confiteri, saluari, ut ipse tibi, se debitorē confiteatur non modo meritorū, uerum & talis gratitudinis & c. Et paulo post. Nā & nos seruos habentes, maxime tunc eos acceptos habemus, cū postquā omnia beneuole ministrauerint, nihil magnū fecisse se censent. Itaq; si tūc quoq; magna uis reddere merita tua, ea ne magnā esse reputes, et magna tūc erunt. Idem apud populum Ho. 23.

Augustinus in Psal. 51.

Merces nostra gratia uocatur. Et ei qui operatur, id est, & de operibus præsumit, & eorū merito sibi dicit datā esse gratiā, sed secundum debitum, hoc est, nisi

quod merces nostra gratia uocatur? Si gratia est, gratis datur. Idem August. In omni opere bono nō nos incipimus. Et postea per dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nullis præcedentibus bonis meritis et fidem amorē sui prius inspirat, ut baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cum ipsius adiutorio ea quæ sibi sunt placita implere possimus.

Chrysofomus Homilia. i. de

Adam & Eua.

His ergo ecclesiasticis regulis, & diuina sumptis autoritate documentis, ita, adiuuante domino, confirmati sumus, ut omnium bonorum effectui, atq; operum, & omnium studiorum, omniumq; uirtutum quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum profiteamur auctore, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia bona & uelle inueniamur, & facere. Et paulo post: Tanta enim est erga omnes bonitas dei, ut nostra uelit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et pro his quæ largitus est, eterna præmia sit daturus. Agit quippe in nobis, ut quod uult & uelimus & agamus.

Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, cap. 30. & in lib. de Fide ad

Petrum Diaconum.

illi autem cum Christo regnabunt, quos deus gratuita bonitate

bonitate sua prædestinavit ad regnum : quia enim
 talis prædestinando præparavit. ut regno digni essent,
 præparavit utiq; secundum propositum uocandos, ut
 obediant : præparavit iustificandos, ut accepta gratia
 recte credant, & bene uiuant : præparavit etiam glori
 ficando, ut Christi coheredes effecti, regnum cælorum
 sine fide possideant. Et paulo post : Illi peruenierunt
 quos deus gratis nullo bonæ uoluntatis, uel boni operis
 merito præcedente saluauit. Item. In sententijs ex Augu
 stino excerptis. Totum bonum quod habemus, ab artifi
 ce nostro habemus : sed si hoc in nobis est, quod ipsi fec
 erunt, inde damnabimur : si autem hoc quod deus fecit,
 inde coronabimur. Item, Deus nihil indigens de cuius
 quam iusticia, nihil sibi consulens de operibus honoris,
 consulens autem bonis de pœnis malorum.

Chrysof. Homil. 3 in cap.

Matth. 1.

Noli mercedem repositere, ut mercedis accipere.
 Tu saluari te gratia dei confitere, ut se ille tibi debitorẽ
 fateatur, nec modo pro operibus tuis, uerum etiam pro
 his gratia, humiliq; sententia.

Augustinus de Libero arbitrio

lib. 3. cap. 16.

Deus nulli debet aliquid, quia omnia gratuito præs
 tat,

stat quisquam dicet ab alio aliquid deberi meritis suis, certe ut esset non ei debebatur. Non erat cui deberetur. Et tamen quod meritum est, conuertere ad eum ex quo est, ut ex ipso etiam melior sis, ex quo habes ut sis. Quid ergo et prerogas, ut tanquam debitum poses, &c. Item, Augustinus, *Retractat. lib. 2.* Non fuerit, sed quemadmodum ait Apostolus: Non ex operibus, sed ex uocante dictum esse. Maior seruiet minori, quam uocationem ad dei propositum asserit pertinere, unde dicit: Non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum et gratiam. Et unde item dicit: Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti.

Idem ad Valentinum de libero

arbitrio, epistola 46

Nec quisquam dicat meritis operum suorum, uel meritis orationum suarum, uel meritis fidei suae sibi traditam dei gratiam, et putetur uerum esse quod illi heretici dicunt, gratiam dei secundum merita nostra dari, quod omnino falsissimum est. Non quia nullum est meritum uel bonum piorum, uel malum impiorum, alioquin quomodo iudicabit deus mundum? Sed misericordia et gratia dei conuertit hominem, de qua Psalmus dicit: Deus meus misericordia eius praeueniet me: ut iustificetur impius, hoc est, ex impio

ex impio fiat iustus. Et incipit habere meritum bonum,
quod deus coronabit quando iudicabitur mundus.

Idem ad Sixtum Presbyterum

contra Pelag. epistola 105.

Quod est ergo meritum hominis ante gratiã? quo merito percipiat gratiam? cum omne meritum nostrũ non in nobis facit gratia, & cum deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quã munera: sicut ab initio fidei misericordiam consecuti sumus, non quia fideles eramus, sed ut essemus. Sic in fine quod erit in uita aeterna, coronabit nos sicut scriptũ est: In miseratione et misericordia. Non enim frustra de deo cantatur: Et misericordia eius proueniet me. Et misericordia eius subsequetur me. Vnde & ipse uita aeterna, quæ utiq; in fine sine fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur: tamen quia eadem merita quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostrã sufficientiã, sed in nobis facta per gratiam, etiã ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur: ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt, & ipsa merita quibus datur. Itẽ uide latius ipsum Augustinũ ad eundem Sixtũ pulchrẽ differentem: nam qui statuunt, inquit, meritũ humanũ, Christi gratiam euacuant. Item, uide de gratia & libero arbitrio, cap. 20. & 21. & 15. & 16.

Hilarius in Mat. Can. 20. Super

illud: Voca operarios &c.

Merces quidem ex dono nulla est, quia debetur ex opere, sed gratuitam gratiam deus omnibus ex fidei in-
 stificatione donauit. Item, Hilarius Canone. 5. Vult sine
 aliqua incerte uoluntatis ambiguitate sperari, alio-
 quin iustificatio ex fide nulla est, si ipsa fides sit ambig-
 ua. In eodem: Omnem igitur expectationem nostram
 in fide promissionum & uirtutis suae potestate exigit,
 collocari: ut cura rerum quibus indigemus omissa ab
 eo potius omnia, à quo ipsi uitale exordium sumimus, ex-
 petamus. **Bernhardus de Libero**

arbitrio.

Quid habes quod non accepisti? Crearis, sanaris,
 saluaris, quid horum ex te, tibi o homo? Quid horum
 non impossibile libero arbitrio? Nec creare qui non
 eras, nec iustificare peccator, nec mortuus poteras temp-
 sum resuscitare, ut cetera praetermittam bona, quae san-
 sanandis necessaria sunt, aut saluandis reposita. Quod
 dicimus, de primo patet, & ultimo. Sed & de medio no-
 mo dubitat, nisi qui ignorans dei iusticiam & suam no-
 lens constituere, iusticiae dei non est subiectus. Quis
 enim? Agnoscis creatis potentiam, saluantis gratiam
 & sanantis ignoras iusticiam? Sana me ait domine &
 sanabor

sanabor, saluum me fac & saluus ero, quoniã laus mea
 tu es. Iste iustitiam dei agnoscebat, à quo æq; sperabat
 tant saluari à peccato, quàm à miseria liberari. Et ideo
 laudem suam illum, non se merito statuit. Item, Bern-
 hardus in eodem lib. Non enim uos estis qui loquimini,
 &c. Fatetur Bernhardus quod uoluntas bona ab ipso
 homine non sit. Item, Quod promissione dei tantum sal-
 uemur. Idem Bernhardus Sermone. 1. de Annuntiatione
 Mariæ. Idẽ super Cantica canticorũ. Sermo, 67. Can-
 ticorum. 2. Ait gratiæ totum ascribendum meritis nihil.

Augustinus lib. 50. Homiliarum,

Homilia. 17.

Pax fratribus, & charitas cum fide à deo patre no-
 stro, & domino Iesu Christo. Quid ergo habes quod
 non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quat
 si non acceperis? Num sic gloriatus est Abraham?
 Ex fide gloriatus est, Quæ est plena & perfecta fi-
 des? Quæ credit ex deo esse omnia bona nostra &
 ipsam fidem. Iterum dicit Apostolus: Misericordi-
 am consecutus sum, O confessio. Non ait misericor-
 diam consecutus sum, quia fideles eram, sed ut fide-
 lis essem, misericordiam consecutus sum, ueniamus
 ad eius primordia, uideamus Saulum seuiantem, spe-
 ctamus furentem, spectemus odia anhelantem, san-
 guinemq; sitientem, Hæc Pauli uia erat, cuius uia non

dum erat Christus. Quid habebat in corde? Quid nisi malum? Date mihi merita eius. Si merita queris, damna nationis sunt, non liberationis. Idem Augustinus lib. 1. Retractat. 23. & ad Sixtum Romanum presbyterum, epistola 105. Deus unicuique partitur, &c.

Ambrosius ad Demetriadem

epistola ultima.

Quis enim sine auxilio gratiæ, fructum potest afferre iusticiæ. Aut quis audeat dicere se à Christo non diuidi qui Christum in se diffitetur operari? An forte uerentia est, ne liberum tollere uideamur arbitrium, cum omnia per quæ propiciatur deus, ad ipsum dicimus esse referenda? Quod nequaquam esse consequentia ueritatis ostenditur. Operante enim spiritu dei, iuuatur arbitrium non aufertur: & hoc agit gratia, ut uoluntas peccato corrupta, uanitatibus ebria seductionibus circumseptis difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus suis, sed per opem miserentis medici curata reualeseat, & gaudeat se non interrogantem edoctam, ut nõ quærentem esse quæsitam, &c. Item Ambrosius de Cain, & Abel. lib. 1. cap. 7. Et in Hexameron. lib. 1. cap. 5. Itē de uocatione Gentium, cap. 1. 2. 3. 5. 6. 7. Ex libro uocat. 2. cap. 2. 5. 9. & ultimo.

Chrysost.

Chrysoft. Homil. de

Adam & Eua.

Sed ne aliquis dicat, quod non accepi, quid à me exi-
git deus? non habet excusationem, quia omnis accipiens
gratiam, iam in eadem gratia accipit & lumen. Quod
si malefecerit, assignet deo, à quo uenit omne donum
optimum.

Augustinus de uerbis domini

Sermon. 7.

Caue ò Christiane, caue superbiam. Licet enim inui-
tator sanctorum sis, totum gratiæ semper reputa, quia
ut esset aliquid reliquum, gratia in te dei non tuum me-
ritum fecit. De ipsis deniq; reliquijs dixerat propheta
Esaias commemorans: Nisi dominus Sabaoth reliquif-
set nobis semen, &c. Si autem gratia, inquit, iam non ex
operibus, id est, iam non de tuo merito extollaris. Alio-
quin gratia iam non est gratia. Si enim de tua opera
presumis, ergo merces tibi redditur non gratia condo-
natur. Si autem gratia est, gratis datur. Interrogo nunc:
Credis ò peccator Christo. Dicis, Credo. Quid credis:
Gratis uniuersa peccata per ipsum tibi posse remitti?
Habet quod credidisti? O gratia gratis data. Quid tu
iuste credis? Te sine deo nõ posse seruare iusticiã ipsius?

T

Ergo

Ergo totum reputa quod iustus es pietati. Quod autem peccator es, tuæ iniquitati ascribe. Esto accusator tuus, & ille erit indultor tuus. Omne autem crimen, facinus uel peccatum nostræ est negligentiae, & omnis uirtus & sanctitas dei est indulgentiæ.

Idem prima quinquagena

ex prologo Psal. 31.

Qui sunt beati? Non in quibus non inuenerit deus peccatum: nam in omnibus inuenit. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet ut non sint beati, nisi quorum remissa sunt peccata. Hoc ergo Apostolus sic commendauit. Credidit Abraham deo, &c. Et ei qui operatur, id est, de operibus præsumit, & eorum merito sibi dicit datam esse gratiam fidei, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Quid est hoc, nisi quod merces nostra gratia uocatur? Si gratia est, gratis datur. Quid est gratis datur? Gratis constat. Nihil boni fecisti, & datur tibi remissio peccatorum. Attendantur opera tua & inueniuntur omnia mala. Si quid debetur istis operibus deus redderet, utiq; damnetur. Non tibi deus reddit debitam poenam, sed donat inde debitam gratiam. Idem in Psal. 30. In te domine speraui. Et idem Psal. 43. Deus auribus, Versu. Et redime nos propter nomen tuum.

ET MERITO. 651
Lactantius lib. 7. de diuino

præmio, cap. 14.

Nam illi qui suis meritis immortales facti esse dicuntur, quia nec iusticia, nec ulla in his uera uirtus fuit, non immortalitatem sibi, sed mortem peccatis ac libidinis quesierunt. Nec cœlestæ præmium, sed inferna supplicia meruerunt: quæ pendunt simul cum his omnibus qui nos coluerunt.

August. de uerbis Apost. Sermon. 11.

Ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Antequàm conditi essemus, nihil boni merebamur, & ideo gratia qua conditi sumus cum boni nihil merebatur. Si ergo magna est gratia, quando nihil boni merebatur, quanta gratia est quando tantum malum merebatur? Qui nondum erat, bene non merebatur, peccator & malus merebatur? Nondum erat qui factus est, & factus est, sed nec offenderat. Nondum erat, & factus est, offendit & saluus. Qui nondum erat, nihil spectabat, factus lapsus est: lapsus autem damnationem expectabat, et liberatus est. Hæc est gratia per Iesum Christum dominum nostrum, &c. Item Augustinus lib. de predestinatione sanctorum cap. 7. & de uerbis Apost. Sermon. 11. Et lib. 50. Homilia Homiliarum 14. Idem ad Paulinum epistola 106. Et in Encheridio cap. 30.

T 2 Gregorius

Gregorius in Ezech. lib. 1. Hom. 9. in
 principio Ezechielis secundi.

Ex omnipotentis dei gratia ad bona opera conuerti
 quidem possumus, sed hæc implere nõ possumus, si ipse
 non adiuuat qui iubet. Sic Paulus ait: Deus est enim qui
 operatur in nobis, & uelle & perficere pro bona uolun-
 tate. Hinc est quod ipsa ueritas discipulis dicit: Sine
 me nihil potestis facere. Sed in his considerandum est,
 quia si bona nostra sic omnipotentis dei dona sunt, ut
 in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis
 eternam retributionem querimus: si autem ita nos-
 tra sunt, ut dona omnipotentis dei non sint, cur ex eis
 omnipotenti deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia
 mala nostra solummodo nostra sunt, bona autem nos-
 tra & omnipotentis dei sunt & nostra: quia ipse assi-
 rando nos præuenit ut uelimus, qui adiuuando subsequi-
 tur, ne inaniter uelimus, sed possumus implere que uolu-
 mente, hoc quod omnipotentis dei donum est, sit merito
 nostrum. Quod bene Paulus breui sententia expli-
 cabat, dicens: Plus omnibus illis laboraui. Qui ne quile-
 retur suæ uirtuti tribuisse quod fecerat, adiunxit: Non
 autem ego, sed gratia dei mecum, &c. Item Gregorius
 lib. Moralium 24. cap. 7. & libro Moral. 22. cap. 12.
 & lib. 16. cap. 11.

Hieronymus ad Demetriadem.

Superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiam
 Vbi autem gratia, non operum retributio, sed donantis
 est largitas, ut impleatur illud Apostoli: Non est uobis,
 &c. Et tamen uelle & nolle nostrum est, ipsumque quod
 nostrum est, sine miseratione dei nostrum non est.

Augustinus ad Sixtam Romanum

Presbyterum Epistola. 105.

Cur igitur sua merita iactaturus est liberatus cui si
 digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus?
 Nulla ne ergo sunt merita iustorum? Sunt plane, quia
 iusti sunt. Sed ut iusti fierent, merita non fecerunt. Iusti
 enim facti sunt, cum iustificati sunt, sed sicut dicit Apo-
 stolus: Iustificati gratis per gratiam ipsius, &c.

FIDES SOLA HOMINEM IUS-

tificat coram Deo, saluat, &

deum recte colit.

ARbitramur enim iustificari ho-
 minem per fidem sine operibus
 legis. Rom. 3.

Credidit Abraham deo, & reputatum
 est ei ad iusticiam. Ei autem qui operatur,
 merces non imputatur secundum gratiam,
 sed secundum debitum, &c. Rom. 4.

T 3 Omne

Omne autem quod non est ex fide peccatum est. *Ibid.* 14.

Scientes autē quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidē Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi & non ex operibus legis. *Galat.* 2.

Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahamæ. *Gal.* 3.

Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. *Ibidem.*

Sine fide autem impossibile est placere deo. *Hebr.* 11.

Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis spiritū sanctum sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. *Actor.* 15.

Nō habens meam iusticiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu. *Philip.* 3.

Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, &c. *Ephes.* 5.

Qui

Qui credunt, inquit (non ait qui operantur) suscipiunt iusticiam: quia iustus ex fide uiuit. Rom. 1.

Cyrillus in dialogo de Trinitate
libro. 3.

Iustificati igitur per fidem, pacem habemus cum deo per Christum dominum nostrum: familiares enim facit nos deo ac patri fides, & per filium nos propè cõstituit: iustificat autem nos secundum uerum & syncerum sermonem. Item Cyrillus in euangelium iohannis cap. 14. lib. 9. cap. 30. Creditis in deum, & in me creditis. Fortes modo milites instruit, armatq; dat quibus omnia queant aduersa superare: per fidem nanq; non aliter saluamur secundum illud: Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo. Item, Idem in cap. 43. Item & ad Reginas de Recta fide ex epist. ad Philip. & 1. Timoth. 1.

Aug. in prima quinquagena in prologo Psalm. 31.

Ea ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quamuis uideantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi uidentur esse ut magnæ uires & cursus celerrimus præter uiam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem, ubi fides non erat, bonum opus non erat. Idem lib. 30. Homilia Homiliarum. 17.

FIDES SOLA
 Iſychius in Leuit. lib. 2.

Capite. 7.

Per pectusculū ante fidē designans & confidentiam
 quā offerre domino uult, ab eo qui saluari desiderat:
 quia sine fide impossibile est nos placere deo, Hebr. 11.

Theophylactus in epistolam ad

Romanos. Cap. 3.

Quoniā nemo iustificatur lege &c. Nunc planē de
 monstrat fidem ipsam, uel solā iustificandi in se habere
 uirtutē, et Abacuc dicentē inducit: Quia ex fide, nō e' les
 ge uicturus est iustus. Vide latius ipsum Theophylactū.

Chrysoſt. Hom. 3. in cap.

Matth. 2.

Nolite putare quicquam fecisse, cum feceris, & ple
 nissime cuncta fecisti. Si enim etiā cū peccatores sumus
 hoc nos arbitrando quod sumus, iustificamur, sicut etiā
 am publicanus: quanto magis si cum iusti fuerimus,
 esse nos peccatores tantum putemus?

Aug. ad Sixtum presbyterum contra

Pelag. epistola 105.

Opera quippe bona fiunt ab homine: Fides autem
 sit in homine, sine qua illa à nullo fiunt homine. Omnia
 enim quod non est ex fide, peccatum est. Item Augusti
 de prædestinatione Sanctorū lib. 1. cap. 7. Idem de Spī
 ritu

ritu & Litera cap. 13. His igitur, inquit, consideratis
pertractatisq; pro uiribus, quas dominus donare di-
gnatur, colligimus non iustificari hominem præceptis
uitæ bonæ, nisi per fidem Iesu Christi. Hoc est, non lege
operum, sed lege fidei: non litera, sed spiritu: non fa-
ctorum meritis, sed gratuita gratia.

Hilarius in Matth. Can 8.

Mouet Scribas remissum ab homine peccatum. Ho-
minem enim tantum in Iesu Christo contuebantur, &
remissionem ab eo, quod lex laxare non poterat: fides
enim sola iustificat.

August. lib. 83. Quæstio.

Capite 76.

Quoniam Paulus apostolus prædicans iustificari
hominem per fidem sine operibus. Non bene intellectus
est ab eis, qui sic acceperunt dictum, ut putarent cum
semel in Christum credidissent, etiam si male operaren-
tur, et facinorose flagitioseq; uiuerent, saluos se esse pos-
se per fidem. Locus iste huius epistolæ eundem sensum
Pauli apostoli quomodo sit intelligendus, exponit.
Ideoq; magis Abrahamæ utitur exemplo, uacuum esse fidem
si non bene operetur: quoniam Abrahamæ exemplo etiã
Paulus apostolus usus est, ut probaret iustificari homi-
nem sine operibus legis. Quam enim cõmemorat bona

opera Abrahæ, quæ eius fidem comitata sunt: satis scit
 dit Paulū apostolū non ita per Abraham docere, iustifi-
 ficari hominem sine operibus per fidem, ut si quis cre-
 diderit, non ad eum pertineat bene operari, sed ad hoc
 potius, ut nemo meritis priorum bonorum operum ar-
 bitretur se pertinere ad donum iustificationis, quæ est
 in fide. In hoc enim se gentibus in Christum credentibus
 Iudei præferre cupiebant quod dicebant se meritis bo-
 norum operum, quæ in lege sunt, ad Euangelicam græ-
 tiam peruenisse: ideoq; scandalizabantur multi, qui ex
 eis crediderant, incircumcisis gentibus Christi gratia
 non traderetur. Vnde apostolus Paulus dicit: posse ho-
 minem sine operibus se præcedentibus iustificari per fi-
 dem. Nam iustificatus per fidem quomodo potest nisi
 iuste operari? quamuis ante nihil operatus iuste ad fi-
 dei iustificationem peruenerit, non merita bonorū ope-
 rum sed gratia dei, quæ in illo iam uacua esse non po-
 test, cum iam per dilectionem bene operatur. Quod si
 cum crediderit, mox de hac uita discesserit, iustificatio
 fidei manet cum illo: nec præcedentibus bonis ope-
 ribus, quia non merito ad illam, sed gratia præuenit: nec
 consequentiū, quia in hac uita esse non finitur. Quæ
 propter non sunt sibi contrariæ duorum apostolorum
 sententiæ Pauli & Iacobi, cum dicit: Vnus iustificari
 hominem

I V S T I F I C A T.

hominē per fidem sine operibus : & alius dicit : Inanē
esse fidem sine operibus : Quia ille dicit de operibus,
quæ fidem præcedunt, iste de his quæ fidem sequuntur.

Gregorius in Ezech. lib. 1.

Homilia. 7.

Iustus igitur aduocatus noster, iustos nos defendet in
iudicio, quia & nosmetipsos cognoscimus & accusa-
mus iniustos. Non ergo in fletibus, non in actibus no-
stris, sed in aduocati nostri allegatione confidamus.

Cyrillus in Euang. Ioannis

lib. 9. Cap. 32.

Iustificamur enim per fidem, & particeps diuinæ
naturæ participatione sancti spiritus efficimur. Idem in
euangelium Ioannis libro quarto cap. 13. & libro 6.
cap. septimo. Quum deus operetur, non queramus quo
modo, sed operis sui uiam atq; scientiam illi soli conce-
damus. Nam quemadmodū quā nullus nouit quid iā
secundum naturam deus sit, iustificatur per fidem, quū
credat præmia illum redditurum querentibus eum. Sic
& si operum eius rationem ignorat: quum tamen fide
omnia illum posse non dubitet, non contemnenda pro-
bitatis huius præmia consequetur. Vide Cyrillum copio-
se enim differit quomodo fide iustificemur. Idē in Dia-
logo de Trinitate libro quinto.

Augustinus

Augustinus & Alipius Bonifacio

contra Pelag. epist. 106.

Ipsa est iustitia ex fide qua credimus nos iustificari hoc est, iustos fieri gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum, ut inueniamur cum illo non habens nostram iustitiam, quae est ex lege, sed eam quae per fidem Christi. Quae ex deo iusticia in fide? Vtque in fide qua credimus nobis iusticiam diuinitus dari, non à nobis neque in nostris uiribus fieri. Consule latius ipsum Augustinum.

Idem de Spiritu & Litera.

Cap 29.

Deus est qui operatur in nobis & uelle & operari pro bona uoluntate, ac per hoc offenderunt in lapidem offensionis: nam quid dixerit, quia non ex fide, sed tanquam ex operibus, id est, tanquam eam per semetipsos operantes, non in se credentes operari deum, aperitissimum exposuit, dicens: Ignorantes enim dei iusticiam & suam uolens constituere, iusticiae dei non sunt subiecti: Finis enim legis Christus ad iusticiam omni credenti. Et adhuc dubitamus quae sunt opera legis, quibus homo non iustificatur, si ea tanquam sua crediderit sine adiutorio & dono dei, quod est ex fide Iesu Christi. Haec mandata: Non concupisces, &c. Quae ut possit homo facere, deus operatur in homine per fidem Iesu Christi

Christi, qui finis est ad iusticiam omni credenti, id est, qui per spiritum incorporatus factusque membrum eius potest quisque illo incrementum intrinsecus dante, operari iusticiam.

Chrysof. 4. oratione aduersus

Iudeos.

Annuntiaui iusticiam in ecclesia magna Quid hoc est, annuntiaui iusticiam in ecclesia magna? Non dixi dedi, sed annuntiaui. Quid tandem igitur? non ex benefactis, nec laboribus, nec pensatione, sed ex sola gratia iustificauit genus nostrum, quod et Paulus declarans dicit: Nunc autem absque lege iustitia dei manifesta est, iusticia autem dei per fidem Iesu Christi, non per illum sudorem aut laborem.

Bernhardus super Cantica

Sermon. 17.

Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi: Cur ita? Nempe ut tunc magis (ecclesiam intellige) gratia plena se probet. Cum totum gratiae dederit, et primas scilicet illi partes ascribens et ultimas. Alioquin quomodo gratia plena, si quid habuerit quod non sit ex gratia? Non est quo gratia intret: ubi iam meritum occupauit. Ergo iam plena confessio gratiae: ipsius gratiae: pleni ordinem signat in anima contentis. Nam si quid de proprio

Proprio inest, in quantum est, gratiam cedere illi necesse est. Deest gratiæ quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quicquid de meo est, ut sim meus: nisi illud quod magis forsitan meum est, quod me meum facit, gratia reddit iustificatum gratiæ & sic liberatum à seruitute peccati. Et paulo post: Desponsavi te mihi in fide. Desponsavi te mihi in iudicio & iusticia. Desponsavi te mihi in misericordia, & miserationibus. Nec tu me elegisti, sed ego elegi te, nec in fide desponsavi te mihi. Et non in operibus legis, desponsaviq; in iusticia, sed iusticia quæ est ex fide, non ex lege. Restat ut iudices iudicium rectum inter me & te, iudicium in quo te desponsavi: ubi constat intervenisse non tuum meritum, sed meum placitum. Hoc est autem iudicium, ut tua merita non extollas, non proferas opera legis, non iactes pondus diei, et æstus, quæ magis in fide & in iusticia quæ est ex fide, nec non in misericordia & miserationibus nosceris desponsata. Quæ verè sponsa est agnoscit ista, &c.

Augustinus ad Sixtum Presbyterum

epistola. 105.

Fides ad Christum nos trahit, quæ nisi desuper gratuito munere nobis daretur, non ipse diceret: Nemo potest

potest uenire ad me nisi pater qui misit me, attraxerit eum sequitur: Et ne quisquam existimaret credentes sic ad eius præscientiam pertinere, quomodo non credentes, id est, ut non eis fides ipsa desuper daretur, sed tantummodo uoluntas eorum prænosceretur: mox adiecit atque ait: Propterea dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo.

Ambrosius ad Romanos

Capite. 3. & 4.

Iustificati gratis, per gratiam ipsius. Iustificati sunt gratis, quia nihil operantes, neque uicem reddentes, sola fide iustificati sunt dono dei, &c. Item Ambrosius. 4. cap. Credenti autem in eum qui iustificat impium, &c. Sic decretum est dicit à deo, ut cessante lege, solam fidem gratiæ dei posceret ad salutem. Sicut & Dauid dicit, hoc ipsum manit exemplo Prophetæ: beatitudinem hominis cui deus accepto fert iusticiam sine operibus. Beatos dicit de quibus hoc sanxit deus, ut sine labore & aliqua obseruatione, sola fide iustificentur apud deum. Idem ad Rom. 9. ait: Decet ut in nomine saluatoris creatura salutem suam adipiscatur, hoc est, per fidem, &c.

Augustinus super Ioannem

Tractatu. 25. cap. 16.

Discernitur quidem ab operibus fides, sicut apostolus dicit: Iustificari hominem per fidem sine ope-

ribus legis, & sunt opera quæ uidentur bona sine fide Christi: & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo sunt bona. Finis enim legis Christus ad iusticiam omni credenti. Ideò noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus dei. Ipsa est enim quæ per dilectionem operatur. Nec dixit, hoc est, opus uestrum: sed, hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille, ut qui gloriatur, in domino gloriatur.

Cyrillus in Ioannem. lib. 2.

Cap. 31.

Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Hoc est, inquit, opus dei, non illud quod uos putatis, uobis solùm modo legis atq; figuras despicientes, &c. Non est igitur hoc opus dei, sed illud, ut credatis in eum, quem misit ille: fides enim salutem affert, & gratia iustificat mandata uerò legis contemnat magis. Opus igitur dei fides in Christum est: quare doctrine suæ, non umbræ culis legis inherendum est. Item Cyrillus Theſaur. lib. 22. ca. 1. dicit: Fide nos iustificari nõ operib. aut meritib.

Chrysoſt. Homil. 1. in epist.

1. Cor. 1.

Vocatis sanctis. Et hoc ipsum, quòd scilicet fide salutem consecuti estis, non uestri, inquit meriti est. Non enim primi uos accessistis, sed uocati estis.

Augustinus

Augustinus in prima quinquagena

ex prologo, Psalm. 31.

Quomodo ergo iustificabitur homo per fidem sine operibus? Respondet ipse Apostolus: Propterea hoc tibi dixi o homo, ne quasi de operibus tuis presumere uideris, & merito operum tuorum accipisse fidei gratiam. Noli ergo presumere de operibus ante fidem, noueris, quia peccatorem te fides inuenit: etsi te fides data fecit iustum, impium inuenit, quem faceret iustum? Credenti, inquit, in eum qui iustificat impium deputatur fides eius ad iusticiam. Si iustificatur impius, ex impio fit iustus: si ex impio iustus fit, quæ sunt opera impiorum? Iacet iam impius opera sua et dicat: Do pauperibus, &c. Et in fine. Sed crede in eum qui iustificat impium, ut possint, & bona opera tua esse opera bona. Nam nec bona illa appellauerim, quamdiu non de radice bona procedunt.

Origenes in epistolam ad Rom.

lib. 1. Cap. 3.

Vbi est ergo gloriatio tua? &c. Et dicit sufficere solius fidei iustificationem, ita ut credens quis tantummodo iustificetur, etiã si nihil operis ab eo fuerit expletum. Per fidem enim iustificatus est latro sine operibus legis: quia super hoc dominus non requisit, quid prius operatus fuisset, nec expectauit quid operis quum cre-

V

didisset

didisset expleret, sed sola confessione iustificatum, comit
 temq; sibi paradisum ingressurus assumpsit. Sed et mi
 lier illa, quæ in Euangelio secundum Lucam refertur,
 quæ ad pedes Iesu audiuit: Remittuntur tibi peccata tua
 Et iterum Fides tua te saluum fecit, uade in pace. Sed et
 in multis Euangelij locis hoc sermone usum legimus salu
 uatorem, ut credentis causam dicat esse salutis eius. Igitur
 tur iustificatur homo per fidem, cui ad iusticiam nihil
 conferunt opera legis. Vbi uerò fides non est, quæ cre
 dentem iustificat etiam si opera quis habeat ex lege: tan
 men quia non sunt ædificata supra fundamentum fidei,
 quamuis uideantur esse bona, operatorem suum iustitia
 care non possunt, si eis deest fides, quæ est signaculum
 qui iustificantur à deo. Sequitur: Sola igitur iusta glo
 riatio est in fide crucis Christi.

Augustinus libro de Litera

et Spiritu.

Quisquis autem crediderit ei, qui se à peccatis om
 nibus absoluendum, et ab omnibus uitijis sanandum, et
 calore ac lumine eius accedendum illuminandumq; con
 tempserit, habebit ex eius gratia bona opera, ex quibus
 etiam secundum corpus à mortis corruptione redimat
 tur ac coronetur, bonisq; satiatur, nõ temporalibus, sed
 æternis supra quàm petimus, aut intelligamus.

Arhanasius ad Galatas cap. 3.

Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud deum, manifestum est, quia iustus ex fide uiuit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea, uiuet in illis. Ostendit igitur lege execrables reddi homines, & maledictioni subesse: Fide uerò benedictis accumulari: Nunc planè demonstrat fidem ipsam, uel solam iustificandi in se habere uirtutem, & Abacuc dicentem inducit: Quia ex fide non à lege uicturus est iustus. Lex namq; non solam exigit fidem, sed opera. Recte autem Deum dixit: Nam apud homines iusti forte credentur, qui legi inhæserint.

Ex Glossa ordinaria in epistolam

Iacobi.

Quod Abraham per fidem sine operibus iustificatus dicitur, de operibus quæ præcedebant intelligitur, quia per opera quæ fecit iustus non fuit, sed sola fide. Hic de operibus agitur, quæ fidem sequuntur, per quæ amplius iustificabitur, cum iam per fidem fuisset iustus. Vnde Paulus: Fide Abraham obtulit Isaac cum tentare tur. Hæc oblatio est opus & testimonium fidei & iusticie, &c.

Ambrosius ad Roman. 4.

Beati quorum remisse sunt iniquitates, &c. Manifeste beati sunt, quibus sine labore uel opere aliquo

remittuntur iniquitates, & peccata teguntur, nulla ab his requisita pœnitentiæ opera, nisi tantum, ut credant, &c.

Hilarius in Matth. Can. 20.

Fatetur Hilarius in hoc canone quod nemo possit ex lege saluari. Et subdit: Quid autem Dei uirtuti tam impossibile est, quàm ut per fidem saluet? ut per aquam regeneret? ut per crucem uincat? ut per Euangelia excipiet? ut per resurrectionem ex morte uiuificet. Quibus auditis Apostoli citò credunt, seseq; omnia reliquisse profitentur, &c.

Cyrillus in Ioannem lib. II.

Cap. 16.

Sed si cognitio uita æterna est, quomodo dicit quis spiam, alia quadam re indigebimus? Quod si nulla re alia indigeamus, quomodo fides absq; operibus mortua esse perhibetur? Fides autem quid aliud est, quàm uera de deo cognitio? Fide enim cognitio fit, testatur id Esaias, dicens: Si enim non creditis, non intelligetis, &c. Idem in Argument. Quod spiritus sit deus. Tom. 2. dicit: Creaturam nos non posse iustificare.

August. contra duas epistolas Pelag.

libro 3. cap. 5.

Nostra fides, hoc est, catholica fides, iustos ab iniustis

his non operum, sed ipsa fidei lege discernit: Quia iustus ex fide uiuit, per quam discretionem fit, ut homo ducens uitam sine homicidio, sine furto, &c. Et infra. Cum itaq; iusti omnes, & antiquiores, & Apostoli ex fide uixerint recta que est in Christo Iesu domino nostro, moresq; tam sanctos cum fide habuerint, ut licet non tam perfecte uirtutis in hac uita esse potuerint quam post hanc uitam que futura est: tamen quicquid peccati ex humana infirmitate surrepserit, pietate ipsius fidei continuo deleteretur, &c.

Athanasius libro Commentariorum
in epistolam ad Romanos.

Duplex namq; est fides nostra. Altera, ut illud: Fides tua te saluum fecit. Altera, Dei est donum, qua fiunt miranda, ut illud: Si habueritis fidem ut coccum sinapis, dicetis monti huic, &c.

Chrysost. in epistola ad Galatas

cap. 3.

Etenim si per legem est iusticia, nimirum Christus frustra mortuus est. Quid hoc peccato grauius? quid ijs uerbis ad incutiendum pudorem effractus? Etenim si mortuus est Christus, clarum est legem non posse iustificare nos. Quod si lex iustificat, superuacanea est Christi mors.

Ibidem.

Quod si uultis, etiam ex uetustis historijs conator uobis facere fidem. Itaq; quoniam celebris, magnæq; estimationis apud illos erat patriarcha Abraham, & hunc profert in medium, declarans hunc quoq; sic iustificatum. Quod si is ante gratiã ex fide iustificatus est, idq; quum & bonis operibus floreret, multo magis uos Quid igitur illi detrimenti attulit, quod non esset sibi lege? Nihil, sed sufficebat ei fides ad iusticiam. Ibidẽ.

Scitote ergo quod qui ex fide sunt, hij filij sunt Abrahæ. Deinde hoc ipsum ueteris scripturæ testimonio probat. Præuidens enim scriptura, quod ex fide iustificatæ gentes deus, pronuntiauit Abrahæ dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes.

Augustinus libro de Litera

& Spiritu.

Hæc est iusticia dei, quæ in Testamento ueteri uelata, in nouo reuelatur. Quæ ideo iusticia dei dicitur, quod impartiendo eam iustos facit, sicut domini est filius, qui saluos facit & hæc est fides, ex qua & in qua reuelatur, ex fide scilicet annunciantium, in fidem obediendum. Qua fide Iesu Christi, id est, quæ non nobis contulit Christus, credimus ex deo nobis esse, pleniusq; futurum esse, quod iuste uiuimus. Vnde & illi à pietate qua solus colendus est, gratias agimus. Idem Augustinus

nus ad Bonifacium epist. 50. Iustus enim & iustificans non est nisi deus. Absit autem, ut quisquam nostrum ita se iustum dicat, ut aut suam uelit constituere iusticiam, id est, quasi à seipso sibi datam, quum dicatur ei: Quid enim habes quod non accepisti? &c.

Ambrosius de uocatione

Gentium

Vilesceret redemptio sanguinis Christi; nec misericordie dei humanorum operum prerogatiua succumberet, si iustificatio quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, ut non munus largientis, sed merces esset operantis. Et alibi Ambrosius. Hoc constitutum est à deo ut qui credit in Christum, saluus sit, sine opere, sola fide. Gratis accipietis remissionem peccatorum. Nihil iuste fit, nisi quod manat è fide, et proficiscatur ex studio dilectioneq; dei. Hinc dicitur Bernhardus uiti fidem palmitibus reliquas uirtutes, opera uero botris non inscite comparauit. Et Chrysostomus in Matthæum. Lampadi fidem assimilat, quod ut lampas domum, ita fides animam illustret. Item August. de fide & operibus cap. 7: Nisi præcedat fides, uita bona sequi non poterit.

Augustinus contra duas epistolas Pelagianas ad Bonifacium libro. 1.

Cap. 4.

Nec potest homo boni aliquid uelle, nisi ad. uentur-
 ab eo qui malum non potest uelle, hoc est gratia dei per
 Iesum Christum dominū nostrum. Omne enim quicquid
 non est ex fide, peccatum est. Et ad Vitalem epistola.
 107. Et sine fide impossibile est utiq; placere deo. Heb.
 11. Item de poenitentia Distinct. 2. can. Charitas est. Et
 Can. Sicut seta. Can. Charitas est. Prosper. Sic ait Augu-
 stinus. Hæc est fides, ut diffinit Apostolus quæ per dilec-
 tionē operatur, hinc duntaxat remissio delictorū pro-
 mittitur, neq; charitas à fide sciungi potest. Attamen dis-
 cit Gregorius in Ezech. quod fides fundamentū est ba-
 sis sit: nam qui non credit, neq; amat: ideò autē non se-
 quitur fides charitatem, sed charitas fidē. Nemo potest
 id diligere uel sperare, quod non credit uel cognoscit.
 Quamobrem ait Augustinus in eadem Dist. Can. Sicut
 seta introducit filum, ita timor introducit charitatem:
 crescit charitas, minuitur timor & è conuerso.

Item Hieronymus libro Comment. in epistolā ad Gal.
 cap. 2. dicit. Nullus per legē, sed fidem saluari omnes.

Chrysost. Homil. 33. in caput

Matth. 9.

Præterea ne quis obijcere queat, si misericordia for-
 la saluos faciebat, cur non omnes saluos fecit? Habet
 enim profecto ipsa misericordia quandam rationē quo-
 niam

niam in eorum fide qui saluantur, radices agere solet: nec his de causis tantummodo fidem ab eis petit, uerum etiam quoniam filium Dauid ipsum appellabant, ad altius atq; sublimius reducere uolens, ut dignam de ipso existimationem, rectumq; iudicium facerent, interrogauit: creditis quia possum hæc facere?

Hilarius in Mathæum. 9.

Nam si iusticia fuisset ex lege, uenia per gratiã necessariã non fuisset. Ibidem: Cæci enim qui credebant &c. Ex quo intelligendum est fide merendũ esse quod petitur, non ex impetratis fidem esse sumendam.

OPERA NON SALVARE,

neq; iustificare.

VErebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

Sancti timent propter opera sua, fidunt autẽ misericordiã dei. Timorẽ ad opera nostra, fidẽ ad misericordiã dei referre debemus, sancti timoris fides autor est.

Qui fiducia bonitatis uacuuus est dei impius sit necesse est. Non intres in iudiciũ cum seruo tuo, quia nõ iustificabitur in cõspectu tuo omnis uiuens. Psal. 142.

Ego annuntiabo iusticiam tuam, et opera tua non proderunt tibi. Esa. 57.

Opera eorū opera inutilia, & opus
iniquitatis in manibus eorum. *59.*

Facti sumus immūdi omnes, & qua
si pannus menstruatæ uniuersæ iusti
cię nostræ, & cecidimus quasi folium
uniuersi.

Non est enim homo iustus in terra,
qui faciat bonū, & non peccet. *Eccles. 7.*

Non potest homo accipere quicquā
nisi ei ē coelo datum fuerit. Omnē pal
mitem in me non ferentem fructū, tol
let eum. *Ioan. 3. & 15.*

De pharisæo & publicano. Et tamē
publicanus iustificatus in domum su
am abiit. *Lucæ. 18. & Esa. 44*

Ecce omnes iusti, & uana opera eorū
rum uentus & inane simulachrū eorū

Vos cū feceritis omnia quæ præce
pta sunt uobis, dicite: Serui inutilis su
mus *Lucæ. 17.*

Nec nos, nec patres nostri portare
potuimus, sed per gratiā Iesu Christi
credimus saluari *Act. 15.*

Qui saluos nos fecit, non secundum
opera

opera nostra, sed secundū propositum suum, & gratia quæ data est. 2. Tim. 1.

Non ex operibus iusticiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiã suam saluos nos fecit. Titum. 3.

Fidei opera Rom 12. docent castigare corpus & offerre, quod fit dum corpus castigatur, ieiunando, uigilando, laborando. 1. Petri. 2. Offerre spirituales hostias & oblationes.

Idē indicat parabola de uinea Matth. 20. ubi ijs qui sero aduenerunt, id est, fidelibus & Christianis, datur aqua merces cum iudeis & patribus, quorum sunt testamenta, & quibus facta est promissio.

Regnum dei intra uos est. Si igitur in nobis, & iam saluati per Christum sumus, quomodo ex operibus saluabimur? Lucæ. 17.

Perditio tua Israël, tantūmodo in me auxilium tuum. osee. 13.

Nihil mihi conscius sum, sed nō per hoc iustificatus sum. Sola fides saluat, nō opera. Spe salui facti sumus. 1. Cor. 4.

Id est, fide nam spes pro fide ponitur hoc in loco. Non ex operibus legis. Rom. 8.

OPERA NON
SCRIPTURARVM SOLVTIO

contrarium sonantium.

Si habuero omnem fidem, &c. Fides hic pro dono accipitur speciali spiritus 1. Cor. 12. Vni datur spiritus sapientie, alteri fides.

Abraham pater noster non ex factis est iustificatus.

Equidem ex factis sed non apud deum, apud homines uerò. Rom. 14. Hebr. 11. Gene. 22. Fides si non habuerit opera, mortua est. Hoc & nos dicimus: Vera fides sicut arbor bona, semper fructus bonos profert: sed non iustificat hæc opera, quæ sunt gratiarum actiones ob beneficia gratuita à deo accepta. Inde etiã caritas proximi, apud tales in magno pretio erit.

Cum feceritis quæ præcipio uobis, dicite, serui inutilis sumus. Quod dicitur, Demones credunt & contremiscunt. Verum est credunt, sed non uerè credunt: neq; aliud est eorum fides, nisi experimentum damnationis: fidem uerò qua in solum Christum speratur pro peccatorum remissione, non habent.

Augustinus in Psal. 110.

Iusticiam homo non operatur, nisi iustificatus. Et Psal. 70. Quoniam non cognoui negotiationem, introibo in potentia domini, qui iusticiam operibus quaerit, negociari intendit, unde & Psal. 125. tractans illud

lud Pauli : Iusticia dei in omnes, & super omnes eos qui credunt, inquit (non ait qui operantur) suscipiunt iusticiam, quia iustus ex fide uiuit. Sed & eundem Augustinum audiamus omnia nostra opera projicientem & conculcantem.

Augustinus in epistola 200.

ad Asellicum.

Non solū autē & inquit, illa opera legis, quæ sunt in ueteribus sacramentis, & nunc reuelato Testamento nouo non obseruantur à Christianis, sicut est circumcisio præputij, & sabbati carnalis uacatio, et à quibusdam escis abstinentia, & pecorū in sacrificijs immolatio, & neomenia, & azimū, & cætera huiusmodi, uerumentiam illud quod in lege dictum est. Non concupisces quod utiq; & Christianus nullus ambigit esse dicendum, non iustificat hominē, nisi per fidem Iesu Christi, & gratia dei per Iesum Christū. Hæc ille. Nō ergo iustificat.

Idem ad Paulinum.

Non ideo bona opera frustrantur, cum reddat unicuiq; deus iuxta opera sua. Estq; gloria & honor, & pax omni operanti bonum : sed quia opera ex gratia id est, fide, non ex operibus gratia : quoniam fides quæ per dilectionem operatur nihil operaretur, nisi ipsa dilectio funderetur in cordibus nostris per spiritū sanctū.

qui

qui datus est nobis, nec ipsa fides esset in nobis, nisi un-
 cuiq; deus patiretur mensuram fidei, unde & idem in
 epistola ad Sixtum: Non sunt, inquit, bona opera, nisi
 quæ per fidem, & dilectionem sunt: quia alterum sine
 altero nullius uirtutis fructum parit.

Quod si ergo ex fide operante poeniteamus aut con-
 fiteamur, nemo bonum opus negabit, idq; non sui natura,
 sed fidei, ob quam deus acceptando, operis illius in-
 quinae non imputat. Ita, Beatus est uir cui non im-
 putauit dominus peccatum.

Ambrosius in epistolarum.

lib. 9. epist. 71.

Ex operibus non iustificatur homo, sed quia iustus
 est, donatum habet. Idem Ambrosius de uocatione Gene-
 tium. 1. Etiam, inquit, si in bonis moribus quis agat ma-
 le adhuc uiuit, si non in dei gloriam uiuit. Sed qui dubi-
 tat an opera sua deo placeant, conuincitur non uiuere
 in gloriam dei: ergo peccare conuincitur.

Hieronimus super Matth.

Cap. 13.

In hoc, inquit, periculosa est interpretatio, ut inter
 sanctorum merita, discretionem quamlibet facere uideamur.
 Verum enim uero, quæ dei gratia, hoc est, deus in
 nobis operatur opera (nam omnia opera nostra opera
 tus

tas es domine, ait propheta) de eius dono, quo ab atero
 no preparauit ea, ut in eis ambularemus, & quæ per
 fidem proposuit: ea se nobis daturū secundū beneplacitū
 uoluntatis suæ, sunt nostra merita, in diuersis tamē
 diuersa. Idq; ex dei gratuita munificentia, & ex propo-
 sito gratiæ eius, non autē ex actu nostræ electionis, qui
 nunquā nō noxius esse potest, cum deus uolet eum im-
 putare: filius enim iræ non nisi iræ operatur opera, et
 mala arbor, non nisi malus fructus edit Quid est homo
 ut immaculatus sit & iustus appareat de muliere?

Augustinus contra Iulianum,

lib. 4. Cap. 3.

Quod bonum est, bono displicere non potest, &
 quia filius iræ non facit nisi opera iræ. Filius autem
 iræ est, quem deus charitate non beauit. Item, idem in
 Sermone. 2. in monte. Ipsa est anima, fructus uerò ope-
 ra hominis. Non ergo potest malus homo bona opera
 ri neq; bonus mala, sed malus si uult bona operari,
 fiat prius bonus, sicut in alio ait loco euidentius ipse
 dominus dicit: Aut facite arborem bonam, &c. Quam
 diu ergo aliquis malus est, non potest fructus facere
 bonos. Si enim fructus bonos fecerit, iam malus non
 erit. Sic non potest nix esse calida, cum enim calida
 esse cœperit, non iam eam niuem, sed aquam uocamus

Potest

potest ergo fieri ut que nix fuit non sit, non autem potest fieri, ut nix calida sit. Sic potest fieri, ut qui malus fuit non sit malus: non tamen fieri potest ut malus bene faciat. Hec Augustinus.

Hieronimus ad Galatas.

Bipartitos illos carnis & spiritus fructus recenset. Non tam de hominibus, inquit, quam de fructibus carnis & spiritus arbitror pronunciatum. Non potest arbor bona fructus adferre malos, quia nec unquam spiritus præter ea vitia, que in carnis operibus enumerata sunt, facere: nec caro potest his fructibus, que ex spiritu oriuntur redundare: potest autem fieri per negligentiam possidentis, ut spiritus qui uersetur in homine, fructus non habet suos. Et è contrario caro operibus suis mortificatis peccare desistat non tamen illo usque procedunt, ut arbor neglecta spiritus, opera carnis adferat, & arbor carnis exculta, fructus germinet spirituales. Hec ille.

Augustinus in Ioannem

Tractatu 7.

Nisi esset charitas, inquit in Abel, non acciperet deus sacrificium eius. Contra Cain sacrificium abominatio deo fuerat, quia charitas defuerat. Cum autem omnino obtulissent, hic de fructibus terre, ille de fructibus omnium: quid putatis fratres, quia deus fructus terre neglexit

dilexit, & factus ouium dilexit? Non intendit deus ad mundum, sed in cor uidet. Et quem in charitate offerre uident, huius sacrificium respexit: quem autem uidit cum inuidia offerre, ab huius sacrificio oculos auertit. Opera ergo bona non dicit nisi charitatem: opera autem mala non dicit nisi odium fratrum. Hæc Augustinus.

Hieronymus in Apologia

contra Iouinianum.

Vnusquisque proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius aut sic. Et diuersa sunt genera donorum, teste Paulo, quibus dominus nos immeritos afficit.

Assunt quo circa nobis opera & merita, & non assunt. Et assunt, quia dona dei sunt, & opera eius solius. Nulla sunt, quia non plus de eis possumus præsumere, quam illius nouissimus peccator, in quo nondum operatur deus. Ita sumus, fuimus, manemus. Omnes coram deo æquales semper, ut pereat inflatura unius aduersus alterum, iuxta illud Pauli. Quid habes, quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? &c.

Augustinus super Ioannem

Sermo. 4. & 48.

Nemo habet de suo, nisi peccatum, & mendacium, ut ait Aug. & de suo Satanæ est: ergo quicquid operatur

ratur homo ex se, maledictæ arboris malus est fructus,
 qui describitur Psal. 13. Dixit insipiens. Lector remitto
 te ad Titulum suprâ citatū uidelicet: Opera quæcumq;
 ante charitatem sunt peccata, &c.

Idem Psal. 50.

Iactet, inquit, impius opera sua, dicat, do pauperibus, nihil alicui aufero, non uxorem alienam concupisco, non quenquam occido, nulli fraudem facio, depositum apud me nullo teste represento, hæc omnia dico. Quæro utrum pius sit an impius? Et quomodo sum impius, inquit, ista faciens? Quomodo illi de quibus dictum est: Seruierunt creaturæ potius, quàm creatori, qui est benedictus in secula. Quomodo non est impius? Quod si de omnibus bonis operibus aut illud sperat quod sperandum est, sed non ab illo à quo sperandum est: aut hoc speras quod sperandum non est, etiam ab illo, à quo æterna uita speranda est: Pro bonis operibus speras terrenam quandam felicitatem, impius es. Non est quæpius ergo es, & nulla sunt opera tua.

Hieronymus libro secundo

contra Pelagianos.

Ecce Iob, inquit, immaculatus, & sine querela, & abstinens

abstinens ab omni malo: quali sine iusticie coronatur,
 ut misericordia indigeat. Idem libro primo: Tunc iusti
 sumus, quando nos peccatores fatemur, & iusticia no-
 stra non ex proprio, sed ex dei consistit misericordia.
 Quare miserentis est & ignoscentis dei, non uolentis
 neq; currentis hominis.

Augustinus super

Ioannem.

Quid meruimus? interroget iusticiam, inueniet poe-
 nam: interroget misericordiam, inueniet gratiam. Idem
 libro 9. Confessionum capite 13. Vae laudabili uitae ho-
 minum, si remota misericordia discutias eam. Quia ue-
 ro non exquiris delicta uehementer, fiducialiter spera-
 mus: aliquem apud te locum inueniri indulgentiae. Si
 laudabili uitae hominum remota misericordia impreca-
 tur, quod notat in sacra scriptura aeternam damnatio-
 nem, & gehennae supplicium: consequitur, quod secun-
 dum iusticiam diuinam, etiam optimum cuiusquam o-
 pus sit damnationi obnoxium, nisi misericordia suc-
 currerit solis miseris & peccatoribus necessaria.

Bernhardus sermone de

Annuntiatione Mariae.

Vtiq; peccatum quod factum est, non potest non
 fieri:

fieri: ipso tamen deo non imputante; sic erit quasi non fuerit. Per spicuum autem sit, idem hominis sancti opus & peccatum esse & optime factum, sed diuersis respectibus. Peccatum est, & malum secundum rigorem iudicij dei, quia illud opera sanctorum bona ferre non possunt, iuxta illud: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.

Hilarius de Trinitate

Libro 4.

Ego suscitavi regem cum iusticia, & omnes iae eius recte, hic edificabit ciuitatem meam, & captiuitatem plebis meae conuertet. Non in premio, neque cum numeribus, dicit dominus Sabaoth.

Augustinus ad Simplicianum lib. 1.

Questio. 2.

De operum meritis nemo gloriatur. Et multis locis hoc sepe testatur Paulus, fidei gratiam preponens operibus, non ut opera extinguat, sed ut ostendat non esse opera precedentia gratiam, sed consequentiam, ut scilicet non se quis arbitretur, ideo percepisse gratiam quia bene operatus est, sed bene operari non posse, nisi per fidem perceperit gratiam &c.

Isychius in Leuit. lib. 1.

Capite. 2.

Non enim iam ex operibus, ut pote pauper uirtutibus, sed sola dei cognitione saluatur, quæ in lege similia, in euangelio autem farina nominatur. Idem in Leuit. 4 cap. 14. Miserratus, inquit, deus humanum genus quum illud ad explenda legis opera infirmatum uidisset, iam non ex operibus saluari, sed per gratiam hominem uobetur, & fide comprehenditur sola, non ex operibus, ut Paulus dicit: Nam gratia iam non erit gratia, Ephes. 3.

Chrysoftomus ad populum

Homilia 25.

Gratias igitur agamus, quoniam ex eorum numero qui salui sunt censemur: & quoniam cum ex operibus saluari non potuerimus, ex dei munere saluati sumus. Irenæus aduersus hæreses Valentini

libro 1. capite 1.

Esse autem hos, nos qui sumus ab ecclesia, dicunt: Quapropter in nobis quidem necessarium esse bonam conuersationem respondent: aliter enim impossibile esse saluari. Semetipsos autem non per operationem, sed eò quod sunt naturaliter spirituales omnino saluari dicunt. Quænam modum enim choicum impossibile est salutem percipere: non enim esse illum capacem salutis, dicunt: sic iterum quod spiritale, quod semetipsos esse uolunt,

X 3

impossibile

impossibile esse corruptelam percipere, licet in quibus-
 cunq; fuerat facti. Quemadmodum etiam aurum in ce-
 no depositum non amittit decorem suum, sed suam na-
 turam custodit, cum cœnum nihil nocere auro possit:
 sic & semetipsos dicunt, licet in quibuscunq; materialibus
 operibus sint, nihil semetipsos, neq; amittere spiri-
 talem substantiam.

Chrysoft. oratione 1. contra

Iudeos.

Etenim quod fit iuxta dei uoluntatem, quamuis ini-
 deatur improbum esse, tamen omnino deo gratum est et
 acceptissim. Contra quod fit præter dei uoluntatem, et
 secus quam ille uult fieri: quanquam existimatur acce-
 ptum deo, tamen est omnium pessimum & iniquissim.
 Etiam si quis occidat hominem, ita uolente deo, quamuis
 humanitate melius est hoc homicidium. Rursus si quis
 parcat, & humanitatis officium collocarit in quinquâ
 præter dei sententiã, quamuis cæde sceleriter est, ista ser-
 uinis parsimonia. Non enim ipsa eorum que sunt ne-
 tura, sed Dei uoluntas ac decretum efficit, ut eadem uel
 bona sint uel mala.

Augustinus ad Sixtum Romanum

Presbyterum epist. 105.

Dicit

Deus unicuique partitur mensuram fidei, opera quippe bona sunt ab homine. Fides autem fit in homine, sine qua illa à nullo sunt homine. Omne enim quod non est ex fide peccatum. Quapropter ne se uel orationis meritum extollat, etiam ad uincendas temporalium rerum cupiditates, & diligenda bona aeterna, atque ipsum fontem omnium bonorum, domini adiutorium datur oranti, quae utique nisi data esset, orare non posset. Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo credent, quem non audierunt, &c. Idem Augustinus ad Honoratum de gratia noui Testamenti epistola 120. dicit non nos saluari ex operibus. Adducit locum Pauli ad Titum 3. Non igitur secundum opera iusticiae, quae nos fecimus, &c. est epistola elegantissima quam legere ad finem poteris Lector.

Origenes in epistolam ad Roma.

libro 3. capite 3.

Igitur iustificatur homo per fidem, cui ad iusticiam nihil conferunt opera legis. Vbi uero fides non est, quae credentem iustificat, etiam si opera quis habeat ex lege: tamen quia non sunt aedificata supra fundamentum fidei, quauis uideatur esse bona, operatore suum iustificare non possunt, si eis deest fides, quae est signaculum eorum qui iustificantur à deo. Quis autem uel iusticia sua gloriabitur,

cum audiat deum per Prophetam dicentē: Quia omnis iusticia uestra sicut pannus mulieris menstruatē.

Chrysoft, de Fide & Lege.

Ante opera fides primum inducenda est: Eum qui operatur opera iusticiæ sine fide, non possum probare uiuum fuisse. Fidelem autē absq; operibus possum monstrare, & uixisse, & regnum cælorum assecutum. Nul-
 lus sine fide uitam habuit. Latro autem credidit dum-
 taxat, & iustificatus est, à misericordissimo deo. Atq;
 hic ne mihi dixeris, de fuisse ei tempus, quò iuste uiueret
 & honesta faceret opera. Neq; enim de hoc contende-
 rim ego, sed illud unum asseuerauerim, quod sola fides
 per se saluum fecerit: Nam si superuixisset, fideiq; &
 operum fuisset negligens, à salute excidisset. Hoc autem
 nunc queritur, & agitur, quod & fides per se ipsam
 saluum fecerit: opera autem per se nullos unquam ope-
 rarios iustificarūt. Et uis planè uidere, quod opera sine
 fide non uiuificant? Testimonium bonum habuit Cor-
 nelius de eleemosyna & precibus, sed Christum ignora-
 bat, deum quidem credens: dei autem sermonem nondū
 edoctus, & quia opera erunt bona, & admirabilia,
 placebant enim bonorum remuneratori et amatori deo
 Sed quia magnus ille iusticiæ & ueritatis oculus, in-
 stus inquam ille iudex, personarum respectum nesciens,
 uidit

vidit bona quidem opera, sed mortua, eò quod fidem non habebant: mittit diuinum angelũ operibus ad præmia acquirenda ministrantem, ita ut bene certando ob fidem coronari possit. Qui dicit ei: Corneli, preces tuæ ascenderunt &c. Et paulò post: Itaq; non poterant opera saluare. Nã si his quæ Petrus prædicat, saluatur & ipse & domus sua, nondũ habuit Cornelius ex operibus salutẽ, donec operibus suis fides acquirendũ præmiũ offerret &c. Et infra: Oportet igitur et ante opera lucere fidem, & fidei pedissequa esse opera. Chrysoft. Homil 21. de eo quod scriptũ est in Psal. Non intres in iudicium

cum seruo tuo, &c.

Nolite gloriari in uobismetipsis, reddite debita. Quæ sunt ista debita? Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis. Hoc ergo debetis debitum reddere. Esto te quod non fuistis, habete charitatem, inserite mansuetudinem, ceteræ uirtutes subsequantur, &c.

Gregorius in *Moralium* lib. 22.

Capite. 6.

Sunt uerò nonnulli qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatũ suarũ protinus obliuiscuntur & cordis oculũ in consideratione bonorum operum quæ exhibent figunt, atq; eò se iam sanctos æstimant, quo inter bona

agunt, malorū suorū in quibus et fortasse adhuc implicati sunt, memoriā declinant. Qui scilicet si districtiores iudicis uigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quā de imperfectis bonis exultarēt: plus inspicerent quod de his quæ adhuc eis agenda sunt debitorum tenentur, quā quod operantes quandam iam debiti partē soluunt &c. Vide & August. in prima quinquagesima ex prologo Psal. 31. supra citatū: Sed crede &c. Chrysostomus de ieiunio, Homil. 72.

ad populum.

Quoniā nulla erit nobis utilitas, siue ieiunemus siue oremus, siue prestemus misericordiam, siue quodlibet aliud faciamus, nisi propter illum fiat solum, qui nouit abscondita, & in mentis nostræ profundo reposita. Idē Chrysostomus in opere imperfecto super Matth. capite. 7. ostendit opera, quæ hypocritica sint. Item Chrysostomus aduersus Iudæos Oratione. 4. Sed ex sola gratia iustificamur genus nostrum. Quod & Paulus declarans dicit: Nunc autem absq; lege iusticia dei manifestata est, iusticia dei autem per fidem Iesu Christi.

Idem Homilia. 1. de Adam

& Heud.

Et ne in ipsa uita bona extollatur genus humanum & proprijs uiribus uictoriam sibi uendicet, in eo quod superat affectus carnis, æque redarguit à postulo, dicit

cens: Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed donum Dei est. Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Aeq; alio loco dicit: Quid habes, quod nõ accepisti? Aeq; dixit: Nemo uenit ad me, nisi pater traxerit eũ, & sine me nihil potestis facere. Et in psal. 50. Homelia. 2. Itẽ, de muliere Cananea, Ho. 12. Misere re mei. Nõ inquit, habeo conscientia bonorũ operũ, nec recte uitæ fiducia, ad misericordia confugio, ubi ineffabilis salus est. Idẽ aduersus Iudeos Ora. 12.

Etenim quod fit iuxta dei uoluntate, quamuis uideatur improbum esse, tamen omnino deo gratũ est & acceptum. Contra quod fit præter dei uoluntate, ac secus quam illẽ uult fieri: quanquã existimatur acceptũ deo, tamen est omnium pessimũ et iniquissimũ. Vt autẽ intelligas hoc esse uerũ, Achaab, qui regem quendã Syrorum ceperat. Vide. 3. Reg. 19. Et Phinees & ob homicidium sacerdotio honoratus. Item. 3. Quest. 7. In grauius. Gregorius de Cain & Abel muneribus, lege ipsum Canonem, quia nihil aliud uult Gregorius quam quod opera non iustificent hominem, sed gratia.

Hilarius in Psalmum. 142.

Et cõpetens illa humanæ uerecundie professio est, at quod per spiritũ dei in terram rectã deducendus sit id non meriti sui esse arroget, neq; per satisfactionẽ pijs obsequiis.

obsequij id sibi postulet, sed totum hoc ad clarificandū in se Dei nomen expectet, ut propter honorē Dei nominis, in terra recta esse statuatur. Et quia per hanc terrā scit sibi non in corpore mortis huius posse cōcedi: quia labes carnis humanæ per admixtā in se uitiorū consuetudinē aboleri penitus, nisi cum naturæ demutatione nō possit, uiuificari se quasi nondum uiuat, exposulat.

PECCATORES OMNES ETIAM

ipsi Sauctissimi, natura sumus.

Sensus enim & cogitatio humani Scordis in malum prona sunt ab adoloscētia sua. Et Gen. 6.

Omnes declinauerunt, simul inutilis facti sunt, nullus est iustus, ne unus quidem. Psal. 13.

Si laueris te nītro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, Hierem. 2.

Omnes enim peccauerūt & egent gloria. Roman. 3.

Gramen seminis mali seminatum est in corde. 4. Esdr. 4.

Adam ab initio, & quantum impietatis generant usq; nunc. Nos omnes pleni sumus impietate. Ibid. Vidit

Vidit præsumptionem cordis eorum, quoniã mala est, & cognouit subuersionẽ, quoniã nequam est. *Eccles. 18.*

Iniqui omnes filij hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis ueritas. *3. Esdr. 4.*

Ecce inter sanctos eius, nemo immutabilis; & cœli non sunt mundi in cõspectu eius, quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem *Iob. 15.*

Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. *Eccles. 6.*

Auferas iniquitatem & scelera atq; peccata, nullusq; apud te per se innocens non est. *Exodi. 34.*

Quis potest dicere, mundum est cor meũ, purus sum à peccato. *Prouerb. 20.*

Et facti sumus ut immundi omnes nos & quasi pannus menstruatæ mulieris. *Esa. 64.*

Omnis homo mendax. Paruum est cor hominis & inscrutabile. *Psalms. 115.*

Ne dispicias hominem auertentem se

64 PECCATORES OMNES
se à peccato, neq; improperes ei; me-
mento quoniam omnes in corruptio-
ne sumus. Sancti orant; Dimitte
nobis debita nostra.

Omnem palmitem purgat ut fru-
ctum plus adferat. *Ioan. 15.*

Vt obstruatur omne os, & obnoxi-
us fiat mundus deo. Cōclufit deus om-
nia sub peccato, ut omnium miserea-
tur. *Rom. 11.*

Si dixerimus quia peccatum non
habemus, nos ipsos seducimus, & ueri-
tas non est in nobis. *1. Ioan. 1.*

Delicta quis intelligit; ab occultis
meis, munda me. *Psal. 18.*

Cur mundū crea in me deus. *Psal. 50.*

In peccatis cōcepit me mater mea.

Non intres in iudiciū cū seruo tuo
domine, quia nō iustificabitur in con-
spectu tuo omnis uiuens. *Ibidem. 142.*

Nō habitat in carne mea bonū. *Ro. 7.*

Pro hac orabit ad te omnis sanctus
Beati quorum remissæ sunt iniqui-
tates, &c. *Psal. 152*

Dixi

Dixi: Confitebor aduersum me iur-
sticiam meam domino. 31

PATRES VETERIS TESTAMEN-
ti etiam Sancti, peccauerunt.

Quod permissu dei factū est. Non ut imitemur illos
in peccando, quin potius admiremur mirabilem dei di-
spensationē, qui & sanctos suos labi permittit, & tamē
non imputat eis peccata sua, propter fidem illorum.

Adam labitur, Loth concumbit cum filiabus inebri-
atus. Genes. 3. & 9.

Rebecca subdit Iacob pro Esau. 27.

Abraham abnegauit bis uxorem, & uocat sororem

Iacob mentitur. Isaac simulat se pro Esau. 28.

Iudas & filij eius Simon cum Leui, occidunt Emor
in Sichem & Sichemitas. 31.

Rachael furatur deos alienos Laban. 31.

Patriarchæ machinantur in necem Ioseph. 37

Moyse occidit uirum Aegyptum. Exodi. 2.

Totus Israël egrediens Aegyptum furatur aurum,
argentum, uestes & quæq; præciosa. 11.

Phinees occidit scortū Madianite, & principem.

Nume. 14

Moses, & Aaron circa aquam contradictionis non
fidunt domino, Num. 20. Reg. 3. 11.

Dauid adulter & latro. Salomon idololatra.

Tertull. ad præscript.

aduers. heret. libro.

Et hoc mirum (opinor) ut probatus aliquis retro,
postea excidat? Saul bonus præ cæteris, liuore postea
eueritur. Dauid uir bonus secundum cor domini, postea
cædis & stupri reus est. Salomon omni gratia &
sapientia donatus à domino ad idolatriam à mulieribus
inducitur. Soli enim dei filio seruabatur sine delicto
permanere.

PECCAVERUNT ET SANCTI

et noui Testamenti.

Matthæus, uel Leui, è telonio uocatur. Matth. 9.

Apostoli disputant & contendunt de primatu. 10.

Magdalena peccatrix. Lucæ. 7. 23.

Latro saluatur in cruce. Ioan. 18. 19.

Petrus negat Christum. Actor. 9.

Zachæus ab arbore ficu uocatur.

Paulus persequitur Ecclesiam. Item, Paulus & Barnabas
discedebant, ob contentionem inter illos ortam.

Vide Orbellum 4. Sentent. Dist. 22. Quest. 1.

Augustinus de diffinitionibus

Ortho. fidei, cap. 49.

Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen
ex hoc desinit esse iustus uel sanctus cum affectu teneat
sanctitatem

sanctitatem. Non enim naturæ humanæ uiribus, sed propositi adiumento per dei gratiam acquirimus sanctitatem. Et ideo ueraciter se omnes sancti pronunciant peccatores, qui in ueritate habent quod plangent, & si non reprehensione conscientiæ, certe mobilitate & mutabilitate præuaticatrici naturæ. Item Origenes super Numeros, cap. 17, Hom. 22.

Hieronimus aduersus

Pelagium.

Quamobrem & grauiſſimus poëta Flaccus scripsit in Satyra: Nam uitij nemo sine nascitur. Optimus ille est, qui minimis urgetur. Pulchrè quidem nostrorū ait: Philosophi patriarchæ hæreticorum ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina, ut nesciant illud dictum de humana fragilitate. Quid gloriatur terra & cinis. Præsertim cum de ijsdem Apostolus dicat: Video aliã legem in membris meis. Et iterum: Non enim quod uolo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum hoc ago. Si quod nõ uult operatur, quomodo stare potest hoc quod dicitur, posse hominem sine peccato esse si uelit? Quæ ratione potest esse quod uelit, cum Apostolus asserat se quod cupiat implere non posse? Cum me putauero ad calcem peruenisse uirtutum, tunc habebø principium. Hæc sola hominibus perfectio est, si imperfectus esse se nouerint.

Monimum.

Nunc enim diuinorum munerum (ut ita dicam) nō
dum est perfecta perfectio, utpote, ubi omnis perfectus
perfectio est indignus. Nam ille qui dixit: Quotquot
ergo perfecti sumus, hoc sentiamus. Idē dicit. Nō quod
iam acceperim, aut iam perfectus sum. Fuit ergo perfectus
etiam spe futurę glorificationis: fuit autem imperfectus
onere corruptionis & mortalitatis. Corpus enim quod
corrūpitur aggrauat animam, & deprimit terrena in-
habitatione sensum multa cogitantem. Fuit perfectus ex
peccatione numeris: fuit imperfectus fatigatione certā-
minis. Et paulo post: Fuit perfectus plenissimē sciens,
quia deus quęcumq; promisit, potens est & facere: fuit
autē imperfectus, quia deus in sanctis suis quędam nō
dum fecit, ex omnibus promisit. Propter quod etiā om-
nes antiqui iusti (sicut idem Apostolus dicit) testimo-
nio fidei comprobati, non sunt sine subsequentium per-
fectione, perfecti: sic subsequentes sancti, non possunt
sine precedentibus perfici. Donum itaq; perfectū tunc
omnibus dabitur, quando sanctis eterna glorificatio
tribuetur.

Augustinus ad Innocentium

Papam, epistola 95.

vii

Vbi mors uictoria tua? ubi est mors aculeus tuus? aculeus autem mortis est peccatum. Diligentius per tractandum propter alios quosdam, qui senserunt, atq; in literis suis mandauerunt, etiam in hac uita esse posse homines sine peccato, non ab initio natiuitatis suæ, sed conuersatione à peccatis ad iusticiam, & à uita reprobata ad bonam uitam, Sic enim intellexerunt quod de Zacharia & Helizabet scriptum est, ambulasse eos in omnibus iustificationibus domini sine querela. Hoc quod dictum est, sine querela, sine peccato dictum acceperunt: non quidem negantes, imò etiam quod alijs locis in literis eorum inuenitur, pio confitentes adiutorium gratiæ domini nostri, non per naturalem spiritum hominis, sed per principalem spiritum dei, qui parum uidentur considerasse ipsum fuisse utiq; sacerdotem. Omnes autem tunc sacerdotes necesse habebant ex lege dei primitus pro peccatis suis offerre sacrificium, deinde pro populo, sicut nunc per orationis sacrificium conuincimur non esse sine peccato, quoniam iussi sumus dicere: Dimitte nobis debita nostra, &c.

Hieronymus aduersus P^e

lagianos, lib. 1.

Omnis qui natus est ex deo non peccat, peccatū nō facit. Si enim omnis qui natus est ex deo non peccat,

quoniam semen eius manet in eo, & non potest peccare, quia ex deo natus. Qua consequentia idem in eodem loquitur: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est? Ignoras rationem, hæsitas atq; turbaris? Audi eundem Euangelistam: Si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, ut dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fatemur, & iusticia nostra non ex proprio merito, sed ex dei cõsistit misericordia. Dicente sancta scriptura: Iustus accusator est sui in principio sermonis.

Augustinus ad Innocentium

Papam Epist. 9.

Nobis autem sufficit, quod nullus in ecclesia de re peritur in quolibet profectu, excellentia atq; iusticia qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis dominicæ: Dimitte nobis debita nostra. Et dicat se non habere peccatum, ne se ipsum deceptiat, & ueritas in eo non sit: quamuis iam sine querela uiuat. Idem August. Serm. de tempore dominica 4. post octauas Epiphaniæ dicit Apostolus, cum apertissime fateatur inuincibili se uel omnes sanctos peccati huius necessitate constrictos: tamen neminem eorum ob hoc esse damnandum audenter enunciat, dicens: Nihil ergo damnationis

damnationis his qui sunt in Christo Iesu.

Bernhardus Sermo. 50.

Nostra, inquit, si qua est humilis iusticia, recta forsitan, sed non pura. Nisi forte meliores nos esse credimus quam patres nostros, qui non minus ueraciter, quam humiliter dixerunt: Omnes iusticie nostre tanquam panus menstruat.e mulieris. Quomodo enim pura iusticia tibi adhuc non potest culpa deesse? Recta tamen uideri potest iusticia hominum si modo peccato non consentiat, ut non regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis initio quidem non modo recta, sed etiam pura fuit, quandiu ei datum est, nec sentire peccatum. Caterum haec ipsa, quoniam pura non fuit, et puritatem facile perdidit, et ne ipsam quidem retinuit rectitudinem suam. Non enim iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens, ait is qui dei iusticiam minime ignorat. Consule quoque Hieronymum in epistola 9. ad Saluianam. Item, Cyprianus super oratione dominica, et de Mortalitate libro de hac re differit.

Augustinus Psalm. 142.

Nolite putare te aliquid operari, nisi in quantum malus es. Nullus enim unquam opus bonum fecit, tanta charitate, quanta potuit et debuit. Quare quilibet iniustus remansit, iniustus autem non potest in opere iniusto non peccare. Quod scite admodum idem Doctor

in epist. 30. ad Hieron. de eo: Si quis totam legem, & c.
 ostendit & probat. Et ut in inquiring generaliter breuitate
 terq; cōplectar, quàm de uirtute habeam notionē quod
 ad recte uiuendum attinet. Virtus est charitas, qua id
 quod diligendū est, diligitur, hac in alijs maior, in alijs
 minor, in alijs nulla. Plenissima uerò, que iam nō possit
 augeri, quandiu hic homo uiuit, est in nemine quādiu ui-
 tem augeri potest: profectio illud quod minus est, quā
 debet ex uitio est. Ex quo uitio, nō potest iustus in terra
 qui faciat bonum, & non peccet. Ex quo uitio: Non iu-
 stificabitur in conspectu eius omnis uiuens. Propter quā
 uitium: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos
 ipsos seducimus, & ueritas in nobis nō est. Propter quā
 etiam quantumlibet profecerimus, necessariū est nobis
 dicere: Dimitte nobis debita nostra. Ecce charitatis de-
 fectus, qui cuncto quantūuis sanctissimi hominis operi
 peccatum ab Augustino astipulantibus scripturis pro-
 clamatur: unde & in omni opere peccatur. Et tamen di-
 cuntur non peccare, etiam si incōsummata sit eorum iu-
 sticia, ubi deus aut illa carnis desideria, aut minus chari-
 tatiuam actionem non imputat ad peccatum, quia, ut
 ait Bernhardus Sermone de Annunciatione, utiq; pecca-
 tum quod factum est, & c. Vide supra de operibus. Et
 uide Scotum Sent. Quæst. 1. & de Conse. Dist. 4. Can.
 Venerabiles in Glosa.

Gregorius in moralibus Psal.

super Iob 9.

Non iustificabitur homo compositus deo, quia omne meritum virtutis nostræ, vitium esse conspicitur, si à iusto arbitrio districte iudicetur, ideò recte subiūgit: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit unum respondere pro mille. Secundo ibidem super illud: Si repente interroget, quis respondebit ei? Quia, inquit, si remota pietate discutitur in eo examine, etiam iustorum uita, succumbit. Tertio ibidem: Si habuero quippiam iustum non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Vt enim, inquit saepe diximus: Omnis humana iusticia, iniusticiam esse conuincitur, si districte iudicetur, prece ergo post iusticiam indiget, ut qui succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualeseat. Quarto ibidem: Verebar omnia opera mea, sciens quia non par-
 cis delinquenti. Ecce uir sanctus in operibus omnibus, non malis, quæ non faciebat sanctus, ut testatur de eo dominus in principio libri, Timet, & deliquisse se, ac minus fecisse. Ibi Gregorius dicit: Quæ aperte egerim uideo, sed quid intus latenter pertulerim, ignoro. Quinto ibidem: Si fulserint quasi mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intingens me. Quia quousque poena corruptionis astringimur, quantumlibet

704 PECCATORES OMNES
rectis operibus, ueram mundiciem nequaquam apprehendimus, sed imitamur. Et infra: Quia per studia recte operationis exercear, in tua tamen noticia uideo, quia mundus non sum. Et in fine Moraliū: Quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra, pura mala sunt, & bona nostra quae nos habere credimus pura bona esse nequaquam possunt.

Augustinus in epistola. 54.

Macedonium.

Testatur, debita quae iustissimus quisque postulat remitti uerè, & esse & dici peccata. Imò, inquit, qui dicit se esse sine peccato, non est in ueritate, & qui dicit se in opere optime factò sine peccato ipse se seducit, & ueritas in eo non est: ut etiam notat Augustinus sermone secundo & uerbosissime in libro de perfectione iusticiae hominis. Qui in libro quoque de natura & gratia audeat dicere: Si omnes sancti in unum congregati, quaererentur, si peccatū nō haberent, quid essent, inquit, dicturi? Quia si dixerimus quia peccatum non habemus. Item in Encherididio capite. 33.

Augustinus de Martyribus.

Loquens: Conterritus, inquit, respexit infirmitatem suam & uidit non de se sibi esse presumendum, quantum enim ad ipsum hominem pertinet mendax est, sed gratia dei

dei uerax est factus. Non est qui facit bonum, non est usq; ad unum &c. Idem August. de Peccatorum meritis & Remissione libro 2. cap. 7. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Non ergo omnis peccator, sed omnis sanctus, uox enim sanctorum est: Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Vnde in eiusdem apostoli Apocalypsi, illa centum quadraginta, & quatuor milia sanctorum, qui se cum mulieribus non continent, uirgines enim permanserunt, & non est inuentum in ore eorum mendacium, quia irreprehensibiles sunt, quia se ipsos ueraciter reprehenderunt. Et ideo non est inuentum in ore eorum mendacium, quia si dicerent se peccatum non habere, se ipsos deciperent, & ueritas in eis non esset, & utiq; mendacium esset ubi ueritas non esset, : quoniam iustus cum in sermonis exordio accusator sui est, non utiq; mentitur.

Bernhardus in sermone de uerbis

Origenis.

Dominus est qui me iudicat. Illius enim prorsus nequeo declinare iudiciū, et si iustus fuero, non leuabo caput: quoniam omnes iusticie mee tanquā pannus menstruatae corā illo. Non est qui in conspectu eius iustificetur, non est usq; ad unum. Chrysostomus fatetur nos

omnes natura esse peccatores: uide ipsum in capite
Matthæi. 21. Homil. 37. Item etiam sanctos esse pec-
catores. De pœnitentia Homil. 6.

Hieronimus

Ad Rusticum, qui lapsus fuit, epistola. 45. qui inter
cætera: Non inquit, habitat in carne nostra bonum,
nec agimus quod uolumus, sed quod uolumus, ut aliud
mens desideret, aliquid caro facere cogatur. Et paulò
superius: nullus quidem mundus à peccato, ne si iunius
quidem diei fuerit uita eius. Astra quoq; ipsa non sunt
munda in conspectu eius. Si in cœlo peccatum, quanto
magis in terra? Si delictum in his, qui carent tentatore
corporea, quanto magis in nobis, qui fragili carne cir-
cundamur, & cum Apostolo dicimus: Miser ego hoc
de peccandi affectibus. An non aperte hic protestatur
delictum nobis inesse ex carnis corruptela, sicut Au-
gust. ex charitate imperfecta, & Gregorius ex iusticia
inconsummata? & hoc peccatum etiam sanctissimo no-
stro inest operi, sed non dominans peccatum. Talibus
enim sanctitate conspicuus Paulus loquitur: Peccati,
inquit, uobis non dominetur. Et quotiescunq; scriptu-
ra & Patres asserant, peccatū non inesse operi bono et
diuino loquuntur de hoc dominante peccato. De peccato

cato autem subiecto, id est, ueniali, de quo Gen. 4. scri-
tur: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius
bono naturaliter inesse operi: sed gratia sanante
tanquam non sit ignosci, satis nunc superq; probatum
reor. Idem contra Pelagium.

Origenes super Numeros cap. 27.

Homilia. 22.

Propter quod transgressi estis uerbū in deserto Syn-
etc. Ergo ne in culpa est etiam Moyses? Etiā ipse trans-
gressionis crimen incurrit, etiam ipse factus est sub pec-
cato? Sequitur: Et ideò opinor dicebat, quia peccatū
introijt in hunc mundum, & per peccatū mors in quo
omnes peccauerunt. Et iterum: Conclufit Deus omnes
sub peccato, ut omnibus misereatur. Sed gratias domi-
no Iesu Christo, qui nos liberauit de corpore mortis hu-
ius. Nam Moyses quomodo aliquem liberare potuisset
à peccatis cum etiam ipsi dicatur: quia transgressi
estis uerbum meum, etc. ut manifestū sit omnibus, quod
ille debeat solus requiri, qui solus peccatum non fecit,
nec inuentus est dolus in ore eius.

CHRISTVS SOLVS INVO-

candus, non Sancti.

ECCe dedi te in lucē gentiū. Ecce
testem populis dedi eum, ducē ac
præceptorem in gentibus. Esaiæ. 55.

Et erunt mihi populus, & ego ero
eis deus, & seruus meus Dauid rex su
per eos, pastor unus erit ouium eorū.
Ezech. 37.

Omnis qui credit in me, habet uitā
æternam. Ioan. 6.

Abraham uidet diem meum, & ga
uisus est. Ibidem.

Ego sum uia, ueritas, & uita. 10.
Sicut in Adam omnes moriuntur
sic & in Christo omnes uiuificabun
tur. 14. 1. Corin. 15.

Cum igitur fratres habeamus liber
tatem ad eundem in sancta per sanguinē
Iesu, eam uiam quam dedicauit nobis
recentem ac uiuentē, per uelamen
tuū, hoc est, per carnem suā cumq; ha
beamus sacerdotem magnum perfe
ctum domini dei, accedamus cū uero
corde in certitudine fidei. Heb. 10.

Qui non intrat per ostium, hic fur
est & latro. Ioan. 10.

Ego ueni, ut uitā habeant & abun
dantius habeant. 1. Ioan. 2.

Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud deum, Iesum Christum iustum, hic est, propiciatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantū, sed etiam pro totius mundi. *1. Ioan. 2.*

Nemo uenit ad patrem, nisi per me *Ioan. 14. 1. Tim. 2.*

Quoniam autē per illum habemus aditum utriq; in uno spiritu ad patrē.

Vnus deus, unus etiā reconciliator dei & hominū, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsū preciū redemptionis pro omnibus. *Quomodo ergo plures alij ex sanctis. 1. Timot. 2.*

Venite ad me omnes qui laboratis &c. Ecce ad se allicit, nullam postulans intercessionem sanctorum *Math. 11.*

Iustificati gratis per illius gratiā per redemptionē, quę est in Christo Iesu, quem proposuit deus reconciliatorē. *Certe non alium ex sanctis Rom. 3.*

Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitatis tuas propter me (non propter sanctorum patrocinitum;) & peccatorū tuorum non

non recordabor. Exod. 43.

Locus Exodi. 23. cum dicitur Mosech: Me merito deus Abraham, Isaac & Iacob, &c. nemo non uidet prophetam non interpellare Sanctos, sed per nominationem sanctorum reducere in memoriam à deo promissiones factas ad eos. Nunc uerò non per illos oramus quibus facta est promissio, sed per Christum, qui erat promissus, & uenit sicut ipsemet præcepit, ut in nomine suo oremus.

Augustinus de Ciuitate dei

lib. 10. Cap. 7.

Merito illi in coelestibus sedibus constituti, immortales, & beati, qui creatoris sui participatione congaudent, cuius aeternitate firmi, cuius ueritate certi, cuius munere sancti sunt: quoniam nos mortales & miseros ut immortales beatiq; simus, misericorditer diligunt, nolunt nos sibi sacrificari: sed ei, cuius & ipsi nobiscum esse nouerunt. Cum ipsis enim sumus una ciuitas dei, cui dicitur in Psalmo: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, cuius pars in nobis peregrinatur, in illis opitulatur.

Chrysostronus Homilia de

profectu Euangelij.

O mulier magna est fides tua. Vides quomodo mulier, quæ indigna erat, ex assiduitate facta est digna?

Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes apud deũ plus efficitur, quàm dũ alij pro nobis orant? Clamauit hec & accesserunt discipuli, dicunt: Dimitte eã quia clamat post nos. Et ad illos quidẽ dixit: Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël. Quando autẽ ipsa met accessit, & perseuerauit, clamans, & dicens: Domine, etiã: nam & catuli edunt de mensa domini suorum, tunc beneficiũ dedit & ait: Fiat tibi sicut uis. Vides quomodo repulit, cum alij precarentur: ubi uerò ipsa met orans pro dono clamauit, annuit. Non sum missus, nisi ad oves quæ perierãt domus Israël huic autem dicit: Magna est fides tua, fiat tibi sicut uis.

Augustinus in lib. contra

Sermonem Arrianorum.

Scriptura sancta quæ istos diuinos actus non differentia potestatum, sed operũ ineffabilitate metitur, aduocatum nostrum etiã ipsum iudicẽ nouit, dicente apostolo Ioanne: Si quis peccauerit, aduocatum habemus ad patrem Iesum Christum iustum. Quod etiã ipse significat, ubi dicit: Rogabo patrem & alium aduocatum dabit uobis. Neq; enim esset spiritus sanctus aduocatus alius, nisi hoc esset & filius.

Chrysostomus Homilia de
profectu Euangelij.

Ceterum

Ceterum non opus est patronis apud deum, neq̄ multo discursu, & blandiare alijs, sed licet solus sis, patronoq̄ careas, & per teipsum deum preceris omnium tamen uoti compos eris. Neq̄ enim tam facile deus annuit, cum alij pro nobis orant, ut cum ipse net oramus etiam si plurimis pleni simus malis.

Augustinus de peccatorum meritis

& remissione contra Pelagi-
nos, lib. 1. cap. 10.

Legimus iustificari in Christo qui credunt in eum propter occultam communicationem & inspirationem gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret domino, unus spiritus est, quamuis eum & imitentur sancti eius. Legatur mihi tale aliquid de his, qui sanctos eius imitati sunt, utrum quisquam dictus sit iustificatus in Paulo aut in Petro, aut in quolibet horum, quorum in populo dei magna excellit autoritas, nisi quod in Abraham dicuntur eius est secundum carnem.

Theophilactus in Ioannem

Cap. 15.

Fiat tibi sicut uis. Ostendit quod nisi fidem habuisset Chananea, nihil fuisset assequuta. Atq̄ ita si uolueris nos & nos, nihil uetat & nos assequi que uolueris.

mus. Obserua autem quod licet sancti orent pro nobis, sicut pro illa Apostoli: attamen nos pro nobis ipsis petentes magis audimur.

Isychius in Leuit. lib. 6.

Cap. 21.

Sacerdotum sanctificatio ad Christum tendit, non solum qui ab eo sacerdotij legem & modum accipient, sed sacrificiorum quæ ab eis offeruntur, atq; oblationem ipse apud patrem mediator.

Augustinus de Quantitate

anime lib. Cap. 54.

Quemadmodum fatendum est animam humanam non esse quod deus est: ita presumendum, nihil inter omnia quæ creauit deo esse propinquius. Ideoq; diuine ac singulariter in ecclesia catholica traditur nullam creaturam colendam esse animæ, sed ipsum tantummodo rerum quæ sunt omnium creatorem ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, etc. Hic ergo solus deus anima colendus est, neq; discrete, neq; confuse. Quicquid enim anima colit ut deum, necesse est ut melius esse quam se ipsam putet. Et paulo post: Deus igitur solus ei colendus est, qui solus eius est autor. Homo autem quilibet alius quam sapientissimus, & perfectissimus, uel

Z

prorsus

Prorsus quaelibet anima rationis cōpos atq; beatissima,
amanda tantummodo & imitanda est, eiq; pro merito
atq; ordine quod ei congruit deferendum. Nam domi-
num deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

Cyrrillus in euangelium Ioan. 16.

lib. 11. Cap. 17.

In quantum uerò mediator est, & pontifex, & pas-
ractus nostras preces ad patrem adducit: ipse enim li-
bertatem, atq; fiduciam ad patrem largitur. Idem Cy-
rillus in euang. Ioan. cap. 17. lib. 11. cap. 27. Consumma-
ti ergo sumus, reductiq; ad unionē dei patris mediatio-
ne saluatoris, id est, Christi.

August. contra duas epist. Pelag.

ad Bonifa. lib. 3. cap. 8.

Omnes sancti, siue ab illo antiquo Abel, usq; ad Ioan-
nem Baptistam: siue ab ipsis Apostolis usq; ad hoc tem-
pus, & deinceps usq; ad terminum seculi, in domino
laudandi sunt, non in seipsis, quia & illorum anteriorū
uox est. In domino laudabitur anima mea. Et istorū pos-
teriorum uox est: Gratia dei sum id quod sum. Et ad
omnes pertinet, ut qui gloriatur, in domino gloriatur.
Et confessio communis est omnium. Si dixerimus quia
peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & ueritas
in nobis non est.

Chrysost

Chrysoſtomus de Aſcenſione

Domini. Serm. 25.

Diſce quod non noſtra deprecatione, qui eum offen-
deramus, ſed poſtulatū Chriſti, qui iuſtē fuerat nobis
iratus, pax facta eſt. Pro Chriſto nanq; ait, legatione
fungimur, tanquā deo regnante per nos. Quid hoc
eſt: ipſe rogat qui iniuriam paſſus eſt? Valde, inquit,
nam deus clemens, & ipſe tanquā pater miſericors
deprecatur. Et uide qui medicus eſt, qui reconciliator
acceſſit. Non angelus, nō archangelus, ſed ipſe filius de-
i poſitus altercantium litem diſcordiamq; diſſoluit,
ita & Chriſtus fecit.

Augustinus in epiſtolam beati

Ioannis Tractatu 1.

Ille talis uir non dixit, aduocatum habetis apud pa-
trem: ſed ſi quis peccauerit, aduocatum, inquit, ha-
bemus. Non dixit habetis, nec me habetis dixit, nec
ipſum Chriſtum habetis dixit, ſed & Chriſtum po-
ſuit, non ſe: & habemus dixit: non habetis. Maluit ſe
ponere in numero peccatorum, ut haberet aduocatum,
Chriſtum, quā ponere ſe pro Chriſto aduocatum, &
inueniri inter damnandos ſuperbos. Fratres leſum
Chriſtum iuſtum ipſum habemus aduocatum ad patrē,
Z 2 ipſe

ipse propiciatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui
 tenuit haresim non fecit, hoc qui tenuit, schisma non fe-
 cit: unde enim facta sunt schismata? Cum dicunt homi-
 nes: Nos iusti sumus. Cum dicunt homines: Nos sancti-
 ficamus immundos, nos iustificamus impios, nos peti-
 mus, nos impetramus. Ioannes autem quid dixit? Et si
 quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum
 Christum iustum. Sed dicet aliquis: Ergo sancti nõ
 petunt pro nobis? Ergo episcopi uel prepositi non pe-
 tunt pro populo? Sed attendite scripturas, & uide-
 qua & prepositi commendant se populo. Nam Apo-
 stolus dicit plebi: Orantes simul pro nobis: Orat Apo-
 stolus pro plebe, ora plebs pro Apostolo: Oramus pro
 uobis fratres, sed & uos orate pro nobis. Inuicem pro
 se omnia membra orent, caput pro omnibus interpellat.
 Propterea non mirum quia sequitur & hic, & claudit
 ora diuidentibus ecclesiam Dei. Quia dixit: Iesum Chri-
 stum iustum habemus aduocatum, & ipse propiciatio
 peccatorum nostrorum, propter illos, qui se diuisuri es-
 rant & dicturi: Ecce hic est Christus, ecce illic, & uel
 le eum ostendere in parte, qui emit totum & possedit
 totum.

Chrysofomus de Pœnitentiã

Homilia 4.

Aduerſo

Auerte & tu si quid nimis molestum incidens uideris, impedimentoq; tibi paratum, nequaquam ad illud confugeris, aut ad humanum prospexeris auxilium sed uniuersos transiens, ad animarum medicamentum illud euola. Cor enim curare solus potest, etc. Hæc igitur scientes, ad deum semper confugiamus, & uolentem et potentem nostras molestias soluere. Atq; homines si quando exorare oportet, & ianitoribus prius occurrere conuenit, parasitisq; histrionibus suadere, et longam sepe uiam abire, in deo nihil tale est, sine mediatore exorabilis est, sine pecunijs, sine impensa precib. annuit.

Ambrosius in Commentarijs

epist. ad Roma.

Solent, inquit, misera uti excusatione, dicentes: per istos posse ire ad deum, sicut per comites peruenitur ad regem. Age nunquid tam demens est aliquis ut salutis sue immemor, ut honorificentiam regis uendicet comiti cum hac de re, si qui etiam tractare fuerint inuenti, iure ut rei damnentur maiestatis? Et isti non putant reos, qui honorem nominis dei deserunt creatura, & relicto domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus quod seruitur deo. Nam & ideo ad regem per tribunos et comites itur, quia homo utiq; rex, et nescit quib. debeat rem

publicam credere. Ad deum autem, quem utiq; nihil la-
 tet, omnium enim merita nouit, promerendum, suffraga-
 tore non est opus, sed mente deuota. Vbi cuiq; enim la-
 tis loquutus fuerit, nihil respondebit. Hec Ambrosius.

Cyrillus in Euang. Ioan. cap. 14.

Lib. 9 cap. 42.

Quumq; nemo ueniat ad patrem nisi per Christum
 ut ipse ait, ianua & uia reconciliationis hominum ad
 patrem filius factus est, & gratiam unã cum patre ipse
 distribuit.

Augustinus lib. 11. Confessionum

Cap. 43.

Verax autem mediator quem secreta tua misericor-
 dia demonstrasti humilibus, & misisti ut eius exemplo
 etiam ipsam discerent humilitatem, mediator ille dei, &
 hominum homo Christus Iesus inter mortales peccato-
 res, & immortalem iustũ apparuit, &c. Item August.

lib. 9. Confessionum cap. 13.

Chrysostronus Homilia 12. de

muliere Cananea.

Nunquid longe est à te, ut uadas ad locum aliquem
 Deus non includitur loco, sed semper in proximo est: et
 qui in loco non clauditur, fide tenetur. Nam si hominem
 rogare uolueris, interrogas quid facit, & audiens dori-
 mit

mit, aut non uacat, aut certe non dignabitur responde-
re minister tibi. Ad deum autem nihil horum opus est,
sed ubicunq; fueris, aut inuocaueris, audit te. Non ostia-
rio, non mediatore, non ministro opus est, sed dicito: Mi-
serere mei deus. Item uide Chrysost. in cap. Matth. 6.
Hom. 22. fatetur intercessionem Sanctorum nihil pro-
desse, nisi nos ipsi bene uixerimus.

Augustinus lib. 7. Confess.

Cap. 18.

Et querebam uiam comparandi roboris, quod esset
idoneum ad fruendum te, nec inueniebam donec ample-
cterer mediatorem dei & hominum: hominem Christiẽ
Iesum, qui est super omnia deus benedictus in secula uo-
cantẽ & dicentem: Ego sum uia, ueritas & uita. Itẽ Au-
gust. de libero arbitrio, libro 3. Nõ enim ad creaturã in-
uenitur tendere, ut efficiamur beati, sed ad ipsum creato-
rem: de quo si aliud quàm oportet, ac sese res habet, no-
bis persuadetur perniciosissimo errore decipimur.

Theophylactus in 14. caput

Ioannis.

Et quò ego uado, etc. Via aut ipse Christus est. Quia
igitur monet: ego sum uia, per me omnino ad patrẽ &
uos ascendetis. Nõ solũ autẽ uia, sed & ueritas, atq; ita
merito uos confiditis, quod non decipiimini à me, & c.

Nec; enim per aliã uiam quã per me illuc eundẽ esse.

Augustinus de uera Religione.

libro, cap ultimo.

Non diligamus spectacula uisibilia, ne ab ipsa ueritate aberrando, & amando umbras, in tenebras proiciamur. Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris. Melius est enim quodcunq; uerum, quã omne quicquid pro arbitrio fingi potest. Non sit nobis religio humanorum operũ cultus. Meliores enim sunt ipsi artifices qui talia fabricantur, quos tamen colere non debemus. Non sit nobis religio cultus hominũ mortuorum: quia si pie uixerint, nõ sic habentur, ut tales querant honores; sed illũ à nobis coli uolunt, quo illuminante latentur merito sui nos esse conseruos. Honorandi ergo sunt propter imitationẽ, non adorandi propter religionẽ. Et Paulus post: Quod ergo colit summus angelus, id colendum est etiã ab homine ultimo &c. Hoc etiã ipsos optimos angelos et excellētissima dei ministeria uelle credamus ut unũ cũ ipsis colamus deũ, cuius contemplatione letati sunt &c. Et subdit Quare honoramus eos charitate, nõ seruitute. Nec eis templa construimus. Nolũt enim sic honorari à nobis, quia nos ipsos cũ boni sumus templa summi dei esse nouerunt. Recte igitur scribitur hominem ab angelo prohibitum ne se adoraret, sed unum deum

deum sub quo ei esset & ille conseruus, Apoca. 19.
 Chrysostomus in Matth. cap. 1.

Homilia 5.

Quod si negligentes fuerimus ac desidēs, nec per
 aliorū quidem possumus merita saluari. Si uerò mente
 uigilemus, etiam per nos metipsos istud ualeamus effice
 re, & multo magis nostro, quàm alieno tuti esse suffra
 gio. Hactenus Chrysostomus. Idem aduersus Iudeos
 Oratione quarta plura de hac re.

Augustinus de uera Religione

libro cap. 10.

Non ergo creaturæ potius quàm creatori seruiamus
 ne euanescamus in cogitationibus nostris, et perfecta reli
 gio est eterno enim creatori adherentes, & nos eter
 nitatem efficiamur necesse est. Item Augusti. ad Sixtum
 Presbyterum contra Pelagianos epistola. 303. Et hæc
 intellige, gratia ne præter mediatorem aliqua alia uia
 quæreretur, adiecit Paulus in Christo Iesu domino.

Theophylactus in epistolam.

Colos. cap. 1.

In Christo nanq; species omnis Euangelij sita est, et
 cunctis erit in ipso sperandū, qui Euangelium excepere,
 ut qui uniuersa peccauerit. Quo fit, ut qui angelus ip
 sis conciliationem hanc forte adscripserit, à Christo di
 motus sit necesse est.

B 5

Augustinus

CHRISTVS SOLVS
 Augustinus Tractatu. 22. in

Ioannem. Cap. 5.

Ego sum, inquit, uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem meū nisi per me, Ioannis. 14. Ambulare uis, ego sum uia. Falli nō uis ego sum ueritas. Mori nō uis eas, nisi ad me, non est quā eas, nisi per me.

Cyrillus ad Reginas de Recta

fide libro, ex Euangelio Ioannis.

Assumptus est in cœlū sed ut deus. Annūciatur prestare petitiones adorantiū, si in nomine eius fecerint peccatos, & largiri quod petunt, quā ei qui solus naturus, & uerē deus est. Augustinus in Psal. 103.

Oratio autem quæ non fit per Christū, non solū nō potest delere peccatū, sed etiā ipsa fit in peccatū. Item Augustinus in libro de fide ad Petrū Diaconū cap. 2. Verbum ergo caro factū, unus est filius dei dominus Iesus Christus mediator dei & hominū. Idcirco autē mediator, quia idem deus atq; homo uerus. Item in Sententijs ex August. decerptis. De uno solo mediatore dei & hominum, homine Christo Iesu fides catholica nouit quod pro nobis mortem, id est, peccati pœnam sine peccato subire

Subire dignatus est. Item in iisdem sententijs: Non reconciliatur per mediatorem deo: unus enim deus, & unus mediator dei & hominum, homo Christus Iesus, Item in iisdem: Fides Christi, est credere in eum qui iustificat impium, credere in mediatorem, sine quo nullus reconciliatur deo.

Cyrillus in Thefauro, lib. 4.

Cap. 2.

Præterea qui participatione sanctitatis dei sanctificati sunt, donum quidam conseruant, & mandata quidem obseruant, alios autem sanctificari ipsi nequeunt: nullus enim hominum sancti spiritus participatione sanctus, propria potestate ac uoluntate id ipsum cæteris poterit donare: fons enim sanctitatis solummodo potest ex seipso sanctitatem quibuscunq; largiri. Videmus enim quod angeli, sancti quidem sunt participatione ac gratia, & ideo nunquam inueniuntur dedisse ipsi sanctitatem hominibus. Et beatus Moses septuaginta senioribus præpositis non dedit ipse spiritum, sed deus abstulit (ut scribitur) à spiritu qui erat in Moyse, & donauit illis. Sancti ergo per gratiam atq; participationem, ipsi quidem donum consecuti sunt, sed alijs pro uoluntate sua dare illud non possunt: filius uero non sic, sed ut sanctitatis fons, ex propria potestate discipulos sanctificat,

sanctificat, dicens: Accipite spiritum sanctum, &c.
Augustinus in Enchirid. ad Laurentium, cap. 32.

Nos per mediatorem Christum reconciliamur deo ut ex inimicis efficiamur filij. Et cap. 109. Nā neq; per ipsum liberaremur unum mediatorem dei & hominum Christum Iesum, nisi esset & deus. Sed cum factus est Adam homo scilicet reclusus, mediatore non opus erat. Cum uero genus humanum peccata longe separauerit à deo, per mediatorem qui solus sine peccato natus est, uixit et occisus est, reconciliari nos oportebat deo, usq; ad carnis resurrectionem in uitam eternam.

Augustinus Hieronymo de natura & origine animarum.

Nec omnino esse animam ullam in genere humano, cui non necessarius ad liberationē mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Quæcumq; autem sine gratia mediatoris, & sacramento eius in qualibet corporis etate de corpore exierit, & in pœnam futuram, & in ultimo iudicio recepturam corpus ad pœnam.

Augustinus ad Honoratum de gratia noui Testamenti epist. 120.

Ideo in sancto habitas laus Israël, laus uidentiam te quia non in se laudantur, sed in te. Quia enim habent quod

quod non acceperunt, ut qui gloriatur in domino gloriatur? Hec est gratia noui Testamenti: nam in ueteri Testamento, quando cōmendabas, non nisi à te peti sperariq; debere etiã ipsam terrenã temporalemq; felicitatē. In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & eruisi eos, ad te clamaucrunt, & salui facti sunt. Vide Ignatium in suis epistolis, unū deū inculcat. Sic Polycarpi episcopi Irenæi liber aduersus hereses id clarissime ostendit.

Eusebius Cæsariensis Eccle. hist.

lib. 4. cap. 15.

De beato Polycarpo disputans, apographum inserit, in quo enumerat, quomodo Christiani petierunt mortui Polycarpi cadauer, Iudæis multum reclamantibus: quasi scilicet Christiani cultus gratia postulauerint, quibus sic respondent Ignorantes miserrimi, quia neq; Christū aliquando possumus delinquere, qui mortem pro totius mundi salute sustinuit, ne alium quenquã colere: quoniam uerum deum, et qui solus colendus sit nouerimus. Martyres uerò tanquam discipulos domini diligamus & ueneremur, quasi integer fidem magistro seruantes & domino: quorum nos quoq; in fide et perseverantia charitatis optamus esse participes. Et paulo post: Nos combusta ossa preciosissimis gemmis chariora & omnia auro probabiliora per ignem facta, collegimus

mus, ac (sicut conueniebat) ex morte condidimus, quo in loco etiam nunc, præstante domino, solennes agimus celebresq; conuentus, maxime quidem in die passionis eius, sed & cum eorū etiam memorias celebramus quæ prius passi fuerant, ut sequentium animi ad præcessorum uia exemplis insignibus suscitentur. Hactenus Smyrnensis ecclesia. Acta sunt hæc imperantibus M. Aurelio Vero, & Antonio filio eius cum Lucio fratre. Quo modo ueteres pro publica concione martyres laudauerint, uidelicet, ut uiuentes adhuc ad imitanda eorum imitarentur uestigia. Auctor est D. Cyprianus epist. lib. 4. epist. 5.

Augustinus

De Ciuitate dei, libro octauo, capite ultimo, aperte testatur martyribus neq; aras erigi, neq; templa debere. Deniq; martyribus (inquit) nostris, neq; sacerdotes instituumus, neq; offerimus sacrificia, quia incongruum, in mortas tantū, sicut hominibus mortuis, fabricamus.

Item supra de Missa ostendimus sacrificare Christianus idem esse quod inuocare, orare, uota nuncupare. Nemo ergo nisi unus deus in Christo adorandus est. Lege Augustini septimum librum de Ciuitate dei caput, 10.

INVOCANDVS.
Tertullianus aduersus Mar-

737

cionem, lib. 1.

Veritas (inquit) Christiana districte pronunciat, deus si non unus est, non est: quia dignius credimus nõ esse, quodcumq; nõ ita fuerit, ut esse debeat. Deus autem, ut scias unum esse debere: quare quid sit deus, & non aliter inuenies, quantum humana conditio de deo definire potest, id definis, quod & omnium conscientia agnoscit, deum summum esse, magnum, in aeternitate constitutum, innatum, infectum, sine initio, sine fine.

Idem in Apologia

Cap. 17.

Hunc ergo unum colimus, qui totã molẽ istam cum omni instrumento elementorũ, corporum, spiritũũ uerbo, quo iussit, ratione qua disposuit, uirtute qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentũ maiestatis suæ. Vnde & Greci nomen mundo $\kappa\acute{o}\sigma\mu\omicron\upsilon\gamma$ accommodauerunt. Inuisibilis est, etsi uideatur incomprehensibilis, etsi per gratiã representetur inestimabilis, etsi humanis sensibus aestimetur. Ideo uerus et tantus est. Itẽ in cap. 30 ubi ostendit quod Christiani supplices à deo uero salutẽ Imperatorũ petãt. Sed uos (inquit per ironiã) religiosi, qui salutem queritis, ubi non est: petitis à quibus dari non potest, præterito eo in cuius est potestate. Insuper eos debellatis

debellatis (Christianos intelligit , qui persecutionem
 perpetiebantur à gentibus) qui eam sciunt petere , qui
 etiam possint impetrare , dum sciunt petere . Nos enim
 pro salute Imperatorum deum uocamus æternum , deũ
 uerum , & deum uiuum . Ad cœlum inquam sufficientes
 Christiani , manibus expansis , quia innocuus : capite nu-
 do , quia non erubescimus : deniq; sine monitore , quia de
 pectore oramus , precantes sumus omnes , semper pro
 omnibus Imperatoribus , uitam illis prolixam , imperiũ
 securum , domum tutam , exercitus fortes , senatum fidèle
 populum probum , orbem quietum , & quæcumq; homi-
 nis in Cæsaris nota sunt . Hæc ab alio errare non possũt ,
 quàm à quo scio me consecuturum : quoniam & ipse
 est , qui solus præstat , & ego sum cui impetrare debet
 tur , famulus eius , qui eum solum obseruo , qui ei offero
 optimam , & maiorem hostiam , quàm ipse mandauit .
 Orationem de carne pudica , de animo innocenti , de spi-
 ritu sancto profectam . Non grana thuris unius assis , nõ
 à radice arboris lachrymas , nec duas meri guttas , nec
 sanguinem reprobis hominis mori optantis : & post om-
 nia inquinamenta , etiam conscientiam spurcam , ut mi-
 rer , cum hostiæ probentur penes nos à uitiosissimis sa-
 cerdotibus , cur præcordia potius uictimarium , quàm ipso-
 rum sacrificantium , examinantur ? Hæc Aenus Tertull.

Idem Tertullianus ad

Scapulam.

Sacrificamus, inquit, pro salute Imperatoris, sed deo nostro. & ipsius: sed quomodo præcepit deus, pura prece. Ad eundem modum hic maiorem hostiam, uidelicet, quam gentes, eam nimirum quam deus mandauit. Deint de uides Tertullianum penitus in hac esse sententia, ut exteriores hostias, in uniuersum omnes, in primis quæ offeruntur à conscientijs spurcis, & sacerdotibus impuris, non respiciat dominus, cum interim diuorum cultus hiscerebus, ceu' firmissimis innitatur columnis.

Chrysofomus Homilia 12. de muliere

Chananea.

Dic mihi mulier, quemadmodum ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad eum. Ego, inquit, noui quid agat: uide prudentiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit Apostolorum chorum, non quæsiuit mediatorum: sed pro omnibus illis poenitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea, inquit descendit, propterea carnem sumpsit, & homo factus est, ut & ego ei audeam loqui.

Augustinus secunda quinquagena.

Psal. 67. uersa. Mons dei.

Leuavi enim oculos meos in montes, unde ueniat auxilium mihi? nec tamen auxilium meum ab ipsis propriè montibus, sed auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram.

Hilarius in Matthæi

Cap. 17.

Et quia prodire obuiam fatuæ extinctis lampadibus non possunt, deprecantur eas quæ prudentes erant ut oleum mutuent. Quibus responderunt: non posse se dare, quia non sit, forte, quod omnibus satis sit, alienus scilicet operibus ac meritis neminem adiuuandum: quia unicuique lampadi suæ emere oleum sit necesse.

Chrysolomus in opere imperfecto

super Matth. cap. 23.

Dilatant enim phylacteria sua, &c. Dic sacerdos insipiens. Nōne quotidie euangelium in ecclesia legitur, & auditur ab omnibus, cui ergo posita in auribus euangelia nihil profunt, quomodo possunt circa collum suspensa saluare? Deinde ubi est uirtus euangelij in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita sunt, quàm circa collum suspensa. Alij autem qui sanctiores se ostendere uolunt, partem fimbriæ aut capillorum alligant & suspendunt. O impietas, maiorem

lorem sanctitatem in suis uestimentis ostendere uolentes
quam in corpore Christi: ut qui corpus eius manducās
sanatus non fuerit, samburgie eius sanctitate saluetur: ut
desperans de misericordia dei, confidat in ueste homi-
nis. Et quid Paulus, non dabat sudaria sua, & semicin-
dia sua, ut saluarentur infirmi? Etiam antequam dei no-
tia in hominibus esset, ratio erat ut per sanctitatem ho-
minum, dei potentia cognosceretur: nunc autem insania
est, &c. Item, uide Chrysost. in Matth. Homil. 45. ex
cap. 23. Idem in Matth. cap. 1. Homil. 5. Sanctorum uirtutes
esse imitandas & fidem. Item eadem Homilia: Ne
ex aliorum meritis nos pendeamus.

Chrysostomus in cap. Matth. 23.

Homilia 45.

Inter alia plurima uerba sic dicit: Non enim gau-
dent martyres, quando ex illis pecunijs honorantur pro-
quibus pauperes plorant. Qualis est uirtus illa iustit-
ie, munerare mortuos, & expoliare uiuentes? de sancti-
guine miserorū tollere, & deo offerre? illud non est deo
offerre, sed uelle uolentiae suae sonum facere deum, ut
cum si oblatam sibi pecuniā de peccato libenter accepe-
rit, consentiat de peccato. Vis domū dei aedificare? Da
delibus pauperibus unde uiuant, & aedificasti rationa-
bile domū dei. In aedificijs enim hoies habitāt, deus autē

in hominibus sancti. Quales ergo illi sunt, qui homines
expoliant, & edificia martyrum faciunt, habitationes
hominum componunt, & habitationem dei destruant.

Clemens libro 5. ad Iacobum

fratrem Domini.

Iustum enim putant, non ea quæ pro mundi ministerio facta sunt, sed ipsorum & mundi totius creatorem debere uenerari: gaudent enim etiam hæc, cum ille adoratur & colitur, nec libenter accipiunt, ut honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus enim est dei solius cultus, qui solus increatus est: omnia autem cetera factura eius sunt. Sicut ergo proprium est eius qui solus non est factus, deum esse, ita omne quod factum est, deus uerus non est.

Cyril. in euangel. Ioan. lib. 16. cap. 7.

Orandum est in nomine saluatoris, si exaudiri à patre uolumus, ut accipientes, quæ petierimus, spirituali gratia repleti & prudentiores per spiritum facti aduersus sordidas possumus uoluptates militare.

Idem in Euangelium Ioannis 6.

Libro tertio, capite 33.

Amen amen dico uobis, Nonne Moyses dedit uobis panem. Reprehendit eos: ea quæ dei solius sunt, stultum impium est hominibus attribuere. Manifestum igitur est, quoniam

quã miraculorũ potestatem à Mose abstulerit, sibi eam
 ac patri concedere: quantus propter auditorum ineptias
 aperte id nõ dixerit, ne instabiles uanosq; homines
 comoueret, qui nec dignitatẽ loquẽtis cognoscebant, nec
 de ueritate multũ curabant, sed solũ Mose autore infla-
 ti, nõnunquã maiore quã oporteret honorẽ ei cõfere-
 bant, diuina opera illi accõmodantes. Hinc ergo disci-
 mus, quo animo sancti Patres colẽdi sunt. Reddere nãq;
 debemus (ut scribitur Rom. cap. 13.) timorẽ cui timor,
 honorẽ cui honos debetur. Tunc enim iure omnia facie-
 mus. Nam & prophetarum spiritus prophetis subijciuntur:
 sed quum de saluatore nostro habetur, tunc clama-
 re uerẽ necesse est. Quis in nubibus equabitur domino,
 aut quis similis erit domino in filiis dei? Item, Rationa-
 le diui. libro 4. fũtetur ecclesiam tempore Syluestri ho-
 norare sanctos, & honorem diuis exhibere, incepisse.

Cyrillus contra Iulianum,

Libro 6.

Sanctos martyres neq; deos esse dicimus, neq; adora-
 re consueuimus: laudamus autem eos potius summis ho-
 noribus, quod pro ueritate strenue certarunt, & fidei
 sinceritatem seruãrunt: ita ut & suam animam con-
 temperint, & mortis terroribus ualedicentes praualue-
 rint, in summis periculis tantẽq; fuerint fortitudinis,

quasi statuas sibi suæ uitæ excitaturi. Proinde nõ est in-
dignum, imò etiam necessarium eos qui tam claris opes-
ribus gloriosi sunt perpetuis honorare laudibus. Vnde
Cyrillũ latius qui dicit: Quàm indignis gentilitas dum
nos honores tribuerit, & demonstrat Græcorum infir-
ritæ esse crimina, quæ ipsi in ueritatis adoratores nepha-
rie reiecerunt. Nam ipsi hominibus sacrificarant.

Idem in euangel. Ioan. lib. u.

Cap. 16 & 7.

In nomine autem meo, addidit, ut mediatorem se &
collargitorem ostendat: Nullus enim accedat ad patrem
nisi per filium, per quæ adductione habemus ad patrem
in spiritu, ut scriptum est. Ideò se portũ & uiam appo-
lat. Quia, inquit, nemo uenit ad patrem nisi per me.

SANCTORVM IMAGI-
nes prohibite.

EGO dominus, hoc est, nomẽ meũ
Gloriã meam alteri non dabo, &
laudem meam sculptilibus, &c. Esa. 42.

Abijcite deos alienos qui in medio
uestri sunt, & mundamini, &c. Gen. 31.

Dominus deus uester, deus unus est
Quia cõmutauerunt ueritatem dei
in mendaciũ, et coluerunt et seruiuerũt
creaturæ

creature potius quam creatori qui est benedictus in secula, Amen. Rom. 1.

Non facies tibi sculptile, neq; omnē similitudinem que est in cœlo desuper & in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aqua sub terra. Non adorabis ea neq; coles. Ego sum dominus deus tuus fortis. Exod. 20.

Non facietis vobis idolum & sculptile, &c. Leuit. 26.

Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosq; succidite, & sculptilia comburite; quia populus sanctus es domino deo tuo.

Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile abominationem domini, opus manuum artificum, ponetq; illud in abscondito. Deut. 27.

Confundantur omnes qui adorant sculptilia & Psalm. 105.

Dominum deum tuum timebis, & illi soli seruias, & 12. Deut. 6.

Præparate corda uestra domino, & seruite ei soli. 1. Reg. 2.

Fugite à cultura idolorum. 1. Ioan. 3.

Qui consenius templo dei cū idolis?

Opera carnis, seruitus idolorum.

Conuersi estis ad deū à simulachris.

Reprobat idololatriā Paulus. 1. Ioannis. 3. & Acto-
rum cap. 17. & 21. præcipit altaria idolorum subuer-
ti. 1. Thes. 1.

Lege opusculū Tertulliani aduersus coronandi mo-
rem scriptum, & de corona militis, prætitulatū libellū
illic inuenies piū doctorē Simulachrorū hostem acceri-
mum fuisse. Inter cætera, Altius, inquit, Ioannes: Filioli
custodite uos ab idolis, non tam ab idololatria, quasi ab
officio, sed ab idolis, id est, ab ipsa effigie eorū. Indignū
enim ut imago dei uiui, imagini idoli & mortui fiat.

Cyprianus Tractatu quarto de,
uaritate Idolorum.

Vnus igitur omnium dominus deus. Neq; enim illa
sublimitas potest habere consortem, cum sola omnium
teneat potestatem, &c. Hic uniuersa quæcunq; sunt uer-
bo iubet, ratione dispensat, uirtute consummat. Hic e-
nim uideri non potest, uisu clarior, nec comprehendi
tactu purior est, nec æstimari, sensu maior est. Et ideo
sic deum digne existimamus dum inæstimabile dicimus
Quod uerò templum habere possit deus, cuius templū
totus

totus est mundus, & cū homo latius, maneat intra unā
 aediculā, uim tantæ maiestatis includat? In nostra dedi-
 candus est mente, in nostro cōsecrandus est pectore, nec
 nomen Dei queras, deus nomen est illi. Illic uocabulis
 opus est, ubi proprijs appellationum insignibus multitu-
 do dirimenda est, deo qui solus est, dei uocabulum totū
 est. Ergo unus est, & ubiq; totus diffusus est & c.

Lactantius Firmianus.

Ut in omnibus alijs, sic in hac re in primis admirabi-
 lus est, puta in. 2. Instit. lib. de Origine erroris. 2. cap. 19.
 Deus, inquit, supra hominem est, nec in ima positus, sed
 in summa regione querendus est: quare non est dubiū,
 quin religio nulla sit, ubicunq; simulachrum est. Nam si
 religio ex diuinis rebus est: diuini autem nihil est, nisi
 in cœlestibus rebus: carent ergo religione simulachra.
 Et in libro. 5. de Iusticia cap. 8. Quid nobis inanem iu-
 sticiam depingitis, & optatis capere de cœlo, tanquā
 in aliquo simulachro figuratum? Ecce in conspectu ue-
 stro est, suspicite si potestis, eamq; in domicilio uestri pe-
 ctoris statuite. Nec difficile, nec alienum à temporibus
 existimetis. Estote equi & boni, & sequetur uos sua
 sponte iusticia quam queritis.

Augustinus de Ciuitate dei

lib. 10. cap. 19.

Qui autem putant hæc uisibilia sacrificia dijs alijs congruere: deo uero tanquam inuisibili inuisibilia, & maiori maiora, meliori; meliora: qualia sunt puræ mentis & bonæ uoluntatis officia. Profecto nesciunt hæc ita signa esse illorum, sicut uerba signantia, uel signantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes ad deum dirigimus, significantes uoce, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus, ita sacrificantes non alteri uisibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Tunc nobis fauent, nobisq; congaudent, atq; ad hoc ipsum nos pro suis uiribus adiuant angeli, quiq; uirtutes superiores & ipsa bonitate ac pietate potentiores: si autem illis hæc exhibere uoluerimus, non libenter accipiunt, & cum ad homines ita mittuntur, ut eorum præsentia sentiatur, apertissime uetant. Sunt de his exempla in literis sanctis. Prouerunt quidam angelis deferendum honorem, uel adorando, uel sacrificando, qui debetur deo & eorum sunt admonitione prohibiti, iussiq; sunt hæc ei deferre, cui unusquisque esse nouerunt. Imitati sunt angelos sanctos etiam sancti homines dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt deisq; Lycaonij uictimas immolari uoluerunt: quod à se humili

humili pietate remouentes, eisq; in quem crederent, annunciauerunt deum, &c.

Cyprianus aduersus Demetrianum.

Cū deus sit mundi dominus, cognitor & rector & euncta arbitrio eius & nutu gerantur, nec quicquā fieri possit, nisi quod aut fecerit aut fieri permiserit, utiq; quando ea fiunt, quæ iram dei indignantis ostendunt: nō propter nos fiunt, à quibus deus collitur, sed delictis & meritis nostris irrogantur, à quibus deus omnino nec queritur, nec timetur, nec relictis uanis superstitionibus religio uera cognoscitur: ut qui deus unus est omnibus, unus colatur ab omnibus & rogetur. ipsum deniq; audi loquentem, ipsum uoce diuina instruentem nos pa- riter ac monentem: Dominū deū tuū adorabis, & illi soli seruiēs. Et iterū: Non erunt tibi alieni dij absq; me. Et iterum: Nolite ambulare post deos alienos, ut seruiatis eis, & ne adoraueritis eos, et ne incitetis me in operibus manuum uestrarum ad disperdendos uos.

Lactantius in lib. 5. de Iustitia,

Cap. 10.

Que igitur, aut ubi, aut qualis est pietas? Nimirum apud eos, qui bella nesciunt, qui concordiam cum omnibus seruant, qui amici sunt etiam inimicis, qui

omnes

omnes homines pro fratribus diligunt, qui cohibere irā sciunt, omnēq; animi furorem tranquilla moderatione lenire. Et iterū lib. 6. de uero cultu. ca. 1. Nihil enim sancta inquit, & singularis illa maiestas aliud ab homine desiderat, quā solam innocentiam, quam si quis obtulerit deo, satis pie religioseq; litauit. Item capite. 2. Merito, ait Persius, gentiū superstitiones suo more deridet. Qua tu, inquit, mercede deorum. Emeris auriculas, puerne opus esse ad placandā cœlestem maiestatem, sed mente sancta, & iusto animo, & pectore, ut ipse ait, quod naturali sit honestate generosum. Hęc est religio cœlestis non quę constat ex rebus corruptis, sed quę uirtutibus animi, qui oritur e cœlo. Hic uerus cultus est, in quo mens colentis, se ipsum deo immaculatā uictimam sistit. Hactenus Lactantius. Vide Lector deus solus & unicus colendus est, idq; mente pura, & innocenti uita.

Origenes aduersum Celsum,

lib. 4.

Origenes, primam legem decalogi in hunc modum explanat: Et erat quidem legis mens, ut singulis in rebus, ut ueritas exigebat, hi uersarentur, nec perter ueritas effingerent aliqua, quę præ se maris uel foeminae speciem

speciem efferrent, uel iumentorum naturam, uel uolatili-
um, uel reptantium, siue imaginem piscium mentirentur
Perpende ex animo, quantum à cultu imaginum etiam
sanctorum hominum absterreat ille diuus Episcopus.

Cyrillus in euangel. Ioan.

lib. 11. cap. 16.

Hec autem est uita aeterna, &c. Radicem atq; ori-
ginem aeternae uitae fidem, & uerae pietatis uirtutē esse
affirmat. Veram autem pietatem illam esse asseruimus,
cui alieni falsiq; cultus crimen inuri non potest. Multi
enim creaturam praemisso creatore coluerunt, nec ueri-
ti sunt ligno dicere: Pater meus es tu Et lapidi: Tu ge-
nuisti me. Eò enim imperitiæ pro dolor multi, imo ferè
omnes delapsi sunt, ut sensum experti materiae ineffabi-
lem deitatis gloriam attribuerunt.

Athanasius contra Gentes.

Dicunt quæso, quo pacto per simulachra noscatur
deus. An per circumpositam illius materiam, an per in-
doctam materiae formam? Si ob materiã, quæ iam for-
mæ necessitas, ut non prius etiã quàm ista fingerentur,
per omnem prorsus materiam apparuit deus, cum om-
nia testentur gloriam suam? Porro si superinducta es-
sigies diuinæ cognitionis causa est, quid iam pictura
ceteraq; materiae opus est, ac non magis per ipsa uera
animalia

animalia, quorum formæ simulachra sunt, deus cognoscitur? Nam clarius profecto dei gloria innotesceret, si per animata rationabilia, & irrationabilia quàm per inanimata atq; immobilia manifestaretur. Cum ergo intelligendi dei gratia sculptis, aut fingitis imagines, rem profecto minime dignam facitis, &c.

Origenes contra Celsum.

Christiani & Iudei cum audiunt dominum deum tuum timebis, nec feceritis tibi idollū: non modo deorū templa & aras, & simulachra hæc auersantia, sed ad mortem promptius ueniunt, si fuerit necesse, ne aliquo excessu & impietate prorsus inquinent, quod de deo omnium conditore, optime sentiunt. Et iterum: In Roma publica Iudeorum, imaginum factor & statuarum fabricator longè abiectus est, et prohibitus, ne qua his esset fabricandorū simulachrorū occasio, qui stultos quosdam mortalium à deo auelleret, & ad contemplanda terrena animæ oculos retorqueret.

Augustinus Maximo de paganismi irrisione, Epistola 44.

Ad summum tamen, ne te hoc lateat, & in sacrilega conuicia imprudentem trahat, scias à Christianis carbo licis, quorum in uestro oppido etiam ecclesia constituta est, nullum coli mortuorum, nihil deniq; ut numen adorari

rari, quod sit factum & conditum à deo, sed unum ipsum deum, qui fecit & condidit omnia. Item de Doctrina Christiana, libro tertio capite septimo Idololatriam dicit esse fornicationem iuxta scripturam Item ad Marcianenses de execratione Idololatriæ epistola quadragesima secunda, Item. ad Nectarium de moderando supplicio nocentum, epistol. 22. Et in Psalm. 113. de Simulachrorum cultoribus, Lectu digna inuenies.

Chrysoft. Homil 57. in cap.

Gen. 31.

Quare deos meos furatus es? O excellentem insipientiam. Tales sunt dii tui, ut quis eos furari queat? Non erubescis dicens, quare furatus es deos meos? Videtur de quanta fuerit erroris grauitas. Hi qui ratione predicti colunt lapides et ligna. Et sunt hi dii tui ô Labā & c.

Origenes contra Celsum.

Non solum statuis supplicare uesantum est, sed etiam uel ipsum dissimulare, ut Peripatetici, Epicuræi & Democritici. Nihil oportet in eius animo adulterinū inesse qui in ueritate ac pie deum colit. Idem. Posse quidem deum cognosci, & unigenitum eius, & eos qui per eum talem honorem habent, ut dii dicantur, & eius diuinitatis participes sunt: sed impossibile esse, ut deū quis noscat, simulachris supplicet.

Clemens

Domini.

Cæsaris nomen nulli alij audetis imponere, quia rō
 suum statim punit, dei uerò audetis, quia reum suum pu
 nire propter pœnitentiam differt? Per alios item serps
 ille proferre uerba huiusmodi solet. Nos ad honorē in
 uisibilis dei imagines uisibiles adoramus, quod certiss
 me falsum est. Si enim uerè uelitis dei imaginem colere,
 homini benefacientes, ueram in eo dei imaginem colere
 tis. In omni enim homine est imago dei, non in omnibus
 uerò similitudo, sed ubi benigna anima est, & mens pu
 ra. Si ergo uerè uultis honorare imaginem dei: nos uerò
 uobis quod uerum est aperimus, ut homini qui ad
 imaginem dei factus est beneficiatis, honorem & reue
 rentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nu
 do indumentum, aegro ministerium, peregrino hospitium,
 & in carcere posito necessaria ministretis: & hoc est
 quod uerè deo delatum reputabitur. Hæc autem in tam
 tum ad honorem dei imaginis cedunt, ut qui ista non fe
 cerit, contumeliam imagini diuine intulisse credatur.
 Quis ergo iste honor dei est, per lapideas, & ligneas
 formas discurrere, & inanes, atq; exanimes figuras,
 tanquam numina uenerari, & hominem in quo uerè
 imago dei est spernere? Imò potius certi esote quod qui
 homi

homicidiū facit, aut adulteriū, & quicquid in hominum
 pœnam uel iniuriam, in his omnibus dei imago uiola-
 tur. Sequitur: Intelligite ergo, quia latentis intrinsecus
 serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios uos uide-
 ri posse, cum insensibilia colitis, & non uideri impios,
 cum sensibiles & rationabiles leditis.

Idem in eodem libro.

Quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à deo
 beneficium consequi & reddere lignis et lapidibus gra-
 tiam? Propter quod expergiscimini & intelligite salutem
 uestram: deus enim nullius indiget, neq; aliquid re-
 quirat, neq; in aliquo leditur: sed nos sumus qui aut iu-
 uamur, aut ledimur, in eo quo grati, aut ingrati sumus.

Theophylactus in Ioannem,

Cap. 9.

Cōsidera autem quomodo dixerit, quod si quis Dei
 cultor fuerit, mox apposuerit, & uoluntatem eius fece-
 rit: multi enim cultores quidem Dei sunt, uoluntatem
 autem Dei non faciunt. Oportet autem utraq; adesse,
 Dei cultum & uoluntatis diuine adimpletionem, hoc
 est, fidem & opera, uel (ut Paulus nominat) fidem, &
 bonam conscientiam, uel breuius dicendo, theoriam &
 praxin. Tunc enim reuera uiuit fides, quando opera ha-
 bet Deo placentia, è quibus bona conscientia nascitur,

756 SANCTORVM IMAGINES
sicut à malis operibus mala conscientia: & rursus opera
ra tunc uiuunt, quando fidem habuerint, separata autē
ab inuicem, mortua sunt, &c.

Origenes super Numeros,

Capite 28. Hom. 23.

Si obseruatio sacrificiorum et instituta legalia, quae
in typo data sunt populo Israël, usque ad praesens tempus
stare potuissent, exclusissent sine dubio Euangelij fide,
per quam ex aduentu domini nostri Iesu Christi, gentes
conuertuntur ad Deum. Erat enim in illis quae tunc obseruabantur,
magnifica quaedam, & totius reuerentiae plena religio,
quae ex ipso etiam primo aspectu obstupesceret intuentes.
Quis enim uidens illud, quod appellabatur sanctuarium,
& intuens altare astantes etiam sacerdotes sacrificia
consummantes, omnemque ordinem quo cuncta illa gerebantur
aspiciens, non putaret plerisque humano genere coli deberet?
Sed gratias aduentui Christi, qui animas nostras auellens ab hoc intuitu,
& considerationem coelestium, & contemplationem rerum
spiritualium contulit, & destruxit quidem illa quae magna
uidebantur in terris, cultumque Dei à uisibilibus ad
inuisibilia transtulit, & à temporalibus ad aeterna. Sed reuera

reuera ipse dominus Iesus Christus, & aures requirit
quæ hæc audiant, & oculos quam hæc uideant.

Origenes

In lib. 8. contra Celsum dicit in hæc uerba. Post hæc
Celsus, & aras, & simulachra, & delubra nos ait desu-
gere, quò minus funderentur.

Isychius in Leuit. lib. 5. cap. 17.

Non facies tibi idolum, &c. Bene autem seruire ido-
lis fornicationem appellauit: aperte nos docens quæ nos
stras animas deus sibi ad salutem despondit, & ideo for-
nicatio dicitur. Intellige pro defectione, à Christo ab-
illo discessio. Item, uide Isychium lib. 5. in Leuit., quantum
prohibitus sit idolorum cultus.

Cyrillus contra Iulianum, lib. 6.

Nullius tibi pensi uidetur esse crimen, uir strenue,
& paruum quid impietas erga deum, & deserto eius
cultu, scriptisq; & iugo contemptis, amplexari po-
tius, & tanquam rem meliorem, immundis demoni-
bus uelle esse subditum. Et paulo post: Et Græcorum
legibus sit, Deos alienos propter cognitos & ueros
non esse iudicandos, neq; turpe quiddam & absurdum
de illis dicendum. Censebantq; se pie agere, si talia pa-
trantes non pecunia mulctarent, sed capite plecteren-
tur: unde Anaxagoras, dicens: Solis circuitum esse lapi-

dem ignitū, morte ab Atheniensibus iudicibus est punitus. Diagoras quoq; impietatis accusatus est, &c. Transeo & Socratem, dicentem sibi demonium uaticinari, & iurantem per quercum, & canem: & hanc ob causam accusatoribus urgentibus conuictus est. A deo falso cognominatorum deorū tantum Græci rationē habebant.

Chrysostomus de septem Machabæorum Homilia 7.

Non attendas cinerem sanctorum corporum, nec facultatem reliquiarum carnis, omniāq; ossa consumpta temporibus. Sed aperi oculos fidei, & uide eos diuina uirtute, & gratia spiritus sancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Idem contra Iulianum lib. 7. dicit, Idolothyta magis quàm Gentilium libri uitanda.

Numa Pompilius

Secundus Romanorum rex, homo ethnicus agnouit unum deum, ut cum templa Romæ & ceremonias uarias institueret: simulachrum tamen nullum in eis statueret, ut scriptum reliquit Dionysius Halicarnæus, & refert id Cyrillus contra Iulianum 6. Vnde in centum sexaginta annis in templis Romæ simulachrum nullum extitisse traditur. Quod & Eusebius in libro de præparatione Euangelica, ex sententia Clementis testatur. Afferit item & Plutarchus in uita Nume, Memorat Aelius Lampridius

Lampridius Imp. Hadrianum, templa sine simula-
 chris fieri iussisse, quæ ea quod sua non haberent numi=
 na Hadriani dicebantur. Apud Seres sicut tradit Euse=
 bius lib. de præparatione euange. VI lege exceptum erat,
 ne simulachra adorarentur. Persæ itidem, teste Herodo=
 to lib. 1. & Strabone XV. Geograph. statuas non extrue=
 bant. Plato lege uetuit, ne deorum imagines ex auro uel
 argento, ferro uel ære fieret, ut ne criminosi ex occa=
 sione rei præciosa, existimarent se propterea deos pla=
 care aut decipere posse.

Diuus Epiphanius Salaminæ Cypri episcopus, in
 epistola ad Ioannem episcopum Hierosolymitanum,
 quam D. Hieronymus suæ contra eundem præmisit, in
 latinam uersam ita scripsit: Quando simul pergebam
 lectam tecum ex more ecclesiastico facerem, & uenif=
 sem ad uillam, quæ dicitur Anablatha, uidiſsemq; ibi
 præteriens lucernam ardentem, & interrogassem, quis
 locus esset, didicissemq; esse Ecclesiam, & intrassem,
 ut orarem, inueni ibi uelum pendens in foribus eius=
 dem ecclesiæ tinctum atq; depictum, & habens imagi=
 nem quasi Christi, uel sancti cuiusdam: non enim satis
 memini cuius imago fuerit. Cum ergo hoc uidiſsem
 in ecclesia Christi contra autoritatem scripturarum hō

minis pendere imaginem, scidi illud. & magis dedi con-
siliū custodibus ecclesiæ eiusdem loci, ut pauperi non
tuum eo obuoluerent & efferrent.

Certe nec D. Gregorius primus, alioqui imaginum
in templis defensor, hæc probat, ut in Canonicis des-
cretis legitur. Sic enim ille, cum usum imaginum uellet
maximè defendere, ad Serenum episcopum Massiliensē
qui illas offensus populi superstitione exusserat, scripsit
sit: Non fregisses, quod non ad adorandum in ecclesijs
sed ad docendum tantum fuit collatum, quin potius ita
tuis dixisses: Si ad hanc instructionē, ad quā imagines
antiquitus factæ sunt, habere uultis in ecclesia, eas omni-
bus & fieri, & haberi permitto. Vnde si quis imagines
facere uoluerit, minime prohibe: adorare uerò imaginē
omni- us modis deuita. Hactenus Gregorius.

Eusebius in Ecclesiast. histor.

Lib. 7 cap. 14.

Et nihil mirum, si hi qui ex gentibus crediderant,
pro beneficijs quæ à saluatore fuerant consecuti, huius-
modi uelut munus uidebantur offerre, cum etiam nunc
uideamus apostolorum Petri & Pauli, & ipsius etiam
saluatoris imagines designari, tabulasq; depingi, sed &
antiquas eorum imagines à quibusdam conseruatas nō
uidimus. Quod mihi uidetur ex gentili consuetudine in
differenter

diffrenter obseruatum, quod ita solent honorare, quos honore dignos duxerint. Insignia enim ueterum referuari ad posterum memoriam illorum horum uerò amoris est indicium. Hæc Eusebius.

Chrysoft. Homil. 57. Gen.

cap. 31.

Scitis quando gentes eratis, ad idola muta quomodo euntes adducebamini? Et recte dixit muta. Qui uocem inquit habetis & aures, & sermonis estis participes, ad ea quam nullum sensum habent, sicut bruta abducimini. Et quidem qui talis est, ueniam meretur?

Augustinus lib. de Ciuitate dei

octauo, cap. ultimo.

Honoramus sanie memorias Martyrum, tanquam sanctorum hominum dei, qui usq; ad mortem suorum corporum, pro ueritate certarunt, ut innotesceret uera religio, falsis religionibus uictis atq; conuictis, quod etiã si qui antea sentiebant, timendo reprimebant, &c.

Hieronymus in Esaiam cap. 2. Et repleta est terra, &c.

Vbi quondam erat templum & religio dei, ibi Hæriani statua, & Iouis idolum collocatum est, quod multi super illo testimonio interpretantur quod in Euangelio legimus: Cum autem uideritis abominationem, &c.

Et homo rationale animal, *es* adorauit & lapideum
 & possumus secundū anagogē & hoc dicere, quod om-
 ne dogma contrarium ueritati, adoret opera manuum
 suarum, & constituat idola in terra sua, &c. Et illum
 differens locum apud Hieremiam. Et argento & auro
 decorauit illud de simulachro idolorum loquitur pro-
 pheta, ait: Qui quidem error ad nos usq; transiit, ut
 religionem in diuitijs arbitremur. Idem in Danielē cap.
 3. Item. 4. Tomo Hieronymus. Homilia Augustini de
 Pastoribus. Inter cetera uerba dicit: Et uide quia non
 tibi in montibus spes est. Auxilium, inquit, meum à Do-
 mino &c. Noli putare iniuriā facere te montibus san-
 ctis, quando dixeris: Auxilium meū non in montibus,
 sed à domino qui fecit cælum & terrā. Si in ipsis monti-
 bus spem tuā posueris, contristabuntur. Angelus multi-
 ta diuina & mira ostendens homini ab homine adora-
 batur, tanquā leuantem oculos in montē: ait ille se re-
 uocans ad dominum: Noli, inquit, facere, illum adora-
 nam ego conseruus tuus sum, & fratrum tuorum.

Ambrosius de obitu

Theodosij.

Inuenit ergo Helena titulū, regē adorauit non lignū
 utiq; quia hic gentilis est error & uanitas impiorum;
 sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in ti-
 tulo, &c.

Cyrillus

Cyrillus contra Iulianum lib. 8. pro

Religione christiana.

Non sunt tibi dii alij præter me. Et iterum: Non facias tibi idolum, &c. Dicit etiam per uocem prophetarum: Sic dicetis illis: dii qui caelum & terram non fecerunt, pereant de terra & sub caelo isto insuper & deum præter me nescias, & saluans præter me non est. Psallit autem & diuinus Dauid: Omnes dii gentium demonia, dominus autem caelos fecit. Sequentes igitur ea quæ per Moysen prædicta & prophetas annunciata sunt, unum quidem natura & uerè deum esse confitemur. Scimus autem cum hoc, & indubitato credimus, quod omnes dii gentium demonia, &c. Et idem in Ioannem lib. 10. cap. 14. & 15. Purgatio gentium, est erroris idolorum abiectio, multa bona hominibus afferens.

Augustinus lib. de Ciuitate

dei. 22. Cap. 10.

Martyres nostri nobis non sunt dii, quia unum eum demq; deum & nostrum scimus & martyrum: faciunt autem miracula martyres, uel potius deus, uel orantibus aut cooperantibus eis, ut fides illa proficiat, qua eos non deos esse nostros, sed unum deum nobiscum habere credimus. Deniq; gentes dijs suis & templa edificauerunt & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacri

764 SANCTORVM IMAGINES
ficia fecerunt. Nos autem martyribus nostris non tem-
pla sicut dijs, sed memorias, sicut hominibus mortuis,
quorum apud deum uiuunt spiritus, fabricamus: nec
ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus: sed
sed uni deo & martyrum, & nostro sacrificio immola-
mus, ad quod sacrificium sunt homines dei, qui mun-
di in eius confessione uicerunt, suo loco & ordine nomi-
nantur: non tamen à sacerdote qui sacrificat, quantus
in memoria sacrificet eorum, quia dei sacerdos est, non
illorum. Ipsum uero sacrificiū est corpus Christi, quod
non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi. Hæc Augusti-
nus, uide lector Augustinus scietur neq; templa, neq;
aris neq; sacerdotes martyribus constitutos, imo à sacer-
dote non inuocantur.

Theodosij. II & Marciiani principum imperio fuit
Pontius quidam Paulinus episcopus Nolanus, hic quo-
tannis unà cum populo Natalem celebrabat diui Felis-
cis, quo die splendide epulari solebant. Proinde ipse pa-
rietes templi picturis ex ueteri instrumento desumptis
ornandos curauit, ut accumbentes in communi mensis
spectandis illis occupati, temperantius conuiuium exi-
gerent. Hinc in alias ecclesias pingendi consuetudinem
deriuatā existimo: Et quidem inceptum erat non is-
ad eodē impiū, sed sub hoc prætextu in ecclesias Christi-

nas irrepserunt simulachra, quorū non est numerus. Et
quod dolendū est, eò uentū est plus cōtendimus pro ima-
guncula aliqua, quam ut pro uiuo membro Christo
seruando. Item, uerisimile non est ab Pontifice Rom.
ullo unquam, ante Constantini tempora, Basilicam, in
uilius diui erectam esse honorem: nam ante Constan-
tinū nemini ex Christianis tutò licebat uel domunculā
stēpsi construere, taceo augusta in honorē Christiano
rū templa erigere. Et Ottho episcopus Frisingensis, An-
naliū libro quarto capite tertio testatur sub Constanti-
no prima datū esse Christianis templa erigendi priuile-
gium. Et ante ipsum Eusebius, qui libro Eccles. 9. cap.
10. Aderat, inquit, cunctis uelut diuino munere infusa
letitia, maxime uidentibus ea loca, quae paulo antē im-
pijs tyrannorum machinis fuerint destructa, rediuiua
constructione clariora & celsiora consurgere, tem-
plaq; excelsa pro humilibus conuenticulis eleuari. Et
qualia ante Constantini imperium templa habuerint.
Vnde adhuc clarius, apud eundem Eusebium in edicto
Galerij Maximi Caesaris Augusti pro Christianis. Sed
& orationum domos, id est, Dominica christiano-
rum, ut instaurent, pro uoluntate sua permittimus.
Ecce Dominica, non Parthenica, non Petrina aut
Philippica, &c. Item, Cum ageretur annus ab orbe
redempto.

766 SANCTORVM IMAGINES
redempto. 490. imperauit Francis Clodoueus, ab egregia forma pulcher cognominatus, quintus à Pharamundo rex, gentilis tamen: hic Crotildiu Burgundionum, regis filiam Christo iniciatã, coniugem duxit, cuius per suasu à beato Remigio Remensi episcopo, in Christi religionem baptizatus est & hunc primum legimus templam diuis construxisse è quibus primaria uirginis Mariæ apud Argentoratum ædes connumeratur, quam ligatam à sui initio, non uiuo (ut tunc cernitur) lapide exstructam dicunt. Acta hæc post Gelasij tempora in Gallia & Germania &c. Anno domini D C. XXX. imperauit Francis Dagubertus, cognomento Magnus, hic per Galliam, Germaniam, Austrasiam & Burgundiam, quibus dominabatur, plurima templa in honorem diuorum erexit, multa item cœnobia construxit. Sed et Romæ imperauerat Bonifacius tertius à principe Phoca phanum quod Pantheon uocatur gentilitas, idq; uirgini matri consecrat, & omnibus sanctis.

Leo eius nominis tertius edictum proposuit, ut omnes ac ad cultum propositæ, omnes angelorum, martyrum, uirginum, sanctorum imagines, & quicquid esset simulachrorum semel tollerentur, abolerentur, penitusq; exuerentur, idq; non in hoc ut. 6. Synodi conculcarentur, de

de duabus in Christo naturis, sententia: sed tollende idololatriæ causa. In primis uerò Romanus Imperator hoc à Romano exigit Pont. ipsius præterea Constantinopoli omnes statuas deiecit, & congestas in medio urbis publico incendio cremauit. Quod si qui resistebant impudentius, eos quidē aut capite truncabat, aut alia quapiam corporis parte: deniq; facultatum portione multabat, quod scriptū esset: Sacrificans dijs eradica bitur, nisi domino soli. Quodq; & maiestas imperatoria læderetur: & mandata optima & piissima con temnerentur, deniq; discordia aleretur inter ciues. Romanus autem Pont. Gregorius secundus sese Leoni opposuit, tumultu apud Rauennates excitato. Concilium pro simulachris primum celebrauit, & decreuere ut diuorum imagines maiori quàm ulla unquam ueneratione in templis colerentur. Item Gregorius Imperatorem imperio & communionem fidelium priuauit.

Constantinus eius nominis quintus Leoni patri successit, hic Italicæ synodo permotus, conuocauit etiam ipse in Concilium omnes Græciæ doctos, quo conuentu antistes trecenti triginta, definiuerunt. Non licere deo per Christum fidentibus, ulla neq; creatoris, neq; creaturæ rum ad cultum habere simulachra, quin potius ob scandalum omnia semel esse tollenda. Acta sunt hæc anno.

739. Quare Imperator patrem imitatus, residua conuulsit, & ornamenta simulachrorū fisco adscripsit. De finitionē porrò Concilij Paulo Pontifici scribit, ut imagines tollat, propereq; tollat, præcipit. Sed frustra Pontifice in Pipinum regem sperante, & imperat uia cum Concilio excommunicante.

Mortuo autē Constantino regnū suscepit filius Leo. 4. hic matrimonio sibi iunxit nomine Hirenem, & ex qua filiū sustulit Constantinū. 6. Et Hirene uxori reliquit imperium Leo præmatur a morte præuentus. Hæc Hirena Leone defuncto & Constantino adhuc puero Pontificis Theodori precibus expugnata, apud Nicæna synodum ex Græcis conuocauit, in hac, præsentibus Romanus, decretū est, ut Romane ecclesie ritu simulachra in Græcia haberentur templis, utiq; Constantiana Synodus quæ cōtrariū erat definitū crederetur esse erronea. Constantinus eius nominis Sextus iam aduultus, & superstitione nimia offensus, mulieri abrogauit imperium. Hic omnia ea deiecit, confregit, excussit, quæ Hirena construxerat. Sic postea Pontifex Romanus Constantinus à matre Hirena insidijs imperio, & oculis priuatus, carceribusq; demandatus.

Nicephorus uerò regnum Constantini accepit, &

cum Carolo foedus iniit, deinde uerò omnes Hircanas
 statuas comminuit, quem morè deinde omnes Constant.
 Imperatores obseruasse leguntur, præter unum Theo-
 dorum Lascarin, qui in Luzdunensi concilio, ad Pontè
 ficis Romani partes defecit, quapropter à Cōstantino=
 politanis dignitate, urbe, & regno exutus est. Itaq; com=
 buffere imagines sanctorum à Nicephoro, Scauratius,
 Michaël Curopalates, Leo Armeniacus, Michaël Trau=
 lus, Theophylus, &c.

Item, Philippicus Imperat. in Synodo sexta Constan=
 tinopol. princeps iconas abradere iussit, idemq; Roma=
 no Pontifici præcepit. Similiter Leo eius nominis terti=
 us Imper. Vide Platinam de hoc Philippico in uita Con=
 stantini Pontificis Romani, eius nominis primi. Item,
 Concilium Elibertinum temporibus Constantini in Hi=
 spania celebratum, picturam in ecclesijs fieri prohibuit
 ne adoretur pictura in parietibus. Item, Lampades &
 lumina diurno tempore debent extinguui. Conciliū duo=
 decimum Toletanum in Hispania celebratum, statuit
 contra imagines & imaginum adoratores.

Simulachorum siue picturæ usus non est uetus, sed
 auspiciatus est à Paulino, primo templorum apud Chri=
 stianos pictore.

Novi multos esse sepulchrorum & picturarum adoratores, novi multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibunt, & epulas cadaueribus exhibentes, super sepultos seipsos sepeliant, & uorocitates ebrietatesque sua deputent religioni.

Anathasius aduersus

Gentes.

Si deus (inquit) circumscribatur hominum instar uarietate membrorum in simulachris, necessario sequetur, ut alia quoque corporea imbecillitatis pati dicatur. Atqui hæc in deum non cadunt: sunt enim terrenorum corporum propria, deus autem incorporeus & corruptibilis & immortalis. Hæc autem per corruptibilia sunt, & corporum lineamenta, quæ & humana ope atque arte opus habent. Nam sepe numero cernimus ea, cum fuerint uetusta, renouari, & quæ uel eui diuturnitas, uel animal quodpiam forte, uel pluuia uiolauit, ea demum fingi.

Cyrillus contra Iulianum,

lib. 7.

Verum amen sciat legem, imò legis dominum Iulianum

Iulianus

MIRACVLA CHRIS. NON FAC. 772

licas iurgere, ut demoliantur altaria & simulachrorum delubra exurant. Dicit enim sic in Deuteron. cap. 7. Et hæc præcepta & iudicia legitima, &c.

MIRACVLA CHRISTIANVM

nomen, aut Loca non faciunt

Sanctum.

Non quisquis mihi dicet: Domine, domine intrabit in regnum caelorum, sed qui fecerit uoluntatem patris mei. *Matth. 7.*

Multi dicent mihi in illo die, &c.

Cur me uocatis magister & domine, & non facitis quæ ego præcipio uobis. *Luca. 6.*

Veruntamen in hoc nolite gaudere quod spiritus uobis subiiciuntur, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sunt in caelis. *Luca. 10.*

Edimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti, & dicet: Nescio uos unde sitis. Discedite à me qui patrat iniquitatem. *Ibid. 18.*

Prophetauit Cayphas, prophetauit & Saul, & tamen manserunt reprobi à deo. Non ergo prophetia fa-

cit Christianum, sic nec miraculum. Alioqui & ^{asina} Balaam, reddidisset illum sanctum: nam & ipsa prophetabat mira, manens nihilominus bestia.

Augustinus de unitate Ecclesie,

Cap. 16.

Ad ipsam salutem ac uitam eternam nemo peruenit nisi qui habet caput Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui eius corporis fuerit, quod est ecclesia, quam sicut ipsum caput in scripturis sanctis canonice debemus agnoscere: non in uarijs hominum rumoribus & opinionibus, & factis & dictis, et uisis inquirere. Lege hoc totum caput Augustini.

Augustinus de Ecclesiasticis dogmatibus lib. cap. 34. & 35.

Signis & prodigijs possibile est clarum posse fieri Christianum, non tamen sanctum, si intemperatis & asperis moribus agat. Temperatis autem & placidis moribus etiam absq; signorum efficacia, & sanctum & perfectum, & dei hominem fieri recte credimus.

Chrysostronus de compunctione cordis lib. 1.

Et tu accepisti gratiam dei per baptismum, & participium spiritus sancti consecutus es, etiamsi non ad hoc ut signa faceres, sed quantum sufficeret ad hoc, ut ^{recte}

refte uite innocentiam custodires, Et subijcit: Sed & Christus in illa die remuneraturum promittit se: nō eos qui signa et prodigia, sed eos qui sua precepta fecerint dicens: Venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Non dixit, quia mirabilia fecistis: sed quia esuriui, &c. Et paulo post: Sed & beatos non dicet eos, qui signa & mirabilia fecerunt, sed humiles spiritu & mansuetos, &c.

Idem in Epistola 1. ad Corinth. cap. 2. Homil. 6. ait: Miracula olim utilia fuisse nunc minime.

Idem in Matthæi cap. 23.

Homilia. 43.

Videte ergo, quomodo sedetis super cathedrā, quia cathedra non facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est. Sic alibi dicit: Locus non saluat hominem, sed mores & recta fides.

Idem Chrysoft. sermo de Eucharistia in Encenijs admonitorius.

Quid dicis homo? vis breuiter ostendam, non esse locum qui saluet, sed mores & rectam fidem & uoluntatem. Adam in paradiso ut in portu naufragium fecit. Loth in Sodomis, sicut in pelago seruatus est. Iob in ster-

core iustificatus est, &c. Item, uide Chrysoft. aduersus Iudeos Orat. 5. quod Miraculis credendum non sit aduersus sacram scripturam.

Cyrillus Leuit. lib. 12.

Tu qui sequeris Christum, & imitator es eius: si per maneat in uerbo dei: si in lege eius mediteris die ac nocte: si in mandatis eius exercearis, semper in sanctis es, nec unquam inde discedes. Neque enim in locis sancta querenda sunt, sed in actibus, uita & moribus que si secundum dominum sint, & secundum preceptum dei habentur, etiam si in domo dei non sis, etiam si in foro sis: et quid dico in foro? etiam si in teatro inuenieris, uerbo dei deseruiens, in sanctis te esse non dubites. An non uidetur Paulus quum ingressus est theatrum, & ingressus est Areopagum, & predicauit Atheniensibus Christum, in sanctis fuisse? Sed & quum perambularet aras, & idola Atheniensium, ubi inuenit scriptum: Ignoto deo. Et ex hoc uerbo sumpsit Christi predicationis exordium etiam ibi aras gentilium lustrans, in sanctis positus erat quia sancta cogitabat.

Chrysoftomus in caput Matthæi. 13.

Homilia. 47. de Lazaro

Concio. 3.

Fate tur Chrysoftomus Apostolos miraculis non claudere

ros fuisse. Sed & si inquit, aliquis nobis exempla Apostolorum adducat in medium, & dicat sequi eos nos debere, & imitari uitæ eorum propositum, gestorumq; regulas custodire, respondebimus statim, quia nobis impossibile sit illos imitari, & uirtutis eorum tenere menturas. Quod si etiam causam percontetur quis, non continuo stultam illam responsionem, absurdamq; proferimus, dicentes: ille Paulus erat, ille Petrus erat, ille Ioannes erat. Quid est, ille Paulus erat dic mihi, quid est Petrus erat? Nonne eiusdem nature erant cuius & nos? Nonne eadem uia ingressi sunt hunc mundum qua & nos? Nonne isdem cibus utebantur atq; eundem respirabant aërem. Nonne isdem uitæ usibus agebantur? Nonne aliqui eorum etiam coniugia experti sunt, & liberos procrearunt? Quidam uerò ipsorum, etiam opifices communium artium erant. Alij uerò & lapsus perpessi sunt peccatorum, alij in ultimum malorum barathrum deciderunt. Sed multum inquit, gratiæ illi acceperunt à domino: siquidem mortuos suscitare iuberentur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leprosos, aut claudos erigere, aut demones effugare, aliasq; his similes sanare egritudines. Si operationum uirtus quaereretur, locum haberet ista responsio. Si uerò uitæ à nobis obseruatiua conuersationisq; requiritur et obedientiæ ratio, quid

facit ad hæc ista narratio? Et tu enim accepisti gratiam
per baptismum & participium spiritus sancti consecutus
es, etiamsi non ad hoc ut signa faceres, sed quantum
sufficeret ad hoc, ut rectæ uitæ innocentiam custodires
Et ideo perditionis nostræ causa nulla alia est, quam ne-
gligentia nostra atq; desidia.

SIGNA ET VIRTUTES

faciunt etiam mali.

Surgent pseudoprophete, & signa
magna dabunt, ita ut in errorē in-
ducantur, si fieri possit electi. Venient
enim in nomine meo, dicentes: Ego
sum Christus, ego sum, &c. *Matth. 24.*

Erunt habentes formam pietatis, sed
qui uim eius abnegarunt. *Luca. 9.*

Augustinus in lib. de Eccle. dog.
Signa & prodigia & sanitates etiam peccatorū in
nomine domini facere, ab ipso deo didicimus. Et cū ali-
os hac presumptione iuuent, sibi per ambitionē huma-
næ gloriæ nocet: quia gloriantur in dato falso, non mea-
ritis debito.

Cyrillus in Euangel. Ioan.

Lib. 7. cap. 13.

Miracula operari nihil adijcit sanctitatis homini,
quam

quam malis & reprobis id competat, dicente domino apud Mat. Multi dicent mihi in die illa Domine, nonne in nomine tuo, &c. Quare è diuerso nulla signorū ostē sio addit aliquid ad hominis sanctitatē. Sic Ioannes qui- tē nullū fecit signum, id est miraculū ostendit: nō cecos illuminauit, nec languidos curauit, nihil dominus preco domini. Splendor enim signorum domino nostro serua- batur, ut illius claritate & luce gloria diuinitatis eius mundo innotesceret. Neq; tamen id in aliquo derogat sanctitati eius, quo inter natos mulierum non surrexit (Iste saluatore) maior.

SIGNORVM OPERA

quare non fiunt.

Chrysof. in cap Ioan. 2.

Homilia 22. in fine.

Sunt sanè & hac nostra etate qui querunt, quare & nunc signa non faciunt? Si fidelis es, ut oportet: si Christum diligis, ut diligendus est, non indiges signis: si- gna enim incredulis dantur. Cur igitur inquis Iudæis non data sunt? Sunt inquam maxime. Quod si petentes aliquando non acceperunt, idè factum est, quoniam nō ut ab incredulitate desisterent ea querebant, sed ut ma- gis malitia sua obdurescerent.

August. lib. 10. Confessionum cap. 35.

Nisi signa & prodigia uideritis non creditis v[er]o
 adeo super omnia mutabilia uolens mentē credentis at-
 tollere, ut nec ipsa miracula, quæ quamuis diuinitas ad
 mutabilitate fiunt, à fidelibus queri uelit.

SIGNORVM OPERATIO

hodie leuata omnino.

Chrysof. in cap. Matth. 24.

Homilia 49.

Nulla probatio potest esse ueræ Christianitatis, neq[ue]
 refugium potest esse Christianorū aliud, uolentū fidei
 ueritatē cognoscere, nisi scripturæ diuine, &c. Et patet
 lo post. Nunc autem inquit, signorum operatio omni-
 no leuata est: magis autem & apud eos inuenitur, qui
 falsi sunt Christiani, fieri facta. Sicut autē Petrus apud
 Clementem exponit, Antichristo etiam plenorum signo-
 rum faciendorum est danda potestas, &c.

Augustinus de uera Reli-

gione capite. 25. & libro. 1.

Retractatu Cap 23.

Nec miracula ista in nostra tempora diuare permisi-
 sa sunt, ne anima semper uisibilia quæreret, & eorū cō-
 suetudine frigeret genus humanū, quorū nouitate sta-
 grauit. SABBATI ET FESTORVM.

abrogatio uera que sit.

Nemouent

Neomeniam, & Sabbatum, & Fe-
stiuitates &c.

Erit mensis ex mense, & sabbatum
ex sabbato. *Esaias, 1.*

Christus uiolat sabbatū, *Mar. 12. 3. 6.*

Itaq; nemo uos iudicet posthac in par-
te diei festi, & sabbatorū. Et dies obser-
uatis, & tempora, & annos &c. *Colo. 2.*

Sabbatum Iudaicum, typus & figura Sabbati fide-
lium & Christi. Et ut deus cessabat ab opere externo, ita
nos temperemus ab effectibus prauis, & cōcupiscentijs,
ita quod impediti in nobis uoluntas domini fiat.

Christiano nō est dierū discrimen, nec aliū alio san-
ctiore habet, sed omnis illi sacrificādus dies, in nouo Te-
stamento, nullisq; non diebus celebrandū est Sabbatum
hoc est, sordidis ab operibus ueteris hominis quiescen-
dū est, omniaq; & ferenda et tolleranda in nobis opera
dei sunt, quæ nostri est cū mortificatio, tum reuouatio
Qui uero ad Christū tendit, hunc plane seipsum abne-
gere, se procul à tergo relinquere oportet. Dies domini
ea, ceteriq; dies festi, hanc maxime ob causam electi
sunt, & ordinati, ut in his sincerius meliusq; sedulo cō-
uocata Christianorum frequentia unanimi simul uoce
preces effunderetur ac uerbū dei audiretur, pioq; sa-

menti usu, Christo gratias ageremus. Et ijs actis nihil obstat, quò minus tuo te accingas operi, neq; laboranti peccatum reclamat. A Christianis priscis Dominicus dies dicitur, quod in eo Christus resurrexit à mortuis, proq; Sabbato sacro illum conuentu consecrarunt, eò quod per domini resurrectionem uia ad sempiternu Sabbathum aperta est, utq; testarentur se dominos Sabbathi esse. Posteriores Christiani pleraq; Martyru festa in quibus fidei illorum & constantie populus admoneatur, adiecerunt. Nouissime dicati sunt & alij, qui singulari sanctimonie studio clari fuere apud homines. Sed refrigescente cultu seu studio dei, non solum his diebus festis promotum id non est, propter quod uicere ferriandum erat: nimirum ut in cognitione, amoreq; dei populus proficeret. Sed ocium, spaciium, facultas & occasio data sunt, quæuis scelera impudentius & cumulatius, quam in ullo alio tempore patrandi.

Pius eius nominis primus, dominico die festum Pasche celebrari constituit. Deinde orta dissensione super ea re, Victor qui sedere coepit, Anno circiter M. C. XVI supra C. à natali Seruatoris, sanxit ex sententia Eleutherij, cui in Pontificatu successit, ut Pascha dominico omnino celebraretur die, à quarta decima Iulij primi mensis ad uigesimam secundam: ne cum Iudeis Christianorum

Christianorū ratio competeret, quibus moris fuit, illud
solemne aliquanto prius celebrare. Cereæ pascales eande
le, ut dominicæ resurrectionis sabbato, per singula tem
pla, sanctificarentur, Zozimus autor fuit.

Sancti Patres huiusmodi sacrorum dierum rationē
edoceri, ut commodius plebs Christiana conueniret ad sa
eram concionem, habito Lugduni antistitum conuentu
et illos sanxerunt dies esse colendos, et alios complu
res constituerunt. Qui nempe dies his sunt diuis sacri,
Stephano protomartyri, Innocentibus, Syluestro, Ioanni
Baptistæ, duodecim Apostolis, Paulo gentium doctori,
Deiparæ uirgini, Laurentio, Michaëli, Martino, et
communiter omnibus sanctis, quod Bonifacij quarti de
cretum fuit. Festum Eucharistiæ ab Urbano quarto as
signatum. Petri apostoli festum à Syluestro rogatu Con
stantini Imperatoris institutū. Gregorius quartus rogā
te Ludouico imp. Calend. Nouemb. festum de omnibus
sanctis instituit. Assumptionis Mariæ uirginis octauas
celebrare statuit Leo quartus. Deinde dies alij alijs fe
sti festis ex paruis quādoq; causis accumulati sunt. Sed
cum uideamus eò redisse Christianorū mores, ut quā
olum ex religionis usu erat, hæc institueret, tam nunc
prestare uideatur, eadem antiquare, cum bona pars
hominum omnium ocium festorum dierum non adorā
dum

dum, non ad diuina scripta audienda, cuius rei causa datum est, sed ad omnifariam bonorum morum corruptelam augendam in dies magis magisque impudenter cōsummat &c. Vide Polydorum de inuentoribus rerum lib. 6. cap. 7. & 8. Deratione originis Festorum.

Leonis & Antonij Imperat.

lex de Ferijs.

Principes Leo & Antonius id de festis diebus cōstituerunt. Dies festos, dies maiestati altissimæ dedicatos, nullis uolumus uoluptatibus occupari, nec uilium exitionum uexationibus prophanari. Dominicum itaque diem ita semper honorabilem decernimus, & uenerandum, ut à cunctis executionibus immunis habeatur. Et paulo post. Nec tamen huius religiose diei ocia relaxantes obscœnis quenquam patimur uoluptatibus detineri, nihil eodem die sibi uendicet scena Theatralis, aut Circense certamen, aut ferarum lachrymosa spectacula, etiamsi in nostrum ortum aut Natalē diem, celebranda solennitas inciderit, differatur. Amissionem militiæ, hoc die festo, spectaculis interesse, uel cuiuscumq; iudicis apparitor, prætextu negocij publici seu privati, hæc quæ hac lege statuta sunt, crediderit remoranda.

Hæc legis Tractatu de Ferijs.

Item, Imperator Constantinus ita de Dominica die statuit. Ruri tamen positi, agrorum culturae libere licentia inferuiant: quoniam frequenter euenit ut non apti in alio die frumenta sulcis, aut uices scrobibus commendentur, ne occasione momenti pereat commoditas coelesti provisione concessa.

Augustinus contra Adiniantum

Manichaei discipulum lib. cap. 16.

Illud est euangelio contrarium, ut quisque rem deserens, quae per illam umbram figuratur, ipsius umbram figuratur, ipsius umbrae sequatur inanitate. Quod uolentibus in Christum credentibus iugum circumcisionis imponebant, quasi ad salutem necessarium cum iam non esset umbra in corpore figuranda, sed res ipsa in corde gestanda. Et quod dicit Apostolus: Dies obseruatis, &c. Nunquid et nos dicimus ista non esse obseruanda, sed illa potius quae his significamur? Illi enim ea seruiliter obseruabant non intelligentes ad quaerendum rerum significationem, et praenunciationem pertinerent. Hoc in eis culpatur Apostolus, et in omnibus qui seruiunt creaturae potius quam creatori.

Augustinus ad Aurelium

episcopum Distinct. 44. Can.

Commessationes.

Commessationes

Commestationes & ebrietates ita concessæ, & licite putantur, ut in honore beatissimorū Martyrū non solum per solennes dies quod unusquisq; legendum uideat, qui hæc non carnis oculis inspicit sed etiam quot die celebrarentur. Consule quoq; Augustinum de Saba-
bato, ad Bonifacium libro. 1. contra. 2. epist. Pelag.

Hieronymus ad Galatas,

Cap. 4.

Dies obseruatis, & menses, & tempora, &c. Dicit aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos: nos quoq; simile crimen incurrimus, quartā Sabbati obseruantes, & parasceuen, & diē dominicā, & ieiuniū quadragesimæ, & Pasce festiuitatē, & Pentecostes læticiam, pro uarietate regionum, diuersa in honore Martyrum tempora constituta. Ad quod quis simpliciter respondebit, dicens: Non eosdem Iudæorum Pasce celebramus, sed resurrectionis & crucem adamas in Pentecoste, sed spiritus sancti numerus aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo: propterea dies aliqui constituti sunt, ut in unum omnes pariter ueniremus. Non quò celebrior sit dies illa qua conuenimus, sed quò quacumq; die

die conueniendum sit ex conspectu mutuo, leticia maior oriatur. Qui uerò oppositæ questioni accutius respondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales esse: nec Parasceue tantum Christum crucifigi, & die Dominica resurgere: sed semper sanctam resurrectionis esse diem, & semper eum carne uesci Dominica. Ieiunia autem & congregationes inter dies, propter eos à uiris prudentibus constitutos, qui magis seculo uacant quàm deo: nec possunt imò nolunt toto in ecclesia uite suæ tempore congregari, & ante humanos actus, deo orationum suarum offerre sacrificium.

Augustinus libro de.

X chordis.

Melius faceret Iudeus in agro suo aliquid utile, quàm in theatro seditiosus existeret. Et melius foeminae eorum die sabbati lanam nerent, quàm tota die in neomenijs suis impudice saltarent.

Gregorius ciuibus Romæ de Consecrat. Dist. 2. Can. Peruenit.

Peruenit ad me, quosdam peruersi spiritus homines praua inter uos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse: ita ut die Sabbati aliquid operari prohiberent, quos quid aliud nisi Antichristi prædicatores dixerimus? qui ueniens diem Sabbati, atq; Dominicum ab omni

ab omni faciet opere custodiri: quia enim mori se et resurgere simulat: haberi in ueneratione uult Diem dominicum, & quia populum iudaizare compellit (ut exteriorem legis ritum reuocet, & sibi iudaeorum perfidia subdat) coli uult Sabbathum.

Cyrillus in Euangelium Ioan.

Lib. 8. cap. 5.

In Pascha insidias tendebant, &c. O impietate quam magis uirtuti est incūbendum, magis à sceleribus abstinendum tunc innocentem capere conantur. Sed pro dolor quam plurimi inter Christianos hanc iudaeorum omnem improbitatem imitantur, qui diebus festis, aut ludis illiberabilibus crapula, choreis aut alijs mundi uanitatis dediti: quum deo obsequium diligentius exhibere: quum templa dei frequentare, orationibus insisterent, atq; ecclesiastico interesse officio deberent, tunc maxime deum suis dissolutissimis moribus irritant, &c. Vide latius ipsum Cyrillum.

Augustinus ad Ianuarium,

Epistola 119.

Ideo inter omnia illa decem præcepta, solū tibi quod de Sabbatho positum est figurate obseruandum præcipitur: quam figuram nos intelligendam, non etiam per os cuius corporale celebrandum suscepimus. Cum enim Sabbatho

Sabbato significetur spiritualis requies, de qua dictum est: Vacate & uideate, quoniam ego sum deus: & quae uocantur omnes homines domino dicente: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c. Tollite iugum, &c. & inuenietis requiem animabus uestris. Cætera tamen ibi præcepta, propriè sicut præcepta sunt sine ulla figurata significatione obseruamus, Hæc ille.

Ambrosius Roma. 3.

Non opus est lex, cum iustus per fidem iustificetur, sicut scriptum est: In hoc qui credit, iustificatur. Et apostolus: Iusto non est lex posita, sed tantum iniustus, et non subditis. Qui fidelis est, fidem non habet ociosam laudat dominum, in cunctis benedicatur deus. Et quomodo lex ponatur ei, qui spiritu afflatus diuino, nihil agit per se, quod deus non operetur?

Hieronymus 2. Timoth. 3.

Iusta iuste faciamus, ut iugè etiam ab operibus peccati agamus sabbatismum. Vnde August. de uera innocentia. Male celebrant sabbatum, qui à bonis operibus cessât. Ocium enim ab omni iniquitate debet esse, quia bona conscientie non inquietum, sed tranquillum faciunt animum.

Isychius lib. 4. in Leuit. cap. 1.

Dicit festos animo, nō corpore celebrandos. Sic Christus, inquit: Festa eloquio sacro celebravit.

Aug. expositio epist. ad Gal. cap. 3.

Scire prius debet opera legis bipertita esse: nam partim in sacramētis, partim uerò in moribus accipiuntur. Ad sacramēta, pertinet: Circūcisio carnis, Sabbati temporale, neomeniæ, sacrificia, atq; omnes huiusmodi innumerabiles obseruationes. Ad mores aut: Nō occides: Nō moechaberis: Nō falsum testimoniū dices, & talia, &c.

Gregorius Augustino Anglorum

Dist. 4. Can. Deniq;

De ipsa uerò die dominica hesitamus quidnam dicendum sit: cum omnes laici & seculares illa die plus solito cæteris diebus accurratius cibos carniū appetant: & nisi noua quadam auiditate usq; ad medias noctes se ingurgitent. Quid melius esset serias intermittere quam sic seruare.

Augustinus in euang. Ioan.

Tractat. 17 cap. 5.

Tolle grabbatum tuum & ambula. Manifestū opus corporale factū, non sanitas corporis, sed operatio corporis.

Diui Hieronymi

Temporibus, exactis rebus diuinis, quod reliquum erat diei Dominicæ laboribus suis impendebant ecclesiasticis

ABROGATIONE.

789

sic, quod idem scribit in epitaphio Pauli.

Chrysoftomus de Lazaro

Concio 1.

Dicit Sabbatum non ocij causa datum, sed spiritua-
lis negocij, & quod maiora peccemus festis diebus. Itē
apud eundem, in oratione de beato Philogonio. Festiui-
tates sanctorum sub meridie soluebantur.

Augustinus in caput 9.

Ioannis.

Sabbatū spirituale, hoc est, nō habere peccatū. Om-
ne opus aut seruire non facietis in eo. Quid opus seruile?
Omnis qui facit peccatū, seruus est peccati. Iudæi ergo
Sabbatū carnaliter obseruabant, spiritualiter uiolabant
Sabbatū carnaliter obseruandā precipitur. Hæc Aug.
Nobis spiritualiter obseruandā? Sicut in se spiritui nihil reclamatur. Idem
agit, quisquis operanti in se spiritui nihil reclamatur. Idem
de spiritu & litera. Quoniam quisquis illum diem sicut
litera sonat, nunc usq; obseruat, carnaliter sapit.

Ambrosius de Oratione pro
Theodosio.

Nam certis diebus inuocare non omnibus, fastidien-
tis est, non sperantis, & prouisu affluentium commo-
dorum mercedem gratiarum referre, non deuotio-
nis affectu. Et ideo, inquit, Paulus: In omnibus gratias

De 2 agite

agite. Quando enim non habes quod deo debeas, ut
quando sine dei munere es, cui quotidie uiuendi usus à
domino est.

PRAECEPTA DEI HVMANIS

uiribus impleri, impossibile.

Discipuli saluatorē rogabant, quis
potest saluus fieri? Respondit il-
lis dominus: Apud homines hoc im-
possibile est, sed deo possibile est omne
uerbum. Et illud Sapientis. s.

Sciebam quod non poteram conti-
nēs esse, nisi Dominus dederit. Quod
quidem sapientis elogium diuus Au-
relius explicat.

Augustinus libro de Perfectione iusticie huc nō im-
epte accomodat, quo loco aperte declarat homini man-
data dei impossibilia esse, ut perfecte illa peraget.

Præterea Paulus electum dei organum, quid nostris
uiribus negatum sit, aperit: Nemo, inquit, potest dicere,
dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Præterea generali
regula mandata dei non impleri, nisi gratia, diuus testa-
tur Augustinus.

Augustinus. i. Retracta. cap. 19.
Mandata dei implentur, quando quicquid non sine
ignoscitur.

ignoscitur. Nōne aperte hic dicit, mandata dei impleri non operantibus planè nobis, sed dei gratia ignoscen-
te? Nullus ergo potest implere dei mandata, sicut per
omnia satisfaciatur mandatis dei, ut ignosci nihil sit opus
Patres concilij Chartaginensis, ad

Innocent. Pontificem

Romanum de Actis aduersus Pelagium & Coelestium
epistola 90. Aug. Generaliter decretum est quicumq; do-
gnatizat & affirmat, humanam sibi ad uincenda peccata,
& dei mandata facienda sufficere posse naturam,
& eo modo gratia dei quæ sanctorum euidentius ora-
tionibus declaratur, aduersarius inuenitur, &c. Vide
latius Augustinum.

Augustinus in Sermone 63.

de Tempore.

Homo si quid sibi impossibile aut arduum in mandato-
rum effectibus experitur, non in se remaneat, sed ad adiu-
uantem recurrat: qui ideò præceptum dat, ut excitet deside-
rium, & præstet auxiliū. Idem de Tempore, Sermo. 49.

Bernhardus super Cantica.

Sermo. 50.

Est duplex charitas in actu & affectu. Et de illa
quidem quæ operis est, puto datam esse legem homi-
nibus, mandatumq; formatum. Nam in affectu, quis ita

habeat ut mandatur. Ergo illa mandatur ad meritum
 ista in præmiū datur. Cuius initium quidem, profectūq;
 uitam quoq; præsentem experiri diuina posse gratia nō
 negamus, sed planē consummationem desideramus futurā
 felicitati. Quomodo ergo iubenda fuit, quæ implenda
 nullo modo erat? Aut si placet tibi magis de affectuali
 charitate datum fuisse mandatum non inde contento,
 dummodo acquiescas & tu mihi, quod minime in ista
 uita, ab aliquo hominum possit uel potuerit impleri.
 Quis enim sibi arrogare id audeat, quod Paulus ipse præ
 tetur se nō comprehendisse? Nec latuit præceptorē præ
 cepti pondus hominū excedere uires, sed iudicauit utri
 que sanē ad quem iusticiæ finem niti pro uiribus oport
 teret. Ergo mandando impossibilia non præuaricatoris
 homines fecit, sed humiles, ut omne os obstruatur, et sub
 ditus fiat totus mundus deo, quia ex operibus non iusti
 ficabitur omnis caro coram illo. Accipientes quippe
 mandatum & sentientes defectum, clamabimus in cæli
 & miserebitur nostri deus, & sciemus in illa die, quia
 non est ex operibus iusticiæ quæ fecimus nos, sed secur
 dum suam misericordiam saluos nos fecit. An ergo non
 præcipit impossibilia, ob id ut misericordiam suam nobis
 commendat? utiq; &c.

IMPLERI IMPOSSIBILE. 793
Augustinus de Spiritu & litera,

Cap. 361.

Primum præceptum iusticiæ, quo iubemur diligere deum ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente: cui est de proximo diligendo, alterum consequens, quod in illa uita complebimus, cum uidebimus deum facie ad faciem. Sed ideò nobis hoc etiam nunc præceptum est, ut admoneremur quid fide exposcere, quo spem præmittere, et obliuiscendo quæ retro sunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus. Ex Concilio Mileuitano cap. ult. Dist. 4. Consecra. Can. Placuit igitur.

Augustinus ad Arellicum de

Iudaismo epist. 200.

His autem similes sunt, qui cum profiteantur se esse Christianos, ipsi gratiæ Christi sic aduersantur ut si humanis uiribus diuina existiment implere mandata, ac sic etiam ipsi ignorantes dei iusticiam, & suam uolentes constituere, iusticiæ dei non sunt subiecti: non quidẽ nomine, sed tantum errore iudaizantes. Et in fine eiusdem. Item, de Libero arbitrio cap. 28. & cap. 16.

Nos autem nec illis obseruationibus quæ nouo Testamento reuelato euacuata sunt, adstringimur. Neque præcepta legis huic etiam tempori necessaria, qualia sunt: Non adulterabis, non homicidium facies, non

Dd 4 concupisces,

concupisces, & si quod est aliud mandatū, quod in hoc sermone recapitulatur: Diliges proximū tuū tanquam teipsum: humanis uiribus quasi nostrā constituentem iusticiā non perficimus, sed gratiā dei per Iesum Christū dominū nostrū, qui nostra est, iusticia & perficitio totius legis. Et qui aliter docet, contra spiritum loquitur.

Hieronymus.

Maledictus sit ille, qui audeat dicere deū impossibilia praecepisse. Seipsum in suis Dialogis contra Pelagianos exponit: Possibilia, inquit, sunt adiuuante gratia dei. Impossibilia uerò uiribus humanis implere, quae admodū Paulus dicit: Omnia possum per illum qui me confortat. Et alibi: Nos non sumus idonei, &c.

Augustinus in lib. de sancta

Virginitate, cap. 41.

Ea ipsa quae praecipuntur à deo, non fieri nisi deo te atq; adiuuante qui praecipit. Mendaciter enim petuntur, si ea nō adiuuante eius gratia facere possimus. Quia tam generaliter maximeq; praecipitur, quam obedientia qua custodiuntur mandata dei? Et tamen hanc inuenimus optari: Tu, inquit, praecipisti mandata tua custodiendi nimis. Deinde quid sequitur? Utinam dirigantur uiae tuae ad custodiendas iustificationes tuas. Tunc confundar, dū inspicio in omnia mandata tua. Quod deū praecipisse

præcepisse posuit : hoc ut in se impleretur anxie optavit : hoc sit utiq; ne peccet amplius.

Augustinus super Ioannem

Tractatu. Sz.

Non ergo ut nos diligit, prius eius præcepta seruamus sed nisi nos diligit, præcepta eius seruare non possumus. Item sermo. 49. Hoc dicit (Moyses Exod. 20) Legem implere : hoc est, non concupiscere. Qui ergo hoc qui uiuit potest? adiuuet nos Psalmus, qui modo cantatus est : Exaudi me domine in tua iusticia : hoc est, non in mea. Item, uide Augustinum ad Hilarium 89. epistola in principio.

PRÆCEPTA DVO VLTIMA

Decalogi à nullo quantumlibet

Sancto implentur.

Augustinus super Ioan. Tractatu. 41. circa finem.

Que est enim perfectio boni, nisi cōsummatio, et finis mali? Que autem cōsummatio mali, nisi quod lex dicit: Nō cōcupisces? Omnino nō concupiscere perfectio boni est, quia cōsummatio mali est. Hoc dicebat ille, perficere bonum mihi non adiacet, quia nō poterat efficere ut non concupisceret. Non possum, inquit, implere quod dictum est: Non concupisces. Quid

D d s ergo

ergo opus est ut impleas. Post concupiscētiās tuās nō es
 Hoc agite interim quādiu sunt illicitae concupiscētiā
 in carne, ut paulō superius: Quādiu, inquit, peccati
 necesse est in membris tuis, saltem ei regnum afferatur.
 Quando ergo plena & perfecta libertas erit: Quando
 ulle inimicitiae: quando nouissima inimicitia destruetur
 mors? Eandem sententiam uideo apud eundem de uer-
 bis Apostoli, Sermonē. 3. & 4.

Ambrosius lib. de Bono mor-
 tis. cap. 3. ibid.

Sacrificabo hostiā laudis. Non sacrifico, inquit, sed
 sacrificabo. Significans illud perfectum esse sacrificium
 quando unusquisq; domino corporis huius uinculis ab-
 solutus, assisteret, & offerret se hostiam laudis: quā
 ante mortem nulla est perfecta laudatio.

Hieronymus super illud
 Psalmi: Placebo Domino in

regione, &c.

Quid loquitur iustus? Quia uerba & opera bona
 non habeo, & sanctus uideor & laudor ab hominibus
 Ego autem noui conscientiam meam. Scio quibus cogi-
 tationibus cor meum fluctuat, scio quantae in me libidi-
 nes ueniunt, & uideo aliā legē repugnantē menti meae,
 & captiuū me in lege peccati, propterea dico: Miser

IMPLERI IMPOSSIBILE. 797

ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.
 Et ideò dico: Ab oculis meis munda me domine, & ab
 alienis parce seruo tuo, Non est meū quod parturio. No-
 lo cogitare mala & cogito. Nolo cogitare malum, &
 quasi captiuus, & inuitus in malā cogitationē trahor.
 Sed quoniā in mea potestate nō est, aut cogitare, aut nō
 cogitare quæ mala sunt Propterea dico, alienæ quidē
 sunt quæ ueniunt in cor meum: sed quoniam necessitas
 mihi imponitur, propterea dico: Ab oculis meis munda
 me. Aliena quidem sunt peccata, sed quia suscipio ea
 dico in alienis peccatis: parce mihi seruo tuo. Hoc au-
 tem dixi? Quoniam dicit Propheta: Placebo domino,
 non placeo, sed placebo. Hic enim quod facio, non pos-
 sum esse perfectus. Siquidem Apostoli & sancti, nō ausi
 sunt dicere: sancti sumus, nec placeo, sed placebo. Hæc
 Hieronymus, modo titulus non fallat.

Ambrosius

Loco præcitato paulò inferius: Bona est uita abso-
 luto certamine, ut iam lex carnis, legi mentis repugna-
 re non nouerit. Morte igitur hominis extinguitur con-
 cupiscentia, & præcepta implentur.

Chrysoctomas in cap Matth. ii.

Homilia. 28.

Sine gratiæ enim auxilio omnis iusticia homini-
 bus

bus grauis est. Quia lex præceptum est nudum: gratia autem uirtus est dei. Ideò lex insufficit ille pondus est: gratia autem delectatio cordis est, dicente per Salamos nem: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, spiritus meus super mel dulcis: Ergo lex non solum ideo grauis est, quia grauia præcepit obseruationis mandata, sed & quia præcipit fieri, & faciendi non præstat auxilium. Nec ideo solum gratia leuis est, quia leuia ponit mandata: sed quod fieri præcepit, & in ipsa nobis faciendi operatur uirtutem, &c.

VIRGINITAS CONSILIUM

non ex præcepto.

VNicū duntaxat, ut credā in Euangelicis literis inesse consiliū, post ipsum legis latorē, qui ait: Qui potest capere capiat, & post Paulū dicentē: De uirginibus præceptum domini non habeo, consiliū autē do: idēq; esse cœlibatum, & Chrysofomus fidem fecit.

Chrysofomus in epistolam ad

Hebræos, Homilia. 7.

Non enim secularis debet aliquid amplius habere Monacho, quàm cum uxore concumbere tantum. Hic enim habet ueniam, in alijs autē nequaquam, sed omnia equaliter sicut Monachi agere debent. Nam & beatitudines, quæ à Christo dicuntur, non Monachis tantum dicitur.

dictæ sunt, alioquin uniuersus mundus peribit, & accu-
 sabimus crudelitatem dei: si uerò beatitudines solis Mo-
 nachis dictæ, secularem autem hominem impossibile est
 eas implere, quæ nuptias iussit, ipse ergo omnes perdi-
 dit: si enim non potest cum nuptijs ea quæ Monacho-
 rum sunt implere, perierant & corrupta sunt, & in an-
 gustum conclusit, ea quæ uirtutis sunt. Hæc ille.

Augustinus

In libro de Bono coniugali, cap. 23. Per hoc ideò po-
 test esse obedientia sine uirginitate, quia uirginitas ex
 consilio est, non ex præcepto.

Ambrosius iib. 1. de Virginibus

De Virginibus, inquit, Paulus, præceptum domini
 non habeo, consilium do. Si doctor gentium non habuit
 habere quis potuit? Et præceptum quidem non habuit
 sed habuit exemplum. Non enim imperari potest uirgi-
 nitas, sed optari. Nam quæ supra nos sunt, in uoto ma-
 gis sunt quàm in magisterio.

Chrysostomus de Pœnitentia

Homil. 8.

De uirginibus autem præceptum non habeo, consi-
 lium autem do. Cernis non mandatum, sed consilium?
 Cernis non præcipientem, sed admonentem? Alterum
 necessitatis inquit, alterum uoluntatis. Non præcipio,
 inquit

inquit, ut non uos onerē. Monco & consiliū do, ut ab
ciā Sic & Christus nequaquā inquit, omnes uirginitate
tē tenent, &c. Concilium Gangrense

Anathemate percutit illos qui uirginitatem uouentis
& ceteris Christianis sese sanctiores existiment. Hoc
Gangrense concilium, Anno CCC. XXXIII, in
Paphlagonia celebratum.

CASTITAS SIVE VIR-

ginitas domum dei.

SCio, quia non possum esse conti-
nens, nisi deus det. Sapien. 8.

Non omnes capaces sunt dicti, sed ij
quibus datum est. Matth. 19.

De uirginibus preceptum non ha-
beo, Bonum est homini sic esse. 1. Cor. 7.

Qui donum castitatis non habet,
iungat se matrimonio. Gen. 1. Ex pre-
cepto dei dictum est: Crescite & mul-
tiplicamini, & replete terram. Gen. 1

Seruus sciens uoluntatem domini
& non faciens, uapulabit plagis mul-
tis. Sciens ergo se non habere castitatis donum & in-
pune scortationem sequitur, non ducens uxorem graui-
ter peccat. Lucae. 12.

Bonum

Bonū est hominī uxore non tāgere
tamē propter supra uitāda, suā quisq;
uxore habeat, suum quæq; maritum.
Neq; hic excipit, uel Monachos, uel
sacerdotes Paulus, qui nondum erāt
creati ab antichristo suo. 1. Cor. 7

Peccatores & pseudoprophetae ap-
pellantur, matrimonium prohibentes
& cibos quos creauit deus. 1. Tim. 3.

Augustinus lib. Confessionum 6.

Capite. 11.

Expertus non eram & propriarum uirium credo-
bam esse continentiam, quarum mihi non eram cōsci-
cum tam stultus essem ut nescirem, sicut scriptū est. Ne-
minem posse continentem esse nisi tu dederis. Idem Con-
fess. lib. 10. cap. 29. Da quod iubes, & iube quod uis.
Imperas nobis continentia. Et cum scire ait quidā, quia
nemo potest esse continens nisi deus det, & hoc ipsum
erat sapientia, scire cuius esset hoc donū. Item August.
lib. 6. 8. cap. Confess. detestatur superstiosam conti-
nentie ostentationē in Manicheis. Idem ad Hilarium epi-
stola. 89. Iubet, inquit deus, continentiam, & dat conti-
nentiam. Iubet per legem, dat per gratiam &c.

Augustinus de sancta Virginitate

Lib. 40, & 41.

Et de

Et de ipsa continentia loquens, Apostolus dicit: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet à deo, alius sic, alius autem sic. Quis ergo donat ista? Quis distribuit propria unicuique, sicut uult? Nempe deus apud quem non est iniquitas. Ac per hoc qua æquitate ille faciat alios sic alios autem sic: homini nosse aut impossibile aut omnino difficile est, &c. Quid itaque habes quod non accepisti? aut qua peruersitate minus diligis à quo amplius accepisti? Quapropter hæc prima sit induende humilitatis cogitatio, ne à se sibi putet esse dei uirgo quod talis est, ac non potius hoc donum optimum desuper descendere à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec momenti obumbratio. Et paulo post: Testes sunt uoces piarum deprecationum in scripturis sanctis, quibus ostenditur ea ipsa quæ præcipiuntur à deo, non fieri nisi dante atque adiuuante qui præcipit. Mendaciter enim petuntur, si ea non adiuuante eius gratia facere possemus, &c. De ipsa continentia nonne apertissime dictum est: Et cum sciret quia nemo potest esse continens nisi deus det: & hoc ipsum erat sapientie scire cuius esset donum.

Chrysostronus in cap. Math. 5.

Homilia. 79.

Nec ignorat uulgus magnam de uirginibus exaltationem

mationem fieri: quippe res natura sublimis est, quod in
de patet, quia nec apud ueteres à priscis illis sanctisq; ui
ris coli potuit, & post gratiam nulla legis necessitate in
betur. Non enim imperat, sed uoluntati fidelium com
munit. Vnde Paulus quoq; ait: De uirginibus autem præ
ceptum domini non habeo, & laudo quidem eum, qui
uult, neq; præceptum id facio. Et alibi in cap. Matt. 18.
Homilia 47. dicit. quod humilitas & misericordia sus
perent uirginitatem.

Augustini tempore erant libera collegia, postea
corrupta disciplina, ubiq; addita sunt uota, ut tanquam
excogitato carcere disciplina restitueretur.

Addita sunt paulatim supra uota aliæ multæ obser
uationes. Et hæc uincula multis ante iustam ætatem con
tra Can. iniecta sunt. Multi errore decepti, inciderunt
in hoc uitæ genus, quibus etiam si non deessent anni, ta
men iudicium de suis uiribus defuit, & qui sic ir
retiti erant, cogebantur manere, etiam si quidam be
neficio Canonum liberari possent. Et hoc accidit ma
gis etiam in Monasterijs uirginum quàm Monacho
rum, cum sexui imbecilliori magis parcendum esset.

Hic rigor maxime displicuit multis bonis uiris ante
hæc tempora, qui uidebant puellas & adolescentes in
Monasteria detrudi propter uictum, uidebant quàm in

Et

feliciter

feliciter succederet hoc consilium, quæ scandala periret, quos laqueos conscientijs iniiceret. Dolebant auctoritatem Canonum in re periculosissima omnino neglegi, & contemni. Ad hæc mala, accedebat talis persuasio de uotis, quum constat etiam olim displicuisse ipsi Monachis, si qui paulò cordatiores fuerunt, dicebant uota paria esse baptismo. Docebant se hoc uite generum mereri remissionem peccatorum, & iustificationem coram deo, sed amplius etiam, quia seruaret non modo præcepta, sed etiam consilia Euangelica. Ita persuadebant Monasticam professionem longè meliorem esse baptismo: uitam Monasticam plus mereri quàm uitam magistratuum, uitam pastorum et similium, qui mandata dei sine factitijs religionibus, suæ uocationi seruunt. Nihil horum negari potest, extant namq; in libris scolæ literarum, & aliarum disciplinarum quæ sunt utilia Ecclesiæ, & sumebantur inde pastores, & episcopi. Nunc alia res est, nihil opus est recitare nota, olim ad discendum conueniebat, nunc fingunt institutum esse uite genus ad promerendam gratiam & iusticiam, imò prædicant esse statum perfectionis, & longè præferunt omnibus alijs uite generibus à deo ordinatis.

Pleriq; Canones rescindunt uota ante annum X. V. contra

contracta, quia ante illam aetatem non uidentur tantum esse iudicij, ut de perpetua uita constitui possit. Imò Canonones docent in omni uoto ius superioris excipi: quare multò minus hæc uota contra mandata dei ualent.

Quod si obligatio uotorum nullas haberet causas ut mutari possit, nec Roma Pontifices dispensassent. Neque enim licet homini obligatione quæ simpliciter est iuris diuini, rescindere.

Sed prudenter indicauerunt Rom. Pontifices equitatem in hac obligatione adhibendam esse. Ideò sæpe de uotis dispensasse leguntur. Nota est historia de rege Araginum, reuocato ex monasterio, extant quoque exempla nostri temporis.

Item, Alius Canon plus concedens hominis imbecillitati, addit annos aliquot: uetat enim ante annum XVIII uotum fieri.

Item Pius eius nominis primus Rom. Pontifex uirgines ante annos XXV non esse consecrandas. Neue Monacha pallam contractaret, neue thus in acerram poneret Soter episcopus Roma. Statuit. Item et Bonifacius primus quoque decreuit. Denique ne Monacha benedicto uelamine tegetur, nisi prius in comperto habeatur quod XL. annos caste & integre uixerit, Leo primus natione Tuscius statuit.

Postremo etiam si uoti uiolatio reprehendi possit, tamen non uidetur statim sequi, quod coniugia talium personarum dissoluenda sunt. Nam Augustinus negat debere dissolui. 27. *Questionum* 1. can. Nuptiarum. Cuius non est leuis autoritas, etiam si alij postea aliter senserunt. Suprà de Coniugio sacerdotum hunc Canonem adscripsimus.

Item, Gerson reprehendit errorem Monachorum de perfectione, et testatur suis temporibus nouam uocem fuisse, quod uita Monastica sit status perfectionis. In summa Monasteria Monachorum et Monacharum fuerunt Scholae iuuentutis non laique Christianorum, quae ex Canone. 12. *Questionum* 1. can. Necessaria, probari possunt.

Ex concilio Gangrensi. Dist. 30.

Can. Si quis uirorum.

Et etiam eos condemnamus qui se extollunt aduersus scripturas, et ecclesiasticos Canones, et noua introducunt praecipua.

Augustinus de doctrina Christiana

Dist. 41. Can. Quisquis.

Quisquis rebus praetereuntibus restrictius utitur quam sese habent mores eorum cum quibus uiuit, aut intemperans aut superstitiosus est: quisquis uero sic eis utitur,

ut metas consuetudinis bonorum inter quos uersatur excedat: aut aliquid significat, aut flagitiosus est, &c.

Idem Augustinus in eodem libro

26. Quæst. 2. Can. Illud.

Illud quod est secundum institutiones hominum, partim superstitiosum est: partim non est superstitiosum. Superstitiosum est quicquid institutum est ab hominibus ad facienda idola & colenda pertinens: uel ad colendam sicut deum creaturam, partem uel ullam creaturæ, &c.

Idem de Ciuitate dei. 26. Quæst. 2.

Can. Qui sine.

Qui sine saluatore salutem uult habere, et sine uera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non sanus est sed æger, non prudens sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in cecitate noxia stultus & demens permanebit, &c.

Augustinus Distinct. 83. can.

Nemo.

Nemo quippe nocet in ecclesia dei amplius, quam qui peruerse agens nomen uel ordinem sanctitatis & sacerdotis habet, deliquentem: namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa uehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

tur. Episcopus itaq; qui talium crimina non corrigi
magis dicendus est canis impudicus, quàm episcopus.

Idem in Psalmum 55.

In me sunt uota tua, quæ reddam laudes tibi. Vove
te & reddite domino deo uestro. Quid uoveatis, quid
reddatis? An forte animalia illa quæ offerebantur ad
aras aliquando? Nihil tale offeras, in te est quod uoveas
& reddas. De cordis arca profer laudis incensam, de
cellario bone conscientie profer sacrificium fidei.
Quicquid profers, accende charitate.

Idem in Psalmum 50.

Holocaustis non delectaberis. Nihil ergo offeremus
Sic ueniemus ad deum? Et unde illū placabimus? Offer
sanè in te habes quod offeras. Noli extrinsecus tibi cõ
parare, sed dic: In me sunt uota tua quæ reddam laudes
tibi. Noli extrinsecus pecus quod mactes inquirere: he
bes in te quod occidas. Sacrificium deo spiritus contri
bulatus, cor contritum.

Idem in Psalmum 115.

Vota mea domino reddam. Quæ uota redditurus
es? Quas uouisti uictimas? Quæ incensas? An ad illud re
spicis quod paulo ante dixisti: Calicem salutaris acci
piam, & nomen domini inuocabo, & tibi sacrificabo
sacrificium laudis? Et reuera quisquis bene uoveat deo
no,

mino, & quæ uota reddat seipsum reddat: hoc exigitur
hoc debetur, inspecto nummo, dominus dicit: Reddite
Cæsari, etc. Imago sua reddatur Cæsari, imago sua red-
datur deo. Sed qui meminit non solum seruum se esse dei,
sed & filium ancillæ dei, uidet ubi reddat uota sua, con-
formatus Christo per calicem salutaris. Item in Senten-
tijs ex August. de scriptis. Nemo quicquàm domino recte
uoueret, nisi ab ipso acciperet quod uoueret.

VOTVM ILLICITVM

rescindendum.

Isidorus in Synonymis lib. 2.

22. Quæst. 4. can. In malis.

IN malis promissis rescinde fidem, in turpi uoto muta
decretum, quod incaute uouisti ne facias, impia est
promissio quæ scelere adimpletur.

Beda in Homilia 43.

Si aliquid forte nos incautius iurare contigerit quod
observatum in peiorem uergat exitum. Libere illud
salubriori consilio mutandum nouerimus, ac magis in-
stante necessitate perterandum nobis, quàm pro ui-
tando periurio in aliud crimen grauius esse diuer-
tendum. Deniq; iurauit Dauid per deum occidere.
Nabal irum stultum & impium, atq; omnia quæ ad

cum pertinebant demoliri: sed ad primam intercessionem Abigail sceminae prudentis mox remisit missas, non uocauit enssem in uaginã, neq; aliquid culpæ sed pro tali periurio contraxisse doluit:

Idorus, 22. Quæst. 4. can. Si quis præuentus.

Si quis præuentus fuerit ut diffiniat agere aliquid eorum quæ non placent deo, pœnitentiam agat et quod contra mandatũ domini statutũ est in irritũ reuocetur. Item Canon Si publicis. Et conciliũ Toletanũ s. de illicitis iuramentis & uotis differit permittitq; rescindere ea uota & iuramenta quæ fiunt contra fidem. Unde laetius D. Hieron. in epistola ad Eustochiũ. Itẽ Augu. ad Armentarium & Paulinũ. In summa uota impiũ & factum contra mandata dei non ualet, neq; debet uotum uinculum esse iniquitatis, ut Canon supra citatus dicit.

MONACHI PROPTER VESITITUM cæteris hominibus sanctiores non sunt.

PAulus, Antonius, Hilarion, Basilius, Hieronymus ac pleriq; alij, qui ab initio sanctitate pollentes, ueluti noua religionis plantaria in Aegypti, Syriæq; solo quamuis sterili feliciter increuere, nullo tamẽ adhuc certo uiuendi ritu: nam id timoris huiusce uitæ genus simplex

RESCINDENDVM.

811

simplex ac liberū erat, utpote istis omnino cerimonijs
 minime obstrictū, quas hodie Monachi obseruant. Ve-
 sitū honestū pro iure suo quisq; sumebat. Item nullum
 uotorū uinculū, ita ut integrum unicuiq; foret manere,
 aut proficisci, quō terrarū uellet, uel si quem eiusmodi
 sui instituti pœnituisset, etiam potestas esset ad pristinā
 redeundi uitam. Quod si deinceps per nouas hominum
 leges, inuiolatum permanere licuisset, longe sanctissimos
 omni tēpore Monachos habuissemus, quando improbi
 haud diu Monachi fuissent. Demum redeo. Petebant lo-
 ca plurimum deserta, hoc est eremum, unde eremite di-
 cti, quasi eremum colentes, & quia soli uiuebant ideo
 nostri Monachos, id est, solitarios: uerum paulatim de-
 inceps coeperunt gregatim agere. Atq; ita à principio
 Monachi precibus, ieiunijs, uigilijs, literarumq; studijs
 intenti procul ab omni hominum coetu, tantum duriter
 uictitando, ac sese manibus exercendo, exemplum bene
 uiuendi posteris ediderunt. Basilius uerò Cæsareæ Cap-
 padocum præsul, qui circiter annum salutis humanæ.
 CCCLXXXIII. doctrine pariter atq; sanctitatis
 summis floruit laudibus. Primus omnium obligauit mo-
 nachos nouis legibus, ut post annum, quis in collegium
 uerisset, si in eo uellet uitæ instituto permanere, noueret
 se caste uicturum, nihil possessurum, ac dicto præfecto=

rum audientem, quò se in perpetuum omnia sua ab alia
 ret uoluntate Fuit postea Basiliij decretum iuxta ab om-
 nibus receptum. Quamquam paupertatis uotum multo
 antiquius esse uideatur si Urbano Pon. Rom. credimus
 qui amplius CXL. annis, Basilio antecessit. Inueni-
 mus ita usu uenisse, ut qui Apostolorum imitatores exis-
 terent paulatim uota facerent, se nihil proprium habi-
 tuos quò eq; rerum communitas, ac apostolica uita
 institutum omni tempore uigeret: siquidem ipsi Apo-
 stoli ad docendum euangelium dogma quoquò uersum
 à Christo missi in mandatis, quemadmodum diuus Fer-
 statur, non habuerunt proprium aliquid dicere. Doc-
 mum redeo.

Item diuus Franciscus cuius secta numerosissima est
 uoluit suos Monachos uictum quærere manuum labor-
 ribus, ac non prius ad mendicandum aggredi quàm la-
 boris precium esset negatum: extat in eius testamento
 illud præscriptum. Igitur hinc uidere licet, omnes eq;
 debere Apostoli præscriptum institutum sequi. Nam sa-
 tis constat Christum non mendicasse, & Apostolos nõ
 expectasse ab alijs uictum ociosos scribente Paulo ad
 Corinthios Et laboramus operantes proprijs manibus.
 Ac primos Monachos in Aegypto, teste Chrysostomo
 exercuisse

exercuisse sese manibus laborando. Item, In Tripartia
 historia lib. 3. cap. 7. Monachus nisi operatus fuerit ui-
 lento iudicatur equalis. In eodem cap. Nec non Serapi-
 on circiter decem milia sub se monachorū habens, quos
 omnes sic educabat ut ex proprijs sudoribus necessaria
 compararet, & alijs ministraret egentibus.

Syluerij Pont. Romani tempore, Galli & nuncios et
 literas diuo Benedicto miserunt, orantes ut unum aliquē
 ex discipulis mitteret qui Gallos monasticam religionē
 doceret. Platina autore. Itē, Monachi admittuntur per
 Bonifacium quartum ad concionandū, & confessiones
 audiendas absoluendiq; potestātē. Platina, Chron. Chro-
 nicarum hęc. Sed ad ceteros Patres.

Ex Gangrensi concilio. Dist. 30

Can. Si quis uirorum.

Si quis uirorum putauerit sancto proposito, id est,
 continentie conuenire, ut pallio utatur tanquam ex
 eo iusticiam habiturus, & reprehendat uel iudicet ali-
 os qui cum reuerentia birris utuntur, & alia uesti com-
 muni que in usu est, anathema. sit, Anno CCCXX=
 XIII. In Phalagonia celebratum. Percutit quoq; ana-
 themate illos ob religionem relinquentes parentes atq;
 uxorē. In hocq; perstringit uitam Monasticam,

Greg.

MONACHI SANCTIORES
 Greg. Anathasio presbytero

Dist. 40. can. Non loca.

Non loca uel ordines creatori nostro nos proximos faciunt: sed aut merita bona cōiungunt, aut mala disiungunt. Ibidē, Hieron. Can. Non sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum, sed qui excercent opera eorum.

Chrysoftomus Dist. 40. can.

Multi.

Cathedra non facit sacerdotē, sed sacerdos cathedrā. Nō locus sanctificat hominē, sed homo locū sanctificat. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos est. Qui bene sederit super cathedram honorē accipit cathedræ, qui male sederit, iniuriam facit cathedræ.

Ambrosius can. Illud

Distinct. 40.

Illud autem animaduerte, quod extra paradysum uir factus est, intra paradysum mulier: ut aduertas quod nō loci, non generis nobilitate, sed uirtute unusquisq; gratiam comparat sibi. Deniq; extra paradysum, hoc est, in inferiori loco uir factus est melior inuenitur, et illa que in meliori loco, hoc est, in paradiso facta est, inferior inuenitur.

Gregorius eadem Distinct.

Can. Quelibet.

Qualitas

LAICIS NON SVNT.

819

Quelibet occulta loca sine gratia animam saluare non possunt, quod aliquādo in ipsis quoq; conspiciamus erratibus electorum. Nam Loth in ipsa peruersa ciuitate fuit iustus, in monte peccauit. Sed ista cur dicimus, cū maiora nouerimus. Quid enim paradiso iucundius? quid caelo securius? Et tamen homo ex paradiso, et angelus de caelo peccando cecidit.

Ex concilio Carthaginensi

Dist. 41. Can. Clericus.

Quisquis contemptis his cū quibus uiuit lautiora sibi, uel austeriora prae ceteris indumenta, uel alimentata querit, aut intemperans sui, aut superstitiosus est.

Ex concilio Grangensi

Dist. 50 Can. Si qui.

Si qui filij parentes maxime fideles deseruerint occasione dei cultus, hoc est iustū esse iudicantes, et non potius debitū honorē parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis uenerentur, quod fideles sint, anathema sint.

Augustinus in libro de opere Monachorum.

Tam multos hypocritas sub habitu Monachorum usq; quaq; dispersit, circumeuntes prouincias nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alij membra et ossa Martyrum, si tamen Marty-

113

MONACHI SANCTIORES

rum uenditant. alij fimbrias & phylacteria sua magni-
cant, & omnes petunt, omnes exigunt, aut sumptus in-
crose egestatis, aut simulate pretium sanctitatis. Cum
ubicunq; in factis suis malis deprehensi fuerint, uel quo
modo innotuerint, sub generali nomine monachor-
um uestrum propositum blasphematur.

**Augustinus contra Pelag. & Mani-
cheos Epistola. 89.**

August. inquit, Diuitias multi sub religionis prete-
tu cumulant. Et multi, inquit, sunt tales, qui etiam putant
sibi ad augendas opes suis, & multiplicanda delecta-
menta terrena religionem suffragari debere Christi-
anam. Item diuus Cyprianus Pictauorum episcopus de
Lapsis ingemuit, dicens: Si seculo uerbis solis renuncie-
antes & non factis, &c.

Augustinus epistola. 109.
Psalms & Hymnis cum oratis Deū, hoc uersetur
in corde uestro, quod profertur uoce uestra. Et nolite
cantare nisi quod legitis esse cantandū: quod autē nō
ita scriptū est ut cantetur, non cantetur. Vide Lector ip-
sum Augustinum de regula Monacharum ab ipso lecta.
Item de uestitu Religiosorū, Can. Deus qui ecclesiā,
ext. de uit. & homo. cler. quod inæqualitas & dissimi-
litudō uestiū ingens ecclesiæ Christi scandalū pariat &
Can. Quod deo patri quoq; fatetur. 31. Quest. 7.

LAICIS NON SVNT. 8.7
Gregorius Homilia. 10. lib. 1. super
Ezechielem.

Sepe enim quosdam uidemus ad uocem prædicationis quasi ex conuersione compunctos, habitum non animum mutasse, ita ut religiosam uestem sumerent: sed an tracta uita non calcarent, re stimulis inmaniter agitati, malitie dolore in proximi dolore feruescere, de ostentis quibusdam bonis ante humanos oculos superbire, præsentis mundi lucra inhi. inter querere, & de solo exteriori habitu, quem sumpserunt sanctitatis fiduciam habere. Non est magni meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore, sed magnopere pensandum est quid agatur in mente, &c. Vide & amplius Gregorium Homilia. 9. lib. 1. super Ezechielem in Titulo de Indulgentijs.

Item, Conciliū Aurelianense præcipit Monachis ne quid proprij possideant, sed ut Abbates sub episcopis sint, quemadmodū Monachi sub Abbate. Itē ne recipereur aliquis ad monasticā uitā nisi sponte et legitime ætatis subiret cœnobium. Leonis eius nominis noni statutum in synodo Maguntinensi sub Henrico tertio imp.

Vide Basilij tomum secundum quare Monachi instituti, quidq; illis prescriptum, & mirabere. Nostro tempore laruas & umbras habemus, non monachos.

IURARE IN CAUSA FIDEI & Pietatis licet.

Iurandum est aliquoties in causa fidei et pietatis, nō
pecuniolę gratia, pro qua passim deierat. Quoties
aliquis dicit, uel facit, quod expedit salutem, ut credatur,
ubi timetur non credi, debet iurare. Et ratio eiusdem
est: Quia per ipsum inuocatur ueritas eius & creditur
in eum, ac propter eum fit pax & concordia iuran-
tiū, ideō sancte colitur in eo opere, quia destruitur opus
diaboli, dissensio & lis. Vnde ad Hebr. Omnis con-
trouersię finis est iuramentum. Sic & Paulus iurauit:
Ecce coram deo, quia non mentior. Et alibi: Quotidie
morior, propter uestram gloriam fratres, quam habeo
in Christo Iesu domino nostro.

Augustinus Sermo. i. de uerbis Domini.

Qui intelligit ergo non in bonis, sed in necessarijs
iurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut
ea non utatur, nisi in necessitate, cum uidet pigros esse
homines ad credendum, quid eis utile est credere, nisi
iuratione firmetur.

Hieronymus in cap. Matth. 5.

Euangelica ueritas non recipit iuramentū, cum om-
nis sermo fidelis pro iureiurando sit.

Christus

Christus dominus noster omnem iuramenti: (intelligit temporalibus) iussum uetuit apud Matth. Ego autem, inquit, dico uobis non iuretis omnino: sit autem sermo uester, est, est, non, non: porro quod ultra hæc adiungitur, à malo proficiscitur: non tantum iurantis sed auditoris, qui ob infirmitatem aut incredulitatem, non aliter mouetur ad fidem, ut ait August. Item & ibi: Nō assimes nomen dei tui in uanum. An non in uanū assu- mit quisquis amore dei temporalis (quæ pure sordet Christiano) deum exhibet testem? Vetuit lex, ne concu- pisceret. An non concupiscis, si quò tuam rem serues, sa- cramento tete astringis? Vanitati omnis creatura est subiecta. An non ob uana? et ergo uanè iurat, quisquis ob creaturas deum accersit testem, &c.

Iudæis ad literam iurare non fuit prohibitum, atte- stante D. Hieronymo in Matth. in lege præceptum erat ut non iurarent nisi per dominum deum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, ut quando uictimas im- molabant deo eas idolis immolarent: Sic et iurare per mitterentur in deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset deo id exhibere, quàm demonijs: ser- mo enim iurātis, aut ueneratur, aut diligit eum, per quē iurat. Ideò quoties iurarent Iudæi, pœnam legis non in- currerent, quanquàm iurantes etiam uerè peccarent.

propheta, nanq; pessimam eorum per elementa iurandi
consuetudinem, sepiissime acrius arguunt.

IURAMENTVM ILLICITVM

non est seruandum.

Aug. Seuero Mileuitano episcopo

22. Quest. 4. Can. Inter cætera.

Augustinus inter cætera uerba sic inquit: Porro iuramentum non ob hoc fuisse institutum inuenitur: ut esset uinculum iniquitatis, uel matricidij, uel fratricidij, sed cuiusq; criminis, &c.

Ambrosius de Officijs lib. i. ibid.

Can. Est etiam.

Est etiam contrà officium nonnunquam promissum soluere sacramentū, ut Herodes qui iurauit, quod quædam quæritura esset daret filie Herodiadis: necem Ioannis Baptistæ præstauit, ne promissum negaret.

Augustinus in Sermone de decollatione S. Ioan. Baptistæ ibid. Can.

Quod Dauid.

Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem non impleuit, maior pietas fuit. Video Dauid piū hominem & sanctum in iurationem temerariam incidisse & maluisse non facere quod iurauerat, quàm iurationē suam hominis fuso sanguine adimplere. Omne iuramentum

tum est seruandum, nisi in peiorem uergat exitum & salutis detrimentum. ibidem Can. Si aliquid.

Isychius in Leuit. lib. 6. cap. 19.

Iusurandū uerò iniustum est, non solum quod præuaricatur, sed etiam quod iniuste custoditur, ueluti quæ illud fuit, quod Herodes filiæ Herodiadis iurans Ioannis Baptiste caput abscidit, Oportebat enim hoc eum iusurandum non præbere, postquam tamen iurauit, nõ iusurandum non præbere, nec initium sumere deus uult, sed nec sumentia ad finem peruenire.

Augustinus 22 Quæst. 4. Can.

Iurauit Dauid.

Iurauit Dauid temerè, sed non impleuit iurationem maiore pietate ductus. Ecce Dauid sanctus iuramento quidem astrictus, non fudit sanguinem hominis: sed eū falsum iurasse negare quis poterit, de duobus peccatis minimum elegit: sed minus fuit illud in comparatione prioris. Nam per seipsum apprehensum magnum malū est falsum iurare.

TRADITIONES HVMA=

næ non obligant hominum

conscientias.

ME dereliquerunt fontē aquæ uiuæ, fodierūt sibi cisternas. Hier. 2.

Ff 2 Et

Et coluerūt me mandatis, & doctrinis hominum. *Mar. 7.*

Ad legem magis, & ad testimoniū. *Esa. 8.*

Non facietis ibi, quæ nos hic facimus hodie, singulis, quod sibi rectū uidetur. *Deut. 12. & 45.*

Nihil addetis ad uerbū meum quicquid, nec auferetis ab eo, sed tantum facito, quæ ego præcipio tibi. *Ibid.*

Omnis sermo dei ignitus, omnibus sperantibus in se. Nec addas quicquid uerbis illius, & arguaris, inueniaris quæ mendax. *Prouer. 30.*

Quod hominibus altum est, abominatio est ante deum *Luce. 16.*

Omnis plantatio, quam non plantauit pater, eradicabitur. *Matth. 15.*

Relinquentes enim mandata dei, tene irritum fecistis præceptum dei, ut traditionem uestram seruetis, &c. Rescindentes uerbum dei per traditionem uestram quam tradidistis. *Mar. 7.*

Non am

Nō amplius pueri sumus, ut fluctuemus, & circūferamur quouis doctrinæ uento, per uersutiam hominū, sed sectantes ueritatē in charitate. *Ephe. 4.*

Hic est filius meus dilectus, in quo mihi beneplacitum est, ipsum audite. *Matth. 3.*

Doctrinis uarijs ac peregrinis, ne circumferamur. *Heb. 13.*

Redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nō attendentes iudaicis fabulis, & præceptis hominum auersantium ueritatem. *Titum 1.*

Vnus est legislator, qui potest peredere ac seruare. *Iacobi 4.*

Præcio empti estis, nolite fieri serui hominum. *1. Cor. 6.*

Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi &c. *Colloß. 2.*

Lucius Papa. 24. Quæst. 1.

Can. A recta.

Arrecta ergo fide & Apostolico tramite propter illam perturbationem nolite recedere, scientes quoniam iuxta saluatoris sententiam: Beati sunt qui persecutione patiuntur propter iusticiam. Hæc est apostolorum uita traditio, hæc uera charitas, quæ predicanda est, et precipue diligenda ac fouenda, atq; fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc sancta apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per dei omnipotentis gratiam à tramite apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, &c. Item in cap. uel Can. sequenti Marcellus Papa: Rogamus, inquit, uos fratres dilectissimi, ut nō aliud doceatis, neq; sentiatis: quàm quod à beato Petro & reliquis apostolis accepistis. Itē Ambros. 32. Quest. 4. Can. Nemo, inquit, sibi blandiatur de legibus hominum, &c.

Augustinus ad Maudarense de
execratione idolatriæ.

Omnia quæ præteritis temporibus erga humanum genus maiores nostri gesta esse meminimus, nobis tradiderunt, omnia etiam quæ nos uidemus & posteri tradimus, quæ tamen pertinent ad ueram religionem, querendam & tenendam, diuina scriptura non tacuit, sed ita omnino cuncta transeunt, ut transitura esse prædicta sunt.

Cyprianus in tractatu de Simpli-
 citate praelatorum, In Ecclesia
 dei exoriri.

Filij Aaron qui imposuerat altari ignem, quem non
 preceperat dominus, in conspectu statim domini uindi-
 centis extincti sunt. Quos imitantur & sectantur, qui
 dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, et
 magisteria humane constitutionis inducunt, quos incre-
 pat dominus, et obiurgat in Euangelio suo, dicens: Reij-
 citis mandatum dei, ut uestram traditionem statuatis.

Augustinus ad Casulanum

Dist. 9. Can. Sana.

Cum ergo in naturali iure nihil aliud precipiatur,
 quam quod deus uult fieri: nihilq; aliud uetetur quam
 quod deus prohibet fieri. Deniq; cum in canonica Scri-
 ptura nihil aliud quam quod in diuinis scripturis & les-
 gibus inueniatur: diuine uero legis natura consistant,
 patet quod quaecunq; diuine uoluntati seu canonicæ
 Scripturæ contraria probantur, eadem etiam naturali
 inueniuntur aduersa: unde quaecunq; diuine uoluntati
 seu canonicæ Scripturæ, seu diuinis legibus postponen-
 da censentur, eisdem naturale ius præferri oportet. Con-
 stituciones ergo uel ecclesiasticæ uel seculares si natu-

rali iuri contrarie probantur, penitus sunt excludenda
 Urbanus Papa. 25. Quæst. 1. Can.

Sunt quidam.

Sunt quidam dicentes Romano Pont. semper licuisse
 nouas condere leges: quod & nos non solum non nega-
 mus, sed etiam ualde affirmamus: sciendum uero sine
 mopere est, & quia inde nouas leges condere potest,
 unde Euangelista aliquid & Propheta nequaquam di-
 xerunt. Vbi uero aperte dominus uel eius apostoli, &
 eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffini-
 runt, ibi non nouam legem Rom. Pontifex dare, sed pos-
 tius quod prædicatum est usq; ad animam & sanguine
 confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli &
 prophetae, destruere, quod absit, niteretur, non sententiã
 dare, sed magis errare conuinceretur. Item, Can. Omne
 ibidem ait, quod stare non ualeat, quod contra euange-
 licam uel apostolicam doctrinam seu constitutionem
 factum fuerit. Item, Can. Contra statuta. Item, Can. Sata-
 genum, &c. in eadem Quæstione fatetur Pelagius Pa-
 pa & scribit Childiberto regi se sacre scripturae sub-
 ditum esse, &c.

Augustinus ad Paulinum

Epistola 59.

Turpe est, inquit, & nimis incongruum, & à gene-
 rositas

rositate uestra libertatis alienum, ut cum sitis corpus Christi, seducamini umbris, & conuinci uideamini uelut peccantes, si hæc obseruare negligitis.

Nemo ergo uos, inquit iudicet in cibo, &c. tanquã propterea omnia illa dixerit? quia isti per huiusmodi obseruationes seducebantur à ueritate quæ liberi fiebãt. De qua dictum est in Euangelio: Et ueritas liberabit uos, id est, liberos faciet. Turpe est, inquit, & nimis incõgruum, & à generositate uestra libertatis alienum, ut cum sitis corpus Christi, seducamini umbris, &c. õuinci uideamini ueluti peccantes. Si hæc obseruare negligitis corpus ergo Christi, nemo uos conuincat, uolens in humilitate cordis, in cultura angelorum, quæ non uidit inculcans: quia homines ista suspitionibus, & superstitionibus agunt, non quod uiderint ista esse facienda. Aut certe quæ uidit inculcant, ideò magna existimans, quia uidit ea quibusdam locis obseruari alibi ab hominibus, quorum auctoritati haberet fidem, etiã ratione non credita, & ideò sibi magnus uidetur, quia ei contigit quorundam sacrorum uidere secreta.

Augustinus super Ioan. Tra

etatu. 46. Cap. 10.

Scribe, inquit, & Pharisei super cathedram Moysi sedent, quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere

Ff 3 nolite

nolite Sedendo enim cathedram Moysi, legē dei docent
ergo per illos deus docet: sua uerō illi si uelint docere
nolite audire, nolite facere: certe enim tales sua quæ-
runt, non quæ Iesu Christi.

Augustinus in præfatione

Psal. 140.

Habet duo præcepta, dilectionis dei, & dilectionis
proximi. In nullis scripturis aliud inquiratis, nemo no-
bis aliud præcipiat. Qui enim diligit implet legem: Nā
plenitudo legis est charitas.

Cyprianus sermone de

ablutione pedum.

Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor et
autor, in cæteris homines spiritum sanctum habuere do-
ctorem. Et sicut par est spiritui sancto & Christo diui-
nitas, ita in suis institutis æqua est autoritas & potes-
tas: nec minus rarum est, quod distante spiritu sancto
Apostoli tradiderūt, quàm quod ipse tradidit, & in sua
commemorationem præcepit, &c. Contra illos qui as-
firmant Apostolos quoq; homines fuisse, & quoq; hu-
manas esse constitutiones quas præceperint.

Hilarius in Math.

Cap. 14.

Omni plantationem quæ non à patre sit, eradicanda

dam, dicens: id est, traditionem hominum eruendam cuius favore legis præcepta transgressi sunt, & ideo esse eos duces cæcorum uitæ æternæ iter quod non uideant pollicentes, cæcisq; ipsis & ducibus cæcorum casum in foueam esse communem.

Cyprianus lib. 1. epistolarum,

epist. 4.

Quæ prædicta uel mandata & manifesta sint nobis, præceptis diuinis necesse est obsequia nostra deseruiant: nec personam in eiusmodi accipi, aut aliud cuiusquam largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit diuina præscriptio. Neq; enim immemores esse debemus, quod ad Iudæos per Esaiam prophetam locutus sit dominus increpans & indignans, quod contemptis diuinis præceptis, humanas doctrinas sequerentur, Esaiæ. 29. Populus iste me labijs honorat, &c. Mar. 7. Reijcitis mandatum dei, &c.

Ambrosius lib. de Paradiso

Cap. 12.

De eo quod addidit Eua uerbis domini, dicens: Neq; tangetis. Etenim quantum præsens lectio docet, discimus nihil uel cautionis gratia, iungere nos debere mandato. Si quid enim addas uel detrahas præuaricatio uideatur esse mandati: pura enim & simplex mandati forma seruanda, uel testimonij series imitanda est, &c.

DE TRADITIONIBVS
Cyprianus ad Pompeium

contra epistolā Stephani.

Ea facienda esse quæ scripta sunt deus testatur, & proponit, ad Iesum Naue dicens: Non recedet liber legis huius ex ore tuo, sed meditaberis in eo die ac nocte ut obserues facere omnia quæ scripta sunt. Item dominus Apostolos suos mittens, mandat baptizari gentes, & doceri, ut obseruent omnia quæcunq; ille præcepit. Si ergo aut in euangelio præcipitur, aut in Apostolorū epistolis, aut Actibus continetur, &c.

Augustinus libro de Ba-

ptismo contra Donatistas

lib. 2. Capite. 6.

Non offeramus stateras dolosas, ubi appendamus quod uolumus, et quomodo uolumus pro arbitrio nostro, dicentes: hoc graue, hoc leue est, sed offeramus diuinā stateram de scripturis sanctis tanquā de thesauris dominicis, & in illa quid grauius sit appendamus, imò nō appendamus, sed à domino appensa recognoscamus

Chrysolomus in opere imper-

fecto super illud.

Alius enim sic interpretantur hunc locum, quia per obseruantias, inquit, dierū dilatant uerba sua quasi phylacteria, & ostendunt populo, ea assidue prædicantes quasi

Quasi conseruatoria salutis eorum, de quibus Christus dicebat: Sine causa colunt me, docentes mandata & doctrinas hominum. Fimbrias autem uestimentorū magnificatis, dicit supereminentiis eorundem mandatorum magnificatis. Quando enim minimas illas superfluas obseruationes iusticiarum suarum laudant quasi eximias, & ualde deo placentes, fimbrias uestimentorum suorum magnificant.

Origenes in Ezechielem,

Homilia 7.

Nullū imitemur, etsi uolumus imitari quempiā propositus est nobis ad imitandū Christus Iesus. Descripti sunt Actus apostolorū, & Prophetarū gesta de sacris uoluminib. agnoscimus, illud exemplar firmū est, illud propositū solidū, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Augustinus super Ioannem,

Tractatu 49. cap. 11.

Nam cum dominus Iesus multa fecisset: non omnia scripta sunt, sicut idem ipse sanctus Euangelista testatur, multa dominū Christū & dixisse & fecisse, quæ scripta nō sunt. Electa sunt autē quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere uidebantur.

Tertullianus de uelandis Virgini-
bus in principio.

Quale

Quale est enim ut diabolo semper operante & ad
 iiciente quotidie ad iniquitatis ingenia, opus Dei cessauerit, aut proficere destiterit, cū propterea paracletum miserit dominus: ut quoniā humana mediocritas omnia semel capere non poterat, paulatim dirigeretur & ordinaretur, & ad perfectū perduceretur disciplina ab illo uicario domini spiritu sancto: Adhuc inquit, multa habeo uobis dicere, sed nondum potestis ea baiulare. Cum uenerit ille spiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatē, & superuenientia renuntiabit uobis. Quæ est ergo paracliti administratio, nisi hæc, quod disciplina dirigitur, quod scripturæ reuelantur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur, &c. Hic erit solus à Christo magister, & dicentur & uerendus. Nō enim ab se loquetur, sed quæ mandantur à Christo. Hic solus antecessor, quia solus post Christū. Hūc qui receperūt ueritatē cōsuetudini antepōnūt.

Augustinus lib. 5. de Baptismo contra
 Donatistas, cap. 26.

Iam uerò cum dicit episcopum docibilem esse debere, & adiungit: docibilis autē ille est, qui ad discendi patientiam lenis est & mitis: oportet enim episcopum non tantum docere, sed & discere, quia & ille melius docet qui quotidie crescit & proficit discendo meliora. His

utiq; uerbis satis indicat uir sanctus & pia charitate
 præditus non esse metuendum, sic eius epistolæ legere,
 ut si postea pluribus & diuturnioribus inquisitionibus
 compertam ecclesiam confirmauit, non ambigamus ui-
 tare: quia sicut multa erant quæ doctus Cyprianus do-
 ceret, sic erat & aliquid quod Cyprianus docibilis di-
 sceret. Quod autem nos admonet, ut ad fontem recurra-
 mus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde cana-
 lem in nostra tempora dirigamus, optimum & sine du-
 bitatione tenendū. Item, August. in Ioan. Tractatu. 115.

contra doctores subtiles. Idem ad Paulinum, epist. 59.
Hieronymus lib. Commentariorum
 in Esa. cap. 2. Et incuruabitur.

Tam diu uidetur humanis sermo habere rationem,
 quandiu diuinæ scientiæ non fuerit comparatus. Cum
 autem mendacium ueritati quasi stipula igni appropin-
 quauerit citè uoratur et deperit: et omnia dogmata fal-
 sitatis, quæ nunc idola nominantur, ab ea quod simula-
 ta sit atq; conficta, pœnitus conterentur. Item Ambrosi-
 us lib. 4. de Virginibus. Nos noua omnia &c. Idem
 super epistolam primam ad Corinth. cap. 4. Quicquid
 non ab apostolis traditum est sceleribus plenum est. Idē
 capite septimo eiusdem epistolæ: Non debet quis con-
 fringi, ne à licito prohibitus illicita admittat.

Chrisost

Chrysoſtomus Homilia .i. in epistolâ

ad Titum.

Manifestauit, inquit, temporibus suis uerbum suum in predicatione, quæ credita est mihi. Hæc est prædicationis uerbo cõclusit. Sicut enim præco presentibus omnibus in theatro prædicat: ita et nos, inquit, publice prædicamus ea ratione, ut nihil addamus, sed ea tantum quæ ueraciter quæ sibi credita sunt, omnia prosequi, non aliquid addere, aut immutare aut auferre, &c. Contra traditiones humanas uide Chrysoſtomum in capite Matth. 23. Homilia 44.

Cyprianus sermo de Baptismo Christi.

Legat hic unum uerbum, & in hoc mandato meditetur Christiana religio, & inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas emanasse, & hinc nasci, & huc reuerti, quicquid ecclesiastica continet disciplina, & in omnibus irritum esse & friuolum, quicquid dilectio non confirmat. Præcepisti domine ut audiamus dilectum filium tuum, gratias tibi agimus, quia nos eius magisterio

magisterio commendasti. Nos uerò ex præcepto tuo eius doctrine nos tradimus informandos, & inherentes ei libenter, eum duce spiritu sancto omni tempore audiemus.

August. in Psalm. 106. Confitemini,
uersu. A tribulatione.

Effusus est contemptus super principes, & seduxit eos in inuio & non in uia.] Quare contempti sunt? Aliud annunciantes. Qui sunt contempti? Anathematizati. Quisquis enim uobis annunciauerit præterquam quod accepistis anathema sit. Quid tam contemptum, quam sal insutuatum, quod proiectum foras conculcatur? Et uidete si non principes sunt, ipsum Paulum audite. Licet si nos, &c. Principes sunt, docti sunt, magni sunt, lapides præciosi sunt. Quid adhuc dicturus es? Nunquid angeli sunt? Et tamen si angelus de caelo uobis annunciauerit præterquam accepistis, anathema sit: quia & ipse diabolus angelus de caelo lapsus est. Effusus est ergo contemptus super principes eorum, &c. Idem in Psalm. 103. Concione secunda uersu: Inter mediū montium, &c. Licet si nos angelus, &c.

Cyprianus ad Pompeium contra
epistolam Stephani.

Que ista obstinatio quæ ué præsumptio, humanam
GG traditionem

traditionem diuinae dispositioni antepone, nec animo
 aduertere indignari & irasci deum quoties diuina pre-
 cepta soluit & præterit humana traditio. Sicut per Esa-
 iam prophetam clamat et dicit: Populus iste labijs, etc.
 Item dominus in Euangelio increpans, similiter & ob-
 iurgans ponit & dicit: Reiecistis mandatum dei, &c.
 Cuius præcepti memor beatus Paulus apostolus inuenit
 ipse quoq; et instruit, dicens: Si quis aliter docet, & nõ
 acquiescit sanis uerbis domini nostri Iesu Christi, ut dot-
 trina eius ut pote elatus est, nihil sciens, discedendum
 ab huiusmodi.

Augustinus Sermone. 16.

Constituit inquit, montes Israëel autores scripturarũ
 diuinarũ, quicquid inde audieritis hoc uobis bene sapi-
 et. Quicquid extra est, respuite, ne erretis in nebula. Et
 idem alio: Cõstitue legislatorem super eos. Videtur, in-
 quit, antichristum mihi significare, de quo Apostolus:
 Cum reuelabitur homo peccati. Itẽ, Augustinus in præ-
 fatione cui titulus. Speculum uiuendi, præcepta ex scri-
 ptura petenda esse ait.

Item, Cyprianus Cecilio fratri libro 2. Epist. 3. Es-
 piscopi à dominica institutione pro nouellis institutio-
 nibus non decedant. Et si feceritis quod ego mando uobis,
 tam non dicam uos seruos, sed amicos. Et quod Chri-
 stus

filius debeat solus audiri, pater etiam de caelo contestatur, dicens: Hic est filius, &c. ut supra.

Concors enim omnium sententia Theologorum & eorum tam recentium quam ueterum, philosophorum, iurisq; consultorum, & ipsorum legislatorem, nec minus Pontificum quam principum, quæcunq; statuta ad uersa religioni & iusticiæ deprehenderentur, neq; legi nomine dignanda, neq; ulli obseruanda. Potior enim habenda ratio eorum, quæ præcipit deus quam quæ homines, quæq; conducunt Reipub. quam quæ priuata libidini. Quæ uerò, etsi iniqua statuuntur, ac tyrannicos, citra uiolationem tamen eorum, quæ præcepit deus, & esse sunt publica, obseruari possunt: omitti autem non sine offendiculo, maioreq; perturbatione & incommodo, quam afferret eorum obseruatio. Christiano certe homini hic de suo iure concedendum est, & maxilla altera obuertenda, pallium cum tunica proijciendum.

Attamen ut diuus Thomas Aquinas Ar. 2. quæstione 96. prioris partitionis, partis secundæ rectè censet: quando eiusmodi nullo iure indicuntur, si citra scandalum & perturbationem omittantur, nulla obligare religione: nam adhæc, inquit, non extendit se ordo potestatis diuinitus institutus, qui utiq; ad publicam utilitatem, & nullius detrimentum, diu-

taxat datus est. Quod etenim non fuerit lex tenere filios dei non poterit, Et ut Augustinus de Lib. arbitrio inquit: Lex non est, quæ iusta non est. Vnde Dist. 4. ita ex Isidoro cauetur. Erit autem lex iusta, honesta, possibilis, secundum naturam, & consuetudinem patriæ, loco, temporiq; conueniens, necessaria & utilis, manifesta quoq;: ne aliquid per obscuritatem in cautum captione teneat, nullo priuato commodo, sed communi ciuium utilitate conscripta. In uniuersum igitur de legibus humanis tam Pontificijs, quàm principalibus in ipsis Pontificijs cum decretis sic censetur. Quæcunq; iure naturali, quo præcipi uetariq; eadem quæ diuino creditur, siue ecclesiasticæ, siue seculares constitutiones contrariæ comprobantur, eas esse excludendas, Dist. 8. in Can. Quo iure, & in Can. Fui. 9. Distinctione ut supra explicatum est.

Adducta sunt & supra præclara de hac re Sanctorum dicta, quibus omnis & constitutio, & consuetudo diuinæ legi aduersa, fugienda docetur. Inter cetera adducimus Augustini sententiam memorabilem ex lib. Confessionum 2. Cum autem Deus aliquid contra morem, uel contra pactum quorumlibet iubet fieri, etsi ibi nunc quàm factum est, faciendum est, etsi omissum est, restitutum est: etsi statutum non erat, instituendum est.

Item et

Item & Cypriani: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquid ante nos faciendum putauerit, &c. ut supra citauimus.

Quis ex his non uideat, quid ipse de se & alijs, siue legibus, siue moribus leges Pontificiæ statuam, & quatenus uelint, uel sibi, uel illis Christianum esse obstrictum: Eatenus nimirum quatenus diuinis præceptis congruentia continent, aut pietatem & charitatem promoueant. Denique qui uiuere ex animo christiano quærunt, illos spiritus dei, quo filij dei aguntur, in tempore admonebit omnium illorum quæ deo placent.

Traditiones humanæ nostræ tempestate excogitate attulerunt magna pericula conscientijs. Nam impossibile erat tot traditiones seruare, quas tamen miseri & misera astutia seducti homines arbitrabantur, necessarios esse cultus ad salutem. Gerson scribit multos incidisse in desperationem, quosdam etiam sibi mortem concuisse quia senserant se non posse satisfacere traditionibus: et interim consolationem nullam de iusticia fidei, & de gratia audierunt.

Item in colligendis traditionibus ita fuerunt occupate Scholæ et conciones, ut non uacauerit attingere scripturam diuinam penitus, & quærere utiliores doctrinam de fide, de cruce, de spe, de dignitate ciuiliu reru,

de consolatione conscientiarum in arduis tentationibus
 Itaq; Gerson & alij quidam Theologi grauius quæsi-
 sunt, de ijs rixis traditionum impediri, quò minus uera
 sari possint in meliore genere doctrinae. Et Augustinus
 uetat onerare conscientias huiusmodi observationibus,
 & prudenter admonet Ianuarium, ut sciat eas indiffe-
 renter obseruandas esse.

Nam Euangelium mandat & clare præcipit, & in-
 ganus doctrinam in Ecclesijs de gratia & iusticia fi-
 dei, quæ tamen intelligi non potest, si putent homines se
 mereri gratiam per obseruationes ab ipsis cõfictas. Quo-
 ta namq; ecclesiæ est potestas aut in edificationem non
 ad destructionem. Sic & Canones præcipiunt. 24. ca.
 Sacerdos & Can. Oues. Et Augustinus contra Petilianum
 epistolam, inquit, Nec catholicis episcopis consentiens
 dum est, sicubi forte falluntur aut contra Canonicas dei
 scripturas aliquid sentiunt, si quam habent aliam poter-
 statem, uel iurisdictionem in cognoscendis certis causis,
 uidelicet, aut decimarum, &c. Episcopi non habent pot-
 testatem aliquid contra Euangelium statuere, ut docent
 idem Canones. 9. Distinctione. Per totum.

Item, Gangrense concilium anathematizat illos qui
 non manent in lege Domini, et quotidie nouas leges sue
 constitutiones præscribunt.

Calcedonense concilium Calcedoniae in Eithania habitum, Anno CCCCLXIX. temporibus Valentiniⁿⁱ Sexti, et Martiani, statuit, ne Monachi proprios pagos, provincias, populos, possideant. Sed huius Canonis obliuio facta est nostro tempore. Quid enim ditius in toto mundo? quid potentius? quam illi ipsi qui religiosius titulum habent? O mores, o secula O prisci imperatores reminiscere & auxilia ferre, quò constitutiones uestrae in precio habeantur.

DE CANTU ECCLESIAE
sico Ecclesiae.

Cantare & psallere licet psalmos David, qui omnes sunt spirituales. Modum uerò psalendi habes apud Paulum. 1. Corinth. 14. Orabo & mente, canam & spiritu, canam & mente, &c. per totum cap.

Docete & commonete inuicem uos cantionibus, & laudibus spiritualibus cum gratia canentes in corde uestro domino. Coloss. 5.

Ne inebriemini uino in quo est luxuria: sed implemini spiritu loquentes uobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canentes, & psallentes in cordibus ue-

stris domino, gratias agentes semper
in omnibus in nomine Domini Iesu
Christi. Ephes. 3.

Aequo animo est aliquis, psallat af-
fligitur aliquis, oret.

Tertullianus in Apolog.

Cap. 19.

Memorat post ἀγάπας, id est, conuiuia, quae de-
de & exercendae dilectionis mutuae gratia, olim Chri-
stiani celebrabant: nã quosq; inopes eo refrigerio, ut
ipsius uerbo utar, iuuabant, morem fuisse ut post aquam
manualem & lumina in medium prouocaretur, canere
ut quisq; de scripturis sanctis uel de proprio ingenio
posset, & hinc probatum fuisse quomodo bibisset.

Meminit & Plinius iunior in epistola ad Traianum de
Christianis sibi narrasse eos, qui Christiani fuerant, soli
tos fuisse stato die ante lucem conuenire carmenq; Chri-
sto, quasi deo dicere. Pace Ecclesijs reddita psallendi
usus creuit, sed adeo citra incrementa sancti in deum ar-
dor, ut D. Hiero. sua iam etate horrenda sanè uitia in
psallentibus notarit: quod nempe in tragediarum mo-
dum guttur, fauces medicamine linirent, ut in ecclesia
theatrales moduli audirentur et cantica, cum deo puro
corde, non sola uoce cantandum sit. Hoc mali successu
temporis

temporis ita auctum est, ut D. Greg. queratur in sancta Rom. ecclesia dudum irrepisse consuetudinē ualde reprehensibilem, ut quidam ad sacrum altaris ministeriū cōstituti, cantores eligerentur, et in Diaconatus ordine constituti, modulationum uocibus inferuient, quos ad prædicationis officium et eleemosynarum studio uacare congruebat: ac deinde factum plerunq; ut in sacro ministerio, dum blanda uox quæreretur, congrua uita negligeretur, cantor minister deum moribus stimularet cum populū uocibus delectaret. Quare sub poena anathematis idem cavit, ne deinceps ij, qui altaris ministerio deputati essent, cantarent, sed tantum lectioni Euangelicæ incumberent. Hæc leguntur in Can. In sancta, Dist. 92. et Augusti. lib. de Catechizandis rudibus scripti. Nō sunt uoces ad aures dei, nisi affectus animi, &c. Referuntur in Glossa ad tex. Hieron. in dist. 92. Can. Cantores Versiculi, qui cū admodū pij sint ascribere libuit. Non uox, sed totum, nō cordula musica, sed cor. Non clamans, sed amans, cantat in aure dei.

Proinde D. Thomas in altera partitione secundæ partis. Quest. 83. sequutus D. Augustinum, ad probandam pie censet uerba precatōnis non esse ultra, quàm condicenda. Quare et Augustinus fratres in Aegypto in ex

implum laudant, qui breuissimas raptim quodammodo
iäculatas orationes habuerunt, ne illa animi intentio,
qua uerè oratur, per productiores moras euanesceret,
ac hebetaretur. At idem citatur in Can. Non mediocri-
ter, de consecrat. Dist. 5. sub nomine D. Hieronymi di-
ctum, quod utinam tantum ualeret, quàm uerū & Apo-
stolicæ doctrinæ consonum est. Melior est quinque Psal-
morū decantatio cum cordis puritate, serenitate, ac spi-
rituali hilaritate, quàm totius Psalterij modulatio, cum
anxietate cordis atque tristitia. Sed & Chrysostomus
sancte & eleganter de eadem re, ne longi in precando
sermone extendantur, in Homilia quadam de Oratio-
ne præcipiens, inter cætera ait: Si corpore humi pro-
strato & ore incassum nugante, mens totam domum,
& forū circumeat: quomodo talis dicere poterit quod
in conspectu dei precatus sit.

D August. in loco supra citato legimus, in publicis
precibus barbarissimos atque solæcismos, perturbatamque
distinctionem corrigi uoluit, quò populus planè omnia
intelligens, & diceret: Amen, quod & Paulus postulat
Verum hac tempestate contrarium uidemus, oratione tam
in cenobijs quàm in ecclesijs publicis.

Augustinus lib. 9. Confessionum

Cap. 7.

Scribit

Scribit quæ uiderit Mediolani, & inter cætera de
 Ecclesiastico sic ait. Tunc Hymni & Psalmi ut
 canerentur secundum morem Orientalium partium ne
 populus moeroris tædio contapesceret institutū est, &
 ex illo tempore in hodiernū diē retentū multis iam de pe
 ne omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitanti
 bus. Et in Encheridio ad Laurentiū cap. 1. dicit. Cultū
 diuinū constare fide spe, & charitate colendum deum.

Chrysostronus ad populum

Homilia. 21.

Si nempe dicendum utile habes, aperi labia, si nihil
 sit necessarium, tace, melius est enim. Artifex manualis
 es sedens psalle, sed non uis oremus. Nihil hinc graue su
 sinebis, sed tāquā in monasterio, ut in officina sedere
 poteris: non enim locorum commoditas, sed morū pro
 bitas quietem nobis præbebit. Idem lib. diuersarum Ho
 mularum, Homilia. 12. De muliere Cananea. Multitudi
 nem Psalmorum in oratione reprobat.

Augustinus ad inquisitiones

Ianuarij epist. 119. Cap 28.

Miror sanè quid ita uoluerit, ut de his quæ uarie
 per diuersa loca obseruantur, tibi aliqua conscriberem,
 cum & non sit necessarium, & uia in his salu
 berrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt contra
 fidem

fidem, neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad
 exhortationem uitæ melioris, ubicunq; institui uidemus
 uel instituta cognoscimus, non solum non improbemus
 sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum
 infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit.
 Si enim eo modo impediatur, ut maiora studiorum lucræ
 speranda sit, quàm calumniatorum detrimenta metuen-
 da, sine dubitatione faciendum est, maxime illud quod
 etiam de scripturis defendi potest, sicut de Hymnis &
 Psalmis canendis, & ipsius domini & Apostolorū ha-
 beamus documenta, & exempla & præcepta, de hac
 re tam utilia. Ad mouendum pie animum, & acceden-
 dum diuinæ lectionis affectum, uaria consuetudo est: &
 pleraq; in Africa ecclesiæ membra pigriora sunt, ita ut
 Donatistæ nos reprehendant quod sobrie psallamus in
 Ecclesia diuina, cantica Prophetarum, cum ipsi ebrieta-
 tes suas ad canticum psalmorum, humano ingenio com-
 positorum, quasi tubas exhortatione inflamment. Quo-
 niã autem non est tempus, cum in Ecclesia fratres cõ-
 gregantur sancta cantandi, nisi cum legitur aut disputa-
 tatur, aut antistites clara deprecantur, aut cõmunis
 oratio uoce diaconi indicitur.

Hieronimus lib. Commentariorum

1. cap. 5. in epistolam ad
 Ephesios.

Qui se abstinuerit uino & ab ebrietate in quo est
 luxuria, & pro hoc spiritu fuerit impletus, iste omnia
 potest accipere spiritualiter, Psalmos, & Hymnos &
 cantica. Quod autem intersit inter Psalmum & Hym-
 num, & canticum in psalterio plenissime discimus. Nunc
 autem breuiter hymnos esse dicendum qui fortitudinem
 & maiestatem prædicant dei, & eiusdem semper uel be-
 neficia, uel facta mirantur. Quod omnes Psalmi conti-
 nent: quibus Halleluah uel præpositum est. Psalmi autem
 proprie ad ethicum locum pertinent, ut per organum
 corporis, quid faciendum, quid uitandum noueri-
 mus. Qui uero de superioribus disputat, & concentus
 mundi omniumque creaturarum ordinem, atque concor-
 diam subtilis disputatur edisserit, iste spirituale canticum
 canit. Vel certe ut propter simpliciores manifestius
 quod uolumus eloquamur. Psalmus ad corpus, canticum
 ad mentem refertur. Et canere igitur & psallere, &
 laudare dominum, magis animo quam uoce debemus.
 Hoc est quippe quod dicitur: Cantantes & psallentes
 in cordibus uestris domino. Audiant hæc adolescentu-
 li, audiant hi quibus psallendi in ecclesia officium est,
 deo non uoce sed corde psallendum: nec in tragædo-
 rum modum guttur, & fauces dulci medicamine colli-
 niendas, ut in ecclesia theatrales moduli audiantur &
 cantica, sed in timore, in opere, in scientia scripturarum

Chrysoſtomus in Pſal 122.

Homilia. 4.

Et ſicut Iudei iubebantur omni organico ſono lau-
dare dominum, ſic nos omni corpore laudare propere-
mus, oculis, lingua, auribus, manibus hoc debemus effi-
cere. Ideò & Paulus dicebat: Preſtate corpora ueſtra

QVI PRIMITVS INSTITVERINT
horas Canonicas, ac ſanxerint, ut Pſalmi à choro
alternis canerentur, et ibidē de origine Cho-
riatq; Diuorum uitas ſcripſerint.

CAP. 2.

Preces horarias ſiue canonicas quas uocant, Hie-
ronymus primus Eufebio Cremonenſi & plerisq;
alijs qui cum eo uixerant, inſtituiſſe fertur: quibus diu-
ne in templis laudes canerentur, ut ex ſacra patet hiſto-
ria, quas Patres deinde receperunt imitati carmen Da-
uid. Septies in die laudem dixi tibi. Sunt autem qui tra-
dant, & in primis diuus Cyprianus, morem celebrandi
primam, tertiam, ſextam, & nonam horas à Daniele
ſumptum, quod ille ter in die poſitis humi genibus, ſic
orare conſueuiſſet, id quod ex priſcorū religione trans-
latitiū eſſe poteſt, cum apud illos ſic oraretur, teſte Apa-
leio, qui lib. 11. ita ſcribit. Rebus iam rite conſummatis,
inochate lucis ſalutationibus religioſi primam nunci-
antes

antes horam perstrepunt. Matutinis adorationes uocat
 hoc loco Apuleius non ineleganter salutationes: ostendit
 q̄; modum orandi diuisum in horas sacrificijs legitima
 fuisse. Postea, quod satis constat, Pelagius secundus
 decreuit, ut ipse septem canonice horæ quotidie à sacer
 dotibus celebrarentur, uelut presentaneum remedium
 humane imbecillitati futurũ, quò sicuti iustus septies in
 die, quem a modum ait Salomon, forte per incogitantia
 calit, ita per orandi curam, toties resurgat, reuelatq̄;
 Singulis autẽ horis Gregorius præfationẽ dedit initium
 psalmi Dauid: Deus in adiutorium meum intende, Do
 mine ad adiuuandũ me festina, subiecitq̄; hymnũ illum,
 Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, de quo alibi di
 ximus. Vt totidem etiam horæ in honorem deipare uir
 ginis, quotidie recitarentur, insituit Urbanus secundus
 in Concilio quod in Gallijs ad Claromontem habuit. At
 Hieronymus rogatu Damasi digessit psalterium quod
 uocant, id est, psalmorum librum in septem partes, ad
 numerum dierum unius hebdomadæ, ut quilibet dies
 certum psalmorum numerum haberet, qui caneretur,
 quod ita distinctum nunc ex ipsius Damasi decreto
 in omnibus templis legitur. Fertur idem Pontifex om
 nium primus hymnum in fine psalmorum, Gloria patri
 & cetera, qui tribus diuinis personis redditur, adie
 sisse,

cisse, quæ in Niceno cōuentu prius edita, memoria pro
 ditum est. Item primitus instituit, ut chorus alternis psal
 mos caneret: quanquam non nemo tradit id antea ab
 Ignatio episcopo Antiocheno institutum fuisse: quippe
 qui per quietem audiuiſſet angelos ad eum modum ui
 ciſſim psalmos concinentes, id quod unus uel alter à
 Dauid mutuò sumpſiſſe uidetur, qui, teste Iosepho lib.
 Antiquitatum 7. dicitur septem constituuisse choros, &
 eos canentes ac præcedentes ipse subsecutus, dum arca
 Hierosolymam deportaretur. Vel Asaph imitati sunt,
 qui ut suprâ retulimus, etiam apud Hebræos, autor fuit
 ordinis eorum qui psallerent. Fuit omnino iam inde ab
 initio, mos nostris cantillare de rebus sacris, dicente
 Tertulliano ad uxorem. Quid maritus suus illi, uel ma
 rito quid illa cantabat? Id hodie apud Germanos, cum
 primis seruetur. At diuus Augustinus libro Cōfessionū
 nono, ait: Ambrosium Mediolanensem antistitem hunc
 canendi hymnos & psalmos morem primum apud Oca
 cidentales instituisse populos, quod nō utiq; multum ab
 horret à sententia eorum, qui Damaso assignant: nam
 cum ambo per idem tempus fuerint, & quod unus cœs
 pisset, ab altero ratum haberi oportuerit, non iniuria et
 ambo eius rei autores dici possent. Verū quantum iam
 tunc illud institutum utile esse cœperit, idem Augustinus
lio

libro suarum Confessionum decimo planum facit: quippe qui à deo ueniam petit, quod diligentius cantum quam pe qui à deo ueniam petit, quod diligentius cantum quam sacrorum uerborum pondus attendisset. Sed hodie longe minus è republica nostra esse apparet, quando cantores nostri ita in templis constrepunt ut nihil præter uocem audiatur, & qui intersunt: intersunt autè quotquot ciuitas capit, eiusmodi clamorum concentu quo eis aures maxime pruriunt contenti, de uerborum minime curant. Unde eò uentum est, ut apud uulgus, omnis diuini cultus ratio in istis cantoribus sita esse uideatur, quam nis generatim nullum aliud hominum genus sit leuius aut improbius. Et tamen bona pars populi ut eos audiat clamantes, in sacras aedes uelut in theatrum concurrat, eos pretio conducit, eos fouet, eos deniq; solos domui dei ornamento esse existimat. Quare dubio procul ex religionis usu foret, aut eiusmodi graculos è templis eijcere, uel omnino ita eos instituere, ut canentes more potius legentium, quam instrepentium hymnos recitarent, quod D. Athanasium Alexandrinum episcopum olim in dioecesi sua fecisse Augustinus in prenotato libro attestatur, atq; magnopere laudat. Hæc Virg. Polydorus. Marcus Pontifex Romanus, Constantino imperante Niceni concilij Symbolum post lectum euangelium & à clero & populo clara uoce canendum statuit. Chronica. Chronicarum.

Celestinus Campanus ante sacrificium Psalmos antiphonaticos ab omnibus canendos, instituit, quod antea fieri non erat solitum. Epistola & Euangelio lectis sacrificio finis imponebatur. Platina. Sabellicus. Chro. Petrus de Natalibus.

Vitalianus sub Constantio & Constantino Constantij filio Pontifex fuit. Cantum in templis ordinavit & organa humanæ uoci adhibuit. Volat. Chron.

Robertus rex Gallie hoc tempore hos cantus ecclesie tradidit. Sancti spiritus asit nobis gratia. Et ô Iuda & Hierusalem, &c. Antonini summa. Hec sub Syluestro 2. Pont. Rom.

Alexander secundus Alleluia à LXX usque ad Passcha suspendi præcipit. Nauclerus.

LIBERTAS CHRISTIANA

spiritualis.

Lex spiritus uitæ per Christum Iesum, liberum me reddidit à iure & mortis, &c. Rom. 8.

Dominus spiritus est: ubi autem spiritus, ibi libertas. 2. Cor. 3.

Vos in libertatem uocati festis fratres tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per spiritum charitatis

ritatis seruite inuicem. Galat. 5.

In libertate, qua Christus uos liberauit, stete, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Atq; seruitutem hic uocat, legem ueterem, non excussionem potestatis. 1. Petri 2.

Tanquàm liberi, & non uelut prætexitum habentes malitiæ libertatem sed tanquàm serui dei. Ibid.

Veritas, id est, Euangelium, uos liberabit, hoc est, liberos reddet. Ioan. 8.

Eusebius Eccle. Tripart.

lib. 1. cap. 10.

Spiridion qualis circa peregrinorum susceptiones fuerit, hinc apparet. Instante iam quadragesima, quidam ex itinere uenit ad eum, quibus diebus sine cibo consistens. Videns itaq; peregrinum ualde defectum Perge (inquit filie suæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cumq; uirgo dixisset, nec panem esse, nec ἄλφιτζῆ, hoc est, farinas (quarum rerum solebat nihil habere conditum propter ieiuniū) orans primū ueniamq; petens, filie iussit ut porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret. Quibus coctis, sedens cum peregrino positus carnibus comedebat, & rogabat ut unā cum

eo ederet peregrinus. Quo refutante, Christianumq; se
 profitente. Propterea (inquit) refutare non debes. Om-
 nia enim munda mundis, sicut sermo diuinus edocuit.

Item, Eleuterius Rom. Pont. contra Seuerianos, qui
 inter cibos delectum faciebant, ad ecclesias Gallie scri-
 bens, decretum tulit ne quis ullum cibi genus, quo homi-
 nes nature uesci licet superstitiose respueret.

August. lib. de Quantitate

Animæ cap. 34.

Hæc est uera, hæc est perfecta, hæc sola religio, per
 quam deo reconciliari, pertinet ad animæ, de qua quæri-
 mus magnitudinem, qua se libertate dignam facit: nam
 ille ab omnibus liberat, cui seruire omnibus utilissimum
 est, et in cuius seruitio placere perfecte sola libertas est.

Chrysof. Homil. 25.

1. Corinth. 10.

Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena con-
 scientia? Libertatem in obseruantiam & prohibitionē
 appellat. Hoc enim libertas est, nulli iudaicæ seruitute

August. 2 lib. de libero

(obnoxia.

Arb. cap. 13.

Quicquid enim iucundū est in cæteris ueris, ipsa utiq;
 ueritate iucundū est. Hæc est libertas nostra, cū isti sub-
 dimur ueritati. Et ipse est deus noster, qui nos liberat à
 morte,

morte, id est, à cōditione peccati. Ipsa enim ueritas etiā homo cū hominibus loquēs, ait credētibus sibi. Si manseritis in uerbo meo, uerē discipuli mei estis, & cognoscetis ueritatē & ueritas liberabit uos.

Chrysof. Hom. 53 in cap. Ioan. 8.

Si filius inquā uos liberauerit, nemo iam contradicet, sed uerā habebitis libertatē. Si deus iustificat, quis condemnat? Hic se mundum à peccato ostendit, & nomine tantū libertatē significat, quā & homines dant, illū autē solus deus & per hoc suadet eis, ne propter hanc erubescant seruitutē, sed propter peccatū, quo abiectō nō sunt amplius serui: uel potius seruos ostendit, cum futuros liberos dicit: significat enim eam ueram esse libertatem.

August. lib. de uera relig. cap. 17.

Quisquis autē ideò negat utrunq; testamentū ab uno deo esse posse, quia nō eisdem sacramentis tenetur populus noster, quibus Iudæi tenebantur, uel adhuc tenentur: potest dicere nō posse fieri, ut unus paterfamilias iustissimus, aliud imperet eis, quibus seruitutē duriorē uilē iudicat, aliud eis quos in filiorū gradū adoptare dignatur

Chrysof. Homil. 1 ad

Timoth. 1. cap. 6.

Solus ergo liber est ille, qui libertatē intrinsecus habet, sicut ille seruus est, qui succumbit irrationabilibus uitijs.

H h 3 Gregorius

LIBERTAS CHRISTIANA
 Gregorius 12. Quæst. Can.

Cum redemptor.

Cum redemptor noster totius conditor creaturæ ad hoc propiciatus humanam uoluit carnem assumere, ut uinculo seruitutis, pristina nos restitueret libertati salubriter: si homines quos ab initio natura liberos protulerit, et ius gentium iugo substituit seruitutis in ea qua nati fuerant manu mittentis beneficio libertati reddantur. Item. 19. Quæst. 2. Canon. Dux sunt in fine: Iusto enim lex non est posita, sed ubi spiritus dei, ibi libertas: & si spiritu dei ducimini, non estis sub lege.

Augustinus super Ioan.

Tractatu. 107.

Creatura rationalis non nisi deo subditur, ut ei que infra illam sunt omnia subdantur. Et subnectit. Nec scitis est, ut sancte de quibus hæc locutus est cuiusquæ sint, nisi eius à quo creati & sanctificati sunt.

In summa, Hæc libertas in ritibus humanis non fuit ignota patribus. Nam in Oriente alio tempore seruauerunt Pascha quàm Romæ: & cum Romani propter hanc dissimulationem accusarent Orientem schismatis, admoniti sunt, ab alijs tales mores non oportere ubique similes esse. Et Irenæus, inquit, dissonantia ieiunij, fidei consonantia

consonantiam non soluit, sicut & Dist. 12. Gregorius
 Papa significat, talem dissimilitudinem non ledere uni-
 tatem Ecclesie. Et in Historia Tripartita lib. 9. Multa
 colliguntur exempla dissimilium rituum & recitantur
 hæc uerba: Mens apostolorum fuit non de diebus festis
 sancire, sed prædicare bonã conuersationẽ & pietatẽ.

Item Chrysostomus de Regressu Sancti Ioannis de
 Asia Constantinopolitani dicit Christianos non loco
 aut tempore addictos seruire quemadmodum Iudæi.

Augustinus in proœmio,

Psalmi III.

Tantum duo sunt præcepta charitatis in scripturis.
 Nihil aliud requiratis, nemo aliud uobis præcipiat.

Qui diligit legẽ adimpleuit. Plenitudo legis est charitas

DE DELECTV CARNIVM

& discrimine Dierum.

OMne quod in macello uenditur,
 manducate, nihil interrogantes
 propter conscientiam. 1. Corin. 10.

Abstinere à cibis quos deus crea-
 uit ad percipiendum, cum gratiarum
 actione, fidelibus, & ijs qui cognoue-
 runt ueritatem: Quia omnia bona.

Hb 4 &

& nihil reiſciendum, quod cum grati-
arum actione percipitur. *Timot. 4.*

Surge Petre, occide, & māduca. Ait
autē Petrus: Absit domine, quia nun-
quā manducaui quicquā cōmune &
immundū. Quod deus purificauit, tu
cōmune non dixeris? *Act. 11.*

Si quis uos uocat infideliū ad cōnā
& uultis ire. Omne quod uobis appo-
nitur, manducate, nihil interrogantes
propter conscientiam. *1. Corinth. 10.*

Nemo igitur uos iudicet, in cibo aut
potu, aut in parte diei festi, aut neome-
niæ, aut sabbatorū, quæ sunt umbra
futororū, corpus autē Christus. *Coloss. 1.*

Qui uescitur, domino uescitur: gra-
tias enim domino agit qui uescitur,
non uescentem despiciat. *Rom. 14.*

Atqui esca uos non cōmendat deo,
neq; si comedamus, aliquid nobis su-
perest: neq; si non comedamus quic-
quam uobis deest. *1. Corinth. 8.*

Hic quidem iudicat, diem ad diem
conferens, ille autem idem iudicat de
quouis die. *Rom. 14.*

Omnia

Omnia munda mundis, coinquinata autē, & infidelibus, nihil est mundum, sed inquinata mens eorū, & conscientia. Titum. 1.

Noui siquidē & persuasum habeo per dominū Iesum, nihil esse cōmune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse cōmune, ille commune est. Romam. 14.

Nihil est extra hominē, introiens in eū, quod possit eū coinquinare. Marc. 7.

Augustinus epist. 119. ad

Ianuarium.

Inter omnia illa decē præcepta, solū ibi quod de Sabato positū est, figurate obseruandū præcipitur, quam figurā nos intelligendā, non etiā per ocium celebrandū suscepimus. Hiero. lib. com. in epist. ad Galat. Dies obseruatis, & c. supra citatum de Festiuis diebus.

Augustinus super epistolam Ioan.

Dist. 41. Delicia

Deliciae quælibet si absq; desiderio percipiuntur, non efficiunt, & uiles cibi appetentur, accepti impediunt profectum abstinentiæ. Dauid enim aquā male concupitam effudit, & Helias carnem comedit.

Hb 5. Ideme

Idem in lib. Quaestionum Euange-
lij, Dist. 41. Can. Quod dicit.

Quod dicit dominus in Euangelio: Iustificata est sa-
pientia ab omnibus filiis suis. Ostendit filios sapientiae
intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse in-
sticiam, sed in æquanimitate tollerandi inopiam, & tem-
perantia per abundantiam non se corrumpendi atq; opor-
tune sumendi uel non sumendi ea quorum non usus,
sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim inter-
est omnino quid alimentorum sumes, ut succurras neces-
sitati corporis, dum modo congruat in generibus ali-
mentorum his cum quibus tibi uiuendum est: neq; quan-
tum sumas inest multum.

August. in lib. de doctrina Christia-
na. Dist. 41. Can. Quisquis.

Quisquis rebus prætereuntibus restrictius utitur
quàm sese habent mores eorum, cū quibus uiuit aut in-
temperans, aut supersticiosus: quisquis uerò sic eis uti-
tur, ut metas consuetudinis bonorum inter quos uersa-
tur excedat: aut aliquid significat, aut flagitiosus est
In omnibus enim talibus, non usus rerum sed libido in-
culpa est. Quod igitur locis & temporibus & perso-
nis conueniat diligenter attendendum est, nec temerè fla-
gitia reprehendamus: fieri enim potest ut sine aliquo
nitio

uitio cupidinis, uel uoracitatis preciosissimo cibo sapiens utatur: insipiens autē fœdissima gulæ flamma in uilissimum olus ardeat, et sanius quisq; maluerit more domini pisce uesci quàm lenticula more Esau, nepotis Abrahæ, aut hordeo more iumentorum: non enim propterea continentiores nobis sunt pleræq; bestię, quia uilibus alimentis utuntur. Nam in omnibus huiusmodi rebus nō ex earum rerum natura quibus utimur, sed ex causa utendi et modo appetendi, uel probandū, uel improbandum est quod facimus.

Ex Concilio Martini Papæ,

Distinct. 30. Can. Si quis.

Si quis etiam non pro abstinentia, sed pro execratione escarū à carne abstinet, placuit sancto Concilio aut prægustet, etsi sic uult abstinere, abstineat. Si autē spernit ita ut olera cocta cum carnibus non degustet, iste nō obediens nec suspicionem heresis à se remouens deponatur de ordine clericatus Item, Dis. 23. Can. qui episcopus. In hoc Canone dicit quomodo sit examinandus episcopus, et inter cætera. Si carniū perceptionem nō culpet, ait. Item, Lege decretum concilij Anticyrani, Anno CCCIII. habitum Anticyræ.

Augustinus de Eccle. dogmatibus, lib. 1. cap. 66.

Bonum est cibum cum gratiarum actione sumere,

Et quicquid deus præcepit edendū est. Abstinerere autē ab aliquibus nō quasi à malis, sed quasi non necessarijs non est malū. Et cap. 67. Cibos quoq; credere malos, uel malicias causare percipientibus, non est Christianorum, sed propriè Herachitarum & Manichæorum.

Idem ad Ianuarium

Epist. 119.

Quod scripsisti quosdam fratres ita temperare à carnibus edendis, ut immundos qui comederint arbitretur, apertissime contra fidem, sanamq; doctrinam est. Sed hoc non solum credidi deo meo in illis duobus præceptis totam legem prophetasq; pendere. Sed etiam expertus sum, experiorq; quotidie, quandoquidem nullus mihi sacramentum, aut aliquis sermo admodum obscurior de sacris literis aperitur, ubi non eadem præcepta reperiam: finis enim præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta. Quapropter quod instituitur præter cōsuetudinem, ut quasi obseruatio sacramenti sit, approbare non possum, etiam si multa huiusmodi propter nonnullarum uel sanctarū uel turbulentarum personarum scandala deuitanda, liberius improbare non audeo. Sequitur: Ipsa tamen religio, quā paucissimis, & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia deesse liberam uoluit, seruilibus

seruilibus oneribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Iudeorum, qui etiam si tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen sarcinis, non humanis praesumptionibus subiiciuntur.

Idem contra Faustum Manichæum

Lib. 16. cap. 31.

Neque enim hæc propter continentiam disciplinamque domandi corporis tangere prohibetis, sed quod immunda sint: nam ea sordes et fel gentis tenebrarum esse perhibetis, contra Apostolum dicentem: Omnia munda mundis. Paulo post: Audite et intelligete. Non quod intrat in os, communicat hominem: sed quod procedit de ore, communicat hominem. Et omnis plantatio, quam non plantauit pater meus coelestis, eradicabitur, &c. Hoc utique ideo, quia traditiones suas uolentes statuere mandata dei non intelligebant. **Cyrillus contra Iulianum lib 7.**

Optime et prudentissime nos in omni quidem re facimus, ut recte et inculpate uiuatur, condemnamusque improbos mores: censemus autem odiosa, adulterium fornicationem, mendacium, obreftationem, et auariciam, cunquam his mala alia. Hæc et sola scimus eos, qui his laborant coinquinare. Ita nullum uitamus edulium ut immundum: corporales uero uoluptates moderatione cõpescimus, et aculeum petulantioris carnis hebetantes, parce uictitare consueuimus

consueuimus, & omnino in delicijs esse inter optima nō
 ponimus, ille autē uos institoribus, saltatoribus & telon
 nis comparare uult, Christianæ religionis libertatē igo
 norans, & quomodo probè in unaquaq; re agendū sit.
 Non enim utentes insipienter humanis traditionibus, ri
 diculā delegimus conuersationē: sed diuinis potius et sa
 cris eruditi legibus, honoramus uerè bonæ uitæ mores.
 Memores autē sumus eorū, quæ Paulus scribit: Cibus
 nos non cōmendat deo, neq; si edamus meliores sumus,
 neq; si non edamus deteriores. Et iterū etiā alio loco:
 Omnis cibus bonus, & nihil reijciendum, sanctificatur
 enim per uerbū dei, & orationē. Ipsam autē omnū do
 minatorē & legis latorē Christū audite, & intelligite:
 Nō quod ingreditur in os coinquinat hominē, sed quod
 egreditur ex ore & hoc coinquinat hominē: de cor
 de enim exeunt cogitationes male, cædes, adulteria, fur
 ta. Et hæc sunt quæ hominem coinquinant.

Theophylactus in epistolam ad

Roma. cap. 14.

Scio & confido in domino, id est, non in cogitationi
 bus hisce humanis, sed in domino, hoc est, edoctus ab eo
 & certior factus, quod nihil per se sit iniquitatū, id est
 quò ad eius naturam immundum, sed ad id eorum ho
 minū fieri opinionem, immundum, à quibus & solis ser
 uibus dum habeatur, non cæteris, &c.

Augustinus Ianuario de ritibus

Ecclesiæ.

Quod autē instituitur præter consuetudinē, ut quasi observatio sacramenti sit, approbare non possum, & c. Sed et hoc nimis doleo, quia multa quæ in diuinis libris saluberrima præcepta sunt, nimis curantur & tā multis præsumptionibus sic plena sunt omnia, ut grauius corripatur, qui per octauas suas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem uinolentia sepelierit. Et paulo post dicit. Hæc omnia ubi facultas tribuitur sine ulla dubitatione refecanda existimo.

Isidorus. 1. Quæst. 3. Can.

Si is qui.

Si is qui præest si præter uoluntatem uel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur, uel dicit aliquid, uel imperat, tanquam falsus testis dei, aut sacrilegus habeatur. Quibus autem non perspicuum est Papam esse sacrilegum eximium qui nobis escam ac nuptias prohibuit, de quibus sacrilegis & spiritibus erroris Paulus dudum prophetauerat ad Timotheum. At homines enim non præesse debere hominum conscientijs testatur Paulus apertissime: Omnia, inquit, uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, id est, Nec Paulus, nec Apollo habent auctoritatem obligandi conscientias

conscientias uestras. Hinc apparet, ecclesie magnates, Episcopos, Papas, non suis sed nostris usibus datos esse adeo ut iam nostri sint, & nobis inserviant in omnibus que salutis sunt. Vetuit igitur Petrus suis conpresbyteris, ne dominarentur clero, ne se ut uastatores numina quedam terrestria esserent. Non aliam Apostolis dominus dedit autoritatem, quam ut docerent seruare ea que ipse precepisset, quod facientibus, sese perpetuo usque ad mundi finem presentem affuturum astruxit. Tres enim 4. declarat diuus Hieronymus. Extra materiam peccati, hominem non preesse homini. Ceterum cum peccatum sit motus, aut dictum, aut factum contra legem duntaxat diuinam, Augustino asserente, & cum legis consummatio & plenitudo sit charitas, quo modo asserueratis uos Papiſtæ hunc peccare, qui humanam uiolauerit traditionem ubi abest scandali ratio? Maxime cum scriptum sit: Tantum quod ego precipio tibi, facito: Et in preceptis patrum uestrorum nolite ambulare, & iudicia eorum nolite custodire.

Concilium Bracarense secundum, Anno D C. XIX. celebratum anathematizat qui abstinent ab esu (nisi continentie causa) carnis, & communem, hoc est, impurum duxerit cibum quem deus creauit ad percipiendam cum gratiarum actione. Similiter Concilium tredecimum

cimum Toletanū anathematizat prohibentes esum car-
nium & auium.

Chrysofomus in cap. Hebr. 13.

Homilia 33.

Bonum est, inquit, gratia cōfortari cor, nō escis istae
sunt uariae, istae nouae, maxime Christo dicente: Non
quod intrat in os, non coinquinat hominem, sed quod
egreditur. Et paulo pōst: In quibus his qui ambulauerunt,
inquit, nihil utile prouenit, hoc est, qui semper ista
custodiunt: quod enim lucrum est rogo ex obseruationi-
bus? Nōne interimunt magis? Nōne huiusmodi homi-
nem sub peccato constituunt? Hæc enim custodire po-
tius est, una nanq; obseruantia, abstinere à cibis, dum e-
tiam quidam in tantum sint uecordes, ut etiā de sacrifi-
cijs participari non ualeant? Proinde nihil eos saluauit
licet studium gererent circa huiusmodi obseruationes,
uerum quia fidem non habuerunt, nihil illis profuit es-
carum illa custodia. Idem in epist. . . Corint. cap. 10. Ho-
milia 25. ait, omnia indifferēter esse comedenda ex foro-

Theophylactus in comment.

Hebr. 13. cap.

Bonum est enim gratia stabiliri cor, non escis que
non profuerunt ambulanti in eis. Arguit autem qui
Iudaicam ciborum abstinentiam & obseruationem in-
duxerant:

duxerant: Escis enim inquiens gratia, hoc est, fide firmi-
 biliendi, reddendiq; certiores, nihil esse prorsus immen-
 dum, & per se puram esse credenti omnia. Est itaq; fi-
 des hæc, non escarum observatio necessaria: qui enim
 à cibis præcauerint, id est, qui in eiusmodi escarum ob-
 seruationem semper intendunt, perspicuum est nil hõs
 profecisse, ut qui extra ueros si dei terminos deuagetur,
 &c. Codex præ se fert Titulum nominis Athanasij
 uerum falso inscribitur, quum Theophylacti in episto-
 las Pauli.

IEIUNIUM MODERATVM,

res necessaria & præcepti omni-
 bus, licet non alligatum cer-
 tis temporibus.

CAuete ne grauētur corda uestra
 crapula & ebrietate. *Lucæ 21.*
 Non in comessationibus, & ebrie-
 tatibus, non in cubilibus ac lasciujs,
 non in contentione et emulatione, sed
 induamini dominum Iesum Christum
 & carnis curam ne agatis in concupi-
 scentijs. *Rom. 13.*

In omnibus commendemus nos ut
 dei ministros in ieiunijs, &c. *1. Cor. 16.*
 Qui.

Quicumque sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. Galat. 5.

Ridentur quorum deus uenter est, & gloria in confusione eorum. Philip. 3.

Succinctis lumbis mentis uestre, sobrie, perfecte, sperate in eam, quae ad uos defertur gratiam. Non accommodetis uos pristinis concupiscentiis.

1. Petri 1.

Summa ieiunij, uiuere sobrie & temperate, non uno aut certis diebus, sed tota uita, in timore domini ambulare.

Ieiunia, quae quidem scriptura memorat, in supplicationibus sacratoribus duntaxat adhibita legimus: eaque ad minimum uno die absque cibo transacto, saepe autem biduo, aliquando etiam triduo. Vnum diem absque cibo transmiserunt Israelitae, cum dei auxilium orarent celsi à Beniamitis Iud. 20. Item, cum peccata sua deslerent in Mizpah. 1. Regum 7. Item David, & qui cum eo erant, cum occisum Saulem & filios eius lugerent 1. Reg. 13. Nehemiah biduum ieiunasse legitur; Nehemiah. 1. Esther cum suis contribulibus, & Niniuite ieiunauerunt triduo. Vulgata tamē et ex lege mutuata

ieiunandi ratio apud ueteres fuit: diem unum, & cibo, & cunctis delicijs abstinere, unde usum sacci & cineris sepiſſimè coniunctum legimus. Seria enim supplicia fuerunt, quotiescunq; ieiunia suscipiebatur. Deus namq; unum duntaxat diem, toto anno ad ieiunandum instituerat, factum quoq; nonnunquam est, ut sancti multos dies in ieiunijs coniuuauerint, sed ut quotidie tamen uespere, finito die, cibum sumpserint. Ita diebus trium hebdomadarum ieiunauit Daniël. Daniëlis. 10.

Nec aliam equidem crediderim ieiunando rationem fuisse, & sanctis noui Testamenti, ut quod Propheta & doctores Antiochiæ susceperant, supplicantes deo, ex suggestione spiritus sancti, Paulum et Barnabam mandaturi in prædicationem Euangelij. Actor. 13. Et quod hi ipsi duo apostoli ieiunarunt, precantes pro Ecclesijs Antiochiæ, Pisidiæ, Iconij & Listris, Actor. 14. Item. 1. Corinth. 7. à coniugibus precationis causa suscipiendum, propter quod & à congressu temperandum censeat. Item, quod 2. Corinth. 6. inter reliqua sanctorum officia memorat, iunctum uigilijs. Nusquam enim de ieiunijs legimus, ubi non ob preces ardentius fundendas susceptum, scriptura testetur. Ex quo satis liquet, ieiunium fuisse ueteribus, non cibi modo, sed semel omnium deliciarum abdicationem ad hoc institutum, ut interim
uel

uel lamentis pro peccatis , uel alijs uehementioribus ad
 deum, toti uacarent. Etenim abstinentia, qua carnis petu-
 lantiam quotidie retundi necesse est, uocatur in scriptis
 apostolicis non ieiunium, sed temperantia, græcè Σω-
 φροσύνη. Si nanq; semper caro mortificāda nobis est,
 & cum Christo crucifigenda, nunquam sanè, non cibi
 potusq; modo, eius insolentia reprimenda est. Proinde
 abstinentia adhibenda Christianis est perpetuo. Ieiunia
 uerò ijs temporibus, quibus uehementiori spiritu præ-
 cari animus est, quod si dei studium nos uerum teneret,
 non adeò raro impelleremur.

Ecclesiæ ieiunia non quæ à uulgò uidemus obserua-
 ri, sed quæ sancti Patres instituerunt, non adeò multum
 uariant ab ijs, quæ scriptura memorat, obseruatāq; non
 minus ab Apostolis, quā Iudæis reliquis legimus. Nam
 Calcedonense concilium statuit, ut nullatenus credantur
 ieiunare, qui ante manducauerint quàm uespertinum ce-
 lebretur officium. Ad hæc nulla ieiunia agnouerūt, quæ
 nō essent ex cōtrito ob peccata corde, & ardenti ob pie-
 tatē pectore suscepta. Et D. Thomas 2. lib. *Questionum*
Theolog. *Quest.* 147. ac Scholastici omnes, ieiunium
 actum uirtutis faciunt, hoc est, rem recta ratione ad id
 quod honestum & per se bonū est, institutam: & addit
 tria esse, ob quæ ieiuniū suscipiendū sit. Primū, ut petu-

lantia carnis reprimatur. Alterum, ut mens in superne
 eleuetur. Tertium, ut digna ob peccata castigatio perficiatur.
 Nam quicquid sancti Patres tradiderunt, ad id tradiderunt, ut meliores inde fierent, & Christo nomen dederunt. Nec enim est in Ecclesia potestas inquit Paulus, nisi ad ædificationem. Et Apollonius quidam Ecclesiasticus scriptor, ex eo peruersi spiritus Montanum hæreticum arguit, quod leges ieiuniorum primus imposuerit, ut meminit Eusebius in historia Ecclesiastica libro 5. cap. 18. Idem cap. 24 eiusdem libri uerba Irenei citat, scribentis perseverante fidei unitate, adeo tamen uariam fuisse ieiuniorum obseruantiam, ut quidam uno tantum die, alij duobus, alij pluribus, nonnulli quadraginta ieiunium obseruandum putarint. Et quod tanta ieiuniorum discrepantia, fidei consonantiam non ruperit, hoc est, neutri alteros abiecerint, adeo probat, ut hoc exemplo, Victorem episcopum Romanum mouere coneretur, ut idem sibi faciendum ducat in dissidio, quod tum de tempore Paschatis uigebat. Hinc diuus Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus & alij Patres, ubicunq; de ieiunijs scribunt, non leges & statuta publica urgent, quam hortantur, ut à peccatis primum inde à superuacaneis delicijs uniuersis Christiani abstineant, etiam si legibus ieiunandi, non tam exacte respondes

spondeant. Vnde Chrysostomus in quadam de ieiunio oratione: Si ieiunare non etiam potes, potes tamen abstinere à delicijs.

Septem septimanas ante Pascha ieiunium obseruandū à clericis Telesphorus instituit. Calixtus primus statuit in anno ieiunandum, ut frumenti, olei, & uini proventus esset eò maior, feliciorq;. Postea mutato consilio quater in anno ieiunandum præcepit, anno in quatuor partes partito. Dist. 76. Con. Ieiunium. Quatuor temporum distinctio, eorumq; ieiunia quidam Urbano primo tribuunt. Platina. Sabellicus.

Innocentius primus Sabbato ieiunium celebrandum instituit. Causa instituti Ieiunij fuit, quod Christus eodie in sepulchro latuit, & quod mæsti discipuli tum ieiunauerint. Plat. Sabel. hæc. Sed copiosius excutiamus Patres quodnam uerum ieiunium sit.

Origenes in Leuiticum. Homi-
lia 10. Cap. 16.

Tu si uis ieiunare secundum Christum, & humiliare animam tuam, omne tibi tempus est aptum totius anni, imò totius uitæ tuæ dies habeto, ad humiliandam animam tuam, si tamen didicisti à domino saluatore nostro: quia mitis est & humilis corde. Tu itaque si uis ieiunare: ieiunia secundū præceptū euangelij,

& serua in ieiunijs euangelicas leges, in quibus hoc modo saluator de ieiunijs mandat. Tu autem si ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, &c. Vis tibi adhuc ostendam quale te oportet ieiunare ieiunium? Ieiuna à malis actibus, abstine à malis sermonibus, contine à malis cogitationibus. Noli contingere panes furtiuos peruersæ doctrinæ. Non concupiscas fallaces philosophiæ cibos, qui te à ueritate seducant. Tale ieiunium deo placet. Abstinerere uerò à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & hoc facere cum his qui crucifixerunt, acceptum esse non potest deo. Indignati sunt aliquando Pharisei domino, cur ieiunarent discipuli eius, quibus ille respondit, quia non possunt filij sponsi ieiunare, quandiu cum illis est sponsus. Illi ergo ieiunent, qui perdidierunt sponsum. Nos habentes nobiscum sponsum ieiunare non possumus. Nec hoc tamen ideò dicimus, ut abstinentiæ Christianæ freno laxemus. Habemus enim quadragesimæ dies ieiunijs consecratos, habemus quartam & sextam septimanæ dies, quibus solenniter ieiunamus. Est certè libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non obseruantie superstitutione, sed uirtute continentie.

Chryostomus in Matthæi

Homil. 48.

Vides

Vides, inquit, quia uita recta, magis omnibus ceteris iuuat. Rectam autem uitam appello, non ieiunandi laborem, nec cilicij aut cineris lectulum. Sed si pecuniã non aliter quã oporteat, despicias : si charitatem ardeas, famescentes pane tuo nutrias : si superior ira sis : si gloriã inanem non consistas : si inuidia non detinearis.

Hieronymus ad Nepotianum.

Tantum tibi ieiuniorum modum impone, quantum ferre potes. Sint tibi pura, casta, simplicia moderata, et non superstitiose ieiunia. Quid prodest oleo non uesci, et molestias quasdam difficultatesq; ciborum querere, carycas, piper, nuces, palmarum fructus, similan, mel, pistacia? Tota hortorum cultura uexatur, ut cibario non uescamur pane, et dum delicias sectamur, a regno celorum retrahimur. Audio præterea quosdam contra regulam hominumq; naturam, aquam non bibere, nec uesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, et contrita olea, betarumq; succum, non calice sorbere, sed concha. Proh pudor, non erubescimus istiusmodi ineptis, nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in delicijs querimus. Fortissimum ieiunium est aqua, et panis. Sed quia gloriam non habet, et omnes pane, et aqua uiuimus, quasi publicum et commune ieiunium non putatur.

Cyrillus in Leuit. lib. 10.

in fine.

Est certè libertas Christiana, per omne tempus ieiunandi, non obseruantie superstitione, sed uirtute continentie. Nam quomodo apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus continentie fulta subsidijs? Quomodo scripturis operam dabunt, quomodo scientie & sapientie studebunt? nonne per continentiam uentris et gula? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum caelorum, nisi ciborum affluentiam resecet, nisi abstinentia utetur ministra? Hæc ergo Christianis ieiunandi ratio est. Hieron. ad Lucinium.

De Sabbato quod queris utrū ieiunandū sit, & de eucharistia an accipienda quotidie, quod Romane ecclesie, & Hispanie obseruare perhibentur &c. Sed ego illud te breuiter admonendū puto, traditiones ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas, ut à maioribus traditæ sunt. Nec aliorū consuetudinē, aliorū contrario more subuerti: Atq; utinā omni tempore ieiunare possimus, quod in Actibus apostolorum diebus Penthecostes, & die dominica, apostolū Paulū, & cum eo credentes fecisse legimus, &c. Et paulo post: Nec hoc dico quod dominicis diebus ieiunandū putē, & contextas sexaginta diebus ferias auferā, sed

sed una queq; provincia abundet in suo sensu &c.

Chrysoftomus in cap. Geneseos. 1.

Homilia. 9.

Ieiunium autem dico, abstinentiam à uitijs. Etenim abstinentia à cibis propter hoc recepta, ut rigore carnis refrenet, et equū moderanti facile parere. Ieiunantē ante omnia oportet iram refrenare, mansuetudinē et lenitatem addiscere, habere cor contritū, & quod absurdas concupiscentias repellat, ante oculos continuo proponere oculū aeterni iudicis, & tribunal inde prauabile, ex pecunijs fieri meliorē, & illis dominari: liberalē esse in danda eleemosyna, nullū malum aduersus proximum in cor admittere. Hoc uerū ieiunium est, sicut & Esaias ex persona dei loquens, dicit. Non hoc ieiunium elegi, dicit dominus. Etsi torqueas ut circulum ceruicē tuam, & saccum & cinerem substernās, neq; sic uocabitur ieiunium acceptum dicit dominus: sed quale dic? Solue, inquit, obligationes uiolentorum contractuum, frange esurienti panem tuum, pauperem absq; teelo reuduc in domum tuam. Etsi hęc feceris, inquit, tunc erumpet matutina lux tua, & sanitates tue statim orientur. Vidisti dilecte quale sit uerum ieiunium? Hoc nobis cura sit, & non ut pleriq; existimemus definiri in hoc ieiunium, si ad uesperam usq; impransi maneamus.

Augustinus

Augustinus super Ioannem.

Ieiunium autem magnum, & generale est, abstinere ab iniquitatibus, & de illicitis uoluptatibus seculi quod est perfectū ieiuniū in hoc seculo. Quasi enim quadragesiā abstinentiæ celebramus, bene cū uiuimus cū ab iniquitatibus, & ab illicitis uoluptatibus abstinemus. Ex his Patrib. apparet quā laxarint ieiuniorū præcepta non quidē ut illa resingerent, sed ut eō Christianū adducerent, quō & ieiunia instituta sunt: nempe ne amitteretur Christiana libertas. Odit enim deus coactū seruitiū.

Chrysofomus ad populum

Homilia. 71.

At si fide quidem opus est, quid est opus ieiunio? Consule latius ipsum Chrysofomū. Et idem ad populū. Homilia. 3. Ieiunium autē dico, non hoc uulgare, sed ac curatū ieiunium: non tantū ciborū abstinentiā, sed & peccatorum: non enim ieiunij natura peccata eripere sufficit, nisi congrua cum lege fiat, &c. Ne igitur inter ieiunij laborem à ieiunij corona discamus, qualiter & quomodo huiusmodi negotiū celebrare debemus: quoniā & phariseus ille ieiunauit, sed post ieiuniū illud descendit inanis, & ieiunij fructibus cassus. Publicanus non ieiunauit & phariseum ieiunantem precessit, non ieiunans: ut discas quod ieiunij utilitas nulla sit, nisi et
reliqua

reliqua omnia quæ puri cordis sint, consequantur.

Hieronymus

Consentit his, qui non in uno loco hac de re scribit, cuius et hoc præceptum legitur: Sunt tibi quotidiana ieiunia, et refectio saturitatem refugiens: nihil enim prodest tibi, biduo uel triduo transmissio, uacuum portare uentrem, si post pariter obstruatur.

Item alibi: Sint tibi ieiunia pura, cōtinua, moderataq; hoc est, quotidie esurire, et quotidie prandere.

Chrystomus in Gen. Homil. 4.

Et ne existimemus in ediam usq; ad uesperam ad salutē nobis sufficere. Nā si peruersis Iudæis dicebat deus misericors per prophetā: Ecce annis. 70. non ieiunabitis mihi ieiuniū. Et si comederitis et biberitis, nōne uos cōmeditis et bibitis? Hæc dicit dominus omnipotens: iudiciū iustū iudicate, misericordiā et miserationē faciat unusquisq; cū proximo suo, &c. Vide ipsum Chrystomū. Idem in Gene. 1. Homil. 10. Igitur inquit, cibi qui accipit et ieiunare non ualet largiorem det elemosinā, seruentior sit in precibus, &c. Qui hæc fecerit, uerum ieiunabit ieiunium, quod à nobis exposcit dominus. Idem in cap. Gen. 3. Homil. 15. Declinemus à malo, et uirtuti studeamus: hoc etenim uerum est ieiunium.

Idem in Matth. 13. Homil. 47.

Rectam

Rectā uitā appello non ieiunandi laborē, nec cili-
cij ac cineris lectulū : sed si pecuniam non aliter quā
oporteat despicias : si charitate ardeas, &c. Non dicit
ieiunium suum esse imitandum, quamuis. 40. dies illos
posset proponere : sed discite à me, quoniam mitis sum
& humilis corde. Imò uerò contra, omne quod apponi-
tur uobis comedite, inquit, Paulus. De pecunijs autem
quā exactissime mandauit, dicens : Non possideatis
aurum neq; argentum, nec æs in zonis uestris. Hæc dixi
nō quia ieiunium mihi non placent, quod magnis soleo
efferre laudibus : sed quia doleo, si cæteris neglectis, sa-
tis ad salutem nobis ieiunium existimemus, quod in cho-
ro uirtutum certe extremum sortitur locum.

Augustinus ad Casulanum

Presbyterum epistola, 86. de ieiun-
ijs Priscorum.

Augustinus dicit ieiuniū non iustificare. Ego inquit
in Euangelicis & apostolicis literis, totoq; instrumen-
to, quod appellant Testamentum nouum, animo id res-
uoluens uideo præceptum esse ieiunium. Quibus autem
diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat præ-
cepto domini uel Apostolorum non inuenio definitum.
At per hoc sentio non quidem ad obtinendam quam se-
des obtinet iusticiam, in qua est pulchritudo filie regis
intrinsicus.

Intrinsicus, sed tamē ad significādā requiē sempiternā, ubi uerum est sabbatum relaxationem, quam contritionem ieiunij aptius conuenire. Veruntamen in huius Sabbati ieiunio sine prandio, in his uidetur mihi tutius pacatiusq; seruari, ut qui manducantē manducat nō spernat, & qui non manducat manducantem non iudicet. Quia neq; si manducauerimus abundabimus: neq; si non manducauerimus, egebimus: custodita scilicet eorum inter quos uiuimus in his rebus inoffensa societate. Sicut enim quod ait Apostolus uerum est malum homini esse, qui per offensionem manducat, ita malum est homini, qui per offensionem ieiunat.

D. Chrystomus

Alicubi ait, honestū ieiuniū, sed nemo cogatur. Et alibi non potentē ieiunare hortatur, ut abstineat à delictis, idq; adfirmat haud magno à ieiunio interuallo distare, ualidumq; esse telū ad reprimendū furorē diaboli. Itē tēpore Chrystomi duos dies in quadragesima in hebdomada nō ieiunabantur, sic in cap. Gene. 2. Ho. 11. Ita & nunc his, inquit, qui in hac quadragesima ieiunij cursum suscipere, quasi stationes & diuerticula et littora & portus, per duos hebdomadae dies quietē largitus est, ut & corpori aliquantulū ieiunij labores remittantur, & animā refocillent ieiunantes, & exactis duobus illis diebus in pulchro cœpto itinere alacriter pergant.

Item, Ieiunium Sabbati Innocentius eius nominis primus constituit. Item, Calistus eius nominis primus Ieiunium quatuor temporum instituit. Et Telephorus eius nominis primus quoq; septē hebdomades ante Pascha ieiunium praecepit. De illorum uitis uide Platinam.

Hieronimus lib. Comment.

in epistolam ad Galat.

Ieiunia & congregationes inter dies propter eos à uiris prudentibus constitutos, qui magis sedulo uacant quam deo, nec possunt imò uolunt, toto in Ecclesie uite suae tempore congregari, & ante humanos actus deo orationum suarum offerre sacrificium.

Gregorius eius nominis Septimus in Cōcilio Romae Anno. M. LXXIIII, habito. Christianus Sabbato die carnem edere prohibuit.

Cyrillus in euang. Ioannis cap. 13.

Lib. 9. cap. 24.

Quomodo ergo cognita ueritate conuertimini iterū ad infirma et egena elementa huius mundi? quibus rursum à capite seruire uultis, &c. Audi quomodo per Esaiam huiusmodi ieiunium deus respuit, & dicit Non hoc ieiunium elegi dicit dominus: neq; diem, ut humiliet homo animam suam. Tu si uis ieiunare secundum Christum, & humiliare animam tuam. Omne tibi tempus

pus apertum est totius anni, imò totius uitæ dies habet
 ad humiliandam animã tuam, si didicisti tamen à salua
 tore nostro qui mitis est & humiliationis dies qui Chri
 stum sequeris, qui est humilis cordis & humilitatis ma
 gister? Tu itaq; si uis ieiunare, ieiuna secundum præ
 ceptum Euangelij, obserua in ieiunijs euangelicas leges
 in quibus hoc modo saluator de ieiunijs mandat: Tu au
 tem si ieiunas, unge caput tuum & laua faciem tuam.
 Quod si requiris quomodo laues faciem tuam. Paulus
 apostolus dicit: Quemadmodum reuelata facie gloriã
 domini contempleris ad eandem imaginem reformatus
 à gloria in gloriam tanquã in domini spiritu. Et pau
 lo post. Ieiunans enim debes adire Pontificem tuũ Chri
 stum, qui utiq; non in terris requirendus est, sed in cœ
 lis: et per ipsum debes offerre hostiam deo. Vis tibi ad
 huc ostendam qualiter te oportet ieiunare ieiunium? Ie
 iuna ab omni peccato, nullum cibum sumas malicie, nul
 lo uino luxuriæ incaleras, ieiuna à malis actibus, absti
 ne à malis sermonibus, contine à cogitationibus. Noli
 contingere panes furtiuos peruersæ doctrinæ, non con
 cupiscas fallaces philosophiæ cibos, qui te à ueritate se
 ducant. Tale ieiunium deo placet, Idem in Euangelium
 Ioannis cap. 13. lib. 9. cap. 24. dicit quod ieiunio nemo
 se quid consequi putet, nisi fratrem diligat.

OBEDIENTIA POTESTATI

humanae exhibenda.

P Rincipi populi tui non maledi-
ces. Exodi 22.

Non obediētes passim puniti sunt
ut ab exemplo uidere licet in Dathan
& Abiron. Nume. 16.

Liberi sunt filij, sed ne simus offendi-
culo, profectus ad mare, mitte hamū
& eū piscē qui prodierit primus, tol-
le et aperto ore illius inuenies staterē
acceptam eam, da illis pro me & te.

Matth. 15.

Principatus Gentium non prohibe-
tur. In uicarijs autem Apostolorum
non sic agendum. Matth. 17.

Sed & malis obediendū si super cae-
thedram Mosi sederint, & recte docu-
erint, Matth. 33. Quaecunq; dicunt faci-
te. Ibid. 20.

Reddite quae sunt Caesaris Caesari; &
quae dei, deo. Ibid. 23. & 22

Maria & Ioseph paruerunt edicto
Imperatoris, ut irent in ciuitatem suā
Bethlehem. Non

Non haberes potestatem in me nisi tibi datum esset de super. *Ioan. 19.*

Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit. *Rom. 13.*

Adhortor, ut fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, &c. pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis. *2. Timoth. 2.*

Hortare, ut potestatibus subditi sint ut pareant magistratibus. *Titum. 3.*

Subditi estote cuius creaturæ, propter Dominum, siue regi tanquam præcellentî, siue præsidibus, ut qui ab ñs mittantur, ad uindictam quidem nocentium: laudem uerò recte agentium. Quoniam sic est uoluntas domini. *2. Petri 2.*

Tanquam liberi, & tamen non tanquam uelamen habentes, malitię libertatem, sed tanquam serui dei. *Ibidem.*

Omnes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem honorate. *Ibidem.*

Augustinus in lib. ad Roma.

Propositione. 72.

Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita
 sit: Non est enim potestas nisi à deo. Rectissime admonet ne quis ex eo quod à domino suo in libertatem uocatus est factus Christianus, extollatur superbia, & non arbitretur in huius uitæ itinere seruandum esse ordinem suum & potestatibus sublimioribus quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non se esse subdendum. Cum enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac uita temporali sumus, etiã rebus temporalibus ad subsidium degendæ huius uitæ utamur, oportet nos ex ea parte quæ ad hanc uitam pertinet subditos esse potestatibus, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa uero parte qua credimus deo, et in regnum eius uocantur non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis euertere cupienti, quod deus ad uitam eternam donare dignatus est. Si quis ergo putat quoniam Christianus est, non sibi esse uectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum honorem debitum eis qui hæc curant potestatibus, in magno errore labitur. Sed modus iste seruandus est quem deus ipse scribit, ut reddamus Cesari, quæ Cesaris sunt, & deo quæ dei sunt.

Chry

Chrysoſtomus in cap. Matth. 22.

Hom. 71.

Tu uerò cum audias reddenda eſſe Caſari, quæ ſua ſunt, illa ſolum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt.

Ambroſius contra Auxentium.

11. Quæſt. 1. Can. Si tributum.

Si tributum petit Imperator: non negamus, agri eccleſiæ ſoluant tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet uendicandorum, tollat eos ſi libitum eſt, Imperatori non dono, ſed non nego.

Idem, ibidem Can.

Magnum.

Magnum quidem eſt & ſpeciale documentum, quo Chriſtiani uiri ſublimioribus poteſtatibus docentur eſſe ſubiectionem: ne quis conſtitutionem terreni regis putet eſſe ſoluendam. Si enim cenſum filius dei ſoluit, tu quis tantus es qui non putas eſſe ſoluendum. Item Apoſtolus: Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit. Item Petrus generaliter omnibus fidelibus ſcribit: Eſtote ſubditi, &c.

Auguſtinus 11. Quæſt. 3. Can.

Qui reſiſtit.

Qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit, ſed quid ſi illud

si illud iubeat quod non debeas facere? hoc sanè, in re contemne potestatem, & ipsos humanarum legum gradus aduerte. Si aliquid iusserit curator, faciendum est: tamen si contra proconsul iubeat non utiq; contemnis potestatem, sed eligis maiori seruire nec hinc debet minor irasci, si maior prælatus est. Rursus si ipse consul aliquid iubeat, & aliud iubeat Imperator: uel si aliud iubeat Imperator, & aliud deus, quid iudicās: maior potestas deo, da ueniam ô Imperator, tu carcerem ille gehennam minatur. Hic iam tibi assumenda est fides tua tanquàm scutum, in quo possis omnia ignea iacula inimici extinguere.

Theophylactus in Lucam.

Cap. 20.

Vt ei qui potestatem habet super corpora nostra, corporaliter subiaceamus, siue rex sit ille, siue tyrannus: nihil enim hoc nobis nocet, ut spiritualiter beneplaceamus deo spirituum. Reddite enim, inquit, quæ Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ dei sunt deo. Et uide quia nõ dixit, date: sed, reddite. Debitum igitur, inquit est, reddite igitur debitum. Custodit te princeps tuus ab hostibus, ut am tuam pacatam facit, debes itaq; ei pro his tributum. Et alibi: Etiam ipsum quem habes nummum, ab illo habes.

Irenæus aduersus hæreses lib. 4.

Cap. 70. & lib. 5.

Adducit in 4. lib. locum Pauli cap. 13. Sed in 5. lib.

sic, inquit: Et per Salomonem ait uerbum: Per me reges regnabunt, & potestates tenent iusticiam. Per me principes exaltantur, & tyranni terræ. Et paulus Apostol. hoc in ipsum ait: Omnibus potestatibus sublimioribus subiecti estote: non est enim potestas nisi à deo. Et Paulo post: Hoc autem & dominus confirmauit non faciens quidē quod à diabolo suadet atur: tribulatorū autē exactoribus iubēs pro se, et pro Petro dare tributū, etc.

Idem August. in expositione epist.

ad Galat. Cap. 3.

In fide Christi non est distantia Iudæi & Græci: nō serui neq; liberi: non masculi neq; foemine: in quantum enim omnes fideles sunt, omnes unum sunt in Christo Iesu: Et si hoc facit fides, per quam in hac uita iuste ambulatur, quāto perfectius atq; cumulatius id species ipsa futurum est, cū uidebimus faciē ad faciē? Nā nunc quis primitias habentes spiritus, qui uita est propter iusticiā fidei, tamen quia adhuc mortuū est corpus propter peccatū, differentia ista uel gentiū, uel cōditionis, uel sexus iam quidem ablata ab unitate fidei, sed manet in conuersatione mortali, eiusq; ordinem, in huius uita itinere

nere seruandum esse, & Apostoli præcipiunt: qui etiã regibus saluberrimas tradunt, quemadmodum secũ uiuant, & pro differentia gentis Iudei & Græci: et pro differentia conditionis domini & serui: & differentia sexus uiri, & uxoris: uel si qua talia cætera occurrãt. Et ipse prior dominus qui ait: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & deo quæ dei sunt. Alia sunt enim quæ seruamus in unitate fidei sine ullo distantia: & alia in ordine uite huius, tanquã in uia, ne nomen Dei & doctrina blasphemetur. Et hoc non solum propter irã, ut effugiãmus offensionem hominum, sed propter conscientia: ut non simulate, quasi ad oculũ hominum ista faciamus sed pura dilectionis conscientia propter Deum, qui omnes homines uult saluos fieri &c.

Augustinus ad Macedonium

Epist. 54.

Qui uestrum est sine peccato, prior in illam lapidẽ iaciat, ipsius qui hoc dixit sectaremur exemplũ, qui cũ esset utiq; sine peccato, ait mulieri quam perterriti illi reliquerant: Non ego te condemnabo, uade iam deinceps noli peccare. Si malicia tibi parcere potuit, quid metuis innocentiam? Et ne delictorum non doctor, sed ne approbator uideretur: Vade ait, iam deinceps noli peccare, ut se homini pepercisse, nõ hominis culpã sibi placuisse

placuisse monstraret. Iam uides igitur de religione descendere, nec nos societate criminū obstringi, quod intercedimus plerunq; etiā pro sceleratis, & si non scelerati, tamen pro peccatoribus peccatores: & quod ueraciter potius quā iniuriose dictum accipias puto quod apud peccatores. Nec ideo sanē frustra instituta sunt, potestates regis, uis gladij cognitoris, ungule carnificis arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiā boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hęc cum timentur, & coërcentur mali, & quietius inter malos uiuunt boni: non quia boni pronociandi sunt qui talia metuendo non peccant (Non enim bonus est quispiā timore pœnæ, sed amore iusticiæ) ueruntamen non inutiliter etiā metu legū humana coërceatur audacia, & ut tuta sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbandis dum formidato supplicio frenatur facultas, inuocato Deo sanetur uoluntas. Sed huic ordinationi rerum humanarū contrariæ non sunt intercessiones Episcoporū, imò uerò nec causa nec locus intercedenti ullus esset, si ista non essent. Tanto enim sunt intercedentiū & parcentium beneficia gratiora, quanto peccantiū iustiora supplicia. Nec ob aliud quantū sapio, in ueteri testamento antiquorū temporibus Prophetarum seuerior legis uindicta seruebat, nisi ut ostenderetur re-

ste iniquis pœnas constitutas: ut quod eis parcere no-
 ui testamenti indulgentia commonemur, aut remediū
 sit salutis quo peccatis parcatur & nostris aut con-
 mendatio mansuetudinis: ut per eos qui parcent ueri-
 tas prædicata, non tantum timeatur, uerum etiam dili-
 gatur. Plurimum autem interest, quo animo quisq; para-
 cat. Sicuti enim est aliquando misericordia puniens, ita
 & crudelitas parcens. Nam ut exempli gratia manife-
 stam aliquid ponam, quis non crudelem uerius dixerit
 eum, qui puero pepercerit uolenti obstinatissime de ser-
 pentibus ludere? Quis autem non misericordem qui ta-
 lia prohibens, contemptorem uerborum etiam uerberis-
 bus emendauerit? Et ideò non usq; ad mortem proten-
 denda est disciplina, ut cum sit cui prodesse possit: quan-
 quam etiam cum homo ab homine occiditur, multum
 distet, utrum fiat nocendi cupiditate, uel iniuste aliquid
 auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone: an ulcia-
 scendi uel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carni-
 fice: an euadendi uel subueniendi necessitate, sicut in-
 terimitur latro à uiatore, hostis à milite &c. Prodest
 ergo & seueritas uestra cuius ministerio quies adiuua-
 tur & nostra: prodest & intercessio nostra, cuius mi-
 nisterio seueritas temperatur & uestra: Omnis inquit
 anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Hæc
 Apostoli

Apostoli uerba utilitatem seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere qui timent, ita dilectionē iussi sunt timentibus debere qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur: quia & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut uita hominum corrigatur. Quod si tanta est peruersitas & impietas, ut ei corrigendæ nec disciplina possit prodesse nec uenia, à bonis tamen intentione atq; conscientia quã deus cernit, siue seueritate siue lenitate, nõ nisi officio dilectiõis impletur.

Augustinus ad Valentinum

Epist. 48.

Terror temporalium potestatum, quando ueritatē oppugnat, iustus, fortibus, gloriosa probatio est, infirmis periculosa tentatio: quando autem ueritatem prædicat errantibus & discordantibus, cordatis utilis admonitio est, et insentatis inutilis afflictio. Non est tamē potestas nisi à Deo &c. Siue enim potestas ueritati fauens aliquem corrigat, laudem habet ex illa qui fuerit emendatus: siue inimica in aliquem seuiat, laudem habet ex illa qui uictor fuerit coronatus.

Augustinus

Augustinus lib. contra Adimantū

Manich, Dist. Cap. 8.

De eo quod scriptum est in Exodo: Oculū pro oculo, dentē pro dente, & cetera talia. Huic loco Manichæi, quod in ueteri lege per uindictā permittitur, & dicitur, oculum pro oculo, dentem pro dente esse perdendum, sic calumniantur, quasi & ipse dominus hæc duo sibi ueluti aduersantia atq; contraria in Euangelio demonstrauerit. Ipse enim ait: Audistis quia dictum est antiquis: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico uobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in maxillam, præbe illi & alteram: & quicūq; uoluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuā auferre dimitte illi & pallium. In quibus duabus sententijs reuera duorum Testamentorum differentia demonstratur, sed ab uno Deo, amborum tamen constitutorū. Nam quoniam primo carnales homines ardebant multo amplius se uindicare, quā erat illa iniuria de qua querantur, constitutus est eis primus lenitatis gradus, ut iniuriæ acceptæ mensurā, nullo modo dolor uindictantis superaret. Sic enim & donare aliquando posset iniuriam, qui eam primo non superare didicisset. Vnde dominus iam per Euangelij gratiam ad summam pacem populum deducens, huic gradui superædificauit alterū
 ut qui

ut qui iam audierat non ampliorem uindictam, quam quisque lesus esset reddere, placata mente totam se donare gauderet. Quod etiam in illis ueteribus libris propheta prædicauit, dicens: Domine Deus meus si feci istud si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala. Et alius propheta dicit de huiusmodi uiro patiente iniurias, & leuissime tolerante: Dabit percutienti se maxillam saturabitur opprobrijs. Ex quo intelligitur & mensuram uindicandi recte carnalibus constitutã, & omnimodam iniuriæ remissionem nõ tantum in nouo Testamento esse præceptam sed longe ante in ueteri prænunciatam.

Augustinus in Enchi. cap. 78.

Nam hic posset putari iudicium habere aduersus alterum, non esse peccatum, sed tantummodo id extra ecclesiam uelle iudicari, nisi secutus adiungeret: Iam quidem omnino delictum est inter uos, quia iudicia habetis uobiscum. Et ne quisquam ita hoc excusaret, ut diceret, iustum se habere negocium, sed iniquitatẽ se pati, quam uellet à se iudicium sententia remoueri: continuo talibus cogitationibus uel excusationibus occurrit atque ait: Quare non magis iniquitatem patimini? Quare nõ potius fraudamini? Ut ad illud redeatur quod dominus ait: Si quis uoluerit tunicam tuam tollere, & iudicio

cio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Et alio loco: Qui abstulerit, inquit tua, noli repetere. Prohibuit itaq; suos de secularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium. Ex qua doctrina dicit apostolus esse delictum: Tamen cum finit in ecclesia talia iudicia finire inter fratres, fratribus iudicantibus, extra ecclesiam uero terribiliter uetat: manifestum est etiam hic quid secundum ueniam concedatur infirmis.

Ioannes Chrysostomus in opere imperfecto super illud Matth. 5.

Si quis te percusserit in maxillam unam, praebe ei et alteram. Et ei qui uult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Primo indigna res est, ut homo fidelis stet in iudicio ante conspectum iudicis infidelis. Nam si infidelis non est, certe secularis est. Et qui te uenerari debuerat propter dignitatem fidei iudicat te propter necessitatem cause: & perdes dignitatem Christi propter negotium mundi. Nonne melius est ut perdas rem mundialem, quam gloriam spiritalem? Nam qui lucrum anime magnum aestimat, damnum rei modicum putat. Qui ergo difficilius putat rem dimittere, quam in iudicio introire, hoc cogitet, quia difficilius est de iudicio sine peccato exire. Facilius enim est ante iudicium rem dimittere, quam in iudicio
 euitare

euitare peccatum. Ergo sicut Ioseph dimisit pallium in
 manu meretricis, & fugit cum meliore pallio castitatis
 sic & tu proijce pallium in manu calumniantis, et fuge
 cum meliore pallio iusticie: ne forte dum vis uindicare
 uestem corporis, preciosissimam uestem anime per-
 das. Deinde si uiderint infideles Christianum te pro in-
 iurijs iniurias rependere grauiiores, pro terrenis faculta-
 tibus & usq; ad perniciem anime, secularia pulsare iu-
 dicia contra direptorem iniustum, quomodo credent
 spem regni cœlestis esse ueram, quam prædicant Chri-
 stiani. Facile enim spernunt terrena qui cœlestia spe-
 rant: Qui autem terrena magnopere complectuntur
 nescio si firmiter cœlestia credunt promissa. Non solum
 propter lesionem animarum nostrarum percutientem
 sustinere debemus, auferenti quæ nostra sunt non repug-
 nare, sed etiam propter demonstrationem indubitabilius
 Christi promissionum, ut ille qui uiderit te iniurias pro-
 prias negligentem, terrenas etiam res quasi nihil spernere
 intelligat, quæ uerè est certissima spes Christiano-
 rum in cœlis, præciosior omnibus rebus terrenis, & ui-
 ta iucundior omni fruitione uitæ istius carnis.

EPISCOPI PRINCIPIBUS

sive Magistratui obediant.

Rex

Rex Acham ad Vriam sacerdotē
 misit exemplar & similitudinem
 iuxta omne opus altaris. Extruxitq̃
 Vrias sacerdos altare, iuxta omnia
 quæ preceperat rex Acham de Dama-
 sco, ita fecit sacerdos Vrias, donec ue-
 niret rex. 4.Reg.16.

Præcepit rex Helchiæ pontifici, &
 sacerdotibus secundi ordinis, & iani-
 toribus ut proijcerent de templo do-
 mini omnia uasa quæ facta fuerant
 Baal. 4.Reg.13.

Constituit Iosaphat sacerdotes &
 principes familiarem ex Israël, ut iu-
 diciū & causam domini iudicarent
 habitatoribus eius, præcepitq̃ dicens:
 Sic ageris in timore domini. Fideliter
 & corde perfectō, omnem causam.

2.Par.19.

Nec prætergressi sunt de manda-
 tis regis, tam sacerdotes quàm Leui-
 tæ, ex omnibus quæ præceperat. Item 2.
 Par.31. & 29.2.Par.8.

Vocaui sacerdotes, & adiuraui eos,
 ut

ut facerent iuxta, quod dixeram,

2. Esd. 5.

Omnis anima (hic Paulus pontifex non excludit) sublimioribus potestatibus subdita sit. Et Petrus in sua Canonica sacerdotes non excipit: Estote, inquit, subiecti. Rom. 13. & 1. Petri 5. Eusebius Histor. Ecclesiast.

Tripar. lib. 7 cap. 9.

Episcopi dederunt tributa potestati regie, non resistentes deiq; mandata custodientes, sed etiam Cesaris legibus subiungantur. Sic Imp. Maximi, Pij, Victores Augusti. Valentinianus, Valens & Gratianus episcopis dioceseos Asia, Phrygie, Carophrygie, Pacatione, in domino S. Tanto Concilio, &c. Consule Eusebium.

Apparet etiam ex Synodo 6. Constantinopolitana ubi agebatur de duabus in Christo operationibus, & due uoluntates esset in eo, scilicet diuinitatem & humanitatem. Hanc sententiam Patrum curauerunt nonnulli in uestibulo ecclesie depingi. Sed Philippicus princeps Synodi iconam abradere iussit, idemq; Romano Pont. precepit. At Constantinus tum Rom. episcopus imperium neglexit regis, &c. Ex his apparet Cesari Rom. Pontificem subiectum fuisse ut supra ostensum est.

Item, Leo eius nominis tertius uir clariss. sapiens & clemens Rom. Imperator, Romano Pont. mandauit ut destrueret imagines, & ipse Constantinopoli omnes statuas deiecit, concremauitq;. iussit & Constantinus eius nominis quintus Imperator et conuocauit Concilium, in quo fuere omnes Græciæ docti antistites 300. triginta, definitionem postea Concilij Paulo Pontifici scripsit, ut imagines tollat, properetq; tollat, præcipit. Acta sunt hæc, Anno Domini 739. De his rebus et Paulum Diaconum de rebus Romanorum consulere pot. s.

Paulus Diaconus lib. 18 de gestis

Roma. cap. 3.

Phocas extincto Mauritio, eiusq; filijs, Romanorū regnum inuadit, hic, rogante Papa Bonifacio, statuit se dem Rom. ecclesiæ, ut caput esset omnium ecclesiarum, quia ecclesia Constantinop. primam se omnium ecclesiarum scribebat. Et quanquam Rom. Pontifex hic ceteris omnibus esset prælatus, tamen adhuc sui iuris non erat, sed electus, cogebatur expectare Constantinopolitanam sententiam: deinde Italici exarchi auctoritatem, deniq; et populi Rom. comprobationem, quod quidem primus manu misit Constantinus Imp. eius nominis 4.

Urbanus Papa 23. Quæst. 8

Can. Tributum.

Tribu

Tributū in ore piscis piscante Petro inuentū est, quia de exterioribus suis, quæ palam cunctis apparent, ecclesia tributū reddidit, nō autē totum piscē iussus est dare sed tantū staterē qui in ore eius inuentus est, quia nō ecclesia dari Imperatori, &c. Sed de exterioribus ecclesie quod constitutum antiquitus est pro pace & quiete qua nos tueri et defensare deberent, Imperatoribus persoluentū est, &c. Tributū autem dare Imperatori, est Imperatori subijci, et signum est seruitutis, ut patet Extra de Cens cap. Item perlege præcedentem Canonem. Comue. Reperies omnia in potestate Cesaris siue Imperatoris sita fuisse. Itē, Extra de exact. & Cens. cap. secundo. Omnis anima subiecta sit potestati. Sequitur: Et uos debetis obtemperare. Quamobrē tributariū nummū debetis dare, quo uos indicatis obedientiam uestram.

Augustinus. 23. Quæst. 3

Can. Nostri

Nostri aduersus illicitas & priuatas uestrorum uiolentias, quas & uos ibi qui talia facitis doletis & gemitis, à potestatibus ordinatis ultionem petunt, non quod hos persequentur, sed quia se defendant. Item, Dist. 96. Can. Cum ad uerum, & Dis. 10. Can. Quoniam. Illi Canones uolunt Papā obtemperare in rebus temporalibus Cesari, legibusq; Cesarum obedire.

Inceperunt autem postea potestatem gladij ciuilibus rē
 pere, ut liquet ex decreto Eugenij eius nominis primi.
 Is iussit ut Episcopi carcerem haberent ad plectenda de-
 lieta clericorum. Volat. Chron. Item Ioannes 13. omniū
 primus qui coëgit Ottonem Magnum Casarem ut præ-
 siterit sibi iuramentum. Supra recensuimus. Item, Caro-
 lus Magnus postquam in urbem Romam uenerat, fre-
 quenti cœtu episcoporum cleri & populi Rom. in Basi-
 lica Petri à Carolo conuocato. Carolus sententiam ro-
 gauit de Pontificis uita & moribus. Carolo autem sen-
 tentiam rogante, nullus repertus est qui crimina Ponti-
 fici obiecta probaret. Quia (inquiunt) apostolicam se-
 dem omnium ecclesiarum caput nemine (præsertim lai-
 co) debere iudicare.

Item, Alexandro secundo mortuo, statim in ipsis exe-
 quijs Alexandri. Hildebrandus qui postea dictus Grego-
 rius septimus, collocatur in pontificiam sedem omnium
 Cardinalium suffragio, qui tum sibi solis electionem ius
 arrogauerant.

Item, Hadrianus primus, ne clerici extra suum for-
 rum in iudicium traherentur sanciuuit. Chron. Syluester
 Pontifex Romanus laicis clericum in ius uocare inter-
 dixit. Platina autore. Et idem, Clericus coram seculari
 iudice nec dicat nec agat. Platina. Clemens primus cle-
 ricum

ricum à laico in ius uocari uetuit quoq; Anacletus primus, Roman. Pont. alienos esse iudicauit, qui sacerdotes in ius uocant. Quia inquit, qui sacerdoti detrahit, Christo detrahit. Sacerdotes omnino Christi sunt, Liber Conciliorum.

Alexander primus clericum ad plebeium tribunal pertrahere prohibuit.

Sacerdotes causam dicere, & multari in sacro non prophano foro debere edixit Fabianus episcopus Roman. Sabellicus. Cornelius Rom. episcopus ne iuramentum à sacerdote nisi pro fide exigeretur, sanciuit. Similiter Caius Pontifex Romanus sacris iniectum à prophano in ius uocari uetuit.

Eusebius Pont. Roma. ne episcopus à laicis in ius uocetur, statuit. Iulius primus, ne sacerdos alibi quàm apud iudicem ecclesiasticum dicat, præcepit. Legatis apostolicis obfistentes, decreto excommunicat.

Alexander eius nominis primus. Marcellus Pont. Rom. ne Concilium sine peculiari Pontificis Rom auctoritate haberetur, statuit. Chron. Item, Alexander secundus Clericos non debere accipere ecclesiastica beneficia à laico uoluit. 16. Quæstione septima. Can. Per laicos Item, Simplicius primus, ne clericus sacerdotij possessio nem à laico acciperet, instituit Platina. Volater. Bonifacius

cuius secundus episcopus, uel in ciuili, uel in criminali causa ad secularem iudicem uocari uetuit. Chronica Chron. Item, Hadrianus ordinauit, ne ulli laici se electioni Pontificis intromitterent. Nicolaus primus Imperatores & seculares principes decreto exclusit ab omnibus clericorum Concilijs, nisi quando cause agerentur de fide. Hadrianus secundus laicos uel summi etiam ordinis non debere interesse electioni Archiepiscopi, Patriarchæ, neq; Episcopi. Tempore Martini 2. Pont. non expectabatur Imp. autoritas in creando Pontifice. Ioannes 9. ad Ludouicum Balbum scripsit, ecclesiæ Romanæ privilegia auferre non posse nisi præscriptione centum annorum 16. Quest. 3. Can. Nemo. Hadrianus tertius ad Senatum populumq; Romanum detulit, ne in creando Pontifice, Imperatoria autoritas expectaretur, sed libera essent suffragia clero & populo. Hanc rem prius tentauit Nicolaus primus, sed obscurius, sibi sperans, perficienda rei ex dubio Marte ausus est Imperatori suum ius denegare, quod semper habuit in creando Pontifice. Rom. Platina. Nauclerus. Item Henricus quartus Imp. iuramentum Gregorio septimo exhibuit. Paschalis secundus quoq; statuit ne laici Ecclesiasticas dignitates darent Symoniacam hæresim uocant, cū laicus beneficia, aut inuestituras ecclesiasticorum confert.

Platina

Platina in uita Gregorij eius

nominis quarti.

Pontifices Roma, subiectos Imperatoribus fuisse ex hoc apparet, quod Gregorius eius nominis 4. licet electus à clero populoq; Roma, fuisset, nō prius Pontificū munus obire uoluit (inquit Platina) quā à legatis Ludouici Imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Ludouicus non superbia motus, sed ne iura Imperij amitteret. Instituit enim ne Christi serui ulli seruituti humanæ subiecti, et ut unaquæq; ecclesia suos prouentus haberet, unde sacerdotes uiuerent, ne ob inopiam rerum cultum diuinum desererent, neue ob necessitatem quæstui sese dederent.

Idem præterea octingentesimo ac trigesimo dominicæ incarnationis anno Synodum multorum episcoporum habuit, excogitatam ad honorem dei & utilitatem Ecclesiasticæ dignitatis: in qua quidem constitutum est, ne episcopi, & clerici cuiusuis gradus pretiosas & exquisitas uestes, ut pote sericas et coccinei coloris aut bracteatas ferrent: neue in digitis gemas, nisi dum præsules sacrificant: in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt & magnæ incontinentiæ ac uanitatis signa manifestissi

ma. Utinam nostris temporibus Lodouice uiue-
 res. Indiget nunc ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua
 censura, adeò in omnem luxum & libidinem sese effun-
 dit ecclesiasticus ordo, coccinatos et trabeatos nunc in-
 spiceres non homines, quod leue fortasse uideretur, sed
 equos & iumenta, præcedente dum incedunt magno ad-
 dolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequen-
 te, non in asinis, ut Christus nostri dogmatis autor, &
 bene uiuendi unicū in terris exemplar, sed in equis præ-
 ferocibus & phaleratis, ac si ex hoste deuicto trium-
 phum ducerent. De argenteis uasis, & egregia eorum
 suppellectile, deq; cibarijs non attinet dicere, cum & Si-
 culæ dapes, & attalica ornamenta, & uasa corinthia,
 si hæc inspicias nullius pretij dici possint. Quid uerò ex
 hac intemperantia nascatur dicere prætermittā, ne os
 (ut ipsi aiunt) in cælum ponam. Hæc Platina.

De donatione Ludouici Pij Imp. uide Commentaria
 Raphaelis Volaterani de genere ac gestis Carolorum,
 ciuitates quas Paschali donauit, enumerat ipse Ludouic-
 us. Item, Othonis concessio sub Io. in. Pont. 12. & Hen-
 rici concessio ibidem facta. Similiter consule Platinam
 in uita Paschalis pontificis.

PRINCIPIBVS CONTRA DEVM
 præcipientibus obediendum non est.

Hieronymus

Hieronimus in epistolam ad

Titum cap. 2.

Si bonum est quod præcepit Imperator aut Præses
iubentis obsequere uoluntati : sin uerò malum, & con-
tra deum sapit. Responde eis de actibus Apostolorum :
Obedire oportet deo magis quàm hominibus.

Ambrosius

Cum à comitibus & tribunis Valentiniiani Cæsaris
præciperetur sibi, ut Mediolanensem basilicã traderet
Arrianis. Imperatorum suo iure uti dicentibus eò quod
in eius potestate essent omnia. Respondet integra fidu-
cia : diuina Imperatorie potestati nõ esse subiecta. Vi-
de ad Marcellinã sororẽ de tradendis Basilicis epistolã
Mädatur, inquit, trade altaria, urgemur igitur præcep-
tis regalibus, sed confirmamur scripturæ sermonibus.

Eusebius Eccle. hist. lib. 4.

Cap. 15.

Polycarpus proconsuli Herodi magna alacritate re-
spondit : Docemur enim principibus & potestatibus
hijs quæ à deo sunt, honorem deferre : cum scilicet, qui
religioni non sit contrarius.

Theophylactus in Lu-

cam. 16.

Quicumq; quesierit animam suam saluare, perdet

Ll 5 cam.

*eam. Non querat aliquis, inquit, in Antichristi persecu-
tione animam suam lucrari, perdet enim eam: qui se oc-
casioni & periculis exposuerit, saluabitur. Ne igitur se
humiliet tyranno propter uitæ amorem.*

Augustini exhortatio ad concordiam

Ecclesiæ epist. 169.

*Hac Ecclesiæ potestate utimur, quam ei dominus et
promisit & dedit. Imperatores enim si in errore essent
quod absit, pro errore suo contra ueritatem legis darēt
per quas iusti & probarentur, & coronarentur: non
faciendo quod illi iuberent, quia deus prohiberet sicut
iusserat Nabuchodonosor, ut aurea stata adoraretur
quod qui facere noluerant deo talia prohibenti placue-
runt. Quando autem Imperatores ueritatem tenent,
pro ipsa ueritate contra errorem iubent, quod quisq;
contempserit, ipse sibi iudicium acquirit. Vide & .11.
Quest. 3. Imperatores.*

Bernhardus in epistolis ad Adam

monachum epistola. 7.

*Mala imperantibus non est parendum, presertim
dū prauis obtemperans imperijs, in quo homini uideris
obediens: deo planè qui omne quod perperam agitur
interdixit, obedientem te exhibes: ualde autem peruer-
sum est profiteri te inobedientem, in quo nosceris supe-
riorem*

viorem propter inferiorem, id est, diuina propter huma-
nam soluere obedientiam. Quid enim? Quod iubet ho-
mo prohibet deus, & ego audiam hominē, surdus deo?
non sic Apostoli clamant quippe dicentes: Melius obe-
dire deo quam hominibus. Hinc dominus in Euangelio
phariseos increpans, quare & uos, inquit, transgredi-
mini mandatum dei propter traditionem uestram? Et
per Esaiam: Sine causa autem ait, colunt me, mandata
& doctrinas hominum tenentes. Et item ad Protopla-
stum: Pro eo quod obedisti uoci uxoris tuæ plusquam
mee, maledicta terra in opere suo. Igitur facere malum
quolibet etiam iubente constat non esse obedientiam,
sed potius inobedientiam.

Augustinus Bonifacio Comiti

de moderate coercendis

Hereticis.

Quicumq; ergo legibus Imperatorum, quæ contra
ueritatem dei feruntur, obtemperare non uult, acqui-
rit grande præmium. Quicumq; autem legibus Impe-
ratorum, quæ pro dei ueritate feruntur, obtemperare nõ
uult, acquirit grande supplicium. Nam & tempo-
ribus prophetarum omnes reges qui in populo dei,
non prohibuerunt & euerterunt quæ contra dei præ-
cepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibue-
runt & euerterunt super aliorum merita laudantur:

922 PRINCIPIBVS QVATENVVS
ut Daniel. 3. &c. Vide Dist. 9. cap. Imperatores, &
duabus sequentibus.

Ambrosius. 11. Quæst. 3. Can.

Julianus.

Julianus Imperator quamvis esset apostata, habuit
tamen sub se Christianos milites, quibus cum dicebat:
Producite arma cum defensione Recipub. obediebant ei,
cum autem diceret eis: Producite arma in Christianos,
tunc cognoscebant Imperatorem cæli.

Augustinus. 11. Quæst. 3. Can.

Non semper.

Non semper malū est non obedire præcepto, cū do-
minus iubet ea quæ sunt contraria deo, tunc & obedi-
entia nō est. Item, August lib. de uera religione cap. ulti-
mo, quatenus potestati subiecti Christiani. Omnibus po-
testatibus quæ dantur hominibus ad regendam Repu-
pub. pro nostro uinculo subditi sumus: reddentes Cæsa-
ri quod Cæsaris est, & deo quod dei est: nō est metuen-
dū ne hoc post mortē nostrā aliquis exigat. Et aliud est
seruitus animæ, aliud seruitus corporis. Lege totū cap.
August. Marcellinus Pont. Romanus sub Diocletiano
uixit, sub quo Christiani persecutionē magnā passi sunt
quū iā ad martyriū abduceretur, Marcellū presbyterū
admonuit, ne in ijs quæ fidei sunt Diocletiano obtempe-
ret Platina.

Marcellus

Marcellus Romanus à Constantino et Galerio usq; ad Maxentium peruenit. Platina. Volater. ait sub Diocletiano fuisse. Is Maxentius Marcellum coepit, coactus ut se Episcopatu abdicaret abnegaretq; Christiani nomen. Cum uerò Maxentius se ab illo contemni animi aduerteret, ira commotus inclusit in carcerem ut anima publica custodiret. Inde post 9. menses ereptus est à suis clericis. Maxentij autem iussu in eam custodiam reductus, præ pudore & siti obiit. Platina.

Sixtus secundus, Græcus, patria Atheniensis quidam Xistum appellant. Volatera. ait sub Galieno fuisse.

Quod contra imperatoris decretum Christum annuntiaret, accusatus & capite multatus est, cum ad Martis templum perductum Marti sacra facere recusaret. Cū uerò iret ad supplicium, Laurentius & thesauros ecclesie in pauperes distribueret, iussit.

H A E R E T I C O S C O M B U R I,

est contra uoluntatem spiritus.

Constabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. | Esa. 2.
Non occident & non nocebunt in uniuerso monte sancto meo. Ibid. 12.

Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus. Mar. 19.

Nescitis cuius spiritus estis? Luca. 9.

Filius hominis non uenit perdere,
sed saluare animas. *Luce 16.*

Cauete à fermento pharisæorum.
Non inquit, occidite hæreticos, phari
sæos. *Matth. 16.*

Præterea Christus neminem gladio
aut igne coëgit ad fidem.

Christus itē tollerauit phariseos, di
cens: Cauete à pseudoprophetis. Non
ait, occidite falsos prophetas.

Huc spectat parabola de zizania &
tritico. *Matth. 13.*

Paulus blasphemus erat, et tamē mi
sericordiam est consecutus. *1. Cor. 4.*

Hæreticum hominem deus. Non
ait, occide. *Titum. 3.*

Fratres, si preoccupatus fuerit homo
in delicto aliquo corripite lenitate
spiritus illū, &c. ne & tu tenteris. *Galat 5*

Non est enim peccatum, quod fecit homo, ait Augu
stinus, quod non posset facere alter homo, si deus desit.
Sic si spirituales sumus, magis cogitare debemus, quom
modo seruemus peccatorem, quàm quomodo perdam
mus.

Hieronymus ad Galat. 4.

In fine.

Nunquā spiritualis persequitur carnales, sed igno-
scit ei, quasi rusticano fratri: scit enim posse proficere
ad tempus. Etsi quando Aegyptiae filiū uiderit irascen-
tē, recordatur unius patris qui lucē, boues creauerit, &
culicē. Ita etiā respondet Pegio, hæreticū hominem ex
prescripto Apostoli uitare didici, non igni tradere.

Augustinus contra Cresconium

grammaticum lib. 3.

Nullus tamē bonis in catholica ecclesia hoc placet, si
usq; ad mortē in quenquā, licet hæreticū, seruiatur &c.
nec propter paleas aream, nec propter zizaniā segetē
Christi, nec ppter uasa inhonorata domū magnā Chris-
ti, nec propter pestes malas retia Christi relinquunt.

Eccle. histo. lib. 10. cap. 5.

Desertur ad Constantinū sacerdotalis Concilij sen-
tentia. Ille tanquā à deo prolatā ueneratur, cui si quis
tentasset obniti, uelut contra diuina statuta uenientē, in
exiliū se protestatur acturū. Sex igitur soli cū Arrio se
patiuntur expelli, &c. Itē, Conciliū Toletanū. 4. sub re-
ge Sisenando celebratū non cogit Iudeos ad fidem, sed
prohibet.

Hieronymus Psal. 7.

Qui se,

Qui se, inquit, in Christo dicit credere, debet quomodo ille ambulauit & ipse ambulare. Non enim uenit, ut cæderet, sed ut cæderetur. Non dedit alapam, sed accepit. Non crucifixit, sed cruci affixus est. Non alios occidit, sed ipse passus est. Qui cæditur, Christum imitatur, qui uerò cædit, Antichristum. Idem Hierony. super hæc uerba: Sinite utraq; crescere, quod de Hereticis omnino non ferendis exponit.

Augustinus Bonifacio Comiti

de moderate coercendis

Hereticis. epist. 50.

Non esse, inquit, petendum ab Imperatoribus, ut ipsam hæresim iuberent omnino non esse, pœnam constituendo eis qui in illa esse uoluissent, sed hoc potius cõstituerent, ut eorum furiosas uiolentias non paterentur, qui ueritatem catholicam uel prædicarent loquendo uel legerent constituendo. Quod eo modo fieri aliquatenus posse arbitramur, si legem piissimæ memoriæ Theodosij quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, ut quisquis eorum episcopus uel clericus ubilibet esset inuentus, decem libris auri multaretur, expressiusq; in Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmare, ut non omnes in multa ferrentur, sed in quorum regionibus aliquas uiolentias à clericis uel à circumcellionibus

bus uel populis, eorū ecclesia catholica pateretur, ut scilicet protestationem catholicorum, qui fuissent ista perpessi, iam cura ordinum ad persoluendam multam episcopi siue ministri ceteri tenerentur. Vides non supplicio capitali plectos, punitos propter seruandam etiam circa indignos mansuetudinem Christianam: sed pecuniarijs damnis propositis, & in episcopos uel ministros eorum exilio constituto, &c.

Item, Augustinus Dulcitio Tribuno ut Donatistas edicto suo hereticos, corrigat, non occidat. Vide epistolas. 62. de Hæreticis coercendis. Chrysostomus Serm. Quod neq; uiui, neq; mortui anathemate plectendi sint.

Chrysostomus in Matthæum

Homil. 47 ex cap. 13.

Dominus autem prohibet ne forte simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellant, quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur heretici absq; fœdere pacis atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: Altera, quia frumentis parum nocerent: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non euaderent. Quare etsi puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, oportunitas temporis congrua expectanda

M m

nobis

uobis est. Non prohibet autem conciliabula hereticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi concidere, uerum interficere ac trucidare. in historia Tripart. lib. 6. cap. 22. Pars libri Athanasij de satisfactione fuge. Antequam, &c.

Theophylactus in Matth.

Capite. 3.

Zizania, hæreses, uel mala cogitationes: serui autem angeli, qui indignantur esse hæreses, uel malitiam in anima, & uolunt euellere & excindere ex hac uita hereticos, & mala cogitantes. Deus autem non permittit hereticos bellum consumi, ne simul patiantur consumanturq; & iusti.

Decretalium libro 5. Titulo de Hæreticis. Et in. 6. eodem numero

ac Titulo.

Conuicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abiuratam relapsi, tantum iubentur tradi Curie seculari, licet hic Glossematographi de suo adiecerunt, ut comburantur.

Et olim in Synodo episcoporum Hæretici citati, reddebant suæ doctrinæ rationem, conuictis, libera erat optio utrum mallent ipsi in suo dogmate seriri anathemate, hoc est, à communionem separari an omnino à communi

cōmuni consensu ecclesiæ discedere. Nā hæc tū erat pœ-
na. Ecclesiæ grauißima Berengario qui non de Confes-
sionis origine, neq; de Purgatorio, postulatus erat à Hil-
teprando, sed de ueritate corporis Christi, ne tum qui-
dem uis est adhibita, quum simul dimissus in eandem
opinionem relapsus esset.

Constitutio quæ in Codice lib. 1. Titulo de Hæreti-
cis, Manicheis & Samaritanis fertur octaua, solos li-
bros & charitas iubet exuri, Doctores tantum capite
plecti. Discipulis decem librarum auri multa indici-
tur. Eos uerò qui non solum audiunt illos, uerum etiam
contemptis Principum legibus libros illorum apud se
seruant, manifestum hæreseos fauorem præ se ferentes
in exiliū deportari iubet. Nec hæc cōstitutio scribit quos-
libet hæreticos, sed nominatim Manichæos, Apollonari-
stas & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam.
Huiusmodi serè sunt, quæ procedunt, eodem Ti-
tulo, quæ iubent inquisitionem etiam usq; ad capitis pœ-
nam extendi, sed exprimunt certas hereses. Similiter eo-
dem lib. Titulo, de summa Trinitate, &c. Arrianos ex-
primit, &c. Non hic agebatur, an Confessio auricularis
sit instituta à Christo, an Apostoli calluerunt lingua
uam Græcā uel Hebræicā, sed de maiestate Christi,
deq; summa Christianitatis, &c.

Augustinus ad Donatum pro-
 consulem Africae, ut Donatistas coër-
 ceat, non occidat, Epist. 127.

Deniq; unum solum est quod in tua iusticia pertime-
 scimus, ne forte quoniam quicquid mali contra Christia-
 nam societatem ab hominibus impijs in gratisq; com-
 mittitur, profecto grauius est & an onus quam si in
 alios talia committantur, tu quoq; pro immanitate faci-
 norum, ac non potius pro lenitate Christianae conside-
 ratione censeas cohercendum, quod te per Iesum Chri-
 stum ne facias, obsecramus. Neq; enim uindictam de ini-
 micis in hac terra requirimus, aut uerò ad eas angusti-
 as animos debeant coarctare quæ patimur, ut obliui-
 scamur quid nobis præceperit, pro cuius ueritate ac no-
 mine patimur, quò diligamus inimicos nostros & ora-
 mus pro eis, unde ex occasione terribilium iudicium ac
 legum ne æterni iudicij poenas incidant: corrigi eos, nò
 necari, nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec
 supplicijs quibus digni sunt exerceri. Et paulo post:
 Quæsumus igitur ut ecclesie causas audis quamlibet
 nefarijs iniurijs appetitam uel affuctam esse cognoueris
 Potestatem occidendi te habere obliuiscaris, &c. Item
 August. ad Marcellinum rogans, ut qui nolunt respisce-
 re, castigentur: sed citra mortis poenam, Epi. 15 & 8. Item
 de

de charitate Augustini circa hæreticos captos propter
violentiam, quam fecerant. Lege librum epistolarum
Epist. 68. clericorum catholicorum Hippon. ad Ianua-
rium partis Donatiane.

Chrysostomus Homilia de
nomine Abraham.

Equidem laudo, quod fratrum doletis ignauiam,
&c. Idem Chrysost. Dogmata enim impia, & que ab
Hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet:
hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum
orandum.

Hieronymus in Matth.

Arundinem comminutam non confringet, id est, ex-
ponente Hieronymo, porriget manum peccatori, et por-
tabit onus fratrum suorum. Et limum fumigans non ex-
tinguet, id est iuxta eundem, modicam fidem in paruis
non extinguet. Vtriusque iam sint imitatores, Christi ne-
an Antichristi, qui flammam ignem, mortem spirant, cla-
mant, inferunt, Hieronymus explicuit. Quoniam ergo
parum est Christianum feritate plusquam militari, ras-
bie plusquam canina, inclementia plusquam tyrannica
in palabundam ouem grassari, inter miserum deseuere,
& in deploratum & reiectam à deo hominem irruere
Dominus de hoc cum pastoribus, qui pascere debuerat,

non interimere expostulat apud Ezechielem. 34. cap.
 Vt pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos, &c.
 Quod confractum est, non alligastis, &c.

Cyprianus ad Cornelium

Papam epistola. 3.

Declinent, inquit, fortiter & euitent dilectissimi fra-
 tres nostri uerba & colloquia eorum, quorū colloquia
 ut cancer serpit. Sicut Apostolus ait: Corruptunt in-
 genia bona consabulationes pessimæ.

Augustinus contra epistolam

Manichæi, quam uocant sun-

damenti, lib. Cap. 1.

Vnum uerum deum omnipotentem, ex quo omnia,
 per quem omnia, in quo omnia, & rogauit & rogo, ut
 in refellenda & reuincenda heresi uestra Manichæi,
 cui & uos fortasse imprudenter quàm maliciosius ad-
 hasistis, det mihi mentem pacatam atq; tranquillam,
 & magis de uestra correctione, quàm de subuersione
 cogitantem. Quanquàm enim dominus per seruos suos
 regna subuerterit erroris, ipsos tamen homines, in quan-
 tum homines sunt, emendandos esse potius, quàm per-
 lud iudicium uindictura siue per improbos, siue per
 iustos, siue per nescientes, siue per scientes, siue occulte,
 siue

sive palam: non ad interitū hominum, sed ad medicinā
 ualere credendū est, quam qui respuerint extremo sup-
 plicio preparantur. Lege totum caput illud pulchre
 differit uir ille diuinus.

Idem Augustinus. 2. Quæst. 1.

Can. Nos.

Nos quenquam sententiam ferre non possunt nisi
 aut in conuicium, aut sponte confessum. Item Constanti-
 nus Imp. Iudex criminisum discutiens non ante profe-
 rat sententiam, quam aut reum ipse se confiteatur, aut
 per innocentes testes conuincatur.

Felix Papa. 2. Quæst. 1. Ca.

Primates

Primates accusatum discutientes Episcopum, non
 ante sententiam proferat damnationis, quam aut reum
 ipse se confiteatur, aut per innocentes & canonicè ex-
 aminatos regulariter testes conuincantur: aliter irritā
 esse censemus, & iniustam Episcoporum damnationem
 & idcirco à sancta Synodo retractandā, ita ut oppres-
 sis ab omnibus cunctis causis subueniatur Item . Can.
 Notum sit . & c. & Can. Item. Can Episcopus. Can.
 Deus omnipotens. Consule præterea Platinam de uitis
 Pontificum in uita Syluestri eius nominis primi de hæ-
 reticis puniendis.

Hilarius lib, ad Constantinum

Augustum.

Deus cognitionem sui docuit potius quam exigit, & operationum coelestium admiratione praeceptis suis concilians auctoritatem, coactam confitendi se aspernatus est uoluntatem. Si ad fidem ueram istiusmodi ius adhiberetur, episcopalis doctrina obuiam pergeret, diceretq; : Deus uniuersitatis est, obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem. Non fallendus, sed promerendus. Nostra potius, non sua causa uenerandus est. Non possum nisi uolentem recipere, nisi orantem audire, nisi profitentem signare, simplicitate quaerendus est, confessione discendus est, charitate amandus est, timore uenerandus est, uoluntatis prohibitate, retinendus est. At uerò quid istud quod sacerdotes timere deum uinculis coguntur. Pœnis iubentur sacerdotes, carceribus continentur, plebs in custodiam catenati ordinis constricta disponitur, uirgines nundantur ad pœnam, sacrata deo corpora publico exposita conspectui, ad fructum spectaculi quaestionis aptantur, &c

Ex lib. Epistolarum Augusti epistol. 68. clericorum catholicorum Hippon ad

Ianuarium.

Pelagius

Pelagius, Pontifex Romanus hæreticos &
Schismaticos nolentes ad sanio-rem doctri-
nam reduci rationibus, secula-
rium manu cohærceri posse
diffiniuit. Platina.

CONCILIATIONIS PA-
TRVM ORTHO-
DOXORVM
FINIS.

M m 9

PONTIFICVM ROM. CONCV
 liorum omnium Catalogus, è quorum mo-
 numentis collecta est Con-
 ciliatio.

THEOLOGI,	Gerson.
Tertullianus.	Scotus.
Irenæus.	Dorbellus.
Cyprianus.	Prossper.
Origenes.	Thomas de Aquino.
Hieronymus.	Isidorus.
Augustinus.	PONT. ROM.
Ambrosius.	Gregorius Magnus.
Basilius.	Adrianus Traiectensis.
Nazianzenus.	Zozymus.
Chrysostomus.	Damasus.
Hilarius.	Syluester.
Cyrillus.	Pelagius.
Isychius.	Telephorus.
Athanasius.	Innocentius tertius.
Gregorius.	Vrbanus.
Lactantius.	Nicolaus secundus.
Beda presbyter.	Leo.
Bernhardus.	Lucius.
Albertus Magnus.	Gelasius.

THEOLOGORVM CATAL.

Enthitanus	Cabilonense
Scholaſticus	Chalcedonenſe
Pius ſecundus.	Varenſe
Marcellus Papa	Bracarenſe
Marcellinus Papa	Constantinianum
Coeleſtinus	Toletanum
Symmachus	Constantienſe
Marcus	Baſilienſe

HISTORICI.

Caliſtus	Euſebius Caſarienſis.
CONCILIA.	Eccleſiaſtica Hiſtorica
Carthaginenſe concilium	Dionyſ. Halicarnaffeus.
Viennenſe	Eutropius
Aurelianum	Paulus Diaconus
Toletanum	B. Platina
Gangrenſe	Raphaël Volaterranus
Nicena ſynodus	Otho epiſ. Friſingenſis
Agathenſe	Naclerus
Anticyranum.	Iſidorus in libro Conci-
Anchiritanum	liorum
Constantinopolitanum	Abbas Vrſpergenſis
Lateranenſe	Sabellicus
Meldenſe	Albertus Crantz.
Elibertinum	Chronica Chronicarum

P A T R V M C A T A L

Ioannes Stella

Germania historia

Summa Antonini

MIXTI.

Glossa ordinaria

Polycarpi epistola

Ignatius

Cassianus

Franciscus Zarabelle su

per Clement.

Richardus S. uictoris

Panormitanus

Rationale diuinorum

Fasciculus temporum

INSIGNIVM LOCORVM

Elenchus.

D E Scripturæ maiestate, autoritate, fide, Cöcilijs non anteponenda .1. 5. 11. 7. 15 et sequentibus	
De Scripturæ sacræ & humane impari autoritate	5
De Verbo dei generalibus Concilijs non subiecto	23
De Verbo Dei nihil addendum aut detrahendum	37
De Consuetudinibus	80
De Ecclesia eiusq; Clauibus	90. & sequentibus
De Episcoporum potestate, officio, ordinatione	100. 154.
pag.	166 & sequentibus
De Primatu ecclesiæ	130
De Ordinis sacramento, & episcoporum electiõe	194
pag.	153 & 154.
De Clauibus soluendi ab soluendiq; et quibus datæ	107
pagina	110
De Christianorum potestate ligandi et soluendi, & sa- cerdotioq;	204
DE Coniugio sacerdotali	214
De Missæ negotio	257
De Signis duobus noui Testamenti	258
De Originali peccato	261
De Baptismo	254
De Pœnitentia	274

L O C O R V M

De Traditionibus humanis.	831
De Cantu Ecclesiastico.	853
De Libertate Christiana.	864
De Delectu carniū.	867
De Discrimine dierum.	Ibid
De De ieiunio.	880
De Magistratu.	865
De Hereticis comburendis.	923

INDEX

1. Introduction

2. The History of the Church

3. The Doctrine of the Church

4. The Ministry of the Church

5. The Sacraments of the Church

6. The Church and the World

7. The Church and the Future

8. The Church and the Present

9. The Church and the Past

10. The Church and the Future

11. The Church and the Present

12. The Church and the Past

13. The Church and the Future

14. The Church and the Present

15. The Church and the Past

16. The Church and the Future

17. The Church and the Present

18. The Church and the Past

19. The Church and the Future

20. The Church and the Present

21. The Church and the Past

22. The Church and the Future

23. The Church and the Present

24. The Church and the Past

25. The Church and the Future

26. The Church and the Present

27. The Church and the Past

28. The Church and the Future

29. The Church and the Present

30. The Church and the Past

31. The Church and the Future

32. The Church and the Present

33. The Church and the Past

34. The Church and the Future

35. The Church and the Present

36. The Church and the Past

37. The Church and the Future

38. The Church and the Present

39. The Church and the Past

40. The Church and the Future

41. The Church and the Present

42. The Church and the Past

43. The Church and the Future

44. The Church and the Present

45. The Church and the Past

46. The Church and the Future

47. The Church and the Present

48. The Church and the Past

49. The Church and the Future

50. The Church and the Present

51. The Church and the Past

52. The Church and the Future

53. The Church and the Present

54. The Church and the Past

55. The Church and the Future

56. The Church and the Present

57. The Church and the Past

58. The Church and the Future

59. The Church and the Present

60. The Church and the Past

61. The Church and the Future

62. The Church and the Present

63. The Church and the Past

64. The Church and the Future

65. The Church and the Present

66. The Church and the Past

67. The Church and the Future

68. The Church and the Present

69. The Church and the Past

70. The Church and the Future

71. The Church and the Present

72. The Church and the Past

73. The Church and the Future

74. The Church and the Present

75. The Church and the Past

76. The Church and the Future

77. The Church and the Present

78. The Church and the Past

79. The Church and the Future

80. The Church and the Present

81. The Church and the Past

82. The Church and the Future

83. The Church and the Present

84. The Church and the Past

85. The Church and the Future

86. The Church and the Present

87. The Church and the Past

88. The Church and the Future

89. The Church and the Present

90. The Church and the Past

91. The Church and the Future

92. The Church and the Present

93. The Church and the Past

94. The Church and the Future

95. The Church and the Present

96. The Church and the Past

97. The Church and the Future

98. The Church and the Present

99. The Church and the Past

100. The Church and the Future

INDEX RERVM MEMORABILIS
 lium iuxta ordinem
 alphabeticum.

Abraha peccatū	693	Anaxagoras quare ab	
Abominatio desolatio/ nis	45	Atheniensibus interfe= ctus	757
Absoluēdi potestas	340.	Annatarum usus	415
Absolonis malum consi/ lium	470	Angelus lapsus de cœlo pag.	49
Absolutio gratis detur	333	Animas defunctorum non in terra obambulare pag.	404
Accusator suipsius sit ho= mo	650	Apostolica instituta non deserenda	88
Achitophel consilia ma= la	470	Aqua media	49
Aculeus mortis	373	Aqua consecrata	386
Aedificare domū dei	741	Aqua mixta sale	386
Aegyptios iniuriam crea/ tori fecisse	12	Ara Dei	367
Agape	854	Arbitrium iuuatur homi= nem	648
Agilbertus Abbas	136	Arbitrij liberij uis	470
Altare in cœlis	352	Arithpartus Longobardo rum rex	142
Ambrosij electio	157	cum Arrio sex passi sunt	
Anablatha uilla	759		
Anathema	439		

I N D E X.

se expelli	925	De beneficijs sacerdotum	
Auaritia Prælatorum		disputatio	182
pag.	400	Benedictus. II.	143
Augustinus Ambrosium		Biblia diuina domi in ma-	
de ieiunio querit pro-		mus sumenda	214
pter matrem	89	Bileam populo dei non po-	
August. quare librum Re-		tuit maledicere	
tractationũ fecit	66	pag.	470
Augusti.	144	Bona ecclesiastica in qua-	
Aurelianũ Conciliũ	151	tuor partes diuisa	151
Aurum ecclesiæ	119	de Bonis ecclesiæ iustus u-	
B		sus	119
Aal quid	23	Bonum perficere	581
Babylon & Hierusa-		Bonum opus absq; fide	
lem	100	nullum	655
Baptisma locus non prohi-		Bonifacius Papa	130
bet	257	Boni perfectio	795
Baptismus initium sacra-		Bracarense Concilium	
mentorũ omnium	152	pag.	878
Baptismus quid	256	C	
Beati qui	630	Alix iureus	387
Beneficia ecclesiastica gra-		Cananeus quid	42
tis danda	173	Cantus in ecclesia	855
		cano	

I N D E X.

Canones unde	220	pag.	115
Canonis Missæ autor &		Charitas duplex	791
diuisio	381	Charitatem à fide non dis-	
Carcerem episcopi impe-		iungi	672
trant	141	Cibus naturæ rationabilis	
Carnium delectus	867	pag.	39
Carnes sabbato edere pro-		Claues ecclesiæ	106
hibitæ	894	Claucularij	107
Carnis interitus	439	Claues soluendi commu-	
Carolus Crassus	140.	nes ecclesiæ	103
Castitas donum dei	799	Claues regni cœlorum	
Christi caput habere	772	quis primus acceperit	
Christus pro omnibus sa-		pag.	104
tisfecisse peccatis.		Clericorum suppellex qua-	
pag.	372	lis	180
in Christo quatuor con-		Clodouæus pulcher	766
currere	363	Communio	381
Christus quomodo inqui-		Communicationis modus	
rendus	73	uariatus	383
Christianos esse sacerdo-		Concilia plenaria	15
tes, reges et prophetas		In Concilio an impe-	
pag.	204	ratores esse debeant	
Christianus ligat soluit		pag.	34
ministerio non imperio		Concilia an reprehen-	
		denda	

I N D E X

denda	15	Consuetudinem longā non sequendam	80
Concupiscentia, quare in sanctis	592	Corpus Christi conficere pag.	145
Concubinarij taxantur pag.	247	Cornelij opera qualia pag.	688
Confessio an necessaria pag.	295	Constantinus Leonis filius pag.	767
Confessio duplex	298	Constantiensis ecclesie concionatores gratis in seruire	179
Confessio cordis ad salutem	312	Continentiam deum iubere & dare	580
Confessionis & pœnitentie olim duplex forma pag.	307	Conuersio quid	300
Confessio libera	303	Coronatio Cesarum pag.	143
Confirmationis sacramentum.	426	Cruce est tota Christiana uita	257
Collecte	375	Cultus uerus dei	750
Cōiugiū sacerdotale	214		
Coniugij laus	220	D	
De Cœlibatu sacerdotum pag.	231	Dagabertus Magnus pag.	766
Conatus ante gratiā	287	Damasus primus	130
Consuetudo mala uitanda pag.	87	Dānatio originalis	544
		Debitorum	

I N D E X.

Debitores omnes nasci de præuaricatoris semine pag. 532	Disimilitudinem in riti- bus an ledat ecclesiam pag. 867
Deus quomodo quæren- dus. 30	Diuini 48
Dei pietas magna 292	Docibilis qui 61
Deo quid nos proximos fa- ciat 56	Doctrina quæ admittens da 61
Deum certa peccata pecu- liaribus pœnis punire pag. 338	Doctrinæ iudicium penes ecclesiam 56
Diagoras impietatis accu- satur 758	Doctoris uocabulo digni pag. 153
Dictis Dei contradicendū non esse 10	Doctoribus ecclesiæ quæ- tenus utendum 63
Dies omnes æquales 785	Doctissimos nonnunquam errare 22.
Dierum discrimen 867	Dominica Christianorum pag. 765
Dies omnes æquales pag. 608	Donorum uaria genera pag. 682
Disputationes theologo- rum quomodo proban- de 67	Donatistarum bona ad ec- clesiam transfuisse 150
Disputationes sacramscri- pturam habeant 71	Dona sua Deum in nobis coronare 640
	Dominus uobiscum 374

I N D E X.

E		piorum	97	
E	Brius clericus	192	Eleutherius Rom. pontifex	856
	Ecclesia congregatio prædestinatorum	199	Eleemosyna uestis mortui	462
	Ecclesia una	100	Egelmensis Episcopus	
	Ecclesiam errare non posse	101	Aquitaniæ	173
	Ecclesia corpus Christi pag.	102	Episcopus quid	124
	Ecclesiæ caput Christus solus	104	Episcoporum arma	123
	Ecclesia catholica uera pag.	90	Episcopus inter doctores et pastores	154
	Ecclesia fidelium congregatio	95	Episcopus propter inhospitalitatem ab officio semouetur	150
	Ecclesia supra Petram ædificata	117	Episcopus et diaconus idem olim	147
	Ecclesia quos sustentare debeat	179	Episcopum Moguntinum mures ex ædificasse	122
	Ecclesiæ prouentus habeant	184	Episcoporum electio	154
	Ecclesiæ agri	839	Episcopi facti ex Laicis pag.	202
	Ecclesia Hierusalem	99	Episcopi principibus obediunt	912
	Ecclesia in multitudine		Episcopi olim qui	129
			Episcopi	

I N D E X.

Episcopi quidam canes	Excommunicationis usus
impudici 193	pag. 428
Epiphaniij Salamine Cy-	Excommunicatio ecclesie
pri episcopus 759	pag. 113
Eradius presbyter 135	Excommunicatorū salus
Eremitæ 811	non negligenda 435
Esau consilium à dño frã	Excommunicati ipso iure
ctum 470	pag. 445
Euangelia cirra collū su	F
spensa 740	Abulari quid 52
Eucharistia quid 369	Facere diuortium 250
Eucharistia infantibus da	Felicianã heresis 135
tur 423	Fides quid 668
Eucharistia pro sacrifici-	Fides initium bonæ uitæ
cio 367	pag. 592
Eucharistiæ festum Vrba	Fides duplex 669
nus quartus instituit	Fidei opera 675
pag. 781	Fides pro dono speciali
Eulalius Papa 130	spiritus 676
Eusebium Cesariensem er	Fidem iustificandi uim ha
rasse 20	bere 656
Exarchatus diuisio 134	Fide uictores in baptismo
Excōmunicatio exterior	pag. 264
pag. 438	Filius iræ 679
	N N 4 Festi

I N D E X

Festi dies	779	Gregorius primus	131
Formosus Papa	133	Gregorius Magnus	133
Fornicationis causa licere diuortium	250	Gregorius pontifex ima- ginum defensor	767
Franciscus noluit suos mendicare	812	Gubernatio populi cui tra- denda	452 & 453
Fructus hominis	9	H	
Furta spiritalia	36	Hadrianus papa	133
Funerum inutilis		Had Hebræos epistola	
Sumptus G	463	an sit Pauli	594
Gloria in excelsis	374	Hebraica lingua ad quid utilis	68
Gloriatio in fide cru- cis Christi	666	Hæretici an comburendi pag	924
Gloriatio Christiani	573	Hirene filium ob imagines oculis et regno priuat pag	768
Gradualia	375	Histrionibus subuenire quale peccatum	151
Gratia redemptos à perdi- tis discernit	536	Homo locum sanctificat, non locus hominem	773
Gratia noui testamenti pag	735	Hominem ex diuibus natu- ris constare	259
Gratiam fidei auferre pec- cata	605	Horarie preces	860
Gratiam præparare non loco sed uirtute	814	Hospitali	
Gratiam dei quosdam op- pugnare	548		

I N D E X

Hospitalitas episcopis ne-	Ignoracionem non excusa-
cessaria	re in diuinis rebus
150	18
Hospitalitas Spiridionis	Imagines Sanctorum pro-
pag	hibitæ
865	746
Huldarichus Augustanus	Imagines in templa nõ ad-
episcopus	mittenda
231	758 et 759
Hypocrisim multum arti-	Imperator à Clericorum
ficij habere	concilijs excluditur
343	136
Hymni I	Imperij translatio
159	144
I dolis seruire est fornica	ex Impio fieri iustum
I ri	665
756	Immundities deo displice
Ieiunium uerum	re.
894	294
Ieiunium magnum	Imitari Christum quid
890	pag.
Ieiunium Sabbati	926
894	Indulgentiæ unde orta
Ieiunium moderatum	pag.
880	346
Ieiuniorũ leges à Monta	Indulgentiæ nullæ
no	406
884	Innocens nemo coram
Ieiuniũ quatur temporũ	deo
pag	290
894	Interpretes Scripturarum
Ieiunandum à uitijs	quomodo legendi
885	20
Ieiunio tempus nullũ per-	Introitus
finitum	373
892	Inuidia phariseorum
Ieiunium non iustificare	136
pag.	Inuestituræ
892	136

I N D E X.

Inuocatio Sanctorum an utilis	711	iusti quando simus	683
Imitandus solus Christus		K	
pag.	13	Kyrieleyson	374
Instituta maiorū quando probanda	88	L	
Iubileus annus	414	Laiici docere possūt	199
Iudices ne sint percipites		Labi hominum	4
pag.	437	Lampades in templis	
Iulianum milites Christiani- nos sub se habuisse	922	pag.	387
Iuramentum omne seruan- dum	831	Lampadi fides assumula- tur	671
Iuramenta illicita rescindē- da	810	λαεσπία	351
Iuramentum quando à sa- cerdote exigendum	915	Lateranum Concilium	
pro Iureiurando sit sermo fidelis	817	pag.	170
Iurare in causa fidei licet		Leo imperator imagines prohibet	766
pag.	817	Lex dei quomodo inter- pretanda	46
Iustificationis modus		Legis plenitudo charitas	
pag.	663 & 665	pag.	579
Iustinianus imperator	133	Legis promulgatae usus	
		pag.	572
		Lex diuina & humana	
		pag.	569
		Lex praeuaricationis gra- tia	

I N D E X.

lia quare posita	568	Matildis comitissa	142
Legem pro ipsis operibus		Matrimonia clandestina	
pag.	592	prohibita	251
Legem ante charitatem		Marcellus episcopus in	
iram operari	284	carcere obiit	923
Lex spiritalis	601	Martinus II.	143
Legis finis Christus	660	Mauritius Imperator	132
Libertas Christiana spiri-		Mediolanensis ecclesia	
tualis	864	subijcitur Papæ	146
Linguarū triū cognitione		Merita iustorum an ulla	
theologus opus habere	69	sint	633
Ligandi et absoluendi po-		Meritum nostrum gratia	
testas omnibus Christia-		dei	645
nis	194	Merita iustorum	538
Lugendi mortui	403	Dona dei sine poenitentia	
Literas Sanctas esse diuiz-		pag.	543
na oracula	13.	Milites Christiani quales	
Lotharius imperator	142	pag.	922
Loth peccatum	695	Ministris uerbi uictus de-	
Ludouicus pius	137	beri	173
Lucas Euangelista uxore		Ministerium uerbi	427
habuit	M 229	Miracula Christianū non	
Mandata dei impleri		facere	772
M	790	Missæ latina prima	387
Manichæi uitandi	4	Missam	

I N D E X.

Missã pro defunctis offerre scriptura nescit	388	Naturalis possibilitas in preuaricatione Adã	
Missã unica omni die		amissa	631
pag	386	Niceni Concilij Canones	
Missã nõ audienda à concubinarijs	247	pag.	146
Missã non esse sacrificium	357	Nicolaus secundus	142
Monasteria scholæ iuuentutis	806	Nocendi cupiditas in homicidio perpendenda	
Moguntina synodus ob coniugia sacerdotũ	245	pag.	620
Moguntini episcopi crudelè factum	121	Nolle et uelle hominis	553
Mors peccatorũ pessima		Notgerus Abbas	.5.
pag.	529	Galli	376
Mortuis quomodo miserè dum	462	Obediendum magistratui	899
Moses pædagogus populi Israëlitis	586	Oblatio ex azimo	385
Moysis peccatum	695	Mortuorum commemoratio à quo	385
N		Ocium ab omni iniquitate	
Nabal stultus	809	pag.	787
Naturalis lex	560	Offeritorium	379
		Offerre in charitate	681
		Offerrendã duo	356
		Oleũ ecclesijs assignatũ	186
		pag.	
		Opus	

I N D E X

Opus bonum deum in nobis facere.	638	P	adagogi nomen	586
Opera non saluare	686		Palliu episcopo Medio	
Opera ante dilectione esse peccata	285		lanensi mittitur	171
Operari Deum in nobis pag.	652		Papam non esse supra Concilium	28
Opera legis bipartita	600		Papa non uerum caput ecclesie	31
Opus seruire	789		Paphnutij libertas	220
Opus bonum	357		Patriarche quid predicarent	2
Orationem sine Christo nihil ualere	732		Patrum traditiones quorsum spectent	884
Ordinatio ministri ecclesie	164 & 165		Patrum dogmata quomodo intelligenda	59
Ordinis sacramentu	153		Parentum ius in liberos pag.	252
Origenem errasse	20		Parentibus filij obediant pag.	815
Originale peccatum 73 et pag.	273		Parentum error non sequendus	23
Osculatus pedes pontificis Crescentius est	133		Patronis non opus habere pag.	71
Osualdi Myconij electio in episcopum.	161		Parietes domus	97
Otho Magnus	140		Paulus quare sudaria sua	

I N D E X.

<i>sua ægrotis dederit</i>	741	<i>Petra</i>	110
<i>Pauli et iacobi conciliatio</i>		<i>Petrū uxorē habuisse</i>	217
<i>pag.</i>	659	<i>Petri uestigia mutari</i>	114
<i>Pauperum magna cura</i>		<i>in Petro ecclesie sacramen</i>	
<i>Apostolis</i>	148	<i>tum</i>	197
<i>Pax, sepe coruus dies</i>		<i>Phinees ob homicidiū sacer</i>	
<i>pag.</i>	207	<i>dotio honoratur</i>	697
<i>Peccatum quid</i>	365	<i>Philosophi hereticorum</i>	
<i>Peccatū manere post bap</i>		<i>patriarchæ</i>	697
<i>tisma</i>	261	<i>Pietati mitescere</i>	9.
<i>Peccata dimitti uerbo dei</i>		<i>Pingendi consuetudo unde</i>	
<i>pag.</i>	116	<i>pag.</i>	764
<i>Peccantiū multitudo quo</i>		<i>Pipinus tertius Caroli fili</i>	
<i>modo tractanda</i>	86	<i>us</i>	144
<i>Peccatores omnes sancti</i>		<i>Pissia annis</i>	141
<i>pag.</i>	694 & 695	<i>Plinij secundi testimoniū de</i>	
<i>Peccatum Davidis quomo</i>		<i>Christianis</i>	368
<i>do puniptum</i>	339	<i>Pœnam & culpam simul</i>	
<i>Peccatum pro sacrificio</i>		<i>finiri</i>	347
<i>pro peccatis</i>	586	<i>Pontificum ambitio de pri</i>	
<i>Peccandi contagio</i>	429	<i>natu</i>	130
<i>Peccatorū enumeratio le</i>		<i>Pontifices & æquales cæ</i>	
<i>ge diuina nō præcepta</i>	320	<i>teris episcopis</i>	145
<i>Peccata dimittere solius</i>		<i>Pontificum decreta qui iur</i>	
<i>esse dei</i>	320	<i>dicare</i>	

I N D E X.

dicare possint	27	rium, Non dominium	122
Pontificum coniugatorum		Propositum	527
catalogus	229	Pseudoprophetae	48
Pontificibus donata	135	Præconis uirtus	78
Pontifices Rom. ab Imperatoribus electionem suam ratâ esse imperarunt	167	Prædestinatio & gratia differunt	527
Pontius Paulinus Nola nus	764	Præscire	527
Potestas omnis à deo	616	Præbyteros esse episcopos	331
Porta noua	57	Præbyteri	129
Pœnitentiam certâ quid faciât	274	Psalmi	859
Pœnitentiæ annexa	278	Psalmoreum cantus	373
Pœnitentia donum dei pag.	283	Pfallendi modus	853
Pœnitentia Christiano semper necessaria	274	Psalmoreum cantus perpetuus	384
pœnitentia quando peccatori proffit	112	Purgatorius ignis nullus pag. Q	392
Pœnitentium locus certus pag.	306	Questio difficilis de prædestinatione R	538
Principum officium	57	achel peccatum	69
Primatus ecclesiæ ministe		Rauenna ecclesiæ Pape subijcitur	142
		Robertus rex Gallie	864
		Remina	

I N D E X.

Robertus rex Gallie		ni sint instructi	187
pag.	864	Sacerdotes ignavi officio	
Reatina ecclesia	168	pellendi	189
Romæ Fames ingens.		Sacrificia Christianorum	
pag.	170	pag.	350
Rebeccæ peccatum	695	Sacramenta duo	152
ad Religionem uia recta		à Sacramentis nihil exi-	
pag.	30.	gendum	446
Religionem in diuitijs ar-		Sacramenta multa	415
bitrari	762	Sacrificium pro memoria	
		sacrificij	363
S		Sacramenta quibus nihil	
Sabbatū significare spi-		profunt	329
ritualem requiem	787	Sacramenti due species su-	
Sabbatum quare datum		mende	419
pag.	449	Sancti an inuocandi	
Sacerdotum ordinatio		pag.	707
gratis	449	Sanctos in lege ex fide iua-	
Sacerdotia non esse conu-		sificatos	612
tanda	183	In Sanctis esse	774
à Sacerdotio qui pellendi		Sanguis Christi quibusdā	
pag.	160	infusus	422
Sacerdotes ob coniugium		Satisfactio Euangelica	
contractū submersi	221	que	333
Sacerdotes in lege domi-			Scripturam

I N D E X.

Scripturam dei nulli cedere.	11.	Scripturæ sacre maiestas	pag. 1. & 3.
Scripturam non ad solos Monachos pertinere	pag. 214	Scripturæ sententia sequenda	45
Scripturis prima fides habenda	7 & 8	Signa noui testamenti dumtaxat duo	254
Scripturæ sacre & humane impar autoritas.	pag. 5. & 7	Signa etiam malos facere	pag. 776
Scripturarum testimonia audienda	47	Signa quare nulla hodie fiant	777
Scripturarum expositiones secundum idiomata linguarum	68	Sepeliendi locus prope altare nullus sit locus	pag. 456
Scripturam necessaria ad salutem habere	75	pro Sepultura nihilandum	455
Scripturarum uerus intellectus quis	73	Sequentia	376
Scriptura iudex controversiarum	53	Sensus exercitati	60
Scripturam omnibus esse datam	33	Seruus omnium est ille, qui in ecclesia præest.	pag. 128
Scripturam Concilij præferendam	25.	Sergius Os porci	132
		Spiridon Cyprius episcopus	229
		Spiridionis episcopi factia	00 pag.

I N D E X.

pag.	865	V	
Stephanus tertius	133	V	alla taxatur 502
Subditos posse praelatos		V	Veni arum seges 419
suos reprehendere	208	Verbum dei Concilij non	
Superstitiosum quid	807	esse subiectum	23
Stulta que	44	Verbo dei nihil addendū,	
Symbolum Apostolorum		uel detrahendum	37
pag.	378	Vetus et nouum testamen-	
		tum	17
T		Via Christus fidelibus	18
Templa diuorum quan-		Vidua uera	177
do & per quos erecta		Viennense Concilium	69
pag.	766	Vindicandi mensura cara-	
Testamenti noui & uete-		nalibus constituta.	907
ris differentia	609	Vino inebriari	48
Teuto Nepesinus	202	Vita eterna merces ope-	
Theodosij lex contra hæ-		rum	638
reticos	926	Virginitatem imperari nõ	
Tractatus	376	posse	18
Traditiones humane quã		Virgines quando conse-	
tum seruande	834	crande	805
Transgressionis peccatū		Virginitas donū dei	799
pag.	532	Virgines sacre interfici-	
Turca quomodo uincen-		untur	132
dus	226		vinctio

I N D E X.

Vinctio Caesarum	143	Vitam reorum apud deū	
Votorum ratio	804	requiri	349
Votum illicitum rescin-		Vuaradina ecclesia Vnga-	
dendum	809	rie	304
Vrsicinus diaconus	130	Z	
Vuam acerbam comedere		Zizania in ecclesia	
pag.	48	pag.	99

PONTIFICVM ROM. CATALO-
 gus, quid quisq; insti-
 tuerit.

Alexander Papa eius nominis tertius prohibet
 omnem pecuniariam multam de Satisfactione
 peccatorum. 324.

Bonifacius nonus Pontifex Roman. augenda ditio-
 nis ecclesiasticæ cupidus Annatarū usum instituit 410.

Gregorius Magnus certos instituit dies, quibus in
 templis solenni ritu sacrificaretur, ibiq; pro sedanda pe-
 ste oraretur suppliciter, & proposuit delictorum uer-
 niam. 861.

Item præfationem dedit initium Psalmi: Deus in ad-
 iutorium meum intende. Ibid.

Bonifacius octauus, primus omnium Iubileum cen-
 tesimo anno seruari mandauit 414.

Item omnem libertatem religiosi permittit, etiam si
 habeant uxores 226.

Clemens sextus sanxit 50 anno Iubileum 414.

Sixtus quartus ad 33. annum reduxit. Ibid.

Alexander Sextus coepit nõ modo Romæ, sed etiam
 ubiq; gentium propè uicatum Iubileum ac Stationes in-
 situere 415.

Leo eius nominis secundus ne quis in Archiepiscopi
 electu

PONTIFICVM CAT.

electus pro pallio, & alijs officijs penderet, uetuit
pag. 447. 416.

Item quotidie baptizare permisit, necessitate id ur
gente. 259.

Gelasius Papa à baptizandis & consignandis nihil
exigendum statuit. 446

Danasus Papa primus fertur hymnum in fine psal
morum, Gloria patri &c adiecisse. 861.

Pelagius secundus decreuit ut septem canonicæ
horæ quotidie à sacerdotibus celebrarentur. 861.

Urbanus secundus in Concilio quod in Gallijs ad
Claramontem habuit, ut totidè horæ in honorem Dei-
pare uirginis recitarentur 861.

Gregorius septimus, natione Tuscus, monachus Clu
niacensis, Hildebrandus antea dictus. sub Henrico . 4.
pontificatum iniit dedit, literas suas ad Ottonè episco-
pum Constantiensem, præcipiens ut in sua diocæsi con-
iugium prohiberet adhuc inconiugatis & ut inter con-
iugatos, coniugij uincula rescinderet 243

Item in concilio Romæ habito, Christianis sabb
to die carnem edere prohibuit. 894

Eleutherius Rom. Pont. decretum tulit ne quis ullum
ci i genus, quod homines naturæ uesci superstitiose re-
spueret 866

CONCILIORVM

- Alexander primus ne conciliū sine peculiari Pontificis Rom. autoritate haberetur, statuit 915
- Item clericū ad plebiū tribunal pertrahere prohibuit
- Vitalianus pontifex Rom. primus, cantum ecclesiasticum & organa ordinauit 864
- Alexander secundus Alleluia à .70. usq; ad pascha suspendi præcepit 864
- Innocentius sextus beneficia ecclesiastica non nisi doctis danda constituit 189
- Nicolaus secundus in concilio Laterano hanc legem tulit, ut non Apostolicus sed Apostaticus censeretur, qui sedem Petri obtineret, uel pecunia uel fauore 142
- Urbanus quartus instituit Eucharistiæ festum 781
- Gregorius quartus rogante Ludouico Imp. Calend Nouembribus festum de omnibus Sanctis celebrare statuit 781
- Leo quartus Assumptionis Mariæ festum celebrare instituit 781
- Ioannes Portuensis in sexta Synodo, quæ fuit Constantinopoli, congregata à Constantino, primam Latinam Missam celebrauit. 387

CONCILIA QVAE CONSTI-
TVERINT.

- A**nticyranum concilium Diaconis etiam ini-
ciatis uxores permisit. 222
- Elibertinum concilium temporibus Constantini ce-
lebratum in Hispania, prohibet accipere quicquã à bap-
tizatis. 447
- Toletanum concilium dona dei premijs uenundari
prohibuit. 447
- Basilienſe concilium ſtatuit Bohemis licere utranq;
ſpeciem ſuſcipere. 422
- Conſtantieneſe conſilium prohibuit ſpeciem alta-
ris utranq; dari ibid.
- Bracarenſe concilium anathematizat qui abſtinent
ab eſu carnis. 878
- Toletanum concilium. 13. anathematizat prohiben-
tes eſum carniũ & auium 879
- Chartagineneſe concilium. 4. pro balfamo, Chryſma
te atq; baptiſmo nihil à populo accipiendum, manda-
uit. 448
- Cabilonenſe conciliũ ſtatuit pro Baſilicis, uel Sacra-
mentis eccleſiæ conferendis nihil exigendum. 448
- Chalcedonenſe concilium & octauum quoq; ſtatuit
ne aliquis per pecuniam ordinetur aut promoueat in
eccleſia dei. Itẽ mandauit ne Monachi proprios pagos,
449 & 448. 00 4 pro

CONCILIORVM

provincias, populos possideant 853.

Gangrense concilium anathematizat illos, qui non manent in lege domini & quotidie nouas constitutiones prescribunt. 852.

Constantinopolitanum concilium. 6. cauit ne uocetur coelibatus, & ut à communionem arcerentur sacerdotes, qui se ab uxoribus propter ordines sacros separarent. 119.

Nicenum consilium. Anno. 325. celebratum presbyteris uxores permisit. 129

Neocesariense concilium sacerdotibus uxores adpuit. Anno. 330. 220.

Toletanum concilium. 8. de iuramentis & uotis differit permittit rescindere ea uota & iuramenta que sint contra fidem. 820.

Carthaginense concilium secundum. Anno. 420. habitum prohibuit uxores. 222

Toletanum concilium. 12. contra imagines & imaginum adoratores statuit. 769.

Elibertinum concilium temporibus Constantini in Hispania celebratum picturam in ecclesijs fieri prohibuit. pag. 769.

Gangrense concilium primum permisit sacerdotibus. uxores. 227 & 221. Gan-

CATALOGVS.

Gangrense concilium anathematizat, qui uirginitatem
fuerunt. 813.

Moguntinense concilium coniugium sacerdotum
damnat. 242.

Viennense concilium sollicite statuit de parandis lin
guarum doctoribus. 69.

Romanum concilium sabbato die carnem edere
prohibuit. 820.

Aurelianū concilium præcipit ut episcopus pauperi
bus uel infirmis uictum & uestitum largiatur.

Toletanū concilium Anno. CCCXXX, in Paphlago
nia celebratum percutit anathemate illos ob religionem
relinquentes parentes atq; uxorem. In hocq; perstringit
uiam monasticam. 817.

Aurelianense concilium præcipit monachis ne quid
proprij possideant, sed ut Abbates sub episcopis sint, quē
admodum Monachi sub Abbate. Item ne reciperetur ali
quis ad monasticam uitam nisi sponte & legitime etate
tis subiret canobium 817.

LOCORVM COMMVNIVM MIS-
cellanea.

A Postolorum traditiones: non minus ratæ quàm Christi instituta	838
Apostoli uniuerso populo scripserunt.	58. & 59.
Apostoli miraculis non clari facti.	775
Apostolorum linguæ legendæ.	70
Ad apostolicam traditionem recurrendam	26
Apuliæ dux quando Papæ subiectus	142
Archiepiscopatus Rauennates quando in potestate Papæ redactus.	139
Augustini præceptum de libris suis.	63
A baptizandis precium non exigendum.	446
Basilij decretum de monachis.	811
Beneficia ecclesiastica non nisi doctis danda	189
Canones rescindunt uota ante 15. annũ promissa	804
Canonicũ quod nõ est neminẽ quoq; astringit.	44
Cardinales Pontificis electores quando cõstituti sunt pag.	170
Caroli Magni donatio Roman. Pontifici.	135
Carolo eligendi Pontificem potestas datur.	135
Cesarum coronatio quando cœpta	143 & 144
Cesaris est indicere concilium.	136
Christi mors non tantum pro originali peccato sed pro omnibus satisfecit	372
	Christus

LOCORVM COM. MISCEL.

Christus ea quæ non docuit iure damnatus.	17
Pro Chr <small>y</small> smate nihil exigendum.	428
Collegia monachor <small>um</small> tempore Augustini libera	803
C <small>om</small> unicatio uiuentibus n <small>on</small> morientibus danda	420
Ad Communion <small>em</small> nemo cogendus.	427
Deum impossibilia non pr <small>æ</small> cepisse.	795
In scriptis quæ non sunt, usurpare licet ut uolumus	42
Concilium potest errare	21. 30
Concilium pertinet ad omnes Christianos.	34
Concilium plenarium aberrare potest.	2
Concilium nihil habet statuere absq <small>ue</small> scriptura	39
Concilium eligere quando Rom. pontifici concessum pag.	137 & 138
Confessio uocatur ab Chr <small>y</small> stomo iudicium	305
Confitendi lex temporibus Gratiani non fuit	302
Constantini lex de die dominico	183
Constantini quinti & sexti Imp. lex de tollendis imagi- nibus	767
Crescentius consul Rom. Pontificis pedes osculatur pag.	133
Cypriani & aliorum autoritas & scripta à sacra scri- ptura distinguenda	16
Ecclesia Mediolanensis quando obedire c <small>œ</small> p <small>er</small> it Romano Pontifici	146
	Electi <small>o</small> n <small>em</small>

MISCELANEA

Electionem Pont. Rom. Ludouicus Pius imp. clero pulpuloq; concessit	137.
Electionem Pontificis confirmare olim Imp. solebat pag.	166. 169
Electionis ius quando ademptum est Constantinopolitano Imp.	135.
Episcoporum inuestiturã quando Papa inuasit	136 et 137
Episcoporum inuestitura Caesaris est	135
Episcopi non habent potestatem aliquid contra euangeliũ statuere	18
Episcopi non possunt peccata remittere, aut indulgentiam donare hominibus.	429 & 430.
Episcoporum inuestigatura Henrico .5. Imp. data.	172.
Epiphanijs episcopi Salamynæ Cypri de tollendis imaginibus sententia	779.
Euangelium omnia continet	844
Exarchatus Rauennæ ablatu Imperatori per Pipinum & donatu Rom. Pontifici	1343
De Ferijs lex Antonij & Leonis Imp.	782
Festa sanctorum tempore Chrysostomi & Hieronymi sub meridie soluebantur.	788
In Hæreticos lex Theodosij Imperatoris.	926
Hieronymi tempore confessio hodierna nondum in usu fuit	309.
	Indulgentiæ

LOCORVM COM.

Indulgentiarum uenditio quando incepta	413. et 414.
Contra imagines editum Leonis imp.	766
Iuramentum ab episcopis Pontifici Rom. primū quando factum.	170 & 171.
Laico producenti scripturam, credendum plusq; quam toti Concilio.	27.
Leonis imp editum contra imagines	766
De linguis legendis statuit Viennense concilium	689
Indulgentiam locus largiri non potest.	346
Monacharum collegia olim libera & scholæ	803
Monacharum matrimonia dissoluenda nō sunt	803
Montanus ieiunorum leges primus imposuit	887
Mortuorum commemoratio quando cœpta	385
Nestarius modum confitendi liberum fecit	307
Nothgerus Abbas S. Galli Sequentias composuit	5.
Ottho Magnus Imp primus iuramentū Rom. Pont. prestitit	140
Ottoni electio pōtificis Romani datur à Rom. pontifice	166
Pallij usum Archiepiscopi tempore Leonis .3. non emebant.	417
Papa potest errare.	454
Papa ea docent quæ diuinitus didicerit.	34
	Inuest

MISCELANEA

Inuestitura non pontificis sed Cesaris est	135
Ludouici Pij donatio	137
Papa non est supra concilium	28
Papae primatus quando incoeptus.	140
Papam nemo laicorum habet iudicare	454
Papa non habet nouam legem contra scripturam con- dere	32
Pontificis Rom. electio non fuit rata olim sine consensu Imperatoris & exarchi Italiae.	167
Pontifex non habet pro suo arbitrio mutare.	445
Pontificum coniugatorum catalogus	229
Pontificis pedes à Iustiano Imp. exosculatur	133
Pontificiū Rom. ambitio de Pontificatu quando cœpta pag.	130
Pontificum nominum mutatio quando cœpta	132
Pontifici Rom. Otto Magnus iurauit.	140
Pontifices qui pontificatum uendiderunt	174
Præcepta dei ex scriptura petenda	88
Primatus Papae sub Otthone Magno oritur	140 et 142
Primatus ambitio inter Constantinop. & Rom. sedens quando cœpta	130
Quadragesimalis ieiunij institutor	864
In Quadragesima duo dies olim tantum ieiunabantur pag.	893

LOCORVM COM.

In Quadragesima Spiridion comedit carnes porcinas pag	865
Quatuor temporum institutio.	885
Reliquiæ Sanctorum quatenus spectandæ.	758
Roma quando ceſerit in poteſtatem Pontificis	137
Romanus populus quando ſubactus eſt Pont. Rom.	136
Sabbati ieiunium Innocentius primus inſtituit.	885
Sanctorum reliquiæ quatenus ſpectandæ.	758
Theoſoſij Imp. lex de hæreticis.	926
Veterum librorum fides ex Hebræis & Græcis exami nanda.	69

...m m 2 ...
...m m 2 ...
...m m 2 ...

2743.

